

Acc. No. 10503

మహాదేవ ప్రచురణలు : ద్వితీయ కుసుమము.

శ్రీరస్తు

శుభమస్తు

అవిఘ్నమస్తు

శ్రీ సూత సంహిత

(స్కాందపురాణాంతర్గతము)

‘కవితా విశారద’ ‘న్యాయవాది’

1373
192/UDL
R o P

శ్రీ బుద్ధపరపు మహాదేవ ప్రణీతము

శేషపూరణము — న్యాయము

‘సహజపాండిత్య’ ‘తర్కకోవిద’

శ్రీ జి. ఎ. ఎస్. ఎస్. సోమయాజులశర్మ

M. A. (సంస్కృతము). M. A. (తెలుగు). M. A. (దర్శనములు)
తెలుగు లెక్చరర్.

ద్వితీయ ముద్రణ 1990

మహాదేవ ప్రచురణలు

1-1-710/1 గాంధీనగరం, హైదరాబాదు 500 380, ఆంధ్రప్రదేశ్.

మూల్యము : రు. 53-00

పోస్టేజి అదనము.

సర్వస్వామ్యసంకలితము

Copy Right :

బుద్ధవరపు సుందరకృష్ణారావు & సోదరులు

మహాదేవ ప్యచరణలు :

రత్నంపేట, రామబండ్రపురము, S.O. 533 255.

కూర్పుగోదావరిజిల్లా (ఆం. ప్య.)

294.592
MAH

1st Edition 1984

2nd Edition 1990

గృంథ ప్రాప్తిస్థానము :

B. S. Krishnarao

1-1-710/1

గాంధీనగరం, హైదరాబాదు - 500 380.

విజ్ఞాన ప్రచార నిలయము,

కొత్తపేట - 533 223,

కూర్పుగోదావరిజిల్లా, (A. P).

హనెమాన్ మూద్రణాలయము, కొత్తపేట.

కూర్పుగోదావరిజిల్లా, (ఆం. ప్య.).

“క వి తా వి శా ర డ”

శ్రీ బుద్ధవరపు మహాదేవామాత్యులు, B. A., B. L. వకీలు.

జననము : విరోధినామ సంవత్సర చైత్ర బహుళ ద్వాదశీ
శుక్లవారము (6-4-1889).

విర్యాణము : కీలకనామ సంవత్సర ఆశ్వయుజ బహుళ విదియ
సోమవారము (7-10-1968).

తొలి పలుకు

సంస్కృతమున నున్న మాఘకవికృత 'శిశుపాలవధ' 'సూతసంహిత' చంపూరామా యణము' 'కువలయానందము' మొదలైన కావ్యపురాణ ధర్మశాస్త్ర గ్రంథములను నా పతిదేవు లైన స్వర్గీయ శ్రీ బుద్ధవరపు మహాదేవుడుగా రాంధ్రీకరించినారు. కాని వారి జీవితకాలములో నేగ్రంథము ముద్రింపఁబడ లేదు. వారు 1968 సంవత్సరములో దైవసాన్నిధ్యమును బొందిరి. వారి వ్రాతప్రతులను జూచిన విద్యత్కవిశేఖరులు 'కళాప్రపూర్ణ' వెంపరాల సూర్య నారాయణశాస్త్రిగారు మహాదేవభారతిని ఆంధ్రలోకమున కందించుట అత్యంతావశ్యక మని నొక్కి వక్కాణించి తత్కార్యనిర్వహణమునకు వారే శ్రీకారము చుట్టి ఆంధ్రమాఘమున కచ్చున కనుకూలమగు నొక యాకారము నిచ్చినారు. దానికి తోడు సహజకవీశ్వరులైన శ్రీ గరిమేశ్వ అచ్యుత సత్య శేషగిరి సోమయాజి శర్మగారి పర్యవేక్షణలో మాకుటుంబమునకు అప్తబాంధవులైన శ్రీ వేమవరపు వెంకటరమణశర్మగారి నిర్విరామకృషితోను మాఘకావ్య ముతో శ్రీమహాదేవకవి కృతుల ప్రచురణ ప్రారంభమైనది. ఆ మాఘకావ్యము విజ్ఞానఘను లగు పెద్దల చూడరాభిమానములకు పాత్ర మగుట మా యదృష్టము.

విదప - కేవలము సరస్వతీ సంసేవనమే ధ్యేయముగాఁ గల శ్రీ గరిమేశ్వ అచ్యుత సత్య శేషగిరి సోమయాజి శర్మగారి సూతసంహిత నత్యంతశ్రద్ధాసక్తులతోఁ బరిష్కరించి మొదటి ఖండమును బూరించి ప్రచురణకు కారకు లై నారు. వారికి నా ధన్యవాదములు.

ఆంధ్రమాఘము వలెనే యీ సూతసంహితాగ్రంథమును గూడ తమ హానిమన్ ముద్రణాలయమునందే ముద్రణ మారంభించి, అనారోగ్యముతో బాధపడుచున్నను, అనేకకష్టముల కోర్చి తనకు తాతగారగు శ్రీమహాదేవకవిగారి యెడఁ గల నిష్కళంక భక్తితో ముద్రించుచు మా వేంకటరమణ శర్మ కన్ను మూయుట తీరని లోప మైనది. బహుముఖ ప్రజ్ఞాశాలి, జ్యోమ్యాపతివై ద్యనిపుణుడే కాక అవైద్యశాస్త్రమున నెన్నియో గ్రంథములను రచించి ప్రకటించి యాంధ్రమండలి కృతజ్ఞ తాభాజన మైనాఁడు. మఱపు రానివాఁడు, మాకు సంతతస్మరణీ యుఁడు. శ్లాఘనీయుఁడు, ఆయన కుమారుఁడు చిరంజీవి తమ్మిరాజు, అచ్చు పూర్తియగుటకు నిర్విరామకృషి చేసి తాను కృతార్థుడగుటయే కాక తండ్రిని సంకల్పసిద్ధుని చేసి నా యాశీ ర్వచనములకు పాత్రుఁ డై నాఁడు.

వర్తకసరణితోనే గ్రంథప్రకటన మధికముగా జరుగుచున్న యీ కాలములో భారతీయ సంస్కృతిని రక్షించుచు, సద్గ్రంథప్రకటమునకు సర్వదా ప్రోత్సాహము నిచ్చుచున్న శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానము వారు ధనసాహాయ్యము చేసినందులకు నా హృదయపూర్వక కృతజ్ఞతాభివాదములు. తెలుఁగువారి యిలువేలుపై న శ్రీ వెంకటేశ్వరుల కరుణచే మఱెన్నో గ్రంథములు వెలుఁగు లోనికి వచ్చుఁగాక! అని కోరుచున్నాను.

ఈ సూతసంహితను బరించి తమ యమూల్యాభిప్రాయముల నిచ్చిన బ్రహ్మశ్రీ వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారికి, బ్రహ్మశ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి గారికి

నా కృతజ్ఞతాపూర్వక నమస్కారములు. గ్రంథమున కనువైన 'న్యాసము' ను రచించిన శ్రీ శర్మకు హృదయపూర్వకాభీన్నులు.

శ్రీ మహాదేవరచనల లోని మిగిలిన గ్రంథములను గూడ ప్రకటింపవలెనని మాయాకాంక్ష. ఈ గ్రంథము పండితజనమనోభిరామమై సహృదయులహృదయపూర్వకాభినందనముల నొందుచు తెలుగునాట నలుగడ ప్రచారము నొందుగాక!

రామచంద్రపురము }
9—12—83

బుద్ధవరపు ^{ఇట్లు} మంగాయమ్మ

‘కవితాభూషణ’ ‘విద్యత్కవిశేఖర’ ‘కళాప్రపూర్ణ’

బ్రహ్మశ్రీ వెంపరాల సూర్యనారాయణ శాస్త్రి గారి

ఆ మో ద ము

శ్రీ గురుమూర్తయే నమః

వదునెనిమిది పురాణములలో నొకటి యైన స్కాందపురాణము నందలి యాఱు సంహిత లలో నీ సూతసంహిత యొకటి. సంస్కృతము నుండి తెనిగించిన వారు ‘కవితావిశారద’ బుద్ధవరపు మహాదేవామాత్యులు తూర్పుగోదావరిజిల్లా రామచంద్రపురము వాస్తవ్యులు. సంస్కృతాంధ్రాంగ్లముల కీయన త్రివేణీసంగమస్థానము. బి. ఏ; బి. ఎల్. పట్టమునంది యత్తమన్యాయవాదిగాఁ బ్రసిద్ధి నొందిన బహుముఖీనప్రజ్ఞాపాటవము గలవారు. కడుపు నిండిన విద్యల తోపాటు, ఇల్లు నిండిన కళత్రద్వయము వలనఁ గలిగిన పుత్త్రపౌత్త్ర దుహితృదౌహిత్రసంపత్తి గల భాగ్యశాలి. పరమేశ్వర భక్తులు. కవితాకన్యకుఁ బుట్టినిల్లు గాఁ బ్రసిద్ధమైన కూచిమంచి వారి వంశమునఁ బుట్టి, బుద్ధవరపు వారి వంశమునకు దత్తులై నారు. కొప్పలింగేశ్వరస్వామి వారికి శివభాగవతు లనిపించుకొన్న కన్న తండ్రిగారగు కూచిమంచి పోమసుందరకవిగారి వలెను, కాశిదాసుని కుమారసంభవము నాంధ్రీకరించి పేరె క్కిన అన్నగారగు కూచిమంచి సాంబయ్యగారి వలెను బాల్యము నుండియుఁ గవితావ్యసనము నఁ జడి. సంస్కృతమున భట్టికావ్యమునకు దీతైన మాఘమహాకవికృత మగు ‘శిశుపాలవధ’ కావ్యము నాంధ్రీకరించిన కవితావీరులు మహాదేవకవిగారు. శిశుపాలవధమునకు ముందు వెనుకల నెందో గాని స్కాందాంధర్గతమగు నీ సూతసంహితను, భోజుని ‘చంపూరామా యణము’ ను అలంకార గ్రంథమైన “కువలయానందము” నాంధ్రమున కనువదించుటయే కాక యింకను భగవద్గీతములైన కావ్యములను స్వతంత్రముగా రచించిన వారు. పండిత కవుల పరిగణన కెక్కి శ్రీ కంచి కామకోటి వీరాధిపతుల యాశీర్వాదము నందిన భాగ్యశాలులు శ్రీ మహాదేవకవిగారు.

ఇంతలింతలు గ్రంథముల నిన్నిటిని రచించియు నందే యొకటియు నాయన జీవించి యున్న కాలమున ముద్రితము కాలేదనినట్లు కవిగారి ధర్మపత్ని విజ్ఞానవతి, పతిదేవతాలలామ మైన శ్రీమతి మంగాయమ్మగారు ప్రకటించిన ‘తొలిపలుకు’ వలన స్పష్ట మగుచున్నది. ఎంతయో పలుకుబడి గల న్యాయవాదిశేఖరులు పెక్కు మడిమాన్యములుగల పెద్ద గృహస్థు గ్రంథముద్రణమున కాయనకు ధనలోపమా? అడంబరము, అర్పణము నాయనకుఁ బనికిరాని వగుటయే కారణమై యుండును. గ్రంథములను వ్రాసి యుంచినచోఁ దరువాతి వారు ప్రకటింతు రనియుఁ దలంచి యుండవచ్చును. అట్లే వారి యద్ధాంగి శ్రీమతి మంగాయమ్మ గారును, అమె సంతానములో నొకఁడైన ఓ॥ సుందరకృష్ణారావును, మహాదేవకవి గారి పేనల్లు డలొ నొకరైన శ్రీ వేమవరపు నాగభూషణరావుగారి కుమారులగు శ్రీ వెంకటరమణ శర్మగారును శిధిలములు కానున్న యీ మహాదేవకవిగారి గ్రంథముల నన్నిటిని “మహాదేవప్రచురణ” అను పేర ముద్రణమునకుఁ బూనుకొనుట మహాభాగ్య మనిపించుకొనుచున్నది. శ్రీ వేమవరపు

వేంకటరమణ శర్మగారు తమ “హానిమన్” ప్రెస్సు నందు 1974 సంవత్సరములో ముందుగా ‘శివుపాలవధ’ (మాఘకావ్యము) ముద్రించి, వెలుఁగుచోనికిఁ దెచ్చి కవిపండితలోకము వలన మెప్పందినారు.

రెండవ ప్రచురణముగా “సూతసంహిత” నచ్చొత్తింపఁ బూనుకొనిన శ్రీమతి మంగా యమ్మగారి యొక్కయు, వారి పుత్రురత్నము చి॥ సుందరకృష్ణారావు యొక్కయు నభీష్టము నెఱవేర్పఁ దలచి శ్రీ వేమవరపు వేంకటరమణ శర్మగారు తమ “హానిమన్” ప్రెస్సు నందు ముద్రింపఁ బూనినారు. కాని ముద్రణము పూర్తి కాకుండఁ అసౌజన్యనిధి కన్ను మూయుట యాయన కుటుంబమునకే కాదు, హోమియోపతివైద్యశాఖకును, తద్గ్రంథరచనకును, బంధు వర్గమునకును, అస్మదాదిమిత్రవర్గమునకును దీఱని లోపమై యందఱ మనస్సులను వేధించు చున్నది. అది దై వసంకల్పము. మిగిలిన సూతసంహితాగ్రంథమును కీ॥శే॥ శ్రీవేమవరపు వేంకటరమణశర్మగారి ద్వితీయ పుత్రుఁడు చిరంజీవి తమ్మిరాజు పితృవియోగ శోకమును దిగ మిగ్గింగి ముద్రణ కృత్యము పూర్తి చేసిన బుద్ధిమంతుఁడు. ఉత్తమ చరితుఁడు. అతఁడు వే॥ యేండ్లకు సమానులం దుత్తమశ్లోకుఁడగుఁగాక! యని యాశాసించుచుఁ బ్రకృతమగు సూతసంహితనుగూర్చియు ననువాదమును గూర్చియు నాలుగు మాటలు వ్రాయుచున్నాను.

సూతసంహిత

పీ॥ పద్మాదికంబులు పదియు నెనిమిదియు, నాదిపురాణంబు లా పురాణ
జాతంబు నాల్గు లక్షలసంఖ్య గలయది, యపపురాణంబులం దుర్బుంబెఁ
బదునొకండవదియై బహుసంహితలతోడ, బహుఖండములతోడ బహువిచిత్ర
కథలతో నేకలక్షగ్రంథపరిమాణ, కలితమై శ్రీమహాస్కాంద మొప్పు. (కాశీ-1-71)

“పద్మపురాణాదులై న పదునెనిమిది పురాణములు నాల్గు లక్షల శ్లోకములతో వెలసినవి. అందు స్కాందపురాణము పదునొకండవది లక్షశ్లోకపరిమితము” అని శ్రీనాథవాణి స్కాంద పురాణమున నాలు సంహితలు, ఆ సంహితలలో నేఁబదిభంకములు, ఆసంహితాషట్కమున నాలువేల శ్లోకముల తోడి సూతసంహిత యొకటి. ఈసంహితయందు (1) శివమాహాత్యై ఖండము (2) జ్ఞానయోగఖండము (3) ముక్తిఖండము (4) యజ్ఞవైభవఖండము నది నాల్గు ఖండములు, రెండువేల తెలుఁగు గద్యపద్యములలో నొప్పుచున్నవి.

ఈసూతసంహిత నాంధ్రీకరింపఁబూనిన మహాదేవకవిగారి వ్రాతప్రతి యందుఁ బ్రథమ మగు శివమాహాత్యైఖండము గానరామిని, అద్యంతము సరిచూచి ముద్రణమునకు నీర్ధము చేసిన బుద్ధిమద్రేసరుఁడు, సంస్కృతాంధ్రాంగ్లాంబుధి పాఠంగతుఁడు, సహజపాండిత్య బిరుదాభి రాముఁడు నగు చిరంజీవి గరిమేశ్వ అచ్యుత సత్యకేషగిరి సోమయాజి శర్మ యిట్లనియున్నాఁడు,

తే॥గీ॥ అతఁడు శ్రీ సూతసంహిత యందు రెండు

మూఁడు నాలుగు ఖండముల్ మొగి రచించి

మొదటి ఖండంబు నాకయి వదలెనేమొ

దానిఁ దెనిఁగింతు గ్రంథసందర్భమునకు. (శి. మా. 13)

అని పూనుకొని మహాదేవకవి కవితాసరస్వతికి రత్నపీఠముగా నాఖండము పూరించుట
తే॥గీ॥ ఎఱ్ఱనార్యుండు సకలలోకై కవిదిరుఁ, డయిన నన్నయభట్టమహాకవిండు
సరససారస్వతాంశప్రశస్తి దన్నుఁ, జెందుటయు సాధుజనహర్షసిద్ధిఁ గోరి.
క॥ ధీరవివారుఁడు తత్కవి, తానీతియుఁ గొంత దోషఁ దద్రచనయకా
నారణ్యపర్వశేషము, పూరించెఁ గవీంద్రకర్ణ పుటపేయముగాన్.

(భార-అంశ-7-470)

అనిన యెఱ్ఱాపెగడ వాక్యమును స్ఫురింపఁ జేయుచున్నది. పదునెన్నిది పురాణము
లలో నొకటి యగ్నిదేవుని, ఒకటి సూర్యుని, రెండు బ్రహ్మదేవుని, నాలుగు విష్ణువును, పది
శివుని సృష్టిస్థితిలయకారకుఁడైన ఐరమాతృగాఁ జెప్పనని —

తే॥గీ॥ ఒకటి యగ్నిని భాస్కరు నొకటి చెప్పు, రెండు శ్రీబ్రహ్మదేవుని శ్రీతిఁ బలుకు
నాల్గు శ్రీవిష్ణుమూర్తి గుణంబు లెన్నుఁ, బది పురాణంబు లీశ్వరుఁ బ్రస్తుతించు.

(శి-మా. 25: 198)

ఇండలి శివమాహాత్యఖండమున శర్మ వాక్కు.

ఆ శివపరమైన పదిపురాణములలో స్కాంద మొకటి. దాని యవాంతరభాగములలో
నొకటి యైన సూతసంహిత యం దేఖండము నందును శివుఁడే జగత్కారణమైన ఐరబ్రహ్మ
ముగాఁ జెప్పఁబడును.

ఈ సూతసంహితలో రెండవది యగు ముక్తిఖండమున ముక్తి, ముక్త్యుపాయము,
మోచకుఁడు, మోచకప్రదు డు నని నాలుగు పదార్థములు ముఖ్యముగాఁ జెప్పఁబడినవి.
(1) ముక్తి యనఁగా విడుపు. జనన మరణ ప్రవాహరూపమయి యనాది యగు సంసారము
నుండి బయలుపడుట యన్నది పరమార్థము (2) సంసారము నశించి దాని నుండి విడువఁ
బడుట కుపాయములు (ఈశ్వరసేవారూపములు). (3) మోచకుఁ డనఁగా సంసారబంధము
నుండి విడిపించు వాఁడు గరువు. సకలసృష్టికిఁ బరిమగురువు శివావతారమగు దక్షిణా
మూర్తి యన్నమాట (4) మోచకప్రదుఁడు — మోచకుఁ డగు త్రిభువనగురువును జేర్చు
వాఁడు పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడైన ఐరమశివుఁడు. అతఁడు సమాధికరహితుఁడు పరంజ్యోతి
రూపుఁడు. అతని ప్రకాశము చేతనే దృశ్యములు, శ్రవ్యములు నైన చేతనాచేతనముల
సృష్టిస్థితిసంహారములు జరుగుచుండును. ఇవుల సరస్వరథేదమునకుఁ బురాకృత సుకృత
దుష్కృతరూప మగు కర్మము హేతువు. అట్ల కర్మ మాగామినంచితప్రార్థరూప మైనట్టి
దెట్లు నశించునో యెట్లు పరమశివస్వరూపమున జీవుఁడు లీనము కావలెనో దానికే యెన్నో
యూపాయములు వేదములలో, ఉపనిషత్తులలో, పురాణములలోఁ జెప్పఁబడును. అట్టి
ముక్తికి వలసిన యూపాయము లన్నియు నీ సూతసంహిత యందుఁ జెక్కు లై తిహ్యములలో
వివరింపఁబడినవి.

ఈ ఖండ చతుష్టయమునఁ గల విషయము లన్నియుఁ బ్రతిఖండంతము నందలి గద్యము నందు వరుసగాఁ జెప్పఁబడి యుండుటచేఁ బునరుక్త యగునను భయమున నా భారము జిజ్ఞాసువులకే విడిచి పెట్టితిని.

వ్యాసభగవానులు పరమార్థ ముపదేశించి జీవులకుఁ దరణోపాయము చూపఁదలఁచిన దయాళువు గదా! ఈ పురాణములలోఁ గొన్ని శివపరముగాను, కొన్ని విష్ణుపరముగాను, కొన్ని సూర్యుని దేవతాపరముగాను జెప్పుటలోని యాచిత్యము తెలిసికొవలదా? త్రిగుణాత్మక మైన ప్రకృతియే పరమాత్మ సన్నిభానముచేఁ దానే కర్తృ యైనట్లు సృష్టి నంతయుఁ జేయుచు చూచుకొనఁగల మగుచున్నది. మాయామయ మైన జగత్తు లోని చేతనాచేతనవస్తువుల కా మాయ యొక్క (అనఁగా పత్వ రజస్త మోగుణాత్మిక యొక్క) భావము వచ్చుటలో వింత యేమున్నది? పరిశీలింప నా త్రిగుణము లాజన్యము లందుఁ దప్పక వర్తించు నన్నమాట. అట్లు వర్తించునవి కావుననే కొన్ని జన్యములు సాత్త్వికములు, కొన్ని రాజసములు, కొన్ని తామసములు నగుచున్నవి. ఆ ప్రకృతికిఁ గూడ హేతువైన పరమాత్మకు జీవులందఱు యెడ సమదృష్టియే కాన, వాని నన్నిటిని సంసారము నుండి యుద్ధరించుటకై వాని వాని గుణముల కనువగు రీతిని కొన్ని సాత్త్వికములుగను, కొన్ని రాజసములుగను, కొన్ని తామసములుగను పురాణములు తానే వ్యాసమహర్షి రూపముతో నవతరించి లోకమున కుపదేశింప వలసి వచ్చినది. కావునఁ బురాణవాఙ్మయమున భిన్నభిన్నదేవతాపారమ్యము కనఁబడును. దానికై పురాణము లలోని భేదముల నెంచి యల్పజ్ఞానుల మగు మనము క్షోభపడనక్కఱలేదు. పరమార్థమునఁ బరబ్రహ్మ మేదియును గాదు, అన్నియును దానే యగును.

శ్రీ శంకరభగవత్పాదులు —

యస్యాంతర్వాదిమధ్యం న హి కరచరణం నామగోత్రం న సూత్రం
నో జాతిర్నైవ వర్ణో న భవతి పురుషో నా నపుంసం న చ స్త్రీ
నాకారం నైవకారం నహి జనిమరణం నాస్తి పుణ్యం న వాపం
తత్త్వం నో తత్త్వమేకం సహజసమరసం సద్గురుం తం నమామి॥

అని గురుమూర్తి యగు దక్షిణామూర్తి రూపము తెలిపినారు. జ్ఞాని యగు వ్యక్తి యట్టి పరబ్రహ్మము నేరూపమునఁ దెలిసి కొన్నను వాని కా దేవుఁడు కారకుఁడు కాఁడా? యేమి! సూత్రసంహిత యందు విష్ణువునకుఁ బరమశివుఁడు జ్ఞానోపదేష్ట, విష్ణుపరమైన పురాణములందు శివుఁడు విష్ణుభక్తుఁడుగాఁ గనఁబడును. వీరిద్దఱు కొన్నిట సూర్యు నకుఁ గొన్నిట పరాకర్తికిఁ గొన్నిట గణపతికి భక్తులుగాఁ గనవత్తురు. ఇది యంతయుఁ దత్త్వగుప్రధానమైన జీవులకుఁ బరమాత్మ యెడ నాభిముఖ్యము గల్గించుటకే యని తెలియఁ దగును. పరమవిజ్ఞాని కావునఁ గాళిదాసు కుమారసంభవము పద్యము ననుసరింపఁగల మట్లమునందు —

శ్లో॥ ఏతైవ మూర్తి ర్భిభిదే త్రిధా సా, సామాన్య మేషాం ప్రదమావరత్వమ్।

విష్ణో ర్ద్వర స్తస్య హరిః కదాచి, ద్వేభా స్తయో స్తా వపి ధాతు రాద్యౌ॥

(కుమార - 7 - 44)

అనెను. వ్యాసుల వారి పరమసిద్ధాంతమున కీశ్లోకము వ్యాఖ్యానరూపము. అట్టి యుత్తమ సిద్ధాంతమున కాస్పద మైన యీ గ్రంథమును 2043 పద్యగద్యములతోఁ దెలుఁగువారి కందించిన 'కవితావిశారద' మహాదేవకవి గారు కైలాసమున మహాదేవునిలో సాయుజ్యము పొంది యుండురు. కాదు పొందియేయున్నా రని యనుచూన ప్రమాణమున స్థిరీకరింతును.

మహాదేవకవి కవితాపాటవ మనన్యసాధ్య మని దీనికి వెనుకటి ముద్రితగ్రంథము శిశు పాలవధ (మాఘము) వీరిక యందు నేను వివరించియున్నాను. అంతకంటె శాబ్దికముగా నిం దధిక మేమియు లేదు గాని రసభావావిష్కరణమున సహజసరళసరణిలో నడచిన యీరచన సహృదయుల హృదయముల నావర్జించుకొనక మానదు. అని నా యాశయము.

కా కి నా డ.
30—9—83

}

ఇట్లు,

పెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి

‘ఆంధ్ర కల్పణ’ ‘సాహితీసమాచార’ ‘కళాప్రపూర్ణ’
బ్రహ్మశ్రీ మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి గారి

ప్రీతి క

శ్రీమద్వేదవ్యాసప్రణీత మైన పురాణసందోహమున శివదేవతాక మైన స్కాందము ద్వీవిధము, ఖండాత్మక మైన స్కాందము మహాపురాణము. ఉపపురాణము సంహితాత్మకము. బ్రహ్మాదులు కొలువు తీర్చి యుండఁగా భవానీదేవి సన్నిధిని శివుని వలన స్కందుఁడు శివ ధర్మములను విని వానిని లోకమునఁ బ్రవర్తింపఁ జేసెను. అందుచే నీది స్కాందమని పేరు పొందినది. ఈ మహాపురాణవిజ్ఞానము స్కందుని వలన భృగువునకు, భృగునివలన నంగిరసునకు, అంగిరసునివలన వ్యవసునకు, వ్యవసునివలన ఋచీకునకు ననుగ్రహానుప్రాప్త మైనది. ఇటులు పారంపర్యోపదేశమున శతకోటిప్రవిస్తృతి నొందిన స్కాందమును వ్యాస భగవానుఁడు గ్రహించి చరమయుగము నందిలి మానవమనీష కనుగలముగా సంగ్రహపఱిచి సూతాదుల కుపదేశించెను. సంగ్రహ మనుకొన్న దీవి శ్లోకసంఖ్య కూడఁ దక్కువది కాదు. ఎనుబది యొక్క వేయి పయిచిలుకు. మహేశ్వరఖండము-వైష్ణవఖండము-బ్రహ్మఖండము-కాశీ ఖండము-అవంతిఖండము-నాగరఖండము - ప్రహసఖండము-ఇటుల సప్త ఖండాత్మకస్కాందము మహాపురాణము.

ఇక షట్సంహితాత్మకము, ఉపపురాణము నైన స్కాందము పంచాశత్ ఖండమండి తము. పరమశివుఁడు కుమారస్వామికి, ఆయన సనత్కుమారునకు, ఆయన వ్యాసభగవాను నకు, ఆయన సూతాదులకుఁ బరంపరగా ముపదిష్ట మైన గ్రంథ మిది. సనత్కుమారసంహిత సూతసంహిత — శంకరసంహిత — వైష్ణవసంహిత — బ్రహ్మసంహిత — సౌరసంహిత ఇవి యాఱు సంహితలు.

ఇందు సూతసంహిత రెండవది. ఈసంహిత శివమాహాత్యఖండము, జ్ఞానయోగ ఖండము, ముక్తి ఖండము, యజ్ఞనైభవఖండము నను నాల్గుఖండములుగా వింగడింపఁబడి యున్నది. అటువది యే డివ్యాయముల గ్రంథము. మొత్తము స్కాందము సర్వపురాణ పముచ్ఛయ మనఁదగిన మహాగ్రంథము. ఇందలి భాష యితరపురాణముల లోని భాషకంటె విలక్షణమై కావ్యపాకగణనీయమై యలిరారుచున్నది. స్కాందములోని కొన్ని ఖండము లేఱుకొని పద్యమున గద్యమునఁ దెనుఁగుపఱిచిన వారున్నారు. శ్రీనాథకవిసార్వభౌముని కాశీఖండము, భీమఖండము స్కాందపురాణసంహిత లోనివే గదా!

ఖండచతుష్టయవిశిష్ట మైన శ్రీ సూతసంహిత’ స్వమహిమప్రతిష్ఠితమై భారతదేశమున భూమప్రచారము నందిన మహాగ్రంథము. శ్రీశంకరభగవద్గురులు లంతటి వారు సూత్ర భాష్యరచనాధికారనిధికి సూతసంహితను బదునెన్నిదిసారులు పారాయణము చేసికొని రనఁగా మఱి తత్సంహితామహిమ మెంతటిదో చెప్ప నలవి గాదు. సూతసంహిత వ్యాతి సార్వకాలిక మైనది. పాండ్యనృపతి కొలువులోని కైవాభినిదేశమును గూర్చి పలుకు సందర్భమున శ్రీకృష్ణదేవరాయలవారి ‘అముక్త మాల్యద’ లోని యీ గీతము మనము చదువుకొన్నదే.

తే॥గీ॥ అప్పు డిచ్చకులగు బ్రాహ్మచౌళుమెల్ల, నాత్మజనినూమి విశువ లే కలికనూతి
గడ్డముల నాన రుదురాక లిడ్డ నంది, సూతసంహిత లిటీకించి చొఱచొడఁగిరి.

(అముక్త -4-16)

నాటికి నేటికి అబ్ధరహ్మలలోఁ బ్రసిద్ధి నొంది పఠనపాఠనక్రమమునఁ బ్రామాణికమై
యున్న యీసూతసంహిత నిటులు రసవదాంధ్రచంపూప్రబంధముగా నిబంధించిన కవితా
పితారదులు శ్రీ బుద్ధవరపు మహాదేవామాత్యులు.

కైలాసవాసి యీ కవివరుఁడు సూతసంహితాంధ్రీకృతికి ముందు మాఘమహాకవి
ప్రణీతమైన కిశుపాఠవధమును సమర్థముగాఁ దెలిఁగించెను. మాఘ కావ్యము ననువదించుట
కెత్తు గడ నెత్తి చారితార్థము నందుట సామాన్య పయము గాదు. పిదవ్విత్కవిశేఖరులు
శ్రీ వెంపరాఠ సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారి పరిష్కరణ పర్యవేక్షణములతో నాగ్రంథము
కొన్నేండ్ర క్రితమే ముద్రితమై పండితప్రశంసలకు భాజన మైనది. మహాదేవకవి ప్రాచ్య
గోదావరీమండలము లోని రామచంద్రపురమున నివసించి యుండి న్యాయవాదివృత్తినిర్వహణ
మున విత్త సంపత్తియు గ్రంథరచనాధూర్వహత్వమున యశోవైభవమునుగడించిన పితారదుఁడు.

మహాదేవకవి యీ సూతసంహితలో జ్ఞానయోగ, ముక్తి ఖండములు రెండును యజ్ఞ
వైభవఖండము లోని పూర్వభాగమును దెనుఁగుపఱిచెను, ప్రథమఖండ మైన శివమాహాత్మ్య
మును వదలివై చెను. అదవా తదాంధ్రీకృతప్రథమఖండ ముత్సన్న మైనదో? ఖండత్రయము
నందలి గన్యపద్యసంఖ్య 1693. మహాదేవకవి తెనుఁగుంజేయక విడిచిన ప్రథమఖండము
శివమాహాత్మ్యమును మున్నూతేఱిది పద్యగద్యములలో నాంధ్రీకరించిన కవివరుఁడు
చిరంజీవి గరిమేశ్వ అచ్యుత సత్య శేషగిరి సోమయాజి శర్మ. సకలసుకవిబుధజనవిధేయుఁడు
సహజపాండిత్యుఁడు నైన చి॥ శర్మకుఁ బూర్వకృతకువాదిక్యమున జనన సాఫల్యముఁ జేకూర్చు
చున్న సూతసంహితాపూరణ మిది స్పృహణీయకవితాదోరణితో సహృదయచేతస్తర్పణ మొన
రించుచున్నది. ఈ ప్రథమఖండాంధ్రీకరణమును గూర్చి చెప్పటకు ముందు బుద్ధవరపు
మహాదేవకవి తెనుఁగునేతపై నానందావిష్కృతి చేయవలసిన పిధి యున్నది.

మహాదేవకవి జ్ఞానయోగఖండమున జ్ఞానయోగ సంప్రదాయ పరంపరాకథనాధ్యాయము
నిటులు సీసముతో మొదలుపెట్టెను.

సీ॥ ఒకచోట నానాలతోర్వీజసముదయ, మొకట నానాలతాంతోత్కరమ్ము
నొకఫీమ నానాఫలోత్కృష్టకందోఘ, మొకట నానాస్వాదుయోగ్యసలిల
మొకక్రేవ నానావిదోజ్జ్వలమణిగణ, మొకట నానాకురంగకబలమ్ము
నొకచాయ నానాసురకృతార్థబృందమ్ము, నొకట నానాకిన్నరకృతిపితతి

తే॥గీ॥ చెలువు దయివాట నమృతాంశుశేఖరాల, యమ్ము సొమ్ముల కెల్లను సొమ్ము నగుచు,
వెలయు ముల్లోకములఁ బేరు పెంపుఁ గని వి, లాస సంపద నడరి కైలాసశిఖరి
(జ్ఞాన - 1)

శ్లో॥ కైలాసశిఖరే రమ్యే చానారత్నసమాకులే, నానాపుష్పసమాకీర్ణే నానామూల ఫలోదకే॥
నానావల్లీసమాకీర్ణే నానామృగసమాకులే, నానావృక్షసమాకీర్ణే నానాయోగిసమావృతే॥

(జ్ఞాన-1, 2)

ఇత్యాది శ్లోకములలో నున్న కైలాసశిఖరవర్జనమున కీతెలుగు లోని యెత్తుగడ చిత్త రంజకమై యున్నది. ఒకచోట, ఒకసీమ, ఒకక్రేప, ఒకచాయ యని పాదాదులకు రప్పించుట తెలుగు పద్యము నందలి గతిసౌందర్యవిశేషమునకు స్ఫోరకము. ఆంధ్రీకరణ మన్నది కవి కక్లిష్టకార్యము కాదు. అందులో శ్రీ సూతసంహిత యనేకశివధర్మరహస్యములకు, దార్శనికజ్ఞానమునకు, యజ్ఞాదిశ్రౌతవైభవమునకు, అధ్యాత్మతత్త్వమునకు, బెన్నిదానము. ఒక కథావస్తు వాఘారముగా రచన చేయుటలో గవి యొక్క స్వాతంత్ర్యప్రదర్శన కధికావకాశ ముండును. ఈ సంహితలో నితివృత్తము గాణము ధర్మజ్ఞానాధికథనము ప్రధానము. అనువాదకర్త ప్రధానాంశములను దాట వేసినచో జిజ్ఞాసువులైన పాఠకుల కన్యాయము చేసినట్లుగును. కనుక యథామూలానువాదము కనికి విధివిహిత మగుచున్నది. మఱి ప్రతిభావంతుడగు రచయిత యొక్క గద్యపద్యరచనాశిల్పాధారమునఁ దన కౌశలమును ప్రత్యేకించుకొనుచున్నాడు.

మన యాంధ్రసారస్వతమునఁ జంపూరీతికిఁ గవిత్రయభారత మొరవడి. ఎక్కడ వచనము? ఎక్కడఁ బద్యము? మరల నేవృత్త మెక్కడ? ఈ పొసగింపు పూర్ణాంధ్రీకరణములో నొక రామణీయకసంపాదనము చేయును. ప్రకృతము. ఆంధ్రసూతసంహితాకర్త మహాదేవకవి తాదృశమైన రచనాచిత్తవైశారద్యము గలివాడు. శాస్త్రీయవిషయములు చెప్పవలసిన చోట నీకవి ఛాందసమార్గమునఁ బోక స్వచ్ఛందసుందర మైన గద్యము నుపయోగించెను. అవచనములు సుదీర్ఘములయ్యును సుస్పష్టార్థరుచిరములై పిసుపు పుట్టించుట లేదు.

జ్ఞానయోగఖండమున బ్రహ్మచర్యాశ్రమ, గృహస్థాశ్రమ, సన్యాసాశ్రమ విధినిరూపణములు పాపకర్మఫలనిరూపణము, నాడీచక్రనిరూపణము, అసనవిధి, ముక్తిఖండమున జ్ఞానానుత్పత్తి కారణకథనము, ఈశ్వరనృత్తదర్శనము; యజ్ఞవైభవఖండమునఁ బాపరవేదార్థవిచారము, వాచికయజ్ఞనిరూపణము, షడక్షరవిచారము, జ్ఞానయజ్ఞ విచారములోఁ గతిపయాంశములు, జ్ఞానోత్పత్తి కారణనిరూపణము, శివలింగస్వరూపకథనము, ముక్తిసాధనవిచారము, ద్రవ్యశుద్ధ్యపాయకథనము, అభక్ష్యనివృత్తి కథనము, మృత్యుసూచకవివరణము, అవశిష్టపాపస్వరూపకథనము — ఈ యధ్యాయము లందలి గద్యము లరటిపండ్లదొలిచి చేతఁ బెట్టినట్లు తత్తన్నిగమార్థములను సుగమముచేయుచు హృద్యముగా సాగినవి.

మహాదేవకవి పద్యము లెచ్చోటఁ బట్టి చూచినను బ్రసాదగుణస్వాదువులు. విశేషించి యీ కవివరుని సీసములు సువర్ణములు. కందములు రసకందములు, జ్ఞానయోగఖండమున 'ధ్యానవిధి' యను సధ్యాయమున సవవిధధ్యానవిధానములను జెప్పుచున్న సీసము లున్నవి. 'సోఽహ మని ధ్యానముం జేయు చొప్పుకండు" అని యీ పద్యముల మకుటము. తెలుగు పలుకుల లాలిత్యమున కవి పరమోదాహరణములు. ఒకటి :

సీ॥ పటికంపు తాదక్కు పరిధవిల్లెడి జేని, వాని రేతేడు సొమ్మైన వాని
వలిమలితేని ముద్దులపట్టి సామేనఁ, గలివాని మెడకప్పు గలుగు వాని
ఇరుకేలుదోయి పెం పెనఁగు సోయగముల, వానిఁ గన్నులు మూడు వలులు వాని
వేల్పు లందఱు జేరి వేదిధంబులు మొక్కు, లిడువాని సంతసం బెనయువానిఁ

తే॥గీ॥ బరముఁ డగు వాని నానందపరమధామ, మగుచు నొప్పారు వానిని నతులుఁ దైన
వాని వేల్పుల మిన్నయౌ వాని నిల్చి, సోఁహ మని ధ్యానముం జేయు చొ
ప్పొకండు. (జ్ఞాన - 282)

దీనికి మూలము లేక పోలేడు. ఉన్న దందురు. అది మొత్తము ప్రోపు చేసినచో
రెం డనుష్టుప్పులు.

శ్లో॥ ఉమార్థదేహం వరద ముత్పత్తిస్థితివర్జితమ్।
శుద్ధస్ఫటికసంకాశం చంద్రరేఖావతంసకమ్॥
త్రిలోచనం చతుర్బాహుం నీలగ్రీవం పరాత్పరమ్।
ధ్యాయేన్నిత్యం సదా సోఽహ మితి బ్రహ్మపదాంవరమ్॥ (జ్ఞాన-19-3,4)

ఈ మూలమంత్రమునకు ముద్దుముద్దుగా భాష్యము చెప్పినట్లు పలు సీసము దేశీయ
శోభతో నలరారుచున్నది. స్వీకృతఃలావతారఁదైన శివునియం దాత్మభావరూపధ్యానవిధి యీ
యధ్యాయమున మహాదేవకవి మనోహరము స్వానుభవజన్యమునైన తెనుఁగుభాషలో నభివర్ణిం
చెను. మూలగ్రంథములోని యభిప్రాయమును గురుముఖతః శ్రవణము చేసి మననము
చేసికొని తదనుధ్యానమునఁ జిత్తు శుద్ధి పడసిన సుకృతికిఁ గాని సూతసంహిత నాంధ్రీకరించు
సంకల్పము కలుగదు. మహాదేవకవి వాఙ్మయజీవితమును జరితార్థము చేసికొన్న పుణ్యపురు
షుఁడు. ఈ మహాగ్రంథము నందలి వస్తు వెంత మహత్తర మైనదో కఠిన్వ మంత ప్రశస్త
మైనది. రసవత్తర మైనది.

ఉ॥ అంజలి గూర్తు సర్వభువనై కవిధాతకుఁ దామరచ్ఛటా
భంజనకర్త కర్పిశశిఖాస్కరవాయుముఖాదిసీర్వవ
త్సంజ మేఘుంగ రాన్నియోక మోహనతత్త్వపితృషవల్లరీ
మంజులసూనబృందినవమంజరికిన్ శిషమూర్తి కియ్యెడిన్ (145 పుట)

మ॥ పటుసారాంబితవేదిదర్శితమహావాక్యానుసందానసం
ఘటితజ్ఞానపదార్థ మే ఘనున కైక్యజ్ఞానసంపాది యౌ
చటులానేకభయాస్పదాత్మకలసత్సంసారధారంబు దోఁ
చుటయే యా ఘనుపట్ల మాను మల మెచ్చో నిల్చు సంశుద్ధితోన్. (188 పుట)

కం॥ ద్విజఁ దైనం గనీయం, త్యజఁ దైనం గాని జ్ఞానయజ్ఞోడుప మ
క్కజముగఁ గొనఁ గల్గినచో, నిజసంసృతి వార్ధి దాఁట నేర్చున్ జుండిః
(189 పుట)

కం॥ శివుఁ డొక్కఁడు శ్రుతి యొక్కటి, ప్రపంచులఁజ్ఞాన మింత పలుఁగ నేర్చున్
విపరింప నగునె! ననుబోఁ, టి నిపునకు దాని వాక్పటిష్ఠత తెనఁగన్. (189 పుట)

పన్ని య దాహరణము లెత్తి చూపినను, ఆంధ్రీకర్త కఠితావాక్పటిష్ఠత చెప్పినటుల
కాదు. గ్రంథములోఁ బ్రవేశించి చదువ మొదలిడితిని. పిడువ బుద్ధి కాలేదు మహాదేవ
మహస్పరోపరమున దోఁగొడుచున్న యానందానుభవము కలిగినది. ఆ మహాదేవుఁడు
శివుఁడో! తెలుఁగుకవియో! చెప్పలేను.

తైలాసనివాసి యగు బుద్ధవరపు మహాదేవకవి వ్యుత్పత్తి శంకింపఁదగినది కాదు. ఆంధ్రీకరణమహాప్రవాహముచోఁ గొన్ని ప్రమాదపతితములు శాబ్దికముగా నుండవచ్చును. అవి పరిగణింపఁ దగినవి గావు.

1) జ్ఞానయోగఖండము రెండవ పద్యములో

“కన్నఁగవ మూసి తనుం దను గాంచుచుండి”

‘స్వయం స్వమేవ ధ్యాయంతమ్’ మూలము. ‘తనుం దాను గాంచుచుండి’ యని కాని, ‘తాను దనుం గాంచుచుండి’ యని కాని యుండనగును. ఒకటి ప్రదమాంతము. ఒకటి ద్వితీయాంతము.

2) జ్ఞానయోగఖండము, 19వ పుట, 81 వచనము.

‘అగ్నికార్యపరిత్యాగము రెతోత్సర్గమును సంభవించిన’ ‘రేతఉత్సర్గము’ అనుట సమ్మతము. ఇది ముద్రణదోషము కావచ్చును.

3) జ్ఞానయోగము. 24వ పుట.

“బ్రహ్మ నరాధింపవలె బ్రహ్మవర్చోఽభిలాషఁడై యారోగ్యలక్ష్మి గోరి”

‘బ్రహ్మవర్చసాభిలాషఁడై’ యనవలయును.

4) యజ్ఞవైభవఖండము — 201 పుట

కం॥ శివశక్తుల నెడఁ బాసిన

ధృవముగఁ దలక్రిందు కాలు — దివి దెస గలుగున్.

‘ధృవము’ కాదు ద్రువము, యతిస్థానము సవరింపవలెను.

5) 370 పుట — ‘సకలమునున్ బుసిత మని’ ‘పూతము’ అనవలెను.

నిమజ్జ తీందోః కిరణే ప్సివాంకః

శివమాహాత్మ్య ఖండము

ఇక నీమహాదేవకవి సూతసంహితాంధ్రీకృతిలోఁ బాలు పంచుకొన్న శివమాహాత్మ్య ఖండకర్తను గూర్చి తద్రచనా విశేషమును గూర్చి యిండుక నివేదించును.

శ్రీ శివమాహాత్మ్యఖండము మున్నూట యేఁబది పద్యగద్యములలో నొక ప్రత్యేక కావ్యము వలె నున్నది. చి॥ గరిమేశ్వ ఆచ్యుత సత్య శేషగిరి సోమయాజి శర్మ కవిత్వ మర్జుణ్ణత కీ పూరణము దర్పణము. చి॥ శర్మ సంస్కృతాంధ్రములలో, తత్వశాస్త్రములో ఎం. ఏ. పట్టములు పొందుటయ కాదు, తర్కకోవిదుఁడును. పాణినీయము, పూర్వమీమాంసా గ్రంథములు గురునన్నది నర్థయనించెను. తన వ్యుత్పత్తికిఁ దన విద్యాసిద్ధకు ననురూప మైన యాంధ్రకవితాస్వాపతేయ మీతసి యొద్ద నున్నది. అది మహాదేవానుగ్రహమున నర్థ ఎంతమై యలరారుచున్నది.

తే॥గీ॥ “అతఁడు శ్రీసూతసంహిత యందు రెండు

మూడు నాలుగు ఖండముల్ మొగి రచించి

మొదటి ఖండంబు నొకయి వదలె నేమొ!

దానిఁ దెనిఁగిఁతు గ్రంథసందర్భమునకు.”

(శి. మా. — 13)

శ్రీసూతసంహితాంధ్రీకృతిశేషరచన కీ ప్రథమావకాశము చి॥ శర్మ భాగదేయ మనవలయును. ఈ సుకవి మూలవిధేయముగా రచన సాగించుచుఁ బెక్కుచోట్లఁ దన స్వతంత్ర ప్రతిభను వెల్లడించుచు వచ్చెను. తీర్థ మాహాత్మ్యకథనములో సీసద్యము చూడ నగును.

సీ॥ ఆవుఁ జంపిన యట్టి యఘ మెల్లఁ బాయంగ, దక్షిణగంగ గౌతముఁడు తెచ్చె
దాన వసిష్ఠుండు తనపాయ గైకొనె, గౌశికుం దొకపాయ గరిమ నిలిపె
శ్రీభరద్వాజుండు చేకొనె నొకపాయ, నత్రియు నొకపాయ నందుకొనియెఁ
గళ్యపాత్యజు లైన గరుడుండు సూర్యుండు, నొక్కొక్క తమపాయ లొందినట్టి

తే॥గీ॥ పుణ్యసప్త గోదావరపుష్కరముల, సింహరాశిని రవిగురుల్ నెలఁగు వేళ
స్నాన మొనరించి శివుఁ గొల్చి ధన్యు ముక్తి, ముద్దియ వరించి ముద్దుపె ముద్దు
పెట్టు. (శి. మా. 303)

ఈ సందర్భమున మూల మిటులున్నది.

శ్లో॥ గోదావరీతి యా లోకే సుప్రసిద్ధా మహానదీ।
సింహరాశౌ స్థితే సూర్యే సింహయుక్తే బృహస్పతౌ॥
తస్యాం స్నాత్వా యథాశక్తి ధనం దత్వా తు మానవః।
గంగాయాం ద్వాదశాబ్దస్య నిత్యం స్నానఫలం లభేత్॥

(శి. మా. — 12-20, 21)

ఈ మూలములో సప్త గోదావరప్రసంగము లేదు. గౌతముఁడు, వసిష్ఠుఁడు, కౌశికుఁడు, భరద్వాజుఁడు, అత్రి, గరుడుఁడు, సూర్యుఁడు నొక్కొక రొక్కొక పాయగా గోదావరిని దీసికొని వచ్చిరి. భీమమండలమున నాయా మహర్షుల నామములతో నాపాయలు వెలిసి ప్రవహించుచున్నవి. ఆంధ్రీకర్త తన పద్యమున సప్త గోదావరప్రసక్తి తెచ్చి ఋషిసంకీర్తనముతో విస్తరించి గోదావరీప్రశంస చేయుట దేశాచిత్యపోషకము. నన్నయభట్టారకుల సీ॥ “దక్షిణగంగనాఁ దద్దయు నొప్పిన గోదావరియు జగదాది యైన భీషేశ్వరంబును” (భార-అది-8-129) ఇత్యాది పద్యమును జ్ఞప్తిలో నుంచుకొని చేసిన యీ స్వాతంత్ర్యము సహృదయహృదయంగమము. విజయవిలాసకర్త చేమకూర వేంకటకవి యర్జునుని తీర్థయాత్ర సందర్భమున వేంగీదేశవైభవమును విస్తరించెను గదా! సంస్కృతమూలమున నిదిలే దనుట పాడి గాదు.

తెలుఁగు కవి యొక్క స్వదేశాభిమాన మిక్కడ మూలము. మన పూర్వాండ్రమహాకవులు శ్రీనాథాదు లాంధ్రీకరణవిషయమున నిట్టి స్వతంత్రతఁ దీసికొన్నారు. కనుకనే వారి కావ్యముల కొక వైశిష్ట్యము. చి॥ సోమయాజికవి యీ ప్రథమభండమున నమూలకమైన కల్పనారామణీయకమును తత్ర తత్ర ప్రదర్శించెను. విలయసమయ సమద్రుమధ్యమున మునిగిన మహీమండలమును యజ్ఞవరాహమూర్తి గంధర్వాగ్రమున నుద్ధరించిన ఘట్టమున నెయి దాటు పద్యములు కలవు. అవి భావసంపదచే, బద్ధగ్రథనపు సొంపుచే హృదయమును రసతరంగిత మొనర్చుచున్నవి. ఒక పద్యవేని యదాహరింప తుండఁజాలను.

సీ॥ బొబ్బాసి గొట్టంబు ముం దూఁద గలి కూఁ, గెడి మెట్ట తామర గింజ వోలె
ముదురంగ ముగ్గిన మొగలిపూ పొత్తుపైఁ, దేలి యాడుచు వ్రాలు తేటి వోలె

నేరావణగజంబు చారుకుండాగ్రిభా, గమున నొప్పెడు నల్లకలువ వోలె
ధవళపక్షమునందుఁ జవితచందురు శృంగ, మద్యమందున్న బింబంబు వోలెఁ

తే॥గీ॥ బచ్చపుత్తడి యమ్ముపై బంతి వోలె, నిడుది బంగారు కామపై గొడుగు వోలెఁ
గూటకిటిరాజు కరవాడి కోట యందు, నఖిలసర్వంసహాగోళ మందగించె.

(శి. మా. — 216)

ఈ యధ్యాయాంతమున “శ్రీమన్మహాయజ్ఞవల్క్యవారాహమూర్తి ప్రశాంతావసీమండలాశ్రీ సదాదేవతాచక్రవర్తి అని యారంభమై “మఖశ్వేతపోత్రీ నమస్తే నమస్తే నమః” అని సమాప్తమైన సుదీర్ఘ మైన దండకము కలదు. ఇది నన్నయగారి యాంధ్రమహాభారతము లోని దండకమును బోలి గంగాప్రవాహశైలీమనోహరమై యలరారుచున్నది. ఇందలి గ్రంథావతరణము, ఆంధ్రభారతావతరణము నొరవడిగా నుంచుకొని వ్రాసి నట్లున్నది.

కం॥ అందింబై, సకలజనా, నందంబై పార్వతీశనవమధురకథా
బృందంబై ముక్తిలతా, కందంబై స్కాంద మొప్పుఁ గవివరసభలన్.

(శి. మా. — 217)

కం॥ తులకించు సూతసంహిత, తొలిఖండం బగుచుఁ బండితులు గొనియాడన్
గలికల్మషనాశకమై, యిల శివమాహాత్యుఖండ మెసఁగున్ సభలన్.

(శి. మా. — 311)

షటియు నీకవి వరుఁ డీశాండములో నై కవిధవృత్తముల నుపయోగించి తన చంద స్సందరగతివిన్యాసకౌశలమును బ్రదర్శించెను. మందాక్రాంతము, షత్తకోకిల, మాలిని, పంచవామరము, కవిరాజవిరాజితము, స్రగ్ధర, ఆశ్వధాటి, శిఖరిణి, వసంతతిలకము, తరువోజ పాలాశదళము, పృథ్వీ, ఇలియఁ గాక మధ్యాక్కర, మధురాక్కర, ద్విపద లుపయోగించెను. ఏవృత్తము నేప్రకరణమున నుపయోగింపవలెనో తెలిసి యుపయోగించెను గాని చందోవిజ్ఞానప్రక డనమునకుఁ గాదని రహస్యజ్ఞాలు గ్రహింపఁగలరు. ఈ కవి ‘మధ్యాక్కర’ లో ఎఱ్ఱనవలెఁ జతుర్థగణా ధ్యక్షరముపై యతిని వేయుటయే కాక నన్నయవలెఁ బంచమగణాధ్యక్షరముపై యతిని గూడ వేసెను. రెండు యతుల మధ్యాక్కర యిది.

ఇంద్రాదిదేవాశి గల్పి - యేడైట - యేపారఁ దొల్లి
నింద్రజి రథముపై నేఁగి - నిచ్చోట - నెటుసాఁగ కాఁగ
పాంద్రభ క్తిని దేరు డిగ్గి - సవితృపు - ప్కరిణిని దోఁగి
చంద్రమోమకుఁబలింగంబు - స్థాపించి - సరి గొల్పి యేఁగె.

(శి. మా. — 320)

ఎందులకుఁ జెప్పితి ననఁగా శివమాహాత్యుఖండాంధ్రీకర్త కు వృత్పత్తి సౌష్ఠవ మెంత టిదో పద్యశైలీసంపత్తియు నంతటిది. ఎంత వ్రాసినను వ్రాయవచ్చును. శ్రీమదాంధ్ర సూతసంహితాగ్రంథము నాద్యంతము పఠించిన యానందప్రకటనమే యీ పీఠిక.

రా జ మ హే ం ద్రి.

ఇట్లు

రుధిరోద్గారి శ్యావణ

మాసశివరాత్రి

5—9—1983

మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రి.

న్యాయము

శ్రీరామచంద్రాయనమః

కం॥ శ్రీసంపదాయదేశికు
వ్యాసుని గొనియాడి బుద్ధతవరకవ్యాంధ్ర
శ్రీసూతసంహితకు నే
న్యాయము రచియింతుఁ గవిబుధావళి కరుణన్.

శ్లో॥ మద్యయమ్ భద్యయమ్ చైవ బ్రతయమ్ వచతుష్టయమ్॥
అనాపలింగకూస్కాని పురాణాని పృథక్ పృథక్॥

—: అష్టాదశపురాణపరంపర :—

మద్యయ మనఁగా మత్స్య-మార్కండేయములు. భద్యయ మనఁగా భవిష్యద్ -
భాగవతములు. బ్రతయ మనఁగా బ్రహ్మ-బ్రహ్మవైవర్త -బ్రహ్మాండములు. వచతుష్టయ
మనఁగా వరాహ-వామన-వాయు-విష్ణుపురాణములు. అ-అగ్నిపురాణము. నా - నారదపురా
ణము. ప-పద్మపురాణము. లిం-లింగపురాణము. గ-గరుడపురాణము. కూ - కూర్మ
పురాణము. స్కా-స్కాందపురాణము. ఇవి యష్టాదశమహాపురాణములు.

1) మత్స్యపురాణము :—

ఇది మత్స్యమూర్తి వైవస్వతమనువున కుపదేశించినది. ఇందు 291 అధ్యాయములు
14000 శ్లోకములు గలవు. ధర్మములు, వ్రతములు, రాజనీతి విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినవి.
కాళిదాసు రచించిన విక్రమోర్వశీయకథ దీని నుండియే గ్రహింపఁబడినది. గ్రంథాంతమునఁ
- వ్రాచీనరాజుల చరిత్ర మానుపూర్విగా వర్ణింపఁబడుటచే నిది చరిత్రకుల కెక్కువగా సుపయోగ
పడును.

2) మార్కండేయ పురాణము :—

మార్కండేయ మహాముని క్రోష్టకిముని కుపదేశించిన విధముగా ధర్మపక్షము జైమిని
మహర్షి కీపురాణమును జెప్పినవి. ఇందు 137 అధ్యాయములు 9000 శ్లోకములు గలవు.
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, సుమతి పాతివ్రత్యమహిమ, మదాలసకథ, చతుర్దశమనువుల కథలు,
మహిషాసురవధ, శ్రీమద్దేవీపజయము మొదలగునవి యిందు హృద్యముగా వర్ణింపఁబడినవి.
దేవీనవరాత్రములందు భక్తులు పారాయణ మొనర్చు “దుర్గాసప్త శతి” యందే యుపదేశింపఁ
బడినది.

3) భవిష్యత్పురాణము :—

ఈపురాణము జనమేజయుని పుత్రుడగు శతానీకునకు సుమంతు మహర్షి యుపదేశించి
నది. ఇందు (1) బ్రహ్మ (2) వైష్ణవ (3) శైవ (4) సౌర (5) ప్రతిస్కర్గము
లను నైదు వర్ణములు మొత్తము 605 అధ్యాయములు 14000 శ్లోకములు గలవు. జయచం
ద్రుఁడు, పృథ్వీరాజు, అక్బరు మొదలగు రాజుల చరిత్రములు; పాణిని, పతంజలి మొదలగు
ఋషుల చరిత్రములు; కబీరు, నరశ్రీ, నానక్ మొదలగు భక్తుల చరిత్రములు విపులముగా
వర్ణింపఁబడినవి. కలియుగరాజవంశావళి యందు వివిధరాజవంశములు క్రమముగా వర్ణింపఁ

బడటచే నిది చారిత్రకుల కెక్కువగా నుపయోగపడును. ఉత్తరభాగమున వివిధ వ్రతములు వర్ణింపఁబడినవి. గ్రంథారంభమున సూర్యోపాసనము ప్రధానముగాఁ బ్రతిపాదింపఁబడినది.

4) భాగవత పురాణము ;—

భాగవతపురాణములు రెండు గలవు. ఒకటి శ్రీకృష్ణుని మాహాత్మ్యమును వర్ణించునది. మఱి యొకటి శ్రీ దేవీమాహాత్మ్యమును వర్ణించునది. వైష్ణవులు శ్రీకృష్ణభాగవతము మాహా పురాణమనియు శ్రీదేవీభాగవత ముపపురాణమనియుఁ జెప్పుదురు. శాక్తేయులు శ్రీ దేవీభాగ వతము మాహాపురాణ మనియు శ్రీకృష్ణభాగవత ముపపురాణమనియు నుడువుదురు.

(క) శ్రీమద్భాగవతము :—

శ్రీ వ్యాసమహర్షి రచించిన యష్టాదశపురాణములలో శ్రీమద్భాగవతమునకుఁ బ్రచుర ప్రాచారము గలదు. ఇది పరీక్షింపఁబడినది కుకయోగీంద్రుఁ డుపదేశించినది. ఇందు 12 స్కంధములు 318 అధ్యాయములు 18000 శ్లోకములు గలవు. శ్రీమద్భాగవతమునకు యేక పింశత్యవత్సరములు విపులముగా వర్ణింపఁబడినవి. దశమస్కంధమునందు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ పవిత్రచరిత్రము విస్తరముగా హృదయముగా వర్ణింపఁబడినది. శ్రీ శంకరభగవత్పాదా చార్యులు చిన్ననాటఁ దమతల్లికి భాగవతమును వినిపించెడివారు. శ్రీమద్వాచార్యుల భాగవత తాత్పర్యనిర్ణయము ప్రసిద్ధము. శ్రీ వల్లభాచార్యులు భాగవతమునకు భాష్యమును రచించి ప్రస్తావనచతుష్టయమును స్థాపించుటయే కాక దీనిని వ్యాసమహాముని యొక్క సమాధిభాషగాఁ జేర్కొనిరి. భాగవతముపై (1) శ్రీచిత్తుభాచార్యులు (2) శ్రీధరాచార్యులు (3) సుదర్శ నాచార్యులు (4) వీరరాఘవాచార్యులు (5) విజయధ్వజాచార్యులు (6) సనాతనగోస్వామి (7) జీవగోస్వామి (8) విశ్వనాథచక్రవర్తి (9) మధుసూధనసరస్వతి (10) కుకదేవా చార్యులు (11) శ్రీహరికవీంద్రులు (12) వంశీధరమిశ్రులు మొదలగు పండితులు విపుల మైన వ్యాఖ్యలు రచించిరి. శ్రీమధుసూధనసరస్వతి “భక్తిరసాయనము” నందును శ్రీ రూప గోస్వామి ‘ఉజ్జ్వలనీలమణి’ “భక్తిరసామృతసింధువు” లందును భాగవతమును బ్రమాణ ముగాఁగైకొని భక్తిరసరాజ మని స్థాపించిరి. శ్రీవంశీధరమిశ్రులు ‘జన్మాద్యన్యాయతః’ అను భాగవత ప్రథమశ్లోకమునకు 100 అర్థములను జెప్పిరి. ఇట్లందు భగవద్భక్తితోఁబాటు సర్వశాస్త్రరహస్యములు నిమిడియుండుటచే ‘విద్యావతామ్ భాగవతే పరీక్షా’ యను సామెత యేర్పడినది.

(ఖ) శ్రీమదేవీభాగవతము :—

దేవీభాగవతము శ్రీ వ్యాసమహర్షి జనమేజయున కుపదేశించినది. ఇందుఁ గూడ 12 స్కంధములు 318 అధ్యాయములు 18000 శ్లోకములు గలవు. సర్వత్ర శ్రీమత్పురమశక్తి యైన దేవి ప్రభావము మిక్కుటముగా వర్ణింపఁబడినది. పంచమస్కంధమునందు దుర్గాదేవి మహిషాసుర-రక్తబీజ-చండ-ముండ-కుంభ-నికుంభాది రాక్షసులను వధించుట విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినది. ద్వాదశస్కంధమునందు గాయత్రీమాహాత్మ్యము విపులముగాఁ జెప్పఁబడి నది. దేవీస్తోత్రములు, గాయత్రీకవచము, గాయత్రీ హృదయము, గాయత్రీస్తోత్రము, గాయత్రీసహస్రనామములు ముపదేశింపఁబడినవి. సందర్భానుసారముగాఁ బాండవచరిత్రము, శ్రీరామచరిత్రము, శ్రీకృష్ణచరిత్రము, హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము మొదలగునవి వివరింపఁ

బడినవి. విష్ణుభక్తులు శ్రీమద్భాగవతమును సప్తాహసారాయణము గావించుచున్నట్లు దేవీ భక్తులు దేవీభాగవతమును నవాహసారాయణము గావించుచున్నారు. దేవీభాగవతముపై శ్రీ నీలకంఠపండితులు సంతరించిన విపులవ్యాఖ్యానము గలదు.

5) బ్రహ్మపురాణము : —

ఈపురాణము బ్రహ్మ మనీషి కుపదేశించినది. ఇందుఁ బూర్వోత్తరభాగములలో మొత్తము 245 అధ్యాయములు 18000 శ్లోకములు గలవు. విష్ణుని యవతారములు, శ్రీజగన్నాథ (పూరీ) మాహాత్మ్యము, గోదావరీమాహాత్మ్యము విపులముగా వర్ణింపఁబడినవి.

6) బ్రహ్మవైవర్తపురాణము : —

ఈపురాణము సావర్ణి మనువుచే నారదున కుపదేశింపఁబడినది. శ్రీకృష్ణపరమాత్మ మొట్టమొదట దీనిని బ్రహ్మ కొసంగుట చేతను, శ్రీకృష్ణునిచేఁ బరబ్రహ్మము వివరింపఁబడుట చేతను దీనికి బ్రహ్మవైవర్త మని పేరు వచ్చినది. ఇందు (1) బ్రహ్మఖండము (2) ప్రకృతి ఖండము (3) గణేశఖండము (4) శ్రీకృష్ణజన్మఖండము నను నాలుగు ఖండములు మొత్తము 266 అధ్యాయములు 18000 శ్లోకములు గలవు. మొదటి ఖండమునందుఁ బరబ్రహ్మస్వరూపము, రెండవ ఖండమునందు దుర్గా-లక్ష్మీ-సావిత్రి-సరస్వత్యాది ప్రకృతిస్వరూపము, మూడవ ఖండమునందు పిఘ్నేశ్వరచరిత్రము, నాల్గవ ఖండమునందు శ్రీకృష్ణచరిత్రము వర్ణింపఁబడినవి.

7) బ్రహ్మండపురాణము : —

ఈపురాణము వాయుదేవునిచే వ్యాసున కుపదేశింపఁబడినది. సమస్త బ్రహ్మండము, సకలిభువనములు నిందు వర్ణింపఁబడుటచే దీనికి బ్రహ్మండపురాణ మని పేరు వచ్చినది. ఇందు (1) ప్రక్రియాపాదము (2) అనుషంగపాదము (3) ఉపోద్ఘాతపాదము (4) ఉపసంహారపాదము నను నాలుగు పాదములు మొత్తము 161 అధ్యాయములు 12000 శ్లోకములు గలవు. వివిధదీప్తివర్ణనములతోఁబాటు సందర్భానుసారముగా రామచరిత్రము, పరశురామ చరిత్రము, దివోదాసుని కథ మొదలగునవి చెప్పఁబడినవి. చతుర్యుగపరిమాణము, నక్షత్ర మండలవర్ణనము గూడఁ గలవు. ఇందు శ్రీరామచంద్రుఁడు పరబ్రహ్మస్వరూపుఁడుగను సీతాదేవి మాయాస్వరూపిణిగను వర్ణింపఁబడిరి. అధ్యాత్మరామాయణము, అలితోపాఖ్యానము బ్రహ్మండపురాణాంతర్గతము లని సంప్రదాయము.

8) వరాహపురాణము : —

ఈపురాణము శ్రీయజ్ఞపరాహస్వామిచే భూదేవి కుపదేశింపఁబడినది. ఇందుఁ బూర్వోత్తరభాగములలో మొత్తము 418 అధ్యాయములు, 24000 శ్లోకములు గలవు. వివిధ వృతములు భగవత్స్తోత్రములు మిక్కుటముగా నుపదేశింపఁబడినవి. మధురామాహాత్మ్యము, నాచికేతోపాఖ్యానము పిస్తరముగా వర్ణింపఁబడినవి.

9) వామనపురాణము : —

ఈపురాణము పులిస్త్యమహర్షి నారదున కుపదేశించినది. వామనావతారకథ రెండు మాఱులు విపులముగా వర్ణింపఁబడుటచే దీనికి వామనపురాణ మని పేరు వచ్చినది. ఇందుఁ

బూర్జభాగమున 95 అధ్యాయములు 10000 శ్లోకములు గలవు. ఉత్తరభాగమున (1) మహేశ్వరీసంహిత (2) భాగవతీసంహిత (3) సౌరీసంహిత (4) గణేశ్వరీసంహిత యను నాలుగు సంహితలు 4000 శ్లోకములు గలవు. ఇందు విష్ణుకథలతోఁబాటు శివకథలు కూడఁ జెప్పఁబడినవి.

10) వాయుపురాణము :—

వాయుపురాణము మహాపురాణము, శివపురాణ ముపపురాణ మని కొన్ని పురాణములు చెప్పుచున్నవి. శివపురాణము మహాపురాణము, వాయుపురాణ ముపపురాణ మని కొన్ని పురాణములు చెప్పుచున్నవి. కొందఱు వాయుపురాణము శివపురాణాంతర్గత మని వక్కాణించుచున్నారు. వాయుపురాణము వాయుదేవునిచే నుపదేశింపఁబడినది. ఇందు (1) ప్రక్రియాపాదము (2) అనుషంగపాదము (3) ఉపోద్ఘాతపాదము (4) ఉపసంహారపాదము నను నాలుగు పాదములు మొత్తము 112 అధ్యాయములు 11000 శ్లోకములు గలవు. శివచరిత్రము విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినది. ప్రసంగానుసారముగా విష్ణుచరిత్రము కూడఁ బ్రతిపాదించఁబడినది. భూగోళవర్ణనము మిక్కుటముగాఁ గలదు. 99 వ అధ్యాయమునఁ బ్రాచీనరాజవంశావళి యానుపూర్వకముగాఁ జెప్పఁబడుటచే నిది యైతిహాసికుల కెక్కువగా నుపయోగపడును. చివర గణూమాహాత్యము గలదు.

(ఖ) శివపురాణము ;—

ఇది కూడ వాయుప్రోక్తము. ఇందు (1) విద్యేశ్వరసంహిత (2) రుద్రసంహిత (3) శతరుద్రసంహిత (4) కోటిరుద్రసంహిత (5) ఉమాసంహిత (6) కైలాససంహిత (7) వాయువీయసంహిత యను నేడు సంహితలు గలవు. ఇందలి రుద్రసంహిత (1) సృష్టి ఖండము (2) సతీఖండము (3) పార్వతీఖండము (4) కుమారఖండము (5) యుద్ధ ఖండము నని యైదు ఖండములుగా విభజింపఁబడినది. ఇట్లే వాయువీయ సంహితలో (1) పూర్వభాగము (2) ఉత్తరభాగము గలవు. మొత్తము 457 అధ్యాయములు 24000 శ్లోకములు గలవు. ఇందు శివచరిత్రము, శివలీలలు, పాశుపతమతము విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినవి. కాళిదాసమహాకవి కుమారసంభవములో శివపురాణము నెక్కువగా ననుకరించెను.

11) ఓష్ఠపురాణము ;—

ఈపురాణము వరాహరమహర్షి మైత్రేయున కుపదేశించినది. ఇందు 6 అంశములు మొత్తము 126 అధ్యాయములు 6000 శ్లోకములు గలవు. శ్రీవిష్ణుమూర్తి యవతారకథలు, శ్రీకృష్ణలీలలు నిందు విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినవి. కలియగరాజచరిత్ర మానుషూర్విగా నిందుఁ గలదు. వైష్ణవపురాణము వరమ ప్రమాణము. రామానుజ-మధ్వ-వల్లభ-చైతన్యమతానుయాయుల కిది పారాయణగ్రంథము. దీనిపై (1) శ్రీచిత్తుభావార్యులు (2) శ్రీధరస్వామి (3) ఓష్ఠచిత్తులు (4) నృసింహభట్టు (5) జగన్నాథపాఠకుఁడు (స్వభావార్థదీపిక) (6) రత్నగర్భుఁడు (వైష్ణవాకూతచంద్రిక) మొదలగు వారు విపులవ్యాఖ్యలు సంతరించిరి. ఓష్ఠపురాణము పూర్వోత్తరభాగములుగా విభక్తమై 23000 శ్లోకములు గలిగి యున్నదని ప్రాచీనపురాణములు చెప్పుచున్నవి గాని 6000 శ్లోకములు గల పూర్వభాగము మాత్రమే నేడు లభించుచున్నది.

12) అగ్నిపురాణము ;—

ఈపురాణము నగ్నిదేవుడు వసిష్ఠమహర్షి కుపదేశించెను. ఇందు 383 ఆధ్యాయములు 12000 శ్లోకములు గలవు. అగ్నిపురాణ మొక విజ్ఞానసర్వస్వము. దశావతారములు రామచరిత్ర, హరివంశము, భారతకథ సంగ్రహముగా వర్ణింపఁబడినవి. సకలశాస్త్రములు సంగ్రహింపఁబడినవి. వివిధవృత్తము లుపదేశింపఁబడినవి, అందువలననే 'అగ్నేయే హి పురాణేఽస్మిన్ సర్వా విద్యాః ప్రదర్శితాః' అని చివరఁ జెప్పఁబడినది.

13) నారదపురాణము ;—

ఈపురాణము నారదప్రోక్తము. ఇందు (1) పూర్వభాగము (2) ఉత్తరభాగము నని రెండు భాగములు మొత్తము 207 ఆధ్యాయములు 25000 శ్లోకములు గలవు. విష్ణుతత్త్వము ప్రధానముగాఁ బ్రతిపాదింపఁబడినది. విష్ణు-రామ-హనుమత్-కృష్ణ-కాళీ-మహేశ్వర మంత్రము లుపదేశింపఁబడినవి. ఛందోవ్యాకరణ జ్యోతిషనిరుక్తాదిశాస్త్రములు సంగ్రహింపఁబడినవి. ఉత్తరభాగమునందుఁ బరమవిష్ణుభక్తుఁ డగు యశ్మాంగిదుని చరిత్రము విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినది. పూర్వభాగమున నష్టాదశపురాణముల విషయానుక్రమణికలు నుండుటచేఁ బ్రాచీనపురాణముల స్వరూపము తెలిసికొనుటకిది యెక్కువగా నుపయోగపడును.

14) పద్మపురాణము :—

ఈపురాణము పద్మకల్పమునందుఁ బ్రవర్తిల్లుటచేతను, శ్రీవిష్ణునాభీపద్మము భూమండలముగాఁ బరిణమించుట యిందఁ బ్రధానముగా వర్ణింపఁబడుటచేతను దీనికిఁ బద్మపురాణ మని పేరు వచ్చినది. ఇందు (1) సృష్టిఖండము (2) భూమిఖండము (3) స్వర్గఖండము (4) పాతాళఖండము (5) ఉత్తరఖండము నను నైదు ఖండములు మొత్తము 641 ఆధ్యాయములు 55000 శ్లోకములు గలవు. సృష్టిఖండము నందు హిరణ్మయ పద్మోత్పత్తి, విశ్వోత్పత్తి వర్ణింపఁబడినవి. భూమిఖండమునందు సప్తద్వీపములు, సప్తసాగరములు వర్ణింపఁబడినవి. స్వర్గఖండమునందు నైకుంతలోకవర్ణనము, శివార్చన విధి, విష్ణ్వర్చనము మున్నగునవి గలవు. కాళిదాసుని యభిజ్ఞానశాకుంతలమున కిందలి శకుంతలోపాఖ్యానమే యాకరము. పాతాళఖండమునందు శ్రీరామచరితము, రామాశ్వమేధము, శ్రీకృష్ణచరిత్రము హృదయముగా వర్ణింపఁబడినవి. కాళిదాసుని రఘువంశమున కీశ్రీరామచరిత్రమే మూలము. ఉత్తరఖండమునందు మోక్షసాధనములైన తీర్థములు, వృత్తములు, వివిధధర్మములు, విష్ణుభక్తి యుపదేశింపఁబడినవి.

15) లింగపురాణము :—

శివలింగమహాత్మ్యము విస్తరముగా వర్ణింపఁబడుటచే దీనికి లింగపురాణ మని పేరు వచ్చినది. ఇందు (1) పూర్వభాగము (2) ఉత్తరభాగము నను రెండు భాగములు మొత్తము 163 ఆధ్యాయములు 11000 శ్లోకములు గలవు. శివుని 28 అవతారములు, శైవవ్రతములు శైవ తీర్థములు విపులముగా వర్ణింపఁబడినవి. ఉత్తరభాగము నందుఁ బశు-పాశ-వశిష్ఠి తత్త్వముపదేశింపఁబడినది. విష్ణుమహాత్త్వము తెలుపు నుపాఖ్యానములుకూడ నిందుండుట విశేషము. దీనిపై గణేశపండితుడు రచించిన 'శివతోషిణి' యను విపులవ్యాఖ్య గలదు.

16) గరుడపురాణము :—

ఈపురాణము విష్ణుమూర్తి గరుత్మంతున కుపదేశించినది. ఇందు (1) పూర్వఖండము (2) ఉత్తరఖండము నను రెండు ఖండములు మొత్తము 264 అధ్యాయములు 18000 శ్లోకములు గలవు. పూర్వఖండమున విష్ణుమూర్తి యవతారములు, విష్ణుమాహాత్మ్యము విస్తరముగాఁ బ్రతిపాదించఁబడినవి. రత్నపరీక్ష, యాముర్వేదము, పశుచికిత్స, రాజనీతి, భండశ్శాస్త్రము, సాంఖ్యయోగము, గీతాసారము మొదలగునవి విపులముగాఁ బ్రతిపాదించఁబడినవి. ఇందుఁ జక్కని సుభాషిత శ్లోకము లెన్నియో గలవు. ఉత్తరఖండమునకుఁ బ్రేతకల్ప మని పేరు. ఇందు మరణానంతరము జీవునిగతి, యమలోకచూర్ణము, వైతరణీనది, ప్రేతనివాస స్థానము, ప్రేతస్వరూపము, యమలోకము, వివిధనరకములు, యమయాతనలు, శాశ్వదవిధులు మొదలగునవి మిక్కుటముగా వర్ణింపఁబడినవి ఈప్రేతకాండము నాశోచదినములందుఁ దప్పఁ దక్కిన దినములందుఁ బఠింపరు. భారతీయులకుఁ బాపభీతి, పరలోకభయము మెండుగా నుండుట కీపురాణమే ప్రధానకారణము. చివర మోక్షనిరూపణము గలదు.

17) కూర్మపురాణము :—

శ్రీకూర్మనాథుడైన విష్ణుమూర్తి ఉంకరద్యుమ్నన కీపురాణము నుపదేశించెను. ఇందు (1) బ్రాహ్మసంహిత (2) భగవతీసంహిత (3) సౌరసంహిత (4) వైష్ణవసంహిత యను నాలుగు సంహితలు 18000 శ్లోకములు గల వని గ్రంథారంభమునఁ గలదు. కాని నేడు మొదటి దగు బ్రాహ్మసంహిత యొక్కచే లభించుచున్నది. బ్రాహ్మసంహితయందు (1) పూర్వభాగము (2) ఉత్తరభాగము నను రెండు భాగములు మొత్తము 96 అధ్యాయములు 6000 శ్లోకములు గలవు. పూర్వభాగమున సృష్టివర్ణనము, పార్వతితపస్సు, శక్తి సహస్రనామములు, కాశీమాహాత్మ్యము, ప్రయాగమాహాత్మ్యము గలవు. ఉత్తరభాగమున నీశ్వరగీత, వ్యాసగీత గలవు; శివమాహాత్మ్యము విస్తరముగా వర్ణింపఁబడినను నిందు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరుల కభేదము ప్రతిపాదించఁబడినది. శ్రీశంకరభగవత్పాదులు సనత్కుజాతీయ-విష్ణుసహస్రనామచాప్యములలో నీశ్వర-వ్యాసగీతలను బ్రమాణముగా నుదాహరించిరి. శ్రీశ్వానభిక్షువు నీశ్వరగీతకు చాప్యమును రచించిరి. భగవద్గీత కీశ్వరగీతయే మూలమని సాంప్రదాయకులు వక్కాణింతురు.

18) స్కాందపురాణము :—

శ్రీవ్యాసమహర్షి రచించిన గ్రంథములలో మహాభారతమునకుఁ దరువాత నంతటి గౌరవము గల గ్రంథము స్కాందపురాణము. ఈపురాణమును మహేశ్వరుని యొద్ద విని కుమార స్వామి లోకమున వ్యాపింపఁ జేయుటచే దీనికి స్కాందపురాణ మని పేరు వచ్చినది. నేడు స్కాందపురాణములు రెండు లభించుచున్నవి. మొదటికి ఖండాత్మక మైనది. రెండవది పంహితాత్మకమైనది. ఖండాత్మకమైన స్కాందమునందు (1) మహేశ్వరఖండము (2) వైష్ణవ ఖండము (3) బ్రహ్మఖండము (4) కాశీఖండము (5) అవంతిఖండము (రేవాఖండము) (6) తాపీఖండము (నాగరఖండము) (7) ప్రభాసఖండము నను 7 ఖండములు మొత్తము

1671 అధ్యాయములు 81000 శ్లోకములు గలవు. ఇందు సర్వత్ర శివమాహాత్మ్యము విస్తరముగాఁ బ్రతిపాదింపఁబడినది.

I. మహేశ్వరఖండమునందు (1) కేదారఖండము (2) కుమారికాఖండము (3) అరుణాచలమాహాత్మ్యము నను మూడు భాగములుగలవు. వీనిలోఁ బార్వతీవరమేశ్వరుల లీలలు మిక్కిలిముగా వర్ణింపఁబడినవి. II. నైష్ఠవఖండమునందు వేంకటాచలమాహాత్మ్యము పురుషోత్తమ (పూర్తి) క్షేత్రమాహాత్మ్యము, బదరికాశ్రమమాహాత్మ్యము, మానమాహాత్మ్యములు, క్షేత్రమాహాత్మ్యములు వర్ణింపఁబడినవి. III. బ్రహ్మఖండమునందు బ్రహ్మ-బ్రహ్మోత్తరఖండములు గలవు. బ్రహ్మఖండమునందు నేతు (రామేశ్వర) మాహాత్మ్యము, ధర్మారణ్యమాహాత్మ్యము, చాతుర్మాస్యమాహాత్మ్యము గలవు. బ్రహ్మోత్తరఖండమునందు గోకర్ణ క్షేత్రమాహాత్మ్యము, చంద్రాంగదచరిత్ర మొదలగునవి గలవు. IV. కాశీఖండమునందు పిశ్వేశ్వర-గంగా-మణిక్య కామాహాత్మ్యములు, వారణాసి యందలి వివిధలింగములు, తీర్థములు వర్ణింపఁబడినవి. V. రేవాఖండమునందు నర్మదానదీమాహాత్మ్యము, మహాకాశమాహాత్మ్యము వర్ణింపఁబడినవి. సుప్రసిద్ధమైన సత్యనారాయణవ్రతకథ యిందే గలదు. VI. తాపీఖండము నందుఁదాపీనదీమాహాత్మ్యము, పిశ్వకర్మోపాధ్యక్షము, హాటకేశ్వర సూహాత్మ్యము మొదలగునవి గలవు. VII. ప్రభానఖండమునందుఁ బ్రభానక్షేత్రమాహాత్మ్యము, ద్వాపరకామాహాత్మ్యము గలవు.

సంహితాత్మకమైన స్కాందమునందు (1) సనత్కుమార (2) సూత (2) శంకర (4) వైష్ణవ (5) బ్రహ్మ (9) సౌరములను నాఱు సంహితలు మొత్తము 8,000 శ్లోకములు గలవు. I. సనత్కుమారసంహితయందు (2) క్షేత్ర (2) తీర్థ (3) కాశీ (4) సహ్యాద్రి (5) హిమాచల (6) మలయాచల (7) వింద్యాచల (8) మోక్ష (9) ప్రభాన (10) పుష్కర (11) నాగర (12) నర్మదా (13) త్రైవేల (14) అవంతి (15) గౌరీ (16) కురుక్షేత్ర (17) కేదార (18) హరిదాశ్వర (19) నేతు (20) కాశీ (21) తత్త్వోపాధ్యక్ష (22) నదీ (23) ధర్మ (24) దేశ (25) వర్షఖండములు గలవు. ఇది 26000 శ్లోకముల గ్రంథము. II. సూతసంహితయందు (1) శివమాహాత్మ్య (2) జ్ఞానయోగ (3) ముక్తి (4) యజ్ఞవైఖభవండ్ములు గలవు. ఇది 6000 శ్లోకముల గ్రంథము. III. శంకరసంహితయందుఁ బూర్వోత్తరభాగములు గలవు. పూర్వభాగమున (1) సంభవ (2) అసుర (3) వీరభద్ర (4) యుద్ధ (5) దక్ష (6) ఉపదేశఖండములు సుత్తరభాగమున (1) ఉపనీత (2) స్వర (3) గంగాసాగర (4) వేదసాగర (5) సిద్ధ (6) ప్రమేయ (7) ఉమా (8) నాగర (9) వ్రాయశ్చిత్త (10) కర్మవిపాక (11) దానప్రశంసా (2) కళ్యాణ (13) అగస్త్యఖండములు గలవు. ఇది 30,000 శ్లోకముల గ్రంథము. IV. వైష్ణవసంహిత పిష్టుమాహాత్మ్యమును నిరూపించు 1000 శ్లోకముల గ్రంథము. V. బ్రహ్మసంహిత యందు బ్రహ్మోత్తరఖండము గలదు ఇది 3000 శ్లోకముల గ్రంథము. VI. సౌరసంహిత శివమాహాత్మ్యమును నిరూపించు 1000 శ్లోకముల గ్రంథము. వీనిలో సూత-శంకర-సౌరసంహితలు నేడు లభించుచున్నవి. సనత్కుమారసంహిత కొంత లభించుచున్నది. తక్కిన సంహితలు లభించుట లేదు.

పురాణములు — ఆంధ్రీకరణములు

1) మత్స్యపురాణము —

1) లింగమగుంట రామకవి

2) హరిభట్టు

3) కాణాదము పెదసోమయాజి

4) కల్లూరి సుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులు (వచనము)

2) మాఝ-ండేయపురాణము —

1) మారన

2) పొన్నతోట బాబశకవి

3) ఎల్లకర నృసింహకవి (ద్విపద)

4) కల్లూరి సు. దీ. (వచనము)

3) భవిష్యపురాణము —

కల్లూరి సుబ్రహ్మణ్యదీక్షితులు (వచనము)

4) భాగవతము —

1) బమ్మెర పోతన్న

2) శ్రీసాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి

(ఖ) దేవీభాగవతము —

1) ములుగు పాపయారాధ్యులు

2) దాసు శ్రీరాములు

3) తిరుపతి వెంకటకవులు

4) త్రిపురాన తమ్మయదొర

5) నోరి నరసింహశాస్త్రి

6) సరిపెల్లి విశ్వనాథశాస్త్రి (వచనము)

7) స్థానావతి రుక్మణమ్మ (వచనము)

5) బ్రహ్మపురాణము —

1) జనమంచి శేషాద్రిశర్మ

2) వెంకటపార్వతీశ్వరకవులు

నడకుదుటి వీరరాజు

6) బ్రహ్మవైవర్తపురాణము —

1) గోపీనాథ వెంకటకవి

[శ్రీకృష్ణజన్మభండము]

2] దోమా వెంకటస్వామి

7] బ్రహ్మాండపురాణము —

1] కాపూరి ఎల్లిన

2] జనమంచి శేషాద్రిశర్మ

8] వరాహపురాణము —

1] నంది మల్లయ; ఘంట సింగయ

2] హరిభట్టు

3] కల్లూరి సు. దీ. [వచనము]

9] వామన పురాణము —

1] పొన్నతోట బాబశకవి

2] లింగముగుంట రామకవి

3] ఎలకూచి బాలనరసాస్తి

4] రామావధుల కొండయ్యశాస్త్రి

న్యాయము

- 5] వెంకటపార్వతీశకవులు
నడకుదుటి వీరరాజు
- 6] కల్లూరి సు. దీ. [వచనము]
పెద్దయమంతి
- 10] వాయుపురాణము —
[ఖ] శివపురాణము —
- 1] ముదిగొండ నాగభీరేశ్వరకవి
2] మంత్రప్రెగడ భుజంగరావు
- 11] విష్ణుపురాణము —
- 1] వెన్నెలకంటి సూరన
2] పశుపతి నాగనాథుడు
3] కలిదిండి భావనారాయణకవి
4] తుపాకుల యనంతభూపాలుడు [వచనము]
5] కళ్ళేపల్లి నరసింహమూర్తి
6] తాడేపల్లి సీతారామస్వామి
7] నోరి గురులింగశాస్త్రి [వచనము]
- 12] అగ్నిపురాణము —
- 13] నారదపురాణము —
- 1] పిల్లలమట్టి వినవీరభద్రకవి
2] వాసిరాజు రామన్న
3] క్రొత్తలంక మృత్యుంజయకవి
4] కల్లూరి సు. దీ. [వచనము]
- 14] పద్మపురాణము —
- 1] కామినేని మల్లారెడ్డి
2] పిఠాపాటి చిదంబరశాస్త్రి
- పద్మపురాణసంగ్రహము —
ఉత్తరఖండము —
- కమలనాభామృత్యుడు
మడికి సింగన
- 15] లింగపురాణము —
- 1] తెనాలి రామకృష్ణకవి
2] ములుగు చంద్రమౌళిశాస్త్రి
- 16] గరుడపురాణము —
- సింగళి సూరన
- 17] కూర్మపురాణము —
- 1] రాజలింగకవి
2] మండ కామేశ్వరకవి
3] భమిడిపాటి సుబ్రహ్మణ్యశర్మ
4] కల్లూరి సు. దీ. (వచనము)
- 18] స్కాందపురాణము :-
- 1] కాశీఖండ — భీమఖండములు — శ్రీనాథుడు
2] కౌమారఖండము — జనమంచి శేషాద్రిశర్మ
2] ధర్మఖండము — ఈశ్వరులపల్లి భవానీశకవి
4] నాగరఖండము — తురగా రామకవి — అయ్యంకి బాలసరస్వతి
5] బృహత్సూక్తరఖండము — 1] శ్రీధరమల్లె వెంకటరామకవి

2] పట్టమట్ట సోమనాథకవి

3] ముత్తరాజు వెంకటకృష్ణకవి

4] ప్రాతకోట మల్లయకవి

6] శివరహస్యఖండము — కోడూరి వెంకటాచలపతి

7] నేత్రఖండము — వక్కలంక వీరభద్రకవి

8] సూతసంహిత — 1] పట్టమట్ట సోమనాథకవి

2] బుద్ధివల్లభ మహాదేవకవి.

సూత సంహిత

అష్టాదశమహాపురాణములలో శ్రీమద్భాగవతము వలె స్కాందపురాణభాగములలో సూత సంహిత ఓశిష్టస్థానము నలంకరించినది. శ్రీశివమాహాత్మ్యము, చాతుర్వర్ణ్యదర్శములు, వివిధాశ్రమదర్శములు, పుణ్యక్షేత్రములు, పవిత్రతీర్థములు, సాంఖ్యయోగసిద్ధాంతములు, ద్వాదశోపనిషద్గ్రహస్యములు, నద్వైతవేదాంతతత్త్వము సుందరశైలిలో, బ్రతిపాదింపఁ బడుటచే సూతసంహిత ప్రాచీనకాలము నుండియుఁ బలువురు పండితుల దృష్టి నాకర్షించి ప్రచురప్రచారము గాంచినది. శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులు మొదలుకొని బెల్లంకొండంవారి వఱకుఁ గల మహాపండితు లందఱు దీనిని బరమప్రమాణముగా స్వీకరించిరి.

1) శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులు (క్రీ. పూ. 507-489)

ప్రస్థానత్రయమున కర్థముల వంటి పవిత్రభాష్యములను రచించి యద్వైతమతమును స్థాపించి 'జగద్గురువు' అని ప్రఖ్యాతిగాంచిన శ్రీశంకరభగవత్పాదులు సూతసంహితను బదునెనిమిది మాటలు విశితముగాఁ బరిశీలించి బ్రహ్మసూత్రభాష్యమును రచించి రసి సంప్రదాయము.

శ్లో॥ తా మష్టాదశధా దృష్ట్వా శంకరః సూతసంహితామ్ |

చక్రే శారీరకమ్ భాష్యం సర్వశ్రుతిమనోహరమ్ ||

ఇత్యాదినా తదీయశారీరకభాష్యస్య శ్రీమత్సూతసంహితా మూలకత్వావగమేన చ భగవత్పాదాభిమతం కేవలాద్వైత మేవ వ్యాసతాత్పర్యవిషయ ఇత్యర్థస్యైవ ప్రామాణికత్వేన స్ఫుటమ్ ప్రతీయమానతయా — అని వ్యాసతాత్పర్యనిర్ణయమునం దయ్యణ్ణ దీక్షితులును

శ్లో॥ తా మష్టాదశధాలోచ్య శంకరః సూతసంహితామ్ |

చక్రే శారీరకమ్ భాష్యం సర్వవేదాంతనిర్ణయమ్ ||

అని శ్రీశంకరాచార్యచరిత్రమునందు బరిదేవోపాధ్యాయులు నుదాహరించిన సాంప్రదాయికశ్లోకము లీవిషయమును వ్యక్తము చేయుచున్నవి. వీని ననుసరించియే యాంధ్ర విజ్ఞాన సర్వస్వము నందు "సూతసంహితము 18 మాటలు (లేదా 18 విధములుగా) ఆలోచించి శంకరులు సూత్రభాష్యము రచించిరని యొక యైతిహ్యమున్నది." (వి.స.7నం-18వపుట) అని చెప్పఁబడినది. భగవత్పాదు లింతటి వారు పదునెనిమిదిమాట లాలోచించుటయే సూతసంహిత గొప్పతనమును వేనోళ్ళ వెల్లడించుచున్నది.

2) మాధవమంత్రీ - తాత్పర్యదీపిక

సూతసంహిత వేదవేదాంతతత్త్వములను నిరూపించు నతిక్లిష్టగ్రంథ మగుటచే దీనిపై మాధవమంత్రీ 'తాత్పర్యదీపిక' యను విపులవ్యాఖ్యను రచించెను. దీనికి మూడు సంస్కరణములు గలవు.

1) శాస్త్రసంక్షిప్తీ నీముద్రాక్షరశాల — మద్రాసు — 1907.

శ్రీ శా. విశ్వనాథశాస్త్రీగారిచేఁ బరిష్కరింపఁబడినది. తెలుఁగులిపి. ఏకసంపుటము.

2) ఆనందాశ్రమ సంస్కృతగ్రంథావళి — పూనా — 1924.

శ్రీవాసుదేవశాస్త్రీగారిచేఁ పరిష్కరింపఁబడి వినాయకగణేశ ఆసపే గారిచేఁ బ్రకటింపఁబడినది. దీనికి 5 తాళపత్రప్రతు లాధారము. నాగరలిపి — 3 సంపుటములు.

3) భారతమనోరమాగ్రంథావళి — మద్రాసు — 1954.

నాగరలిపి — ఏకసంపుటము.

ఈతాత్పర్యదీపికాకర్త మాధవవిద్యారణ్యులని ప్రాచీనపండితుల యాశయము. వేదాక మాధవుఁ డని నవీన చరిత్రకుల నిర్ణయము. ఈవిషయము నించుక పరిశీలించుము.

తాత్పర్యదీపికాకర్త యెవరు?

శ్రీమదయ్యణ్ణదీక్షితులు వ్యాసతాత్పర్యనిర్ణయము నందు — “శ్రీమత్పూతసంహితా తాత్పర్యదీపికాయాం విద్యారణ్యగురువరణైః - అత ఏవ సాంఖ్యై రుచ్యతే సత్త్వరజస్తమసాం సామ్యావస్థా ప్రకృతి రిత్యాదినా” అనియును

పట్టమట్ట సోమనాథసోమయాజి సూతసంహితయందు —

సీ॥ ఘనుఁడు విద్యారణ్యముని యేర్పరించిన, తాత్పర్యదీపిక దారి కలిమి.

తే॥గీ॥ అట్టిదగు సూతసంహిత యాకలించి, ప్రణతమతి వేదవేదాంతభాష్యకర్త
యతిఘనుండు విద్యారణ్యయతి యొనర్చె, నాదిఁ దాత్పర్యదీపిక యనెడు టీక.

అనియును జెప్పటచేఁ బ్రాచీనులు తాత్పర్యదీపికాకర్త విద్యారణ్యులని భావించి రనుట స్పష్టము. దీని కుపోద్బలకముగా మద్రాసు ప్రతులు రెండింటియందును “శ్రీమద్విద్యారణ్య కృతతాత్పర్యదీపికాఖ్య సూతసంహితావ్యాఖ్యానప్రారంభః” అను వాక్యము చూపట్టుచున్నది. సుప్రసిద్ధచరిత్రకులగు సత్యనాథయ్యదుగారు —

The Sikarpur (Shimoga Dt.) record of Bukka- I of the same date mentions the Kulaguru Kriya Sakti and Madhavamantrin, the king's minister, who was not only a soldier but also the establisher of the path of the Upanishads. (History of India, Vol. II. 148P) అనియును

The Madhava Vidhyaranya (1302-87) the head of

the Sringeri Math, was the son of Mayana and brother of Sayana and Bhoganatha and should not be confounded with the Madhavamantrin, a scholar-general of Bukka-II. The two Madhavas belonged to different gotras and sutras and are described in literature as the establisher of the path of the Vedas and the establisher of the Path of the Upanishads respectively. (History of India, Vol. II Page 150) అని చెప్పుచున్నారు.

శ్రీ పోరంచల్ల శ్రీరామమూర్తిగారు కూడ —

Madhava was a Minister of Bukka I and Harihara II and he was held in high esteem by them.

This Madhava must be distinguished from another Madhava, who was another minister of Bukka I. These two Madhavas may be referred to, for avoiding confusion as Madhavacharya and Madhavamantrin respectively.

Madhavamantrin was the son of Dvivedi Cavunda and Macambica of Angirasagotra. He studied under a Saiva-teacher called Kriyasakti. He was both a scholar and a warrior. He ruled as the Governor of Banavase under Bukka I and Harihara II and vanquished the turuskas of Goa. On the other hand Madhavacharya is never known as a warrior.

Madhavamantrin is the author of a commentary on the Sutasamhita called Tatparyadeepika. He was also described in the inscriptions as a commentator of the Upanishads, as a publisher of the Saiva-Agamas and as the author of some poetical works.

(Contribution of Andhra to Sanskrit Literature; Page 90), అని చెప్పుచున్నారు.

మాధవవిద్యారణ్యులు బోధాయనసూత్రులు, భారద్వాజగోత్రులు యజ్ఞశాఖీయులు. వీరి జననీజనకులు శ్రీమతీమయణులు. సాయణాభోగనాథులు సోదరులు. మాధవులు మొదటి హరిహర-బుక్కరాయసోదరులకు (1336-1379 A. D.) కులబ్రాహ్మణులై, విద్యాగురులై,

యమాత్యులుగా నుండి విజయనగరసామ్రాజ్యమును స్థాపింపజేసి కర్ణాటకసింహాసనమున స్థాపనాచార్యులని ప్రసిద్ధి నొందిరి. విమ్మట సన్నునించి విద్యారణ్యానామముతో శృంగేరిపీఠము నదిష్ఠించిరి. శ్రీవిద్యాతీర్థులు, భారతీతీర్థులు, శ్రీకంఠాచార్యులు వీరి గురువులు. సాయణ మాధవసోదరులు గలిసి చతుర్వేదభాష్యములనే గాక యనేక శాస్త్రగ్రంథములను రచించిరి.

ఈకాలమునందే మాధవమంత్రి కూడ నుండెను, ఇతఁడు బుక్కరాయలకు దండ నాయకుఁడు, మాధవామాత్యు లాంగిరసగోత్రీయులు. తండ్రి చౌండభట్టు. తల్లి మాచాంబిక. గురువు క్రియాశక్తి. వీరు సూతసంహితా తాత్పర్యదీపికను, శైవాగమసారసంగ్రహము నుపనిషద్వ్యాఖ్యలను రచించిరి.

సాధారణముగా సాయణ-మాధవసోదరులచే రచింపఁబడిన గ్రంథములలో నంత్యగద్య మీపిఠముగా నుండును.

“ఇతి శ్రీమద్రాజాధిరాజవరమేశ్వర వైదికమార్గప్రవర్తక శ్రీవీరబుక్కభూపాలసామ్రాజ్య దురంధరేణ సాయణాచార్యేణ విరచితే మాధవీయే వేదార్థప్రకాశ ఋక్సంహితాభాష్యేఽష్టమాష్టకేఽష్టమోఽధ్యాయః సంపూర్ణః”

దీనికి భిన్నముగాఁ దాత్పర్యదీపికాంతగద్య మీక్రింది విధముగా నున్నది.

“ఇతి శ్రీమత్కాశీవిలాసక్రియాశక్తి పరమభక్త త్త్యంబకపాదాబ్జ సేవాపరాయణే నోపనిషన్మార్గప్రవర్తకేన శ్రీమాధవాచార్యేణ విరచితాయాం సూతసంహితాతాత్పర్యదీపికాయాం చతుర్థస్య యజ్ఞవైభవఖండ స్యోపరిధాగే సూతగీతావ్యాఖ్యానాయాం సర్వవేదాంతసంగ్రహో నామౌష్టమోఽధ్యాయః”.

సాధారణముగా సాయణ - మాధవసోదరులచే రచింపఁబడిన గ్రంథములలో నవతారిక

శ్లో॥ వాగీశాద్యాః సుమనసః సర్వార్థానా ముపక్రమే।

యం నత్వా కృతకృత్యాః స్యుస్తం నమామి గజాననమ్॥

అనుశ్లోకముతోఁగాని

శ్లో॥ ప్రణమ్య పరమాత్మనం శ్రీవిద్యాతీర్థరూపిణమ్।

అను శ్లోకముతోఁగాని

శ్లో॥ నమః శ్రీశంకరానందగురుపాదాంబుజన్మనే।

సవిలాసమహామోహగ్రాహగ్రానై కకర్మణే॥

అనుశ్లోకముతోఁగాని యారంభ మగును. దీనికి భిన్నముగాఁ దాత్పర్యదీపికావతారిక

శ్లో॥ ప్రణమామి పరిబ్రహ్మ యతో వ్యావృత్త వృత్తయః।

అపిచారసహం వస్తు విషయీకురుతే ధియః॥

శ్రీమత్కాశీవిలాసాఖ్యక్రియాశక్తి శనేవినా।

శ్రీమత్త్త్యంబకపాదాబ్జ సేవానిష్ఠాతచేతనా॥

వేదశాస్త్రప్రతిష్ఠాతా శ్రీమన్మాధవమంత్రిణా।

తాత్పర్యదీపికా సూతసంహితాయా విధీయతే॥

అను శ్లోకములతో నారంభ మగుచున్నది.

శ్రీమాధవవిద్యారణ్యులు సకలవేదములకు విపులభాష్యములను రచింపఁబూనిన వారగుటచే నందఱుగడుగునఁ బూర్వమీమాంసాన్యాయముల విచార మెక్కువగా నుండును గాన ముందుగా 'జై మినీయన్యాయమాల' యను కారికాగ్రంథమును, న్యాయమాలావిస్తరమును వ్యాఖ్యానమును సంతరించిరి. వారి గ్రంథములలో మీమాంసాసందర్భ మెచ్చట వచ్చినను విధిగా జై మినీయన్యాయమాల యుదాహరింపఁబడును. వీరి వైయాసకన్యాయమాలావిస్తరములు గూడ విట్టవే. దీనికి భిన్నముగాఁ దాత్పర్యదీపికయందు మీమాంసాసందర్భములు వచ్చినపుడు జై మినీసూత్రములే యుదాహరింపఁబడినవి గాని న్యాయమాల పేర్కొనఁబడలేదు. విద్యారణ్యుల వ్యాఖ్యానపంక్తి విస్తరముగా సులభశైలిలో నుండును. తాత్పర్యదీపికాపంక్తి సంక్షేపముగా జటిలశైలిలో నున్నది. శ్రీవీ. రాఘవాచార్యులుదాహరించిన మారప్ప శాసనములో —

శ్లో॥ త్రయీం సమాలోచ్య పూణసంహితా, హితాయ లోకస్య హి యేన మంత్రీణాః

ప్రసాదితత్ర్యంబికశాసనాత్ కృతః, సమస్త శైవాగమసారసంగ్రహః॥

అను శ్లోకము సూతసంహితావ్యాఖ్యానము, శైవాగమసారసంగ్రహము మాధవమంత్రీచే రచింపఁబడిన వని నొక్కి వక్కాణించుచున్నది. మాధవవిద్యారణ్య-మాధవమంత్రీల గోత్రములు, తల్లిదండ్రులు, పిద్యాగురువులు, గ్రంథాంతగద్యములు వ్యాఖ్యానశైలి పరస్పర భిన్నముగా నుండుటచే మాధవమంత్రీయే తాత్పర్యదీపికాకర్త యను చారిత్రకుల నిర్ణయమే సమంజసముగా నున్నది.

ఇక్కడ నొక్క చిన్న చిక్కు విషయ మార్పొందింపవలయును తాత్పర్యదీపిక యారంభము నందును, మఱి యజ్ఞవైభవఖండోపనిషాగము నందలి బ్రహ్మగీతావ్యాఖ్యారంభము నందును —

శ్లో॥ నమః శ్రీశంకరానందగురుపాదాంబుజనృనే।

సవితాసమహామోహగ్రాహగ్రానై కకర్మణే॥

అను శ్లోకము కనుపట్టుచున్నది. అట్లే జ్ఞానయోగఖండంతమున

శ్లో॥ సంహితాయాశ్చ సూతస్య వ్యాఖ్యాం తాత్పర్యదీపికామ్।

సుప్తిరా మనుగృహ్మణు విద్యాతీర్థమహేశ్వరః॥

అను శ్లోకము గలదు. ఈరెండు శ్లోకములందు విద్యారణ్యముద్ర స్పష్టముగాఁ గలదు. తాత్పర్యదీపికాకర్తకుఁ గూడ శంకరానందులు, పిద్యాతీర్థులు విద్యాగురువులైనట్టి శ్లోకములు నొక్కి చెప్పుచున్నవి. ఈశ్లోకములు మద్రాసు-పూనా ప్రతులలో సమానముగా నున్నవి. దీనినిబట్టి మాధవమంత్రీ కూడ విద్యారణ్యులవలెనే శంకరానంద, విద్యాతీర్థుల యొద్ద విద్య నభ్యసించెననియు, మాధవవిద్యారణ్యులకు విద్యాతీర్థుల వలెనే మాధవమంత్రీకిఁ గ్రియాశక్తి పరమగురు వనియు, శ్రీమదాంధ్రమహాభరతరచనమున నన్నియభట్టునకు సహాధ్యాయుఁడగు నారాయణభట్టు తొడయినట్లు తాత్పర్యదీపికారచనమున మాధవమంత్రీకి మాధవ విద్యారణ్యులు తొడ్పడి యుందురనియు నాకృతజ్ఞతను వెల్లడించుటకే విద్యారణ్యశ్లోకములను మాధవమంత్రీ తన తాత్పర్యదీపికలో గ్రహించె ననియు సూహింపవలయును. వ్యాఖ్యానరచనమునందు నామసామ్యముతోఁ బాటు విద్యారణ్యుల సహాయము కూడఁ గొంత యుండుటచేఁ

బట్టి మట్టి సోమయాజికవి, చుయ్యణ్ణదీక్షితులు వంటి సాంస్కృతికములు తాత్పర్యదీపికాకర్తలుగా విద్యారణ్యులను బేర్కొనిరి. తాత్పర్యదీపికావ్యాఖ్యాన విశేషములను దయవత వివరింతును.

3) శ్రీసదాశివబ్రహ్మాండగ్రంథసర్వస్వతి (1725)

శ్రీమత్సరమహంసపరివ్రాజకులై జీవన్ముక్తులై బ్రహ్మభావమును గాంచిన సదాశివ బ్రహ్మాండగ్రంథసర్వస్వతీతరణులు వేదాంతరసికులకు సంగీతలాటసులకు సుపరిచితులు. వీరు "సూతసంహితాసంగ్రహము"ను రచించిరి. (1) అద్వైతరసమంజరి (2) ఆత్మవిద్యా విలాసము (3) ఆత్మానాత్మవివేకసంగ్రహము (4) పరమహంసచర్య (5) బోధార్య ప్రకరణము (6) బ్రహ్మతత్త్వ ప్రకాశిక (బ్రహ్మసూత్రవ్యాఖ్య) (7) సర్వవేదాంతసార సంగ్రహము (8) సిద్ధాంతకల్పవల్లి (9) కేసరవల్లి (10) యోగసుధాకరము (పాతంజలి యోగసూత్రవ్యాఖ్య) (11) నవమణిమాల (12) ఆత్మానుసంధానము (13) స్వప్నోద్దితము (14) స్వానుభూతిప్రకాశిక (15) దక్షిణామూర్తిధ్యానము (16) మనోనియమనము (17) ఉపనిషద్వ్యాఖ్యలు (18) భగవద్గీర్తనలు వీరియితరకృతులు. 'మానస సంపర రే' 'బూహి ముకుందేతి' 'చేతః శ్రీరామమ్' 'చింతా నాస్తి కిల' 'పిబరే రామరసమ్' 'భజరే గోపాలమ్' మొదలగు కీర్తనలు మిక్కిలి ప్రసిద్ధిగాంచినవి.

4) భాస్కరరాయలు (1750)

[1] వరివస్యారహస్యము [2] నేతుబంధము [3] గణేశసహస్రనామబివ్యోతము (శ్లోకభాష్యము) [4] దుర్గాసప్త శతీర్చిక [5] లలితాసహస్రనామభాష్యము మొదలగు 40 గ్రంథములను రచించిన భాస్కరరాయలు మంత్రశాస్త్రజ్ఞులకు దేవీభక్తులకు సుపరిచితులు. లలితాసహస్రనామభాష్యములో —

అత ఏవ స్కాందే సూతసంహితాయాం నామను గౌణముఖ్యభేదేన ఫలభేదః స్మర్యతే.

శ్లో॥ నామాని స్వాణి తు కల్పితాని, స్వమాయమా నిత్యసుధాత్మరూపే।

తదాపి ముఖ్యస్తు శివాదికట్టా, భవంతి సంకల్పనయా శివస్య॥

ముఖ్యశబ్దజపతో మునీశ్వరాః। సత్యమేవ పరమేశ్వరోఽభవత్।

తస్యవక్త్రకమలే సదాశివో నృత్యతిస్మ పరమేశ్వరాయా సహ॥

ఇత్యలంబిస్తరేణ. (ఉపోద్ఘాతభాష్యము)

యజ్ఞవై భవబంధే తు—

జ్ఞాతార్థం జ్ఞాతమిత్యేవం వక్తవ్యే సతి తద్విదా।

ఓమితి ప్రాహ లోకోఽయం తేన జ్ఞాతస్య వాచకః॥

సర్వావభాసకం మంత్ర మిమం జపతి యో ద్విజః।

సర్వమంత్రజవ ప్యోక్తఫలం స లభతేఽచిరాత్॥

ఇతి. (ఫలాక్షరప్రథమసూత్రభాష్యము)

స్కాందే బ్రహ్మగీతాయాం తథై వోపజ్ఞంహణదర్శనాత్ —

శ్లో॥ శంకరాఖ్యం తు విజ్ఞానం బహువా శబ్ద్యతే బుధైః।
 కేచిద్బుధయ మిత్యాహుః ... ఇత్యారభ్య
 వశ ఇత్యాస్తీ కాః కేచిత్ సర్వాణ్యేతాని సంతతమ్:
 ప్రజ్ఞానస్య శివస్యాస్య నామధేయా న్యసంశయమ్॥
 ఇత్యంతమ్ (“శివకామేశ్వరాంకస్తా” నామభాష్యము)
 మొదలగుచోట్ల సూతసంహితాశ్లోకములు చూడ హరింపఁబడినవి.

౪) అయ్యణ్ణదీక్షితులు (1800)

అయ్యణ్ణదీక్షితులు రచించిన వ్యాసతాత్పర్యనిర్ణయము చిన్న గ్రంథ మైనను మిక్కిలి ప్రచారము గాంచినది. వ్యాససూత్రముల కద్వైతమునందే తాత్పర్యమని నిర్ణయించుటకై నీ రహస్యచూర్ణము నవలంబించిరి. న్యాయ-వై శేషిక-సాంఖ్య-యోగ-మీమాంసా-వేదాంతములు షడ్దర్శనములు. ఈదర్శనకారు లన్యదర్శనసిద్ధాంతములను బూర్వపక్షము చేసి తమ సిద్ధాంతములను స్థాపింతురు. బ్రహ్మసూత్రములందుఁ దక్కిన దర్శనములు ఖండింపఁబడినట్లే తక్కిన దర్శనములందు వేదాంతదర్శనము కూడ ఖండింపఁబడినది. గౌతమ-కణాద-కపిల-పతంజలి-జైమినులు వేదాంతదర్శనమును ఖండించు సందర్భములో నద్వైతమతమునే ఖండించుటచే శ్రీశంకరభగవత్పాదప్రతిపాదితమైన యద్వైతమతమునందే బ్రహ్మసూత్రము లకుఁ దాత్పర్యమని యందు సిద్ధాంతము చేయఁబడినది గ్రంథాంతమునఁ బూర్ణముల కన్నిటికి నద్వైతమతమునందే తాత్పర్యమని చెప్పుచు “అత ఏవోక్తం శ్రీమత్పూతసంహితాయాం యజ్ఞవై భవఖండే ద్వావింశాధ్యాయే — — తస్మాత్ సకలశ్రుతిసూత్రస్మృతీతిహాస పురాణాగమమంత్రాణాం వ్యాసాభిమతకేవలాద్వైతి ఏవ తాత్పర్యస్యావచారితత్వేన తాదృశాద్వైతమేవ పరమార్థ ఇతి సిద్ధమ్॥

అని సూతసంహితయందలి యజ్ఞవై భవఖండము లోని 22వ యధ్యాయము పూర్తిగా నుదాహరింపఁబడి శంకరాద్వైతమే పరమార్థమని ముగింపఁబడినది. ఈవ్యాసతాత్పర్యనిర్ణయము బ్రహ్మసూత్రచంద్రిక కనుబడిధముగా శ్రీవెన్నెలకంటి సుందరరామకర్మగారిచే సుంగరముగా ననువదించఁబడినది.

౫) శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయఁగారి (1875-1914)

విభిన్న శాస్త్రములలో శతాధికగ్రంథకర్తలై పితౄషింబి యనేకాద్వైత వేదాంతగ్రంథములు రచించి యపరశంకరు లని ప్రసిద్ధి నొందిన శ్రీ బెల్లంకొండ రామరాయ కవీంద్రులు జగత్ప్రసిద్ధులు. వీరుపనిషత్ప్రస్థానము ననుసరించి వేదాంతముక్తాశిని, గీతాప్రస్థానము ననుసరించి శ్రీశంకరభాష్యార్కప్రకాశమును, సూత్రప్రస్థానము ననుసరించి శంకరాశంకరభాష్యవిమర్శమును రచించిరి. శంకరాశంకరభాష్యవిమర్శములో రామానుజాచార్యుల శ్రీభాష్యమును, సుదర్శనాచార్యుల శ్రుతప్రకాశికను ఖండించి శ్రీశంకరభగవత్పాదుల యద్వైతసిద్ధాంతమును బునఃప్రతిష్ఠించిరి. ఇందుఁ బూర్ణముల కన్నిటికి నద్వైతమతమునందే తాత్పర్యమని నిరూపించు సందర్భములో “సూతసంహితాయా నిర్విశేషబ్రహ్మపరత్వప్రతిపాదనమ్” అను ప్రత్యేకప్రకరణములో సూతసంహిత యందలి యనేకశ్లోకముల నుదాహరించి

మఱి గ్రంథాంతమున సూతసంహిత యందలి బ్రహ్మగీతలోని పంచమాష్టమాధ్యాయశ్లోకములను బ్రమాణముగాఁ గైకొని యద్వైతతత్త్వమును స్థాపించిరి. బెల్లంకొండవారి యీ గ్రంథము సంపూర్ణముగా లభింపకుండుట మన దురదృష్టము.

7) ధూపకర అనంతయజ్ఞేశ్వరశర్మ (195)

గోవాపండితులైన యజ్ఞేశ్వరశర్మగారు భగవద్గీతకు 'అవిగీత' యను చక్కని టిప్పణిని రచించిరి. ఇందు జ్ఞానదేవ-వామనపండితులు రచించిన సుహారాష్ట్రవ్యాఖ్యలలోని విశేషములు అభినవగుప్త, మధుసూదనసంస్వత్పాదులు రచించిన గీతావ్యాఖ్యలలోని రహస్యములు క్రోడీకరింపఁబడినవి. భగవద్గీత యందలి 'చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టం గుణకర్మ విభాగః' (4-13) అను శ్లోకమున కపిగీతలో మహాభారతఘట్టములు, అత్రిసంహిత, అగ్నిపురాణము, మాతంగలీల, వారతాంతవిస్మృతి, జై మినిమీమాంస, పాతంజలమహాభాష్యము మొదలగువాని సుదాహరించి జన్మమును బట్టియే వర్ణము గాని కర్మమును బట్టి కాదని నిరూపించి చివరకు — తదా చోద్ఘోషితం సూతసంహితాయామ్ —

శ్లో॥ సర్వేషాం జన్మనా జాతి ర్జన్మనై వ నచాన్యథా॥

పశ్వాదీనాం యథా జాతి ర్జన్మనై వ నచాన్యథా॥ (శి మా. 12-51)

ఇతి సర్వేషా మసి శ్రుతిస్మృతిపురాణేతిహాసాదీనాం చాయ మేవ సిద్ధాంత ఇత్యన్యత్ర విస్తర ఇత్యలం ప్రసక్తానుప్రసక్త్యా అని సూతసంహితాశ్లోకమును బ్రమాణముగాఁ జూపి సిద్ధాంతగ్రంథమును ముగించిరి. ఇట్లనేక శాస్త్రార్థఘట్టములకు సూతసంహిత నికషోపలి మైనది

తెలుఁగు కవులు

8) శ్రీకృష్ణదేవరాయలు. (1509-1530)

సూతసంహితను మొట్టమొదటఁ బ్రస్తావించిన తెలుఁగుకవి శ్రీకృష్ణదేవరాయలు శ్రీనాథుఁడు కాశీఖండములో స్కాంధపురాణగ్రంథశ్లోకానుక్రమణికలో సూతసంహితను బరిగణించినను గణాసందర్భములో మతగ్రంథముగా సూతసంహితను గీర్తించిన కీర్తి రాయలువారికే దక్కును.

తే॥గీ॥ అప్పు డిచ్చకు లగు బ్రహ్మణోఘ మెల్ల, నాత్మజనభూమి విడువలే కలికభూతి గడ్డముల నాన రుదురాక లిడ్డ సంది, సూతసంహిత లిటికించి చొరఁదొడఁగిరి.

(అముక్త .4-46)

ఈపద్య మాముక్త మాల్యదలో యామునాచార్యచరిత్రమును శ్రీమహావిష్ణువు ఐక్ష్మిదేవికిఁ దెలుపు సందర్భము లోనిది. పాండ్యరాజునకు శైవమతమునం దభిరుచి మెండు. అతని రాణికి వైష్ణవమతము నందు మక్కువ యెక్కువ. రాజు శైవమతము నవలంబించి వైదిక కర్మములను విడిచిపెట్టి శైవశాస్త్రములనే వినుచు నారాధ్యదేవళ్ళనే యారాధించుచు శైవ బ్రాహ్మణులకే యగ్రహారము లిచ్చుచుండెను. అప్పుడు బ్రాహ్మణులు జన్మభూమిని విడువ లేక గడ్డముల వలకు విభూతి పెట్టుకొని రుద్రాక్షమాలలు దాల్చి సందిట సూతసంహితల నిటి

కించికొని రాజాస్థానమునకు రాదొడగి రని భావము. దీనినిబట్టి రాయలవారి కాలములో వైవమతస్థులలో సూతసంహితకు బ్రహ్మరస్యవార ముండెడి దని స్పష్టము.

౪) పట్టమట్ట సోమనాథసోమయాజి (15th 0)

సూతసంహితను మొట్టమొదట తెలిగించిన కవి పట్టమట్ట సోమనాథకవి. రాజోలు తాలూకా యందలి 'వెలవలపల్లి' యీతని జన్మస్థలము. సోమనాథకవి "సూతసంహిత"ను దెనిగించి కామినేని కామారెడ్డికి, "బ్రహ్మోత్తరఖండము" నాంధ్రీకరించి కామినేని యెల్లారెడ్డికి నంకితము గావించెను. 'పట్టకృవర్తిచరిత్ర', 'శివదర్శోత్తరము', 'పద్మపురాణము' రచించిన కామినేని మల్లారెడ్డి యీకృతి పతులకు సోదరుడు. సోమనాథకవి తన్ను గూర్చి చెప్పుకొన్న పద్యములనుబట్టియు, బూర్వకవిస్తుతులను బట్టియు నితడు సర్వశాస్త్రనిష్ణాతుడనియు, బహుగ్రంథపరిశీలకుడనియు సరసకవితాకుశలుడనియు, దెలియుచున్నది. "కవితా విలాసమున నీతడు శ్రీనాథునితో, దులితూ, గుచుండు" నని శ్రీవాగంటి శేషయ్యగారు చెప్పుచున్నారు. వాగంటివారి కవితరంగిణిని బట్టి యీతని రెండు గ్రంథములు ముద్రింపఁబడినట్లు తెలియుచున్నది గాని రెండు కావ్యములు కూడ నాకు లభింప లేదు. ఈ సోమనాథకవి వంశములో బుట్టిన పట్టమట్ట సరస్వతీసోమయాజి తన వృథుచరిత్రలో —

ॐ॥ నన్నయభట్టుగారు యజనం బొసరించిన చోట జమ్మిచె
ట్టున్నది తణ్కు తూర్పున సమున్నత మైనది దాని నీడ నే
నున్నతటిన్ శిశుత్వమున నున్నతరీతి వరం బొసంగుచున్
నన్ను గృతార్థుఁ జేసితిరి నాయుమ నీవును భీమనాయకా!

అను పద్యములో నన్నయగారు తణుకులో యజ్ఞము చేసినట్లు చెప్పినాడు. ప్రకృతము ననుసరింతము. ఆధునికులలో శ్రీసూతసంహితను యథామాతృకముగా నాంధ్రీకరించినవారు శ్రీబుద్ధవరపుమహాదేవాచార్యులు.

శ్రీ బుద్ధవరపు మహాదేవకవి (1889-1968)

శ్రీబుద్ధవరపు మహాదేవకవి యాంధ్రమాఘసారకులకు సుపరిచితులు. వీరు సుప్రసిద్ధవిద్య త్కవివంశముకు కూచిమంచి వారి యింట జన్మించిరి. (1) శ్రీకొప్పలింగేశ్వరశతకము [2] భక్తచింతామణిశతకము [3] శ్రీకొప్పలింగేశ్వరదండకము [4] శ్రీకొప్పలింగేశ్వర కీర్తనలు రచించిన శ్రీకూచిమంచి సోమసుందరకవి వీరి తండ్రి. కాశిదాసు కుమారసంభవ మును యథామాతృకముగా నాంధ్రీకరించిన సాంబకవి వీరి యన్న. ఇంక మన మహాదేవకవి [1] మాఘకావ్యము [2] సూతసంహిత [3] చంపూరామాయణము [4] కువలయానందము నను నాలుగుగ్రంథములు రచించి శ్రీకంచికామకోటిపీఠాధిపుల కుభాశీస్సులను బడసి జయపురమహారాజులగు శ్రీవిక్రమదేవవర్మగారిచే 'గవితావిశారద' బిరుదము నందిన కవి చంద్రులు. వీరి పూర్వుల గ్రంథములను గూర్చియు వీరి యితరగ్రంథములను గూర్చియు మాఘభూమికయందు సోదాహరణముగా వివరించితిని. ప్రస్తుత గ్రంథముగు సూతసంహితను గూర్చి యిందుక తెలిసికొందము.

సూతసంహిత యందు [1] శివమాహాత్యఖండము [2] జ్ఞానయోగఖండము

(3) ముక్తిఖండము (4) యజ్ఞవైభవఖండము నని నాలుగు ఖండములు గలవు. ఈ సంహిత ధర్మశాస్త్రరహస్యములను, సాంఖ్యయోగములను, ఉపనిషద్వేదాంతములను, శ్రీ శివపారమ్యమును నిరూపించు శాస్త్రగ్రంథము గాని కథాప్రధానమైనది గాదు. ఇట్టి గ్రంథమును బిద్య కావ్యముగా సంతరించుట కత్తిమీర సాము వంటిది.

మన పూర్వకపు లిందఱు నితిహాసపురాణముల ననువదించునపుడు మూలగ్రంథమును సంగ్రహించి తెలుఁగుభాష కనుగుణముగాఁ గథాప్రధానముగా రచించిరి. ఒక్క పోతన మాత్రము శ్రీమద్భాగవతమును గొంచెము కూడ విడువక కొన్నిఘట్టములను బెంచి కొన్ని చోట్ల శ్రీధరవ్యాఖ్యను జోడించి యథామాతృకముగా నాంధ్రుల కందించెను. మహాదేవకవి కూడ నుపాఖ్యానములుగల తావులందుఁ బెంచుచు, శాస్త్రప్రఘట్టకములందు వ్యాఖ్యానమును జోడించుచు యథామాతృకముగా సూతసంహిత నాంధ్రీకరించుట తెలుఁగువారి యదృష్టము.

ఉ పా ఖ్యా న ము లు

6000 శ్లోకములు గల యీసూతసంహితలోఁ గథలు కొలఁది మాత్రమే గలవు. ముక్తి ఖండ-యజ్ఞవైభవఖండములలో (1) కోలాహలకథ (2) శశివర్ణోపాఖ్యానము (3) వార కాంతాచరిత్రము (4) సంగిరోపాఖ్యానము (5) దుర్బటచరిత్రము (6) సత్యసంధ చరిత్రము (7) కుమ్మరికథ (8) గౌతమమహర్షి చరిత్రము (9) బ్రాహ్మణాధముని కథ యనునవి తొమ్మిది కథలు గలవు. కవులు తమ సామర్థ్యమును జూపుట కిట్టి పట్టులే యెక్కువగా నుపయోగించును.

1. కోలాహలుని కథ :—

ఇది ముక్తిఖండములో శివుఁడు విష్ణుమూర్తి కుపదేశించినది. కోలాహలుఁడను దుర్మార్గుఁడు తండ్రిని జంపి తల్లిని రమించి చివరకు వేదారణ్యములో మరణించుటచే మోక్షము పొందెనని చెప్పఁబడినది. మూలము నందలి 3 శ్లోకములు 3 పద్యములుగా (ముక్తి-71-73) ననువదించఁబడినవి.

2. శశివర్ణోపాఖ్యానము :—

ఇందలి శశివర్ణోపాఖ్యానము, సంగిరోపాఖ్యానము, దుర్బటచరిత్ర, బ్రాహ్మణాధముని కథ మొదలగునవి శివరాత్రిమాహాత్మ్యమునందలి సుకుమారచరిత్రను, గాళీఖండమునందలి గుణనిధికథను, బాండురంగమాహాత్మ్యమునందలి నిగమశర్మోపాఖ్యానమును గుర్తునకుఁ దెచ్చును. గురుకుశాక్షణమహిమను దెల్పుటకు రెండుపాఖ్యానములు చెప్పఁబడినవి.

వేదవేదాంగములు, పురాణేతిహాసములు పఠించి పవిత్రుఁడైన పాకయజ్ఞుఁ డను బ్రాహ్మణుఁడు గలఁడు. అతనికిఁ బూర్వపాపకర్మవశమున దుష్కిలుఁడైన యొక కొడుకు జన్మించెను, పాకయజ్ఞుఁడతనికి శశివర్ణుఁ డని పేరు పెట్టెను.

తే॥గీ॥ చిన్నవయసున గొనముల తెన్నుఁ గనమి, పేరు 'శశివర్ణుఁ' డని తండ్రి పెట్టెఁగాని
గొనములను గాంచ 'నిశివర్ణుఁ' డనుచుఁ బిల్వఁ, దగియె నాతండు కర్మవిధంబులెట్లొ

(ముక్తి-172)

ఈ పద్యము పాండురంగమాహాత్యము నందలి

తే॥గీ॥ నిగమశర్మాభిధానంబు నేతివీర, కాయయును బోలె నయధార్మగాథ దాల్చి
(పాండు-3-13)

అను పద్యమును జ్ఞాపకము చేయుచున్నది.

సీ॥ ఆశ్రిమమర్యాద-నాశ్రయించుట లేదు, వేదినిందై కప్రసీణుఁ డగును
అచరింపఁడు ధర్మ మావగింజంతయు, ధర్మచార్మికుల నిందన మొనర్చు
నెనరు గల్గి దొకింత విసుఁగుల యందును, బ్రాణిహింసాపరత్వమున మెలఁగుఁ
బెద్దలఁ గని లేచి భృత్యభావము గనఁ, డాత్మభృత్యులు గాఁగ నరయు వారిఁ

తే॥గీ॥ దండొఁ డిట్టును దల్లి ని వేండ్రఁ బెట్టు, నన్న నడచును జెలియలి నడఁగఁద్రొక్కు
శక్తి కొలఁదిని దుర్నయచయ మొనర్చు మీదెఱుంగఁడు చెన్నఁటి వాడు లాడు.
(ముక్తి-179)

కం॥ ఆలన్ బొరిగొను నన్య, శ్రీలన్ గలయంగఁ జూచుఁ జెన్నఁటి మాటన్
పూలన్ వలెఁ దలఁ దాల్చును. గాలము వ్యర్థముగఁ బుచ్చుఁ గట్టిఁడి వాఁడౌ.
(ముక్తి-181)

ఇట్లు శశివర్ణుఁ డనెకపాపముల నొనర్చి పెక్కురోగములకు గుఱియై చివరకు మరణా
వస్థ నొందెను. అట్టి స్థితి యందున్న కొడుకును జూచి పాకయజ్ఞుఁడు విలపించుచుండఁగా
దేవభక్తుఁ డగు నొక ఋషి వచ్చి గోపర్వతమున కేగి శివుని గొల్చినచో శశివర్ణుని యాధి
వ్యాదులు మాను నని యుపదేశించెను. పాకయజ్ఞుఁడు శశివర్ణునితో గోపర్వతము చేరి శక్తి
శ్వుని భజించినంతనే నీరోగి యయ్యెను. గురుశుశ్రూషామహిమమునఁ బాకయజ్ఞుఁడు
సుతునితో మోక్షము గాంచెను. మూలమున 48 శ్లోకములలో నున్న యీకథ తెలుఁగున 49
పద్యములలో (ముక్తి-165-214) విస్తరింపఁబడినది.

3. వారాంగనకథ :-

దీనికి వెనువెంటనే యొక వారాంగన కథ గలదు. సుభగ యను నొక వేశ్య గలదు.
ఆమె చిన్నెలిట్లు వర్ణింపఁబడినవి.

సీ॥ అడుగులఁ జిరుమువ్వఁ తలర నృత్యము నేయి, నలయురా! యని జాలి సొలయు వారు
మునివ్రేలు నునుచెక్కిఁటను జేర్చి యభినయం, బొనరింప భేష భేషనెడు వారు
పెదవి మెదల్చి సౌరు దలిర్ప శృంగార, పదము పాడిన యబ్రవడెడు వారు
అత్తరుగంధమ్ము నందీయ వలపులు, తలఁపులు గొనసాగ మెలఁగు వారు

తే॥గీ॥ వీన్నలున్ బెద్దలున్ సాని మిన్నఁ గన్నఁ; జెన్ను నెన్నుచు నాలేమ చీరచెంగు
గాలి సోకివ ధన్యోఽస్మి కతలిఁకేల, యనుచు నెవరికి వారలే యలరుచుందు॥
(ముక్తి-211)

సీ॥ ఒకనరుపై వెట్టి యొలయ నూర్వశి వట్టి, బేల యీచెలి ముంద రేల నుడువ
రింభ యెంతటిది యీరాను డగ్గఱ జేరి, దిద్దఁగా వలె గొన్ని యొద్దికలను

సరసుల బెదరు కన్ సన్నల నారయు, హరిణకు నీలేమ కగునె సవతు
పేరుచేఁ దెల్లమౌ తీరు తిలొత్తమ, కది దీనితో సరి యగునె యెందు

తే॥గీ॥ ప్రియుల డగ్గరి కొఱలేని పెరిమ లొలుకఁ, గులికి కులికించు పట్టు లక్షలను బార
వశ్యమున మూయఁ జాలని పడఁతు లగుట, దీనికిని వేల్పుసానులు దీసికట్టు.
(ముక్తి-225)

అ రోవెలఁది విటుల నాకర్షించి మిద్దెలు మేడలు కట్టుచుండఁగాఁ గొంతకాలమునకు
ముదిమి వచ్చెను.

ఉ॥ మోమున గోము సన్నగిలఁ బొల్పుగు చెక్కిలి నిగ్గు తగ్గఁ గ
న్దామరలందు గంతులిడు దక్కులు బెక్కులు వీడికోల్ గొనన్
సాములు దక్కి మన్మథుఁడు చయ్యన వేతొక తావుఁ జూచికో
నామదిరాక్షిపై ముదిమి యల్లన నల్లనఁ బ్రాకె వింతగన్. (ముక్తి-227)

అట్టి ముసలితనమునం దావేశ్య చేసిన పాపములే పిశాచములై యామెను బాధించెను.
రోగములతో స్రుక్కుచున్న దాని యింటికి విలక్షణయోగి రాఁగా నతని భక్తితో మూఁదేండ్లు
సేవించెను.

కం॥ సన్నని పలువ లొసంగెను, జెన్నగు పూవుల నొసంగెఁ జెలఁగుచు నఱుతన్
హొన్ను జగా నేవళ మిడె, నన్నెలఁతుక దాని కాతఁ డందె ముదమ్మున్..

ఇట్టి యోగి శుశ్రూషాఫలముచే నావేశ్య ముక్తి గాంచెను. మూలమునందు 12 శ్లోక
ములలోఁ గల యీ కథ 33 పద్యములలో (ముక్తి-216-249) విస్తరింపఁబడినది.

4. సంగిరోపాఖ్యానము :—

సంగిరుఁడను నొక బ్రాహ్మణుఁడు పండితుఁ డయ్యుఁ గుతర్కము నవలంబించి
వేదాంతశాస్త్రము నవహేళనము చేయుచు ననేక పాపముల నొనరించెను.

కం॥ అవశిష్టపాప మొక్కటి, అవలేశము లేక కేవలమూతఁడు పా
శవవృత్తి మెలఁగుచున్ గా, అవశుం డయి మరణశయ్య లావటి యుండెన్.
(యజ్ఞవై-348)

అతఁడు మరణించిన పిమ్మట యమకింకరు అతనిని ఘోరనరకము లందుంచి యిట్లు
బాధించిరి.

సీ॥ చెఱకుగానుగుఁగ గల్పేతులం దొడిగిరి, గ్రిష్టన కోలలం ద్రిప్పి యార్చి
చిటుగుంట లెల్లెడ మెఱసి నెత్తురు చిమ్మ, నొడల నాడించినా రులులఁ దెచ్చి
మొండిఱంపనుఁ గోత రెండుగా వ్రీలఁగా, నంగిమెల్లను గోసి రాచి యాచి
కాలు నూనియు నగ్గి కణముల బొబ్బెక్కు, నందాఁకఁ బొరలించి రత్నై యిత్తై

తే॥గీ॥ చెప్పఁగాఁ జూడఁగా వట్టి చెట్టఁ గూర్చి, కోటివత్సరపర్యంత మాటుపాటు
లేని సరకార్ణవమ్మున వాని ముంచి, లేవ నెత్తిరి జము నాన చేత వారు.

(యజ్ఞవై-354)

సంగిడుఁ డిట్లు యమమాతనలు పొందుచుండఁగాఁ బూర్వపుణ్యవశమున శతానందుఁ డను మహర్షి యచటికి వచ్చి 'ఓన్నమశ్శివాయ' యను షడక్షరమంత్రరాజము నతని కుపదేశించెను. సంగిడుఁడు నమశ్శివాయ మంత్రము మచ్చరించినంతనే దేవతలందఱు నతనికిఁ బ్రత్యక్షమైరి. యమలోకము దేవలోకమైనది.

సీ॥ సురతడుకాభాప్రసూనవర్షంబులు, గురిసె నెల్లెడల నబ్బురము గాఁగ
మునులు సిద్ధులు యక్షపుంగవుల్ గుమిగూడి, సల్పిరి నృత్యంబు చతురగతుల
నచ్చురుల్ కింపుడషాగ్రేసరులఁ గూడి, గేయముల్ పాడి రమేయలయల
నంభోజసంభవుం డనుఁగుఁగొమ్మం గూడి, మేలి నాట్యంబులు లీలఁ జేసె

తే॥గీ॥ సకలసురసంఘములతోడ సౌరవతియు, వచ్చి యాడెను నుత్సవ మచ్చుపడఁగ
వేయు నేలి?రమారమణీయపాణిఁ, బాణి గొని జాణమై చక్రపాణి యాడె (యజ్ఞవై-360)
అప్పుడు శతానందమహర్షి ని గాంచి శివుఁడని యముఁడు భయపడి నమస్కరింపఁగా
మహర్షి యిట్లుపదేశించెను.

సీ॥ విష్ణుదేవేంద్రాదివిబుధవర్గము కంటె, శివుఁడు మేలను వారి చెంతఁ బోకు
శివనామ మెచ్చు వైష్ణవపంకజోద్భవా, ద్యుభిదల కను వారి నంటఁ బోకు
సర్వాంభాసకసర్వమూలము శివుం, డను వారి నింతై నఁ జెనకఁ బోకు
మగ్నిరీత్యాదిమంత్రాన్వితంబుగ బూది, ధరియించు వారి డగ్గరఁగఁ బోకు

తే॥గీ॥ మెడఁద నుడుటను భుజముల నెనయ మూఁడు, బంతులను బూది నలఁదిన భవ్యజనుల
దూరమునఁ గాంచి యెడగల్గఁ దొలఁగి తాయఁ, బోకు మెయ్యెడ నిది మంచి బుద్ధి నీకు
(యజ్ఞవై-366)

సీ॥ లింగమందునఁ ద్రిశూలిన్ భవమోచకు, నర్చించు వారిపై నరుగఁ బోకు
మొప్పుగ రుద్రుని లొకటైన మూఁడైన, నాటైన నిమివారిఁ జేరఁ బోకు
శమదమంబుల నొంది శంకరభక్తులై, సన్యాసులౌ వారి సరసఁ బోకు
మమలవేదాంతవాక్యార్థశ్రవణమున, నాడువులౌ వారి తాయంగఁ బోకు

దే॥గీ॥ యజ్ఞదానతపస్సవనాదివిషిద, సాధనంబుల ననిశంబు శంభునేవ
పట్టు ధన్యుల సామీప్యపరజిఁ జనఁగఁ, బోకు మెయ్యెడ నిది మంచిబుద్ధి నిజము.
(యజ్ఞవై-367)

చ॥ మఱియు నెదియు గమనింపుము.

సీ॥ విభిదవిద్యుఁ కంటె నిజముగా శివుఁ డెక్కు, డన మాను వారి నీవలుకఁ గొట్టు
కేశవాదులతోడ నీకుండు సముఁ డని, పలుకువారిని గూడఁ బగులఁగొట్టు
తగు శ్రద్ధతోడ శ్రౌతస్మార్తసత్కీర్తియల్, నెరపకుండెడి వారి శిరసుఁ గొట్టు
పరగఁ క్రతిస్మృతితరసిద్ధకార్యముల్, నేయు వారిని లెంప వాయఁగొట్టు

తే॥గీ॥ గురువులకు ద్రోహ మొనరించు పరమనీచు, లైన వారిని నీచేత నైనయంత
పలుకు గాపిల్లఁ గొట్టు వై వస్వతుండః, మాన కింక దీని నీకిది మంచిబుద్ధి.
(యజ్ఞవై-371)

అని యుపదేశించి శతానందుడు కైలాసమున కేగెను. యముడు సంగిరునితో “మఱల నీవు బ్రాహ్మణకులమునఁ బుట్టి వేదములు చదివి కుతర్కములు విడిచి బ్రాహ్మణ్యమును బొందుము. నీకింక దుఃఖము లుండ” వని చెప్పి వెడలెను. మూలము నందు 50 శ్లోకములలో నున్న యీ కథ 35 పద్యములలో (యజ్ఞ-344-382) యథామాతృకముగా ననువదించఁబడినది.

5. దుర్బట చరిత్ర :-

యజ్ఞవైభవఖండమునందుఁ బ్రసాదవైభవమును వివరించు సందర్భములో కథనీ చెప్పఁబడినది. దుర్బటుఁ డను దుశ్శీలుఁ డొక్కఁడు లెక్కకు మిక్కిలిగాఁ బాతకములు గావించెను.

సీ॥ ఒక నూలుమంది నూరక బాపలన్ బట్టి, కుత్తుకల్ కత్తితోఁ గోసినాఁడు
లేగడ్డిపోచల లీల నూడావుల, లేగ లార్వఁగఁ దలల్ ద్రెంపినాఁడు
క్రొవ్వి దీనులతోఁ విరోధించి వారి మం, దిరశతంబులు గాల్చి తీరినాఁడు
లొతునీ శ్శేపారు నూతులు నూతంటి, వేరంబు గొని పూడిపించినాఁడు

తే॥గీ॥ కంఠఁబడ్డ సతీమణిఁ గావించి, బల్మిమై బిగి కౌగిళ్ళఁ బట్టినాఁడు
గురువరేణ్యుల ధనమైన సరకుగొనక, తస్కరింపంగ దీక్షలం దపిలినాఁడు.

(యజ్ఞ-390)

ఇన్ని పాపము లొనర్చినను బూర్వజన్మమున నొక శివవ్రతున కొక కామము దాన మిచ్చిన ఫలితముగా మరణసమయమునఁ బశ్చాత్తప్తుడైన యతని కొక బ్రాహ్మణుఁడు వ్యాఘ్రపురీమాహాతమ్యమును బోధించెను. అబోధము ననుసరించి దుర్బటుఁడు శ్రీవ్యాఘ్రపురి కేగి శివుని గొల్చి యచట మూడేడలు నివసించుటతో నతని జీవిత మంతయు చూటిపోయెను.

సీ॥ కల్ల లే గాని వల్కంగ నేరని వాఁడు, సతమును సత్యవాక్చతురుఁ డయ్యె
దేవళంబులఁ జూచి యేవగించెడి వాఁడు, పరమేశభక్తి సంపన్నుఁ డయ్యె
మిన్న మన్నన్ మ్రొంగు మేటి రోసపువాఁడు, రమణీయశాంతాంతరంగుఁ డయ్యె
గనుగొన్న దానిపై మనసు నెఱుపువాఁడు, నిష్కామసత్కణానిపుణుఁ డయ్యె

తే॥గీ॥ నవని నదమధముండయి యలము వాఁడు, సకలలోకాధిపతి యయి జరిగె జగతి
నెన్నో నరకింబులం బడ నున్నవాఁడు, ముక్తుడై దుర్బటుండు సమ్మోద మందె.

(యజ్ఞ-408)

ఇట్లు ద్విభాషభానాథుని కరుణచే దుర్బటుఁడు ముక్తి నొందెను. మూలమునందు 27 శ్లోకములలో నున్న యీ కథ తెలుఁగున 15 పద్యపద్యములలో యథామాతృకముగా ననువదించఁబడినది.

6. సత్యసంధుని కథ :-

సత్యసంధుఁ డను నొక బ్రాహ్మణుఁడు సకలవిద్యలు నేర్చి విష్ణునేవల నొనర్చెను.

సీ॥ అతఁడు ప్రతిష్ఠించు నచ్యుతాయతనమున్, పెక్కు వైకుంఠాల నిక్కు నడఁచు
నతఁ డభ్యసించు శ్రుత్యంగమున్ శ్రుతులు బ్ర, హ్మదుల బలుమెప్పు లంది యొప్పు
నతఁ దొనర్చిన కేశవాంఘ్రిసపద్యల, పిరు లిగి మ్రాఁకుల విరులఁ గేరు
నతఁడు పూజించెడి హరిభక్తు లచ్యుత, స్వాములే మఱి పెఱవారు గారు

తే॥గీ॥ విష్ణుపుణ్యస్థలముల వెనుక నొక్క, టైన నాతండు దర్శింప నది గలగదు
ధన్యతను విష్ణుదివ్యమంత్రముల నెల్ల, నతఁడు సద్భక్తి జపియింప నదియు లేదు.
(యజ్ఞ-413)

అసత్యసంధు నకు విష్ణువు ప్రత్యక్షమై శివుని నేవింపు మని యుపదేశించెను. సత్య
సంధుఁడును వైదికసూక్తుల యంతర్భాగము గ్రహించి శంఖునిబూజించి ముక్తుఁ డయ్యెను.
ఇక్కడ సత్యసంధుఁడు విష్ణువును స్తుతించిన సంస్కృతభాషాపద్యము లన్నియు హృద్యతైలిలో
నలరారుచున్నవి. మూలములో 59 శ్లోకములలో నున్న యీ కథ 32 పద్యములలో రమణీయ
ముగా నడిచినది.

7. కులాలకాంత కథ :-

శిల్పకళారహస్యము లన్నియు నెఱిగిన యొక కుమ్మరి గలఁడు.

సీ॥ పూమొక్క కొకకుండ పూని యొనర్చెనా!, లేని మొక్కలె పూవు లూనినట్లు
కోర్కి మీఱఁగ నొక్క కూజాను జేసెనా!, నీరు లేకయె నారు నిల్చినట్లు
నిండు వేడుక నొక్క భండంబు వానెనా!, బ్రహ్మాండ మందునఁ బరగినట్లు
దనుప రోకము నొక్క దాక నిర్మించెనా!, ముక్కు విందుగఁ బోవు పొగచినట్లు

తే॥గీ॥ పృథ్విశిసౌందర్యమును గ్రొందునటచునట్లు, కుంభకారుఁడు కుండలఁ గూర్చు లలిత
కళ అనంతములై యిందుకళలఁ గేరు, లెక్కకే మ్రొక్కు మని యొక్కనక్కె మాడి.
(యజ్ఞ-578)

ఇట్లు సౌందర్యకళోసాసన మొనరించు నాకులాఁడు సౌందర్యమున రతిని మించిన
భార్యతో ననెకభోగము అనుభవించుచుండెను.

క॥ సతి కౌఁగిట సుఖియింపుచు, రతి యది కుమ్మరిది గాదురా యని యెదలో
రతి చక్కఁదనము దలఁచుచు, నతఁడు ముదం బందుచుండు నయ్యై యెడలన్.
(యజ్ఞ-581)

అకులాలదంపతులకు లోకోత్తరలావణ్యశ్లోకోత్తరయగు నొక వృత్తిక జనియించి
యీదేతినది.

క॥ అచ్చెలువ తలను ముడిచిన, ముచ్చట ముడి నెవఁడు చూచి మురియక యుండున్
లచ్చికిఁ గల చెల్వములు, పొచ్చె మృగవచ్చు దాని పొలుపుల పజ్జన్.(యజ్ఞ-585)

క॥ అచ్చరలేమలు భుషికిన్, వచ్చి తదీయాంగసౌత్థవం పారసి ము
ద్దించి మది మెచ్చి కౌఁగిటఁ, గ్రుచ్చి కనుర్ దెఱచికొనుచుఁ గ్రుమ్మరుదు రిలన్.
(యజ్ఞ-589)

క॥ గోచీచెంగులు జాబావార వెనుకన్ గుచ్చెళ్లు మీఁగళ్ళపైఁ
బ్రాచుర్యంబునఁ జించులాడ నునుజాబ్బారైక తక్కిత్తఁగా

పోచల్ దాల్ మునుజేతి కందమిడ నాపూబోణి చెయ్యెత్తఁగా
వీచుల్ వీచులు గాఁగఁ బార్వరుచు లువ్విళ్లురఁజేయున్ విటున్.

ఉ॥ బంగరు ముద్దుటుంగరము ప్రన్నని వ్రేలి నలంకరింపుచుం
డం గరవల్లవంబు పయఁబన్ సవరించెడి పట్ల కుంభకా
రాంగన నంగజారి కనులారఁగ నారసె నేని చీరకొం
గుం గయికొంచు వెంటఁబడుఁ గోమలి దాసజనాగ్రిగణ్యుడై. (యజ్ఞ-595)

ఆ కుంభకారకురంగనయన యొక విప్రనందనుని వలచి నిరాకరింపఁబడి మూఁడువేల
మంది బ్రాహ్మణులను జంపింతు నని శపథము చేసి ముష్కరులచే నట్లు చేయించుచు నొక
వర్వతకందరంబుపైఁ దపం బొనర్చుచున్న బ్రహ్మజ్ఞానిని జంపుటకై చంద్రహాస మెత్తినది.
బాహువులు స్తంభించినవి. అంత నామె విప్రమాహాత్మ్యము నెఱింగి రక్షింపు మని యతని
కెఱఁగినంతనే యతఁడు కరుణించెను. ఆకులాలికాంత యాయోగివర్యుని దనయింట నుంచి
నేవ లొనరించినది.

సీ॥ నీపాదరజములో నాపాపములు వాయఁ, గాళ్ళు గడ్గెదను వే నీళ్ళు దెచ్చి
మజ్జన మ్మని నన్ను మన్నింపఁగా నీవు, గొజ్జంగితోఁ దీర్తు మజ్జనమ్ము
నేవక్రితికమం చీవు గారవమీయఁ, డిలకంబు నుదుటను దిద్దుదాన
దిరిలేని నామనస్తాపంబు చల్లారఁ, జందనచర్చ లొసంగు దివస్సు.

తే॥గీ॥ డతులవాసన లెల్ల నన్నాదరింపఁ, బూలదండల నీమెడన్ వ్రేల నిడుదు
ననుచు నాత్మార్పణము చేసి యనుదినమ్ము, కుటిలకుంతల నేవించు గురువరేణ్యు.
(యజ్ఞ-621)

ఈగురుశుశ్రూషణమహిమచే నామె జ్ఞానము నొంది తల్లిదండ్రులతో బంధువులతోఁ
గై లాసలోకము వడసినది. మూలమునందు 9 శ్లోకములలోనున్న యీచిన్నకథను మహాదేవ
కవి ప్రతిభతో 56 పద్యముల యుపాఖ్యానముగాఁ దీర్చిదిద్దెను. వీరి కవితావైశారద్యమున
కిది దర్పణము. కుమ్మరి దంపతుల కళానైపుణ్యము, కులాలకుమారి లావణ్యము, విప్ర
నందనునితో శపథము, బ్రహ్మజ్ఞానిని జంపుటకై చంద్రహాస మెత్తినపుడు బాహుస్తంభనము
గురుశుశ్రూష మొదలగునవి యన్నియు రమణీయముగాఁ బెంపఁబడినవి. కులాలసుందరి
సౌందర్యమును వర్ణించు 14 పద్యములు కమనీయతైలితో సాఁగినవి.

8. గౌతమమహర్షి చరిత్ర :-

ఈయుపాఖ్యానము తక్కిన పురాణములందుఁ గూడఁ బ్రసిద్ధమైనది. పూర్వ మొకప్పుడు
ద్వాదశవర్ష జామము సంభవించినది.

క॥ అన్నపుమెతు కొకతైనన్, గన్నులకున్ గానరాక కరమును బ్రాణా
పన్నంబయి లోకము వే, గెన్నిరతము మంగలమున గింజలువోలెన్. (యజ్ఞ-634)

సీ॥ సలిలంబు లింకఁగా జలచరమ్ముల కొక, సంఘమారణములు సంభవించె
కనవుగింజలు లేని కతమున నవి దిను, జంతుజాలము లెల్ల సమసిపోయెఁ
దిన మాంస మలవడమిని పలలాహార, జీవసంతతులు నశించిపోయెఁ
గొల్వి నెవ్వరు లేక గుళ్ళుదేవుళ్ళును, రాళ్ళు రిప్పలును జిల్లేళ్ళునయ్యె.

తే॥గీ॥ భూము లెల్లను గాడులై బుగ్గి యయ్యె మడుగు లెల్లను దెగ కాలిమంట అయ్యె
గొప్ప నదు లింకఁబాటి బర్తిప్ప అయ్యెఁ, జెప్పఁగా నెవ్వఁ డొప్పు మా తిప్పలెల్ల
(యజ్ఞ-653)

అట్టి కాటకములో జనులు తినుటకుఁ దిండి కట్టుటకు గుడ్డ లేక మలమల మాడి గౌత
మాశ్రమము చేరి యక్షపాదమహర్షిని గాంచి దీనాననులై యిట్లు మొఱపెట్టిరి

సీ॥ అస్థిపంజరముకా కరయ నేమున్నది, పూర్వ మీతఁడు దొడ్డ బొజ్జ నొప్పు
నూచకాళ్ళును జేతు లూచ శక్తియు లేదు, తొలుత జనాజెట్టి దొరయ యితఁడు
హీనస్వరముతోడ దీనుడై ఎల్కాను, మొదట సింహార్పణేన్ బొదలు నితఁడు
కనులు లోతుఁ, దోయి కన బూచివలెఁ దోచుఁ, దొగరేకుకనుల మున్ దగు నితఁడు

తే॥గీ॥ చిన్న చిరుగులబొంత నీయన్నుమిన్న, మొలను గట్టుక లజ్జమైఁ దలను వంచి
యచ్చటం గూరుచున్నది చచ్చి నగము, రాతిగుండెయఁ గరఁచు నన్నాతిఁ జూడ.
(యజ్ఞ-647)

వారి పిలాపములు విని గౌతముఁడు కరుణించి వారి నాదరించెను.

మ॥ దనిదాన్యంబులు వస్త్రముల్ తిలలునున్ దై లంబులున్ గంధమున్
ఘనసారములుఁ దమ్ములమ్ములును మెల్కొస్తూరి మున్నెన్నన పా
నిని నెవ్వండెది గోరు దానిని రవంతేన్ లోటు లేకుండ న
ట్లు నిరాబారి యొసంగె వానికిఁక నీకున్ గల్గినే యెయ్యెడన్.

సీ. వ్యాధిచేఁ గృశియించు వారి నారసి భిష, జ్యుణులను బిల్పించి మాన్పె వ్యాధి
సంస్కారహీనులౌ జనములఁ గనుగొని, యలఘుసంస్కారవంతుల నొనర్పె
ఓట పాపతకుఁ దాలు వరియించి వారింటి, ముంగిట ధేనువుల్ పూని నిలిపె
శయ్య సౌఖ్యము కోరు సరసాత్ములకుఁ బట్టు, దిండ్రతోఁ బలుపులున్ దెలిసి యిచ్చె

తే॥గీ॥ భక్ష్యభోజ్యమ్ము లెన్నేని వంచిపెట్టె, నృత్యగానాదిముదములన్ నియతిఁ గూర్చె
గౌతముని వంటి దాత యెక్కాల మందుఁ, గలుగఁడని చెప్పవచ్చు లొకమ్ములందు.
(యజ్ఞ-662)

ఇట్లతిథిసత్కారము లొనర్చు గౌతముఁ డచ్చటి జనులకు శ్రుతిశాస్త్రరహస్యములను
బోధించుచుండఁగా నొక యావు వచ్చి చేను మేయుచుండెను. అదిగని గౌతముఁ డాయావును
జేవురువుల్లతో నదలింపఁగా నాగోవు వెంటనే మరణించెను. అదిగని జనులు గౌతముఁడు
గోహంత యని పాపి యని నిందించిరి.

క॥ గ్రుక్కున నది మరణించిన, ముక్కున వ్రేలుంచుకొనుచు బుదపరిష త్తా
చక్కి గని నీవు పావుఁడ, వుక్కివుఁడ వఁచుచుఁ బల్కి చుక్కంతములన్.(యజ్ఞ-666)
అది పిని గౌతముఁడు కోపారుణానయనచణుండై వారి నిట్లు శపించెను.

సీ॥ శివపూజ లొనరింపఁ జేతు లాడకయుండు, శివకథల్ వీనులు చెలఁగి వినవు
శివమూర్తి ధ్యానింపఁ జిత్త మొప్పుదు శివ, గాథలు వల్క నల్కా రుచి గనదు
శివమందిరమును దర్శింపఁ గాశ్యేగవు, శివరూపుఁ జూడఁ గన్గవకు రోత
శివభక్తుఁ బూజింప నవు ననిష్ఠము శివ, తీర్థమ్ములకుఁ బోవ దీర దెవుడు.

తే॥గీ॥ శివుని నామంబు జపియింప జిహ్వా చేడు, శివుని మాహాత్మ్యములు వల్కు చెట్ట గ్రమ్మి
శివుని కర్పించి దానము చేయకుండ్రు, శివుని సందర్శములును నింపవు ముదమ్ము.
(యజ్ఞ-675)

అ.వె. బౌద్ధమతము మఱియు బార్హస్పతంబును, బిట్ట మిమ్ముఁ బట్టి విడువకుండు
శాంభవంబు వామశాస్త్రేయమతమును, స్వకృతదురితఫల మొసంగుఁగాత.
(యజ్ఞ-687)

మూలమునందు 47 శ్లోకములలో నున్న యీ కథ 37 గద్యపద్యములుగా విస్తరించినది
ఈగోహత్యాపాతకమును బాయుటకే గౌతమమహర్షి గోదావరిని దీసికొని వచ్చెనని తక్కిన
పురాణము లభివర్ణించినవి.

9. బ్రాహ్మణాధముని కథ :-

ఈకథ హాలాస్యమాహాత్మ్యమును వివరించుటకై చెప్పఁబడినది. ఒక బ్రాహ్మణాధ
ముఁడు గలఁడు.

సీ॥ పెదవి మెదపినట్టి యదనులె వినరాని, బూతులకును బెద్ద బుంగ యగును
కారణమ్మును లేక కస్సులు స్పనుచును, పైఁబడి కోడిత్రాఁచై బరి తెగు
జూద మాడుట సురఁ జొక్కి ద్రావుట రెండు, క్రీడలుగాఁగ లెక్కించు నతఁడు
తనచేతలకు జనుల్ దన్ను నిందింపఁగా, విష్టవీఁగుచు వారి వెక్కిరించుఁ

తే॥గీ॥ పిన్నపెద్దలు తల్లియున్ బిడ్డ లేరు, మంచిచెడ్డలు దోప వొక్కించుకై న
వాని సరివచ్చువాఁ డెందు నైన లేడు, వానిఁ గన్నమ్ము యెట్టి పాప మొనరె
(యజ్ఞ-766)

సీ॥ వేదపాఠం బేల వెట్టి యెత్తెనె? మీకు, నాడు పల్కే యగు వేద మెపుడు
స్మృతుల తలంపేల మతి పోయెనే మీకుఁ, గామినీస్మృతికన్నఁ గలవె స్మృతులు?
నఖిలపురాణేతిహాసముల్ పరిహాస, పాత్రమానంబులీ వగిది నెఱుఁగుఁ
దాహ్నయశీర్షంబు లమ్మమ్మ తాతల, రుచి లేని సరసాలు రూఢిఁ గనుఁడు

తే॥గీ॥ చెలఁగి భోగింప నేరక చేతకాని, చవట లగుదురు ఋషిమునిప్రవరు లిలను
వారు నాబారిఁ బడ్డవహ్వో! దగియెడు, బుద్ధిఁ జెప్పెడు వాఁడ నిబద్ధిగాను (యజ్ఞ 767)
ఇట్లా బ్రాహ్మణాధముఁ డనేకపాపకృత్యము లొనర్చుచుండఁ గొంతకాలమున కాతని
పాపఫలితముగా నొక బ్రహ్మరాక్షసుఁడు రోఁకలి పుచ్చుకొని యతనిని వెంటాడెను. బ్రహ్మ
రాక్షసభీతిచే నతఁడు పరుగిడుచు హాలాస్యక్షేత్రము చొచ్చినంతనే బ్రహ్మరాక్షసుఁడు వీడెను
అంత నాబ్రాహ్మణుఁడు పుణ్యబుద్ధితో హాలాస్యనాథుని నేవించి షడక్షరజపము చేసి ముక్తి
నొందెను. మూలమునందు 10 శ్లోకములలోఁ గల యీ కథ 10 పద్యములలో ననువదించఁ
బడినది.

ఇట్లు మూలము నందలి యుపాఖ్యానము అన్నియు నీయాంధ్రానువాదములో సహస్ర
దశపద్యములవలె ఏకసించినవి.

వేదశాస్త్రప్రమట్టములు

సూతసంహిత కథాప్రధానమైన పురాణము గాదనియు, గేవలశాస్త్రపురాణ మనియు ముందే తెలిపితిని. ఇందు వేదమంత్రములు, ఉపనిషద్వాక్యములు, ధర్మశాస్త్రరహస్యములు దార్శనిక సిద్ధాంతములు, అద్వైతవేదాంతము, శివపారమ్యము మిక్కుటముగా నిరూపింపఁ బడినవి. దీనికిఁ దోడు వ్యాఖ్యాత యగు మాధవమంత్రి తాత్పర్యదీపికలో మంత్రశాస్త్ర రహస్యములను, దార్శనికసిద్ధాంతములను మిక్కిలి విస్తరించెను. వీని నన్నిటిని దెలుఁగునకుఁ దెచ్చుటకు గ్రంథకర్తకుఁ గపితాశక్తితోఁ బాటు సర్వశాస్త్రములందు నుద్బంధపాండిత్య ముండ వలయును. శాస్త్రవిషయములను సంగ్రహించుట మూలగ్రంథకర్త కన్యాయము చేయుటయే గాక పాఠకులను గూడ వంచించుట యగును. మహాదేవకవి యీశాస్త్రవిషయములను మాతృకకు వివరణరూపముగా సులభసుందరశైలిలో నెఱిగింపబడినదియో యిందుక పరికింతము.

వేదమంత్రములు :-

ఓం నమస్తే రుద్ర మన్యవ ఉతోత ఇషవే నమః।

నమస్తే అస్తు ధన్వనే భాహుభ్యా ముత తే నమః॥

యా తే రుద్ర శివా తనూః ఓహరాఽ పాపకాశినీ!

నమస్తే అస్తు భగవన్ విశ్వేశ్వరాయ మహాదేవాయ త్ర్యమ్బకాయ త్రిపురాస్తకాయ త్రికాలగ్నికాలాయ కాలాగ్నిరుద్రాయ నీలకణ్ఠాయ మృత్యుశ్చాయ సర్వేశ్వరాయ సదా శివాయ శ్రీమన్మహాదేవాయ నమః॥

వేదవ్యాసమహర్షి యీ నమకమంత్రములను యథాతథముగాఁ గైకొని యీశ్లోకములను రచించెను.

శ్లో॥ నమస్తే రుద్ర మన్యవ ఉతోత ఇషవే నమః।

నమస్తే అస్తు ధన్వనే కిరాభ్యాం తే నమోనమః॥

యా తే రుద్ర శివా తనూః శాంతా తస్యై నమోనమః।

నమోఽస్తు నీలగ్రీవాయ సహస్రాక్షాయ తే నమః॥

(ముక్తి-9-58)

వీనిని మహాదేవకవి యిట్లునువదించెను.

కం॥ భీమాభిలాషాసంఘము, లే మన్యువుచే నశించు నెంతయుఁ దృటిలో నామన్యువునకు నంజలి, మేము సమర్పింతు మయ్య! మృడ! దేవేశా!

కం॥ ఏ కఱకుటమ్ము తాఁకునఁ, జీకాకున్ బొంది సొమ్మసిలు నరిలోకం బాకఱకుటమ్ము నీయది, మాకు నమస్కార్యమగు నుమాధవ! యెపుడున్.

కం॥ నీలగ్రీవునకున్ వే, వేలుం గన్నులును జెలఁగు వేలువునకున్ వే వేలుం గేలుం బొలిచెడి, వేలుపుమిన్నకును నతులివే యర్పణమ్. (ముక్తి-331)

ఉపనిషన్మంత్రములు :-

హరిః ఓమ్! శం నో మిత్ర శ్శం వరుణః! శం నో భవ త్వర్యమా!

శం న ఇన్ద్రో బృహస్పతిః! శం నో విష్ణు రురుక్రమః! నమో బ్రహ్మణే!

నమస్తే వాయో! త్వమేవ ప్రత్యక్షమ్ బ్రహ్మసి! త్వామేవ ప్రత్యక్షమ్ బ్రహ్మ
వదిష్యామి! ఋతం వదిష్యామి! సత్యం వదిష్యామి! తస్మాత్తవ దద్వక్తార
మవతు! అవతు మామ్! అవతు వక్తారమ్! ఓం శాన్తి శాన్తి శాన్తిః॥

తైత్తిరీయోపనిషత్తీమంత్రములతో నారంభమైనది. ఈమంత్రములను వేదవ్యాస
మహర్షి యిట్లునువదించెను.

శ్లో॥ శం నో మిత్రః శం వరుణః శం నో భవతు చార్యమా!
శం న ఇన్ద్రశ్చ వాగీశః శం నో విష్ణు రురుక్రమః॥
నమోఽస్తు బ్రహ్మణే వాయో! నమోఽస్తు తవ శోభనమ్!

త్వమేవ సాక్షాద్బ్రహ్మసి త్వాం వదిష్యామి శక్కురమ్॥
ఋతం చ సత్యం చాహం త్వాం వదిష్యామి విశేషతః!
తస్మాత్తవ కల్యాణం తద్వక్తారం చ శోభనమ్॥
మామ్ భూయోఽవతు వక్తార మపి చావతు శోభనమ్!

శాన్తిః శాన్తిః పునః శాన్తి ర్లోకత్రయనివృత్తయే॥
(యజ్ఞకై-16—3....7)

శ్రీ బెల్లంకొండ రామారాయకవి యిట్లువశ్లోకించెను.

శ్లో॥ శం నో మిత్ర ఉదన్వతా మధిపతి శ్శం శం న ఏషోఽన్య ర్యమా
శం నో విష్ణు రసౌ బృహస్పతి రజో విష్ణు ర్భవత్వేష శమ్!
వస్తే బ్రహ్మ నమోఽస్తు మారుతః తవ త్వం బ్రహ్మ సాక్షా దసి
త్వం సత్యం చ ఋతమ్ ప్రపాలయ గురుం వక్తార మేనం చ మామ్॥
(వేదాంతముక్తావళి : పూ. భా — 131)

మహాదేవకవి యిట్లాంధ్రీకరించిరి.

సీ॥ ఇడుత సౌఖ్యము మిత్రుఁ డిడుత సౌఖ్యము వరు
ఋడు నర్యముఁడు సుఖం బిడుత నెవుడు
నిడుత సౌఖ్య మ్మింద్రుఁ డిడుత సౌఖ్యము బృహ
స్పతి యురుకృమవిష్ణుఁ డతిముదమున
నిడుత సౌఖ్యము మ్రొక్కు లిడెద బ్రహ్మత్మవా
యా! నీవు ప్రత్యక్షమైన బ్రహ్మ
మంచు సత్యము ఋతం బంచు వచించెద
నట్టి నన్నీవు చేపట్టి యోము

తే॥గీ॥ మోమఁ గోరెద నువదేష్టపుంగవులను, నాగురుస్వామి! నన్నోము మోగు లెల్ల
సన్నగిల్లును గావుత సన్నగిల్లు, సన్నగిల్లుత నని పల్కె జ్ఞాన మొదవు
(యజ్ఞ - 304)

శ్లో॥ అథవా ౭హం హరిః సాక్షాత్ సర్వజ్ఞః పురుషోత్తమః।

సహస్రశీర్షా పురుషః సహస్రాక్షః సహస్రపాత్॥

విశ్వో నారాయణో దేవః అక్షరః పరమః ప్రభుః।

ఇతి ధ్యాత్వా పునః స్వస్య హృదయామృజమధ్యమే॥

నిర్వాతదీపవత్ తస్మిన్ దీపితం హవ్యవాహనమ్

నీలతోయదమధ్యస్థం విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరమ్॥

నీవారకూకవద్రూపమ్ వీతాభాసం విచిన్తయేత్।

తస్య వహ్నిః శిఖాయాం తు మధ్యే పరమకారణమ్॥

పరమాత్మాన మానన్దమ్ పరమాకాశ మీశ్వరమ్।

ఋతం సత్యమ్ పరమ్ బ్రహ్మ సామ్భం సంసారభేషజమ్॥

ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపమ్ మహేశ్వరమ్।

నీలగ్రీవం స్వమాత్మానమ్ పశ్యన్తమ్ పాపనాశనమ్॥

బ్రహ్మవిష్ణుమహేశాన్తే ర్ద్యేయం ద్యేయవివర్జితమ్।

సోఽహ మిత్యాదరేణై వ ధ్యాయే ద్యోగీ మహేశ్వరమ్॥

(జ్ఞాన — 19 — 12...21)

ఈ మూలశ్లోకములకు —

సహస్రశీర్షా పురుషః, సహస్రాక్షః సహస్రపాత్ ।

సహస్రశీర్షం దేవం విశ్వాక్షం విశ్వశమ్భవమ్।

విశ్వం నారాయణం దేవ మక్షరమ్ పరమమ్ ఏదమ్।

పద్మకోశప్రతీకాకగ్ం హృదయం చావ్యదోముఖమ్।

తస్య మధ్యే వహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వా వ్యవస్థితః।

నీలతోయదమధ్యస్థా విద్యుల్లేఖేవ భాస్వరా।

నీవారకూకవత్తస్మిన్ వీతాభాస్వ త్యణూపమా।

తస్యాః శిఖాయా మధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః।

సబ్రహ్మ సశివః పహరిః సేన్ద్రఃసోఽక్షరఃపరమఃస్వరాట్, ।

ఋతగ్ం సత్యమ్ పరమ్ బ్రహ్మ పురుషం కృష్ణపిఙ్గళమ్।

ఊర్ధ్వరేతం విరూపాక్షం విశ్వరూపాయ వై నమోనమః॥

అను నారాయణసూక్త ము మూలము. దీనిని మహాదేవకవి యిట్లు నువదించెను.

సీ॥ వేతలర్ వేకాశ్శు వేయికన్నుల నొప్పి, సర్వలోకాధారచణత వెలసి

వేమొగంబుల వేరి వేమంటలో, బోరి, యగ్గి, బోలిన తేజు నంది మెలసి

నల్లని ముఱ్ఱపై నాణెంపు మెఱుగఁగఁదీ, వీయ తక్కుమొత్తంపు పెంపు దనరి

గాలిచేఁ గదలికఁ గననిదీపము వోలి, విశ్చలంబై న కాంతిని దలిర్చి

తే॥గీ॥ నిశితనీవారకూకసన్నిభము నగుచు, సన్నముగ వెల్గు కణికలో శంఖ విష్ణుఁ

బద్మజధ్యేయఁ జరచాత్ము భక్తిఁ గొల్చి, సోఽహ మని ధ్యానముంజేయు చొ

ప్పొకండు. (జ్ఞాన-289)

శ్లో॥ అథవా సత్య మీశానం జ్ఞాన మానన్త మద్యయమ్।
అనన్త మమలం నిత్య మాదిమధ్యాన్త వర్జితమ్॥
తథా స్థూల మనాకాశ మనంస్పృశ్య మచక్షుషమ్:
నరసం నగన్తాఖ్య మప్రమేయ మనూపమమ్॥
సర్వాధారం జగద్రూప మమూర్తమ్ మూర్త మవ్యయమ్:
అదృశ్యం దృశ్య మన్తస్థమ్ బంహిష్ఠం సర్వతోముఖమ్॥
సర్వతః పాణిపాదం చ సర్వకారణకారణమ్।
సర్వజ్ఞత్వాదిసంయుక్తం సోఽహ మిత్యేవ చిన్తయేత్॥

(జ్ఞాన — 10 — 24 ... 27)

ఈ శ్లోకములకు

ఏతద్వై తదక్షరం గర్గి! బ్రాహ్మణా అభివదన్త్యస్థూల మనన్వాప్రహస్వ మదీర్ఘ మశో
హిత మన్నేహ మచ్ఛాయ మతమోఽవా య్వ నాకాశమసగ్గ మస్పర్శ మగన్త మరస మచక్షు
ష్క మశ్రోత్రమ్॥”

అను బృహదారణ్యకశ్రుతి మూలము. మహాదేవకవి మూలశ్లోకముల కీ శ్రుతిని
జోడించి యిట్లనువదించెను.

సీ॥ అవ్యయం డాదిమవ్యాంతశూన్యం డనంతం, డనలుం డద్వయండు ననఘండు పుణ్యం
డప్రహస్యం డస్థూలుం డస్పృశ్యం డద్రేళ్ళం, డంశుం డగంధుండు నప్రమేయుం
డనువముం డక్రియం డజ్ఞాతరూపుండు, సర్వతోముఖండును సర్వగుండు
సర్వజ్ఞండును సర్వసాక్షియ సచ్చిదా, నందస్వరూపుం డానందమయుండు

తే॥గీ॥ కారణంబుల కెల్లను గారణంబు నద్భుతం డార్తి హరుం డగు హరు హిమాద్రి
జామనోహరు నెద నిల్చి సంతతమ్ము, సోఽహ మని ధ్యానముం జేయు చొ పొకండు
(జ్ఞాన-290)

శ్లో॥ భిద్యతే హృదయగ్రన్థి శ్చిద్యన్తే సర్వసంశయాః।
క్షీయన్తే చాస్య కర్మాణి దృష్టే హ్యత్మని సువ్రతమ్॥
యతో వాచో నివర్తన్తే అప్రాప్య మనసా సహ।
జ్ఞాత్వాత్మానమ్ ఫరాన్తం న బిభేతి కుతశ్చనమ్॥ (యజ్ఞవై-10-40; 41)

ఈయుపనిషత్సౌకము లెంత సుందరముగా ననువదింపఁబడినవో చూడండి —

కం॥ భేదిల్లున్ హృద్గ్రంథియు, భేదిల్లున్ సంశయము లశేషక్రియలన్
వేదొఱగు నాత్మదర్శన, మేదురభాగ్యం బొకింత వేకొనె ననిన్.

కం॥ దెందంబును బలుకులు నే, చందంబున నేనిఁ జేరఁ జాలవొ యా నూ
నందస్వరూపుం గాంచిన, నెందున్ భయ మొందఁ దెప్పఁ డింత నిజంబొ

(యజ్ఞ-151; 152)

గాయత్రీ మంత్రవివరణము :—

'గాయన్తం త్రాయత ఇతి గాయత్రీ' గానము చేయు వానిని సర్వదా రక్షించునది గాన నాపరాదేవతకు గాయత్రీ యని పేరు. గాయత్రీమంత్రము నాల్గు వేదములకు సారభూత మైనది.

కం॥ ఒక పాదము ఋగ్వేదం, ఐక పాదము నగు యజుస్సు నొక పాదమై
యకలంకసామ మొప్పును, బ్రకటము గాయత్రీకిన్ ద్రిపద యను పేరున్.

తే॥గీ॥ అతిశయించు నాధర్వణశ్రుతియ చేష్ట, శబ్దశాస్త్రంబు కల్పశిక్షానిరుక్త
ములును జ్యోతిషమును నంగములును బంచ, శీర్షములు గాఁగ నతులితశ్రీ రహించు
(యజ్ఞ-76;77)

అందువల్లనే గీతావార్యుఁడు 'గాయత్రీ ఛందసా మహమ్' (భ. గీ. 10-35) అని వక్కాణించి యున్నాఁడు. ఇందలి యజ్ఞవై భవఖండములో నాటవ యధ్యాయములో 32 గద్యపద్యములలో గాయత్రీమంత్రము విస్తరముగా వివరింపఁబడినది.

శాస్త్ర ఘట్టములు

ధర్మశాస్త్రము :—

సూతసంహిత యొక ధర్మశాస్త్రమని చెప్పవచ్చును. ఇందలి జ్ఞానయోగ ఖండములో బ్రహ్మచర్య-గృహస్థ-వానప్రస్థ-సన్యాసాశ్రమవిధులు; యజ్ఞవై భవఖండములో ధర్మములు, ప్రాయశ్చిత్తము, పాపశుద్ధి, ద్రవ్యశుద్ధి, యభక్ష్యనివృత్తి, యవశిష్టపాపస్వరూపము, మొదలగు ధర్మశాస్త్రవిషయము లన్నియు విస్తరముగా వివేచింపఁబడినవి.

యోగశాస్త్రము :—

"ఆత్మా వా2రే ద్రష్టవ్యః శ్రోతవ్యో మన్తవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః" అత్మమును జూడ వలయును, వినవలయును, మనన మొనర్పవలయును, నిది ధ్యాసనము చేయవలయు నని బృహదారణ్యకశ్రుతిలో యోగియాజ్ఞవల్క్య లుపదేశించుచున్నారు. ఇక్కడ వేదాంతశాస్త్రము శ్రవణోపయోగి యని, తర్కశాస్త్రము మననోపయోగి యని, యోగశాస్త్రము నిధిధ్యాసనోపయోగి యని గ్రహింపవలయును.

సూ : యమ నియ మాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధారణా ధ్యాన సమాధయో 2 స్థావంగాని (యో ద 2-29) (1) యమము (2) నియమము (3) ఆసనము (4) ప్రాణాయామము (5) ప్రత్యాహారము (6) ధారణ (7) ధ్యానము (8) సమాధి యనునవి యోగమున కెవిమిది యంగము లని పాతంజలయోగసూత్రము. ఇందలి జ్ఞానయోగ ఖండములో 13-20 అధ్యాయములలో నీయష్టాంగయోగము విపులముగా వివరింపఁబడినది. 11 వ యధ్యాయ మగు నాడీచక్ర నిరూపణములో 'ఇడ' 'పింగళ' 'సుషుమ్న' యను నాడులు వివరింపఁబడి 12వ యధ్యాయములో నాడీశుద్ధి నిరూపింపఁబడినది. యజ్ఞవై భవఖండము నందలి 28 వ యధ్యాయములో శివలింగస్వరూపకథనమునందు (1) మూలనారము (2) మణి

పూరము (3) అనాహతము (4) అజ్ఞ (5) ద్వాదశారము (6) పోడశారము ననుచక్కములు వివరింపఁబడినవి.

సూ :- క్లేశకర్మవిపాకాశయై రపరామృష్టః పురుషవిశేష ఈశ్వరః। తస్య వాచకః ప్రణవః। (యో. ద. 1-28; 31) అవిద్యాదిక్లేశములు, పుణ్యాపాపకర్మములు, తత్ఫలితములగు జాతివిభోగాదివిపాకములు, వానిని వెంటఁబడించు నాశయములు (వాసనాప్రపంచము) వీనిచే మూఁడు కాలములందు స్పృశింపఁబడిన పురుషవిశేషుఁ డీశ్వరుఁడు. ప్రణవము (ఓంకారము) భగవద్వాచక మని యోగదర్శనము.

“ఓ మిత్యేదక్షరగ్ం సర్వం తస్యోపవ్యాఖ్యానమ్। భూతమ్ భవ ద్భవిష్య దితి పర్వమోంకార ఏవ। యద్వాన్యత్ త్రికాలాతీతం తదప్యోంకార ఏవ।” అని మాండూక్యోపనిషత్తు కూడఁ బ్రధానముగా నోంకారమునే యుపదేశించుచున్నది. ఇందుఁ గూడ —

వ॥ “అస్థానమునఁ బ్రకృతివాచకమైన ‘సః’ అను నక్షరమును బురుష వాచకమైన ‘హం’

అను నక్షరమును గలి హంసమంత్రమును “సోఽహమ్” మనుటకు బదులు సకారహకార లోపమున ‘ఓమ్’ అను నేకాక్షర ముచ్చాత మైనది” (యజ్ఞ-33). అనఁగా “హంసః” అను దానిని దిరుగవేసినచో ‘సోఽహమ్’ అని యేర్పడును ఇందలి హల్లులను దొలఁగించినచో “ఓ + ఆమ్” అని యేర్పడి సందిచే ‘ఓమ్’ ఆగుచున్నది యని చెప్పి

కం॥ సర్వావధానకుం డగు, శర్వుం దోంకారమం దెసంగుచు నిలువన్
సర్వేశ్వరునకు నయ్య ద, ఖర్వోజ్జ్వలమిమలవాచకమ్మయి వెలయున్ (యజ్ఞ-56)
అనియజ్ఞ వై భవఖండములో 5వ యధ్యాయమునందుఁ బ్రణవము విచారింపఁబడి మఱి
28వ యధ్యాయములో వట్చక్కనిరూపణమునందు —

వ॥ తద్ధ్యానమున నోంకారమునఁ బ్రథమమాత్రయగు సకారమహోమంత్రమును స్మరింపవలయును. జాగ్రదవస్థాస్థాక్షి యయి వై శ్వానరాభిఖ్యుండగు పురుషుం డకారముగా దావింపవలెను. వతీయఁ గాంతిని గోటిసూర్యోపమంబయ్యుఁ దైత్తిరహితం బగుట కోమలంబయి కర్మవలప్రాప్తి స్థానము కానందున నపదంబయ్యు సర్వకర్మఫలోపభోగ స్థానంబైన లింగశరీరము నుపాధిగాఁ గొనుట ఏదాఖ్య వెలసి స్థూలశరీరహితంబగుట నబాణంబయ్యు స్థూలశరీరోపాధినహితం బగుట బాణనామూర్ఖంబయి విలసిల్లు. సంసార నాశకంబగుట సూర్యముఖంబయి విలసిల్లు విష్ణుస్వరూపం బనాహతచక్రమునందు నోంకారమునకు ద్వితీయమాత్రయగు సుకారాఖ్యమహోమంత్రముచే ధ్యానింపవలెను. వాస్తవముగ నరూపమయ్య నాత్మభక్తజనానుగ్రహనిమిత్తంబునఁ బార్వతీసహితంబయి శతలక్షనితభానుసదృశంబయి విశ్వంబయ్యు పిశ్వజ్ఞానసాధనంబయి వెలయు రుద్రరూపమును నాజ్ఞాచక్రమందు నోంకారతృతీయమాత్రయగు ‘మ’ కార మహోమంత్రమునఁ గొల్చునది. పూర్వోక్తాకారోకారమకారమంత్రత్రయంబు గురూపదేశంబునఁ గాని యభ్యసింపరాదు. (యజ్ఞ-493)

అని యోంకారోపాసన ముపదేశింపఁబడినది. ఇక్కడ ‘మా మోహ మా పద్యథాహమే వై తత్ సంచదాత్మానమ్ ప్రవిభ జ్యైతద్భాణ మవష్టభ్య విధారయామితి’ (ప్ర. ఉ. 2-3)

అను ప్రశ్నోపనిషత్ప్రయోగము ననుసరించి బాణ మనఁగా స్థూలశరీర మని గ్రహింపవలయును. 'బాణం శరీరం కార్యకారణసంఘాతమ్' అని భగవత్పాదభాష్యము. "బాణమితి-బాణీతి బవయో రభేదా ద్వాతి కుక్షితం గంధం వహతీతి వా వినాశం గచ్ఛతీతి వా దేశా న్దేశాంతరం గచ్ఛతీతి వా బాణమ్. బాణ మివ బాణం కార్యకారణసంఘాతం శరీర మిత్యర్థః" అని యానందగిరివ్యాఖ్య, చీని ననుసరించి 'బాణమితి స్థూలశరీరమ్' అని తాత్పర్యదీపిక. ఇట్టి యోగరహస్యము లిందుఁ బెక్కుగలవు. ఈయోగశాస్త్రవిషయములనుగూడ వీరెంత సొగసుగాఁ దెనిఁగించిరో గమనింపుఁడు.

కం॥ మూలాధారోద్భవయై వ్రీల షడబ్జములు శీర్ష వీధీగమన

శ్రీలబ్ధమదురసుదలన్, గ్రోలు లలన నేలు వానిఁ గొలుతున్ మదిలొన్. (జ్ఞాన-29)

సీ॥ సరగున స్వస్తి కాసనమునెన్ గూర్చుండి, ముకుళుటంబుఁ గలి మురిసి గ్రోలి
తలి మొద లఱకాలు దనుకఁ బూరించి య, వ్వల హజ్జవోయిపై నిలిపి యవలి
నల్ల మూలాధార మందున నాఁగి య, వ్వల నాభికందహృత్పద్మములను
వ్యాపింపఁజేసి యవ్వలఁ గంఠతాలునీ, మలఁ జొన్ని యవలి భ్రూమధ్యనిటలి

తే॥గీ॥ దేశములకును గొనివచ్చి తివిరి శరము, నందు హత్తించి మొకలిటి యక్కరము ను
కారమును బిందువుం గూర్చి కడ నమళ్ళి, వాయ యని యోమునుం గూడఁ బల్కు
టొప్పు. (జ్ఞాన-268)

హజ్జ = పాదము. "అంజ హజ్జ యతుగు నాఁగఁ బాదాభ్య" అని సాంఖ్యనిఘంటువు.

వ్యాఖ్యానలోడనము—అద్వైత వేదాంతము.

తాత్పర్యదీపికాకర్త యగు మాధవమంత్రిని గూర్చి ముందే వివరించితిని. ఇతఁడు సకలశాస్త్రపారంగతుఁ డగుటచే నుపనిషత్తుల తోడను, మంత్రశాస్త్రరహస్యముల తోడను వ్యాఖ్యను విపులీకరించెను. అద్వైత ఘట్టములందు మూలసంహితాకర్తయే తర్కభాష నుపయోగించెను. దీనికిఁ దోడు వ్యాఖ్యాత తార్కికపరిభాషను బ్రచురముగాఁ బ్రయోగించి యద్వైతతత్త్వమును స్థాపించెను. ఇట్టి శాస్త్రార్థఘట్టములను మహాదేవకవి యెంత మెలకువతో నాంధ్రీకరించెనో గమనింతము.

శ్లో॥ షడ్భావవిక్రియాహీనా శుభాశుభవివర్జితాః।

సర్వద్వంద్వనిర్ముక్తా సత్యః జ్ఞానరూపిణీ॥ (ముక్తి -2-30)

తా. దీ. :- వైషయికదుఃఖవిరహే తదయోగ్యత్వం కారణ మాహ-షడ్భావేతి॥ జ్ఞాయతే 2 స్తి విపరిణమతే వివర్జతే 2 వక్షీయతే వినశ్యతీతి షడ్భావవికారాః। వైషయికసుఖప్రాప్తౌ వా దుఃఖ నివృత్తౌ వా ఏతే శ్చుః। ఉపయ న్నపయన్ ధర్మో వికరోతి హి ధర్మిణమ్' ఇతి వ్యాయాన్నిత్యనిరతిశయానందస్వరూప స్యాత్మానః స్వరూపాభివ్యక్తిరూపామాంస్తై తత్సంభవ ఇత్యర్థః।

ప॥ జ్ఞాయతే, అస్తి, విపరిణమతే, వివర్జతే, అవక్షీయతే, నశ్యతి యను షడ్భావవికారముల నొందక హేయోపాదేయసంజ్ఞల కందక సంవిద్యూపమును మాత్రము గంచి యనన్య

శ్రీయమయి నిత్యానందసంధాయకమయి స్వయంజ్యోతిష్త్వవిరాజితమయి వాచ్యవాచకలక్ష్య
అక్షణ సంబంధదూరమయి సర్వజీవాత్మభూతమునయి, యపాస్తావరణవిక్షేపకాత్మకాజ్ఞానంబయి
యద్విశ్వాశ్రవ్యానాస్వాద్యాతిసంయుతవిశేషణముల కాలపాలముల విభుద్ధము క్తి యొప్పురు.
(ముక్తి-36)

శ్లో॥ ఘటజ్ఞానాద్ఘటజ్ఞానం యథా లోకే వినశ్యతి।
తదాత్మజ్ఞానమాత్రేణ నశ్య త్యజ్ఞాన మాత్మనః॥
రజ్జ్వజ్ఞానఽనాశేన రజ్జుసర్పోఽనశ్యతి।
తదా ౭౭త్మాజ్ఞాననాశేన సంసారశ్చ వినశ్యతి॥ (ముక్తి-3-7,8)

వ॥ ఘటజ్ఞానము ఘటజ్ఞానమునకు, రజ్జ్వజ్ఞానము రజ్జుజ్ఞానము వలనను నశించునటు లాత్మ
జ్ఞానము వలన నాత్మాజ్ఞానము నశించు. (ముక్తి-58)

శ్లో॥ ఏష ఏవ హి మంత్రార్థః సత్యం సత్యం న చాన్యథా।
వేదాః సర్వే పురాణాని స్మృతయో భారతం తథా॥
అన్యన్యవి చ శాస్త్రాణి తథా తర్కాశ్చ సర్వశః।
శైవాగమాశ్చ వివిదా ఆగమా నైష్ఠవా అపి॥
అన్యగమాశ్చ ఓదుషా మనుభూతిస్త దైవచ।
అస్మిన్నర్థే స్వసంవేద్యే పర్యవస్యంతి నాన్యథా॥
బాధ్యబాధకతాం చూంతి వ్యవహారే పరస్పరమ్।
సముద్ర ఇవ కల్లోలా ఇతి వేదార్థసంగ్రహః॥ (యజ్ఞ-8-23...25)

మాధవమంత్రి యీశ్లోకముల యొద్ద న్యాయ-వైశేషిక-సాంఖ్య - యోగ-మీమాంసాది
శాస్త్రముల నాలోడించి బృహదావ్యఖ్య రచించి చివర — తత్ర తావ దృట్టాచార్యాః—

శ్లో॥ ఇత్యాహ నాస్తి క్యనిరాకరిష్ణు రాత్మాస్తి తామ్ భాష్యకృ దత్రయుక్త్యా।
ద్విధత్వ మేత ద్విషయశ్చ బోధః ప్రయాతి వేదాంతనిషేవణేన॥
ఇతి గురుమతానుసారిణా భవనాదే నాప్యక్త మర్థవాదాధికరణే — అథవా న వేదాంతా
నాం చోదనై కవాక్యతా। అదాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసేతి శాస్త్రాంతరస్థితే రితి నను
ప్రమాణప్రమేయాదిషోడశపదార్థా ఇతి నై యాయికాః। ద్రవ్యగుణాదిషట్పదార్థా ఇతి
వై శేషికాః। అవ్యక్తమహదహంకృతిప్రభృతీని చతుర్వింశతి తత్త్వానీతి సాంఖ్యః।
శివశక్తిసదాశివేశ్వరవిద్యాతత్త్వప్రభృతీని షట్త్రింశత్తత్త్వానీతి శైవాః। ఏవం
బహుధా వివ్రతిపన్నానాం కథ మేకస్మిన్నెవార్థే పర్యవసాన మిత్యాశంక్యాహ—బాధ్య
బాధకతామితి।

అని యీమతముల కద్వైతమునందుఁ బర్యవసానము చూపెను. మీమాంసాదర్శనము
జైమినిప్రణీతము. జైమిని సూత్రములకు శబరస్వామి భాష్యము రచించెను. ఈ శాబర
భాష్యమునకు శ్రీకుమారిలభట్టపాదులు 'శ్లోకవార్తికము' 'తంత్రవార్తికము' 'బుష్టిక' యను
వ్యాఖ్యలు రచించిరి. ఇది వ్యాఖ్యోపవ్యాఖ్యలతోఁ బెరిగి భట్టప్రస్థాన మని ప్రసిద్ధి గాంచినది.

పైవ్యాఖ్యలో, దేర్కొన్న భట్టాచార్యులు కుమారిభట్టపాదులు. శ్రీప్రభాకరమిత్రులు కాబర భాష్యముపై (1) బృహతి (2) అఘ్ని యను రెండు వ్యాఖ్యలు రచించిరి. ఇది వాఙ్మోపవ్యాఖ్యలతో, బెందొంది ప్రాభాకరప్రస్థాన మని పేరొందినది. ప్రభాకరమతానుయాయు యగు భవనాథుడు మీమాంసాసూత్రములపై “నయఃకేక” మను వ్యాఖ్యాగ్రంథము రచించెను దీనిపై 4 వ్యాఖ్యలు వెలిసినవి.

సూ :— ప్రమాణ ప్రమేయ సంశయ ప్రయోజన దృష్టాంత సిద్ధాంత తావయవ తర్క నిర్ణయ వాద జల్ప వితండా హేత్వాభాస చ్చల జాతి నిగ్రహస్థానానాం తత్త్వజ్ఞానాన్నిశ్చేయసాధిగమః (న్యాయ. ద 1-1-1) అని యక్షపాదమహర్షి న్యాయసూత్రము.

(1) ప్రమాణము (2) ప్రమేయము (3) సంశయము (4) ప్రయోజనము (5) దృష్టాంతము (6) సిద్ధాంతము (7) తావయవము (8) తర్కము (9) నిర్ణయము (10) వాదము (11) జల్పము (12) వితండా (13) హేత్వాభాసము (14) చలము (15) జాతి (16) నిగ్రహస్థానము — ఇవి 16 పదార్థములని నైయా యికమతము.

సూ :— ధర్మవిశేషప్రసూతాద్ ద్రవ్య గుణ కర్మ సామాన్య విశేష సమవాయానాం పదార్థానాం సాధర్మ్య వైధర్మ్యాం తత్త్వజ్ఞానాన్నిశ్చేయసమ్ (నై. ద. 1-1) అని కణాదమహర్షి వైశేషిక సూత్రము (1) ద్రవ్యము (2) గుణము (3) కర్మము (4) సామాన్యము (5) విశేషము (6) సమవాయము — ఇవి 6 పదార్థము లని వైశేషిక మతము. ఇట్లే 24 తత్త్వములను సాంఖ్యులు; 36 తత్త్వములను శైవులు సంగీకరించిరి. ఈమతముల కన్నింటికి నద్వైతము నందే తాత్పర్య మని పైవ్యాఖ్యలో వివరింపబడినది దీనిని మహాదేవకవి యిట్లు తెనిగించెను —

వ॥ మఱియు నైయాయికవైశేషికులకు జ్ఞానము వలన మోక్షమును ముక్తునకుఁ దనకంటె కేతైన ప్రపంచము ప్రతిపత్తి గనకుండుటయు వేదాంతంతో సమానమే యగును అట్లయినచో మీమాంసకుల మతము వైదికమత మెట్లుగునని శంకింపవలదు. ఏల యన నాత్మా స్తిత్వము వారి కంగీకారము కనుక వారి మతము వైదికమత మని చెప్పవచ్చును. భవాచార్య శిష్యుండగు భవనాథుండు నాస్తిక్యనిరాకరణపరాయణుండైన భవాచార్యుని యాత్మాస్తిత్వసిద్ధాంతము యుక్తిబద్ధము చేయుటకుఁ గర్తృత్వభోక్తృత్వాది అక్షణములచే నాత్మ నుపదేశించునని వెల్లడించును గాన సర్వధర్మసములు నుపనిషత్సమ్మత దైవత బ్రహ్మస్వరూపము సంగీకరించు న్నయే యూహింపవలసియున్నది. మఱియుఁ బ్రమాణప్రమేయాదిషోడశపదార్థ వాదులగు నైయాయికులు, ద్రవ్యగుణాదీషట్పదార్థవాదులగు వైశేషికులు, సవ్యక్తమహదాదిచతుర్వింశతితత్త్వవాదులగు సాంఖ్యులు, శివశక్తి సదాశివేశ్వరవిద్యాదిషట్త్రింశత్తత్త్వ వాదులగు శైవులును భిన్నభిన్నవాదావలంబులగుట నెట్లైకపదార్థమునందుఁ బర్యవసానము గలుగు వారగుదురని సందేహింప వలదు. మున్నీటి గరిళ్ళ వలె వారి మతములు పరమాత్మునందుఁ బరిస్పరము బాధ్యబాధకతాభావము నొందును. (యజ్ఞ - 154)

ఇది సూతుఁడు శౌనకాదుల కుపదేశించు గ్రంథము గాన మహాదేవకవి యనంతరకాలికు లగు భవనాథాదుల నామములు తొలగించియున్నచో బాగుండెడిది.

వ॥ మఱియు జీవవిజ్ఞాన మిటుదెలుగులు.....తత్పదార్థమందుఁ దత్పదార్థబుద్ధిప్రామాణ్యజ్ఞానము. ఘటమునందు ఘటజ్ఞానము, పటమునందుఁ బటజ్ఞానము యదార్థజ్ఞానమగు అందుఁ బ్రమాణజ్ఞాన మాటువిధములై యులరారు. ప్రత్యక్షజ్ఞానమానోపమానార్థాపత్తి శబ్దానుపరిబంధము నాటును బ్రమాణములే. అం దనుపరిబంధజ్ఞానము మాత్ర మభావజ్ఞానము. తక్కిన యైదును భావరూపజ్ఞానములు అక్షరసముదాయము పదము. పదసముదాయము వాక్యము. ఏకాక్షరపదములు నేకపదవాక్యములునుం గలవు. కొందఱ మతమున నక్షరములే యర్థప్రకటనసామర్థ్యములు. కొందఱి మతమునఁ బదములే మఱి కొందఱి మతమున వాక్యములే యర్థముల నిరూపించును. దీనినే స్ఫోటవాద మందురు ఘటపటాదులు వ్యావహారికసత్యములు. బ్రహ్మము మాత్రము పారమార్థికసత్యము. (యజ్ఞ-196)

ఈ సుదీర్ఘ వచనములోఁ బ్రమాన్వరూపము, షడ్విధప్రమాణములు, స్ఫోటవాదము, మహావాక్యతాత్పర్యము యథావ్యాఖ్యానముగా వివరింపఁబడినవి.

శ్లో॥ అపరా సా పరాముక్తి ర్నాత్మరూపైవ చేన్మతమ్।
తథాపి ముక్తిఃప్రాప్యా వా నప్రాప్యా వాత్మనో భవేత్॥
ప్రాప్యా చే దాత్మనా ముక్తి రప్రాప్తప్రాప్తి రేవ సా।
అప్రాప్తప్రాప్తి రవ్యస్య సంబంధో వై క్య మేవ వా॥
సంబంధ శ్చే త్స సాధ్యో వా నిత్యోవా సాధ్య ఏవ చేత్।
అనిత్యః స తు సంబంధో భవేన్నిత్యో న సర్వదా॥
సాధ్యానా మపి థావానా మనిత్యత్వం వ్యవస్థితమ్।
అవావస్య నసాధ్యత్వం ప్రదన్తిసాఖ్యస్య సర్వదా॥

(యజ్ఞ 80 ...)

తా.దీ.- ఏవం నిర్ధారిత మభిధాయ పూర్వపక్షం దూషయితు మాద్యపక్షస్య ద్విత్వీయం వికల్ప మాశంకతే-అపరేతి। సా నిత్యసిద్ధా ముక్తి ర్నాత్మరూపా అపి త్వనిరాత్మనోఽన్వైవ చేన్మతేత్యర్థః। వికల్పాసహత్వే నేమం పక్షం దూషయితుం వికల్పయతి — తస్మాత్। ఆత్మవ్యతిరిక్తా కిం వా ప్రాప్యా? న ప్రాప్యా వా? అద్యం పునగ్వికల్పం దూషయితుం ఫలితార్థమహ — ప్రాప్యా చేదితి। అథ తామూద్యం సక్షం వికల్పయతి — అప్రాప్తప్రాప్తి రితి వ్యాప్తిం దర్శయతి — సాధ్యానామితి। వక్రదీవరతురీ జేమాదిసాధ్యానాం ఘటపటాదీనాం థావానా మనిత్యత్వం దృశ్యతే। అతః సాధ్యత్వ మనిత్యత్వేన వ్యాప్తమిత్యర్థః। అనై కాంతికత్వం పరిహరతి—అవావస్యేతి। ప్రదన్తిసా థావస్య భావరూప సాధ్యత్వధర్మయోగో న ఘటతే తథావిదధర్మయోగే తస్య ఘటాదివ ద్భావత్వ మేవ స్యాత్తస్య త్ప్రదన్తిసస్యాపి సమాన మితి తస్యా ప్యనిత్యత్వ మభ్యుపగంతవ్య మిత్యర్థః।

మ॥ మఱియుఁ బరముక్తి యాత్మరూప గాక యన్యరూప యగునని తలంతురేని యది యన వద్యసిద్ధాంతము కాదు ఏమరిన స్వకంతాభరణమును దద్దిషయకాప్తవాక్య స్మరణమును భ్రమకృత పాస్త్యప్రాప్తులకు దృష్టాంతము. ప్రాప్యమా? అప్రాప్యమా యని వికల్పించిరేని యందుఁ బ్రాప్య మైనచో నప్రాప్తప్రాప్తి రూపమా? ప్రాప్త

ప్రాప్తిరూపమా? యని మఱి నికల్పించి యప్రాప్తి ప్రాప్త రూపమైనచో, బ్రాహ్మప్రాపక సంబంధమువిషయమున రెండు భిన్నవస్తువులకుఁ గల యచారాధ్యయస్వస్వామ్యాదిసంబంధమా? లేక రెండు వస్తువులకుఁ గల తాదాత్మ్యరూపమా? యని పునర్వికల్పనం బొనర్చి మఱియు మొదటి పక్షమునఁ దత్సంబంధము సాధ్యము సంతవంతమునా? లేక సిద్ధము నిత్యమునా? యని ప్రశ్నించుకొని తర్కించి పిఱచి మొనర్చిన యెడల ముక్తి ప్రాప్తి మను సంగతి యుక్తి యుక్త ము కాదని తెలియు నది యెట్లునిన ముక్తముక్తులకుఁ గల సంబంధము సాధ్యసంబంధ మందురా? చక్రచీవరతురీవేమాదిసాధ్యమైన ఘటపటాదులవలె ముక్తియు ననిత్యమగు ప్రస్తుతము ప్రధ్వంసాభావము నిత్యమని యంగీకరించియే విమర్శింతము. తత్సక్షమున దృష్టాంత మనమమవి మడువవలసి యున్నది. భావరూప మైన ముక్తి విషయమున నభావరూప మైన ప్రధ్వంసాభావదృష్టాంత మెట్లు కార్యమగును ముక్తి సర్వభంగుల నప్రాప్య మని యెంచు వారి కొక ప్రత్యుత్తరము గలదు. అప్రాప్యమైన ముక్తి కెవండైనను బ్రయత్నించునా? శశశృంగమునఁ గంఠాతినివారణ మొనరింపను గగనకుసుమమున శిరోఽలంకరణ మొనరింపను జూచు పెట్టి గలఁడే? కావునఁ జైతన్యాభ్యము లయినవి భావపదార్థములు కానిం దభావపదార్థములు కానిండు. సాధ్యపదార్థములు కానిండు. ప్రకృతి ప్రభృతులైన సాధ్యపదార్థములు కానిం డవి యెల్ల ననిత్యములని యంగీకరింపక యెట్టి తర్కాదిబూతులకుఁ దీరదు. పనాతని యగు వేదమాత నిత్యానిత్యములచేత నాచేతనాచేతనముల వివరించుచున్న సందర్భములొక జైతన్య మనంతమనియు నచిత్పదార్థ మంతవంతమనియు బుద్ధిమంతులు పంతంబులు మాని యంతఃకరణము నిశ్చయించుకొని నిశ్చింతు లగుట లెస్స (యజ్ఞ - 807)

ఇక్కడ నీవిషయము గమనింపవలయును. వైశేషికులు ద్రవ్య-గుణ-కర్మ-సామాన్య-విశేష-సమవాయములను భావపదార్థములుగా నిరూపించి యభావమును సప్తమపదార్థముగా నంగీకరించిరి ఆ యభావము (1) ప్రాగభావము (2) ప్రధ్వంసాభావము (3) అత్యంతాభావము (4) అన్యోన్యాభావము నని నాల్గు విధములు. కార్యోత్పత్తికి ముందున్న యభావము (కుండ పుట్టుటకు ముందుండు కుండ యొక్క యభావము) ప్రాగభావము. ఇది యనాది, సాంతము. కార్యోత్పత్తి కనంతర ముందున్న యభావము ప్రధ్వంసాభావము. ఇది సాది, యనంతము. మూఁడు కాలములందు ముండు సభావము (అసలేలేనిది) అత్యంతాభావము. పరస్పరము వస్తువులందుండు సభావ మన్యోన్యాభావము. ఇందుఁ బ్రధ్వంసాభావము నిత్య మను తార్కికపక్షము ఇండిరివిబిడి వేదాంతమతము స్థాపింపఁబడినది.

శ్లో॥ ఆత్మానాత్మేతి వివేచింద్రా ద్విధా ద్రవ్యం వ్యవస్థితమ్।

ఆత్మద్రవ్యం స్వయంశుద్ధం సత్యజ్ఞానాదిలక్షణమ్॥

సత్తామాత్రే న దోషోఽస్తి స్వతఃశుద్ధం యతఃసదా।

యది సత్తా స్వతోఽశుద్ధా దుత్తం సర్వమ్ భవేత్సదా॥

(యజ్ఞ - 4(2, 3))

౭॥ మఱియు ద్రవ్యము ద్వివిధము. ఆత్మద్రవ్యము నిత్యశుద్ధము. తదితరమెల్ల శుద్ధేతరము. అట్లునిన నాత్మ సచ్చిదానందుగ నిగమము లభివర్జించినవి ఉపాధిరహిత సత్తా జైతన్యానందములు నిత్యము స్వతఃశుద్ధములె. సత్తాలక్షణ మెఱుఁగఁదగు. పరస్పర భిన్న

సర్వనామరూపాత్మక ప్రపంచమునందును దుద కత్యభావమునందును దండ యందు దారము వలె ననుస్యూతమయి సామాన్యముగ నున్నది యనుటయే సత్తాస్వరూపము సత్త న్యతోదోష మందురా? సర్వదోషత్వమే పట్టి పవిత్రత్వమునకు నిలువ నీడ లేకయే పోవును. సత్తయః గతదనియుఁ దత్సంపర్కమువలన సత్తకు దుష్టత్వమొదవు నందురా? నిర్దుష్టమును వాస్తవ ముగ దుష్టమగు నెడ సర్వదా నిర్దుష్టత్వము వొకటన్నది లేనే లేదు. అటుగాక సత్తాశూన్యత్వ మంగీకరింతురా? తచ్ఛూన్యత్వస్ఫురణము స్వవచనవ్యాఘాతహేతు వగును. కావున సత్త నిత్యమును స్వతఃకృద్భవమని యొప్పుకొనక తప్పదు. (యజ్ఞ-961)

ఇది దిక్పదర్శనము. తక్కిన శాస్త్రవచనములను గూడ నిట్లే గ్రహింపవలయును. కవితాకుశలులగు తర్కకర్కశచాతురీదురీణులు గాని యిట్టి ఘట్టముల నింత యందముగా నను వదింప లేరు. శాస్త్రఘట్టములు మతపిషయములు వచ్చినపుడు మల్లచుచి నిలిపడిన తెలుగు కవులను శ్రేష్ఠపై లెక్కింపవచ్చును. అట్టివారిలో మొదటివా రాంధ్రభాగవతరచనాచణులగు పోతనామాత్యపూజ్యచరణులు. రెండవవా రాముక్తమాల్యదాప్రబంధసంధాతలగు శ్రీకృష్ణ దేవరాయలు. మూడవవారు నీతారామాంజనేయసంవాచకర్తలగు లింగమూర్తి గురుమూ ర్తులు. ఈ కోవలో నల్గవ వారు మన మహాదేవామాత్యులు. నేటి కాలములో నిట్టి శాస్త్ర ఘట్టములందుఁ బరీక్ష కాఁగు గ్రంథరాజము వెంపరాల వారి శంకరవిజయము. పోతనగారు భాగవతానువాదమున శ్రీధరవ్యాఖ్యను జోడించినట్లు మహాదేవకవి సూతసంహితానువాదమున మాధవవ్యాఖ్యను జోడించుట పాఠకుల యదృష్టము.

సర్వదర్శన సమన్వయము :—

వ॥ వైదికములనియు వేదవిరుద్ధములనియు మతము లిరుతెలుగులు. పురాణోపదేశ దర్శన శాస్త్రములు వేదవేదాంగోపవేదములును గావాల కామిక లాకుళ వైష్ణవ బ్రాహ్మ సోమపాశు పత భైరవాద్యాగమములును బౌద్ధార్ తాద్యాగమములును దర్శనాంఖ్యలోకాయత మీమాంసాదిశాస్త్రములును భిన్నభిన్నప్రతిపాదకములయ్యు నీశ్వరచైతన్యమే తత్తత్ప్రవక్తల హృదియమునఁ బ్రవేశించి పలికించుటచే నీశ్వరసిర్మితములని నుడువఁబడెను అన్తికము లగు మతము లన్నియు నీశ్వరసమ్మతములు. సకల విదులకు సముద్రుఁడు సరమావధి యగు నటుల సకలమార్గములకు నీశ్వరుండు పరమావధి. ఏయే మార్గముల నేపేల్చు భజింపఁబడి ను నాయా మార్గముల నుపాసించఁబడు దైవతము నుపాధిగాఁ గొని యీశ్వరుండు తద్రూపములఁ గాంచి యనుగ్రహించి తత్తద్విశిష్టమార్గముల సాధకుని బ్రవేశింప సాయమొనర్చును కాని యన్ని మార్గములు ముక్తిసోపానములు. కర్మాశ్రయలకు శ్రద్ధాఙ్గానముల నొనఁగియు ఙ్గాన జ్ఞానువులకు ఙ్గాన మొనంగియుఁ గర్మఙ్గానమొనఁగియు యీశ్వరుండు తత్తదాశ్రయలకు శ్రేయఃప్రదాత యగు. ముక్తి నానారూపగా దేకరూప యగును కావున శ్రుతీతరమార్గము లను దత్తదధితారీజనములకుఁ బ్రచూణములగు. (యజ్ఞ-966)

కం॥ అధికారితారతమ్య, ప్రధానముగ సర్వశాస్త్రపద్ధతులు ప్రమా

ణధురంధరములుగద! యె, ధీధి నరసిఁగ బ్రమితి గనెని విధులుం గలవే?

(యజ్ఞ-961)

అని యీ సూత్రసంహిత సర్వదర్శనములను సమన్వయపఱచి యద్వైతమార్గము నుపదేశించుచున్నది. అయ్యుట్టి డీక్షితులు వ్యాసతాత్పర్యనిర్ణయములోఁ జివర నీయధ్యాయమునే యుచాహరించి గ్రంథమును ముగించినారు.

కవిత్వశైలి

ఈ సూత్రసంహిత యందలి కవిత యన్వయకాఠిన్యము లేక సహజసుందరశైలిలో సాగినది. మహాదేవకవి సంస్కృతాంధ్రభాషలలో సమానాధికారము గల వారయినను గూచిమంచి వారి యింటఁ బుట్టిన వారగుటచేఁ గాఁబోలు నచ్చతెనుఁగు వైపునకుఁ గొంత మొగ్గు చూపిరి. సంస్కృతభాషాపద్యములను సంస్కృతసమాసఘటితపద్యములను రచించి తమ యుభయభాషా వైశారద్యమును వెల్లడించిరి.

సంస్కృతభాషాపద్యములు :-

నన్నయ, తిక్కన, పావులూరి మల్లన మొదలగు వారు గ్రంథాదిని సంస్కృతశ్లోకములు రచింపఁగా; నాచన సోమన, పోతన, శ్రీనాథుఁడు, జక్కన, కనువర్తి యల్పయాచూత్యుఁడు మొదలగు కవులు స్తోత్రములలో సంస్కృతభాష నుపయోగించిరి. ఈఁదులపల్లి భవానీశకవి ధర్మఖండమునందు, నడిదము సూరకవి కవిజనరంజనమందు సంభాషణలోఁగూడ సంస్కృత భాషను వాడి చమత్కారమును జూపిరి. ఇందు యజ్ఞవైభవఖండములో సత్యసంధుఁడు చేసిన షష్ఠస్తోత్రము నిస్సర్గ సుందరము. ఇచట నొక దండకము వీదపతి సంస్కృతభాషాపద్యములు గలవు.

కం॥ హారాంగదకేయూరో, దారలసన్మండనాయ ధన్యస్వాదు
నేర్తరాననాయ కరుణా, పూరాంచితలొచనాయ భో వందేఽహమ్.

కం॥ అహ మర్పయామి భవతే, మహతే దండప్రణామ మండన మధునా
సహభక్త్యా పిలసచ్చ, క్రహస్త తరసా గృహాణ కరుణార్ద్రధియా.

(యజ్ఞ-416-421)

ఇట్లే షష్ఠమూర్తి శివుని నుతించిన సందర్భములో నొక సంస్కృతభాషా పద్యము గలదు,

తే॥గీ॥ మాతృకామంత్రలభ్యాయ మాతృమాన, సాక్షిణే మాతృకాకాయసంగతాయ
మాతృకాధాతూతాయ మాతృకై క, మూలరూపాయ మహానే నమో నమోఽస్తు.
(యజ్ఞ-512)

ఇక్కడ నొకవిషయ మవధేయము,

మ॥ నరకాంభోవిధితారణాయ విలసన్నారాయణాభ్యాయ మం
ధ భూమీధరభారనిర్వహణనందత్కర్మరాజాయ భా
స్వరశయ్యాగృహసాగరాయ ఘనయజ్ఞక్షేమసందాయకా
య రమాకోమలవాహుగాఢవిరిరంభనందచిత్రాయ తే.

(యజ్ఞ-419)

ఇం దాంధ్రభాషానుసారముగా రెండు మూడు పాదములు సంధింపఁబడినవి. “యతిః సర్వశ్చ పాదాంతే శ్లోకార్థే తు విశేషతః” అను లక్షణముచే సంస్కృతశ్లోకములోఁ బూర్వార్థమున కుత్తరార్థముతో సంధి చేయుట మహాదోషము. కాని యిది సంస్కృతభాషాపద్య మైనను దెలుఁగుసంప్రదాయానుసారముగా యతిప్రాసము లుండుటచేతను దెలుఁగులోఁ బూర్వార్థార్థములు కలియుట దోషము కాకపోవుటచేతను ‘భాస్వర’ శబ్దముతో రెండు మూడు పాదములు కలియుట దోషము కాదని తెలియవలయును.

సంస్కృతవాక్యానుకరణములు :-

తెలుఁగుపద్యములో సంస్కృతవాక్యములను సంఘటించు యొకవిధమగు చమత్కారము ఇట్టి యిందు మిక్కుటముగాఁ గలవు.

తే॥గీ॥ మనకు “యస్యామతం తస్య మత” మనియెడు

తలవకారోపనిషదుక్తి గలుగుఁ గాన.

(ముక్తి-50)

మ॥ అగ్రముం దాడఁ బితామహోడు లట “ధన్యాః స్తోత్రవయ” మ్మంచు హృ

ద్యనజాతంబున నెంతు రట్టి ఘనుడే ధ్యానార్హుఁ డౌ నెయ్యెడన్,

(యజ్ఞ-132)

కం॥ వాదము లేల ‘మహాం శ్చ

సౌ దేవో’ యనెడి నుడువు సరణుల కిరవై.

(యజ్ఞ-436)

ఇక్కడ ‘సూ:- అనుకృతిని నమశ్శబ్దము తుది యత్తున కోర్వము విభాష నగు’ (బాల-సంధి-51) అని సూత్రించి; ఈకార్యము లాఁతిచో సహితము గానంబడియెడి. ‘గతాను గతికో లోకో యటంచున్’ (కళా-7-110) అను సూరిగారి వాక్య మనుసంధేయము.

కం॥ భాసురవేదము ‘తద్భా

సా సర్వ మిదం విభాతి సత్య’ మ్మని.

(యజ్ఞ-486)

కం॥ శివలింగవిగ్రహమున్, ‘శివస్య లింగ’ మ్మనుచు వచింతురు వేదో

ద్భవఃపిజ్ఞానుల్ కొందఱు, ‘శివ ఏవ చ లింగ’ మని వచింపుటయ తగున్.

(యజ్ఞ-487)

ఇట్లుపనిషద్వాక్యములు యథాతథముగా సంఘటింపఁబడినవి. మఱియొకపద్యము ననుకరణప్రకరణములోఁ జూపుచున్నాను.

సంస్కృతసమాసఘటనమున కొక యుదాహరణము —

సీ॥ సరసచందనఘనసారమృగీమద, సాంకవాదిభ్యాతసౌరభములు

షడ్రసోపేతసంస్తవనీయమోదకా, పూసాతిరసముఖ్యభోజ్యములును

పరమపవిత్రతావాససూర్యాత్మజా, జహ్నుకన్యాదిస్థనలిలములును

గగనవన్నిర్మలకార్పాసకౌశేయ, కాంచనాదిదుకూలసంచయములు

తే॥గీ॥ ప్రకృతిచేతను మిక్కిలి భవ్యమయ్యు, నెద్ది స్తోకిన మాత్రాన నెలిమి వీడి

రోత కానట్టి దేహంబు రూఢి గాఁగి, హేయమే గాని స్తోత్రార్హ మెట్లు లగును?

(యజ్ఞ-816)

తెలుఁగుపలుకుల కూర్పున కొక యుదాహరణము —

సీ॥ లేతవెన్నెల నవలీల గెల్వంగ జాలు, ఐనుమంబు మేనిపైఁ బసలు గొలువ
ముత్తరుగా దిద్దు బూది యొప్పిదములు, నుదిటిపై మురిపెముల్ గుదురు పలుప
మెడ దిగి చదురాక బెడఁగుల నెవళం, బరిదిచందపుఁ జెన్ను అమరఁ జేయ
సంజ కెంజాయ గెల్వం జూచు నెక్కిని, జడలు వైరాగ్యంపుఁ దొడవు లీన

తే॥గీ॥ నారచీరలు మొలకు మండనము గాఁగఁ, వన్ను భజియించు వారిపైఁ గన్న నెనరు
కంటికొనల నటింపఁగా గరళకంఠుఁ, డచ్చటికి వచ్చి ప్రత్యక్ష మయ్యె నంత.

(యజ్ఞ-509)

పూర్వకవ్యనుకరణములు :-

తిక్కన — మహాదేవకవి.

తే॥గీ॥ అనిన నలుగలివాన గోవును; నశేష, శబ్దముల మంత్రమును; లోహజాతిఁ గాంచ
నమును; మనుజుల విప్రుండు; సమధికత్వ, భాజనము లంఢ్రు వేదప్రపంచవిదులు.

(భార-శాంతి-1-71)

నలుగలివాన = నాలుగుకాళ్లు గల జంతువులందు

చ॥ మనువుల నెల్లనుం బ్రణవమంత్రము; వేల్పుల నెల్లనున్ శివుం;
డనుపమపూజనమ్ముల హరార్చనమున్; వివిధస్వరూపవే
దనముల సాత్మవేదన; ముదారచరిత్రయందు నందివా
హనచరితము, మిన్న లగు నంచు నెఱుంగు ముకుంద! యెయ్యెడన్. (యజ్ఞ-380)
ప్రొతన — మహాదేవకవి.

సీ॥ వలనొప్పఁగా 'న దై వం కేశవా త్పర', మృని పల్క రాజకిరావళియును
మహిమ 'జగ ద్విష్ణుమయ మఖిల' మృని, చదివెడు శారికాసముదయంబు
నేపాఁగఁగా 'జితం తే పుండరీకాక్ష', యని లీలఁ బాడు వికావళియును
లలి మీఱఁగా 'మంగళం మధుసూదన', యనుచుఁ బల్కెడు మయూరావళియును

తే॥గీ॥ దవిలి శ్రౌష్యదృష్ట్యధేత్యాదిశబ్ద, కలితముగ మ్రోయు మధుపనికాయములును
గలిగి యఖిలై కదివ్యమంగళవిలాస, మహిమఁజెన్నొందు వైకుంఠమందిరంబు.

(భాగ-2 229)

సీ॥ సాకల్య మెఱుంగుఁడి 'యేక మే వాద్వితీ, యం బ్రహ్మ' యని పల్కెలలరఁ బల్కెఁ
జాలఁ జింతింప 'నశబ్ద మస్పర్శ మ, రూప' మృనుచు నీశ్వరుని వచింప
'బ్రహ్మ యో వేద సబ్రహ్మైవభవతి స, త్య, మృంచు ఘంటాపథమ్ము తెలుపఁ
గన నెంతయును 'నిర్వికారవిరంజన, పురుషుఁ డుషేకు' డన్ బోధ మెసఁగ

తే॥గీ॥ క్రుతిలి బోలెడు వేటొక్క చొప్పు నెందుఁ, గాంచ మెన్నుండు నితరమార్గములు సతముఁ
బల్కెఁ జాలు నపిద్య వేభంగు లొప్పు, విద్య వెలియింపఁ జాలవు పెఱతెరువులు

(యజ్ఞ-357)

'అన్యవాచికోలాహలము' లో విట్టి పద్యము లెక్కువగాఁ గలవు.

సీ॥ కలుగఁదే! నాపాలి కలిమి సందేహింపఁ, గలిమిలేములు లేక కలుగు వాఁడు
నా కడ్డపడ రాఁడె! నలి నసాదువులచేఁ, బడిన సాదుల కడ్డు పడెడు వాఁడు
చూడఁదే! నాపాటుఁ జూపులఁ జూడక, చూచువారల కృపఁ జూచు వాఁడు
లీలతో నా మొఱిలింపఁదే! మొఱిఁగుల, మొఱి లెఱుంగుచుఁ దన్ను మొఱిఁగు వాఁడు

తే॥గీ॥ అఖిలరూపులుఁ దనరూప మైన వాఁడు, అదిమధ్యాంతములు లేక యలరువాఁడు
భక్తజనముల దీనుల పాలి వాఁడు, వినఁదే! చూడఁదే! తలఁపఁదే! వేగ రాఁదే!

(భాగ-8-87)

సీ॥ వెలియించు నన్నింటి వెలియింపఁగాఁ దన్ను, వస్తు వెద్దియు లేక వఱలు వాఁడు
పుట్టించు నన్నింటిఁ బుట్టింపఁగాఁ దన్నుఁ, దల్లిదండ్రులు లేక తనరు వాఁడు
పాలించు నన్నింటిఁ బాలింపఁగాఁ దన్నుఁ, బ్రభు వెవ్వఁడును లేక పరగు వాఁడు
సమయించు నన్నింటి సమయింపఁగాఁ దన్ను, మృత్యువు గలుగక మెఱిఁగు వాఁడు

తే॥గీ॥ అద్వితీయుండు కేవలం డభవుఁ దన్ను, తత్త్వ మొక్కటి యగును వాస్తవపదార్థ
మన్యవస్తుచయంబుల నరయుఁ డవి, నిత్యములు గావు కావు మనీషులార!

(యజ్ఞ - 396)

శ్రీకృష్ణదేవరాయలు — మహాదేవకవి.

సీ॥ ఉండు నప్రాణులం దొక్కించు కాశక్తి, స్థావరశ్రేణిఁ దజ్ఞాతి కంటె
నెఱ్ఱరొకటిబండ జెట్టి మన్నిండి మున్నగు సరీసృపములం దంత కంటె
ఋగముల మఱి వాని కంటె మృగావలి, యందు నూహింపంగ నందు కంటె
దంతిగోముఖపశుతతి నంత కంటె మర్త్యకదంబకములయం దంత కంటె

తే॥గీ॥ యక్షగంధర్వనాగాళి నంత కంటె, నంతకంటె నిలింపులం దంత కంటె
హరిహయుని యందు దక్షిణం దంత కంటె, నాద్యుఁడు హిరణ్యగర్భునం దంత
కంటె. (అముక్త - 3-80)

సీ॥ క్రిమికీటఫేటగణము కంటెఁబశువులు, వానికంటెను నరుల్ వారి కంటె
బాపనయ్యలును నవ్వారి కంటెను బండితుల్ వారి కంటెను దొడ్డబుద్ధి
నలరు వారలు వారి కంటెఁ గర్మతులును, వారి కంటెను బరివ్రాజకులును
సన్న్యాసులున్ గుటీచకులు వారల కంటె, నలిఘుబహుదకాఖ్యులును వారి

తే॥గీ॥ కంటె హంసులు నవ్వారి కంటెఁ బరమ, హంసు లివ్వారి కంటెను నాత్మవేత్త
లరయ మిన్నలు జ్ఞానుల కధికుల నెట, నరయఁగా లేము సర్వలోకాళి నరసి.

(జ్ఞాన-96)

చేమకూర వెంకటకవి — మహాదేవకవి.

కం॥ కడు హెచ్చు కొప్పు దానిం, గడవం జనుదోయి హెచ్చు కటి యన్నిటికిన్
గడు హెచ్చు హెచ్చు లన్నియు, నడుమే పస లేదు గాని నారీమణికిన్.

(విజయ - 1 - 39)

తా|| పెన్నెరి నేజీకిన్ దులుము పెద్దది పెద్దదియో, బిలుందు చె
 న్నెన్నంగఁ జాలఁ బెద్ద కమలెంచఁగ మిక్కిలి పెద్దలొను మే
 వన్నెయఁ బెద్ద కాని యిల వారిజనేత్రకు వింతవింతగా
 నెన్నుచు మొందు సన్ననయి నిల్చును బెద్దల మధ్యఁ బిన్నయై. (యజ్ఞ-586)
 కూచిమంచి తిమ్మకవి — మహాదేవకవి.

కం|| తలదేఱుఁ జిలువపేరును, బొలుపారు కడింది సొరు బూచుల బారున్
 మలయాదఁ బుడమితేరును, గలిగిన నెఱవేల్పు! మొనలకై దువతాల్పా!
 (ఆచ్చ. రామా-2-118)

కం|| మెదకప్పు మూడు కన్నులు, జడ నేఱుం బడతి తలను జాబిల్లి మెయిన్
 గడలేని యొడికిపుం దొడ, వడరెడు ముక్కంటి మూర్తి ధ్యానార్థంబొ.
 (యజ్ఞ-181)

యమకము :—

కం|| అని పల్కిన పలుపల్కులు, విని వారలు పుండరీకవిమలపురమ్మున్
 జని జనితభక్తిఁ దాండవ, ఘను ఘనకారుణ్యవర్ష ఘనుఁ గాంచి రొగిన్
 (ముక్తి-287)

అంత్యానుప్రాసము :—

కం|| శూలికి మాయాశాలికిఁ, బాలితదేవాలి కఖిలపాపై కవనీ
 కీలికిఁ గపాలమాలికిఁ, జాలఁగ సాష్టాంగవినతి సమితి నొసఁగెదన్.

కం|| రుద్రునకుఁ గృపాపూర్ణస్, ముద్రునకును సాంద్రతరతమోఽహస్కగవి
 ర్నిద్రునకు భూతిత్పత్తద, రిద్రునకున్ నే నమస్కరింతున్ బత్తిన్. (జ్ఞాన-23, 24)

తే||గీ|| అలముపుష్పావలమ్ము వృద్ధాచలమ్ము, అశువిధ్వస్త దురితవారాశి కాశి
 సాంద్రభీషణభవతమోజాలములకు, ఘనతరోష్ణగభన్తి శ్రీకాళహన్తి (ముక్తి-303)

జాతీయములు — సుభాషితములు,

ఈ గ్రంథమునందు - 'తూచాలు తప్పకుండఁగ' (ముక్తి-123) "నీ యిల్ విం.
 రము గనూ" (ముక్తి-221) "నోరు కాయలు కాచెన్" (యజ్ఞ-651) వంటి జాతీయ
 ములు, "వంటింటి కళము" (యజ్ఞ-184) మొదలగు సామెతలు

చ|| కలుగును గాదె రత్నములు గల్గిన కావుల నత్త గుల్లలున్
 మలయజఘాఃకోదరమునన్ వివభీకరవన్నగంబులున్
 గలుగునుగాదె లోకములఁ గాల్చు మహాదహనోగ్రమూర్తి శీ
 తలజలరాశిలోఁ గలుగు దై జుకఁ గల్గఁ గాకమున్
 (ముక్తి-166)

తే||గీ|| కొడుకు చెడుగై నఁ గల మెల్లఁజెడుమ గాదె: (ముక్తి-183)
 మొదలగు సుభాషితములు గలవు.

అకారాద్యనుక్రమణిక :—

మూలము నందు ఋషుల నామములు భగవన్నామములు వచ్చినపుడు వానిని మహాదేవ కవి యకారాద్యనుక్రమణికలో నమర్చుట ముచ్చటగా నున్నది.

శ్లో॥ విష్ణువృద్ధో విశాలాక్షో వత్సః కుండిన ఆరుణిః।
జాబాలో జమదగ్నిశ్చ జర్జరో జంగమో జయః॥
పక్వః పాశధరః పారః పారిగః పండితోత్తమః।
మహాకాయో మహాగ్రీవో మహాబాహు ర్మహావరః॥
ఉద్ధాలకో మహానేన ఆర్త ఆమలకపీఠియః।
ఏకపాదో ద్విపాదశ్చ త్రిపాదః పద్మనాయకః॥ (జ్ఞాన-1-9-....)
ఇక్కడ మూలకర్త కూడఁ గొంతవఱకు నక్షరక్రమము పాటించెను.

వ॥ అనుత్త మార్తామలకపీఠియారణులు, సుత్త మోద్ధాలకోగ్రీవిర్యులును, గణ్వకరుణ కం కణకల్పాంత కళాధరకాలకాలాగ్నిరుద్రకై వల్యులును, జయజంగమజర్జరజాబాలులును ... (జ్ఞాన-5)

శ్లో॥ హరభక్తో హిరణ్యాక్షః శైవపూజాపరాయణః।
అంబికాచరణన్నేహ ఈశ్వరాంఘ్రిపరాయణః॥ (ముక్తి-1 అధ్యాయ)

వ॥ అణిమాండుండు, నత్యుగ్రుండు, నతిప్రసన్నుండు, నారుణియు, నారుణేయుండును (ముక్తి-6)

ఇక్కడ మూలములో 9-28 శ్లోకములలోఁ జెప్పఁబడిన ఋషుల నామములు తెలుఁగు వచనములో నకారాద్యనుక్రమణికలో నమర్పఁబడినవి.

శ్లో॥ అకారాయ నమః సాక్షా దనంతానందమూర్తయే
ఆత్మభూతాయ సర్వేషా మక్షయ కూలినే॥
అకారాయా తిగుద్ధాయ సాక్షిణే సర్వవస్తునః।
అంబికావతయే తుభ్య మసంగాయ నమో నమః॥
క్షకారాయ క్షమంత్రాంతస్వరూపాయ క్షమావతామ్।
క్షేమదాయ మమ క్షేమ స్వరూపాయ నమోనమః॥ (యజ్ఞ-29 అధ్యాయ)

వ॥ “అ” కారుండ వైన నీ వతిగుద్దుండ వనిలాత్మభూతుండ వనంతానందమూర్తివి నీకు నమస్కారము ‘క్ష’ కారుండవు నీవు క్షమంత్రాంతస్వరూపుండవు క్షమారమణి యులకు క్షేమప్రదాతవు నీవు, నాకును క్షేమకారుడ వగు నీకు నమస్సు (యజ్ఞ-511)
ఇక్కడ నక్షరమాలాస్తోత్రము యథామాతృకముగా ననువదింపఁబడినది. ఇచ్చట నొక విశేషము.

సోమలతాలక్షణము :—

శ్లో॥ ‘అకారాయ లతాసోమస్వరూపాయ లతాత్మనే’ (యజ్ఞ-29-50)

అనుచోట శివుఁడు సోమలతాస్వరూపుఁడగుఁ జెప్పఁబడినఁడు. సోమశబ్దము చంద్ర

వాచకము. “శ్లో॥ సోమః కుజేరే పితృదేవతామాం వసుప్రభేదే చ సుధాకరే చ। దివ్యౌషధీ
సోమతాపమీరకర్పూరసీరేషు చ వానరే చ॥” అని విశ్వప్రకాశము. ఉమాసహితుడగు
శివుడు కూడ సోముడు. సోమత కీపే రేణ వచ్చినదో తాత్పర్యదీపికాకారుడు వివరించి
నాడు.

అతేతి—అష్టమూర్తేః శివస్య చంద్ర ఏకా మూర్తిః। తస్య చ ప్రతిపదాదిపౌర్ణమా,
స్యంతతిథిషు నిత్య మేకై కకళా వర్తతే పునః ప్రతిపదాదిసర్పాంతే షష్టై కలా హీయతే యథా
తథా సోమతాయా అపి పౌర్ణమాసీపర్యంతం నిత్య మేకై కపత్రస్య వృద్ధిః పునర్వర్కపర్యంత
మేకై కపత్రస్య హానిః। అతః శివో ౭ పి చంద్రాత్మతాసోమస్వరూపః। చంద్రకిరణాదీన
త్వాతో సర్వతానాం వృద్ధేః చంద్రో తానా మాత్మా। అత శ్చంద్రరూపః శివో ౭ పి
తాత్మా తస్మై॥

చంద్రునకు సోమతకు సంబంధము గలదు. చంద్రకళలు శుక్లపక్షములో వృద్ధి
చెంది కృష్ణపక్షములో క్షీణించునట్లే సోమత కూడ బాధ్యమి మొదలు పున్నమ వఱకు
నొక్కొక్క యాకును దొడిగి మఱి బాధ్యమి మొదల అమావాస్య వరకు
నొక్కొక్క పత్రమును రాల్చును. ఇక్కడ వ్యాఖ్యను జోడించి మహాదేవకవి యిట్లు తెనిగి
గించెను.

వ॥ ‘ల’ కారుండ వీవు తలితమ్మగలాంఛనుండైన సోమునకు శుద్ధప్రతిపత్తిథి మొదలు
పౌర్ణమి వఱకు నొక్కొక్క కళ హెచ్చి యప్పటి నుండియు నమావాస్య వఱకు నొక్కొక్క
కళ తగ్గునట్లు సోమతకు బూర్వపక్షమున బ్రతితిథి కొక్కొక్క పత్రము తొడుగుటయు,
బౌత్పక్షమున బ్రతితిథి కొక్కొక్క యాకు నూడుటయు సంభవించుటం జేసి యా యష్ట
మూర్తులలో నొక్కడవైన సోముని వలె సోమతయు నీవు. (యజ్ఞ-511)

శ్లో॥ అథ నామాని ఽక్ష్యమి పరకత్వస్య సుప్రతాః।

యాని సంకీర్తయన్ మర్త్యో ఽముక్తిపరిభాగృహేత్॥

శివో ఽద్రో మహాదేవః శంకరో బ్రహ్మ సత్పరమ్।

శంకు రీశాన ఈశశ్చ కూలీ చంద్రకలాధరః॥

(యజ్ఞ-33 అధ్యాయం)

సీ॥ అద్భుతం డాదారుః డంతకారియు నహ

మద్భండు నదై వతుః డపఃప్రేయః॥

(యజ్ఞ-674)

ఇక్కడ మూలములో 33 పరమతత్వసామాధ్యాయములో 2-25 శ్లోకములలో, జెప్పఁ
బడిన శివసామములు తెలుగులో 674-684 పద్యములలో నక్షరక్రమము ననుసరించి చెప్పఁ
బడినవి.

చంద్రో విశేషములు

మహాదేవకవి యిందు సామాన్యములగు చంపకోత్పలశార్దూలమత్తే భములను, కందము,
వీసము, తేటగీతి, యాటవెఱిది, చందస్సులనే యుపయోగించెను గాని విశేషచ్ఛందములను
వాడలేదు. కాని యొక విజయమంగళరగిడ, యొక దండకము, నొక మత్తకోకిలి యిందు
వాడఁబడినవి.

విజయమంగళరగడ :—

జయము జయము దేవదేవ! జయము విజయమంగళంబు
జయ మవాప్త కామ! జయము జయము సోమ! సంతతంబు
జయము సర్వకలుషనాశ! సత్కవీశ! శోభనంబు
జయము త్రిపురభేద! ముక్త సౌఖ్యభేద! బల్బుభంబు. (జ్ఞాన-187)

ఇది 12 పాదముల విజయమంగళరగడ. అనగా 24 పాదముల తురగవల్లనరగడ.

కం॥ ఆద్యంతప్రాసంబులు, హృద్యంబుగ రెంట రెంట నిడి పాదములు
ద్యద్యతులఁ గూర్చెదగు నన, వద్యంబుగ రగడలందు వారిజనాభా!
అందుఁ దురగవల్లన మను రగడ—

శ్రీసతీశుఁ బరమపురుషుఁ , జిత్త మునఁ దలంచు వారు
వాసవాదినిఖిలదివిజ , వంద్యు నాశ్రయించు వారు
నిట జనింతు రనఁగ నన్వ , యించుఁ దురగవల్లనంబు
వటుదినేకలఘువిరామ , భానుమద్గణాష్టకంబు.
అందు విజయమంగళ మను రగడ —

కేశవాయ తే నమోఽస్తు , కృష్ణ పాహి పాహి శునుచుఁ.

గేలు మొగిచి మౌళి నునిచి , కృష్ణుఁ బలికె ననుచు నిట్లు
దేశభాషణములఁ జెప్ప , ద్విగుణతురగవల్లనమునఁ,
దేరు విజయమంగళంబు , తీయచెఱుకు రనము నట్లు.

అని యనంతామాత్యుని ఛందోదర్పణము.

రగడయందు రెండురెండు పాదములకు మొదటఁ జివరఁ గూడఁ బ్రాసములను వాడవలయును. పాదమునకు 8 సూర్యగణములు (న-హ) ఉన్నచోఁ దురగవల్లనము. 5వ గణము మొదటి యక్షరము యతిస్థానము. తురగవల్లనమును రెట్టించినచో విజయమంగళ మగును. అనగా విజయమంగళమునందుఁ బాదమునకు 16 సూర్యగణము లుండును. ప్రతిపాదము నందును 8-9-13 గణముల మొదటి యక్షరములు యతిస్థానములు. ఇందలి రగడను దురగవల్లనముగా భావించినచో నాల్గేసి పాదముల కాద్యంతప్రాసములు గల 24 పాదముల రగడ యగును. కాని మహాదేవకవి మొదటిపాదము నందును జివరి పాదములందును 'విజయమంగళ' ముద్ర వేయుటచే దీనిని 12 పాదముల రగడగా భావించుటయే యుక్తము.

దండకము :—

యజ్ఞ వై భవఖండములో 25 వ యధ్యాయమున సత్యసంధుఁడు విష్ణుమూర్తిని స్తోత్రము చేయు సందర్భములో —

శ్రీక్షరపాథోధిజామానసాంబోజరాజద్విలాసోల్ల సదృంభరాః ...

దిగంతై కకీర్తిః కృపాస్ఫూర్తి! దేవా! నమస్తే! నమస్తే! నమః. (యజ్ఞ-417)

అను దండకము గలదు. ఇచ్చవచ్చి నన్ని తగణములు వాడి చివర నొక గురువు

నిల్పట, లేక నగణద్యయముపై నిచ్చవచ్చిన రగణములు నిల్పట దండకలక్షణము. తెలుగుకవు లెక్కువగా నీరెండు విధముల దండకములనే వాడినారు. ఇది తగణదండకము.

మత్తకోకిల :—

కాయకం బనఁ గలికంతు న , ఖర్వభక్తి ని గొల్పుటల్
కాయజారివరాలయస్థలిఁ , గాలు నిల్పి సుఖించుటల్
గేయశై వమహాస్థలిన్ గృత , కృత్యుఁడై చరియించుటల్
జ్ఞేయశంఖవిలాసగాథ ర , చించి కీర్తి వహించుటల్.

(యజ్ఞ-848)

శ్రావకాభరణాంక విన్రస , జాభరేవల దిగ్విరా
మావహంబుగ మత్తకోకిల , యండుగి దీనిఁ గవీశ్వరుల్.

అని కవిజనాశ్రయ లక్షణము. మత్తకోకిలలోఁ బ్రతిపాదమునందు “ర-స-జ-జ-భ-ర” గణములుండును. 11వ యక్షరము యతిస్థానము.

యతివిశేషములు :—

1) నిత్యసమాసయతి :—

నిత్యసమాసములందు యతి యచ్చునకు హల్లునకుఁ గూడఁ జెల్లును.
చాంద్రాయణశబ్దమునకు

సీ॥ చాంద్రాయణవృత మొన , ర్పంగ వలయు
అఘము వాయును గృచ్చచాం , ద్రాయణమ్ము.
సాంబళబ్దము నందలి యచ్చునకు

(జ్ఞాన-76)

చ॥ అని వచియింప నాఘనుఁడు , సాంబళివున్ మది నిల్పి
అపరోక్షశబ్దము నందలి యచ్చునకు

(జ్ఞాన-11)

ఉ॥ తత్ప్రసాదాతిశయమ్ముచేత నవ , రోక్షవిభూతి
పదార్థ శబ్దము నందలి యచ్చునకు

(జ్ఞాన-85)

ఉ॥ సాదరబుద్ధి యద్వయవ , దార్థము తెల్పును
సోఽహంశబ్దము నందలి హల్లునకు

(యజ్ఞ-818)

తే॥గీ॥ సోఽహ మని ధ్యానముం జేయు చొ ప్పొకండు.

(జ్ఞాన-282)

2) నిత్యయతి :—

ఉ॥ ఎంతేని యవశ్యకృత్య మని , మొంతురు

(జ్ఞాన-64)

‘ఎట్టి మహాకూరకర్ముఁ , దేనియు’; ‘నెట్టిన హరి తలఁపు గలిగె , నేని’ అని యుదాహరించి యేని శబ్దమున కచ్చు తోడను, వ్యంజనము తోడను యతి కుదురునని నిత్యయతిగా నప్పకవి పేర్కొనినాఁడు.

3) ఇంచుగాగమయతి :—

క॥ ఏతటి భజియింప తెటా భ , జించుట యన్నన్

(జ్ఞాన-176)

సీ॥ ఇచట శక్తికుఁ బూ , జించి విరించి (ముక్తి-193)

క॥ కాంచనచేయి దమి నుతి
యించె ననఁగ భిన్నవిరతి , యేపారుఁ గృతిన్
గొంచక పోషించెన్ విను
తించె ననఁగ భిన్నవిరతి , యేపారుఁ గృతిన్.
అని సులక్షణసారమునందు లింగమగుంట తిమ్మకవి యీయతి నంగీకరించెను.

4) విశేషవశులు :—

సీ॥ జ్ఞాని కన్గవ విప్పి , కన్గొన్న మాత్రాన
జ్ఞాని పుట్టిన యంత , కన్న తల్లియుఁ గన్న (జ్ఞాన-320)

కం॥ జ్ఞానము కేవలకృప న
జ్ఞానికి నుపదేశపిదిఁ బ్ర , కాశము నేయన్ (శాంతి-4-225)

అను తిక్కనగారి ప్రయోగ ముదాహరించి 'క-జ్ఞ' వర్ణములను విశేషవశులుగా నప్పకవి పేర్కొనినాఁడు.

5) తద్భవవ్యాజయతి :—

సీ॥ జ్ఞాని కన్నడు మాత్ర . నాకాదిరోకాది (జ్ఞా-320)
'జ్ఞ-న' వర్ణములను దద్భవవ్యాజయతులుగా నప్పకవి పేర్కొనినాఁడు.

6) పంచమీవిభక్తివిరామము :—

సీ॥ అలరు వారలు వారి , కంటెఁ గర్మతులును
కం॥ అపరోక్షజ్ఞాన మంత , కన్నన్ మఱి (ముక్తి-286)
వీనిని బంచమీవిభక్తివిరామములుగా నప్పకవి చెప్పినాఁడు.

7) అఖండయతి :—

తే॥గీ॥ ఓము! మోముఁ గోరెద నుపదేష్ట , పుంగవులను (యజ్ఞ-304)
కం॥ జ్ఞానమ్మున! కుపకార మొనర్చుఁ గానఁ , గొనవలె దానిన్ (యజ్ఞ-720)
ఉ॥ భానుసహస్రఖాసి వృష , భాదిపుఁ డన్నటు లర్థయుక్తమై
పూనినచో నఖండవడి , పొల్పుగు నాదికవిప్రణీతమై.
అని కవిజనాశ్రయమునం దీయతి యంగీకరింపఁబడినది.

8) ద్రువశబ్దయతి :—

మ॥ ద్రువమౌజ్ఞానము దాన మోక్షరమ నొం , దున్ (ముక్తి-62)
ఇక్కడ యతి సరిగానే యున్నది. కాని

కం॥ దృవతరతేజోఽశాల , దీప్తాంగునకున్ (జ్ఞాన-166)

కం॥ దృవముగఁ దలక్రిందు కాలు , దివిదెస గలుగన్ (యజ్ఞ-247)

కం॥ దృవబుద్ధిం జెలఁగినపుడు , కృతకృత్యుఁ డగున్ (యజ్ఞ-269)

ఈపద్యపాదములందు 'ధృవ' శబ్దముతో యతి పాటించబడినది. రెండు రూపములును గలవని వీరు భ్రమించి యుందురు. "ధ్రువ" శబ్దము సాధువు గాని 'ధృవ' శబ్దము సాధువు గాదు.

సీ॥ గంఠజదన్యగర్భవా , సములు పెక్కు (జ్ఞాన-115)

కం॥ నాడులఁ బూజార్చుఁ దైన , వానిఁ బలికెదన్ (జ్ఞాన-168)

సీ॥ వ! ట్టన కంచు నెఱిగితి , గుట్ట తెలిసె (యజ్ఞ-112)

తే॥గీ॥ అచ్యుతాదు! అకును రుచియించు నట్లుల , హరుఁడు (యజ్ఞ-972)

ఆ॥వె॥ జాల మలముఫలము , నబ్బఁ జేయు (యజ్ఞ-881)

సీ॥ వృత్త చిత్తుం దైన - కెట్టి కొడుకు (యజ్ఞ-861)

ఈ యాటు పాదములందు యతి తప్పినది. వేల కొలఁది పద్యములు గల యద్గ్రంథములను రచించు నపు డిట్టి ప్రమాదము లెంతటి కవితైనను సంభవించును. శ్రీనాథుని కాశీ ఖండములో నిట్లే —

కా॥ ప్రాశస్త్యంబు వహించు ద్వాదశసహ . స్రగ్రంథసంక్లప్తి వి
శ్వేశక్షేత్రవియన్నదీవటుకడుం . తీనాధసత్కిర్తన (కాశీ-1-81)

అను పద్యములో రెండవపాదములో యతి తప్పినది. ఇట్టివి ప్రమాదవతితములు గాని కవులు బుద్ధిపూర్వకముగాఁ బ్రయోగించినవి కావు.

ప్రాస విశేషములు :—

రేఫశ కటరేఫములకుఁ బ్రాసమైత్రి యప్పకవి యంగీకరింపకపోయినను బెక్కుమంది పూర్వకవులు వాడుట చే నిందుఁ గూడ వాడఁబడినవి. ఇట్లే న-ణ ప్రాసము; ద-ద ప్రాసము ఖండాఖండప్రాసము నిందుఁ గలవు.

1) ఉభయప్రాసము (న - ణ) :—

త॥ అని వచియింప నాఘనఁడు సాంబశివున్ మది నిల్చి బాదరా
యలు వరసన్నిదానము హృదబ్జమునన్. (జ్ఞాన-10)

కం॥ ప్రాణాయామపరాయణు
లై నివృత్తులు మనఁగఁ జాలు నలయోగులు (జ్ఞాన-28)

కం॥ కని తిరిగి యమలదండ
ప్రణతుల నర్పించి పూజ భక్తి నొనర్చెన్ (ముక్తి-55)

2) ఖండాఖండప్రాసము :—

కం॥ యజమానుఁడు ప్రోక్ష్యంబు
గిన్నె జక్కఁగను వ్రేల్చు ద్రవ్యనివయముచే (జ్ఞాన-129)

కం॥ అకలంకమతులు వల్కడు
రీక నియమాంగముల పీని నెఱుఁగు మొకటిగన్ (జ్ఞాన-230)

- కం॥ మడిఁ బంచాక్షరిని బ్రణవ మహితముగ భ
క్తిఁ దగన్ జపియించినఁ దుద (ముక్తి-65)
- చ॥ పగతుని రూపమున్ బుడమిపై లిఖియించి తదీయవక్షమం
దుఁ గడిమి వాని పేరు లిపి తోడ రచించి. (యజ్ఞ-95)
- 3) ఋప్రాసము (ఋ - ర) : —
- మ॥ పరమబ్రహ్మపదార్థమున్ గని నిజస్వాంతములన్ గోరు బ్ర
హ్మఋషిశ్రేష్ఠులు మీకు నేను మును పార్యాదేవితో (యజ్ఞ-749)
- 4) సన్దివర్గజప్రాసము (ద - ధ) : —
- కం॥ బద్ధాదిరుఁ డగు వరపణ
భృద్ధా ముఁడు సూరిజనవరేణ్యుల్ వినుఁడి! (యజ్ఞ-949)
- కం॥ కృతప్రాయశ్చిత్తుఁడైనఁ గీడున్ దొలఁగున్ (జ్ఞాన-56)
- కం॥ పేతముగఁ గృతచ్ఛవతము నెనయించినచో (జ్ఞాన-72)
- అ॥వె॥ ఆత్మప్రీతి యొక్కటగు ముదంబు (జ్ఞాన-229)
- కం॥ న్యాయార్జితద్రవ్యంబుల (జ్ఞాన-231)
- కం॥ బానది వేదాంతశ్రవణ మను నియమంబున్ (జ్ఞాన-233)
- సీ॥ వరప్రజాపతిని నుపస్థ యందు (జ్ఞాన-270)
- ఉ॥ గ్రావనివాసు నొక్కని నిరంతరబ్రహ్మపదావలంబి (ముక్తి-155)
- ఉ॥ బన్న మొనర్చి దేవధనబ్రాహ్మణవిత్తు ములన్ హరించు (యజ్ఞ-453)
- కం॥ నేలన్ సాష్టాంగవ్రణతి నెఱపెన్ హరియున్ (యజ్ఞ-510)
- చ॥ మృత్యును భస్మధారణప్రమాణము లారసి (యజ్ఞ-560)
- ఉ॥ పన్నవలన్వరూపత్రిదివప్రభృతిప్రకటప్రదేశ (యజ్ఞ-830)
- సీ॥ శ్రుతినిందన మధీతశ్రుతిపరిత్యాగంబు (యజ్ఞ-871)
- చ॥ పండ్రితునకునన్న లోకప్రకటికృతసంస్కృతిదోషదుఃఖ (యజ్ఞ-890)
- కం॥ చేసినఁ బ్రణవంబు భక్తిఁ జేసిన వరశ్రీధ్రాసంగతి (యజ్ఞ-907)

వీని యందు రేఫఘటితసంయక్తాక్షరములకు ముందున్న యక్షరములు అమువులుగా వాడఁబడినవి. ఇట్టి వానిని గొందఱు ప్రయోగించుచున్నారు గాని దీని వలనఁ బద్యముల నడక కుంటుపడును. అందువల్లనే వృత్తరత్నాకరటీకలో నారాయణపండితుఁడు 'తాన్మృతా నపి క్రవ్యాదాః' 'ఏతచ్చ శ్రుత్వా గదితో మయా త్వమ్' 'తవ హ్రీయాపహ్రీయా మమ హ్రీ రభూత్' 'ధనమ్ ప్రదానేన శ్రుతేన కర్ణా' మొదలగు కవిప్రయోగము లుదాహరించి చివరికి "ఇదం చ మహాకవిప్రయోగదర్శనే భవతి, న తు న్యేచ్ఛయా" అని హెచ్చరించినాఁడు.

- కం॥ పదియాఱుక్రోశుల పొడ
పది పదియార్క్రోశు వెడఁద యగు (ముక్తి-191)
- ఇందు 'క్రో' కు ముందున్న 'ఱు' గురువుగా వాడఁబడినది గాని యది గురువు గాదు.

అ॥వె॥ ఆంధ్రకృతుల మాట కాదివర్ణము క్రింద, నూడఁబడని జడ్డలుండె నేని
వాని యెడమ నున్న వ్రాలు నందును గూడి, గురువు అనుచు గణము గూర్చ వలదు.
(అప్ప-4-53)

అని యప్పకవీయము. 'పదియాలుంగ్రోసుల' అని యుండవలయును.

కం॥ తొందరి యా అంగుళము
లం బొడవగు తనువు స్వాంగులముల కొల
(జ్ఞాన-169)

ఈ కందము నడక సరిగానే యున్నది గాని మొదటి పాదములో మూడవ గణముగా జగణము గలదు. కందములో జేసి జగణముండుట దోషము.

కం॥ కందము త్రిశరగణముల, నందును గాభజసనలము లైదునె గణముల్
పొందును న్నాట నలజము, లొందుం దుది గురువు జగణ మొప్పుదు బేసిన్.
అని కవిజనాశ్రయము. గోపీనాథవెంకటకవి శ్రీకృష్ణజన్మఖండములో

కం॥ సర్వేశ్వర సర్వరూప, సర్వోత్తమ సర్వజ్ఞ సర్వాధార
సర్వజ్ఞ సర్వవందిత, సర్వాతీత నిను భక్తి సన్నతి నేతున్.

అను కందపద్యములో జేసి జగణము గలదు. ఇందు మొదటిపాదము సరిగా నడచు చున్నను గణములు సరిగా లేవు. నాల్గవ పాదమున గణములు సరిగా నున్నను నడక సరిగా లేదు. నడక బాగున్నను గణములు సరిగా లేనిచో లాక్షణికు లొప్పురు గణములు సరిగా నున్నను నడక కుంటిన యెడల నాలంకారికు లంగీకరింపరు. కాన మాత్రాగణబద్ధములగు దేశీయచ్ఛందము లుపయోగించునపుడు కవి మిక్కిలి జాగరూకుడై యుండవలయును.

వ్యా క రణ వి శే ష ము లు.

1) కం॥ ప్రాయశ్చిత్తానేకో

పాయములఁ 'బునీతుఁ' డైన వాఁడు.

(జ్ఞాన-88)

చ॥ సకలమునున్ 'బునీత' మని శాస్త్రకృతాచరబుద్ధి నెంచుడి.

(యజ్ఞ-977)

పునీతశబ్ద మపాణినీయమైనను గొందఱు సంస్కృతకవులు, తెలుఁగు కవులు దీనిని బ్రయోగించుచున్నారు.

శ్లో॥ తథా పునీతా తమభిః పదై స్తవ

(భాగ-8-18-31)

అని సంస్కృతభాగవతములో వ్యాసమహర్షి యు

శ్లో॥ కాపాలిరూపసముపేతపునీతదృష్టే

శ్రీవజ్రశృంగవృషభాదివతే! నమస్తే ।

అని పాలకుత్తికే సోమనాథుఁడును సంస్కృతములో దీనిని వాడిరి.

చ॥ తత్క్షణమ కోరి పునీతులఁ జేయు వారలన్.

(భాగ-3-552)

సీ॥ తపిలి ధరించి సద్యఃపునీతాత్ములై .

(భాగ-3-557)

మ॥ ధరించితి గదా! యెన్నన్ బునీతాకృతిన్.

(భాగ-3-570)

చ॥ పుణ్యతీర్థముల నొప్పఁ బునీతము నేయఁబూని

(భాగ-4-929)

మ॥ పా॥ వనులై లోకములుం బునీతములుగా (భాగ-10-2-1217)

అని పోతనగారు పునీతశబ్దమును వాడిరి. పరిష్కర్తలు 'పవిత్ర' శబ్దముగా దిద్దివేసిరి. అకాడమీప్రతి యందుఁ బునీతపాఠములే గలవు.

ఉ॥ వివ్వటిలంగ వారలు పునీతులఁ జేయుదు రెల్లలోకులన్. (పద్య-5-74)

అని పద్యపురాణోత్తరఖండమున మడికి సింగనయు

ఉ॥ నేఁ డిది చేసియుండఁడు పునీతమతిన్ యయుమేధ వేళ. (మునిశాప-80)

అని కల్పవృక్షములో విశ్వనాథవారును బ్రయోగించిరి.

2) సీ॥ బ్రహ్మ నారాధింపవలె బ్రహ్మవర్చోఽభి

లాఘుడై యారోగ్యలక్ష్మిఁ గోరి

(జ్ఞాన-97)

'బ్రహ్మహస్తిభ్యాం వర్చసః' (5-4-78) అను పాణినీయసూత్రముచే 'బ్రహ్మవర్చ సాభిలాఘుఁ' డని యుండవలయును.

శ్లో॥ బ్రహ్మవర్చనకామస్తు బ్రహ్మణమ్ పూజయేన్నరః
అని మూలము.

(జ్ఞాన-8-33)

సీ॥ బ్రహ్మ నారాధింపవలె బ్రహ్మవర్చన

లాలసుం డారోగ్యలక్ష్మిఁ గోరి. అన్నచో సరిపడును.

3) నీతుకు (జ్ఞాన-46); దిక్కుకు (జ్ఞాన-88); దై వతరాజుకు (ముక్తి-166)

సూ :- కువర్ణ కంబు పరం బగు నపుడు కవిత్రయంబువారి ప్రయోగంబులం దక్కఁ దక్కిన మహాకవి ప్రయోగంబులందునుం గొన్ని యెడల నెగాగమంబు చూపట్టదు.

(ప్రౌఢ-శబ్ద-19)

అను ప్రౌఢవ్యాకరణము ననుసరించి పై ప్రయోగములు సాధువులు.

చ॥ కనిన పదంబు ద్రిప్పఁగ జగత్పతి వద్మజుకై నఁ బాడియే.

(నృ.పు. 2-28)

అని యెఱ్ఱనగారి నృసింహపురాణము.

4) నాశముకై (జ్ఞాన-133) గాజుకై (జ్ఞాన-171)

కం॥ రామాయణమును రచించి ప్రాచేతసుకై

అనన ట్లివి కై విభక్త్యంతములు.

5) కం॥ మూన్నాళ్ళు వేడినీళ్లున్

మూన్నాళ్ళున్ వేడిపాలు మూన్నాళ్ళుష్టం

పున్నేయి.

(జ్ఞాన-71)

సూ :- కొన్ని యెడల నవర్ణంబు పరంబగు నపుడు పూర్వపదాంత్యడకారంబు నకారంబగు.

(ప్రౌఢ-సంది-15)

అను సూత్రముచే 'మూన్నాళ్ళు, వేన్నీళ్ళు' అను రూపములు సిద్ధించును. 'మూన్నాళ్ళున్ వేన్నీళ్ళున్' అని వాడినచో నింకను ఇమత్కారముగా నుండేడిది.

సూ :- సమాసంబుల నుదంతంబులగు ప్రీతమంబులకుం బుంపులకుం బరుషసరళంబులు పరం బగు నపుడు నుగాగమంబగు (బాల-సంధి-25) అని సూత్రించి 'ఈ యాగమంబొకానొకచోట స్థిరంబు పరంబగుచోఁ గానంబడియెడి. — గరువపున్నురువు' అని సూరిగారు చెప్పుటచే 'నుష్టంపున్నేయి' యనునది సాధువు

6) సీ॥ జడలంజఁ గల యేటి పడఁతి మోమందమ్ము (ముక్తి-112)

సూ :- కొన్నిచోట్ల షష్ఠీసమాసంబునం దుకారంబున కచ్చుపరంబగు నపుడు నుగాగమంబునకు లోపంబునగు. (ప్రౌఢ-సంధి-10)

అని సూత్రించి ప్రౌఢవ్యాకర్త 'గోకుల మీల్లిలు' (హరి.పూ. 5-203); 'బచ్చింట' (పాండు-3-16); 'శిరసందము' (కళా-7-126) అను ప్రయోగములను జూపుటచే మోమంద మనునది సాధువు.

ఉ॥ వీమందము మందయాన మొగమందము మీలు నవారవిందమున్.

అని చేమకూర వెంకటకవి. (విజయ-1-149)

7) కం॥ రీతిం బాయని సంస్కృతి

నేతురు వాపంగ జగము నిచ్చలు మెచ్చన్. (యజ్ఞ-205)

కం॥ ద్యూతక్రీడకుఁ గాండొక నేతున్ (విరా-1-1-196) అను తిక్కనగారి ప్రయోగము నను నరించి యిట 'నేర్తు' రనుదానికి 'నేతు' రని ప్రయోగింపఁబడినది.

8) అ॥వె॥ జ॥పించి పాపచయ మడంచవలయు. (యజ్ఞ-900)

సూ :- కవిత్రయేతరప్రయోగంబులం గొన్ని యెడల నివ్రత్యయూదులు పరంబు లగు నపుడు పకారం బించుకృపకారంబున కేనిఁ గానంబడదు. (ప్రౌఢ-క్రియా-16)

అను ప్రౌఢవ్యాకరణసూత్రముచే 'నడంప' నను దానికి 'నడంచ' నని ప్రాసస్థానమున వాడఁబడినది.

ఇట్లే తక్కిన విశేషముల నెఱుంగవలయును.

పరిష్కరణము — శేషపూరణము

మహాదేవకవి వుత్తు 9 లగు శ్రీబుద్ధవరపు భాస్కరరావుగారు, డా॥ శ్రీవేమవరపు వెంకట రమణశర్మగారు మా యింటికి వచ్చి కవిగారి దర్శనపత్ని శ్రీ బుద్ధవరపు మంగాయమ్మగారు సూతసంహితను సత్వరముగాఁ బ్రకటింపవలయు నని కుతూహలపడుచున్నారనియు, గ్రంథ ముద్రాణమునకు శ్రీతిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమువారు ద్రవ్యసాహాయ్యము చేయుచున్నారనియుఁ జెప్పి గ్రంథమును బరిష్కరింపవలయు నని వ్రాతప్రతులను నా కిచ్చిరి. ఈ సూతసంహితను బ్రహ్మశ్రీ వెంపరాళి సూర్యవారాయణశాస్త్రిగారు పరిష్కరించినచో సముచితముగా నుండునని నేను దలంచితిని కాని యస్మద్గురుత్వములగు వెంపరాళి వారు కూడ వార్ధక్యములఁ దా మీపని చేయఁజాల మని చెప్పి పరిష్కరణభారమును నాపైఁ బెట్టిరి. ఈగుర్వాజ్ఞను మిత్రాజ్ఞను శిరసా వహించి భగవంతుని పై భారము వేసి దుష్కరమగు నీగ్రంథ పరిష్కరణమునకు నేను బూనుకొనుట తప్పనిసరి యైనది.

ఈ సూత్రసంహితకు 3 వ్రాతప్రతులు గలవు.

(క) మహాదేవకవి స్వయముగా వ్రాసినది. 4 సంపుటములు. మొదటి సంపుటము జ్ఞాన యోగఖండము. 18-1-38 నాడు ప్రారంభము. 28-10-39 నాడు ముగింపు. రెండవ సంపుటము ముక్తిఖండము. 22-12-39 నాడు ముగింపు మూడవ సంపుటమునందు యజ్ఞవైభవఖండములోని 1-21 అధ్యాయములు, నల్గవ సంపుటములో 22-41 అధ్యాయములు గలవు. 42-45 అధ్యాయములు పొడవు కాగితములపై వ్రాయబడినవి. అసమగ్రము. "నదనద్వాదిసమస్త రూపముగ..." (372 పుట) అను మత్తే భముతో సీగ్రంథము ముగియచున్నది.

(ఖ) మహాదేవకవి పుత్రిక యగు డా॥ శ్రీమతి సీతామహాలక్ష్మి, M. A., Ph. D. గారు వ్రాసినది. ఈమె జ్ఞానయోగ-ముక్తిఖండములకు నకలుప్రతిని వ్రాసిరి గని యజ్ఞవైభవఖండమును వ్రాయలేదు.

(గ) మహాదేవకవిపుత్తులగు శ్రీభాస్కరరావుగారు మఱియొక ప్రతిని 7 సంపుటములుగా వ్రాయించి ఛాయాముద్రణప్రతిని (xerox copy) గూడఁ దీయించిరి. ఇందు జ్ఞానయోగ ముక్తిఖండములు యజ్ఞవైభవఖండములో 1-21 అధ్యాయములు గలవు. వీరు కూడ 22-45 అధ్యాయములను విడిచిపెట్టిరి.

మహాదేవకవి గ్రంథములను రచించుటలో వహించిన కృషిను వానిని బిక్కటించుటలోఁ గని లేక వానికి శుద్ధప్రతులు వ్రాసి భద్రపఱచుటలోఁ గని చూపలేదు. మహాదేవకవి ప్రతి మిక్కిలి శిథిలావస్థలో నున్నది. కొట్టివేఁతలు దిద్దుపాటులు మిక్కుటముగాఁ గలవు. కొన్ని చోట్ల నక్షరములు చెరిగిపోయినవి. కొన్ని చోట్లఁ గాగితములు చిరిగిపోయినవి. కొన్ని పద్యపాదములు పోయినవి. యజ్ఞవైభవఖండము నందలి 22-41 అధ్యాయములకుఁ జిత్రం త-ములేదు. చి॥ కంభంపాటి సత్యనారాయణమూర్తి చే దీని కొక ప్రతిని వ్రాయించితిని. 42-45 అధ్యాయములు గల పొడవు కాగితములు క్రిమివిచ్ఛములై నిలువుగా రెండు ముక్కలుగా విడిచిపోయినవి. ఈముక్కలను జేర్చి పద్యములను గూర్చుట క్రిదష్టస్థలములందుఁ బదముల నూహించుట మిక్కిలి కష్టమైనది.

ఇట్టి మూడు ప్రతుల నాధారము చేసికొని సంస్కృతమూలముతో సరిచూచి శుద్ధప్రతిని ముద్రణమునకు సిద్ధము చేసితిని. వ్రాతప్రతిలోఁ గల యక్షరదోషములను రేపకకటరేపములను, అడ్డబిందువులను సవరించుట తప్ప మహాదేవకవి రచనలోని పదప్రయోగములను మార్పు చేయలేదు. అది పరిష్కర్త పని కాదు. ఇక సూత్రసంహితలోని మొదటి ఖండ మగు శివమహాత్మ్యఖండము మహాదేవకవి యాంధ్రీకరించినది యెంత ప్రయత్నించినను లభింపలేదు. ఆరంభఖండ మగుటచే దీనిని నేను రచించితిని. అట్లే యజ్ఞవైభవఖండములో 45వ అధ్యాయమునందు "నదనద్వాదిసమస్త రూపముగ" (పుట 372) అను పద్యము వలకే మహాదేవకవి గ్రంథము లభింపఁగా "వ॥ కావున మహర్షులారా!" యను వచనము మొదలుకొని 45-46-47 అధ్యాయములను బూరించితిని. ఈశేషపూరణము నందలి గుణ దోషములకు సహృదయుఁగు పాఠకులే ప్రమాణము. ఇట్లు యథాశక్తిగా సీసూత్రసంహితను

బరిష్కరించితిని. వ్రాతప్రతులను మూలముతో సరిచూచుట, శేషభాగములను బూరించుట, ముద్రణమును సరిచూచుట నే నొక్కడనే చేయవలసివచ్చుటచే నిందుఁ గొన్ని తప్పులు వడినవి. దీనికిఁ దోడు సీసకాక్షరముల తలకట్లు చిదిగిపోయినవి. కావునఁ బాఠకమాహాశ యులు వానిని సవరించుకొని పఠింపఁ గోరుచున్నాను.

ఇట్లే నేను రచించిన శివమాహాత్యఖండములోఁ గూడ ననేకదోషములు దొరలియుండును. ఉండును గాదు ... ఉన్నవి.

శా॥ వ్యాసున్ బైఱఁడు గొల్చి ఋక్సుతి నథర్వంబున్ సుమంతుర్ని (శి.మా -48)

‘సుమంతుర్ని’ యనుచోట సుమంతు శబ్ద ముకారాంత మగుటచే గుణము వచ్చుట శాస్త్రమునకు విరుద్ధము. బహ్వీచశబ్దము వలెనే యణాదేశము వచ్చి ‘సుమంతవృషి’ యని యగుట శాస్త్రసమ్మతము. కావున విచ్చుట

శా॥ వ్యాసున్ బైఱఁడు గొల్చి ఋక్సుతి నథర్వంబున్ సుమంతుండు అని పఠింపవలయును. ఇది శాబ్దిక మగు దోషము.

వ॥ సూర్యోదయము నుండి సూర్యాస్తమయము వఱకునుగల యణువది గడియలు కాలంబు (శి మా. 180) సూర్యోదయము నుండి సూర్యాస్తమయము వఱకు ముప్పది గడియలకాల మగును గాని యణువది గడియల కాలము గాదు. కావున నిచ్చుట “సూర్యోదయము నుండి సూర్యోదయము వఱకు” నని పఠింపవలయును. ఇది యార్థికమగు దోషము. ఈరెండు దోషములను నాకుఁ దెలియఁ జెప్పిన బ్రహ్మశ్రీ వెంకట సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారికి సర్వదా కృతజ్ఞుఁడను. ఇట్లే సహృదయులగు పాఠకు లీ గ్రంథము నందలి దోషములను సూచించినచో ద్వితీయముద్రణము నందు సవరింపఁ గలను.

ఈ సూతసంహితలోఁ గల నాల్గు ఖండములలో యజ్ఞవైభవఖండము మిక్కిలి పెద్దది. ఇది పూర్వోత్తరభాగములుగా విభజింపఁబడినది. పూర్వభాగము నందు 47 అధ్యాయములు గలవు. ఉత్తరభాగమునందు బ్రహ్మగీత—సూతగీత యను రెండు గీతలు 20 అధ్యాయములలోఁ గలవు. మహాదేశికవి పూర్వభాగమును దెనిఁగించి యుత్తరభాగమును విడిచి పెట్టెను. దీని కొక కారణము గలదు. ఈరెండు గీతలు నుపనిషదనుసారముగా నద్వైతవేదాంతమును బ్రతిపాదించుచున్నవి. భగవద్గీతపై శంకరభాష్యము వలె సీగీతలపైఁ దాత్పర్యదీపిక విస్తరముగాఁ గలదు. వ్యాఖ్యను జోడింపనిచో మూల మవగతము గాదు. సవ్యాఖ్యానముగా ననువదించినచో గ్రంథము పెరుగును. మఱియు నిట్టిని రహస్యవిద్య లగుటచే జిజ్ఞాసువులు వ్యాఖ్యలతో మూలమునే పఠింతు రని మన తెలుఁగుకవు లిట్టి వానిని విడిచిపెట్టిరి. ఈదృష్టితోనే తిక్కన భగవద్గీతను సంగ్రహముగా ననువదించెను. తిక్కన భగవద్గీతను విడిచిపెట్టుటను గూర్చి పిమ్మరకులు తల కొక విధముగాఁ దలంచుచున్నారు. కొందఱు భగవద్గీత మిక్కిలి కష్ట మైన గ్రంథ మగుటచే ననువదించుట యసాధ్య మని యెంచి తిక్కన విడిచి పెట్టెనని దాపించుచున్నారు. కాని శాంత్యానుశాసనికపర్వములను సుందరముగా ననువదించిన కవి బ్రహ్మ సామర్థ్యము లేక గీతను విడిచిపెట్టుట వట్టి కల్ల.

తిక్కన భగవద్గీతను బ్రక్షిప్తముగా భావించెనా?

చాగంటివారు తరంగిణిలో “సనత్కుమారగీత చిత్త రహిందూదేశప్రతుల యందే గాని, దక్షిణహిందూదేశప్రతుల యందు లేవని పండితులు వ్రాసి యున్నారు. అందుచేతనే తిక్కన భారతమునం దో లేవు అట్లే భగవద్గీతారహితమైన భారతమే తిక్కనకు లభించిన దని తలంచుట కవకాశ మున్నది. యుద్ధారంభదినమున నుభయనేనామధ్యమున రథముపై నిలువఁబడి చూచినప్పు డట్లునునకుఁ దాను జేయఁబోవు గురువృద్ధబంధుజనవచకార్యము హృదయమునకుఁ దట్టి విషాదము గలిగి యుద్ధవిముఖుఁ డగుటయుఁ గృష్ణుఁ డాతని కాసమయమున జ్ఞానము నుపదేశించుటయు గీతయొక్క ప్రధానోద్దేశము. భారతమునం దిస్స డున్న పదునెనిమిది యధ్యాయముల గ్రంథము నప్పుడు జరిగిన దని తలంపరాదు. ఆగ్రంథమును జదువుట కథమము రెండు దినములు పట్టును. అంతకాలము యుద్ధము మాని వారు భగవద్గీతావిషయములను జర్పించుచుఁ గూర్చుండి యుండ లేదు. శ్రీకృష్ణభగవానుఁ డర్జునుని మూఢత్వమును బోఁగొట్టుటకై తగిన మాటలను జెప్పి విశ్వరూపమును జూపి రెండు మూఁడు ముహూర్తముల కాలములో నాతనిని రఙ్గొన్ముఖుని జేసి యుండునని తలంప వలసి యుండును. భగవద్గీత ప్రక్షిప్తమని నే ననుట లేదు”. (క.త. 2 సం. 188 పుట) అని చెప్పుచున్నారు.

ఇది చింత్యము. నన్నయభట్టారకుఁడు భారతారంభములో భగవద్గీతను బేర్కొనెను. భగవద్గీతకు భాష్యములు రచించిన మతాచార్యు లందఱు దాక్షిణాత్యులు. శంకర-భాస్కర-రామానుజ-శ్రీకంఠ-మధ్వాచార్యులు రచించిన గీతాభాష్యములు తిక్కన నాటికే ప్రసిద్ధములు. అట్టి స్థితిలోఁ దిక్కనకు లభించిన భారతములో గీత లేకుండుట గాని తిక్కన వంటి మహాపండితుఁడు ప్రక్షిప్తమని తలంచుట గాని యసంభవము. భగవద్గీత 700 శ్లోకముల గ్రంథము. గీత సర్థము చేసికొనుటకుఁ గొన్ని జన్మములు పట్టునను విషయములో విప్రతిపత్తి లేదు గాని దానిని బూర్తిగాఁ జదువుటకు రెండు మూఁడు గంటల కాలము చాలును. 140 శ్లోకములలోఁ గలి విష్ణుసహస్రనామములను శ్రీసుబ్బలక్ష్మిగారు 20 నిమిషములలో స్పష్టముగా మధురకోమల కంఠముతో గానము చేయుట లోకఓదితమే గదా! శ్రీకృష్ణుఁడు భగవద్గీతను శ్లోకములలో నర్జునునకు బోధింప లేదు. ఆగీతాచార్యుఁ డుపదేశించిన విషయములను యథాతథముగా మన కవగతమగు నట్లు వివరించుటకు వ్యాసమహర్షి 700 శ్లోకములను రచించెను. ఈవిషయమునే శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులు “తం ధర్మమ్ భగవతా యథోపదిష్టం వేదవ్యాసః సర్వజ్ఞో భగవాన్ గీతాభ్యైః సప్తభిః శ్లోకశ్చై రుపనిబబంధ” యని భాష్యారంభములోఁ జెప్పుచున్నారు. ఒక విషయమును జెప్పుట వేఱు. దానిని గ్రంథముగా రచించుట వేఱు. మఱియు నొక విషయమును బోధించుటకుఁ బట్టు కాలము వక్త్రశ్రోతలపై నాధారపడి యుండును. భగవద్గీతకు వక్త్ర యగు శ్రీకృష్ణపరమాత్మ శ్రోత యగు నర్జునుఁడు నవతారపురుషులు కావున భగవద్గీత యండలి విషయముల నన్నింటిని జర్పించుటకు వారి కాసమయము చాలి యుండును. ఇక్కడ శేషయ్యగారి “భగవద్గీత ప్రక్షిప్త మని నే ననుట లేదు. కథాసంకర్షమున నడుమ నడుమ రచింపఁబడిన వాక్యములను బట్టి భగవద్గీత యంతయుఁ దిక్కనయొద్దఁ గలి దనియు రసభంగ్యమగు ననియో మఱి యేకారణముననో దీనిని బూర్తిగా నాంధ్రీకరింప నిష్టము లేక విడిచిపెట్టెననియు గోచరించుచున్నది”. అని వాక్యములు మెచ్చఁదగినవి.

వింగళివారు సాహిత్యపరిశ్రమలో, దిక్కున తన యనువాదప్రణాళిక కనుగుణము; గీతను సంస్కరించె నని చెప్పుచున్నారు. ఇది కొంత సమంజసముగానే యున్నది.

అందఱు సాహిత్య అకాడమీవారు ప్రకటించిన కర్ణపర్వమునకు మరుపూరు వారు వ్రాసిన పీఠికలో నసంబద్ధములగు వాక్యములు లెక్కకు మిక్కిలిగాఁ గలవు.

“ఇంతటి ప్రశస్తిని గలిన గీతము, ఈపేరుతో పర్వసంగ్రహము గాని అనుక్రమణిక గాని పేర్కొనవు. నన్నయ తెనుగునేత గూడ చెప్పుదు ... శ్రీవివేకానందస్వామివారు — గీతను అదిశంకర భగవత్పాదుల వారే వ్రాసి తన మతవ్యాప్తికి ఘనతకు అధికారికముద్దఱు లభించుటకు కృష్ణునిపేర బెట్టి భారతము లోనికి చొప్పించి అతికివేసినారు. (Foisted into the body of Maha Bharata) అనే వాదమును కాదనరైరి. (అలంబజాదు మార్చి-1897) గీతభాష్యములకు మూల మని చెప్పబడే బోధాయనభాష్య దేశంలో తన కెక్కడా కనిపించ లేదని, రామానుజాచార్యుల వారు చూచినది శిథిలస్థితి అని చెప్పికొనినను, ఎందుకు దాని స్థితి వ్రాయించ లేకపోయినా రని సందేహించి శ్రీవివేకానందుల వారు చెప్పు చున్నారు. ఈపని జరిగిన తర్వాతనే — అనగా శంకరుని తర్వాతనే (క్రీ. శ. 788-820) గీతకు ప్రాశస్త్య మబ్బిన దని అంటారు స్వామీజీ. భగవద్గీత పేరు, యీ వేదాంతము తిక్కన నాటికి వ్యాప్తిలో నున్నట్లు లేదు. (అవతారిక-17, 18 పుటలు)

ఇవి యన్నియు రెడ్డి వారి ప్రతారకవాక్యములు గాని యదార్థములు గావు. నన్నయ భట్టు పర్వానుక్రమణికలో ‘సానత్సుజాతంబును’ ‘భగవద్గీత’ ను (ఆది-1-33) పేర్కొని మఱుఁ బర్వసంగ్రహములో “దృఢరాష్ట్రునకు మనస్తాపోపశమనంబుగా సనత్సుజాతు డధ్యాత్మకథలు చెప్పుటయు” (ఆది-1-33); “వాసుదేవుండు మోక్షవర్చన హేతువులం జెప్పి యర్జును మోహద్రాంతిఁ జెఱువటయు” (ఆది-1-45) అని వానిని వివరించినాఁడు.

ఇంక శ్రీవివేకానందస్వామి వాక్యములను విశీలించుము. 1897 లో నలంబజాదులో స్వామి శిష్యులకు భగవద్గీతను బోధించు సందర్భములో నీవిధముగాఁ జెప్పెను.

“మఱియొక విషయము! శంకరాచార్యుడు గీతపై గొప్ప భాష్యమును వ్రాసి దానికిఁ బ్రసిద్ధి చేకూర్చుటకు ముందు, భగవద్గీతను గుఱించిన జ్ఞానము సామాన్యప్రజల కెక్కువగ లేదు. అంతకు చిరము పూర్వము గీతపై బోధాయనభాష్య ప్రచారములో నుండెనని పలు వుర నమ్మకము. ఈవిషయమును రుజువుచేయగలిగినచో గీత పురాతనత్వమును, వ్యాసుని తత్కర్తృత్వమును చాలవఱకు నిరూపిత మగు ననుటకు సందేహము లేదు. రామానుజాచార్య భిహ్వసూత్రములకు తాను వ్రాసిన శ్రీభాష్యమున ఏబోధాయనభాష్యము ననుసరించెనో, శంకరాచార్యుడు పైతము ఏబోధాయనభాష్యమును పేర్కొనుటే కాక అందుండి ఉదాహరణ ములను పైతము అక్కడక్కడ చూపి యున్నాడో, ఏబోధాయనభాష్యమును గూర్చి దయా నందస్వామి అంత గొప్పగా వర్ణించెనో — అబోధాయనభాష్యగ్రంథపుస్థితి ఒక్కటైనను భారతదేశ మందంతటను పర్యటించినను నాకు కనబడలేదు. శ్రీభాష్యమును వ్రాయు నప్పుడు రామానుజునకు లభించిన బోధాయనవృత్తి ప్రతి కూడ చెదలు తినివేసిన స్థితి యట. గొప్ప దగు బోధాయనుని వేదాంతసూత్రభాష్యమే యంతటి సందిగ్ధతాంధకారమున మఱుగుపడి యుండగా భగవద్గీతపై గూడ నతని భాష్య ముండెనని నిరూపించు ప్రయత్నించుట వ్యర్థము.

శ్రీశంకరాచార్యుడే గీతాకారుడని. అతడే దానిని మహాభారతములో చొప్పించె నని కొందఱి యూహ. (సంపూర్ణ గ్రంథావళి-సం. 3-328 పుట)

స్వామి తన యువన్యాసములలో గ్రంథములలో మాటిమాటికిఁ బరమప్రమాణముగా నుదాహరించిన గ్రంథరత్నము భగవద్గీత. ఇక్కడ శంకరభాష్యము పుట్టువఱకును గీత ప్రచారము గాంచ లేదని మొదటి వాక్యమునకు భావము. చివరి వాక్యములోఁ 'గొందఱి యూహ' యను మాటలే యది స్వామి యభిప్రాయము గాదని వెల్లడించుచున్నవి. భగవద్రామానుజాచార్యులు శ్రీభాష్యప్రారంభములో "భగవద్బోధాయనకృతాం ష్టిర్వామ్ బ్రహ్మ సూత్రవృత్తిమ్ పూర్వాచార్యాః సంచిక్షుః। తన్మతానుసారేణ సూత్రాక్షరాణి వ్యాఖ్యాన్యంతే" అని చెప్పినారు. అట్లే శ్రీనీలకంఠారాధ్యపాదులు గీతాభాష్యప్రారంభములో —

శ్లో॥ బోధాయనాది మున్యక్తశ్చోతశ్చైవావలంబినా।

చిదచిచ్ఛక్తి సంయుక్తశివాదైవ్యతప్రబోధినా॥

నీలకంఠశివారాధ్యసమాఖ్యేన మయాదునా।

తత్త్వామృతాకరాఖ్యేన భాష్యరత్నేన భూష్యతే॥

అని చెప్పుచున్నారు. దీనిని బట్టి బోధాయనమహర్షి బ్రహ్మసూత్రములకు భగవద్గీతకు వ్యాఖ్యలు రచించినట్లు తెలియుచున్నది. కాని యని నేడు అభించుట లేదు. ఈ విషయమునే స్వామి పైసందర్భములో వెల్లడించెను.

శ్రీబోధాయనమహర్షి గృహ్యశేషసూత్రములో —

శ్లో॥ ప్రచ్ఛాద్య తు తృణైః శుద్ధైర్దూర్వాభిశ్చ విశేషతః।

విష్ణో ర్నామసహస్రం వా శైవం వాపి తథా జపేత్॥

దేశాభావే ద్రవ్యాభావే సాధారణే కుర్యా న్మనసా ధ్యాయే దితి। తదాహ భగవాన్—

శ్లో॥ సత్రం షష్ఠం ఫలం తోయం యోమే భక్త్యా ప్రయచ్ఛతి।

తదహమ్ భక్త్యుపహృత మశ్వామి ప్రయతాత్మనః॥

(భ. గీ. 9-26; బో. గృ. శ్లో. 2-22-9)

అని విష్ణుసహస్రనామములను, శివసహస్రనామములను భగవద్గీతను బేర్కొనెను. పాణినిమహర్షి "పారాశర్యశిలాలిభ్యామ్ భిక్షునటసూత్రయోః" (4-3-110) అను సూత్రములో బ్రహ్మసూత్రములను బేర్కొనెను. పాశ్చాత్యచారిత్రికులు, తత్త్వవైదికములగు భారతీయ చారిత్రికులు నిర్ణయించిన పాణినిబోధాయనశంకరాదుల కాలములు సరియైనవి గావు. పాణిని మహర్షి కాలము క్రీ. పూ. 2900. బోధాయనాదిసూత్రకారుల కాలము క్రీ. పూ. 2500. శ్రీశంకరభగవత్పాదుల కాలము క్రీ. పూ. 509-477. అధికము మదీయమహాభారతకంటకొద్దారమునం దనుసంధేయము.

పారిస్ పట్టణములో 1900 సంవత్సరములో జరిగిన మతచరిత్రకారుల సమావేశసభలో స్వామి యిచ్చిన యువన్యాసమును బిత్రిక లిట్లు పేర్కొనినవి.

"బుద్ధుని పూజ కంటె శ్రీకృష్ణుని పూజ ప్రాచీనమైన దని శ్రీవివేకానందస్వామి వచించెను. మహాభారతరచన, భగవద్గీతారచన ఒకేనాటిది కాదనినచో నిశ్చయముగా భగవద్గీత మహాభారతమునకు పూర్వపుదే గాని ఎంతమాత్రమును తరువాతిది గాదు. గీతలోని భాషాశైలి

మహాభారతములోని ఛాన్దాగైత్రి ఒకటే అధ్యాత్మికభావములను వివరించుటకు గీతలో ప్రయోగింపబడిన విశేషణము లనేకములు మహాభారతములోని అరణ్యపర్వము. తదితర పర్వములందు ప్రాకృతభావప్రకటనములందు ప్రయోగింపబడినవి. ఆపదములు ఒకే కాలములో ఛానాశముగను విస్తృతముగను వ్యవహార మందున్నగాని అంతటి సామ్యము సాధ్యము గాదు. గీతలోని భావక్రమము, భారతము లోని భావక్రమము ఒక్కటే గీత సమకాలిక మతశాఖలన్నిటి సిద్ధాంతములను గమనించి యుండగా బౌద్ధమతము నేల పేర్కొనదు?" (వి.సం గ్రం. 6 సం-361 పుట).

He described the Vedas as the common basis of both Hinduism and Buddhism, and held that both Krishna and the Bhagavad Gita were prior to Buddhism.

(Vivekananda : A Biography : Page 305)

ఇట్లు శ్రీవిశ్వేశ్వరకానందస్వామి భగవద్గీత భారతాంతర్గత మని నొక్కి వక్కాణించుచుండ రెడ్డిగారు స్వామి వాక్యములక, దమ యభిప్రాయములను జోడించి యుదాహరించుట పాఠకులను వంచించుట యగును.

“మన ప్రాచీనకవులు ముఖ్యముగా పోతన కన్నడపంపడు తమ నాటి వాడుకభాషనే ఉపయోగించినారు ఇక ఆనాటి తిక్కన తెనుగు ఈనాడు అందరికి తెలియకపోయిన దానికి కారణం — ఆవాడుకభాష మారిపోవుటే”. (అవతారిక-77)

ఇదికూడ రెడ్డిగారి యూహాగానమే గాని వాస్తవము గాదు. తిక్కన గాని, పోతన గాని, కన్నడకవులు గాని తమ గ్రంథములలో స్వచ్ఛగ్రాంథికభాషనే ప్రయోగించిరి గాని వాడుకభాషను వాడ లేదు. గ్రాంథికభాష యానాడు నీనాడు నొకవిధముగానే యున్నది. తిక్కన భారతభాష యర్థము కాని దుస్థితికి మన తెలుగుజాతి యింకను దిగజాలలేదు. క్షణక్షణము మాట శీలము గలిగి గావుననే వ్యావహారికభాషను గ్రంథములలో వాడవలదని పై యా కరుణ ఉద్ఘోషించుచున్నారు. వ్యాకరణములు రచించి తెలుగువారి కొక దారి చూపిన నన్నయ-చిన్నయలపై ధ్వజ మెత్తి మన మాతృభాష కూడ సరిగా రాని హీనస్థితిలో మనమున్నప్పుడు తిక్కన పోతన లేమి చేయగలరు? తెలుగు వారికి భాషావిషయములో, బరమప్రమాణమైన శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము నందలి కర్ణ పర్వమునకు రెడ్డిగారు గ్రామ్యభాషలో నవతారికను వ్రాసిరి. ఇం దుదాహరింపబడిన తిక్కనగారి పద్యములలోని యర్థబిందువులను దొలగించుటకు రెడ్డిగారి కేమి యధికారము గలదు? అర్థబిందుశకటరేపములు, యతిప్రాసములు నాంధ్రభాషాయోష కమూల్యాలంకారములు. అం దర్థబిందువు త్రిలింగసరస్వతి ముక్కునకు ముంగర వంటిది. స్వచ్ఛగ్రాంథికభాషలో రచింపబడిన ప్రాచీనగ్రంథములకు గ్రామ్యభాషలో నవతారికలు వ్రాయుట ప్రాచీనకవులను అఘోకరించుట. అర్థబిందువులను దొలగించుట తెలుగుతల్లి నవమానించుట.

“ఈగ్రంథములను సూతులు ప్రచారము లోనికి దెచ్చి వ్యాపింప జేసినారు. సూతులు బ్రాహ్మణత్వీకి క్షత్రియునికి బుట్టినవారు. వీరు రథకారకవృత్తితో బాటు పౌరాణికులుగా కూడ పుండిరి”. (7 పుట)

ఇదంతయు రెడ్డిగారి మేధాసంపత్తి విలసనమే గాని నిజము గాదు.

“విప్రాయాంక్షత్రియా జ్ఞాతః సూత ఇత్యుచ్యతే బుద్ధైః” (శి.మా.12-18) ‘క్షత్రియు నకు-విప్రకాంతయందు జనించిన వాడు సూతుండగు’ (శి.మా.-281) అని యీసూతసంహితయే చెప్పుచున్నది. కాని సూతమహర్షి కి సూతజాతికి సంబంధము లేదు. “ఉగ్రశ్రవాస్తు సౌతి రేవ న జాతిసూతః। తథాత్వే తత్రాపి సూతః శబ్దప్రయోగోపపత్తే స్సౌతి రిత్యపత్యార్థస్య తద్ధితస్యా నర్థక్యం స్యాత్ పౌరాణికపదం న జాతిసూతపర మపితు పురాణాద్యేతద్రాహ్మణపర మితి।” అని నీలకంఠవ్యాఖ్య. ఇక్కడ సూతశబ్దము జాతివాచకమే యైనచో సూతుని కొడుకు కూడ సూతుడే యగును గాని సౌతి గాడు. సూతమహర్షి యగ్నికుండసముద్భూతుడని కాశీఖండము చెప్పుచున్నది. అధికము బాలవ్యాస శ్రీవారణాసి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి మహా భారతతత్త్వకథనమునం దిమనందేయము. ఈ ప్రసంగము నింతటితో జాలించి ప్రకృతము ననుసరింతము.

సకలశాస్త్రపారంగతుడు విశేషించి యద్వైతవేదాంతనిష్ఠాతుడు నగు తిక్కన మహాకవి నన్నయగారి పర్వానుక్రమణికను బహిరింపకుండుట గాని, భగవద్గీతను బ్రక్షిప్త మని తలంచుట గాని ముక్కలుముప్పీసము నసంభవము ఇక్కడ రహస్యమేమన శ్రీశంకరభగవత్పాదులు భాష్యములు రచించిన ఘట్టములను దిక్కన సూచించియు సంగ్రహించియు విడిచిపెట్టెను. భగవత్పాదులు మహాభారతమునందలి సనత్సుజాతీయ-భగవద్గీతా-విష్ణుసహస్రనామములకు భాష్యములను రచించిరి.

తిక్కన యుద్యోగపర్వములో 4 అధ్యాయములలో గల సనత్సుజాతీయమును ‘సనత్సు జాతుం డధ్యాత్మవిషయములగు వివిధవాక్యంబుల సోపానప్రకారంబున నంతకంతకు సూక్ష్మం బులగు నర్థంబులు సమర్థించుచు నందుఁ బ్రజ్ఞాచక్షుం డెయ్యది యేర్పడ నడిగినది మొల్ల విప రించుచు హృదయపుష్కరకలితంబగు పరతత్త్వంబు ప్రసాదించునట్టి గూఢోక్తులను గ్రహిం చుచుండ నెట్టి కేలకుఁ బ్రభాతంబగుటయు దృతరాష్ట్రవిదురుల నామంత్రణంబు చేసి యద్వైత ముని యంతర్ధానంబునొందె నట్టి సమయంబున” (ఉద్యో-2-106) అని సూచించి విడిచెను. భీష్మపర్వమునందు 18 అధ్యాయములలో గల భగవద్గీతను —

కం॥ మానుగ ధర్మక్షేత్రం, బై న కురుక్షేత్రమున మహాహవమునకుం

బూని మన బలముఁ బాండవ, నేనయు నిటు వన్ని యేమి చేసెం జెపుమా!

(భీష్మ-1-171)

అను పద్యము మొదలుకొని

తే॥గీ॥ అధిప యేగేశ్వరేశ్వరుం డైన కృష్ణుఁ, డును ధనుర్ధరవర్యుఁ డర్జునుఁడు నెవఁట

నిలిచి రచ్చట విజయంబు నీతి నీరియు, భూతి నిత్యంబు లగు నిది నాతలంపు

(1-231)

అని 41 పద్యగడ్యములలో సంగ్రహించెను. అనుశాసనికపర్వము నందలి విష్ణుసహ స్రనామములను “అని పలికి ‘విశ్వంబు విష్ణుండు వషట్కారండు భూతభవ్యభవత్ప్రభు’ వను వివి మొదలైన ‘రథాంగపాణి యక్షోభ్యుండు సర్వప్రహరణాయుధుం’ డనియెడు నివి తుదగా

గల సహస్రనామంబు ఐపన్యసించి" (అను-5-324) అని సూచించి విడిచెను. ఈ ఘట్టములను జిజ్ఞాసువులగు పాఠకులు శంకరభాష్యముల తోడనే పఠింతురని తిక్కన తలంపు. కూర్మ పురాణమునం దుత్తరభాగములో నీశ్వరగీతయు వ్యాసగీతయు నుండఁగా భమిడిపాటి వేంకట సుబ్రహ్మణ్యశర్మగారు పూర్వభాగమును దెనిఁగించి యుత్తరభాగమును విడిచి పెట్టిరి. అట్లే మహాదేవకవి కూడ యజ్ఞవే భవభంత్ త రభాగమునందలి బ్రహ్మగీతా-సూతగీతలను విడిచిపెట్టి యుందురు. పాఠకుల కొఱ కీగీతల నుందలి విషయములను సంగ్రహముగా వివరింతును.

బ్రహ్మగీత :—

ఇందు 12 అధ్యాయములు గలవు. 1వ అధ్యాయములో దేవత లందఱు వేదతత్త్వము నెఱుఁగుటకై బ్రహ్మలోకమున కేఁగుట, బ్రహ్మగీత నారంభించుట చెప్పఁబడినవి. 2వ అధ్యాయముగు వేదార్థ విచారములో వేదముల కన్నింటికి శివుని యందే తాత్పర్యమని చెప్పఁ బడినది. 3వ అధ్యాయములోఁ దైత్తి రీయోపనిషత్తు ననుసరించి శివస్వరూపము చెప్పఁబడి నది. 4వ అధ్యాయములోఁ దలవకారోపనిషత్తు ననుసరించి సాక్షిశివస్వరూపము చెప్పఁబడి నది. 5వ అధ్యాయముగు నాదేశకథనములో ఛాందోగ్యోపనిషత్తు ననుసరించి బ్రహ్మత్వైక త్వము విస్తరముగా నిరూపింపఁబడినది. 6వ అధ్యాయములో మఱి ఛాందోగ్యశ్రుతి నను సరించి దహరోపాసనము వివరింపఁబడినది. 7వ అధ్యాయములో ముండకోపనిషత్తు ననుస రించి బ్రహ్మవస్తు స్వరూపము విచారింపఁబడినది. 8వ అధ్యాయములోఁ గై వల్యోపనిషత్తు ననుసరించి బ్రహ్మత్వైక్య ముపదేశింపఁబడినది. 9వ అధ్యాయములో బృహదారణ్యకోపని షత్తు ననుసరించి బ్రహ్మనందస్వరూపము వివరింపఁబడినది. 10వ అధ్యాయములో మఱి బృహదారణ్యకశ్రుతి ననుసరించి మాతృమే బ్రహ్మమని నిరూపింపఁబడినది. 11 వ అధ్యాయములోఁ గఠవల్లీశ్వేతాశ్వతరోపనిషత్తుల ననుసరించి బ్రహ్మముయొక్క సర్వశరీరస్థితి వర్ణింపఁబడినది. 12వ అధ్యాయముగు శివాహంప్రత్యయాశ్రయత్వకథనములో సకలోపని షత్తులకుఁ బ్రత్యగ్బ్రహ్మతాదాత్మ్యమునందే తాత్పర్యమని నిర్ణయింపఁబడినది. ఈ బ్రహ్మ గీత 1058 శ్లోకముల గ్రంథము.

సూతగీత :—

ఇందు 8 అధ్యాయములు గలవు. 1వ అధ్యాయములో గురునమస్కారపూర్వకముగా సూతగీత యారంభమైనది. 2వ అధ్యాయములోఁ బశు పాశ-పతిస్వరూపము, ఆత్మము వలన సృష్టి, శివపారమ్యము బోధింపఁబడినవి. 3వ అధ్యాయములో సామాన్యసృష్టి వివరిం పఁబడి యద్వైతమే శ్రుతిసమ్మత మని చెప్పఁబడినది. 4వ అధ్యాయములో సృష్టి విశేషము గా నిరూపింపఁబడి జగత్తున కీశ్వరుడే కర్త యని చెప్పఁబడినది. 5 వ అధ్యాయములో నాత్మస్వరూపము చెప్పఁబడినది. 6వ అధ్యాయముగు సర్వకాస్త్రార్థసంగ్రహములో మూర్తి ధ్యాన ముపదేశింపఁబడి శివస్వరూపమే ద్వేయ మని చెప్పఁబడినది. 7వ అధ్యాయముగు రహస్యవిచారములో సర్వత్ర దేవతాబుద్ధి కలిగి యుండవలయునని చెప్పఁబడినది. 8 వ అధ్యాయముగు సర్వవేదాంత సంగ్రహములోఁ బరశివస్వరూపము, శమదమాదిసాధనసంపత్తి హృల్లేఖమంత్రజపము చెప్పి మఱి ముపనిషత్తులకు నాగమములకు నద్వైతమునందే తాత్పర్య మని సిద్ధాంతము చేయఁబడినది. ఈ సూతగీత 458 శ్లోకముల గ్రంథము. ఈ రెండు గీతల యందు నుపనిషత్ప్రధాంతములు, నద్వైతతత్త్వము విస్తరముగాఁ బ్రతిపాదింపఁబడుట

వల్ల నే శ్రీశంకరభగవత్పాదాచార్యులు బ్రహ్మసూత్రభాష్యరచనాధికారసిద్ధి కి సూతసంహితను బహునెనిమిది మాటలు పఠించి యుందురు. ఓవిదిషువులగు పాఠకులు తాత్పర్యదీపికతో నీ రెండు గీతలను మూలమునందుఁ బఠింతురు గాక!

ఈ సూతసంహిత ముద్రణ మారంభించి యొక సంవత్సరము పైఁగా నైనను మహా దేవానుగ్రహమున నిప్పటికిఁ బూర్తి యైనది. ఇంత కాలము విలంబ మగుటకు ముఖ్యహేతువు

శ్రీ వేమవరపు వేంకటరమణశర్మగారు (1918-1983)

హతాన్మరణము నొందుట. వాల్మీకివ్యాసాది సంస్కృతకవులు గాని; నన్నయతిక్కనాద్యాం ద్రకవులు గాని; శంకరరామానుజాదిమతాచార్యులు గాని; హానెమాన్, కెంటు వంటి వైద్య శాస్త్రజ్ఞులు గాని చేసిన బోధల నర్థము చేసికొనుటకు మన మేధ చాలదు. కాని యట్టి లోకో త్తరపురుషులు మనకు బంధువులో మిత్రులో యైనచో నాయానందము పట్టుటకు మన హృదయము చాలదు. అల్పజనుల గోష్ఠి వలన మన బుద్ధులు సంకుచించి యజ్ఞానము పెరుగు నట్లే మహాపురుషుల సాంగత్యము వలన మన హృదయములు వికసించి ఓజ్ఞాన మభివృద్ధి గాంచును. శ్రీలంక వేంకటరామసోమయాజులు గారు పతుర్వేదములు, షడంగములు, షడ్వర్ణములు పఠించుటయే గాక స్వయముగా యజ్ఞములు చేసి యితరులచే ననేకయజ్ఞములు చేయించిన పుణ్యపురుషులు. శ్రీవేంకటాచల సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు సంస్కృతాంధ్రవాఙ్మయాం భోధకుంభసంభవులు. శ్రీ వేమవరపు వేంకటరమణశర్మ గారు హానెమాన్ పండితుని యపరావతారము. ఈ మువ్వురు మహాపురుషుల సాంగత్యము లభించుట నాపురాకృతసుకృతము. శ్రీశర్మగారితో 1973 లో నాంధ్రమాఘకావ్యముద్రణసందర్భములో, బరిచయ మేర్పడినది. వీరు నలువది సంవత్సరములు హోమ్యోపత్తి వైద్యశాస్త్రరచనారూప మగు తపస్సు గావించి కొత్త పేటలో 'హానెమాన్' ముద్రణాలయము నెలకొల్పి హానెమాన్-కెంటు-నేష్ మొదలగు వారు రచించిన యుద్గ్రంథముల నాంధ్రీకరించి సుమారు 50 వైద్యశాస్త్రగ్రంథముల నాంధ్రీకరించిరి. శర్మగారి తండ్రిగారు శ్రీనాగభూషణరావు గారికి మహాదేవకవి మేనమామ. శర్మగారు 1931-34 సంవత్సరములలో రామచంద్రపురములో మహాదేవకవి గారి యింట నుండి విద్య నభ్యసించిరి. ఆ సమయము నందే మహాదేవకవి గ్రంథరచన గావించెను. కాని వారి గ్రంథము తెవ్వియుఁ బ్రకటింపఁ బడలేదు. మహాదేవకవి దివంగతులైన పిమ్మిల వారి సాహిత్యము కూడ భిలము గాకుండఁ బ్రకటింపవలయు నని శర్మగారు మహాదేవకవి పుత్తులను బ్రోత్సహించిరి. తత్ఫలితముగా 1974 లో నాంధ్రమాఘకావ్యము వెలువడినది. అప్పటి నుండి మా మైత్రి దినదినాభివృద్ధి గాంచినది. శ్రీశర్మగారికి సాహిత్యములో, బరిచయ మైన నున్నది గాని నాకు వైద్యశాస్త్రములో, బ్రవేశము కూడ లేదు. శర్మగారికి సంగీత మన్నచో నెక్కువ యిష్టము. ఆధునికగేయకవిత్వమున్నచో నసహ్యము. నేను సాహిత్య విషయములను జెప్పినచో వారు శ్రద్ధగా వినెడి వారు. వారు నాకు హానెమాన్, కెంటు, నేష్ మొదలగు వారి జీవితవిశేషములను, గ్రంథవిశేషములను జెప్పుచుండెడి వారు. శ్రీమతి సుబ్బలక్ష్మి, వసంతకుమారి, రాధ, జయలక్ష్మి మొదలగువారి సంగీతమును మే మిద్దఱుము నెక్కువగా వినుచుండెడి వారము. ఇట్లు శర్మగారి గోష్ఠిలో 10 సంవత్సరములు 10 నిమిష

ములవలె గడచినది. 1982 వ సంవత్సరములో శ్రీశర్మగారు, మహాదేవకవి పుత్తులగు శ్రీభాస్కరరావుగారు, శ్రీవెంపరాజు వారి యనుమతిపై సూతసంహితాపరిష్కరణాచారము నా కొప్పగించిరి. 1982 నవంబరులో సూతసంహితాముద్రణ మారంభమైనది. 8-1-1983 నాడు శ్రీశర్మగారు రందటను దుఃఖసాగరమున ముంచి పతమపడించిరి. స్వర్గలోకవాసులగు శ్రీమహాదేవకవిగారు, శ్రీవేంకటరమణశర్మ గారు నీసూతసంహితాప్రకటనము వలన నానందము నొందుదురు గాక!

శ్లో॥ జయంతి తే సుకృతిన్ రససిద్ధాః కవీశ్వరాః।

నాస్తి యేషాం యంశఃకాయే జరామరణజమ్ భయమ్॥

కృతజ్ఞతలు

నేటి యక్రమవిద్యావిదానము వలనఁబ్రాచీనగ్రంథము లన్నియు నామమాత్రావశేషము లగుచున్నవి. మతసాంకర్యము వలనఁ బ్రాచీనవంశ్యదాయములు నశించుచున్నవి. తిరుపతి దేవస్థానము వారి పుణ్యమున మఱియొక ప్రాచీనగ్రంథములు, ప్రాచీనసంప్రదాయములు ప్రచారము నొందుచున్నవి. ఈసూతసంహితాపుణ్యగ్రంథమును రచించిన శ్రీమహాదేవకవిగారికి, గ్రంథముద్రణమునకు ధనసాహాయ్యము గావించిన తిరుపతిదేవస్థానాధికారము, గ్రంథప్రకటనమునకుఁ బూనుకొనిన శ్రీబుద్ధవరపు మంగయమ్మగారికి, శ్రీమందరకృష్ణారావుగారికి, శ్రీభాస్కరరావు గారికి, స్వీయ 'హానెమాన్' ముద్రణాలయములో ముద్రించిన శ్రీ వేమవరపు వేంకటరమణశర్మగారికి, నేను గోరిన వెంటనే యీసూతసంహితను సాకల్యముగాఁ బఠించి తమ యమూల్యాభిప్రాయము లిచ్చిన బ్రహ్మశ్రీ వెంపరాజు సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారికి, బ్రహ్మశ్రీ మధుసూదనంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారికి నా నమోవాకములు గ్రంథముద్రణసమయములో నా యెడల మిక్కిలి యాదరాభిమానములు చూపిన మిత్రులు, శ్రీ శర్మగారి పుత్తులు శ్రీదేవవరపు తమ్మిరాజుగారికి నా కృతజ్ఞతాభివందనములు. నేను గోరిన వెంటనే యిందలి యజ్ఞవైభవఖండము లోని 22-41 అధ్యాయములకు నకలుప్రతి వ్రాసిన చి॥ కంభంపాటి సత్యనారాయణమూర్తి, B. A; B. Ed. కి నా కృతజ్ఞతాపూర్వకాశీస్సులు. భగవత్కృప వలన మహాదేవకవి తక్కిన గ్రంథములు గూడ సత్వరముగా వెలుగునకు వచ్చును గాక! శ్రీమదాంధ్రసూతసంహితాసుధారసధారలు తనిచి తీయఁ గ్రోలి యాంధ్రజను లందఱుఁ బవిత్రులగుదురు గాక!

నీరక్షిరవివేకన్యాయమున నీ న్యాయము నందలి దోషసందోహమును జరిత్యజించి గుణలేఖమున్నచో గ్రహించి నన్ననుగ్రహింపుఁడని వండితహంసులను వేడుకొనుచు నీ సూతసంహితా సాహిత్యమును గూర్చి నాలుగు మాటలు వ్రాయుట కవకాశ మొసంగిన యీ కావ్యనాయకుఁడగు శ్రీకైలాసేశ్వరస్వామిని మాటిమాటికి ధ్యానించుచు నిప్పటికే పెద్ద దగుటచే నీ న్యాయము నింతటితో ముగించుచున్నాను.

శ్రీ మత్పరమేశ్వరా ర్పణ మస్తు.

అ వి డి,

మాఘశుక్ల పంచమీ

సోమవారము,

6-2-1984

ఇట్లు

వ క ల సు క వి బు ద జ న వి ధే యుఁ డు,

గరిమేశ్వ అచ్యుత సత్య శేషగిరి సోమయాజి శర్మ.

విషయ సూచిక

అధ్యాయము.	పుట.	అధ్యాయము.	పుట.
శ్రీ శివమాహాత్మ్య ఖండము.		11. నాడీచక్రనిరూపణము	39
ఇష్టదేవతాప్రార్థనాదికము	1	12. నాడీశుద్ధినిరూపణము	46
1. గ్రంథావతారము	4	13. ఆష్టాంగయోగము-యమవిధి	48
2. పాశుపతవ్రతము	11	14. నియమవిధి	52
3. నందీశ్వర విష్ణుసంవాదము-		15. ఆసనవిధి	54
ఈశ్వరప్రతిపాదనము	16	16. ప్రాణాయామవిధి	56
4. ఈశ్వరపూజావిధానము	20	17. ప్రత్యాహారవిధి	61
5. శక్తి పూజావిధానము	24	18. దారణావిధి	63
6. శ్రీ శివభక్త పూజావిధానము	26	19. ధ్యానవిధి	65
7. ముక్తి సాధనకథనము	30	20. సమాధివిధి	69
8. కాలపరిమాణము-తదనవచ్చినన్ని		ఖండాంతగద్యము	77
శివస్వరూపకథనము	35	ముక్తి ఖండము	
9. పృథివ్యుద్భవము-		1. ముక్తి ముక్త్యుపాయ మోచక	
వరాహావతారము	41	మోచకప్రద చతుర్విధప్రశ్నములు	78
10. బ్రహ్మసృష్టి కథనము	48	2. ముక్తి భేద కథనము	81
11. హిరణ్యగర్భాదివిశేషసృష్టి		3. ముక్త్యుపాయకథనము	88
కథనము	52	4. మోచకకథనము	95
12. జాతినిర్ణయకథనము	58	5. మోచకప్రదకథనము	98
13. తీర్థమాహాత్మ్యకథనము	63	6. జ్ఞానానుత్పత్తి కారణకథనము	107
ఖండాంతగద్యము	75	7. గురూపసదన శుశ్రూషణమహిమ	110
జ్ఞానయోగ ఖండము		8. వ్యాఘ్రపురమున దేవోపదేశము	127
1. జ్ఞానయోగసంప్రదాయ-		9. ఈశ్వరసృష్టదర్శనము	134
పరంపరాకథనము	1	ఖండాంతగద్యము	141
2. ఆత్మచే సృష్టికథనము	4	యజుర్వై భవఖండము	
3. బ్రహ్మచర్యాశ్రమవిధినిరూపణము	7	(పూర్వభాగము)	
4. గృహస్థాశ్రమవిధినిరూపణము	8	1. సర్వవేదార్థప్రశ్ననిరూపణము	142
5. వానప్రస్థాశ్రమవిధినిరూపణము	10	2. పరాపరవేదార్థవిచారము	145
6. సన్యాసాశ్రమవిధినిరూపణము	12	3. కర్మవై భవనిరూపణము	149
7. ప్రాయశ్చిత్త విధినిరూపణము	15	4. వాచికయజ్ఞ నిరూపణము	151
8. దానధర్మఫలకథనము	21	5. ప్రణవనిచారనిరూపణము	154
9. పాపకర్మఫలనిరూపణము	26	6. గాయత్రీ వివరణము	158
10. పిండోత్పత్తి కథనము	30		

అధ్యాయము.	పుట.	అధ్యాయము.	పుట.
7. హంసవిద్యావివరణము	165	27. పరపదస్వరూపవిచారము	260
8. షడక్షరవిచారము	171	28. శివలింగస్వరూపకథనము	264
9. ధ్యానయజ్ఞవిచారము	180	29. శివస్థానవిచారము	269
10. జ్ఞానయజ్ఞవిచారణము	184	30. భస్మధారణవై భవనిరూపణము	273
11. జ్ఞానయజ్ఞవిశేషము	190	31. జీవబ్రహ్మైక్యవిజ్ఞానవర్ణనము	284
12. జ్ఞానయజ్ఞవిశేషము-		32. భక్త్యభావకారణనిరూపణము	295
ప్రకారాంతరము	193	33. పరతత్త్వనామవిచారము	305
13. జ్ఞానయజ్ఞవిశేషము-		34. మహాదేవప్రసాదకారణ	
ప్రకారాంతరము	195	నిరూపణము	310
14. జ్ఞానయజ్ఞవిశేషము-		35. సంస్కారాయపరంపరాకథనము	311
ప్రకారాంతరము	203	36. సద్యోముక్తికరక్షేత్రమహిమ	315
15. జ్ఞానయజ్ఞవిశేషము-		37. ముక్తుపాయకథనము	319
ప్రకారాంతరము	208	38. ముక్తిసాధనవిచారము	324
16. జ్ఞానోత్పత్తికారణనిరూపణము	211	39. వేదావిరోధము	334
17. వైరాగ్యోత్పత్తిప్రకారము	215	40. సర్వసిద్ధికరధర్మవిచారము	341
18. అవిత్యవస్తువిచారము	220	41. పాతకవిచారము	344
19. నిత్యవస్తువిచారము	231	42. ప్రాయశ్చిత్తకథనము	349
20. విశిష్టధర్మవిచారము	232	43. పాపకుద్భ్యుపాయకథనము	358
21. ముక్తిసాధనకథనము	236	44. ద్రవ్యకుద్భ్యుపాయకథనము	365
22. మార్గప్రామాణ్యవర్ణనము	240	45. అభిక్షయివృత్తికథనము	371
23. శంకరప్రసాదకృమవర్ణనము	242	46. మృత్యునూచకవివరణము	374
24. ప్రసాదవై భవము	247	47. అవశిష్టపాపస్వరూపకథనము	377
25. శివప్రసాదము-ప్రకారాంతరము	250	48. శ్రీమద్దేవీస్తోత్రము	381
26. శివభక్తివిచారము	256	భండాంతగద్యము	384

ఓం

శ్రీ రామచంద్రాయనమః

శ్రీ సూత సంహిత

శ్రీ శివమాహాత్యఖండము

పార్వతీ హృదయనీరజమత్త భృజం
గజా తరంగరమణీయతమోత్త మాజమ్
సంకుద్భవక్త జనదుఃఖతమఃపతజం
కైలాసలిజ మనిశమ్ మనసా భజేఽహమ్!

శా. శ్రీలక్ష్మీశవిరించిముఖ్యసురసంశ్రేణ్యోరుపాదాబ్జుడై
శ్రీలూతాభుజగేంద్రకుంభిశబరశ్రేయఃప్రదుండై సదా
కైలాసాచలమందుఁ బోలె నవిడిరగ్రామంబునం బొల్పు మా
కైలానేశ్వరదేవుఁ డర్థిజనతాతకామ్యంబు లీదేర్చుతనీ.

తే.గి. భక్తజనముల పాలిటిరపాలవెల్లిఁ
గవిజనంబుల పాలిటిరకల్పవల్లిఁ
గమలజాండంబు లెల్లనుగన్నతల్లిఁ
దల్లులకుఁ దల్లి నుమతల్లి శ్రీదలఁతు నెపుడు.

సి. శత్రుఘ్నభరతలక్ష్మణసేవితుఁడు భూకు
మారీవిభురెడు రామప్రభుండు
శ్రీమత్పువర్చలార్కామినీమానస
హంసంబు శ్రీమారుతాత్మజురెడు
దేవసేనయును వశ్రీ పారిజాతీయుఁ
గొలువంగఁ జెలువొందుశ్రీకృష్ణసామి
యలమేలుమండమ్మనల బీబినాంబారి
నెదను దార్పెడు వేంకటేశ్వరుండు

తే.గీ. నాలువీధుల మొగల జతనంబు మ్రొక్క
నృత్యమాడెడి కట్టమ్మతయీశు కొమ్మ
కిమ్రపీయాషలహరియోశకాశికియును
జెలఁగి భక్తుల నెపుడు రక్షింతుగాత.

4

కం ఇందిర ముఖజితపార్వణ
చందిర హరినేత్రసారత్సవిలోలదృగిం
దిందిర విత్యం బస్మ
నందిరమున నుండి మమ్ముతమనుచును గాతన్.

5

శా సామాధర్వణముగ్యజుర్నిగమభాషానర్తకీనర్తన
శ్రీమద్రంగధరాయితాననచతుఃశ్రీకుండు శ్రీబారతీ
రామాజ్యంభదురోజకుంభసుపరీతరంభప్రియంభావుకుం
దోముం గావుత ధాత మమ్ముల శుభాత్యుర్పాగ్యసంధాతయై.

6

తే.గీ. విద్యలందు నిమగ్నులై శవేలయు వార
లెల్ల నా పిల్లలని కన్నతల్లి వోలె
సాకు శ్రీశారదాంబ యశస్మద్రసజ్జ
నిండుదయఁ దాండవం బాడుతచుండుఁగాక.

7

ఉ. ఉండ్రీ మటంచు వెండిమలకనుబ్బునఁ బట్టుచుఁ జెక్కుతీఁటవోఁ
దీండ్రీము తోడ గట్టులనుకదిగనఁ దాకుచు వెన్కఁ జేరి తా
దండ్రీని దల్లిఁ బేరడిగిరదాగిలిమూతల యాటలాడు మా
గుండ్రనిబొజ్జవేల్పు వలికగుబ్బలిమన్మని గుజ్జఁ గొల్పెదన్.

8

కం. రవిచంద్రమంగళులు రా
హువును గురుఁడు శనియు బుధుఁడునుచ్చస్థుల్ కే
తువు శుక్రుఁడు శుభదృష్టిన్
సవ నిత్తురు గాక మాకుశసకలార్థంబుల్.

9

ఉ. సన్నుతిఁ జేసి నాకుభవశత్యవతీసుతకాశిదాసులన్
నన్నయభట్టుఁ దిక్కికవిశనాథుని నెఱ్ఱనఁ బోతనార్యునిన్
నెన్నుదుటన్ గరాంజలులారనించి భజించుచు నాంధ్రపాణినిన్
జిన్నయసూరి మ్రొక్కెదనుశ్రేయని శుద్ధవచఃప్రసిద్ధికిన్.

10

తే.గీ. సూత్రకారుని జిన్నయశసూరి మ్రొక్కి
వాక్యకారుని బహుజనశపల్లిఁ దలఁచి
భాష్యకారుల వజ్జులవారిఁగొలిచి
వృత్తికారుల కిడియెదశనేటికొళ్ళు. 11

సి. శ్రీమాఘకవిరాజశశిశుపాలవధకావ్య
మాంధ్రభాష రచించితయలరె నెవ్వఁ
డాంధ్రభాషాయోషశకవతంసభూషగా
శ్రీసూతసంహితశ్రేణెప్పె నెవ్వఁ
దల భోజరాజరాశ్రమాయణచంపువు
త్రైలింగభాషలోకవాని నెవఁడు
తెలుపల్కుల నప్పరదీక్షితకృతమైన
కువలయానందంబుఁగూర్చె నెవఁడు

తే.గీ. ధనురాంధ్రాంగ్లగిర్వాణభాష లందు
సంప్రదాయజ్ఞుఁ డె నట్టిరచతురుఁ డెవ్వఁ
డట్టి ఘను బుద్ధవరపువంశశాబ్ధిచందురీ
శ్రీమహాదేవకవిచందురీశ్రీబీతిఁ దలఁతు. 12

తే.గీ. అతఁడు శ్రీసూతసంహితశ్రయందు రెండు
మూఁడు నాలుగు ఖండముల్ శ్రమొగి రచించి
మొదటి ఖండంబు నాకయిశవదలె నేమొ!
దాని దెనిఁగింతు గ్రంథసంశదర్శమునకు. 13

క. శ్రీమదుపనిషత్పచ్చి
ద్వ్యమిత్రానందబోధశ్రయద్భుతయోధా!
భూమైశ్వర్యసనాథా!
హైమవతీప్రాణనాథా! హతరిపుయాధా! 14

క. కరుణామృతభరితాంతః
కిరణాః పరమాణుయోగశ్రకరణాః భుజగా
భరణాః సురవరవఁదిత
చరణాః మునియోగివిబుధశ్రజనగణశరణాః 15

క. శారదవరసీరదశర

నారదశరదిందురజతశనగగిరమణీ

హీరమణీ హారమణీ

భారమణీయాంగ! సాధుశపాలనచంగా!

16

వ. దేవా! యవధరింపుము.

17

1. గృంథావతారము

తే.గీ. పుణ్య మైనట్టి నై మిశాశరణ్య మందు

సత్రయాగం బొనర్చి ప్రశసన్నచిత్తు

లై పురాణంబు లాలింపశనభిలషించి

శౌనకాదులు రోమహర్షణకుమారు.

18

క. సూతున్ విదితపురాణ

వ్రాతున్ షట్కాలశంభుశపదయుగపూజా

పూతున్ ధూతై నస్సం

పూతున్ గని పలికిరిట్లుకడుభక్తి మెయిన్.

19

ఉ. ఆదరమొప్పు నీకు హృదయంబున నిల్పుచు భక్తి నిష్ఠతో

నాదిహరిస్వరూపుడగుశ్రవ్యాసుని యొద్దఁ బఠించినాడ వ

ష్టాదశసత్పురాణములుశసాధుకథాస్మృతిచిహ్నారోమహ

ర్షాదయ నీకు సత్కథలశసంహిత మాకెఱిగింపు నావుడున్.

20

తే గీ. ఈశ! పరతత్త్వ! సంసారశపాశనాశ!

యాదిమధ్యాంతరహిత! యశనంతరూప!

నిఖిలలోకసదాధార! శనిర్వికార!

యంబికాపతి! యీశాన! శయంజలింతు,

21

ఉ. శ్రీదయితావతారమయిశచెల్వుగ భారతకర్తయై చతు

ర్వేదవిభాగముం జలిపిశస్త్రీలను శూద్రుల నుదరింప న

ష్టాదశసత్పురాణములుశసల్పిన సత్కవివేద మదురున్

సాదరభక్తి మ్రొక్కెదనుశ్రవ్యాసమునీందుని గీర్తిరుందునిన్

22

వ. అని పరమేశ్వరధ్యానంబును గురునమస్కారంబును గావించి

నిఖిలపురాణవ్యాఖ్యానవై ఖరీసమేతుండయిన సూతుండు శౌనకాదిముని

వర్జ్యం కిట్లు చెప్పందొడంగె. బ్రాహ్మంబును బౌద్ధంబును వైష్ణవంబును
శైవంబును భాగవతంబును భవిష్యంబును నారదీయంబును మార్కండే
యంబును నాగ్నీయంబును బ్రహ్మకైవర్యంబును లైంగంబును వరా
హంబును స్కాందంబును వామనంబును గౌర్మంబును మాతస్యంబును
గారుడంబును బ్రహ్మాండంబు ననునవి యష్టాదశపురాణంబులు. 23

తే.గీ. నాలులక్షలు శ్లోకముల్ వెలుచుండ
భాసురపురాణములు నెప్పై వ్యాసమాని
కామికాదిమహాగమగ్రంథములకు
నఖిలవిద్యల కభవుండెనయాదికర్త 24

తే.గీ. ఒకటి యగ్నిని భాస్కరునొకటి చెప్పు
రెండు శ్రీబ్రహ్మదేవునికీతీ బలుకు
నాలు శ్రీవిష్ణుమూర్తి గుణంబు లెన్ను
బదిపురాణంబు లీశ్వరులబ్రస్తుత్తించు. 25

క. తొలుతన్ వ్యాసమునీందుగ్గఁడు
దెలువఁగ విని పదియు నెన్నికీది పురాణంబుల్
చెలఁగి యుపపురాణంబులు
దెలిపిరి మును బదియు నెనిమిదింటిని మానుల్. 26

వ. సానత్కుమారంబును నాకసింహంబును సాందికేశ్వరంబును శివ
ధర్మంబును దౌర్వాససంబును నారదీయంబును గాపీలంబును మానవంబు
నౌశనసంబును (బ్రహ్మాండంబును) వారుణంబును గాళీపురాణంబును
వాసిష్టలైంగంబును మాహేశ్వరంబును సాంబపురాణంబును సౌరపురాణం
బును బౌరాశర్యంబును మారీచంబును గంగాపురాణంబు (భార్గవంబు) నను
నవి యుపపురాణంబులు వీనియందు. 27

శా. లక్షశ్లోకము లొప్పఁగా బుధజనశ్లాఘానిరాఘాటమై
త్ర్యంజీకీణమహత్త్వతత్త్వయుతమై యాచంద్రితారార్కమై
సాక్షాన్మోక్షపథప్రదర్శకమయై జ్ఞానాబ్ధియై సర్వతో
కక్షేమంకర మందగించు సభలన్ స్కాందం బమందరింబుగన్. 28

క. అందంబై సకలజనా
నందంబై పార్వతీశ్రీనామధురకథా
బృందంబై ముక్తిలతా
కందంబై స్కాంద మొప్పు శ్రీగవివరసభలన్. 29

వ. ఇమ్మహాస్కాందపురాణంబు పురాణంబులకుఁ దలమానికంబై
యాఁజుసంహితలతో నేఁబది ఖండంబులతో నఖండపై భవంబునఁ బరిధ
విల్లు మొదటిదగు సనత్కుమారసంహిత యేఁబదియైదువేలు శ్లోకంబుల
తోడను రెండవదియగు సూతసంహిత యాఁజువేలుశ్లోకంబుల తోడను
మూడవదియగు శాంకరసంహిత ముప్పదివేలుశ్లోకంబుల తోడను.
నాల్గవదియగు వైష్ణవసంహిత యైదువేలుశ్లోకంబుల తోడను. నైదవది
యగు బ్రహ్మసంహిత మూడవేలు శ్లోకంబులతోడను నాఱవదియగు
సౌరసంహిత వేయి శ్లోకంబులతోడను తవణిల్లు వీనియందు. 30

క. నాలుగుఖండంబులతో
నీలగళునికథల తోడ శ్రీనిగమాగమధ
ర్మాలంబితవివిధవిషయ
జాలంబులఁ బొల్పు సూతసంహిత సభలన్. 31

వ. మఱియును గ్రంథావతారంబునును బాళుపతవ్రీతంబును నందీ
శ్వర విష్ణుసంవాదాత్మకంబగు నీశ్వరప్రతిపాదనంబును నీశ్వరపూజా
విధానదేవపూజాఫలంబులును శక్తిపూజావిధానంబును శివభక్తపూజా
విధియును ముక్తిసాధనకథనంబును గాలపరిమాణతదనవచ్చిన్నస్వరూప
కథనంబును బృదివ్యుద్ధరణకథనంబును బ్రహ్మచే సృష్టికథనంబును
హిరణ్యగర్భాది విశేషసృష్టికథనంబును జాతినిర్ణయకథనంబును దీర్ఘ
మాహాత్మ్యకథనంబును సను విషయంబుల నొప్పి పదుమూడధ్యాయం
బులు నేడువందలు శ్లోకంబులును గలిగి. 32

క. తులకించు సూతసంహిత
తొలిఖండం బగుచుఁ బండితరులు గొనియాడన్
గలికల్మషనాశకమై
యిల శివమాహాత్మ్యఖండశ్రమెనఁగున్ సభలన్. 33

వ. మఱియును జ్ఞానయోగసంప్రదాయపరంపరాకథనంబును నాత్మచే
సృష్టికథనంబును బ్రహ్మచర్యాశ్రమవిధినిరూపణంబును గృహస్థాశ్రమ
విధినిరూపణంబును వానప్రస్థాశ్రమవిధినిరూపణంబును సన్న్యాసవిధి
నిరూపణంబును బ్రాయశ్చిత్త నిరూపణంబును దానధర్మఫలకథనంబును
బాపకర్మఫల నిరూపణంబును బిండ్తోత్పత్తికథనంబును నాడీచక్రనిరూ
పణంబును నాడీశుద్ధినిరూపణంబును నష్టాంగయోగంబున యమవిధియును
నియమవిధియును నాసనవిధియును బ్రాణాయామవిధియును బ్రత్యాహార
విధియును ధారణావిధియును ధ్యాన విధియును సమాధివిధియును నను
విషయంబుల నొప్పి యిరువది యధ్యాయంబులునేడువందలు ముప్పది
యేడు శ్లోకంబులును గలిగి.

34

క. పండితసభలకు నెల్లను
మండనమై సకలసుజనశ్రమాన్యంబై భూ
మండలి మెండుగ రెండవ
ఖండంబై జ్ఞానయోగశ్రఖండం బొప్పున్.

35

వ. మఱియును ముక్తిముక్త్యుపాయ మోచకమోచక ప్రదచతుర్విధ
ప్రశ్నంబులును ముక్తి భేదకథనంబును ముక్త్యుపాయకథనంబును మోచక
కథనంబును మోచకప్రదకథనంబును జ్ఞానానుత్పత్తి కారణకథనంబును
గురూపసదనశుశ్రూషణమహిమంబును వ్యాఘ్రపురంబున దేవోపదేశంబును
నీశ్వరన్మత్తదర్శనంబును నను విషయంబుల నొప్పి తొమ్మిది యధ్యాయ
ంబులు నైదువందలునఱువదిమూడు శ్లోకంబులును గలిగి.

36

ఆ వె, సకలవిజయధనుజనశ్రమకవిప్రమోదమై
సభల విస్తరిల్లితవిభవ మెసంగ
సూతసంహితను బ్రభూతమై మూడవ
ఖండ మగుచు ముక్తిశ్రఖండ మొప్పు

37

వ. మఱియును నాల్గవఖండంబు పూర్వోత్తరభాగంబుల నలరారు
నందుఁ బూర్వభాగంబున సర్వవేదార్థప్రశ్ననిరూపణంబును బరాపరభేదా
ర్థవిచారంబును గర్మయజ్ఞప్రైథవనిరూపణంబును వాచకయజ్ఞనిరూపణం
బును బ్రాణవవిచారనిరూపణంబును గాయత్త్రివివరణంబును. హంస

విద్యావివరణంబును షడక్షరవిచారంబును ధ్యానయజ్ఞవివరణంబును బదు
 నొకండవయధ్యాయంబు మొదలుకొని పదియేనవ యధ్యాయంబు వఱకును
 జ్ఞానయజ్ఞ విశేషంబులును జ్ఞానోత్పత్తి కారణ నిరూపణంబును వైరాగ్యో
 త్పత్తి ప్రకారంబును ననిత్యవస్తు విచారంబును నిత్యవస్తు విచారంబును
 విశిష్టవర్మవిచారంబును ముక్తిసాధనకథనంబును మార్గప్రామాణ్యవర్ణనం
 బును శంకరప్రసాదక్రిమవర్ణనంబును బ్రహ్మసాదవైభవంబును శివభక్తి విచా
 రంబును బరపదస్వరూప విచారంబును శివలింగస్వరూపకథనంబును శివ
 స్థానవిచారంబును భస్మధారణ వైభవనిరూపణంబును శివప్రీతికరజీవ
 బ్రహ్మైక్యవిజ్ఞానవర్ణనంబును భక్త్యభావకారణనిరూపణంబును బరతత్త్వ
 న్నామవిచారంబును మహాదేవప్రసాదకారణనిరూపణంబును సంస్కారాయ
 పరంపరాకథనంబును సత్యోముక్తి కరక్షేత్రమహిమంబును విమలకృపాయ
 కథనంబును ముక్తిసాధనవిచారంబును వేదావిరూఢంబును సర్వసిద్ధి రధర్మ
 విచారంబును బాతకవిచారంబును బ్రాయశ్చిత్త కథనంబును బాపశుద్ధ్యపాయ
 కథనంబును ద్రవ్యశుద్ధి కథనంబును నభక్త్యనివృత్తి కథనంబును మృత్యు
 సూచక వివరణంబును నవశిష్టవాపస్వరూపకథనంబును సుతరభాగంబున
 మొదటిదగు బ్రహ్మగీత యందు బ్రహ్మజిత్తియు వేదార్థవిచారంబును
 సాక్షిశివస్వరూపకథనంబును సాక్ష్యస్థిత్వకథనంబును తలవకారోపనిష
 ద్వివరణంబును నాదేశకథనంబును చాందోగ్యోపనిషద్వివరణంబును వస్తు
 స్వరూపవిచారంబును ముండకోపనిషద్వివరణంబును దత్త్వవేదనవిధి
 యను కైవల్యోపనిషద్వివరణంబును నానందస్వరూపకథనంబును బృహ
 దారణ్యకోపనిషద్వివరణంబును నాత్మమునకు బ్రహ్మత్వ ప్రతిపాదన
 మను బృహదారణ్యకోపనిషద్వివరణంబును బ్రహ్మముయొక్క సర్వ
 శరీరస్థితియను కఠవల్లిశ్వేతాశ్వతరోపనిషద్వివరణంబును శివాహంప్రత్య
 యాశ్రయత్వకథనంబును నైతరేయకాదినర్వోపనిష త్సంగ్రహంబును
 రెండవదియగు సూతగీతయందు సూతగీతయు నాత్మచే సృష్టి కథనం
 బును సామాన్యసృష్టికథనంబును విశేషసృష్టికథనంబును నాత్మస్వరూప
 కథనంబును సర్వశాస్త్రార్థసంగ్రహ వర్ణనంబును రహస్యవిచారంబును
 సర్వవేదార్థ సంగ్రహంబును నను విషయంబుల నొప్పి యలువదియేడ
 థ్యాయంబులు నాలుగువేలు ణ్ణంబులును గలిగి.

తే.గి. అజులకు భక్తి మార్గంబుననువుపటిచి
విజులకుఁ గర్మ మార్గంబునవిశదపటిచి
ప్రాజులకు జ్ఞాన మార్గంబునపదిలపటిచి
యజులకు భవభండంబునయలరు సభల.

39

తే.గి. మొదట సర్గంబు ప్రతిసర్గమును బదపడి
వంశవంశానుచరితమనన్వంతరములు
గాల నష్టాదశపురాణశాసనములును
బంచలక్షణముల తోడఁబరిధించు.

40

చ. శ్రుతులు పఠించి శాస్త్రములుఁబఠింపఁ జేసియు ముక్తికామిని
రతుఁడగు పండితాగ్రణి పురాణములన్ బరియింపఁడేనియున్
అతనిని గాంచి మిక్కిలి భక్తయంపడుచుండును వేదమాత లో
నితఁడు ప్రతారణంబు వెలయించు నటంచును సంశయించుచున్

క. ఇతిహాసపురాణంబుల
శ్రుతిని సముపబృంహణంబునఁబొప్పడుఁ జేయన్
శ్రుతిమాత గూఢ నల్ప
శ్రుతుఁ గని విష్ణావశంకత్రుక్కును గానన్.

42

క. స్మృతులు పురాణంబులు భా
రతమును శాస్త్రములు వేదశాస్త్రవిరోధ
స్థితిని బ్రమాణంబు లగున్
స్వతఃప్రమాణంబు వేదశాస్త్రసంహిత సుందీ:

43

మ. భగవంతుండు శివుండు నిశ్చలపరశబ్రహ్మంబు మాయాగతిన్
జగతిన్ నై కవిధస్వరూపములు పంకచారించులీలన్ మహా
నిగమం బొక్కటి భిన్నశాఖలను సంతదీపించి సర్వేశ్వరున్
నగజానాథుని శంఖు శంకరుని విశ్వానాథుఁడొకఁ బేర్కొనున్

44

క. సరసిరుహసంభవునిన్
హరుఁడు మొదట సృజన చేసియఖిలశ్రుతులన్
గరుణమెయి నొసఁగె నంతట
స్మరియించి పెలార్చె నలువనకలస్మృతులన్.

45

స. శ్రీపరాశరమహర్షికి సత్యవతి యందు
 వ్యాసమహర్షియై యవతరించి
 భద్వయమద్వయశబ్రతయవచతుష్ట
 యానాపలింగకూకస్కాఖ్యసత్పు
 రాణజాలంబులుగ్రహిణి విరచించి
 యుపపురాణంబులగ్రహిణినినర్చి
 పంచమవేదమైశ్వరగివ భారత
 సంహితఁ బ్రౌఢిమైశ్వరసంతరించి

తె.గి. వేదవృక్షమునకుఁ గూర్మిఁగ్రహిణి చేసి
 శాఖ లొనరించి యుపనిషత్సార మెల్ల
 బ్రహ్మసూత్రంబులందునఁగ్రహిణిదొకొల్పె
 నాదినారాయణుఁడు బాదశరాయణుండు. 46

స. ఏకవింశతిశాఖలరేపార ఋగ్వేద
 మొప్పారు హాత్రక్రితయోపయోగి
 నూటొక్కశాఖలగ్రహిణిని యాధ్వర్య
 వక్రియాధారమైశ్వరములు యజువు
 వేయిశాఖలతోడఁగ్రహిణిపొందు సామంబు
 గానప్రధాన మౌద్గాత్రసరణిఁ
 దొమ్మిదిశాఖలతో నధర్వంబొప్పుఁ
 దంత్రమంత్రములకుఁగ్రహిణిదావలమయి

తె.గి. అదికొలంబు నందునగ్రహిణి మెల్ల
 నొక్క ప్రోగయి యున్నచోఁగ్రహిణి దీర్చి
 చక్కపఱచిన శ్రీపరాశరసుతుండు
 వ్యస్త వేదుండు గావునగ్రహిణిఁడయ్యె. 47

శా. వ్యాసున్ బైలుఁడు గొల్చి ఋక్రుతి నధర్వంబున్ సుమంతర్ని జి
 జ్ఞాసన్ నేర్చిరి నేర్చె యజుషము వైశంపాయనుం డర్థితో
 శ్రీసామంబు పఠించె జైమినియుఁ దర్చిష్యప్రశిష్యోక్తమై
 భాసిల్లెన్ శ్రుతి దానఁ బొల్పె జగతిన్గ్రహిణిమాచారముల్.

క. అయ్యమిచంద్రుడు వ్యాసుడు
ముయ్యాలు పురాణములను మోదముతో మా
యయ్యకు సుగ్రశవసున
కాయ నొసగె నతడు నాకు నుపదేశించెన్. 49

మ. అని యీరీతి వచించి సూతుడు ననంతానందపూర్ణాత్మః చి
ద్దనః సర్వేశ్వరః సర్వసాక్షిః శివః రుద్రాః శంకరా! పార్వతీ
వనితామానసపశ్యతోహరః హరాః బ్రహ్మేంద్రవిష్ణ్వర్చితాః
యనుచున్ భక్తివశాత్ముడై పరశివశ్రద్ధానాబ్ధిలో ముగ్ధుడై 50

2. పాశుపత వ్రతము

వ. శ్రీమన్మహేశ్వరశ్రద్ధానపూతుండగు సూతుం గాంచి నై మిశియులు
దేవా! యేహేతువునం జేసి యీసర్వ జగత్తును విభక్తంబయ్యె? నుత్ప
న్నంబగు జగత్తనిత్యంబు గదా! పశురూపుండగు జీవుం డజ్ఞాని గావున
కర్త గానెరడు. జడప్రకృతియుఁ గర్త గానోపదు. కావున సర్వజ్ఞుం
డగు పురుషుండు జగత్కర్త కావలయు నన్విధంబు మాకెఱిగింపు మని
వేడిన సూతుండు దయాసాంద్రుండై మునీంద్రులారా! యీరహస్యంబు
నథర్వశ్రుతి పలికిన విధానంబున వక్కాణించెద సావధానంబుగ వినుం
డని యిట్లు చెప్పందొడంగె

క. పూర్వము విష్ణువు మొదలుగ
గీర్వాణులు లోకస్పృష్టికీలక మెఱుంగన్
సర్వేశ్వరుని నివాస ము
ఖర్వవిలాసంబుఁ గనిరి కైలాసంబున్. 52

క. అచ్చటఁ గమలాక్షిదివి
యచ్చరులకు దర్శనంబునభవుం డొసగెన్
చెచ్చెర వారలు మ్రొక్కిరి
తచ్చరణాబ్జముల వ్రాలితద్దయుభక్తిన్ 53

ఉ. మానుగ మ్రొక్కు నిర్జరులమన్నన చేసి వచించె నీశ్వరుం
డేన సమస్తలోకములకేలికనై చరియింతు నెప్పుడున్

ఏన సమ స్తోకములశక్తెల్లను గర్త మదీయమాయచే
నీనిఖిలప్రపంచచయ మేర్పడుచుండుఁ జరాచరాత్మమే. 54

చ. ఎవఁడు మదీయమూర్తి గనకనెంచు నెఱుంగు నతండు శ్రీగురున్
దవిలి భజించి యౌపనిషదప్రకటార్థములన్ గ్రహించినన్
శివుఁడు జగదురుం డీటులఁజెప్పి తిరోహితుఁ డయ్యె నంతలో
దివిజులు లోకనాథు శివశదేవుని గానక సంభ్రమించుచున్. 55

స. శ్రీపరమేశ్వరశరూపంబు భావించి
యూర్ధ్వదిక్కునకు బాహువుల నెత్తి
యాథర్వణశ్రుతిశాస్త్రావృత్తి గావించి
హరుని సూక్తంబులనభినుతించి
పంచాక్షరీమంత్రపారాయణము చేసి
శతరుద్రీయశ్రుతిశ్రద్ధఁ జదివి
శంకరశ్రీనామశాహస్రిఁ బఠియించి
యభవగీతంబులనాలపించి

తే.గీ. అగ్నిహోత్రసముత్పన్నశ్రమైన భస్మ
మెలమిఁ గైకొని శుద్ధపాత్రలను బెట్టి
యంఘ్రిసంక్షేపన మొనర్చిశయాచమించి
భవ్యదర్శపవిత్రసకత్వాలు లగుచు. 56

క. ఓమాపోజ్యోతిరితి
శ్రీమంత్రంబును జపించిశ్రీజలనాథున్
శ్రీమన్నారాయణునిన్
నేమంబునఁ దలఁచి భూతినిం గొని వారిన్. 57

క. శ్రీబాలాత్రిపురేశ్వరి
శ్రీబాలశకాంకమకుటాశ్రేణిఁ దలఁచుచున్
జాబాలమంత్రజాలము
శ్రీబాలాప్రాణనాథశ్రేణి చదువుచున్. 58

తే.గీ. మహితభస్మంబు నాపాదరమై సకలంబు
నలఁది ఫాలహృత్ఫలకుక్షిరహస్తములను
బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మకరప్రభృత్యమైన
శ్రీత్రిపుండ్రంబు భక్తి ధరరించి మించి.

59

క. కీలించి దృష్టి లోనికిఁ
గ్రాలు హృదయపద్మకర్ణికల వహ్నినిభున్
వాలాగ్రమాత్రు నీశ్వరుఁ
బోలంగని ప్రణవమంత్రముల జపియింపన్.

60

స. శరదబ్దసన్నిభస్వచ్ఛదేహము తోడ
శార్దూలచర్మవస్త్రంబు తోడ
వరజటాజూటప్రశవద్వియద్దుని తోడ
రమణీయబాలచంద్రద్రకళ తోడ
వాతాశనాధీశ్వరహారతతి తోడ
రవిశశిజ్వలననేత్రముల తోడఁ
గాలకూటగ్రాసరకలితకంఠము తోడ
భాస్కరసాహస్రభాతి తోడ

తే.గీ. వాఁడి మీఱిన ముమ్మొనకవాలు తోడఁ
బ్రక్కఁ గైదండ నొసఁగు శరర్వాణి తోడఁ
గార్తికేయవినాయకకలితుఁ డగుచు
నల్ల సురలకు శివుఁడు ప్రకృత్యక్షమయ్యె.

61

సి. ఎవ్వని దర్శింపకనెల్ల వేదాంతులు
నుపనిషన్మంత్రంబుకలొగిఁ బలింతు
రెవ్వని వీక్షింపకనెల్ల విప్రేంద్రులు
నామ్నాయసంహితకలభ్యసించు
రెవ్వని దృష్టింపకనెల్ల బ్రాహ్మణపండ్రు
లఖిలయజ్ఞంబులకలనాచరింతు
రెవ్వని దిలకింపకనెల్ల యోగీశ్వరు
లక్షాంగయోగంబునవిగమింతు

తె.గీ. రెవని కరుణాకటాక్ష మొక్కొంత సోఁక
విష్ణు వింతటి వాడయ్యెనవిశ్వనేత
యెవని గానంగ నేరరుఁహినబదు
లట్టి యీశ్వరుఁ గాంచిరితయమరు లెల్ల.

62

క. కాంచి మహాదేవుని బల
కాంచితతను లగుచు నుదుటహస్తంబులు కీ
లించి సగదదముగ విను
తించిరి సద్భక్తి నెల్లకదివిజులు గుములై.

63

శా॥ స్వర్గాధీశ్వరకాలనారదహరిఁబ్రహ్మాది సంసేవితా!
దుర్గాచ్చిత్తసరోజబంధరః వినిర్ధూతాఖిలాఘవజా!
స్వర్గంగాజలకుందచంద్రనిభభాస్వదాత్రవిభ్రాజితా
భర్గా! పాలితభక్తవరః వినతుల్ఘోషాలాక్ష! మృత్యుంజయా. 64

మందా క్రాంతము :

నీలగ్రివా! నిగమవినుతా! శనిత్యన్యత్యప్రమోదా!
లాలాటాక్ష! శ్రితజనచయాశ్లాద! లోకాధినాథా!
కైలావాసా! త్రిపురహరణా! శనంయమిస్తోత్రపాత్రా!
కాలాభీలా! శతశతనమస్కారముల్ దేవదేవా!

65

మత్త కోకిలి :

హేమగోత్రశరాసనా! కుసుమేషుదర్పనిరాసనా!
సామజాసురభంజనా! శ్రితశసర్వసజ్జనరంజనా!
భూమసంస్పృతిఖండనా! ఘనభౌగిమండలమండనా!
సోమపావకభాస్కరేక్షణ! శుద్ధతత్త్వవిచక్షణా!

66

మ రి ని :

వరనిగమవిహారా! శపార్వతీచిత్తచారా!
దురితతిమిరమిత్రా! శస్త్రవ్యదీవ్యచ్చరిత్రా!
సురనతపదపద్మా! శసూరిచిత్తాబ్జసద్మా!
శరణు శరణు దేవా! శసంతతోద్యత్ప్రభావా!

67

పంచ చాముము :

జటాకుటీతటీనటల్లశసద్వియత్తరంగిణీ
స్ఫుటాంబుజోల్లసత్తడంఘ్రిశుద్ధగానరంజనా!

నటోద్భటా! యఘావశీఘ్ర నాఘనప్రభంజనా!

కటిపటద్గజాజినా! జతగత్ప్రభూ! నిరంజనా!

68

కషిరాజ విరాజితము :

జయ శివశంకర! శత్రుభయంకర! శసాధుశుభంకర! శశర్వ! హరా!

జయ నిటలాంబకశిగ్ధసుమాంబక! శచక్రధరాంబక! శచంద్రధరా!

జయ శరపారదశశారదసీరదశసారయశోవర! శశైలచరా!

జయ విషభక్షణ! శసంశ్రితరక్షణ! శసచ్చుభలక్షణ! శశస్తకరా! 69

స్య గృథ :

ఉద్యత్థద్యోతతేజా! శయురుగుణశమనోద్యోగయోగానవద్యా!

అద్యా! వేదైకవేద్యా! శయఘభవపటలశ్యాధినిర్వేదవైద్యా!

సద్యస్సంకల్పసిద్ధా! శసకలమునిజనాశాద్య! వేదాంతదీప్య

త్పద్యా! కందర్పదర్పశ్రవహరణ, వినతుత్పార్వతీచిత్తహృద్యా

అశ్వచాటి వృత్తము :

లింగా! విభూషితభుజంగా! జటాకలితశిరంగా! కరాబ్జధృతసా

రంగా! చతుశ్చుత్తితుశ్శరంగా! ధరాతలశశతాంగా! సుముక్తివనితా

సంగా! విశుద్ధధవశశాంగా! జగద్భరణశేచంగా! ప్రపూరితకృపా

పాంగా! విచారభవశభంగా! శివాయుతశుభాంగా! నతుత్పురహరా

శిఖరిణి :

పరజ్యోతీరూపా! వరజపతపోభావసులభా!

నిరాకారా! నిత్యా! నిగమగమనా! శనిరుణ! మహే

శ్వరా! నాదాతీతా! శ్రుతిశిఖరతత్త్వప్రముదితా!

స్మరారీ! సంసారప్రథన! భవ! నిశ్శ్యామ! వినుతుత్. 72

వనంత తిలకము :

పంచేంద్రియేషణవిభంజన! నిర్వికారా!

చంచత్ప్రభావ! భవశసాగరదివ్యనావా!

పంచాస్య! సాంఖ్యపదభావన! యోగిచేత

స్సంచార! విశ్వమయ! శసాధునుతా! నమస్సుత్. 73

క.

అని యీరీతిని వేల్పులు

కొనియాడి పదంబు లంటిరకూర్చిని గొలువన్

గని కరము కవికరంబునఁ

గనుకని వచియించె శివుఁడు గంభీరముగన్.

74

పి. వినుము జనార్దనః శ్రీ వినుఁడు దేవతలారః
 పరమత త్వంబునై శ్రవరగు దేన
 నాయందు జనియించి నాయందుఁ గలియును
 సకలచరాచరాశ్మకజగంబు
 నాకంపె నధికుండు నాతో సముండును
 దిలకింప ముజగంశ్రీబులను లేఁడు
 నన్నెఱింగెడు నట్టిజ్ఞానంబు వేదాంత
 సంశ్రవణంబుచేత సంభవించు

తె.గి. యజ్ఞనిర్మాతకల్మషుల్ శ్రద్ధాననిష్ఠఁ
 ద్యక్తకర్మకలాపులారదాంతికాంతి
 యుతులు యతులు ముముక్షువుల్ ప్రతులు నన్ను
 నెఱుంగ నేర్తురు పెఱులు నశ్నెఱుగ లేరు.

75

తె.గి. పలికినాడను వేదాంతశ్రేణివంబు
 దీనిఁ బాశుపతాచారశ్రీహిను తోడఁ
 బలుకఁగాఁ గూడ దిది వేదశ్రావణతంబు
 యనుచు వచియించి మాయ మరయ్యెను శివుండు.

76

క. నిరర్జున లెల్లరు జగతికి
 ధూర్జటియే కర్త యనుచుఁబోడ నెఱిఁగి యు
 త్సర్జించిరి సంశయముల
 నార్జింపుఁడు మీరు కూడ శ్రవణవని భక్తిన్.

77

వ! అని సూతుం డుపదేశించిన మహాదేవమాహాత్మ్యం బును శ్రీ
 మత్పాశుపతవ్రతమాహాత్మ్యంబును విని హృష్టచేతస్కుతై నై మిశీయులు

3. సంహితా విష్ణు సంహితము - శివమహాత్మ్య వ్రతిపాదనము.

తె.గి. గరుడగంధర్వయక్షరాక్షసవిశాచ
 భుజగసురనరకిన్నరమునుల కెల్ల

భుక్తిముక్తిప్రదాతయోఃపూజ్యః డేవఃః.

వాని నెఱిగింపు మన సూత్రమౌని పల్కె.

79

ఉ. పూర్వము విష్ణుమూర్తి ఫణిభూషణుదివ్యమహత్త్వ మెర్గియున్
శర్వునిమాయ గ్రమ్మఁగనెఱచాల విమోహితుఁడై యహంకృతిన్
సర్వము నేనయీ జగముఁనాదగు శక్తి విలాస మంచుఁ దా
గర్వము పూనె మాయ గనుఁగప్పదె? యెంతటివారి కేనియున్.

ఉ. పంకజనాభఁ డిట్టు లభవప్రతిభన్ గనలేక మాయచే
నింక సమస్తజీవులకుఁనేన విభుండను గర్త నంచు నా
ధ్యంకరణాత్ముఁడై సురలక్రకంఠుజగర్భున కాజ్ఞ చేసినన్
శంకరుఁ డంత స్వియమగుశక్తి నిగైకొనె మోహ మందఁగన్.

క. శంకరుఁడు శక్తి గైకొనఁ
బంకజనేత్రుండు సురలుఁబ్రహ్మయు మాయా
కింకరులై మోహమహా

పంకంబునఁ బడిరి పశులవలెను వివశులై.

80

క. బృందారకవరు లెంతయు
నాందోళన మొందుచుండఁనదృఢరీతిన్
నందీశ్వరుండు వారికి

ముందటఁ దోఁతెంచి యిట్లుఁబోధ యొనర్చెన్

81

మ. విను! నారాయణ! పద్మగర్భ! వినుమీ! బృందారకుల్ మీరలున్
వినుఁడీ! నావచనంబు సర్వజగముల్ విశ్వంబు ఫాలాక్షచే
ఘనకోలాహలకాలకూటక బళీకారక్రియాదక్షచే

జననం బందును బెంపు నొందు నడఁగున్ సత్యంబు చింతింపుఁడీ

శా. విశ్వాత్ముండును విశ్వసాక్షియు మహావిశ్వప్రభామూర్తియున్
విశ్వాధారుఁడు విశ్వజంతునివహావిష్టాత్ముఁడున్ విశ్వుఁడున్
విశ్వస్రష్టయు విశ్వపాలకుఁడు శ్రీవిశ్వేశ్వరుం డొక్కడే
విశ్వానంబున నాదుమాట వినుఁడీ! విశ్వంభరాదుల్ సురల్. 82

అ.వె. ధాత శివుఁడెయో విధాతయు శివుఁడెయో

శంకరుండె లోకశంకరుండు

వహ్నిచేత నినుము శ్రభాసించి దహించు

భాతి జగము శివునిచేత వెలుగు.

86

ఆ.వె. శివుని సత్ప్రసాదశలవలేశలవముచే

గృష్ణ! పొందితీవుశివునిపదము

శివుని సత్ప్రసాదశలవలేశలవముచే

దేవతాత్వ మొందెదదేవగణము

87

చ. వినుము! మహేశ్వరాజమెయిశివునిశివుని సర్వము నొప్పుచుండునో

వనజదళాక్ష! యీశ్వరు నశవారితమాయను భ్రాంతిపొంది తీ

వనిశము పార్వతీపతిపదాబ్జములన్ భజయింపు భక్తితో

నని వచియించి నంది రజతాద్రికి నేగె రథోత్తమంబునన్. 88

చ. అది విని పద్మనాభుడునుశహాటకగర్భుడు లక్ష్మి వాణీయున్

ముదమునఁ దక్కు దేవతలుశమోహము వీడి మహాప్రపత్తితో

హృదయములందు శంకరు మహేశ్వరుఁ గొల్చిరి కృష్ణపింగళున్

సదయుడు నందివాహనుడుశ్రవయ్యన దర్శన మిచ్చె వారికిన్. 89

తే.గీ. ఇట్లు సాక్షాత్కరించినశ్రీయాశుఁ గాంచి

చేరి దండప్రణామముల్శ్రీచేసి భక్తిఁ

గేలుతోయిని నుదుటిపైశ్రీగీలుకొలిపి

యభినుతించిరి బ్రహ్మవిష్ణ్వాద్యమరులు.

క. జయజయ! కరుణాసాగర!

జయజయ! దేవేశ! సర్వశ్రజగదాధార!

జయజయ! ముక్తిఫలప్రద!

జయజయ! సంసారపాశశ్రంహార! హర!

91

తే.గీ. వేదవేదాంతసంస్తుతశ్రయాదిదేవ!

శూలహస్త! మహేశ్వరాశ్రీనీలకంఠ!

విశ్వనాయ! విశ్వేశ! శ్రీవిశ్వయోని!

శంకరాశర్వాకృతివాశసా! నమస్సు.

92

మత్తకోకిల :

సోమరూపము వహ్నిరూపము సూర్యరూపము దాల్చియున్

భూమిరూపము తోయరూపము పొంది వాయువుమూర్తియై

వ్యోమరూపము నాత్మరూపమునొప్పుగా ధరియించియున్
గోము మీతిన యష్టమూర్తి నిగోరి కొల్పెద మెప్పుడున్.

83

సీ॥

సత్యరూపునకు నశ్చ సత్యరూపునకును

బోధరూపునకు నశ్చ బోధునకును

సుఖరూపునకును నిశ్చ సుఖరూపునకును సం

పూర్ణరూపునకు నశ్చ పూర్ణునకును

బ్రహ్మరూపునకు నశ్చ బ్రహ్మరూపునకును

జీవరూపునకు నశ్చ జీవునకును

వ్యక్తరూపునకు నశ్చ వ్యక్తరూపునకును

శబ్దరూపునకు నశ్చ శబ్దునకును

తే.గీ. స్పర్శరూపరసంబులునశ్చ సరగఁ దాల్చి

స్పర్శరూపరసంబులునశ్చ వదలి గంధ

రూప మొందియు గంధంబునశ్చ రూపు లేని

పరమశివున కొనర్తుమునశ్చ వందనములు.

94

పి.

దేహరూపునకు నశ్చ దేహరూపునకును

బ్రాణరూపునకు నశ్చ ప్రాణునకును

శ్రోత్రరూపునకు నశ్చ శ్రోత్రరూపునకును

ద్వక్ష్పరూపునకు నశ్చ త్వక్కునకును

దృష్టిరూపునకు నశ్చ దృష్టిరూపునకును

జిహ్వోన్మరూపి కశ్చ జిహ్వనకును

ఘ్రాణరూపునకు నశ్చ ఘ్రాణరూపునకును

బాదరూపునకు నశ్చ పాదునకును

అ.వె. పాణిరూపునకు నశ్చ పాణిరూపునకును

వాక్స్పరూపునకు నశ్చ వాక్కునకును

నిఖిలరూపములనునశ్చ నెగడియుఁ గానట్టి

వాని కిడుదు మేమునశ్చ వందనములు.

95

అ.వె. లింగరూపునకు నశ్చ లింగరూపునకును

బాయురూపునకు నశ్చ పాయునకును

జిత్తరూపునకు నశ్చిత్తరూపునకు న
హీనభక్తి నిత్తుశ్చ మేటికోళ్ళు.

96

ఆ.వె. మాతృరూపునకు నశ్చమాతృరూపునకును
మానరూపునకు నశ్చమానునకును
మేయరూపునకు నశ్చమేయరూపునకును
మితికి నమితి కిత్తుశ్చమతులనతులు.

97

వ రజతాదిరూపంబు శుక్త్యాదులందు వలె భవదీయ దివ్యపరమార్థ
స్వరూపంబు భావాభావప్రసంశ రూపంబునఁ బరికల్పితంబై భాసించును
గాన సర్వరూపరహితుండ వయ్యును సర్వరూపంబులఁ బ్రకాశించు పర
మేశ్వరా! నీపాదపద్మంబులకుఁ బ్రణమిల్లెదము.

క. అక్షీణదయావీక్షణ!

త్ర్యంజయ! క్షమియించి మమ్మునాదర మొప్పన్
రక్షింపుము! రక్షింపుము!

రక్షింపు మటంచు నాసుశ్రుత్ ప్రార్థింపన్.

99

క. శీఘ్రముగ సురసుమాంజలు

లాఘ్రాణించుచు ననుగ్రహవోకముతో

వ్యాఘ్రాజినాంబరుండును

వ్యాఘ్రపురంబునకుఁ జేరెనమరుల తోడన్.

100

వ. ఇట్లక్షీణకరుణాకటాక్షవీక్షణుండగు అలాచేక్షణుండు గొంపోవ
శ్రీమద్వ్యాఘ్రపురంబు చేరియట శ్రీనటరాజరాజనాట్యావలోకనతత్పరులై
బృందారకులు భూబృందారకులతో బృందంబులు గట్టి యమందానంద
కందశితహృదయారవిందులై శుందు వసించిరి గావున మహర్షులారా!
మీరు గూడ ఘృణోదధి భక్తుల పెన్నిధి శశాంకశేఖరు సకలలోక
శివంకరు శంకరు నకలంకభక్తి గొలువుండని యానతిచ్చిన సూతుం
గాంచి.

101

4. ఈ శ్వర పూజావిధానము.

తె.గీ. అనఘ! యీశ్వరమాహాత్యశ్రమానతీయ

వింటి మియ్యెడ వీనులశ్రవిందు గాఁగ

శివుని పూజావిధానంబుశ్చెప్పు మనుషుఁ
జెప్పుఁ దొడఁగెను సూతుండుశివుఁ దలంచి.

102

తె.గి. స్నాన మొనరించి పరిశుద్ధతాత్రి యందు
గోమయవిలేపనంబు మ్రుక్కులును గూర్చి
తూర్పుముఖముగ నాసనంశబేర్పరించి
భక్తి నాగస్త్యశాస్త్రోక్తకృపద్ధతులను.

103

సి. మునులార! శివలింగమును భక్తిఁ గొనివచ్చి
యింబుగా నావాహనం బొనర్చి
యర్ఘ్యంబుఁ బాద్యంబునాచమనం బిచ్చి
న్నపనంబు వేదమంత్రములఁ జేసి
పంచాక్షరీ మంత్రపారాయణము తోడఁ
బురుషసూక్తంబునుశబ్దరి జపించి
యాసనంబందు శ్రీహరుని బ్రతిష్ఠించి
ప్రణవపూర్వకము వశస్త్రంబుగట్టి

తె.గి. జందెమును వేసి నగలనుశబ్దంబుపఱిచి
గందము నలంది సుమమాలికలు ఘటించి
ధూపమును వేసి కర్పూరకదీప మొసఁగి
వివిధభక్యైశి హవియు నైశవేద్య మిచ్చి.

204

వ. ఇట్లు మధ్యమధ్యపానీయంబుతో నాదరంబున నైవేద్యము నివే
దించి మఱల నాచమనంబు సమర్పించి.

105

తె.గి. నాగవల్లులు తపురంబుపూగఫలము
క్రొత్తముతైపుసున్నంబుగూర్చి నట్టి
తములము నొసంగి ప్రణమిల్లికస్తవము చేసి
శివుని బ్రణవంబుతో విసర్జింప వలయు.

106

వ బ్రహ్మచారియు గృహస్థుండును వానప్రస్థుండును బ్రతిదినం
బును శివపూజ నొనర్పవలయు. సన్న్యాసి ప్రణవంబు చేత దేవదేవుని
బూజింపవలయు. స్త్రీలు నమశ్శివాయ మంత్రంబుచే శివు నర్చింపవలయు
విరక్తులగు శూద్రులు నన్యనరులును శివాలయమును దర్శించి ప్రణమిల్లి

వలయు. శివపూజాతత్పరుల జీవితంబు సఫలంబగు. శివార్చనంబే భుక్తి
ముక్తిప్రదంబు. ఈ యర్థంబు తెటపడ నొక పురావృత్తంబు వక్కా
ణింతు నాకర్ణింపుడు. 107

మ కడు దుర్మార్గుడు పుల్కనుం డొకడు మున్ శగర్వం
బఖర్వంబుగా

బుడమిం దిమ్మరి కండకావరముతో భూదేవులం జంపుచున్
వడి మార్గంబులు గొట్టుచున్ బధికులన్ భాదించుచున్ గోవులన్
మడియం జేయుచు రాశులౌ ధనము సంకపాదించె దుష్టాత్ముడై.

క. గణికాపతి యగు నొక బ్రా

హ్మణుడు సుబంధుండు నాగ్రనతనికి మిత్ర

గ్రణి యుండఁ గొంతధన మ

ర్పణ చేసెను బుల్కసుండు శవానికి మైత్రిన్.

109

ఉ. పుల్కనుఁ డిచ్చినట్టి ధనశ్రమం గొన నెంచియుఁ బాపభితి లో
నుల్కుచు బ్రాహ్మణుం డనియె శనోసఖ! పుల్కన! పాపశీలివై
నిల్కడ లేక నీవు ధరణీసురులన్ గతీయాలఁ బాంథులన్
ముల్కుల నేసి చంపితివి శ్రముప్పిరిగొన్న ధనాశపెంపునన్. 110

క. ఆలింపుము! నావచనము

చాలింపుము! నరవధాద్యశనహ్యక్రియలన్

పాలింపుము! ధర్మంబును

గిలింపుము! హృదయమందు శగిరి కున్ భక్తిన్.

111

చ. ఆనుచు సుబంధువిప్రుడు మశహాదరబుద్ధి వచించు మాట లిం
పున విని పూర్వజన్మ కృతశ్రుణ్యలవంబునఁ బుల్కనుండు తా
మును పొనరించినట్టి యఘశ్రముల్ తలపోయుచుఁ దాప

మొందుచున్

మనమున నోకిలింపుచును శమాటికి మాటికి భీతి పుట్టఁగన్.

తే.గి. గోమహీసురకంఠముల్ శగోసినాఁడఁ

జేయరానట్టి పాపముల్ శచేసినాఁడఁ

నిట్టి నాకింక నిష్కృతిశయేమి గలదు

నుడుపు మని విప్రు కాళ్ళపైఁ బడియె నతఁడు.

113

శా. పశ్చాత్తాపము నొంది పుల్కసుఁడు తాఁబాదంబులన్ బట్టుచున్
నిశ్చేష్టుండయి యున్నఁ గాంచి గణికాశనేతృండు గోత్రామరుం
దాశ్చర్యంబును సిగ్గు నొంది మదిలోనాపుల్కసున్ లేపి ప్రా
యశ్చిత్తంబు వచింతు నీవలన నాశయజ్ఞాన మెల్లం దెగెన్.

మ. మన పాపంబులు వాయ మోక్షవరసాశ్రమాజ్యంబు కాత్యాయనీ
వనితాశంకరనర్తనస్థలము దేశవవ్రాతమౌనీంద్రయో
గినిషేవ్యంబగు తీర్థ మొండు గల దాశ్చేత్రంబు నేవంతమే
యనుచున్ బుల్కసు తోడ విప్రుఁడు చనెన్ శ్రవ్యాప్రేక్ష్యరాస్థానికిన్

తే.గీ. పుల్కసుఁడు బ్రాహ్మణుఁడు వ్యాఘ్రపురము సొచ్చి
బహుధనము భక్తవరులకుఁబ్రబంచిపెట్టి
స్నాన మొనరించి శ్రీదత్తనాథునిచ్చ
భక్తిఁ బూజించి పదపడినముక్తులైరి.

116

సి. శ్రీవ్యాఘ్రపురనాథున నేవించి కొందఱు
కొందఱు సోమనాథుం దలంచి
కేదారవిభు నెదఁగిలించి కొందఱు
శ్రీశైలనాథునిజేరి కొంద
అగ్నిశ్వరస్వామినినర్చించి కొందఱు
కొందఱు గోపర్వతేందుమకుటుఁ
గాళహస్తీశ్వరుఁగమించి కొందఱు
కొందఱు హరితీర్థమందిరస్థు

తే.గీ. మిగుల హాలాస్యనాథు వత్సీకనాథు
వృద్ధపర్వతనాథు రాశమేశనాథుఁ
జైలగి కాంతారనాథుఁ బూజించి కొంద
అభవకై వల్యసామ్రాజ్యమందుకొనిరి.

117

క. కొందఱు నిత్యము తమతమ
మందిరముల యందు శివు నుమాప్రాజ్ఞేశున్
జందిరశేఖరుఁ గొల్చుచుఁ
బొందిరి కైవల్యమార్గమును భక్తిమెయిన్.

118

క. శివపూజ దురితనాశని

శివపూజయే సకలభక్తచింతామణియౌ

శివపూజ పుణ్యదాయని

శివపూజయే భుక్తిముక్తికృసిద్ధుల నొనఁగున్.

119

తే.గీ. భవుని బూజింప సకలదేవతల నర్చ

నంబు సలిపిన పుణ్యంబుకడంబు మీఱుఁ

బూజచే నీలకంఠుండుశ్రమోద మొందు

నభవు నెప్పుడు పూజింపుఁడయ్య! మునులు.

120

తే.గీ. అనుచు శివసమర్పనవిధిశనానతీయఁ

జెలఁగి మును లెల్ల శివుని బూజించి మించి

శక్తిపూజావిధానంబుకాత్రసరణిఁ

జెప్పు మని వేడ సూతుండుశ్రవెప్పఁదొడఁగె.

121

5. శక్తి పూజావిధానము

తే.గీ. బాహ్య మాభ్యంతరం బనఁగబరమశక్తి

పూజ రెండు విధంబులైతేజరిల్లు

వైదికము తాంత్రికం బనఁగబాహ్య మొప్పు

వైదికుఁడు తాంత్రికుండునుకవరుసఁ జేయ.

122

క. తెఱగంట పూజ లిట్టి రు

తెఱఁగుల నొప్పారుచుండుకదీని విధానం

బెఱుఁగక భక్తుఁ డెవండే

నఱిముఱిఁ బూజింపఁ బతనశ్రమందును వినుఁడీ!

123

వ. అందుఁ బరశక్తి యొక్క బాహ్యపూజావిధానం బెట్టి దనిన.

ప. అదిపరాశక్తికృతనాసనంబున నుంచి

నగజాత నావాహనం బొనర్చి

యంబికాదేవికినర్ఘ్యంబు నర్పించి

పార్వతీదేవికిఁ బాద్య మొసఁగి

యఖిలలోకేశ్వరికాచమనం బిచ్చి

సర్వమంగళకుసుమజలక మార్చి

భద్రకాళికి దివ్యశ్రవస్త్రంబులను గట్టి
శర్వాణి కఖిలభూతషలును బెట్టి

తే.గీ. గంధసుమధూపదీపముల్ శక్రకందుకొనఁగఁ
బంభజ్యెన్నములు పెట్టిశ్రమంచి వీడ్య
మొసఁగి మాల్యానులేపంబుశ్రవొసఁగి నతులు
చేసి శ్రీమాతృకను విసశ్రద్ధింపవలయు.

125

తే.గీ. చెలఁగి మాతృకచేఁ బూజి శ్ర చేయవలయు
మాతృకను వీడి మంత్రముల్ శ్రమహిని లేవు
స్థూలయును సూక్ష్మయును మఱిశ్ర సూక్ష్మతరయు
మంత్రనాయక మాతృకశ్రమహిమ గంచు

126

వ. అందు మందాధికారి స్థూలమాతృక చేతను మధ్యమాధికారి
సూక్ష్మమాతృక చేతను నుత్తమాధికారి సూక్ష్మతరమాతృక చేతను
బూజింపవలయు నివ్వధానం బంతయు గురూపదేశపూర్వకంబుగా నెఱుం
గవలయు. యథాశాస్త్రపూజాస్వరూపసమ్యక్ప్రజ్ఞానంబును జితై కాగ్ర
తయుఁ గలవాఁ డాభ్యంతరపూజ కధికారి యగు నింక నాభ్యంతరపూజ
యెట్టిదనిన.

127

క. సాధార నిరాధారయు
నా ధర నాభ్యంతరార్చనయు నుతికెక్కున్
సాధారపూజ కంటె ని

రాధారయె గొప్ప దందుశ్రరాగమవేత్తల్.

128

వ. మనస్సుచేఁ బరికిల్పితంబగు వర్ణసంక్లప్తవిగ్రహంబు నాధారంబు
చేసికొని సచ్చిదానందశివాత్మికయగు పరమేశ్వరి నావాహనాదికంబులఁ
బూజి సల్పుట సాధార యనంబడు. ఆధారంబు లేక సాక్షాత్సంవిత్తు
నందు మనస్సును లయం బొనర్చి యారాధించుట నిరాధార యనంబడు.
సంవిత్తే పరమార్థంబుగఁ బరశక్తి యగు. సంవిత్తు కంటె నితరంబై
భాసించునదియే సంసారము. కావున సంసారనాశంబు కొఱకుఁ బండి
తుండు సంవిదాకార యగు శక్తి నారాధించి యనంతరంబు నిశ్చల
సమాధి యందు ధ్యానధ్యాతృధ్యేయవిభాగాతీతంబగు స్వాత్మాను సంధాన

మొందు నిట్లు,

తె.గీ. ఆత్మరూపిణి సాక్షిణీయఖిలశక్తి
సంవిధాకారయౌ మహేశ్వరిని భక్తి
స్వాత్మభూతగఁ బూజించి స్వానుభూతి
భావనము చేయఁ బరమకైశవల్య మొందు.

130

వ. ఇది వేదప్రొక్తంబగు శక్తిపూజావిధానంబు. మునులారా! మీరు
కూడఁ బరశక్తిని బూజింపుఁడని సూతుండు వలికిన విని నై మిశీయ
లిట్లనిరి.

131

6. శ్రీ శివభక్తపూజావిధానము

క. శివపూజావిధి చెప్పితి
శివశక్త్యర్చనవిధంబుఁ చెప్పితి వింకన్
శివభక్తుని పూజావిధి
వివరింపు ఫలంబు తోడతీను లలరఁగన్.

132

వ. అనిన సూతుం డిట్లు వచించె.

133

తె.గీ. భక్తునకు నీశ్వరున కింతశ్రవాసి లేదు
భవుని సాక్షాత్స్వరూపంబుఁ భక్తగణము
భక్తజనమును బూజింపఁ భక్తిఁ దన్నుఁ
గొలిచినట్లుగ మదిని బొంతగును శివుండు.

134

తె.గీ. ఈశుభక్తుని గొనివచ్చిరయింపు మీఱఁ
జరణములు గడి తద్వారిశిరసు నందుఁ
దాల్చి తలయంటి శుభ్రవస్త్రము లొసంగి
పంచభక్ష్యన్నములు పెట్టవలయు భక్తి.

135

సీ. భవభక్తునకు నన్నరపానంబు లిచ్చుట
దైవభక్తున కర్థదాన మిడుట
శర్వభక్తునకు స్రవకృందనాదు లొసంగి
పిలిచి కన్నియ నిచ్చి పెండ్లి నేత
యీశభక్తునకు సుగృహమును గట్టించి
ఘాదానగోదానము లొసఁగుటయు

జలపాత్ర మిచ్చుటకతిలదాన మిచ్చుట
భీష్మాతపము గాముగ్రగీష్మవేళఁ

తె.గీ. దాలవృంతంబు నాతపత్రతంబునిడుట
యడుగులకుఁ బాదరక్షలుతొడుగుటయును
జల్లనొ చల్ల యిచ్చుటకశయ్య యిడుట
యభవభక్తార్చనం బందుతరఖిలబుధులు. 136

మ. వినుఁ డీయర్థము తెల్లమౌ నొక పురావృత్తంబు వాక్రుచ్చెదన్
మును వై శ్యం దొఁకఁ డుండె నీశ్వరపదాంతభోజాతభక్తుండు గో
ధనధాన్యోజ్జ్వలసౌధయుక్తుఁడు సదాదానవ్రతాసక్తుఁ డా
తినికిన్ బుట్టిరి నల్వరాత్మజులు విశద్యుల్ నేర్చి రవ్వారిగన్. 137

త ద వో జ :

వారిలో జ్యేష్ఠుండుబహుసత్యవాదిభర్గపాదాబ్జాతభక్తి తత్పరుఁడు
సారంబు లేని దీనసంసార మనుచుఁజాల రొయుచు మోక్షసత్తాంక్ష తోడ
వారణాసికి నేగిభవభక్త వరులభక్తితోఁ బూజించి శస్వధనంబునొసఁగి
కోరి విశ్వేశ్వరుఁగురులింగమూర్తిఁగూరిమిఁ గొలిచి ముక్తుండయ్యె
నెలమి. 1. 8

ఉ. రెండవపుత్తుఁ డగ్రజునిరీతిని భార్యను దోడుకొంచు నీ
శుండు పరాత్పరుండు గిరిశకుండు వనించెడు సోమనాథస
న్మండల మేగి భక్తులకుశమక్కువ రొక్కము లిచ్చిమ్రొక్కి శ్రీ
ఖండశశాంకమౌళిఁపఁగఁచె ననర్గళమోక్షమార్గమున్. 138

ఉ. మూడవపుత్తుఁ డెంతయునుతమోసము నేరిచి బేరమందుఁ గొం
డీడయి ప్రల్లదీడయి యశనేకధనంబులు గూడఁబెట్టియున్
బోడిమిఁ బూర్వపుణ్యమునకముక్తిమ వ్యాఘ్రపురీమహేశు మూఁ
డేడులు గొల్చి భక్తులకుఁనిచ్చి ధనంబు తరించె సంస్కరిన్.

సీ. నాల్గవ పుత్తుండుఁఫలుజీవనుఁ డొచు
ధర్మమార్గము వీడిదుర్మతి యయి
పథికుల విప్రులకనిధనంబు నొందించి

విపులధనం బెల్లనపహరించి
 నటులఁ బోషించుచుకవిటుల మన్నించుచు
 గాయకులకు నాతతాయులకును
 గల ధనం బొసఁగుచుకవెలవెలందులఁ గూడి
 వర్తించి మిగుల రోగార్తుఁ డగుచుఁ

అ.వె. ద్రిమ్మరంగ నొక్కబొమ్మరాకాసి య
 వ్వాని నొడిసిపట్టెదాని నెఱిగి
 బచ్చు వేగ నటకువచ్చి పుత్తుని జూచి
 యుల్లమందు మిగులఁదల్లడిల్లి.

141

తే.గీ. సర్వశాస్త్రార్థవిజ్ఞఁడౌకృష్ణురేంద్రుఁ
 జూచి దండప్రణామంబుకలాచరించి
 బహుళధన మిచ్చి తన పుత్తుకపాటు చెప్పి
 యడుగులను వ్రాల విప్రుండుకనుడివె నిట్లు.

142

సీ. వసియింతు రెందేనికబ్రహ్మయు విష్ణుండు
 నఖిలామరులఁ గూడితయనుదినంబు
 ప్రవహించు నెందేనికబాపనాశిని యైన
 మణిముక్త యను నదితమహిమ గాంచి
 భస్మమౌ నెందేనికబ్రహ్మహత్యాసురా
 పానహేమస్తేయకపాతకములు
 విహరించు నెందేనికవిశ్వేశ్వరిని గూడి
 యీశుండు వృద్ధాచారేశుఁడనఁగ

తే.గీ. నెం దగన్యుండు తపియించెనీశుఁ గూర్చి
 యట్టి వృద్ధాచలము చేరితయభవుఁ గొల్చి
 భక్తి నూటయెన్నిది మార్గువల పలించి
 రుద్రభక్తులఁ బూజించిరపోవు పుత్తు.

143

శా. అద్ధాత్రీసురుఁ డిట్లు చెప్పిన విధంబాలించి యుల్గాసియై
 వృద్ధౌ వైశ్యుఁడు మిత్రబాంధవులతోనెల్లలితో బుత్తుతో

శుద్ధాంతఃకరణంబు నందు జగదీశున్ భక్తి భావించుచున్
వృద్ధజ్ఞేధర మేఁగెఁ బర్వతసుతాశ్రవిశ్వేశ శుద్ధాంతమున్. 144

సీ. సిద్ధసాధ్యమునీంద్రశుద్ధవాసంబై న
వృద్ధాచలంబునశ్రకేఁగి వేగ
మణిముక్త జలములశ్రమజ్జనం బొనరించి
వృద్ధాచలేశ్వరుశ్రవినుతి చేసి
యభవలింగమునకుశ్రనష్టోతరశతప్ర
దక్షిణంబు లొనర్చిశ్రదీక్షతోడ
మహనీయ మైనట్టిశ్రమతమును గట్టించి
శివయోగివరుల వశసింపఁజేసి

తే.గీ ధనము ధాన్యంబు తిలలునుశ్రదండులములు
తైల ముదకంబు పట్టుదుశ్రకూలములును
గుసుమమాలలు నగలునుశ్రగుస్తరించి
భర్గభక్తుల కాతండుశ్రభక్తి నొసఁగె. 145

తె.గీ. ఒక్క యేఁడిట్లు భక్తులశ్రనుపచరింప
బచ్చుకొడు కంత రొగంబు శ్రవానె బ్రహ్మ
రాక్షసుఁడు వీడెఁ గోమటిశ్రరమణి తోడ
బంధువుల తోడఁ గైవల్యశ్రపదము గాంచె. 146

క. కడు భక్తిన్ వృద్ధాద్రిని
బిడికెఁడు భోజనము పెట్టరవేమడుఁగు లగున్
బిడికెం డన్నము భక్తుల
కిడక కుడుచు వాఁడు మోక్షశ్రమెట్టులఁ గాంచున్. 147

క. ఈ వైశ్యుని వృత్తాంతము
వేవిధముల నాలకించిశ్రశ్వేతమునీంద్రుం
డావిర్భూతముదంబున
శ్రీవృద్ధాచలము చేరెశ్రశివుని భజింపన్. 148

ఉ. శ్వేతమహర్షి వృద్ధగిరిశ్రజేరి మహేశ్వరుఁ బూజ చేయుచున్
బూతజలప్రవాహ మణిశ్రముక్తను దానములాడ నిచ్చులున్

శ్వేతనదీకుభాఖ్య నదిరవిశ్రుతి కెక్కిను శై వభక్తులన్
శ్రీతిగ నర్చనేయుచు వశరించె మునీంద్రుఁడు ముక్తి

కామినిన్. 149

క. శివపూజల నొనరింపుఁడు
శివశక్త్యర్చనము లెపుడుశ్రవేయుఁడు భక్తిన్
శివభక్తుల నేవింపుఁడు
శివసాయుజ్యంబు మీరుశ్రవేందుఁడు మౌనుల్.

150

క. ఇటు సూతుఁడు నెప్ప మునుల్
నిటలేక్షణు భక్తపాలుశనిన్ నిటలతటి
ఘటితాంజలిపుటు లగుచున్
బటుపూజ లొనర్ప శివుఁడుశ్రవత్యక్షంబై.

151

పా ల శ ద శ ము :

స్ఫుటఘటితమకుటశశిశురతటిని జాటన్
గటతటిని బటిసడలశ్రగటకఫణు లూడన్
వటవిటపినికటమునశ్రభటపటహవాద్యా
ర్చటు లడర మృడుఁ డపుడుశ్రవటునటన మాడెన్.

152

వ. ఇట్లు మహానటుండు నాట్యంబును బ్రదర్శించి యంతర్హితుం
డయ్యె నంత నక్కాంతారవాసు లనంతసంతోషంబున సూతుం
గాంచి.

153

7. ము క్తి సా థ న క డ న ము.

కీ. కొంతలు జ్ఞానయోగమునుశ్రగొందలు కేవలకర్మయోగమున్
కొందలు భక్తియోగమునుశ్రగొందలు జ్ఞానసమేతకర్మమున్
గొందలు యజ్ఞయాగములశ్రకొందలు దానమహావ్రతంబులున్
గొందలు ఘోరమౌ తపము శ్రగొందురు నిశ్చలమోక్షకాంక్షులై.

వ. కొందలు బ్రహ్మచర్యాశ్రమంబు నవలంబింతురు. కొందలు
గార్హస్థ్యంబును స్వీకరింతురు. కొందలు వానప్రస్థంబును బ్రశంసింతురు.
కొందలు సన్న్యాసాశ్రమంబునఁ జరింతురు. కొందలు తీర్థయాత్రలను
గావింతురు. కొందలు స్వాధ్యాయంబును బఠింతురు. కొందలు శివాలయం

బుల వసింతురు. పండితులు గూడ ముక్తికి భిన్నభిన్నమార్గముల నుప
దేశింతురు. వీనిలో శ్వశ్రేయసప్రదంబగు మార్గంబు నిశ్చయించి
వచింపుమని వ్రార్చించిన సూతుం డిట్లనియె. 155

సి. ఈ యర్థ మెఱుంగంగఁగనెంచి వేదవ్యాస
ముని మున్ను వైకుంఠపురము చేరి
యాదినారాయణుఁ నతిభక్తి వినుతించి
పృచ్ఛింప వెన్నుండుఁ బుషిని గొంచు
భారతి బ్రహ్మయశ్రబోలోమి యింద్రుండు
ముప్పదికోటులుఁ మాఁడుకోట్లు
బృందారకులు గొల్వఁ శ్రీమహాలక్ష్మి కెం
గేలుఁదమ్మిని గేలఁగిలుకొలిపి

తే.గీ. రజతగిరి కేఁగి పార్వతీఁగఁగూడి
కార్తి కేయవినాయకకలితుఁ డగుచు
నందియును భృంగి ప్రమథులుఁ నతు లొనర్చ
నిండుకొలుపున్న శంకరుఁ నెమ్మిఁ గాంచె. 156

శా. అద్రిస్వామి కుమారి కాకుచ తటిశవ్యాలిప్త కస్తూరికా
ముద్రాముద్రితవక్ష నక్షయమహాశ్రమోక్షప్రదున్ నిర్మలున్
గద్రూజాంగదు భక్తతాపసమనఃశ్రకంజార్కుఁ జిద్రూపునిన్
రుద్రుం బూర్ణదయాసముద్రు నతుఁడైశ్రమైక్యెన్ సురౌఘం
బుతోన్. 157

ఉ. వ్యాసుఁడు విష్ణువున్ విధియుఁవజ్రధరుండును సర్వనిర్జరుల్
శ్రీసతి వాణీయున్ శచి సుశ్రీతతి చేరి నమస్కరింప సం
తోసము పల్లవింప దయఁనూల్కొన వారల గారవించుచున్
వ్యాసుని ప్రశ్నమున్ విని పురారి మురారి సురాలి నిట్లనున్. 158

మ. మము నీప్రశ్నమె వేయుచున్నయది యుశ్మత్సోదరీరత్నమౌ
యుమ నారాయణః బాదరాయణః వినుంశ్రదోనిర్జరుల్, సర్వయ
జ్ఞములున్ బూజలు దానముల్ జపతపఃశ్రద్ధాధ్యాయతీర్థంబులున్
గ్రమముక్తం బచరించుఁ గాని యవి సాక్షాన్మోక్ష మీఁజాలునే?

క. జ్ఞానంబే వరమోక్షని
 ధానంబగు యజ్ఞయాగశ్రదానవ్రతముల్
 జ్ఞానమునకు హేతువులగు
 జ్ఞానము వేదాంతవాక్యశ్రవణము వినుఁడిః

161

తే.గీ. శ్రౌతకర్మంబు లెల్లనుశ్రజలుపు వారు
 స్మార్తకర్మంబు లొనరింపఁజాలు వారు
 బహుజనుశ్చుద్ధులైభక్తివ్రతలు వారు
 నాదయన్ బొంద నేర్తురుశ్రజ్ఞానపథము.

161

తే.గీ. సన్న్యసించిన విప్రుండుశ్రజ్ఞానరీతి
 కర్షితుండగు నన్యులొకయవనిసురులు
 రాజులును వైశ్యులును ద్విజశ్రమణు లెల్ల
 జ్ఞానమొందుదు రుపనిషత్సరణిఁ గాంచి.

162

తే.గీ. స్త్రీలు కూడ్రులు భారతాదీకపురాణ
 ములను వినుచును జ్ఞానంబుఁబొందఁబోలు
 నంత్యవర్జులు దేశభాషాంతరస్థ
 కావ్యములు విని జ్ఞానంబుఁగొంచవలయు.

163

తే.గీ. శ్రవణమననాదు లించుకశసలుపకయును
 దొల్లి శ్రీవామదేవుండుశతల్లిగర్భ
 మందె బ్రహ్మభావము పొందెనట్టివారు
 పూర్వజనురాత విజ్ఞానశ్రుతు లరయ.

164

తే.గీ. శుద్ధచిత్తుఁడు విజ్ఞానశసిద్ధిఁగాంచు
 జ్ఞాన మొక్కటి ముక్తికిశ్రీసాధనంబు
 యజ్ఞదానాదికర్మంబులమలచిత్త
 శుద్ధికివి జ్ఞానసిద్ధికిఁబద్ధతులగు.

165

తే.గీ. బహుశజన్మసంసిద్ధుండుశ్రవడయు ముక్తి
 నరుఁడు ముక్తికి యత్నం బొనర్పవలయు
 ధరణి వెలసిన పుణ్యతీర్థముల నమ్నుఁ
 డాజ పల్కిన విర్యత్సముక్తి సిద్ధి.

166

ఉ. ఊణి నతిప్రసిద్ధపరిశ్రుద్ధపవిత్రసుతీర్థమైన వా
రాణసిపట్టనంబున నిశ్రంతరమున్ వసియించు వానికిన్
బ్రాణము లుత్కమించు సమగ్రయంబున నే దరికేఁగి నిత్యని
ర్వాణసుఖప్రదంబు ప్రణవం బుపదేశ మొనర్తు నెమ్మితోన్.

సి. రాజిల్లు నేక్షేత్రరాజంబు దక్షిణ

కైలాస మనియెడిభ్యాతిఁ గాంచి
ప్రవహించు నేయద్రిశస్వర్ణముభీనది
క్షౌళితాఖిలపాపకజాల యగుచు
నేసిమ వసియింతురీబ్రహ్మ యీవాణి
యింద్రుండు శచి నీవునిందిరయును
నేనుందు నెచ్చోటకజ్ఞానప్రసూనాంబ
యను నీ యుమను గూడిరయనుదినంబు

తే.గీ. నట్టి శ్రీకాశహస్తి యందబ్బి ముండి
మాఘమాసమఘర్షమల్కమలయు వేళ
నర్కవారం బమావాస్యరయలరు వేళ
నన్నుఁ బూజించి మోక్షంబునరుఁడు గాంచు.

168

తే.గీ. వ్యాఘ్రపట్టణసమకుశ్రీఘ్రమేఁగి
యఖిలభవభంగ శివగంగత్రయందుఁ దోఁగి
యచటవర్షంబు కొనసాగిత్రయఘము లీఁగి
వీఁగి ననుగొల్చి ముక్తికిత్రోఁగు యోగి.

169

క. శ్రీమద్వృద్ధాద్రికిఁ జని
నేమంబున నన్ను గొలిచినెఱి రెందేఁడుల్
శ్రీమణిముక్తం దోఁగినఁ
గామించును వాని ముక్తికాంత స్వయముగన్.

170

ఉ. శ్రీసముపేతతీర్థములశ్రీనేవను జిత్తవిశుద్ధి బ్రహ్మజి
జ్ఞానయు మోక్షసిద్ధియునుకగలును మీరును యాత్ర సల్పుఁదో
వ్యాసఃరఘేశఃనల్వఃసురకవల్లభఃదేవతలారఃయంచుఁ గై
లాసవిభుండు నెప్పె విపులధరకన్యయు సంతసింపఁగన్.

మ ప్రణతామ్నాయుఁడు శంకరుండు వివరింశపన్ సర్వమాలించి వే
ప్రణతుల్ నేసి జనార్దనుండు సురలన్ శవ్యాసర్షి వీడ్కొల్పి ద
క్షిణకైలాసము చొచ్చి హేమఖరీశ్రీవారిలో ముని త్రి
క్షణు వీక్షించి వికుంఠధామమునకున్ శసాగెన్ రమాకాంతతోన్.

ఉ. బ్రహ్మపురాణకర్త యగుశవ్యాసుని పశ్చిమకు సంతసించుచున్
జిహ్మాగనాథభూషణుఁడుశచెప్పిన సూక్తులు లోఁ దలంచుచున్
బ్రహ్మయు వృద్ధభూధరముశవచ్చి వడిన్ మణిముక్త ముని శ్రీ
బ్రాహ్మియుఁ దాను గూడి యభశవస్తుతి చేసి చనెన్ స్వలోక
మున్. 173

క. వ్యాఘ్రజినచేలమహా
వాగ్మీదమున నోలలాడితవాసవముఖ్యుల్
వ్యాఘ్రేశ్వరతీర్థము చని
శీఘ్రంబుగ శివుని గొల్చిశచేరిరి దివికిన్.

174

సీ. వ్యాసమానీంద్రుండుశవారణాసికి నేఁగి
యభ్రగంగా ప్రవాహమున మునిఁగి
మణికర్ణికాతీర్థమహితతోయంబుల
నఘమర్షణస్నానశమాచరించి
శ్రీమన్మహాదేవుశ్రీవిశ్వనాయకు
భువనవంద్యుని మొక్కితపూజ చేసి
యన్నపూర్ణాదేవిశనభవుని దేవేరి
శ్రీవిశాలాక్షినిశజేరి కొలిచి

తే.గీ. డుంతివిఘ్నేశు నెఱఁగి యశకుంఠభక్తిఁ
గాలభైరవు లోలార్కుఁ శగర్తికేయుఁ
గేశవస్వామిఁ గీర్తించితకాశి యందె
శిష్యులను గూడి పెక్కెండ్లుశచెఱఁగి యుండె.

175

తే.గీ. కాశహస్తీశుఁ బుండరీకస్థశివుని
వృద్ధగిరినాథుఁ గాశికాశివిశ్వనాథు

నేను గొల్చితి నొక్కొక్కయేడు భక్తిఁ
దీర్ఘయాత్రలు గావింపుఁడర్థి మునులు.

176

8. కాలపరిమాణము—తదనవచ్చిన్న శివస్వరూపకథనము.

క. అని సూతుఁడు వచియించిన
విని నైమశమునులు మిగులఁవేడుకఁ గాలం
బును దత్పరిమాణంబుఁ ద
దనవచ్చిన్నస్వరూపుఁనానతి యీవే!

177

వ. అని యడిగిన సూతుం డిట్లనియె

తే.గీ కాలపరిమాణసంఖ్యనుగణుతి నేయ
ఫణిపవాక్పతిగీష్పతిఁప్రభృతిబుధుల
కలవి గాదన్న నాబోఁటికలవి యగునె?
సంగ్రహంబుగ వివరింతుఁశ్రద్ధ వినుఁడు!

179

వ. మునీంద్రులారా!వాస్తవమునకు మాయాత్మకం బగు కాలంబు సత్యంబుగాదు. శశవిషాణతుల్యంబగు కాలంబునకుఁ బరిమాణంబు వచింప నేరికి శక్యంబగు?నయినను యుగమన్వంతరకల్పమహాకల్పాది వ్యవహారంబు ననుసరించి కాలపరిమాణంబు వక్కాణింతు సావధానులరై యాకర్షింపుఁడు. పదునైదు నిమేషంబు లొక్క కాష్ఠ యగు నట్టి ముప్పది కాష్ఠ లొక కళ యగు నట్టి ముప్పది కళ లొక ముహూర్తం బగు నట్టి ముప్పది ముహూర్తంబు లొక దివారాత్రం బగు నట్టి పదియే నహారాత్రంబు లొక పక్షంబగు, శుక్ల పక్షభేదంబుచే నొప్పు నట్టి రెండు పక్షంబు లొక మాసంబగు నట్టి యాఱు మాసంబు లొక్క యయనంబగు దక్షిణోత్తరభేదంబుచే నొప్పు నట్టి రెండయనంబు లొక్క సంవత్సరం బగు నిది మానవకాలసంఖ్యాప్రకారంబు. దేవతలకు దక్షిణాయనంబు రాత్రియు నుత్తరాయణంబు పవలు నగు నిట్లు దేవమానంబునఁ బక్షమాసాయనసంవత్సరప్రకారం బెఱుంగనగు నది యెట్లంటిరేని వినుండు! కాలమానంబు సావనమానం బనియు సౌరమానం బనియుఁ జాంద్రమానం బనియు మువ్విధంబుల వ్యవహరింపఁబడు నందు సూర్యసావనంబు మానవులకును జాంద్రమానంబు పితృదేవతలకును సౌరమానంబు దేవత

లకు వర్తించు నందు సూర్యోదయము నుండి సూర్యాస్తమయము వఱకును గల యటువది గడియల కాలంబు మానవుల కొక్క యహోరాత్రంబగు. చంద్రవృద్ధిక్షయంబులచే నేర్పడు శుక్ల పక్షంబును గృష్ణపక్షంబును గలిసి చాంద్రమాసం బగు నందుఁ బితృదేవతలకుఁ గృష్ణాష్టమిని సూర్యోదయంబును శుక్లాష్టమిని సూర్యాస్తమయంబును సంభవించి యమావాస్య నాఁడు మధ్యాహ్నంబును బౌర్ణమాసినాఁ డర్ధరాత్రంబు నగునిట్లు మానవ చాంద్రమాసంబు పితృదేవతల కొక్క యహోరాత్రం బగు. ముప్పది దినంబులు గలది సావనమాసంబు. సూర్యుని యొక్క మేషాదిరాశి సంక్రమణము ననుసరించి సౌరమాసంబులు గలుగు. కర్కటకసంక్రమణము మొదలుకొని మకరసంక్రమణము వఱకు దక్షిణాయనంబును మకరసంక్రమణము మొదలుకొని కర్కటకసంక్రమణము వఱకు నుత్తరాయణంబును నగు నిట్లు మానవుల దక్షిణాయనంబు దేవతలకు రాత్రియు నుత్తరాయణంబు పవలు నయి మానవసంవత్సరం బొక్క దేవదినంబగు. మేషవృషభమిధునకర్కటకసింహకన్యారాశు లాటును నిరక్షదేశంబున కుత్తరంబునఁ బరిధవిల్లును గాన నచ్చటి యాదిత్యు నాదిత్యులు నిత్యంబు సందర్శించుటచే నుత్తరాయణంబు వారి కహంబును దులావృశ్చిక ధనుర్మకరకుంభమీనరాశు లాటును నిరక్షదేశంబునకు దక్షిణంబున నుత్తమిల్లును గాన నచ్చటి యహస్కరు ననిమిషులు గాంవక పోవుటచే దక్షిణాయనంబు వారికి రాత్రియు నగు నగుచో నుత్తరాయణసమయంబున మకరకుంభమీనరాశులలో మాసత్రియంబు ప్రద్యోతనుం డుద్యోతించు నపుడు తద్దర్శనం బద్దివిజులకుఁ గల్గదు గాన నహం బెట్లగు? నట్లే దక్షిణాయనసమయంబునఁ గర్కటకసింహకన్యారాశులలో ఛాయావల్లభుఁడు సంచరించు నపుడు తదాలోకంబు నాకులకు సోఁకుం గావున రాత్రి యెట్లగు నందు రేని యాలింపుఁ డిచ్చట నుత్తరాయణశబ్దంబుచే మకరాదిమాస షట్కంబును దక్షిణాయనశబ్దంబుచేఁ గర్కటకాదిమాస షట్కంబును వివక్షితులు గావు ముజ్జేమన నుత్తరాయణశబ్దంబుచే నుత్తరగోళభూతంబగు మేషాదిమాస షట్కంబును దక్షిణాయనశబ్దంబుచే దక్షిణగోళభూతంబగు తులాదిమాస షట్కంబును గ్రహింపవలయు నుత్తరగోళంబు నిరక్షదేశంబున కుత్తరంబున దక్షిణగోళంబు నిరక్షదేశంబునకు దక్షిణంబున

నుంటచే నుత్తరదక్షిణాయనంబులు దేవతల కహోరాత్రంబు లగు నని
యాహింపవలయు నట్టి మున్నూట యలువది యహోరాత్రంబు లొక్క
దేవవర్షంబగు నట్టి పండ్రెండువేలు దివ్యవర్షంబులు కృతత్రేతాద్వాపర
కలిరూపం బగు చతుర్యుగం బనంబడు. 180

తె.గీ. ఎసఁగు నాలుగువే లేండ్లశ్రగృతయుగంబు

మూఁడువే లేండ్లతోఁ ద్రేతశ్రౌలుపు మీఱు

వఱులు రెండువే లేండ్లతోఁ ద్వాపరంబు

కలుగు నొకవేయి యేండ్లతోఁ శ్రగలియుగంబు. 181

వ. ఈ నాలుగు యుగంబులును సంధ్యాసంధ్యాంశంబులతోఁ గూడి
ద్వాదశసహస్రవర్షంబుల నొప్పారు నది యెట్లంటిరేని గృతయుగపృ
మాణంబు నాలుగువేలబ్దంబులు. తద్యుగమున కొది యందు రెండు వంద
లేండ్లు నవసానంబు నందు రెండువంద లేండ్లు సంఖ్యలు. తత్సన్ని
కృష్ణంబులై యాది యందు రెండువంద లేండ్లు సంత్యమందు రెండువంద
లేండ్లు సంధ్యాంశంబులై యెనిమిది వందలేండ్లేఁగు నిట్లు సంధ్యాసం
ధ్యాంశంబులతోఁ గృతయుగంబు నాలుగవేలు నెనిమిది వంద లేండ్ల
తోడను దత్పాదోనంబై త్రేతాయుగంబు మూఁడువేలు నాలువంద లేండ్ల
తోడను దదర్ధంబై ద్వాపరంబు రెండువేలు నన్నూటేండ్ల తోడను దత్పా
దంబై కలియుగంబు పండ్రెండు వందలేండ్లతో నొప్పు. మానవమా
నంబునఁ బదియేడు లక్షలు నిరువది యెనిమిది వేలేండ్లు కృతయుగంబు
నకుఁ బండ్రెండు లక్షలు తొంబదియొక వేలేండ్లు ద్రేతాయుగంబునకు,
నెనిమిది లక్షలు వఱువది నాలుగవేలేండ్లు ద్వాపరయుగంబునకు, నాలు
లక్షలు ముప్పదిరెండు వేలేండ్లు కలియుగంబునకు నగు నిట్లు చతుర్యు
గంబునకు నలువది మూఁడు లక్షలు నిరువది వేలు మానవసంవత్సరంబు
లగు నట్టి డెబ్బది యొక్క చతుర్యుగంబు లొక్క మన్వంతరంబగు
నట్టి పదునాల్గు మన్వంతరంబులు బ్రహ్మ కొక్క పగలగు సంతియ
రాత్రి యగు నిదియే కల్పం బనంబడు నట్టి మూఁడు వందలు నలువది
కల్పంబులు బ్రహ్మ కొక్కవర్షంబగు నట్టి నూటేండ్లు బ్రహ్మయుఃప్రమా
ణం బగు నది ద్విపరార్ధం బని వ్యవహారింపంబడు నిట్టి ద్విపరార్ధంబున
బ్రహ్మయుఃప్రమాణంబు నెల్లిన పదంబడి 182

తే.గీ. విశ్వ మంతయు మాయలో విలయ మొందుఁ
బ్రకృతిని లయంబు గాంతురు భవుఁడు హరియు
శ్రీతిమూర్తు ల మూర్తు లు స్వయంకార
ణముల లయమొందుఁ దెలియఁడు శ్రవిమలబుద్ధి.

183

సీ. అన్యధాభానంబునందుట మాయ నా
వ్యక్తంబు గామి నశ్వక్త మనఁగ
నాత్మతత్త్వం బెల్ల శ్రవణఁచుట తమమునఁ
దధ్యంబు గాకుంట శ్రమిధ్య యనఁగ
విద్యావినాశ్యమై శవెలసి యవిద్యనా
సద్విలక్షణమై యశ్రు తనంగ
కుక్తిని రజతంబు శ్రజూపుట భ్రాంతినఁ
గార్యనిష్పత్తి చేశ్ర గారణ మన

ఆ.వె జగతి వివిధగతుల నెగడిన యా మాయ
బ్రహ్మవిష్ణురుద్ర శావు నందు
విశ్వనాథునం దశభేదస్థితిని గాంచి
ప్రలయకాలమందు శ్రవిలయ మొందు.

184

తే.గీ. మాయ యనఁగ మహేశ్వర శ్రమహిత శక్తి
కాలకాలుని మాయచేత గాల మొదవుఁ
గాలవశగతి సకలలోకంబు లొప్పు
నిఖిలజంతుసమూహంబు శ్రనివ్వటిల్లు.

185

తే.గీ. కాయజారాతిచే గలుగ్గి మాయ వోలెఁ
గాల మెల్లను శివునిచేత గల్పితంబు
పంచభూతంబులును గాలశ్రవశములగును
శివుడె కాలానవచ్చిన్ను శ్రడవు నొకండు.

186

శా. శ్రీలేఖవళిమౌళిమంజుమణిరోచిర్దీప్త పాదాబ్జుడౌ
తైలానేశ్వరు నాజ్ఞ చేతను సదాశ్రకాలంబు వర్తిల్లు న
క్కాలంబందునె డింది సర్వజగముల శ్రకాలంబు చేయున్ మహా
కాలగ్రీవుఁడు కాలకాలుఁ డొకఁడ శ్రకాలానవచ్చిన్నుఁడౌ.

187

తే గీ. శివుని దివ్యప్రసాదంబుఁచేత బ్రహ్మ
శివుని దివ్యప్రసాదంబుఁచేత శౌరి
శివుని దివ్యప్రసాదంబుఁచేత నిందుఁ
డతులపద మొంది రంచునుశ్రుతులు వలుకు. 188

క. పలువురు హిరణ్యగర్భులు
పలువురు నారాయణులును బలువురు రుద్రుల్
పలువురు నాకాధీశులు
విలయం బందుదురు శివుఁడెఱవెలయు సతంబున్. 189

తే.గీ. సృష్ట రాజసగుణముచేత సృష్టి చేయు
శౌరి సాత్త్వికగుణముచేత జగతిఁ బ్రోచు
మృతుఁడు తామసగుణముచేత మడియఁ జేయు
నీ త్రిమూర్తుల లీలలనెసఁగు జగము. 190

తే.గీ. బ్రహ్మకును బెక్కు మూర్తులు సఱలుచుండు
విష్ణున కనంతమూర్తులు వెలయుచుండు
నీశున కనేకమూర్తులు నెసఁగుచుండు
నన్ని మూర్తుల యందుఁ దానభవుఁ డుండు. 191

క. సత్యుండై త్రైకాలిక
విత్యుండై యఖిలశాస్త్రనిగమాగమసం
స్తుత్యుండై యభవుఁ డహం
ప్రత్యయరూపమునఁ దోచుఁడబ్రాణుల కెల్లన్. 192

చ. అఘము లొనర్చి సంసృతిమశహంబుది ముగ్గుచుఁ దేలుచున్
గడున్

అఘమతు లైన దుర్జను లిల్లాధరవాసు నెఱుంగ నేర్తురే?
విఘటితపాపు లార్జితసుశ్రవిద్యు లనేకజనుఃప్రహృతు లా
మఘవముఖామరప్రభు నుమావరుఁ గాంతురు భక్తియుక్తులై.

క. ఏయే భావంబులతో
నేయే దేవతల నైనననేయే భక్తుల్

ఏయే గతి నర్పించిన

నాయా రూపముల వారితనభవుఁడు ప్రోచున్.

194

తే.గీ. విమలమగు నద్దమందునభవించ మట్లు
రుద్రమూర్తుల శివుఁడొప్పుభద్రరీతిఁ
గానఁ దన్నూర్తులను భక్తిగరిమఁ గొల్చు
వారలకు ముక్తి కొంగుబంతగరమగును.

195

తే.గీ. కొన్ని సూక్తంబు లింద్రునిగొన్ని వాయుఁ
గొన్ని యగ్నిని గొన్ని యశ్రుకున్నుతించుఁ
గొన్ని బ్రహ్మను విష్ణునిగొన్ని పొగడు
నన్ని వేదంబు లీశ్వరునభినుతించు.

196

తే.గీ. ఒకటి యగ్నిని ఛాస్కరునొకటి చెప్పు
రెండు శ్రీబ్రహ్మదేవునితీర్చితిఁ బలుకు
నాల్గు శ్రీవిష్ణుమూర్తి గుఠణంబు లెన్నుఁ
బదిపురాణంబు లీశ్వరుఁడబ్రస్తుతించు.

198

చ. శివుఁడు సమస్త జంతుగణశరణీవహృదుజ్జ్వలదాత్మరూపుఁడౌ
భవుఁ డురుభక్తజన్మమృతిపాశవిమోచకుఁడౌ నుమాసతీ
ధవుఁడు మహేంద్రవిష్ణువిధిత దీవతసేవ్యుఁడు నొను నందినైం
ధవుఁడు జగజ్జనిస్థితివిరతనాశనకారకుఁడౌ నెఱుంగుఁడీ: 198

శా. వేదారణ్యము సోమనాథమును శ్రీవృద్ధాద్రి వల్మీకమున్
గేదారంబును వ్యాఘ్రపట్టణము శ్రీగిర్యగ్రామన్ గాశియున్
శ్రీదక్షిణ్యరతీర్థరాజమును శ్రీశ్రీకాళహస్త్యగ్రామన్
శ్రీదాక్షిణ్యణికిన్ మహేశ్వరునకున్ బ్రేమంబులౌ క్షేత్రముల్.

తే.గీ. భవ్యతీర్థంబులను గలరపాశనాశు
శ్రీమహాదేవు సర్వసాక్షిని మహేశుఁ
జంద్రేశ్వరు నంబికాశసహితుఁ గొలుఁడు!
శివుని కంటెచు మోచకుంఁడెవఁడు గలఁడు?

200

క. శోతవ్యుఁడు శంకరుఁ డగు
నేతవ్యుఁడు వెదములకునీలగళుండౌ

స్తోతవ్యఁడు మంతవ్యఁడు

ధ్యాతవ్యఁడు పార్వతీశుఁడభవుఁడె వినుఁడీ:

201

క. అని సూతుఁడు వివరించిన

మును లెఱిగిరి కాలమూలశమును దన్మానం

బును గాలపరిస్థితులకు

ననవచ్చిన్నాత్ము డైనశయభవు మహేశున్.

202

వ. తదనంతరంబు నై మిశనివాసులగు శౌనకాదిమహర్షు లిట్ల నిరి.

9. పృథివ్యద్ధరాము—పరాహవతారము.

శా. కాలంబున్ శీతికంఠతత్త్వమును వశక్కాణింపఁగా వింటి మిం
కెలా బ్రహ్మ యహంబు నెల్లఁగ జగంఠబేకార్థవంబయ్యె? శ్రీ
కౌలాకారము దాల్చి సర్వజగతీశగోళంబు నెల్లెత్తె?మున్
శ్రీలక్ష్మీశుఁడు తచ్చరిత్రము మహర్షీ!మాకుఁ జెప్పంగదే:

క. సారంబులు భవతోయధి

పారంబులు ధూతలోకశ్రభారంబులు భూ

దారంబులు రక్షస్సం

హారంబులు వాసుదేవునవతారంబుల్.

203

వ. అనవుడు సూతుండిట్ల నియె.

206

క. అర్తజనదుఃఖలతికా

కర్తనములు భవతమోవిశకర్తనములు శ్రీ

నర్తనములు ముక్తిరమా

వర్తనములు విష్ణుమూర్తిశ్రవరకీర్తనముల్.

207

శా. కల్పాంతంబున సర్వభూతయుతలోకంబెల్ల నేకార్థవా
నల్పాకారము దాల్చె వెలు లడఁగెన్ గాటంబుగాఁ జీకటుల్
నల్పుల్ గ్రమ్మెను భూమి బ్రుంగుడువడెన్ శవరాన్నిధిన్ శేష
సున్

దల్పంబందునఁ బవ్వళించెను జగత్సాధుండు యోగాత్ముఁడై

తే.గీ. వేయి కన్నులు తలలునుశవెలయుచుండ

వేయి చేతులు నడుగులుశవెలుచుండ

వెలుగులకు నెల్ల వెలుగై నశవెన్నుఁ డపుడు
పాఠరానెజ్జ మున్నీటఁబ్రవ్వళించె.

209

తే.గీ. ఋతము సత్యంబు బ్రహ్మమౌళియాశుఁ బురుషు
నూర్ధ్వరేతు విరూపాక్షశ్రోముఁ బరముఁ
గృష్ణ పింగళుఁ దలఁచుచుశ్రవిష్ణుమూర్తి
యుదధి ఫణిశయ్య శయనించెయోగనిద్ర.

వ. ఇట్లు ప్రళయసముద్రంబున నిద్రించిన శ్రీమన్నారాయణుని
గూర్చి పెద్ద లీనోకంబు నుదాహరింతురు. 211

శ్లో. ఆపో నరా ఇతి ప్రోక్తా ఆపో వై నరసూనవః।
తా యదస్యాయనం తేన ప్రోక్తో నారాయణః స్వయమ్॥ 212

వ. అప్పు లన నారాశబ్దంబుచేఁ జెప్పంబడు జలంబులు. నరాఖ్యం
డగు పరమాత్ముని యపత్యంబు లగుటను నరుం డగు హిరణ్యగర్భం
డందుఁ బొడముటను నయ్యప్పులు నరసూను లనంబడు. అజ్జలంబులు
పరమాత్ముం డగు తనకు నాశ్రయంబు లగుటం జేసి యతండు నారా
యణుం డయ్యె నట్టి శ్రీమన్నారాయణుండు యోగనిద్ర నుండి మేలుకొని
శ్రీమత్పరమేశ్వరాజుచే విలయసమయసముద్రమధ్యంబున మునింగిన
మహిమండలంబు నుద్ధరింపం దలంచి. 213

స. దీర్ఘ పోత్రోద్భవశ్రముద్గురనిర్ఘోష
బధిరితా శాగజశ్రవకర మైన
క్రకిచ సన్నిభమహాశక్తినదంష్ట్రాప్రభా
ధఃకృతమార్తాండశ్రధామ మైన
ఖరఖరపుటతటశ్రుటనోద్భుతరజః
ప్రచ్ఛన్నభూనభోశభాగ మైన
చటులసటాచ్ఛటాశ్చచ్ఛన్నదీవ్యతనూ
వ్యాప్తవిశ్వాజాండశ్రభాండ మైన

తే.గీ. యజ్ఞవారాహమూర్తి తోనవతరించి
క్రూరదంష్ట్రావిటంకాగ్రీకోటి ధరణి

సవదరించి యధాస్థితీ సంతరించె
నాదినారాయణుండు కల్పాదియందు.

214

స. మార్తాండ చంద్రమోక్షమండలంబులు రెండు
కర్ణకుండలములై కౌంతు లినఁ
గనదంతరిక్షనక్షత్రపంక్తులు కంధ
రమున నక్షత్రహారములు గాఁగ
గౌరిజ లందునఁ జిక్కుకొన్న మందర మేరు
గిరులు మువ్వల రాలశ్రమురువు సూప
నుల్గొలచుంబితశ్రవ్యోమంబులౌ సము
ద్రములు నాలు ఖరావతములు గాఁగ

తే.గీ. నడరి కుడిచూపు బడిచూపు పడిన చొటఁ
బెలుచ బీటెండ రేయెండ శపెనగొనంగఁ
గపటకిరి యైన హరి యెత్తె శ్రగతినదంష్ట్ర
మహితజలనిధిమగ్న భూశ్రమండలంబు.

215

స. బొబ్బాసి గొట్టంబుశ్రముం దూడ గాలి కూ
గెడి మెట్టతామరశ్రగింజ వోలె
ముదురంగ ముగినశ్రమొగలి పూపొతుపైఁ
దేలి యాడుచు వ్రాలుశ్రతేట వోలె
నై రావణగజంబుశ్రచారుశుండాగ్రభా
గమున నొప్పెడు నల్లశ్రకలువ వోలె
ధవళపక్షిము నందుశ్రజవితి చందురు శృంగ
మధ్య మందున్న బింశబంబు వోలెఁ

తే.గీ. బచ్చపుత్తడి యమ్ముపైబంతి వోలె
నిడుద బంగారు కామపైశ్రగొడుగు వోలెఁ
గూటకిటిరాజు కరవాడిశ్రకోట యందు
నఖిలసర్వంసహాగోశ్రమందగించె.

216

చ. కమఠము మూలకింద మయికాళము దేహము నాశమై కిరీం
ద్రము పెనుగోట పీఠ మయికదంతులు తేకులు గాఁగ మేరుభూ

ధ్రువు మృదుకోశమై దివినిశ్శ్రగమ్మిన మేఘము తేటి గాఁగ సం
ద్ర మనెడి కొల్పిలో మొలచునల్లనికల్వయి భూమి భాసెన్.

తే గి. తన్ను రక్షించు విభుఁడంచుఁడమక మొప్ప
వలచు పంటవలంతినిఁబంట నొత్తి
కదిసి భూదారకాంతుండుకొఁగిలింప
భూనవోధ ముదబ్ధిలోఁగమునిఁగి తెలె.

218

తే.గి. కడలి మునిఁగిన పుడమినిఁగెడల నెత్తి
పురములను గ్రామముల వనశములను నదుల
ద్వీపముల ఖండముల నెల్లఁగనేర్పరించె
సవనకిటిమూర్తి దేవతాచక్రవర్తి.

219

క. భూమండలంబు నిమ్మెయి
గోముగ నిలుపంగఁ గాంచికకుతుకము తోడన్
శ్రీమద్యజ్ఞవరాహ
స్వామికిఁ గైమోడ్చి రెల్లఁగజనలోకజనుల్.

220

క. వాణీయు నజుఁడును శివశ
ర్వాణులు నిండ్రుండు నతనిశరాణీయు దివిజ
శ్రేణీయు నుతించి రవిత
క్షోణిఁ జతుష్పాణి ధవళశ్ర ఘోణిన్ బోణిన్.

221

దండుకము :

శ్రీమన్మహాయజ్ఞవరాహమూర్తి! ప్రశాంతావనీమండలార్తి!
సదాదేవతాచక్రవర్తి! చతుర్వేదవర్తి! జగద్వ్యాప్తకిరీ! శతార్క
ప్రభాస్ఫూర్తి! కారుణ్యమూర్తి! నమత్సర్వగిర్వాణకోటిరమాణీః
రాజినీరాజితాంఘ్రిద్వయా! యద్వయా! యిందిరాసుందరీచిత్తపుల్లాంబు
జేందిందిరా! నిత్యనీలాసతీసన్మనోమందిరా! భూమిభామామణీశుభ్రహృత్ప
ల్వలకోఽడ! భక్తాండజాతావనైకైకనీడా! మహాదేవదేవా! యనంత
ప్రభావా! గదాశంఖచక్రాజ్ఞహస్తా! పృశస్తా! పురాణా! మహాపూరుషా!
నిర్జరా! నిర్మలా! నిశ్చలా! నిర్భయా! సర్వలోకేశ్వరా! సర్వజీవేశ్వరా!
నీకుఁ గైమోడ్చు లర్పింతు మాదిస్వయంభూస్వపుండవై సత్త్రియా

శక్తివై జ్ఞానశక్తిప్రధానుండవై శ్రీవిరాడ్బ్రహ్మకున్ దండివై విశ్వతేజః
 స్వరూపుండవై ప్రాజ్ఞరూపుండవై నట్టి నీ కంజలుల్ గొమ్ము! జాగ్రత్స్వి
 రూపంబు స్వప్నస్వరూపంబు సుప్తిస్వరూపంబు నా నీ యవస్థాత్రయిన్
 సాక్షివై యే యవస్థానముల్ లేక తుర్యుండవై యాత్మరూపుండవై నట్టి
 నీ కేటికో శృచ్యుతా! సర్వలోకాద్యః యోంకారరూపా! శివా! సర్వవిజ్ఞాన
 సంపన్న! విజ్ఞానదాయీ! జగద్యోని! వేదా! హరి! సన్నతుల్! నిత్యశు
 ద్ధుండవై నిత్యబుద్ధుండవై నిత్యముక్తుండవై నిత్యసౌఖ్యుండవై నిత్య
 శాంతుండవై నిత్యభానుండవై నట్టి యోస్వామి! నీకుం బ్రణామంబు
 లర్పింతు మెల్ల పృథున్ భూమి యున్ దోయమున్ దేజమున్ వాయువున్
 వ్యోమమున్ సత్తయున్ మాయయున్ సర్వ మీవే గదా! శంకరా! నీవు
 ప్రద్యుమ్ననామంబు తోడన్ మనోమూర్తివై నిర్నిరుద్ధానిరుద్ధాఖ్యఁ దోడ్తో
 నహంకారమై దివ్యసంకర్షణభ్యాతి జీవుండవై వాసుదేవుండనంగన్ బర
 బ్రహ్మరూపుండవై శ్రీచతుర్వ్యూహతత్త్వంబుతో సర్వవిశ్వంబు
 గావించు విశ్వేశ్వరా! యోగగమ్యా! మహాయోగిచిత్తాబ్జసూర్యా! నమ
 స్సుల్! పురాకల్ప మందున్ బయోజాతగర్భుండు నిద్రింపఁగాఁ బొంచి
 యయ్యోశ్వకంతుండు నా రక్కసుం దొక్కరుం డుక్కివుం దొచు వేదంబు
 లన్ దొబ్బి మున్నీటిలో డాఁగఁగాఁ గాంచి పాతీనరూపంబుతో దైత్యునిం
 గూల్చి వేదంబులం దెచ్చి యాబ్రహ్మకర్పించి సప్తర్షి సత్యవ్రతక్షౌఢు
 లున్నట్టి పెన్నావ రక్షించు మత్స్యేశ్వరా! దేవ! మా మొక్కు గైకొమ్ము!
 గీర్వాణులుం బూర్వగీర్వాణులుం గూడి పీమూషముం గోరి మంథాద్రి
 కిన్ వాసుకిం జుట్టి దుగ్ధాబ్ధిఁ ద్రచ్చంగ నయ్యద్రి యంభోధిలోఁ గుంకఁ
 గాఁ గచ్చపాకారముం దాల్చి పృష్ఠంబు నందున్ గిరిన్ మోసి తత్కా
 ర్యముం దీర్చు కూర్మేశ్వరా! దేవ! మా మొక్కు గైకొమ్ము! హేమాక్షఁ
 డన్ రాక్షసస్వామి యక్షీణరూక్షేక్షణుం దొచు గర్వం బఖర్వంబుగా
 సర్వసర్వంసహోమండలిన్ జాపఁగాఁ జుట్టి మున్నీటిలో ముంపఁగా శ్వేతకో
 లాకృతిం దాల్చి శంఖంబు పూరించి చక్రంబు చేపట్టి కౌమోదకిన్ వ్రేసి
 హేమాక్షవక్షస్థలంబున్ విదారించి పాధోధిలోఁ జుట్టి వాతాశమున్
 మేట్టి భూగోళముం బట్టి పెన్నోటపై నెట్టి రక్షించుచున్నట్టి శ్రీయజ్ఞఘృష్ణీ
 శ్వరా! దేవ! మా మొక్కు గైకొమ్ము! తత్సోదరుండౌ హిరణ్యాసురుం

డుక్ సురజ్యేష్ఠ మెప్పించి బల్కొర్కులం గోరి యింద్రాదిగీర్వాణులన్
 సర్వదిక్పాలురన్ గెల్చి లోకత్రయాజేయుడై మించి నీభక్తుడైనట్టి
 పట్టన్ గరాళించి మాతస్వర్యముం బూని సంరంభ మేపార డింభా! సభా
 స్తంభముం దీవు విశ్వంభరున్ జూపు మంచున్ గదన్ వేసినన్ న్యర్పు
 దార్కప్రభోదర్కసన్మూర్తితో నుగ్రదృగోచు లొప్పన్ నృహర్యక్ష
 రూపంబుతోఁ బట్టి దైతయునిం బట్టి నేలం బడంగొట్టి వాలారు పెన్గోళ్ళ
 దాత్రాళితో నాంత్రజాలంబులం జించి చెండాడి ప్రహ్లాదునిం గాచు
 శ్రీనారసింహేశ్వరా! దేవ! మామొక్కు గైకొమ్ము! తత్పత్త్రిఁ
 డైనట్టి వె రొచనుం డంత నాకంబుపై కేగి వజ్రాయుధున్ గెల్చి లేఖా
 వళిం దోలఁగా ఖర్వరూపంబుతో యజ్ఞశాలం బ్రవేశించి పాదత్రయిన్
 వేడి బ్రహ్మాండమున్ నిండి యంఘ్రిద్వయిన్ ఖానభోభాగముల్
 మెట్టి తార్త్రయపాదంబు తన్మూర్ధ మందుంచి పాతాళలోకంబు దాకన్
 బడందొక్కి సర్వాదితె యావళిం బోచు శ్రీవామనాకారలోకేశ్వరా!
 దేవ! మామొక్కు గైకొమ్ము! శ్రీజామదగ్న్యండపై తండినిన్
 జంపు పాపాత్ములన్ రాజులన్ దీండ్ర గాలించి ముయ్యేడుమాటుల్
 కుతారంబుతో వ్రేసి నిఃక్షత్రయైనట్టి సర్వక్షమామండలిన్ గళ్యపబ్రహ్మ
 కున్ ధారఁగా జొసి వెల్గొందు శ్రీవిప్రరామేశ్వరా, దేవ! మామొక్కు
 గైకొమ్ము! శ్రీసూర్యవంశబిడందుండపై కీర్తిసాంద్రుండపై మించి
 కౌసల్యకుం బట్టి యాతాటకన్ జంపి దోషాటులన్ గూల్చి గాధేయు
 జన్నంబు రక్షించి గుండ్రాతినిన్ నాతిఁ గావించి యీశాను విల్ ద్రుంచి
 బాపుత్త్రిఁ బెండ్లాడిపితృజ్ఞచే భార్యతోభ్రాతతో ఘోరకాంతారముల్ సొచ్చి
 మౌసీంద్రులన్ బ్రోచి మాయామృగంబైన మారీచుఁ జక్కాడి దుర్మార్గుఁ
 డైనట్టి పౌలస్త్యుఁ డాసితఁ గొంపోవఁగా దండకారణ్యముల్ రోయుచున్
 దత్కబంధున్ విదారించి భిల్లాంగనన్ గాంచి సుగ్రీవుఁ జే పట్టి వాలిన్
 వడిన్ ద్రుంచి కీశాళి గొల్వంగ నంభోధి బంధించి లంకం బ్రవేశించి
 ఘోరాజిలో నింద్రజిన్ముఖ్యరక్షస్సమూహంబు మర్దించి యక్కుంభకర్ణున్
 దళాన్యున్ శరౌఘంబుతోఁ దూల్చి తత్పదరుం బ్రోచి వహ్నిప్రపూతాత్మ
 యైనట్టి శ్రీసత కేల్వట్టి సాకేతముం జొచ్చి నూఱశ్వమేధంబులం జేసి
 ధర్మంబు రక్షించు శ్రీరామచంద్రప్రభూ! దేవ! మామొక్కు గైకొమ్ము!

శ్రీరామకృష్ణాకృతుల్ దాల్చి యాపూతనన్ దూల్చి వే బండిరాకాసి కీలూ
 డఁగాఁ గూల్చి వ్రేపల్లెలో నాడి గోపీతలిం గూడి చాణూరవత్సామకం
 సాదిహింసాత్ములన్ బట్టి హింసించి పాంచాలి మానంబు గాపాడి కౌంతే
 యులన్ గాచి శ్రీగీత బోధించి కౌరవ్యులన్ బట్టి చంపించి భూభారమున్
 బాపి ధర్మంబు రక్షించు సర్వేశ్వరాః దేవ! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము!
 సత్యం బహింసాధ్వమున్ శాంతమున్ ధర్మమున్ న్యాయమున్ బాదు
 కొల్పంగ లో నెంచుచున్ గీకటాఖ్యప్రదేశంబునన్ సార్వభౌముండవై
 యొప్పియున్ బచ్చిబాలెంతరాలైన యాలిన్ గసుంగందునిన్ వీడి
 సన్న్యాసమున్ బూని ధర్మంబు బోధించు బుద్ధేశ్వరాః దేవ! మామ్రొక్కు
 గైకొమ్ము! ఖమండలిన్ మెండుగాఁ గ్రౌర్యమున్ హింసయున్ హేయమౌ
 మార్గముల్ నిండఁగాఁ గుచ్చితులీ హెచ్చఁగా వేదముల్ లోఁగఁగా
 ధర్మముల్ గ్రాఁగఁగా నాకలీటూరుపుం డెంతయున్ దాండవం బాడఁగాఁ
 బాపముల్ పండఁగా శంభలగ్రామమందున్ మహిదేవతావంశమందున్
 బ్రజల్కుల్కుఁ గల్కిస్వరూపుండవై పుట్టి ఖడ్గంబు చేపట్టి దివ్యాశ్వమున్
 మెట్టి పాపంబులన్ నెట్టి దుష్టాత్ములన్ గొట్టి వేదాధ్వముం బట్టి ధర్మంబు
 రక్షించు పద్మావతీనాథ! నారాయణా! దేవ! మామ్రొక్కు గైకొమ్ము!
 కర్మంబులున్ నీవ ధర్మంబులున్ నీవ యాగంబులున్ నీవ యోగంబులున్
 నీవ వేదంబులున్ నీవ శాస్త్రంబులున్ నీవ వాణీశుఁడున్ నీవ విష్ణుండ
 వున్ నీవ రుద్రుండవున్ నీవ యింద్రుండవున్ నీవ సూర్యుం డవున్ నీవ
 చంద్రుండవున్ నీవ నక్షత్రముల్ నీవ సర్వంబవున్ నీవ దుగ్ధాబ్జశాయీ!
 మహాముక్తిదాయీ! వికుంఠాధివాసా! లసన్మందహాసా! కనద్దంతకోటి
 విటంకస్థధాత్రీ! మఖశ్వేతపోత్రీ! నమస్తే! నమస్తే! నమస్తే! నమః.

మ. అని యీరీతి విరించి శంకరుఁడు శశక్రాద్యాదితెయుల్ మునుల్
 జనలోకప్రజలున్ నుతింప దరహాసం బొప్పఁగా స్తోత్రమున్
 విని శ్రీయజ్ఞవరాహమూర్తి యటు లుత్తరీన్ నిల్పఁగా భాసితెన్
 వనధీన్ నొకను బోలెఁ గైకొనె జగత్సాధుండు నైజాత్మతీన్.

తె.గీ. ఇట్లు శ్రీహరి ఘాతలంగబేర్పరింపఁ
 బూర్వకల్పారంభమందున్ బ్రబోయి నట్టి

సర్వవస్తువులను యథాపూర్వముగను
మఱల సృష్టింపఁగా బ్రహ్మశ్రమదిఁ దలంచె.

224

క. అని సూతుఁడు = ల్పాంతం
బునఁ బాథోనిధిని భూమిశ్రమునుఁగుట కిట్టియై
వనమాలి యెత్తి ప్రోచుట
వినిపించెను మౌనులెల్ల శ్రవినతు తొనర్చన్.

225

10. బ్రహ్మ సృష్టి కథనము

తే.గీ. ప్రీతి విని నై మిశీయులుశ్రసూతు మ్రొక్కి
యాప్రజాపతి సకలచక్రరాచరంబు
నెట్లు సృజియించె నద్దానిశ్చనేర్పరింపు
మనుచు వేఁడంగ సూతుండుశ్రవించె నిట్లు.

226

తే.గీ. అంత శ్రీమన్మహేశ్వరుశ్చనాజ్ఞ చేత
శ్రీప్రజాపతి కవుడు సిశస్సృక్ష వాడమఁ
బూర్వకల్పంబు వోలె నశబుద్ధిపూర్వ
కము తమోమయ మైన సర్గరంబు గలిగె.

227

వ. తామసంబగు నాసర్గంబు తమంబు మోహంబు మహామోహంబు
తామిస్రంబు నంధతామిస్రంబు ననఁ బంచపర్వంబులు గల యవిద్యాత్మ
కగల్గె పంచవిధంబులఁ బ్రవర్తె.

228

తే.గీ వెలుపఁను లోపల నొకింతశ్వెలుఁగు లేక
స్తబ్ధమై పేళ్ళు లేక నిశస్సంజ్ఞ మగుచు
వృక్షములు పర్వతంబులుశ్వెలయుచుండ
స్థావరాత్మక మైనట్టిశర్గ మొప్పె.

229

వ. స్థావరాత్మకంబగు నద్దానిని గాంచి విరించి యది యైహికాముష్మిక
హితాహితతదుపాయతత్ప్రతీకారవిరహం బగుటచే నసాధకం బని యెంచి
మఱల సృష్టింపఁ గోర దుఃఖాద్యమై తిర్యక్స్రోతంబగుపశ్వాదిసర్గంబు
ప్రవర్తె నదియు నసాధకం బని యెంచి ప్రజాపతి మఱల సృష్టింప
గోర సాత్త్వికంబును సుఖావహంబు నూర్ధ్వస్రోతంబు నగు దేవసర్గంబు

ప్రవర్తిలై నదియును గర్మభూమికసాధకంబని యెంచి బ్రహ్మ మఱల
 సృష్టింపఁ గోరఁ బరమశివు నాజ్ఞచే రాజసంబు నర్వాక్రోతంబు నగు
 మానుషసర్గంబు ప్రవర్తిలై మఱల స్రష్ట సృష్టింపఁగోర శ్రీమహాదేవు
 నాజ్ఞచే భూతప్రేతపిశాచాత్మకం బగు సర్గంబు ప్రవర్తిలై నిట్లు పరమేష్ఠి
 బుద్ధిపూర్వకంబుగ సృజించిన సర్గంబు లైదు విధంబులై యొప్పారె
 నందుఁ బరమాత్మసకాశంబున మహత్త్వంబు ప్రథమసర్గంబై యొప్పె.
 శబ్దస్పర్శరూపరసగంధంబులను పంచతన్మాత్రంబులయు నాకాశవాయు
 తేజోజలపృథువులను పంచసూక్ష్మభూతంబులయు సర్గంబు ద్వితీయంబై
 పొలిచె. శ్రోత్రత్వకృక్షారసనాఘ్రాణంబులను పంచజ్ఞానేంద్రియంబులును
 వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలను పంచకర్మేంద్రియంబులును గల వైకారి
 కాఖ్యంబగు నైంద్రియికసర్గంబు మూడవదియై జనియించె నివి మూఁ
 డును బ్రాకృతసర్గంబులు. స్థావరాదికంబగు ముఖ్యసర్గంబు నాలవది.
 తిర్యక్రోతంబగు పశ్వాదిసర్గం బైదవది. ఊర్ధ్వస్థితంబగు దేవసర్గం
 బాఱవది. అర్వాక్రోతంబగు మానుషసర్గం బేడవది భూతప్రేతాదిసర్గం
 బెనిమిదవది. ఇవియైదును వైకృతసర్గంబులు. పాకృతవైకృతతోభ
 యాత్మకంబగు సనకాదికౌమారసర్గంబు తొమ్మిదవది. వీని యవాంతర
 భేదంబు వివరించుట కలవి గామి ప్రయోజనంబు లేమి నుడువ నొల్ల.
 నవమంబగు కౌమారసర్గంబును వినుండు.

230

క. సనకుని సనత్కుమారున్

సనందనుని ఋభుని శ్రీసతనాతనఋషినిన్

మును సృష్టించెఁ బ్రిజాపతి

తన మానసపుత్రులగుచుఁదగు నైదుగురన్

231

క. వారలు భగవద్భక్తులు

వైరాగ్యోపేతు లాత్మభవర్తులు లగుటన్

వారిజగర్బుఁడు సృష్టిని

గోరి మహామోహ మొందెఁగురుతరమాయన్.

232

తె.గీ. అట్లు మోహితుఁడై నట్టియజుని యెదుట

శ్రీధరుం డంతఁ బొడసూపిఁబోధనేయ

నాసనాతను గోవిందుశ్చనాత్మమందుఁ
బదిలపటిచి విరించి తతపం బొనర్చె.

233

తె.గీ. తమ్మిచూలి మహాఘోరతప మొనర్చి
చాలకాలము ఫల మొందఁజాలఁ డయ్యె
వాని కంతటఁ గోరిధ ముఁతప్పన్నమయ్యెఁ
జఱివుల నుండి యశ్రువుల్ శబాలువాటె.

234

క. తటి యెఱిగి యభవుఁ డురుదయ
తుఱంగలింపంగ బుద్ధితోడో నొసఁగెన్
గఱకంఠ గుఱిచి తప మే
కొఱ లేక యొనర్చె ధాతశ్చగురుతరభక్తిన్.

235

తె.గీ. శ్రీమహాదేవదేవుండుశక్తప దలిర్ప
సృష్టికై తపియించెడి స్రష్ట యొక్క
త్రూయుగఘ్రాణమధ్యావిశము క్తసిమ
నుండి తా నర్ధనారీశ్వశ్రుండు పుట్టె.

236

తె.గీ. అర్ధనారీశ్వరుం డైనశయాదిదేవుఁ
జంద్రశేఖరు సర్వజ్ఞసర్వకర్త
నీలలోహితు శంకరుశ్చూలపాణిఁ
గాంచి కైవార మొనరించెఁగమలజుండు.

237

క. అఱమేన గరితఁ దాల్చిన
కఱకంఠుని గాంచి భక్తిగడలుకొనం గ్ర
చ్చఱ నర్పించుచుఁ బ్రజ నే
డైఱ సృజియింపంగ భారతీపతి వేడెన్.

238

తె.గీ. అజ్జగర్భుని విన్నపంబాలకించి
యాత్మతుల్యుల రుద్రులనభవుఁ డంత
సృజన నేయంగ విధి జన్మమృత్యుభీతు
లైన ప్రజలను సృజియింపుమనుచు వేడె.

239

తె.గీ. అద్ది విని శూలి దరహాసకమాచరించి
యొనర దుఃఖాబ్ధిమగ్నులనుద్ధరించుఁ

గాని సృజియింప దుఃఖాధ్యుశ్చలై న జనుల
నల్వ! సృజియింపు మనుచు నంతరినొందె.

240

తే.గీ. అంతట విరించి సృష్టింపఁనభిలషించి
చెలఁగి సూక్ష్మభూతములఁ బంఠచీకరించి
గగనవాయ్విగ్నిజలమహీశ్వాతములగు
స్థూలపంచభూతంబులఁసొరిదిఁ జేసె.

241

తే.గీ. ఇట్లు పంచభూతంబులఁ నేర్పరించి
పర్వతంబుల నబ్దులఁ బాదపములఁ
గళలు కాష్ఠలు మొదలై నశకాలములను
సృజన చేసె సాధకు లై నశముల తోడ.

242

ప. తన లోచనద్వయంబునను మరీచిని
హృదయంబు నందుండితభృగుమహర్షి
నమలమూర్ధంబు నంతఁగిరోమాని ను
దానంబునన్ బులఁతస్త్వర్షిచంద్రు
వ్యానంబునన్ బులఁతహాఖ్యమునీంద్రు న
పానంబునన్ గ్రీతుఁమౌనివర్యుఁ
దనరి ప్రాణంబునఁదక్షప్రజాపతి
శ్రోత్రంబు లందుండిరయత్రిమౌని

తే.గీ. నల నమానంబునన్ వసిష్ఠాఖ్యముషిని
దనదు సంకల్ప మందుండితధర్మసంజ్ఞ
నిట్లు పదుగుర మౌనులఁ నెసక మెసఁగ
స్రష్టసాధకోత్తములుగాఁసృష్టిచేసె.

243

క. పంకరుహగర్భు నాజ్ఞను
సంకల్పజుడైన ధర్మశసంజ్ఞుఁడు నవఋ
ష్యంకప్రవర్తితుండై
పౌంకంబుగ మనువు రూపశమును ధరియించెన్.

244

సీ. జఘనంబు నుండి రాక్షసుల సృష్టించి యా

శాస్త్రంబువిధి వీడఁరాత్రి యయ్యె

వక్త్రంబు నుండి దేవతల సృష్టించి యా
 దేహంబు విధి వీడరదినము నయ్యె
 వేటొక్క తను వొందితపితరులఁ బుట్టించి
 స్రష్ట దానిని వీడరసంధ్య యయ్యె
 వేటొక్క రాజసరవిగ్రహంబున మను
 ఘ్యలు పుట్ట విధి వీడరజ్యోతస్న యయ్యె

తే.గీ. దాత వేటొక్క రాజసరతనువు దాల్చి
 దైత్యపన్నగజాతగంధర్వగణము.
 పుట్టె వేటొక్క యొడలొందఁజుట్టెఁ బక్షి
 జాల మిభగజతురగాదితజంతుగణము.

245

వ. ఇట్లు విశ్వజగత్పతి యగు ప్రజాపతి వివిధప్రాణికోటిని సృష్టించి
 తదనంతరంబు ఋగ్వేదంబును యజుర్వేదంబును సామవేదంబును ఛందం
 బులను నొద్దాత్రంబును యజ్ఞంబులను ద్రివృత్తోమంబును రథంతరంబు
 నగ్నిష్టోమాదులను సర్వంబును సాంగంబుగ సృష్టించి వేదశబ్దంబుల
 నుండి వివిధకర్మంబులను వివిధనామంబులను నిర్మించె.

246

క. అంచితముగ నిబ్బంగి వి
 రించి మహాసూక్ష్మబుద్ధితృప్తిచిన యా
 పంచీకృతభూతములు ప్ర
 పంచకకారణము లంత్రురబహుతత్వజ్ఞాత్.

247

తే.గీ. అందికాథవు సత్రసారదంబు చేత
 స్వప్నతుల్యంబు చిత్రమౌజగ మొనర్చి
 జ్ఞానపై రాగ్యసంపన్నుడైన యజుఁడు
 వడిఁ దమోమయ మైన రూపంబు నొందె.

248

11. హరణ్యగర్భాదివిశేషసృష్టికథనము

తే.గీ. అని వచించిన విని శౌనరకాదిమునులు
 స్థావరంబులఁ జరములరజలజభవుఁడు
 సృజన చేసి పదంపడియేమి చేసె?
 మాకు నెఱిఁగింపు మన సూత్రమౌని పలికె.

249

తే.గీ. సంహృతికి హేతుభూతమౌనంతమసము
వలనఁ బరివేష్టితుండె నశనలువ తమము
వీడిస్పష్టవస్తుల యభివృద్ధిఁ గోరి
తా హిరణ్యగర్భబ్రహ్మదేహ మొందె.

250

వ. ఆహిరణ్యగర్భ నుత్పత్తియు నంతర్యామి యుత్పత్తియుఁ దదు
పాధిత్రయోత్పత్తి ప్రకారంబును సవిస్తరంబుగ వక్కాణించెద. సావధా
నంబుగ వినుండు. అవిద్యయు నస్మితయు రాగంబును ద్వేషంబు నభి
నివేశంబు నను క్లేశపంచకమునకు మూలంబయిన కర్మాశయంబు
ప్రాణులచే నిహంబునఁ బరంబున భోక్తవ్యంబగు. కర్మంబులకు
మూలభూతంబగు క్లేశపంచకం బెందఁక నను వర్తించు నందఁక సర్వ
ప్రాణులకు నానావిధయోనిజన్మప్రాప్తియు నాయువును సుఖదుఃఖలక్షణ
ఫలోపభోగంబు నను త్రివిధకర్మాశయపరిపాకంబు గలుగు. గతస్కర్మ
బునఁ గొందఱకు జన్మహేతుభూతంబులగు కర్మంబులు చరితార్థత్వము
నొందినను మఱికొందఱ కాయుర్హేతుభూతంబులగు కర్మంబులను దత్ప
లంబుల ననుసందించుటకై జగత్కర్త యగు ప్రజాపతి తమోరూపం
బును వీడి హిరణ్యగర్భరూపంబు నొందె నిట్లు.

251

సీ. తత్సృష్టి శబ్దాదితత్త్వాత్రముల నుండి
పంచభూతంబులుఁ పరిధవిల్లె
నాపంచభూతంబులందుండి సాత్త్విక
గుణముచే జ్ఞానశక్తులు జనించె
నట్ల నమష్టిభూతాళి నుండియె రాజ
సుగుణంబుచేఁ గ్రియాశక్తు లొదవె
సరవి భూతస్థితశ్జ్ఞానశక్తులు నైదుఁ
గలియంగ మానసశక్తరణమయ్యె.

తే.గీ. దద్గతుండె న పరమాత్మశా హిరణ్య
గర్భుఁ డనఁగను మునులచేఁగదితుఁ డయ్యె
బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరత్రయము నందు
బ్రహ్మదేవుం డన నతండుఁ పరగుచుండు.

252

వ. అది యెట్లనిన నబద్ధిపూర్వకంబును దమోరూపంబు నవ్యక్తంబు నగు మూలప్రకృతి తొలుదొల్త నుత్పన్నం బయ్యెఁ దదధిష్ఠితనిష్కలుండగు పరమేశ్వరుండు సగుణబ్రహ్మం బనంబడు నప్పరమశివునుండి సత్త్వరజస్తమోగుణత్రయాత్మకంబగు మహత్తత్త్వంబు జనించె నందుండి శబ్దంబును స్పర్శంబును రూపంబును రసంబును గంధంబు నను పంచతన్మాత్రంబు లగుసూక్ష్మభూతంబులును వాని నుండి సత్త్వగుణని బంధనంబు లగు నైదు జ్ఞానశక్తు లుప్పతిల్లి వేర్వేరు శోత్రంబును ద్వక్కును నేత్రంబును జిహ్వాయు ఘ్రాణంబు నను పంచజ్ఞానేంద్రియంబు లఁ బుట్టించె. ఆసూక్ష్మభూతంబులంద రజోగుణంబుచే సమష్టిభూతంబుల నుండి క్రియాశక్తులు గలిగి వేర్వేరు వాక్కును బాణీయుఁ బాదంబును బాయువు నుపస్థము నను పంచకర్మేంద్రియంబుల నుత్పాదించె. ఇట్లు వ్యష్టిభూతస్థూలభూతసూక్ష్మకారణోపాధులచే నుపహితంబగు తత్త్వత్రయంబు విశ్వుఁడు తైజసుఁడు ప్రాజ్ఞుఁడు ననియు సమష్టిభూతంబులచే నుపహితంబగు తత్త్వత్రయంబు వైశ్వానరుండు హిరణ్యగర్భుండు నీళ్వరుండు ననియు వ్యవహరింపంబడు. ఇట్లు సమష్టిభూతంబు లైదింట నున్న జ్ఞానశక్తుల కలయికచే మనోబుద్ధ్యాదిశబ్దంబులచే వ్యవహరింపఁబడు సమష్టిభూతం బగు నంతఃకరణంబు జనించు నయ్యంతఃకరణోపహితుండగు పరమాత్మ హిరణ్యగర్భుం డయ్యె నిది హిరణ్యగర్భోత్పత్తి ప్రకారంబు.

తే.గీ. అట్లు సూక్ష్మభూతంబులశ్రయందు నలరు

నైదు కృతిశక్తు లొలసి సమష్టిభూత

మైన ప్రాణంబుగా నయ్యెనందు నున్న

హరియె పరమాత్మ సూత్రాత్ముఁడనఁగ నొప్పు.

254

క. ఉభయత్ర సంస్థితుండై

యభవుండు మహామహేశుఁడలరుచు సర్వ

ప్రభవుం డగుటను గిరిజా

విభు నంతర్యామి యనుచుశ్రవేదము పొగడున్.

255

తే.గీ. మఱలఁ బరమేష్ఠి స్వీయమాత్రమాయ చేతఁ

దనదు దేహంబు నంత ద్విధాకరింప

సగము పురుషుండు సగమునుశమగున యయ్యె
వారికి జనించె శ్రీవిరాడ్రహ్మమూర్తి.

256

తే.గీ. మఱల నలువ యర్థాంగియౌశమగున యందుఁ
దా స్వరాట్టును సమ్మాట్టుఁడగ సృజించె
నమ్ముగురు బ్రహ్మపుత్త్రుకులఖిలకమల
జాండమండల మెల్ల నుశనిండి రెలమి.

2 7

వ. అందు విరాడ్రహ్మ సమష్టిరూపస్థూలభూతపంచకబ్రహ్మాండాభి
మాని యయ్యె. స్వరాడ్రహ్మ బ్రహ్మాండాంతరవర్తి సమష్టిలింగశరిరాభి
మాని యయ్యె. సమ్మాడ్రహ్మ తదుభయకారణావ్యక్తాభిమాని యయ్యె.

తే.గీ. ఆవిరాడ్రహ్మ స్వామంభుశవాఖ్యపుత్త్రు
సతిని శతరూప యనియెడుశసుతను గాంచె
వారలు ప్రియవ్రతోత్తానశపాదులఁ బద
పడి ప్రసూతి నాకూతినిశబడసి రంత.

2౦9

క. ఆతతవై భవ మొప్పఁ బ్ర
సూతిని దక్షిణు వరించెననుందరి యౌ నా
కూతిని రుచిప్రజాపతి
ప్రీతాత్ముండగుచు వేడ్కఁబెండి యయ్యెన్.

260

తే.గీ. ఆరుచిబ్రహ్మ యాకూతిశయందుఁ గాంచె
యజ్ఞుడను పుత్త్రు దక్షిణాయనెడు కన్య
పార లిద్దఱు దంపతిభావ మొంద
మునులు ద్వాదశపుత్త్రులు పుట్టి రెలమి.

261

క. దక్షిణు ప్రసూతికాంత
వక్షోరుహగంధకలితశవక్షిణు లోక
ధృక్షం డిరువఱి నలువర
లక్షణవతులై న యట్టిరలలనలఁ గనియెన్.

262

వ. వారి యందు శ్రోత్రయు లక్ష్మీయు ధృతియుఁ దుష్టియుఁ బుష్టియు
మేధయుఁ గ్రియయు బుద్ధియు లజ్జయు వపువు శాంతియు సిద్ధియుఁ
గీర్తియు నను పదుమవ్వరు కన్యల ధర్ముండు భార్యలుగాఁ గైకొనియె.

భ్యాతిని భృగుండును, సతిని భవుండును, సంభాతిని మరీచియు, స్మృతి
నంగిరసుండును, బీరితిని బులస్తుండును, క్షమను బులహుండును,
సన్నతిని గృతుండును, ననసూయ నత్రియు, నూర్జను వసిష్ఠుండును,
స్వాహను వహ్నియు, స్వధను బితరులును బెండ్లాడిరి. 263

ఉ. ఈపగిదిన్ బ్రజాపతి యశ్రనేకవిధాకృతులన్ ధరించుచున్
శ్రీపరమేశ్వరాజ్ఞ మెయిశ్రస్పతి యొనర్ప నసంఖ్యలైన జా
యాపతు లైరి పూర్వజనుశ్రాద్ధితకర్మముఁబట్టి యట్లు త
ద్వ్యాపిత మైన సంతతులుశతామరతంపరలై విరాజితెన్. 264

క. కొందలు స్వాభావిక మని
యందురు సృష్టిని గుఱించిత్రయది తప్పునుఁడీ!
కొందలు కర్మము మూలం
బందు రదియు శ్రుతికి స్మృతికినపవాద మగున్. 265

వ. కొన్ని వస్తువులు కాలాపేక్షను మఱికొన్ని వస్తువులు దేశాపేక్ష
నింకఁ గొన్ని వస్తువు లదృష్టాపేక్షను సర్వవస్తువులు నీశ్వరాపేక్షను
గలిగియుండు నదెట్లనిన 266

తే.గీ. పవలు కమలముల్ రాత్రినిశదోవలు విరియుఁ
గుంకుమము పుట్టుఁగొశ్మీరకుతలమందుఁ
బుణ్యపాపాళి సుఖదుఃఖములును గలుగు
సర్వము మహేశ్వరాజ్ఞ చేతసంభవించు. 267

వ. ఈయర్థంబు తేటపడ నొక పురావృత్తంబు వర్ణింతు నాకర్ణింపుఁడు.

స. అంగిరోమానియుశ్రీనక్షపాదుండును

గపిలకపిధ్వజశ్రకణభుజులును

గాలరూపుఁడుఁ గలారమాలిపరంతప

కామరూపసుమంతుశ్రేణై మినులును

బావనాశపవిత్రపైలపతంజలి

బకులబాల్యలవేణుశవాహనులును

వజ్రిదండముకుందశ్రవహ్నిమహాకాల

వేదజ్ఞవిద్వేషితవైదికులును

తే గి. పండితుండు వై శంపాయశ్రనుండు మోచ

కుండు మహామతి ద్వైపాయశ్రనుండు మొదలగు

మునులు గుమి గూడి హిమశైలభూమి చేరి

తప మొనర్చిరి పార్వతీశ్రధవుని గూర్చి.

269

శా. రుంద్రంబైన మహాతపంబును మునీంద్రుల్ భక్తితో జేయఁగాఁ

జంద్రోత్తంసుండు భక్తవత్సలుఁ డుమాశ్రచంద్రాననం గూడి ని

స్తంద్రంబౌ కరుణాకటాక్షమున సాక్షాత్కారముం జెందినన్

సాంద్రానందము నొంది మొక్కిరి వడిన్ సాష్టాంగదండంబులన్

క. నిటలతటీఘటితాంజలి

పుటులగుచున్ నిటలనయనుశ్రుబురుషుఁ బురాణున్

బటుభక్తితోడ మొక్కుచు

నిటుపల్కిరి సృష్టి మూలశ్రమెఱుఁగుట కొఱకై.

271

మ త్త కో కి ల :

ఫాలలోచనః వేదసూచనః శ్రీభక్తబంధవిమోచనాః

మూలకారణః దుష్టవారణః శ్రీముక్తిమార్గవిచారణాః

కాలకాలః మహేశ్వరాః శ్రీమిహిశకాకరోజ్జ్వలశేఖరాః

నీలకంధరః యంజలింతుమునీతదర్థము భక్తితోన్.

272

తే: గి. సృష్టి స్వాభావికంబుగానెసఁగు నొక్కొక్క?

కాకి సృష్టికిఁ గర్మంబుకారణంబొ?

లేక నీవొనరింతువో? శ్రీలీల గాఁగ

నేతదర్థము వివరింపుశ్రమేర్పడంగ.

273

మ. ఎఱుఁగం గోరెద మానతిమ్మని మునీశ్చంద్రుల వేడంగ నా

కఱకంతుండు దయామయుం డగుచు వశక్కాణించె నెమ్మామునన్

జిఱునవ్వొప్పఁ దనంతఁ దాను జగమైశ్రస్వంబు గానోపునే?

నెఱిఁ గర్మంబు సృజించునొక్కొక్క? విడిగానేఁగర్త గా నుందునే?

ఉ. కెవలమెద్దియున్ జగతికిన్ గరణంబును గాదు చూడఁగా

జీవుల కర్మపాకమునశ్రేణెచ్చెర నేను సృజింపఁగా జగ

ద్భావము నొందు నీప్రకృతివర్ధిలు నంతము నందు డిందు నో
పావనులార! యిద్ది శ్రుతిభాషిత మంచు నెఱుంగుఁ దెప్పుడున్.

తే.గీ. ఇట్లు వివరించి మాయమయ్యెను హరుండు
మును లది యెఱింగి వేడ్కమైఁజనిరి గానఁ
బ్రాణిర్మానురూపమైఁనట్టి జగము
సృజన చేసి హరించు మహేశ్వరుండు.

276

12. జాతినిర్ణయకథనము

తే.గీ. అఖిలసృష్టిని గూర్చి యిశ్లానతీయ
నైమిశీయులు విని వేడ్కనలువ జనుల
సృజన మొనరించి వేదదర్శితములైన
జాతు లెఱ్ఱేర్పరించెనోసూత! చెప్పు.

277

క. అనవుడు సూతుఁడు వలికెను
వినుఁడు మునులు! వివిధజాతివిధనిర్ణయముల్
మును కుంభసంభవునకున్
వినిసించె శివుండు దానిశివవరింతు నొగిన్.

278

సీ. పూర్వకల్పంబునకసర్వజగంబును
బ్రలయకాలమునందుకవిలయ మొందె
లోకంబు నందెల్లఁజేకట్లు గ్రమ్మంగ
నంత సూర్యసహస్రకాంతిమూర్తి
వేయిశీర్షముల నాశ్రయణుండు పయోఽబ్ధి
రుద్రుఁ జింతించుచుకనిద్ర వోయె
నాభగవంతునిశాభిరంద్రము నుండి
కమ్మపుత్తడి విరిగదమ్మి మొలచె

తే.గీ. తావు లెగఁజిమ్ము నాతమ్మిరపూవునందు
నాలుగాననములు గలవేలు పుదయ
మొందె నాతండు గతకల్పమందుఁ బోలే
మృదుని యానతి సృష్టికేగడఁగె గడిమి.

279

సీ. ఆ చతురాస్యనిశ్చయాస్యంబు లందుండి
 సతులతో బ్రాహ్మణుల్ శజనన మొంది
 రా శతానందునిశ్చహస్తంబు లందుండి
 రాజులు పొడమిరిశరాణు లొలయ
 నా ప్రజాపతి యూరులందుండి కలిగిరి
 కోమటుల్ తత్కులశకువలయాక్షి
 లా యజ్ఞగర్భనిశ్చయంఘ్రుల యందుండి
 పుట్టిరి శూద్రులుశపొలత్రుకలును

తే.గీ. వారివారికి జంపతిశభావ మొప్పు
 నుత్తముని చేత నవరకుశనుద్భవించు
 నాతఁ డతిలోముఁ డనఁబడుతనవరు వలన
 నుత్తమకుఁ బుట్టుఁబ్రతిలోముఁ డుర్వి యందు. 280

వ. అది యెట్లనిన వర్ణ స్త్రీలయం దనులోమముగా జనించినవాఁ డాం
 తరాలికుం డనంబడు. వర్ణ స్త్రీల యందుఁ బ్రతిలోమంబుగ జన్మించిన
 వాఁడు వ్రాత్యుండు నాఁబడు.

బ్రాహ్మణునకు—సధవ యగు బ్రాహ్మణి యందుఁ జౌర్యంబునఁ
 బుట్టిన వాఁడు కుండుండగు. విధవ యగు బ్రాహ్మణి యందట్లు పొడ
 మిన వాఁడు గోలకుండగు. క్షత్రియకాంత యందు జనించిన వాఁడు సవ
 ర్ణుండగుఁ జౌర్యంబున జనించిన వాఁడు నక్షత్రజీవనుండగు. వైశ్య
 యందు జనించిన వాఁడు నిషాదుండగుఁ జౌర్యంబున జనించిన వాఁడు
 కుంభకారుండగు. వాఁడ యూర్ధ్వనాపితుం డనంబడు శూద్రకాంత
 యందు జనించిన వాఁడు పారాశవుండగుఁ జౌర్యంబున జనించిన వాఁడు
 నిషాదుండగు శూద్ర యందు క్షత్రియునకు జనించిన దౌష్యంతి
 యందుఁ బుట్టినవాఁ డాపీతుండగు శూద్ర యందు వైశ్యునకు జనించిన
 యాయోగవి యందుఁ బొడమిన వాఁడు పింగలుండగు.

క్షత్రియునకు—విప్రకాంత యందు జనించిన వాఁడు సూతుం
 డగుఁ జౌర్యంబున జనించిన వాఁడు రథకారుండగు. వైశ్యయందు జనిం
 చిన వాఁడు మాహిష్యుండగు వాఁడ యంబఘ్నం డనంబడు. అట్లు

చౌర్యంబున జనించిన వాడవికుండగు. శూద్ర యందు జనించిన వాడు దౌష్యంతుండగు నట్లు చౌర్యంబున జనించిన వాడు శాలికుండగు.

వైశ్యునకు—బ్రాహ్మణి యందు జనించిన వాడు క్షత్త్రయగు నట్లు చౌర్యంబున జనించిన వాడు మ్లేచ్ఛుండగు. నృపకాంత యందు జనించిన వాడు శాలికుండగు. వాడ మాగధుండు నాబడు. అట్లు చౌర్యంబున జనించిన వాడు పుళిందుండగు. వాడ భోజుండనంబడు. వైశ్యకాంత యందుఁ జౌర్యంబున జనించిన వాడు మణికారుండగు. శూద్రయందు జనించిన వాడు గుండగుఁ జౌర్యంబున జనించిన వాడు కటకారుండగు.

శూద్రునకు—బ్రాహ్మణి యందు జనించిన వాడు చండాలుండగు. అట్లు చౌర్యంబున జనించిన వాడు బాహ్యదాసుండగు. రాజన్య యందు జనించిన వాడు వైదేహుండగు. వాడ పుల్కిసుం డనంబడు. అట్లు చౌర్యంబున జనించిన వాడు వెలవుండగు. వైశ్యయందు జనించిన వాడు పత్తనశాలికుం డగు. అట్లు చౌర్యంబున జనించిన వాడు చక్రియగు. శూద్ర యందుఁ జౌర్యంబున జనించిన వాడు మాణవకుండగు.

అంబష్ఠ యందు సవర్ణునకు జనించిన వాడు డాగ్నేయనర్తకుండగు. వైశ్యునకు శూద్రయం దుత్పన్నయగు కరణయందు మాహిష్యునకు జనించిన వాడు తక్షయనియు రథకారుం డనియు శిల్పి యనియు వర్ధకి యనియు లోహకారుం డనియుఁ గర్మారుం డనియుఁ జెప్పంబడు. ఉగ్రునకు విప్రయందు జనించిన వాడు తక్షవృత్తియు వైశ్య యందు జనించిన వాడు సముద్రుండు నగుదురు. నిషాదునకు—బ్రాహ్మణి యందు జనించిన వాడు నాపితుండును నృప యందు జనించిన వాడు డధోనాపితుండును వైశ్య యందు జనించిన వాడు సునిషాదుండు నగుదురు. నాపితునకు విప్ర యందు జనించిన వాడు వేణుకుండును రాక్షి యందు జనించిన వాడుకర్మకారుండు నగుదురు. దౌష్యంతునకు ద్విజోత్తమ యందు జనించిన వాడు భాగలబ్ధుండగు. వైదేహునకు బ్రాహ్మణి యందు జనించిన వాడు రజకుండగు. చండాలునకు ద్విజోత్తమ యందు జనించిన వాడు పుమాంసుండగు. వాడ శ్వపచుండు నాబడు. శ్వపచు

నకు విప్రకన్యయందు జనించిన వాడు గుహకుండగు. చండాలునకు వైశ్య యందు జనించిన వాడు దంతకవేలకుండును శూద్ర యందు జనించిన వాడు డాశమకుండు నగుదురు. ప్రతిరోమనిషాదునకు శూద్ర యందు జనించిన వాడు భైరవుండగు. మాగధునకు శూద్ర యందు జనించిన వాడు కుకుందుండును నృపయందు జనించిన వాడు ఖనకుండు నగుదురు. ఖనకునకు రాజకన్యయందు జనించిన వాడు తుద్భుండుండగు. అయోగవునకు బ్రాహ్మణి యందు జనించిన వాడు చర్మకారుండగు. విప్రవ్రాత్యునకు విప్ర యందు జనించిన వాడు బందికుండగు. క్షత్రి వ్రాత్యునకు క్షత్రియకాంత యందు జనించిన వాడు ఖల్లుండగు. వాడ మత్తుం డనియు మల్లకుం డనియుఁ జెప్పబడు. మల్లునకుఁ బిచ్చలుం డును వానికి నటుండును నటునకుఁ గరణుండును జనింతురు. కరణునకు క్షత్రియకాంత యందు జనించిన వాడు ద్రమిలుండగు. వైశ్యవ్రాత్యు నకు వైశ్య యందు జనించిన వాడు సుధన్వుండగు. సుధన్వున కావార్యుండును వానికి భారుషుండును భారుషునకు ద్విజన్ముండును వానికి మైత్రుండును జనింతురు. మైత్రునకు జనించిన వాడు సాత్త్వతుండగు. వాడ వైదేహకుం డనియు మాతంగుం డనియుఁ జెప్పబడు. మాతం గునకు వైశ్య యందు సూతుండును సూతునకు దస్యుండును దస్యునకు మాలాకారుండును జనింతురు. ప్రతిరోమనిషాదునకుఁ గైవర్తుండు జనించు. ఆయోగునకుఁ దిలకారస్త్రీ యందు జనించిన వాడు నీలాదివర వికేత యగు. నిషాదునకుఁ గారుస్త్రీ యందుఁ బుట్టిన వాడు చర్మజీవి యగు.

281

తే గి. ఇట్లు జాతు లనంతమై యెసఁగు జగతి

జాతినిర్ణయపద్ధతి సంగ్రహముగఁ

బలికినాడను నైమిశశ్రవాసులార!

శివుఁ డగస్త్యమహర్షికిఁ జెప్పి నట్లు.

282

క. నిజజాతివిహితకర్మము

ఋజుమతి నొనరించు పుణ్యశ్రీహిమమున్ బరమున్

నిజముగఁ గొందురు ముక్తిని

విజయంచేయుదు రటంచు శ్రవేదము చెప్పున్.

283

తే.గీ జన్మమునఁ జేసి జంతులశ్శాతు లట్లు
జన్మమును దొట్టి వర్ణంబుశ్శసంభవించు
గర్మమును బట్టి వర్ణంబుశ్శగాదటంచుఁ
బలుకు పలుకున వేదంబుశ్శపలుకుఁ గాదెః

284

తే.గీ. భౌతికస్థూలదేహంబుశ్శవడయు జాతి
నాత్మునకు వర్ణభేదంబుశ్శలంటఁ బోవు
గాని దేహంబునం దహాశ్శమ్మాన ముంట
నాత్మ విప్రదిసంజ్ఞలశ్శనలరు చుండు.

285

తే.గీ. స్వస్వరూపపరిజ్ఞానశ్శసరణి లేమి
మేను నందుండు నాత్మాభిశ్శమాన మద్ది
పోవు విజ్ఞాన ముదయింపశ్శభావమునను
బ్రాగభావ మనాదియైశ్శపాయు కరణి.

286

తే.గీ. జ్ఞాన మన నిగమాంతవిశ్శజ్ఞానము సుడి
సకలవేదాంతసద్వాక్యశ్శజ్ఞాత మైన
యట్టి యపరోక్షవిజ్ఞానశ్శమందు నెవ్వఁ
డతని విధులు నిషేధంబుశ్శలంట వెపుడు.

287

క. వర్ణాశ్శ్రమధర్మంబుల
నిర్ణయ మొనరించుచుండుశ్శనిగమాగమముల్
వర్ణస్థులె కర్మంబు లు
దీర్ణగతిం జేయ నధి కృతీం గాంతు రిలన్.

288

తే.గీ. మగువ యగుఁగాక! మగవాఁడెశ్శయగునుగాక
యొప్పుగా బ్రహ్మవిజ్ఞానశ్శమొప్పు నట్టి
వారి కెట్టి వర్ణాశ్శ్రమాశ్శచారధర్మ
ములు గలుగ వంచు నుపనిషత్తులు వచించు.

289

క. ఆత్మత్వంబును జెందక
యాత్మంభరి యగుచు నెవ్వఁశ్శడాశ్శ్రమవిధి మా
డాత్ముఁ డయి విడుచు నశఁడ
ధ్యాత్మగతికి దూర మగుచుశ్శనందు నరకమున్.

290

తే.గీ. కాన మోక్షంబు కాంక్షించుశ్రమనమనీషి
స్వియవర్ణాశ్రమాచారశ్రవిహిత మైన
శ్రౌతకర్మంబు స్మార్త కర్మంబు నెపుడు
సర్వయత్నపూర్వకముగా శ్రజలుపవలయు.

241

వ. అని యితై అంగున.

242

శా. శ్రుత్యుక్తంబుగ సూరిసమ్మతముగా సూతుండు వర్ణింపఁగన్
సత్యానంతసుఖప్రకాశపరమున్ శ్రబహ్మత్మవిజ్ఞానదం
బత్యంతాద్భుతజాతినిర్ణయవిధం బాలించి మౌనీంద్రులున్
సత్యాస్తేయదయార్జవాదియుతులై శసంతుష్టులై రయ్యెడన్. 243

13. తీర్థ మాహాత్య కథనము

తే.గీ. జాతిధర్మంబు వీడుటశపాతక మని
యానతీయంగ నాలించిశ్రౌనకాది
మునులు తీర్థమాహాత్యంబుశ్రజనహితముగఁ
దెలుపు మని వేడ సూతుండుశ్రవలికె నిట్లు.

244

క. శ్రీరమ్యంబగు గంగా
ద్వారంబున మేషరాశిశ్రబధమర్జమునన్
సూరుండుండఁగఁ దోఁగిన
వారికి మోక్షంబు కొంగుశ్రబంగార మగున్.

245

సి. యోజనాయతమయిశ్రయోజనవిస్తీర్ణ
మును గల్గి దేవతాశ్రుజితమయి
పశ్చిమాంభోనిధిశ్రప్రాంతభాగంబున
దీపించు శ్రీసోమశ్రతీర్థ మందు
నార్ద్రాదినంబులశ్రనష్టమీతిథులందుఁ
బర్వంబులను వ్యతీరపాతములను
బుణ్యచతుర్దశీశ్రపూషవారంబుల

ఘోరాఘములు వాయుశ్రగ్రుంకు పెట్టి

తే.గీ. యొడల భస్మంబు ధరియించిశ్రయుపవసించి
శంభుభక్తుల కెల్ల భోశ్రజనము పెట్టి

చంద్రశేఖరుఁ గొల్చిన శ్రీసజ్జనుండు
భవ్యశంకరకై వల్యరపదము గాంచు.

96

సి. ప్రవహించు నెచ్చోట శ్రీభవజూటమున కెల్లి
ఖనదీమతల్లి గంధగమ్మతల్లి
వసియించు నెచ్చోట శ్రీబండితాంతర్యామి
విశ్వేశ్వరస్వామి వేదగామి
విహరించు నెచ్చోట శ్రీవిపులభోజనపాణి
శ్రీమద్విశాలాక్షిరచిగురుబోణి
చరియించు నెచ్చోట శ్రీశవక్రిడల
సామజముఖునితో శ్రీషణ్ముఖుండు

తే.గీ. అట్టి వారాణసిదివ్యశ్రీపట్టణమున
మహితమణికరి కాత్తిరథలహరి యందు
మజ్జనం బాడి పాపము శ్రీజగించి
భక్తి శివుఁ గొల్చిన నరుండు శ్రీముక్తి నొందు.

297

సి. సోమిదమ్మగ వాణి శ్రీసోమింపఁగా బ్రహ్మ
బహుయజ్ఞముల నెందుఁ బరిధవించు
సంపూర్ణ పూర్ణి మాత్రచంద్ర చంద్రిక వోలె
గంగమ్మ యెచ్చోట శ్రీబొంగి పొరలు
ఘనకుచద్వయలిప్త శక్తికస్తూరికారుచి
గాళింది యెచ్చోట శ్రీజాలువాలు
మిసిమి గుబ్బల పచ్చశపసువుఁ గాంతుల తోడ
శ్రీసరస్వతి యెందుఁ జెలుపు నొందు

తే.గీ. నట్టి శ్రీమత్త్రివేణిఁ బ్రయాగ యందు
భరణిఁ గృత్తి కారోహిణీభంబు లందు
మేషరాశి నుచ్చస్థితిఁ బూషుఁడుండ
స్నాన మాడిన మోక్షంబు నరుఁడు గాంచు.

298

క. గంగాసాగరసంగమ
మంగళ తీర్థంబు నందు శ్రీమార్గశిరమునన్

బొంగుచు మునుకలు వెట్టిన
గంగాధరభక్తుఁ డొందుఁ తగై వల్యంబున్.

299

క. నర్మద శమితార్తజనాం
తర్మద విధివిష్ణురుద్రశ్చ నాకేశ్వరసం
శర్మద నరకద్వాపథ

మర్మదఁ డోఁగినఁ విముక్తిశమమజుఁడు గాంచున్.

300

తె.గీ. వృషభరాశిని సూర్యుండుఁ వెలయఁగా వి
శాఖ రిక్కిను భానువారసతము న్నండు
యమనిషేవిత యై నట్టియమున మునిఁగి
భోజనము విప్పునకుఁ బెట్టఁ మోక్షపిద్ధి.

301

తే.గీ. సకలవిద్యాస్వరూపిణీశ్వరదాంబ
వరద వసియించు శ్రీసరస్వతిని నార్ద్ర
యందుఁ డోఁగాడి శివయోగివత్స చేసి
భవుని బూజించి నర్తుఁ డొంతుఁ ప్వరపదము.

302

సీ. అవుఁ జంపిన యట్టియఘ మెల్లఁ బాయంగ
దక్షిణగంగ గోతముఁడు తెచ్చె
దాన వసిష్ఠుండుఁ తనపాయ గైకొనెఁ
గౌశికుం డొకపాయశ్శగరిమ నిలిపె

శ్రీభరద్వాజుండుఁ చేకొనె నొకపాయ

నత్రీయు నొకపాయశనందు కొనియెఁ

గళ్యపాత్మజులై నశ్శగరుడుండు సూర్యుండు

నొక్కొక్క తమపాయశతోంబి శట్టి

తే.గీ. పుణ్యనప్త గోదావరపుష్కరముల
సింహరాశిని రవిగురుల్ నెల్లఁగు వేళ

స్నానమొనరించి శివుఁగొల్చురథమ్య ముక్తి

ముద్దియ వరించి ముద్దుపెరుముదున్మెట్టు.

303

సీ. శ్రీవిష్ణు మార్త్యాదిదేవతా కోటితో

నీశ్వరుం డెంద్రేనిరయీతలాడు

నెందుఁ గ్రుంకులు వెట్టిత్యింద్రసీలగిరింద్ర
 మభవున కావాసమయ్యె జగతి
 సకలయోగింద్రుల సర్వమౌనీశ్వరుల్
 యత్తటంబునఁ దపంబాచరింతు
 సహ్యాపర్వతరాజుచారుశృంగమునుండి
 యే నదీమణి జనియించి మించె

తే.గీ. నట్టి కైవల్యనిశ్చేణీనబ్ధిరాణిఁ
 గేవలామృతవేణి శ్రీశక్తిష్ణవేణి
 నుభయపర్వంబులను తోఁగిత్యుపవసించు
 నరుల కొనఁగును శబరశంకరుఁడు ముక్తి.

304

పి. మాఘమాసంబునశ్రమఘ రిక్కు యందునఁ
 బంచపర్వంబులభక్తి తోడ
 దక్షిణకైలాసమోక్షభూమికి నేఁగి
 సంసారబంధంబునమయఁ జేయు
 స్వర్ణముఖినదీరవారిప్రవాహంబు
 నందు మజ్జన మాదీరయఘము వీడి
 శ్రీకాళహస్తీశుత నేవనంబొనరించి
 జ్ఞానప్రసూనాంబునంభజించి

తే.గీ. యచటి పాతాళగణపతిశనభినుతించి
 తిన్ననిం గాంచి సాలీనిశనన్నుతించి
 కాళమును మొక్కి హస్తీకిరైమొగుడు
 పుణ్యపురుషుని వరియించుతమోక్ష లక్ష్మి.

305

క. పంపన్ తోయన్నపితని
 లింపన్ గల్గొలకాంతిశీలాజితిన
 చ్చంపన్ తోఁగిన శివు నను
 కంపన్ గని భక్తులెల్లఁగొంతురు ముక్తిన్.

306

తే.గీ. హస్త నుత్తరఫల్గునినాదివార
 మందు శౌరికిఁ బ్రియమైనతయాదిలింగ

తీర్థమున ముగ్ధ హరుఁ గొల్పిరద్విజున కెలమి
భోజనము పెట్టు నరుఁ డొందుశ్చముక్తి పదము

307

ప. గీర్వాణులకుఁ బూర్వశ్రీగీర్వాణులకుఁ డెంకి
యప్పరసలు నాట్యశమాడు భూమి
యాదిత్యనిర్మితంబై యధికాఖ్యతో
నగ రొప్పు నప్పట్టశ్రణంబు చక్కిఁ
గుటిలాసమాహ్వాయశ్రతటిసీతటంబున
వీరాఖ్యయై యుండుశ్రగౌరి యామె
శ్రావణ పౌర్ణమాశ్రయను గుటిలాంబుల
హరునకు నభిషేకశ్రమాచరించి

తే.గీ. భక్తిఁ గుటిలానదిం తోఁగిశ్రపండితులకు
వస్త్రధనధాన్యము లొసంగుశ్రవాని కిమ్ము
భుక్తిముక్తు లటంచునుశ్రమొక్కి వేఁడె
భవుఁడును దధాస్తటంచునుశ్రవర మొసంగె.

308

మ. కుటిలాహోదిని భానువారమునఁ గ్రుంకకుల్ వెట్టి శ్రీశ్రావణిన్
నిటలాక్షిన్ భజియించి యీశ్వరుని రాశ్రణిన్ వీర నేవించుచున్
జటిలాఘంబులు వాయ భక్తులకుఁ బూజిల్ సల్పు విన్నాణికిన్
బటులాస్యంబున ముక్తికాంత యొసఁగున్ శబాహాపరిష్వంగమున్.

మ. గణరాద్విష్ణుకుబేరవహ్నివసుశక్తిబ్రహ్మవిశ్వామరుల్
అణిమాద్యష్టవిభూతు లొంది రట వృశ్చాహార్యసిమన్ నభో
మణి చాపంబున వెల్లి నార్ద్రుని జగత్సమాతన్ బితన్ గొల్చుచున్
మణిముక్తానదిఁ తోఁగు మానవులకుంశ్రాప్తింఁచుఁ గై ఎల్లముల్

తే.గీ. పృథివి దుర్వృత్తుఁ డైన సుశ్రవృత్తుఁ డైనఁ
బండితుండైనఁ బరమమూర్ఖుండె యైనఁ
బ్రాహ్మణుండైనఁ గడజాతిశ్రవాడె యైనఁ
బుణ్యమణిముక్త మునిఁగినశ్రబొందు ముక్తి.

311

శా. శ్రీలక్ష్మీలలనానివాస మయి విశ్వేశ్వదేవపద్మాక్షది
క్పాలబ్రహ్మమహేంద్రదేవమునిముఖ్యస్థానమై పార్వతీ

కైలాసేశ్వరనాట్యరంగ మగు వ్యాఘ్రప్రక్షిను మాఘీమహా
వేశన్ శ్రీశివగంగఁ తోఁగిన నరుల్ వేగాంత్ర సాయుజ్యమున్.

క. వరుణుఁడు ప్రమాదమున మును
ధరణీసురు నొకని జంపితత్వాపాబ్ధిన్
దరియింప వ్యాఘ్రపాన్ముని
గురువచనము లాలకించికొందలపడుచున్.

313

తే.గీ. మాఘమాసమహాపూర్ణిమాదినమున
గుహ్యతీర్థజలంబులఁగ్రగురికువెట్టి
బ్రహ్మహత్యామహాఘంబుఁబాయఁ గోరి
దేవదేవుని నేవించెదీక్ష తోడ.

314

క. ఋజ్ముఖదివ్యోపనిష
ద్వాఙ్మయగోచరుఁడు పాపభంజనచణుఁడున్
వాఙ్మనసాతీతుఁడు హిమ
రుజ్మకుటుఁడు వరుణు కడకుఁబ్రోవఁగ వచ్చెన్.

315

తే.గీ. భవుని దర్శించి నంతనేత్రపాప మెడల
మ్రొక్కి గుహ్యతీర్థంబునఁమునుక పెట్టు
వారలకు మోక్షమిమ్మనినవరుణుఁ డడిగె
నట్ల యగుఁగాక యని పల్కినహరుఁడు వెడలె.

316

తే.గీ. మాఘమాసపర్వంబులఁమహిత భక్తి
వ్యాఘ్రపట్టణప్రాగుదశ్శ్యాగమందు
గుహ్యతీర్థపుష్కరములఁగ్రగుంకు నరుఁడు
హారభవనరకాబ్ధితోఁగ్రుంకఁ డెపుడు.

317

తే.గీ. జలజభవరోమశుల తపస్థానమైన
బ్రహ్మపురి బ్రహ్మతీర్థంబునవారి మునిగై
గ్రహణపర్వంబులను హరుఁగను జనులకుఁ
గరతలామలకంబు శంకరపదంబు.

318

మ థ రా క్క ర :

శివుని వెలిపెట్టి దక్షిండుఁ దేయు యజ్ఞంబునందుఁ
దవిలి వీరభద్రుఁడు దేవతల తలల్ దట్టింపఁగ

రవికిఁ బండ్లుడ బ్రహ్మపుత్రమునం దపం బొనర్చి
సవిత పండ్లొందె సూర్యపుష్కరిణి యయ్యెను సరస్సు. 319

మ ఛా క్క ర :

ఇంద్రాది దేవాశి గెల్చితమేదై అతమేపారఁ దొల్లి
నింద్రజి రథముపై నేఁగఁనిచ్చొట నెటుసాఁగ కాఁగ
సాంద్రభక్తి ని దేరు డిగ్గిరసవితృపుష్కరిణిని దోఁగి
చంద్రమోమకుటలింగంబు స్థాపించిరసరిగొల్చి యేఁగె. 320

తే.గి. అట్టి సూర్యపుష్కరిణీశుఁ థాంబువులను
గ్రహణముల విషువాయనశకాలములను
బర్హముల నార్ద్ర థాస్కరశవారములను
మునిఁగి విఫౌలఁ దనియింపఁ మోక్ష మబ్బు. 321

తే.గి. వనధిసంగమమంగళశవంశకముల
నామ్రతీర్థంబు నందు మృధ్యార్జునమునఁ
గుఁభకోణత్రికోటిహాశకుతలములను
బుణ్యమైన శ్వేతారణ్యభూమి యందు. 322

క. కావేరిని రత్నాకరు
దేవేరిని నిత్యనృత్యరదీప్త తరంగ
శ్రీవారిని నరుఁ దెప్పుడు
దైవాఱిన భక్తి మునుఁగఁగఁభన్యతఁ గాంచున్. 323

తే.గి. పర్వముల యందు బాస్కరశవార మందు
భక్తిఁగావెరిలోఁ దోఁగిపార్వతీశుఁ
బ్రణతు లొనరించి సప్త తీర్థముల యందు
మరణ మొందిన నతుఁడొందు శ్రీబరమపదము. 324

తే.గి. మహితవల్మీకసుక్షేత్రమధ్య మందు
నొప్పు శ్రీక్షీరకుండదిశ్వాప్పు అందు
ఫాల్గునంబున నుత్తరశఫలునిన్ జ
లంబులాడిన జనుఁడు కైకలాన మొందు. 325

తె.గీ. క్షీరకుండంబు పశ్చిమశ్రేణు నొప్పు
తీర్థమునఁ దొల్లి నొకయేఁడు దేవరాజు
పర్వముల ముగ్ధి వల్మీకపర్వతేశుఁ
దివిరి పూజింప నది దేవతీర్థ మయ్యె.

326

తె.గీ. ఫాలునంబున నార్ద్రానుశ్రవానువార
ములను గృష్ణాష్టమిని బర్వములను దేవ
తీర్థమునఁ దీర్థమాడినతైర్ధిరికుఁకు
శివుఁడు దయ తోడ నొసఁగు నిశ్శ్రేయసంబు

327

ద్వి ప ద :

శ్రీసూర్యవంశాబ్ధిశిశిరభానుండు
కోసలనృపపుత్రికకోర్కుల పంట
దశరథజ్మిపాలుశ్రతపముల ఫలము
ప్రశమితపాపుండుశ్రపరమపావనుఁడు
శ్రీరామచంద్రుండుశ్రసితాప్రియుండు
ఘోరయుద్ధమునందుశ్రగుత్పితకర్ము
దారాపహారకుశదైత్యలోకేంద్రు
నారావణుని జంపితయవనిపైఁ గూల్చి
లక్ష్మీస్వరూపిణీలలనను గూడి
లక్ష్మణస్వామి యుతలలి విభీషణుఁడు
గాలిపట్టియు రుమాశకాంతుండు నలుఁడు
వాలిబిడ్డఁడు జాంబవంతుండు మొదలు
సర్వకపీశ్వరశ్రసంఘంబు కొలువ
గీర్వాణదిక్పాలశక్తిన్నరగరుడ
గంధర్వులును మునుల్ శకరము కీర్తింప
గంధమాదనమహాశక్తిధరంబందు
నేతుమంగళ శుభశక్తీత్రతీర్థమున
స్నాతుడై యానందజలధిని తోఁగి
బ్రహ్మహత్యామహాశపాతకం బీఁగ

బ్రహ్మాదిసురవంద్యైశ్చార్వతీనాథు
రామేశ్వరస్వామిశ్రమ్యలింగంబు
గోముగా స్థాపించికోరి సహస్ర
నామాశితో బిల్వశ్రవపత్రములను
గామితార్థప్రదుశ్చగారుణ్యపూర్ణ
శ్రీకంఠః బూజించిశ్రచెచ్చెర మ్రొక్కి
సాకేతపురికిఁ బుష్పకముపై నేగె.

328

తే.గీ. చంద్రసూర్యోపరాగశత్రుమయములను
బర్హవిషువాయనవ్యతీరపాతములను
బుణ్యదినముల షడశీతిరముఖము లందు
నాదిశుక్రవారముల నశ్రద్ధోదయముల.

329

క. శ్రీమద్రామేశ్వరతీ
ర్థమలతోయములఁ గ్రుంకిరహరు రామేశున్
బ్రామినుకుల వినుతించిన
బాములు పాపములు పంచరబంగాళమగున్.

330

తే.గీ. అమల రామేశతీర్థంబుశ్రలందుఁ దోఁగి
భక్తి ముమ్మాటు వలగొనిశ్రపార్వతీశు
దాశరథిపూజితుని గొల్వఁజేదత్క్షణఁబ
బ్రహ్మహత్యాదిఘోరపాతములు వాయు.

331

తే.గీ. ఒక్క మాసంబు ప్రతిదినంశ్రబుదధి మునిఁగి
రామనాథుని ధర్మించిశ్రరజని యందు
నొక్క దిన మందు భక్తితోననుపవసించి
పాటునకు నిష్కమాత్రసుశ్రవర్ణ మీయ.

332

తే.గీ. బ్రహ్మహత్యాసురాపానశ్రపాతకములు
స్వర్ణ సంస్తేయగురుతల్పశ్రపాతకములు
పాపకృత్స్నేహసంభూతశ్రపాతకములు
తొలఁగి జనులకు మోక్షంబుశ్రతుఱగలిండు.

333

తే.గీ. ఒక్క మాత్రై న రామేశ్వర్రోర్వి నుదధి
నూర్మికాడోలికల యందునోలలాడి
మొక్కి శివుఁగొల్చు ధన్యునిన్ముక్తి లలన
కొఁగిటఁ గదించి సుఖదోలికలను నూపు.

334

ఆ.వె. సకలవేదములనుశ్చై వాగమంబుల
రమ్యశాస్త్రములఁ బురరాణములను
దెలుపఁబడిన పుణ్యతీర్థమాహాత్మ్యంబు
తెలిపినాఁడ మీకుఁదేటపడఁగ.

335

సీ. ఈ తీర్థమాహాత్మ్యమీశుండు తొలుదొల్త
నంబికాదేవికినానతిచ్చె
నా యంబికాదేవిత్రయనుఁగుఁ గుమారుఁడొ
కొమరసామికిఁ జెప్పెఁగూర్మి తోడ
నా కుమారస్వామిత్రయంబోజగర్బున
కుపదేశ మొనరించెనొప్పు మీఱ
నా చతురాననుండస్మద్గురుం దె న
వ్యాసర్షికిని దెల్పెనవత్సలతను

ఆ.వె. ఆ మహానుభావుఁడయ్యా యపద్మార్కుఁ
డాదిముని పరాశరరాత్మజుండు
పరమకృపను నాకుఁబాఠంబుగాఁ జెప్పె
దాని జెప్పి నాఁడఁడఁటిని మీకు.

336

ఆ.వె. భక్తితోడ మీదుఁప్రార్థింపఁగా జగ
ద్ధితము గోరి దీనిఁదెలిపినాఁడ
దివ్యమైన యట్టితీర్థమాహాత్మ్యంబు
శిష్యగణములకును జెప్పుఁ దెపుడు.

337

ఆ.వె. దేవదేవహితముతీర్థమాహాత్మ్యంబు
ప్రత్యహం బెవండునపఠవ నేయు
వాఁ డఘంబు పంచశబ్దంగాళ మొనరించి
భవుని కృపను బరమపదము గాంచు.

338

అ.వె. శుభదినంబు లందుశుద్ధుడై తీర్థమా
హాత్మ్య మెల్ల వీనుశలార విన్న
నరుడు పాపరాశి నలినలి గావించి
పార్వతీశదివ్యరపదము గాంచు. 339

తే.గి. శ్రాద్దదినములఁ బుణ్యతీర్థంబు లందుఁ
దీర్థమాహాత్మ్య మెవ్వండుతెలియఁ బలుకు
వాడు దారిద్ర్యమును బటాశపంచచేసి
భాగ్యగరిమఁ గుబేరుని బరిధవించు. 340

అ.వె. అర్థితోడ నెవఁడుతీర్థమాహాత్మ్యంబు
చెలఁగి వినుచు దేవతలను గొలుచు
నతని బ్రహ్మవిష్ణుశివితకంతు లురుదయఁ
గనిన బిడ్డ వోలెఁగమనుతు రెవుడు. 341

మ త్త కో కి ల :

కంఠపాఠము గాఁగ నెప్పుడుశ్రవణనేతుఁడు దివ్యవై
కుంఠవాసుఁడు విష్ణుమూర్తి యశకుంఠభక్తి దలిర్ప శ్రీ
కంఠసత్కరుణాకటాక్షముగఁబఁచఁ దీర్థమహత్త్వ ము
త్కంఠతోడఁ బఠించు శ్రీకలశకంఠిఁగూడి ముదంబునన్. 342

క. కానన్ నిచ్చలు చదువుం
డో నై మిశవాసులారఃశ్రయుత్సుకులై యీ
శానప్రసాదసిద్ధికి
మానిత సద్భక్తిఁ దీర్థమాహాత్మ్యంబున్. 343

మ. అని యారీతిని దేవదేవశివమాశ్రహాత్మ్యంబు తెల్లంబుగా
మును శ్రీనై మివాసులౌ మునులకున్ శ్రీబోధించి వీడ్కొంచు స
న్మనివర్యుండగు బాదరాయణు పదాంశభోజాతముల్ గొల్చి యీ
శుని దుర్గావరుఁ జంద్రశేఖరు హరున్ శుద్ధాత్మ భావించుచున్.

శా. శ్రీసూతర్షి గమించె యోగమహిమన్ శ్రీశంకరీశంకరా
వాసంబున్ రజతోరుకూటనికరోశద్భాసంబు నిత్యాప్సరో
లాసంబున్ గజవక్త్రీషణ్ముఖమహాశల్లాసంబు ముక్త్యంగనా
న్యాసంబున్ గృతనందికేశఖరవిశ్వాసంబుఁ గైలాసమున్.

చ. సరసమృదూక్తి బుద్ధవరస్సత్కవిచంద్రుఁడు సూతసంహితన్
వరుసను రెండు మూఁడు మఱి నాలుగు ఖండములున్ రచించె నీ
కిరుణను నాద్యమైన శివస్థానము చెప్పితిఁ బార్వతీమనో
హరః హరః శర్వః సర్వభువనార్చిత! నన్ దయఁ జూడు మెప్పుడున్

సి. ఇది సదాపరమేశ్వరదయాదృగలబ్ధ
కవితాంకుర బుద్ధేంద్రకవివిధేయ
శ్రీపరాశరసగోత్రీయగర్భేశ్వకి
ష్టయపౌత్త్ర సూర్య నాథరాయణార్య
సూర్యకాంతాంబికాసూన్యగ్ర సహజపాం
డిత్య భక్తాచ్యుతశత్యశేష
గిరిసోమయాజిశర్మరచిత శ్రీసూత
సంహితాదిమఖండస్సత్కృతిమణి

తే.గీ. ధరణి బుధకవిసత్త మాతదరణ గలిగి
యాసుధాకరతారార్కశ్రమై కరంబు
వఱలుఁగాత భవత్కృపాశపాంగ మొప్పు
భాసురశుభాంగ! యవిడికై శలాసలింగ

347

పృథ్వీ పృత్త ము :

పురాణగణభాషణాః శ్రీభుజగరాజిసద్భూషణాః
పురాతనమునీశ్వరాః శ్రీభువనజాలవిశ్వేశ్వరాః
పురత్రయవిభంజనాః శ్రీమునిజనావళీరంజనాః
పురందరపదావనాః శ్రీముదితభావనాః పావనాః

348

క. జలజాసనబలశాసన
కలహాశనవినుతనామ! శ్రీకరుణాదామా!
లలితాంబితకిలికించిత
కలితాంచితహాసభాష! శ్రీకైలానేశా!

349

మాలిని : సుకవినికరపోషా! శ్రీసూరిరక్షభిలాషా!
ప్రకటనిగమసౌధా! శ్రీపార్వతీచిత్తనాథా!
మకుటితశశిరేఖా! శ్రీమంజుపాదస్థలేఖా!
పకలభువనదీపా! శ్రీసచ్చిదానందరూపా!

350

—: గ ద్య ము :—

ఇది 'కవితావిశారద' శ్రీబుద్ధవరపు మహాదేవామాత్య ప్రణీతంబైన శ్రీమ
దాంధ్రసూతసంహితామహాగ్రంథంబునందు శ్రీమత్పరమేశ్వరకరుణా
కటాక్షలబ్ధకవితావిచిత్ర పరాశరసగోత్ర శ్రీగరిమేశ్వకృష్ణావధాని
పౌత్రసూర్యనారాయణసూర్యకాంతాంబికాపుత్ర సకలసుకవిబుధ
జనవిధేయ 'సహజపాండిత్య' అచ్యుత సత్య శేషగిరి సోమ
యాజి శర్మ నామధేయప్రణీతంబైన శ్రీశివమాహాత్మ్యఖం
డంబునందు గ్రంథావతారంబును బాహుపతవ్రతంబును
నందీశ్వరవిష్ణుసంవాదాత్మకంబగు నీశ్వరప్రతిపాద నం
బును నీశ్వరపూజావిధానంబును శక్తి పూజావిధానం
బును శివభక్తపూజావిధానంబును ముక్తిసాధన
కథనంబును గాలపరిమాణతదనవచ్చిన్నశివస్వ
రూపకథనంబును బృథివ్యుద్ధరణకథనంబును
బ్రహ్మసృష్టికథనంబును హిరణ్యగర్భాది
విశేషసృష్టికథనంబును జాతినిర్ణయకథ
నంబును దీర్ఘమాహాత్మ్యకథనంబు
నను విషయములు గల ప్రథమ
ఖండము సమాప్తము.

శ్రీమత్పరమేశ్వరార్పణమస్తు.

శ్రీరస్తు

శ్రీ సూత్రసంహిత

జ్ఞానయోగఖండము

1. జ్ఞానయోగ సంప్రదాయ పరింపరాక్షణము

సీ.

ఒకచోట నానాళతోర్విజనముదయ

మొకట నానాతాంతోత్కరమ్ము

నొక సీమ నానాఫలతోత్కృష్టకందౌఘ

మొకట నానాస్వాదురయోగ్యసలిల

మొకక్రేవ నానావిధోజ్వలమణిగణ

మొకట నానాకురుంగకబలమ్ము

నొకచాయ నానాసురరకృతార్దబృందమ్ము

నొకట నానాకిన్నరకృతివితతి

తే.గీ.

చెలువు దయవార నమృతాంశుశేఖరాల

యమ్ము సొమ్ముల కెల్లను శ సొమ్ము నగుచు

వెలయు ముల్లోకములఁ బేరుక పెంపుఁగని వి

లాససంపద నడరికై శలాసశిఖరి.

1

ఉ.

అందున నొక్క రత్నరుచిరరానన మందు పసిఁచి మేనజా

నొందగ బూదిఁ బూసి మెడననొప్పుగఁ బెన్ రుదురాక్షతావళం

బుందగఁ దాల్చి కన్నుఁగవశమూసి దనుందనుఁ గాంచుచుండిచూ

డందగు రీతి సూతుఁడు బెడంగుల తానకమై విరాజితెన్॥ 2

క.

అపరవ్యాసుం డన ని

ష్కపటమ్మునఁ గోర్కు లెల్లశతతము విడియె

ట్లు పమింప రాని తేజు నె

రపుచు నతం డడరుచుండెఁరాజతగిరిపై॥

3

కం. స్మితభూషితాననుం డయి
జితేంద్రియసమాజుఁ డయి విశజితరాగక్రో
ధతతి యయి నిర్మలుండయి
యతిలోకాకారుఁ డగుచుఁ శ నాతం డలరున్॥ 4

వ. అనుత్తమార్తమలక ప్రియారణులు నుత్తమోద్ధాలకోగ్రవీర్య
లును గణ్ధకరుణ కంకణ కల్పాంతకళాధర కాలకాలాగ్నిరుద్రక
కైవల్యలును జయజంగమ జర్జర జాబాల జమదగ్నులును బక్ష
పరాశర పార పారగ పండితపండితోత్తములును మహాకాయ
మహాగ్రోవ మహాబాహు మహానేన మహాప్రాజ్ఞ మహావీర్య
లును వత్సవిష్ణువృద్ధవిశాలాక్షులును శ్వేతబాహు శ్వేతాశ్వతరు
లును దచ్ఛిష్యప్రశిష్య గణంబులతో భవపాశనిరసనవ్యసనులయి
సూతసన్నిధిం జేరి దండప్రణామంబు లర్పించి యిట్లునిరి, 5

ఉ వ్యాసమహర్షి యన్న యొకకపాటి తపస్వియె? వాసుదేవుడై
భాసిలు వ్యాసరూపమునకప్రజ్ఞ నెవండిటు నాల్గు వేదముల్
జేసి వ్యవస్థున్ నిలిపి శ చేవఁ జెలంగిడి వాఁ డిలాస్తలిన్
వాసి గనున్ బురాణ రచనాచణుఁ డంచు నుతింప నెల్లరున్॥ 6

కం. వ్యాసాచార్యుల కడ న
భ్యాసం బొనరించి నాఁడకవఖిలపురాణ
ప్రాసంగికవైఖరి, నితి
హాసాంచితరీతి నీకుకనన్యులు సరియే! 7

వ. అని నుతియించి 8

మ. ఉపదేశించితి వయ్య యింత వరకీకవుద్యన్మనీషావిశే
షపరిపాకసమృద్ధిఁ జేయుమని భాగస్వద్రుహ్మాతత్వం బిఁకన్.
గృహదత్తాప్తి కుపాయవర్గము నొగిన్ శగీర్తిఁపఁ బ్రార్థింతుమ
య్యః పరాకించుక లేక మా మనవి నీశవాలింపవే పెంపుమై 9

చ. అని వచియింప నా ఘనుఁడు సాంబశివున్ మది నిల్చి బాదరా
యణు వరసన్నిధానము హృదబ్జమునన్ గలిపించు కొంచుబల్
వినయసుధామధూరుతరశలీల తెలర్పఁగఁ బల్కుఁ జొచ్చెనా
యనఘులు వీను లొగ్గివినునంతటి వారయి డాసియుండగన్॥ 10

వ. అది యెట్లందురేని 11

చ. పరమశివుం డొకప్పు స్వతఃపః ఫలమైన యుమాలతాంగి డ
గరి యుపచారమీ యసురశకాండము గొల్వ సభాంతరమ్మునన్
సురగురునిన్ బృహస్పతిఁగ్రనుంగొన నాతఁడు మంచివేశయం
చురుముద మొంది లోకహితముహ యొనర్చి యొనర్చెఁబ్రశ్న
మున్ 12

మ. అరయన్ లోకమునఁడు నెయ్యెడల మోక్షార్థిత్వముల్ లేకపో
వరుదొచుందురు ముక్తిఁబొందు జనులశయ్యా! హేతు వూహిం
పఁగాన్

వరమోక్షంపుఁ దెలుం గెలుంగమిఁ గదానాకాదిలోకంబులన్
గరుణన్ ముక్తికిఁ జేర్చు తోవల నెలుంగన్జెప్పి బ్రోవంగదే

వ. అని దీనానూనాలాపంబుల వేడ గిరి శుండు సహజకరుణాంత
రంగుం డగుట నిజతరుణీ మణి సుందరవదనం బాలోకించి నీలాం
భోదగంభీరరవంబులు నెలంగ సురాచార్యుల కుత్తరం బిడె.
గిరిసార్యభౌము ముద్దుపట్టి యూరుతలంబున వసించి కుమారుం
డపుడు సావధానంబుగా వినియె. స్కందశిష్యుండైన వశిష్ఠుండు
తన పూర్వజన్మకృత తపఃపుణ్యప్రభావంబున నవ్విద్య గ్రహిం
పఁగలిగె. అతఁడు నిజజ్యేష్ఠకుమారుం డగు శక్తి కుపదేశించె
శక్తివలనఁ బరాశరుండును, బరాశరుని వలన భగవంతుండగు
వ్యాసుండును నమ్మహామహు వలన నేను నావిద్య సంపాదించితి
మిది దీని సంప్రదాయ వృత్తాంతంబు. 14

క. నే విన్నయట్లు మీకున్
నే విన్నపముం బొనర్తురవినుమీ భాగ్యం

బే వర్తింపఁగ నేర్తు నె

మీ వీనుల పున్నె మెంతఁగమిన్న యగునొకో

2. ఆత్మచే సృష్టికథనము

వ. ఇందుధరుండు బృందారక గురున కిట్లానతిచ్చె.

||

తే. పరమ గోప్యంబు శ్రేష్ఠంబుశవంత లెల్ల
నవల నెట్లంగ జాలిసశయరిది యూత
కోల జ్ఞానంబు దీని నెక్కాల మందొ
సంగకూడ దనధికారిజనములకును.

వ. జ్ఞానాధికారు లుత్తమ మధ్యమాధము లన ముత్తె అంగు లె యుం
దురు. అందు విశుద్ధాంతఃకరణులును సమాహిత చిత్తాభరణ
లును నగు వార లగ్రగణ్యులు. వారు పనిషద్వాక్యశ్రవణమన
ననిధిధ్యాసముల వలన సిద్ధి బొందుదురు. ఆత్మానాత్మ వివేక
యుక్తులు రజోలేశానుషక్తులు నగువారు మధ్యములు. వారేకాగ్ర
మనస్కులు గామి నష్టాంగయోగమున జ్ఞానముం బొరయుదురు.
సాంప్రోపరోధబలాయత్తచిత్తులగు వారధములు. వార లప
తిష్ఠతజ్ఞానులై వర్ణాశ్రమ ధర్మపరులై తద్వ్యతికృమనిమిత్త
పాపంబులఁ బ్రాయశ్చిత్తాదుల వలన నపనయించుకొనుచుఁ దన్ని
మిత్తక దానాదుల వలన వైరాగ్యమును జ్ఞానమునుఁ గాంతురు.
ఈ కిడమవారి కొఱకయి సృష్టికృమం బభివర్ణింతు. తొలుత
జగమాత్మాభిన్నంబ కాని వేటుగాదు. పిదప సత్త్వరజస్తమో
గుణాధిక్యంబుల నాత్ముడే హరవిరించులు గుణత్రయ వైషమ్య
ములు దక్క నామరూపధారులకు హేతువగును. సర్వజగములు
వికృతి సూతములు హిరణ్యగర్భుండు ప్రథమశరీరి. మత్స్య
సావబలమ్మున నతండు నరసురాది లోకంబుల నిర్మించు మదను
గ్రహంబున విష్ణుఁడు విష్ణుత్వంబు రుద్రుఁడు రుద్రపదమ్మును
బొందుదురు. చతుర్వర్ణ చతురాశ్రమవాసులకు నెన పూజ్యుడ.

తత్తద్ధర్మ నిర్వహణ ఫలం బీశ్వర ప్రసాదంబు అందు నవిద్య
కర్మములవలనఁ గాక జ్ఞానము వలనన తొలంగు. జ్ఞానము
ముక్తికి నజ్ఞానము సంస్కృతికి వలె హేతు వగును. 18

క. విను మిది బ్రహ్మప్రాప్తికి
ననువగు సాధనము సంగ్రహంబుగ దీనిన్
వినిపించి నాడ నని హరుఁ
డనఁ బులకలు మొలక లెత్తనమరుగురుఁ డొగిన్॥ 19

క. బత్తిమెయిం బ్రణమిల్లుచు
నెత్తుచుఁ గేల్దొయి గిరిశుకనెదుటను స్తోత్రం
బత్తరి విబుధులు మెచ్చఁగఁ
జిత్తోన్నతి సలిపె నట్లుశచింతలు దొలఁగన్॥ 20

క. హరునకు విజితస్మరునకు
ధరజాకాంతునకుఁ బర్వశనిశాంతునకున్
బరమశివున కభవునకున్
గిరిశునకున్ బ్రణతి వితతిఁగ్రగీలింతు వెసన్॥ 21

క. మౌనిప్రభునకుఁ దత్త్వ
జ్ఞానప్రదవిభున కఖిలకసారవిభునకున్
మానితహయ ఋషభునకున్
నే నభివాదశతములనుశనిరత మొనర్తున్॥ 22

క. శూలికి మాయాశాలికిఁ
జాలితదేవాలి కఖిలకపాపైకవనీ
కీలికిఁ గపాల మాలికిఁ
జాలగ సాష్టాంగవినతిశసమితి నొసఁగెదన్॥ 23

క. రుద్రునకుఁ గృపాపూర్ణున
ముద్రునకును సాంద్రతరతమోఽహస్కరని
ర్నిద్రునకు భూతిత్వప్రద
ర్నిద్రునకున్ నే నమస్కృతరింతున్ బత్తిన్॥ 24

- క. విశ్వాకారున కురుతర
విశ్వాధారునకు భూతిరవిస్తారునకున్ ।
విశ్వాభిరామనాసా
నిశ్శ్వాసాగమున కెపుడునె నతి నిడుచున్॥ 25
- క. కాలునకుఁ గాలగళునకు
కాలాపీడునకుఁ గాలకాలునకు మహా
కాశీవామాంగునకున్
కెలుంగవ మోడ్తు నేనుకృతవిన యుడనై 26
- క. లోకాద్భుత వికృమునకు
లోకాద్భుత విగ్రహానకులలోకేశునకున్
లోకాద్భుత తాండవునకు
వాకొందును నుడిశతంబుశ్రవణలినభ క్తిన్॥
- క. ప్రాణాయామపరాయణు
లై నిచ్చలు మనఁగఁ జాలుశనల యోగుల బల్
బ్రాణములను రక్షించెడి
జాణకు జోహారొనర్తుశతతం బేనున్ 28
- క. మూలాధారోదితయై
ప్రీల షడబ్జములు శీర్షపీఠీగమన
శ్రీలబ్ధమధురసుధలన్
గ్రోలు లలన నేలు వానిగొలుతున్ మదిలోన్ 29
- క. ఏచిచ్చక్తి మెయిన్ దా
రాచంద్రార్కాగ్నిగణముశ్రాజిల నగునో
యాచిన్మయదీప్తునకున్
వ్రాచుర్యప్రణతులనఁ గళరంబర్పింతున్॥ 30
- క. అక్షయచిన్మోదునకున్
సాక్షాత్పరమాత్మునకునుశశంకరునకునున్ ।

మోక్షప్రదునకు హృదయా

ఢ్యక్షునకున్ నిరతమేఁ గృతాంజలి నగుదున్॥

21

క. వినుఁడు బృహస్పతి గిరిశున

కును సలిపిన స్తవముఁ జదువుకొన్నన్ విన్నన్

గనఁదగు నేరికి నైనను

వినుత మృగు ముక్తి యింక వేయును నేలా ?

22

చ. ప్రతిదిన మీ స్తవంబును నెఱవండు పఠించిన వాని కబ్బును

న్నతమగు విద్య వాఁడది మనమునఁ గోరెన యేనిపెండ్లియా

మతిగలదేని పెండ్లిపయితమానుగ జ్ఞానము గలుగఁగల ఘోరసం

స్మృతి దరియింపఁ గోరికలుకజిత మునందలరారు నేనియున్ 33

3. బ్రహ్మచర్యాశ్రమ విధి నిరూపణము

వ. మహాదేవుండు దేవగురుని కిట్లానతిచ్చెనర్వాశ్రమములకు మొద
టిది బ్రహ్మచర్యంబు తద్విధం బభివర్ణించెద. స్వసూత్రక్రమ
మున నుపసీతుండగు వాఁడధ్యయన పరాయణుండు గావలెను.
ప్రాతః సాయంకాలముల నగ్నిని వేల్చునది. దేవర్షి పితృతర్ప
ణముల యధావిధి నొనర్చునది. నిజమస్తకోన్నతి నొప్పు
మోదుగుదండంబుఁగాని, మారేడు దండంబుగాని త్వగ్విభూషితం
బయిన దానిని గ్రహింపవలెను. శివాగ్నిచేఁగాని, విరజాగ్నిచేఁ
గాని మంత్రపూర్వకముగా సంగ్రహించి భస్మము సజలముగాఁ
గరోరః కంధరలలాట ప్రదేశముల నలంకరించునది. అత్తరి
శివశివాన్యతర ధ్యాన మొనర్చునది. శ్రోత్రి యబ్రాహ్మణగృహం
బులనుండి తదలభ్యసందర్శంబయన నన్యగృహంబుననుండి
భిక్షగ్రహణ మొనర్చి గురునివేదనము సలిపి తదనుజ్ఞను
భుజించునది. భవత్పూర్వమధ్యమావసానముగా 'భిక్షం దేహి' యని
యధా క్రమముగా బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యవటువులు భిక్ష యాచించు
నది. తల్లిదండ్రులయు, నొజ్జలయు, బెద్దలయు నన్నలయు,
జ్ఞానులయు దర్శన మాత్రమున నుత్తిష్ఠఁడయి 'యసావహం

భోనామాస్మి' యని యభివాదం బొనర్చునది వారిలో జ్ఞానాధికులకుఁ దొలుత వందన మిడునది. 'ఆయుష్మాన్ భవసోమ్య' యని వారిచ్చు ప్రత్యభివాదనము శిరమున వహించునది. మాతృపితృవంశ్యులను, గుణాధికులను, గురువంశులననువర్తింతునది. అధ్యాపకుఁడు కంటఁబడిన నిలిచి నమస్కరించి తదనుజ్ఞానాసీనుండగునది. సత్యముఁ దప్పకుండునది. చదివినది మఱవకుండునది. మోక్షకాంక్షను గాని, విష్యక్తమను బుద్ధిని గాని నిత్యనైమిత్తిక కలాపంబు శ్రద్ధతో నిర్వర్తింతునది. కాలు నేతులు గడిగికొని సూర్యాభిముఖుండయి కాని పూర్వాభిముఖుండయిగాని యాహరించునది. 'ప్రాణాయస్వాహా' యను మంత్రాదుల వలన నాహుతులు గొనునది, ఇటుల వ్రతమాచరింపుచు వేదాధ్యయనమునఁ దప్ప నితరముల యందు మనము లగ్నము నేయకుండునది. ఇట్లు బ్రహ్మచర్యవ్రత మాచరించిన యెడలఁ గొంతకాలమునకు వైరాగ్యోదయ మైనచో సన్యసించునది. కానిచో నైషిక బ్రహ్మచారిగాని, గృహమెధిగాని యగుటొప్పునది.

4. గృహస్థాశ్రమ విధి విరూపణము.

వ. బ్రహ్మచర్యాశ్రమవిధి సంక్షేపంబుగా వివరించితి. తదాశ్రమ నివాసి వేదములలో నొకటి గాని, రెండు గాని మూఁడు గాని యభ్యసించి యాచార్యానుజ్ఞాతుండయి భిన్నగోత్రోద్భవయు, సర్వలక్షణ సంపన్నయు, సదీ వృక్ష నక్షత్రేతర నామయు సాధ్వియు నగు కన్నెం బరిణయ మగునది. పితృసహితుఁడయి యౌపాసనపురస్సరమ్ముగా ధర్మము నిర్వహించునది. నిరగ్నిపతితుఁడు ఋతుకాల మెఱిగిన నిజాంగనా సాంగత్యమున సమంత్రకముగ నుండునది. ఆతిథేయా తిథినిమిత్తముగాక యాత్మార్థమన్నము పచనము గావించు వాఁడు నరకనివాసి యగుటకు సందియములేదు. ధర్మార్థ జీవనుఁడును సంతానార్థమైదునుఁడును ముక్త సంసారభీరు లగుదురు, తదితరులు నిరయమోగ్యులు. యజనాధ్యాప

నముల వలన, విశుద్ధులవలన, దేహయాత్మార్థమాత్రము గాని యాగార మాత్రముగాని ప్రతిగ్రహణ మొనర్పవచ్చును.

నిర్జన నిర్భయ ప్రదేశముల విణ్మాత్రముల విసర్జించి మృజ్జ లంబులతో గుహ్యంగప్రకృత మొనర్చి హస్తపాదములఁ గడిగికొని గంధలేపనివృత్తి యయ్యెనని తృప్తి కలుగు వఱకు శౌచము తీర్చునది. దంతధావనానంతరము కృతస్నానుండయి ప్రాణాయామత్రయానంత రమున, గాయత్రిం జపియించి యుపస్తానంబు నిర్వర్తించి వేదపారాయణంబు నెఱపి మధ్యాహ్నమున బ్రహ్మయజ్ఞ మనుష్ఠించునది. పిదప నగ్నికార్యమును బలికార్యము మున్నగువాని నాచరించునది. నిత్యశ్రాద్ధమును దానాదుల నశక్తి దక్షిణాదుల నేమరఁగూడదు. సర్వభూత హిత రతుఁడై మెలఁగవలయుఁ బక్వాన్నమునకు యతి బ్రహ్మచారులు బాగ స్వాములని యనవచ్చు. వారి కిడక భుజించు వాఁడు చాంద్రాయణ మాచరింపవలెను. కర్మంది హస్తంబు నందుదక ముంచి భిక్ష నిడి యనంతరమునఁ బునర్హస్తోదకం బొసంగు వానికిఁదిద్దైచ్ఛ్యము మేరు సమానమును సాగరోపమమును నగును.

గృహస్థుఁడు దినమున కొక్కసారి భుజించునది. దినమునకు రెండు పర్యాయంబు లాహారంబుఁ గొను నెడల సారెకు ముప్పదిరెండు కుక్కుటోదర ప్రమాణకబళములు మాత్రము గొనునది. హర్ష విషాదములఁ బొరయకుండునది. జపసహామభోజనములను గురువృద్ధాద్యుపాసనాభిమానములను జన్నిదముండి తీరవలెను, వేణుమయదండంబును శ్లోదకకమండలువును ధరించునది. ప్రణవపంచాక్షర మంత్రపూర్వకము “త్ర్యంబకం యజామహే” యను మంత్రముతో భస్మమునఁదిరిపుండ్రములను భక్తితో ధరించునది. అటు లాచరించు గేస్తునకు సకల శ్రుతి పఠన శ్రవణఫలంబు సిద్ధించు. భస్మధారణము శ్రుతి విహితము గావునఁ దద్వర్జనమునఁ బతితుఁడగు రుద్రాక్షధారణ మావశ్యకము. మృణ్మయాది లింగముల మదర్శన సల్పునది. యజ్ఞము వలన సర్వకిల్బిష నాశనమ్ము నందున చిత్తసంశుద్ధియు నందున బ్రహ్మజ్ఞానయును జనించు. మఱియు యజ్వులు పుత్రాదికాములై పుత్రాదులను స్వర్గాదికాములై స్వర్గాదులను

బొందుదురు. సత్యప్రియము లన్యోన్యరహిత మగునటుల భాషింపఁ
గూడదు. ఇటుల గృహస్థాశ్రమము నిర్వహించిన పుణ్యునకు వైరాగ్య
ముముక్షుత్వములు గలుగు నేని సర్వకర్మసన్యాస మొనర్చి వేదాంత
శ్రవణ ప్రవణుండయి పరమహంస యగునది. వైరాగ్యసంపన్నుఁ
డయ్యు ముముక్షువు గాఁడేని యథాశక్తి హంసబహుదక కుటిచకా
శ్రమముల స్వీకరించునది. వైరాగ్య మొదవని యెడ గార్హస్థ్యమును
బొడిగించుట గాని వానప్రస్థమునఁ బ్రవేశించుట గాని యుక్తము. 35

కం. సర్వాశ్రమావనార్థం

బుర్వి గృహస్థాశ్రమంబుశ్చయోగ్యతమం బై

సర్వాశ్రమకందమన న

ఖర్వయశోరాశి యయి జగమ్ముల వెలయున్

36

కం. వైరాగ్యం బొదవని సం

సారులకు గృహస్థ ధర్మశసంగతి మేలౌ

సారవిధి గృహస్థాశ్రమ

మౌరా యది యలఁతియే సుశరాచార్యమణీ!

37

5. వానప్రస్థాశ్రమ విధి నిరూపణము

వ. ఇక వానప్రస్థాశ్రమం బభివర్ణింతు

38

అ.వె. జాయఁ గూడి గానిశజాయను విడి గాని

యుత్తరాయణమునశనోయ్య శుక్ల

పక్షమందు నొక్కశభద్రవాసర మందు

శుభముహూర్తమందుశశుభము గోరి.

39

అ.వె. వనికిఁ బోయి యటనిశవాసంబు సల్పుచు

యమము మున్ను గల్గినవి గయికొని

శుద్ధుఁ డౌచుఁ జిత్త శుద్ధి నొప్పారుచుఁ

దపము సేయవలయుశదక్షిఁడగుచు.

40

కం. పండులఁ గూరల దుంపలఁ

దిండిగ నమరించుకొనుచు శ్రీతిణయను నీకున్

నిండిన బత్తిం గొలుచుచు

నుండన్ వలె నతని మెచ్చునచుండ జగమ్ముల్.

41

క. ఎనిమిది కబళమ్ముల ముని

వనిఁ గబళమ్ములఁ బదారువరగృహపతి రెం

డును ముప్పది కబళమ్ములఁ

దినుటొప్పును బ్రహ్మచారిఁడని నిచ్చమెయిన్

42

కం. జడల ధరియించి యౌదల

నొడలన్ నారల ధరించిరనురునఖముల నె

ప్పుడు దరుగకుండఁ దగ నా

తఁడు వానప్రస్థవృత్తిఁడా మెలఁగ వలెన్॥

43

సీ. వాఙ్మయమాభ్యాసకపరుఁడయి యాగమ

వితతి వాక్కుచ్చునేక వేళలందు

నగ్నిహోత్రార్చనంకబాచరించును బంచ

యజ్ఞనిర్వహణమ్మునలరి చేయు

త్రిషవణస్నానమ్మునదీర్చు ముప్రోద్ధులు

భూతానుకంపయితమ్ములను దాల్చుఁ

జేసాపఁ బోవఁ డీకచ్చిన నెయ్య దెవఁడేని

దినమున కొకపరికరినును తిండి

తే.గీ. భక్ష్యములుగాని వెల్లనుకపరిహరించి

మధువు మాంసంబు విదనాడికమధురఫలర

సములఁ గ్రోలుచు రేయెల్లకర్వు శంభు

మానసమ్మున ద్యానించితమనుచునుండు.

44

తే.గీ. క్రోధ ముడుపును గోర్కులఁగోసి విడచుఁ

బుడమి నిదురించు గాయత్త్రిఁగడు జపించుఁ

గృచ్ఛ చాంద్రాయణమ్మొనకరించు మాన

మానమునఁ గలుగనే వానికతో సముండు.

45

సీ. పంచాగ్నిమధ్యనికవాసం బొనర్చుచు

జపియించు మండువేకసవి నతండు

నింగిక్రిందన నిల్చిశనిల్కడమై తప

మూచరించతఁడు వశ్రాగమమునఁ
దడివల్వ ధరియించిశయడరుఁ బల్నిష్టహే
మంతంబునన్ సీతు శకింతవేరక
పాలుఁగ్రోలును శుక్ల శపక్షమ్ము నను గోమ
యమ్మును గృష్ణపక్షమ్ము నఁదిను

తే॥గీ॥ శీర్ణ పర్ణాశనమ్మునుశజేయు నొకట

కృచ్ఛ్రీచాంద్రాయణమ్ముసాగించు నొకట
సొరిదియోగమ్ము నభ్యసింశచుచును శివుని
బశుపతిన్ ధ్యానముంజేయుఁబ్రతిదినమ్ము

46

క. తెల్ల ని జందెమ్ములు గడు

నల్ల ని మృగచర్మ మొకటశనాజెపు సాలుం
దెల్లముగఁబూని నగజా

వల్లభు ధ్యానించు యోగశ్చైభవ మెసఁగన్.

47

చ. అటువలెఁగాక యాతఁడు హుతాశనుకిల నిజాత్మసీమఁ బ్ర
స్ఫుటగతి వేల్చి ధ్యానమునఁజొక్కుచు భౌతికవహ్ని మానిదు
ర్ఘటమగు ట్రోవలన్ మెలఁగిశరక్తి త్యజించి భజించి ముక్తి నె
చ్చట నొక గీములేకయొక శసంయమియై చరియించు నుర్విపై

క. బూదిమెయి నలఁది విలస.

ద్వేదాంతవచోవిహారశ్రవిన్రంభుండై

ప్రాదుర్భూత విరక్తుం

డై దురితము దవులఁదోసిశయతఁడు యతి యగున్.

48

వ. ఆతఁడు యథాశక్తి హంస పరమహంస కుటీచకబహూదకా
శ్రమంబులఁ బ్రవేశించి తుదకు ముక్తుండగు.

50

౬. సన్యాసాశ్రమ విధి నిరూపణము

వ. ఇది వానప్రస్థాశ్రమ క్రమంబు సంక్షేపంబుగాఁ జెప్పితిని.
ఆశ్రమోత్తమంబు సన్యాసాశ్రమము నెఱుంగం జెప్పెద.

51

కుటీచక బహూదక హంస పరమహంసులని సన్యాసులు నాలుగు విధముల వారయి యుందురు. వారిలో మొదటి యిద్వరు త్రిదండమండితులు. వారిలోఁ గుటీచకులు శిఖాయజ్ఞోపవీతులును, జలకమండలు సహితులును గాషాయవస్త్రాలంకృతులును గాయత్రీ జపితలును ద్రిసంధుల యందుఁ ద్రిపుండ్రాంకితులును సర్వాంగభస్మ విస్తృతులునునై స్వస్వ మార్గములయందు స్వబంధుగృహముల భిక్షాదానము గ్రహించుచుఁ బవిత్రవృత్తిఁ గలంబు గడపుచుందురు.

బహూదకకర్మంది బంధుపుత్రాదుల వర్జించి యేకాన్నము త్యజించి సప్తగృహముల యందు భిక్షఁ గొనును. ఆయ్యనఘుని త్రిదండంబు గోవాలరజ్జుసంబద్ధంబును బాత్రమును గమండలువును బాదుకాచ్ఛత్రములును నతని సామగ్రి. అజిన, కౌపీన, కంఠాచ్ఛాదన బహిర్వస్త్రముల ధరించును. సూచీ ఖనిత్రకృపాణమ్ములు సాధనమ్ములు గాఁగోరును. ఏకగృహభిక్షగ్రాహి గాక యేడుగురు గేస్తులయిండ్ల కడభిక్షఁగైకొనును. సర్వాంగ భస్మాలంకృతుండయి త్రిసంధ్యలను ద్రిపుండ్రములను ధరించును. స్నానకాక్షమాలికా ధారణం బొనర్చు. యోగపీఠాది రూఢుండయి యుండు. సంధ్యాకాలమున సావిత్రీం జపియించు స్వాధ్యాయోచ్ఛారణము నంద వాగింద్రియ ప్రయోగము నల్పును. సర్వదా దేవతాధ్యానార్చనాతత్పరుడై యుండును. ఇఁక హంసపరివ్రాట్టున కేకదండంబు శిష్యంబు భిక్షాపాత్రము కమండలువును గంధాకౌపీన బహిఃపటములును ద్రిపుండ్రోద్ధూళనంబును శివలింగార్చనమును సంధ్యాకృత సావిత్రీ జపమును, మౌనమును నధ్యాత్మ నేవనమును గృచ్ఛ్రీ చాండ్రాయణాది వ్రతాచరణములును దత్కృత్యములు సశిఖాభవనమును గ్రామైకరాత్ర వాసమును దదాచరణీయములు. పరమహంసాశ్రమికి గోవాలనిర్మిత రజ్జువు కమండలువును, ద్రిదండమును, జిక్కిమును సూచీఖనిత్రాజిన కృపాణకమ్ములును శిఖాయజ్ఞోపవీతములును నిత్య కర్మములును వర్జ్యములు. చలి నుడుపుటకు బొంతయును గౌపీనము నాచ్ఛాదన వస్త్రమును యోగి కట్టుకో బహిర్వస్త్రములును బాదుకా చ్ఛత్రములును త్వగ్విభూషితైక వేణుదండము నక్షమాలయుఁ దద్గృహణీయములు

అగ్నిరిత్యాది మంత్రములచే భస్మోద్ధూళనమును 'ఓమోమోమో'మను జపాసహిత ప్రణవమునఁ ద్రిపుండ్రములును నాయతివరుండు ధరించును. మృత్కాంస్యదారువేణుమయ పాత్రములలో నొకటి పాణిపాత్రమును దదాశ్రమవాసి పాత్రములు.

మధుకరాన్నము మాత్రము భుజించునది. కేవల మాహారము వర్జించువానికి మిక్కుటముగ భుజించువానికిని యోగార్హత లేదు. కనుక యోగానుగుణముగఁ బరమహంసుఁడు భుజించునది. అభిశస్తునివలనఁ గాని సర్వవర్ణముల నుండిగాని భిక్షఁగొనును. వర్ణముల నుత్తరోత్తరములు భిక్షి నొసఁగ సమకూరు నెడఁదత్త దపరవర్ణములవారి భిక్షవర్జించును. గురుశుశ్రూషాపరుఁడయి యాత్మజ్ఞాన మన్వేషించును. లోభాద్యాంతర రిపువర్గముల నిర్మూలన మొనర్చును. చాతుర్మాస్యదీక్ష సకల యత్యాశ్రమములకు సమానము. మోక్షకారణమగుట హంస కుటీచక, బహూదకులకుసావిత్రియజప్యమంత్రముప్రణవవాదులు సర్వవేదములు, సకల శ్రుతులు, ప్రణవపర్యవసానములు పరమహంసుఁ డెల్లకాలమును బ్రణవజప మొనరించును. ఆరు వ్రాణాయామము తొనర్చి నూటయెనిమిది సారులు ప్రణవము జపించుట విధి, జపరహితై కాంతమునఁదద్ధ్యాన నిష్ఠుఁడై మెలఁగ వలయు. సర్వలోకోత్కృష్ట వృత్తి మంతునిగా నతని నెఱుఁగవలెను. ఒకసారి యుత్తమవృత్తిఁ జరించి పిదప నీచవృత్తి ననుసరించువాఁ డారూఢపతితుఁడు. సర్వకర్మసన్యాస మొనర్చి పరమ హంసాశ్రమములఁ గైకొను యతినిఁ జూచి లోకసాక్షి యైన సూర్యభగవానుఁడీ యతి నన్ను భేదించి బ్రహ్మలోకము నొందునని గడగడ వడఁకును. ఈశ్వరుని చరరూపము కర్మసన్యాసులును దదచరరూపము మృణ్మయలింగాదిక మనియును తెలియునది. ఆతేజఃపుంజమునకుఁ ద్రిలోకములయందుఁ జొరరాని వస్తువు గలుగదు. మరియు యతి దుర్వృత్తుఁడైనఁ గాని, సువృత్తుఁడైనఁగాని, మూర్ఖుఁ డయినఁ గాని, పండితుఁ డయినఁగాని వేషమాత్రముననే యెల్లరకుఁ బూజ్యుండు. యతి దర్శన స్పర్శనములు పాపకర్మనములగును. పరమహంసుఁడు మృతి నొందిన తరువాత్తఁదత్క శేఖరము దహింపఁ గూడదు. అమ్మహామహా

శరీరమునందఱుచితేదు. దానింగూర్చి యుచకకార్యములు నెఱప నవసరము లేదు. తత్కుణపమును భూబిలవిన్యాస మొనర్చిన తావున నశ్వత్థవృక్షము స్థాపింపఁజేయవలెను. అట్లొనరించిన యధ్వర్యున కీశ్వరస్థాపనపుణ్యము గలుగును. తదశ్వత్థ దర్శన స్ఫుర్శనముల సర్వపాతకనికర్శనమగు. శిష్ట భిక్షులకు ఖననముననే యంత్యకార్యము తీర్పవలయును. 52

కం. కూరిమి గల శిష్యుండవు
ధీరుండవు గాన నీకుఁ దెల్పితిని యతి
స్పారోదంతము సాంతము
గా రూఢి నెఱుంగు దివిజగణగురువర్యా॥

53

కం. ధీరుడగు శిష్యుఁ డవుదని
సౌరగురూ నీకు నేనుకసంక్షేపముగా
పారివ్రాజక విషయముఁ
గారుణ్యము తొడఁ బల్కుకగా నెఱిఁగితివే!

54

కం. సన్యాసము శ్రుత్యంతో
పన్యాసరమావిలాసభాసుర మగుటన్
ధన్యతమాశ్రమమది సా
మాన్యులకు నలభ్య మగుసుకమస్గురువర్యా!

55

7. ప్రాయశ్చిత్త విధి నిరూపణము

క. చతురాశ్రమముల నుడివితిఁ
జతురాశ్రమధర్మముల నెకసంగ నుడివితిన్
పతితుడగు వాని నెరపక
కృతప్రాయశ్చిత్తుడైనఁ గీడున్ దొలఁగున్.

56

క. దురితములు దొరఁగుటకు నే
కరుణన్ సంగ్రహముగా నశ్రమద్వాంతవిభా
కరమగుఁ బ్రాయశ్చిత్తము
సురదేశిక! పల్కువాడతఱుభమిది వినుమా!

57

క. బాపనిఁ జంపెడు వాఁడుం

బాప మనక కల్లుఁ ద్రావురవాఁ డన్యసువ
రాపహరణకర్తయు న
ధ్యాపకసతిఁ గూడు వాఁడుతత్తత్సఖుఁడున్.

58

క. పంచమహాపాతకులని

కొంచకశాస్త్రము వచించురఁమోరగతులు బ్రా
హ్మింతును వారికిఁ గనుక ప్ర
పంచక్షేమమగు నాదురవల్కుల నయ్యాః

59

ఉ. భూసురమారకుండు జనశముల్ వసియింపని కాననంబులో
వాస మొనర్చి వన్యతరుకపర్ణగృహంబున బ్రహ్మహత్యకున్
గాసిలుచున్ సతంబు తనశ్రాగసము పల్లెల బిచ్చ మెత్తి త
ద్వాసులకున్ స్వదోషమునుశదాన వచింపుచు పశ్యబుద్ధియై

60

క. పదిరెండేడులు గడవన్

దుది శుద్ధుండగును మరియురదుంపలు గూరల్
మృదుఫలములఁ దిని శివశిర
ముఁదాల్చి యగ్గడువుఁ గడపకముక్తాఘుఁ డగున్.

61

క. అవనీసురవధము ప్రమా

దవశమ్మున సంభవింపఁగదగుఁ బ్రాయశ్చి
త్త విధియిటు కోర్కెతో వి
ప్రవధము నొనరింపఁ దొసఁగుఁబ్రాయుట గలదే?

62

తే. బుద్ధిపూర్వకముగ విప్రవ్రాజుని చంపు

వాఁడు గుందుచుఁ జేరువకపల్లెనుండి.
యగ్గి గ్రహింయిచి చితి పేర్చిశయందును దిగి
స్వీయకాయలయక్రియఁజేయవలయు

63

ఉ. బోనము వీడి ధర్మరిణిమో జలమో యనలమ్ము సొచ్చియో
ధేనునిమిత్త మో యవనిశదేవునిమిత్త మో యంత్యమైన ప్ర
స్థానము నేసియో తనువురతాను త్యజించుట విప్రహంత కెం
తేని యవశ్యకృత్యమనిశయెంతురు ధర్మవిచారతత్పరుల్.

64

చ అనలసమానవర్ణ మగుశనట్టులఁ గ్రాఁగిన కల్లుగాని వె
 చ్చనిదగు గోమయాంబువులశానగు నావుల మూత్రమున్ఘృతం
 బును సలిలంబు గాని కరశ్రమున్ సహియింపఁగ రాని వానిఁ గ్ర
 క్కున డిగఁద్రావి ప్రాణములఁ శ్ర గోల్పడుటొప్పును మద్య
 పాయికిన్ 66

ఉ. బంగరుదొంగ తాన నరశ్రపాలుని సన్నిధి కేఁగి నేర మొ
 య్యంగడు నమ్ముఁడై బలికిశ్రయర్హుఁడ దండనమున్ విధింపుమం
 చుం గృప పుట్ట వేడ దయశ్రశాచి యతందొక యిన్నరోకటన్
 బ్రుంగెడు నట్లు గొట్ట నసుశ్రవున్ విడ దోసము వాయు సం
 దొగిన్. 66

క. ఇమ్మొయి శాసించినచో
 నమ్మహిపుఁడు బొరయఁడెట్టిశ్రయఘమును నిజధ
 ర్మమ్మును నెరవేర్చుటనే
 మమ్ము గదా యేలికలఁక శ్రమాన్యచరిత్రా. 67

చ. గురుసతి మారుపోరుననుశ్ర కూడిన వాఁడు విశుద్ధుఁడౌను దా
 నురితరవహ్నితప్తమగుశనొక్క మహాయసనిర్మితాంగనా
 స్ఫురదమలాంగక మ్మసుషశ్రవోయెడి దన్కను గౌఁగిలించినన్
 మరణము నొందు నంతకునుశ్రమానక యంతకు దిక్కుకేఁగినన్.
 68

క. ఏ పురుషుఁడీ చతుర్విధ
 పాపుల సహవాసముననుశ్రబాపుఁడగును వాఁ
 డా పాప ముడుగ నొక యే
 దోపికతోఁ దప్తకృచ్ఛశ్రమొనరింప వలెన్. 69

కం. తల్లిని డల్లింబోలెడు
 పుల్లాఁబుజనేత్రయొక్క శ్రపుత్రికఁ గని రా
 గిల్లిన దురితముఁ బాపం
 జెల్లును దద్దీక్ష వాఁడశ్రనేసిన యేనిన్. 70

క. మూన్నాళ్ళు వేడి నీళ్ళున్
 మూన్నాళ్ళు వేడిపాట తమూన్నాళ్ళుష్టం
 పున్నేయి గాలి మాత్రము
 మూన్నాళ్ళు గొనుట తప్తపుంగుచ్చ మగున్. 71

క. సీతువు నశీతవస్త్రా
 పేతమ్ముగకృచ్చవ్రతము నెనయించినచో
 భృతమగు శీతకృచ్చము
 భూతలమున దురితమెల్ల పోవును దీనన్. 72

క. పలమెత్తు నేయి మరియు ద్రి
 పలముల యెత్తయిన యత్తపాలున్ నీరున్
 బలముల నీరము పరిమితి
 గలవానిన్ దప్తకృచ్చరకలనఁ గొనవలెన్. 73

తే.గీ. తల్లి చెల్లెలి యెడఁ గామతంతుడైన
 వాడు కృచ్చాతికృచ్చమన్ వ్రతము రెండు
 సారులం జేయవలెను దీర్చుంతి యెన్నఁ
 దొడవ దన్యవ్రతమ్ముల నొకట నైన. 74

చ. కృచ్చాతికృచ్చమన నిరువది యొక్క దినము కేవలపయోభోజ
 నుడై యుపవసించుట యగు. 75

తే.తీ. పోదరిం గాని సుతిఁగాని వొక్కఁ గవము
 దారుణాఘం బుడుగును సాంతపనకృచ్చ
 దీక్ష సలుపఁగ నద్దానితెఱఁ గొకింత
 తెలియవలె నీవు దైవతదేశికేంద్రః 76

చ. గోమూత్ర, గోమయ, గోక్షీర, గోదధి గోఘృతంబులను గుఱో
 దకమ్మును బగలునాహరించి, యొకతేయి యుపవసించిన యా
 వ్రతము సాంతపనకృచ్చమ్మని బుఘు లందురు. 77

సీ. వ్రాతృభార్యం బొందుకపాపంబు వోజతు
 శ్చాంద్రాయణమ్ములన్ శసలుప వలయుఁ
 దండిశోదరి యన్గుతనయఁ గామించిన
 నొక్క చాంద్రాయణమొనరుపవలె
 తల్లి శోదరుఁ గూతుఁడవిలిన నొక్కచాం
 ద్రాయణవ్రత మొనర్పంగవలయుఁ
 దక్కుఁ బాపనబొంట్లనుక్కివుడై గూడి
 యేకకృచ్ఛం బశరంపవలయు.

తె. గీ. నగ్రజుండయ్య క్షత్రవై శ్శ్యాంప్రిజకుల
 కుటిలకుంతలం దమిఁగూటమిఁ గను
 నఘము వాయును గృచ్ఛచాంశ్చంద్రాయణమ్మొ
 కండు సలిపిన బృందారక గురువర్య!

78

తె గీ. వనితఁ గామించి పతితుఁడౌబ్రహ్మచారి
 గర్ధభాజనధారియైకడుపు కొఱకు
 బిచ్చమెత్తుచుఁ దనపాపశవిధముఁ జెప్పి
 కొనుచు నొకయేడు త్రిషవణమును నొనర్చి.

79

తె గీ. ఎట్టి కోర్కెల మదిలోనకబుట్ట నీక
 నారు నెలలను గడువఁగానవల నతఁడు
 వద్దురితము నడంచుటకలవి యగును
 తెలియు మియ్యెడ వాచస్ప శ తీ! వశీంద్రీ!

80

వ. మరియు నగ్నికార్య పరిత్యాగము రేతోశ్శర్గమ్మును సంభవించిన
 గృహమేధి స్నాన మొనరించి సప్రణవవ్యాహృతికముగాను
 సశిరముగాను దశసహస్ర గాయత్రి జపింపవలెను. ఇంద్రియో
 త్సర్గ మొందిన యదియును స్నానకుద్ధుండయి సమాహిత చిత్తుం
 డయి పరమాత్మ స్వరూప మైన ప్రణవమును నయిదు పర్యాయ
 ములు జపింపవలెను. బిక్షువు విప్రవనితా గమనదోష దూషితుం

డయి యవకీర్ణ వ్రతమ్మును నృత్యస్త్రీరత పతితుండయి కృచ్ఛ
 వ్రతమ్మును దీర్చునది. కూద్ర వైశ్య క్షత్రియ హంతయైన
 భూసురుం డర్థమాస త్రిమాసషణ్మాస పరిమితిఁ గల బ్రహ్మ
 హత్యావ్రత మాచరించి శుద్ధుండగును. విహితకారణ వ్రతిషిద్ధ
 సేవనము వలనను వేదవిప్లావన గురుఁడోహముల వలనను దది
 తరసకలపాపముల వలనను దూష్యుండగు మనుష్యుండు విశుద్ధి
 ప్రాప్తికయి తప్తకృచ్ఛం బాచరింపవలె. ఇయ్యది వివిధ పాపం
 బుల నుండి ముక్తుం డగుటకు వివిధప్రాయశ్చిత్త విధానంబు
 సర్వపాపనాశకరమగు నొక్క యుపాయముఁ జెప్పెద నాలకిం
 పుము శ్రీధాపినయ సంపన్నుండయి శమాదిషట్కసంపాది యయి
 యుపనిషద్వాక్య జ్ఞానము సంపూర్ణ ముగాఁ దెలియునంతవఱకు
 నుపనిషచ్చాస్త్రార్థచర్చలు జరుగు తావున కేఁగి యచటి సంభా
 షణముల వినిన యెడల సర్వపంకముక్తుఁడగును, జ్ఞానము
 పరమపవిత్రం బగుట సర్వకిల్బిషవినాశకర మగుటకు సంది
 యము లేదు. అక్షీణపాపాటవీదహన దక్షోపాయముల జ్ఞానము
 కన్న నెక్కు డగునది వేఱొండు లేదు.

గ!

శా. వేదాంతశ్రవణమ్ము మాస మొగిఁగ్రావింపన్ నశించున్ జుమీ
 క్షోదీయాఘము లాటు మాసములకున్ శ్రుత్యంతమున్ విన్న వి
 చేదం బొందును బాతకంబులు గడున్ శక్తిణించు నొక్కేడు ని
 ష్ఠేదబ్రహ్మ విచారముల్సతము భాశిల్లన్ మహాపాపముల్. 82

క. ఏ వాఁ డనిశమ్మును శ్ర
 ధావంతుం డగుచు శ్రుతిశ్రతానాంతములన్,
 భావించు నాజవంజవ
 మావానికిఁ దొలఁగు నందున్ నమరాచార్యా॥

83

గు. నిగమాంతంబుల నభ్యసించు నెడనెఁగదే విఘ్నముల్గల్గి భౌ
 గ్యగర్విష్టస్తవనీయకీర్తిఁ దగు నాశ్రయాలోకముల్ గొన్ని నా

శ్చ గరమ్మున్ భజియించియాపిదప భూశోకమ్మనన్ విప్రవం
శగుడై సత్యపరాయణుండయి మహాశాంతుండునై యొప్పెడున్.

84

ఉ. ఆతడు సర్వలక్షణసగమన్వితుడై యతిమాత్రమార్గవో
పేతుడునై మెలంగుచు నశహీనమనీష లసద్వివేకవి
భ్యాతుని నొక్క దేశికుని శ గాంచి తదంఘ్రుల మ్రొక్కి

తత్ప్రసా

దాతిశయమ్ము చేత నపశరోక్షవిభూతి ముదంబుఁ జెందెడున్॥ 85

తె. దుర్భరంబై న సంసారశదురిత ముడుపు
నుపనిషద్విద్య గీష్పతీఃశయుల్ల మలర
సభ్యసింపుము తక్కు కార్యములు వేయు
నైన త్యజియింపు మిదియ నాశకభిమతమ్ము.

86

8. దాన ధర్మఫల కథనము

వ. మరియుఁ బాలితార్యుడు సురాచార్యుల కిట్లనియె.

87

కం. ప్రాయశ్చిత్తా నేకో
పాయములఁ బునీతుఁ డైన-వాఁడు వితరణ
శ్రీయుతుడయి విషిధాంచిత
దేయమ్ముల దాన మొసఁగిరద్రెంపు భవలతల్॥

88

తె. జీవులకు ముక్తి హేతువై శచెలఁగుఁ గాన
విద్యకును సాటి లేదెందుశవేదకి చూడఁ
దానఁ దద్దాన మవనిపైదానములను
నుత్తమంబని కొనియాడుశచుందుఁ విసమె.

89

తె. పాపములఁ దోలి సంస్మరేషమేపు నుడిపి
శ్రద్ధ వినయమ్ము బత్తి యున్ శజాల గల్గి
చేరు శిష్యున కాగమశిష్యమైన
యెఱుకఁ గఱపెడు గురువునశ కెసఁగు ముక్తి.

90

తే. శక్తికిఁ గొడువ గాకుండఁగఁసంతతమ్ము
మఠము నన్నం బొసంగినఁమహితునకును
తొలఁగు సంసారబంధంబుకలుగ దెపుడు
పుట్టు వన్నది క్రమ్మరఁపూత చరిత

91

ప. మరియు నసూయాదిదోషరహితుఁడైన యవనీసురున కమ్మ
తాంశమౌళి ప్రీతికయి యమావాస్య నన్నంబిడు నలఘున కది
యక్షయఫలదమ్మై యొప్పు నతఁడందు వలన నంతకాంతకతుల్యం
డగు. అంతకుం దొలినాఁడు శ్రద్ధాసమన్వితుండయి యగ్రిజన్ము
నదిజాపతిగా నారాధించి యన్నమిడిన నది ముక్తిహేతు
వగును. అసితపక్షత్రయోదశినాఁడమలాంబువులఁదోగి యజు
నిజరూపముగా నచలాసురవర్యున కతిభక్తియుక్తుండై యన్న
మిడి యర్పించిన నద్దాన నంబుజాసన లోకనివాసియయి యజ్జ
జుతోఁ గ్రమముక్తి నొందు. అద్వివసమునకుం బూర్వదివసం
బున నమలజలావగాహియయి యంబుజోదరు నాత్మ నరసి యతి
మాత్రభక్తి సక్తాంతరంగుఁడయి యవనీదేవున కన్నంబిడిన
నఖిలాఘవినిర్ముక్తుండయి యంబుజాక్షి నక్షీణలోకంబు లందును
అన్యతరైకాదశి నాఁడా హరింప కా మరునాఁడచ్యుతార్చనముగా
నగ్రకులున కన్నంబిడిన నక్కతమున నారునొక్క పుట్టువుల
యఘములత్యంత దూరంబులై యరుగు నంతకుఁ దొలినాఁ
డమరస్వామి నుద్దేశించి యన్నముఁగాని తండులములఁ గాని
విప్రులకు దానమొసఁగిన నమరాధిపాధి పత్యముఁ జేకురు నం
తకునుద్దేశించి నవమినాఁడు బ్రాహ్మణుల కన్నంబుఁ బెట్టిన
యముఁడు ప్రసన్నుండగు. అష్టమి నాఁడు పరమశివు నుద్దేశించి
బ్రాహ్మణుల కన్నమిడిన నఖిల దురితములఁ బాసి శివసాయుజ్య
ముఁ గాంచును. అంబుజారి నుద్దేశించి సప్తమినాఁడు పారున
కన్నవితరణ మొసఁగినఁ జంద్రలోకప్రాప్తి యగును. ఆదిత్యు
నుద్దేశించి షష్ఠినాఁడు జన్నికట్టున కన్నమీయ సూర్యలోకంబుల
పఖించు నవనీధరాత్మజ నుద్దేశించి పంచమిని బాపని కన్నం

బిచ్చిన సకలపాపముత్తుఁడయి జ్ఞానసంపన్నుడగు నంబుధికన్యా
మణి నుద్దేశించి చవితినాఁడు బాడబున కన్నము సమర్పించిన
లేమి వీడి లక్ష్మీనిలయుండగు. ఆదరమ్మునఁ దదియనాఁడు
భూసురునకన్నంబు నివేదింప హరిహరసరసిజాసనులు వశులగు
దురు. అజముఖసంభవులకు విదియనాఁడన్న మర్పించిన జిహ్వ
గఢ్రున నిగమములు నిత్యనృత్యము నలుపును. ఆదితిధిని పర
బ్రహ్మర్పణముగా వసుంధరాసురున కన్నమిడినఁ గేవల బ్రహ్మ
యగును.

92

క. వెల్గా వొక్కటి భూసుర
తల్లజునకు దానమీయఁగఁగితాముండై
యుల్లమునన్ బ్రమదము సం
ధిల్లన్ బ్రహ్మాంబుఁ గాంచికనెగడున్ జగతిన్॥

93

క. సాలంకృత కన్యాదా
నాలంకృతు విష్ణుఁజేయఁగఁగఁగఁగఁగున్
నీలగ్రీవావాసం
బేలున్ శివు పజ్జ మెలఁగునెల్లరు మెచ్చన్॥

94

క. ఏ యే తనువులఁ గోరిన
నా యా పుట్టువులు గల్గునాత్మజ్ఞాన
శ్రేయోఽధికుఁ బూజించిన
వేయున్ జ్ఞానమున కెనయెఁగవేలుపుటొజ్జా.

95

సి. క్రిమికిటభేటగఁగఁగఁగఁగఁగఁగున్
వాని కంటెను నరుల్గవారి కంటె
బాపనయ్యలును నగవ్వారి కంటెను బండి
తుల్ వారికంటెను గ దొడ్డబుద్ధి
నలరువారలువారికంటెఁ గర్మతులును
వారికంటెను బరిగ్రవాజకులును

సన్యాసులున్ గుటీశచకులు వారల కంటె

నలఘుబహుదకాశఖ్యులును వారి

తె. గి. కంటె హంసులు నవ్వారికంటె పరమ
హంసు లవ్వారి కంటెసుకనాత్మవేత్త
లరయ మిన్నలు జ్ఞానులకధికుల నెట
నరయఁగా లేము సర్వలోకకాళి నరసి.

96

సి. బ్రహ్మ నరాధింపకవలె బ్రహ్మవర్చోఽభి
లాషుఁడై యారోగ్యశలక్షిఁ గోరి
భాస్కరారాధనకపరుఁడు గావలె బల
కాముం డనిల సేవఁగడఁగ వలయు
కిర్తి వాంచింది యశగ్నిం గొల్వఁ గావలెన్
జ్ఞానలాభేచ్ఛమైశకంభుపూజ
లొనరింపవలె మేధనొందంగఁ గాంక్షించి
వాగ్దేవి కంజలింకబట్టవలయు.

తె. గి. సిద్ధి నెదనిడి పెనకయ్యఁజేతులెత్తి
మ్రొక్కవలె మోక్షకామమ్ముకమొలకలెత్త
గిరికుఁ బ్రణమిల్లవలెను భోగరుచు లెసఁగ
శీతకరునకు బల్పతులక సేయ వలయు.

97

తే. పుష్టిఁ గోరి పురందరుకపూజనం బొ
నర్పవలెను విరక్తినింగూర్చ నెంచి
యాత్మ నాత్మేతర మెఱుఁగుకనబ్బి విబుధ
సాధుచరణాబ్జముల నేకశసలుప వలయు.

98

క. వ్రతముల శ్రద్ధాభక్తుల
నతిశుచియై యాచరింపకనఘసంఘంబుల్
దృతగతి రూపరు ననుచున్
కుశ్రతివితతు ల్సమ్మతించుకనురగురుముఖ్య.

99

- క. జ్యోతిష్టోమాదికవి
భ్యాతాధ్వరసంచయమ్మనాగమనిధియై
జేతోముదమున సల్పిన
జాతామరమూర్తి యగుచునసౌఖ్యముఁ గాంచున్. 100
- ఉ. చిచ్చును బెట్టు పాపము రుశ్చింగని కల్లును ద్రావు పంకమున్
క్రచ్చరఁ బారుఁజింపిన యశఘమ్ము నకార్యమొనర్చు తోనమున్
బుచ్చగవచ్చుఁ బాపచయశమోచకమౌ శతరుద్రీయం బొగిన్
మెచ్చి పరింప నంచు శ్రుతినిక్కముగా వచియించు గిష్పతీ! 101
- క. నమకముఁ జమకము జపియిం
చుమహాత్మున కఘము లెల్ల శసున్నలగుఁజుమీ
యమరాచార్యా! తన్మం
త్రములఁ బరింపంగ నొప్పునధర విపులకున్. 102
- క. శివసంకల్పమైనన్
సువిహితమగు నట్టి పురుషశూక్తంబై నన్
శివపంచాక్షరినైనన్
శివలొకావాప్తి కెదనుఁజింతింప వలెన్. 103
- క. అయ్యా! యటు లొనరించిన
ముయ్యేళు తరాల వారిఁజ్రోచిన వాఁడ
క్షయ్యసుఖమ్ము లనేకము
లొయ్యన్ శివలోక మందునొందున్ జుమ్మి. 104
- క. ఘనకర్మఫలము దరిగినఁ
జనియించును భూమి పైఁజేతకర్మంబున్
బొనరించుచు దుష్కర్మము
నొనరించుచుఁ బుట్టు చావనొందుచు నుండున్. 105
- క. జ్ఞానోదయపర్యంతము
జ్ఞానని సంసారచక్రతరణిం బడి సు

జ్ఞానము గలిగిన పిమ్మట

మానున్ సంసారవిభ్రాంతమణదుఃఖంబున్.

106

క. అసుఖాత్మక విషయమ్ముల

ను సుఖమ్మారోపణమ్మున జేసి క్రియా

వసరమునఁ దవిలి తత్ఫల

ము సతతము భుజించుచుత్త్వశ్చమూర్ఖుండౌరా.

107

ఉ. ఏమి వచింపువాడ జగత్ మెల్ల నఖండచిదాత్మమోదసౌ

ధామలపూరిముం గొనఁగల్యుంపులలాత్మక కిర్మజాతకా

యామయమైన సంస్కృతి రశవంతయు రోయక సంతతమ్ముమా

యామయలోకవాసనఁగనందుదు రేలొకా చిత్ర మయ్యెడున్. 108

ఉ. కావున సద్వివేకమున్నగల్గి కడుంగడు నీరసస్వరూ

పావిలతుచ్చసౌఖ్యములనొనలగూర్చక యచ్చనిత్యమో

దాపహమైన బ్రహ్మపదకమాత్మ నెఱింగి తదేకనిష్ఠయై

యే విధినైనఁ గోవిదుఁ డతఃపీనగతిం జరియించు తొప్పగున్. 109

క. ఏ నిటు సౌహార్దంబును

బూని వచించితిని దేవశబ్దతల్లజ నీ

వానందాత్మునిఁ గొల్వము

జ్ఞానాధ్వం బనుసరించిత సరగ సతమ్మున్.

110

9. పాపకర్మఫల నిరూపణము

క. భర్గుం డానతి నిడె నప

వర్గమ్మును గొనఁగ జ్ఞానశ్రవణమున్ మరియున్

స్వర్గాదులఁ బొందఁగ విధి

వర్గము సాధనము లనుచుఁ బదపడి దొలుతిన్.

111

క. ఆరయ విధిశాస్త్రమ్ముల

నేరిచి శ్రద్ధయును భక్తినిండారంగా

సారెకుఁ జేసిన వైనను

జేరెడు సదతికి దానిశిద్ధమొనర్పన్.

112

క. నేవించుకొఱకు ధర్మము
నేవింపక మాను కొఱక శేషాధర్మం
వీవెరవుల వేదమువే
రేవేరుగఁ బల్కుఁ దెలియఁరెండు విధములన్. 113

క. కావునఁ బాపాచరణం
బేవిధి నై నన్ ద్యజింపఁ నెఱుఁగుటకొఱకై
యే వివరించెద విను నా
నా విధదురితౌ ఘజాతఁ నానాఫలమున్. 114

సి. అవనీసురుం జంపఁనందు ఖరోష్ట్ర సూ
కర మేషకావికఁకరితురంగ
మృగపక్షీచండాలశన్మశరీరములఁ గ్రమం
బుగఁ గలుఁ గొను బాడఁబునకు నగును
క్రిమికీటకపతంగఁకెవలవిడుపుగం
డజడస్యగర్భవారసములు పెక్కు
గురుతల్పగుం దొందుఁగ్రూరకర్మాసక్త
శార్వరక్రవ్యాదఁజన్మములను

తే గీ. జననమందును రక్షఃపితృశాచయోను
లందుఁ జోరుండు విప్రధనావనీహ
రుండగును బ్రహ్మరక్షోనిరూఢిజన్మ
శతసహస్రము దివిషదాశ్చార్యవర్య! 115

సి. కొలుచు దొంగిలి యెత్తునెలుకపుట్టువు నీరు
హరియించి బలుకప్పరయగును కంచు
తెక్కలి యంచయొఁగెగుక్కయౌ రసహర్త
నిజము ముంగిస యౌను న నేతిదొంగ
పాలు మ్రుచ్చిలి కాకిభవమొందు మాంసమ్ము
లపహరణ మొనర్చిరయగును గ్రద్ద

ఉప్పునుం గికురించితప్పక జక్కవ

యగు తైలతస్కరుండగును గొంగ

తె.గి. పట్టు పుట్టంబుచేవాడీబట్టి పుట్టు
తీతువయి వల్వఁ గొంపోయితెచ్చు కొనును
భేకజన్మంబు నట్టువునపిట్టయ యగు
నాకుకూరల నెత్తి నరరాధముండు.

115

ఆ.వె. అన్న మపహరించిరయగు కుక్క, పూవుల
నపహరించి కోతిరయగును యాన
మపహరించి పోవనగు చొటిపిట్టయు
నేనుఁగగును పశువునెత్తికొనిన.

117

వ. మరియు దురితములం దొరయు ఫల మింత మాత్రంబ కాదు.
పాపదూషితులకు మోరనర కావాసముఁ దప్పదు. సంతెల కేల
బంధించి జ్వాలాయుతాభీలాగ్ని విప్రహంత ద్రోయంబడి యీ
చంద్రతారార్కము గాసిల్లు జీవహింసాపరుని యమదూత లెఱ్ఱగాఁ
గాల్చిన యినుపకోల లనేకకల్పంబులవఱకుఁ గొట్టి బాధింతురు.
నూనెదొంగం బట్టి కాలుసెతులు బంధించి సలసల మరిగెడి
నూనెగాబులలో యమకింకరులు ద్రోసి మూతనిడి యందుంతురు.
పరుల యందు దొసఁగులు లేకున్నను దొసఁగు నారోపించు
నభము నాటకఁ గోసి నిప్పువలెఁగ్రాగిన రాగి గంగాళములలో
మాటిమాటికి యమభటులు ద్రోయుదురు. కల్లు ద్రావిన కటారం
బట్టి యినుపదుడ్డులతోఁ గొట్టుచు వైవస్వతదూతలు త్రాగుత్రాగు
మని కరిగిన రాగి నోటఁ బోయుదురు ఒజ్జచెలువ నెజ్జఁ జేరిన
వానిఁ గోసికోసి కాల్చికాల్చి పొడిచేసి పొడిచేసి చీము నింపిన
బానలలోఁ బ్రేతపతికింకరులు ద్రోసియుంతురు.

అమ్మ నయ్య నన్నయగారి నాత్మవేత్త నచ్యుతు నాదిదేవు నాగ
మయు నవనీసురు నాదిత్యు నమృతకరునగ్ని ననలు నిందించిన
మందబుద్ధుల కమందతాపసఁదోహోపేత నరకాల యావాసమ్ము

కల్పశతములవఱకుఁ దప్పదు. చతుర్థాశ్రమవాసుల కన్న పానంబు లిడకయు, తద్దస్తోదకదాన మిడకయు మిడుకు దుడుకు నినపకోలల గానుగం బెట్టి చెఱుకు గడవలె మృత్యునేవకులు పిండుదురు. అర్ధాపహారి నడుగుల నక్షిల నాననంబున నిరు ప్రక్కలను నాభిని గాలిన మేకులునాటి యంతకు పరిచారకులు బాధింతురు. పరనారీపరిగ్రహఁ డయోనిర్మితర్పుర్వ రీ భూతసుత స్త్రాంగనాగాఢాలింగన చండము నొందును. పెఱచవుల మరుగు తరుణి తప్తోయఃపురుషపరిష్వంగమునకుఁ బట్టిత్రోయంబడుదురు. విధినిషేధత్యాగాచరణమ్ము లచిరకాలము నరుండు రునరకనివాసి యగు మరియు నరవరులమను గరువమ్మును దేవశములకుదోఁ టలకు నీటిబావులకు గీములకు నుపద్రవంబు లాపాదించు వారును, ద్యూతమైదునాదికీడలఁ బుణ్యాస్థలంబుల సలుపువారును గానుగకోలల నడుమ నుంచి పీడింపఁ బడుదురు. వేదమార్గసక్తు లయు, గురువులయు నింద వినువారి చెవుల తప్తతామ్రద్రవం బున నింపి యావదిందునక్షత్రముగ బాధింతురు. నరకములు బలుతెఱంగులై యుండును. 1. ఘోరమును 2. సుఘోరమును 3. నతిఘోరమును 4. మహాఘోరమును 5. కరాళమును 6. వికరాళము 7. కాళరాత్రియు 8. చండము 9. మహా చండము 10. చండకోలాహలము 11. ప్రచండకోలాహలము 12. పద్మము 13. పద్మకోణము 14. భయానకము 15. పద్మా వలి 16. భీమము 17. భీషణము 18. వజ్రము 19. వర్తు లము 20. గుప్తక్షేమము 21. నష్టక్షేమము 22. దీప్తము 23. రౌరవము వానిలో ముఖ్యమైనవి. వాని యందుఁ బాపులు హాహాకారములతోఁ డపించుచుందురు. పాపకర్మఫలౌదయ మెంతటి యిక్కట్టుల పాలునేయును.

118

క.

వాపఫల మిట్టిదని నరుఁ
డేపగిదినినై న జ్ఞానమిరవొందంగఁ

జేపట్టు ముక్తిఁ గనుటకు

నోపుం గాపునను జ్ఞానశ్రమయ్యం గనుమా.

119

ఉ. జ్ఞానమహత్వ మిట్టిడి పెశనన్ గ్రహియింపక యేల కర్మసం
తాన నిమగ్నులై వివిధశదారుణము తొనరించి నారక
స్థానము నందు యాతనలశస్వప్నమునఁదు బలెన్దపింతురెం
తేని నరాధముల్ దపులశరేబలుమాయను రేబవళ్ళలో.

120

కం. గురుఁ డెరుకఁ బరచు జ్ఞానము
పరోక్షమయినన్ దహించిభస్మమొనర్చున్
ధర బుద్ధిపూర్వముగనా
చరించు దురితములనెల్లశరగున నొకటన్.

121

కం. అపరోక్షజ్ఞానము గురుఁ
డుపదేశింపన్ భవోదశ్రయోగ్రద్వాంత
మృపహరణ మొనరింపఁగ
తపనోదయమనఁగ జ్ఞానధామము వెలయున్.

122

కం. జ్ఞానము గలుఁగని యంతకు
తానొనరుచు కర్మమునకుఁ శ్రద్ధగిన తనువునన్
బూనుచుఁ జచ్చుచు నరకము
లోనం బడుచున్ నరుండుశ్రోకము లందున్ ||

123

10. పిండోత్పత్తి కథనము

వ. మరియు హరుఁడు సురగురున కిట్లనియె

124

క. అధికారుల నుత్తములగు
నధికారుల కెల్ల నాగశమాంతశ్శ్రవణం
బలిముఁకు నధ్వరాదుల
విధియింతురు కృత్యమనుచుశ్రద్ధద్గణముల్.

125

క. వై రాగ్య మింత యొదవని
పూరుషునకు జ్ఞాన మెట్లుబుట్టఁగ నేర్చున్

వై రాగ్య మృజ్ఞానికిఁ

గారాబయి తల్లియందుగద తత్వజ్ఞుల్.

126

క. కానన్ బిండోత్పత్తివి

దానము వివరించువాఁడతచ్ఛ్రవణమునన్

జానుగ వై రాగ్యోదయ

మౌనని మదినెంచి తెలియుకమమరగురువరా!

127

తె. పుణ్యకర్మములను వేచ్చుకపుట్లు వొదవుఁ

బాపకర్మంబులను గల్గుకభవము స్థావ

రములను బుణ్యపాపమిత్రశ్రములఁ గలు

మానుషంబుగ జన్మంబుకమతీయు మతీయు.

128

క. యజమానుఁడు ప్రోజ్వలద

గ్నిఁ జక్కగను వ్రేల్చు ద్రవ్యకనిచయముచే న

క్కజమగు తేజుం గాంచుచుఁ

బ్రజదన్నుం గొల్వ వెలయుకభానుఁడు నింగిన్.

129

క. ఇనువలనఁ బుట్టు మబ్బులు

ఘనముల వలనన్ సువృష్టికగుగుం దానన్

జనియించు నౌషధీచయ

మునందునఁ జనించు నన్నకమున్ గ్రమమొప్పన్.

130

వ. మనుజులు నిత్య మాహరించు పదార్థములు కిట్టములును, సార

ములునను రెండుతెఱఁగులు నందు సారములు స్థూలసూక్ష్మము

లన రెండు విధములు కిట్టమైన తేజోఽబిన్నము లస్థిమూత్ర

పురీషరూపమునఁ బరిణమించును. సారమును స్థూలమునై న

యవ్యానివలన మజ్జాలోహిత మాంసంబులు గల్గును. సారము

సూక్ష్మమునై న తేజోఽబిన్నముల వలన వాక్రొణమనస్సులు

నుద్భవించు. మరియు సారములలో స్థూలపంచాంశకముల వలన

సర్వధాతువులు వృద్ధి నొందు. వానిలో నాకాశాంశయవకాశ దాన

ములను అనిలాంశము వ్యాహనమును ననుగ్రహించి సర్వధాతు

వృద్ధికరంబు లగును. అనలాంశము వలన మజ్జావృద్ధి యగు. అబంశము వలన రక్తవృద్ధియగు. అవన్యంశము వలన మాంస వృద్ధి యగు. సారములలో సూక్ష్మము య సత్త్వగుణప్రధానములు. రజోగుణ ప్రధానములు నని రెండు తెలుగులు. వానిలో సత్త్వప్రధాన పంచాంశకములలో భూతతత్త్వము వలన ధూణేంద్రియ పాఞ్చింద్రియములు వృద్ధియు, జలతత్త్వము వలన జీహ్వోపస్థల వృద్ధియు, నగ్నితత్త్వము వలన వాజ్మేత్రములవృద్ధియు, వాయుతత్త్వము వలనఁ జర్మహస్తవృద్ధియు, నాకాశతత్త్వము వలనఁ బాదశ్రోత్రవృద్ధియు, సర్వాంశము వలన మనఃప్రాణవృద్ధియు నగును. మరియు అన్నమయం హంసోయ్యమనః అనియు ఆపోమయః ప్రాణమనియు శ్రుతులు వచించుటకుఁ గ్రమముగా పృథివీజుల తత్త్వములు మనఃప్రాణ హేతువులలో శేషించిన భూతములకంటె బహుళముగా నుండుటం బట్టి లక్షణ నాశ్రయించుటయే యని యెఱుంగునది. రజోగుణము నుండి రక్తమును, రక్తము నుండి మాంసమును, మాంసము నుండి మేధస్సును, మేధస్సు నుండి స్నాయువును, స్నాయువు నుండి నెమ్మును, నెమ్ము నుండి మజ్జయును, మజ్జ నుండి శుక్రమును గలుగును, శుక్రశోణిత సంయోగము వలన సంతతి కలుగు. ఋతుకాలమందు శోణితముతో నిర్దోషమైన శుక్రము సంయోగమునొందిన సంఘాతమునకు గలల మని పేరు తత్ప్రభమరాత్రి మొద లేడు రాత్రిల వరకును గలలా వస్థయే యుండును. సప్తరాత్రానంతర మయ్యది బుద్బుదమగు. పక్షాంతరమునఁ బిండ మగును. మాంసాంతరమున ద్రవావస్థ మాని కఠినమగును. రెండు మాసముల పిమ్మట దలయు మూడు నెలలకు నడుగులును వేరువడును. నాల్గవ మాసమున వ్రెళ్ళును, గడుపును దుంటులును నిర్మాణమగును. మీది నెలలో వెన్నెముకయు దరువాతి నెలలో ముక్కు నెవులును గండ్లును నుద్భవించును. ఏడవ నెల జీవుఁ డందుఁ బ్రవేశించు.

ఎనిమిదవ నెల విగ్రహసంపూర్ణ మగును. తొమ్మిదవ నెల రౌరవనరకమున నెట్లు బాధలొంద నగునో యట్టి బాధలన నుభ వించుచు గర్భస్థశిశువు పూర్వజన్మకృతాకృతము లిట్టి బాధలకు హేతువు లయ్యెను గదా యని శోకించుచు నిట్లు విలపించుచుండును.

131

ఉ. ఎత్తితి నెన్నొ పుట్టువులనెందతో తల్లుల చన్నుఁ ద్రావితిన్
గుత్తుక నిండఁ గొంటిఁ బలుకూశును నెన్నిటినో యెఱుంగఁగా
సెత్తు సుఖమ్ము గాంచనికెఱనేగతి దుఃఖమహోబ్ధి దాటి యే
నెత్తని త్రోవఁ బోవుదు మరదీయభరమ్మును మాన్ప రెవ్వరున్

132

ఉ. నాకు నుపాయ మియ్యెడ మరనంబునఁ దోఁపదు సుంతయేని సౌ
భ్యాకరమైన తావును రయంబునఁ జేరుట కయ్యె డై వమా
ప్రాకటగర్భయాతనలఁబాసి బయల్పడు భాగ్యమెన్నఁడేన్
నా కొనఁగూడె నేని భవనాశముకై జతనమ్ము సల్పెదన్.

133

చ. గురువుల పాదసన్నిధినిఁగోరక తాఁ జతురాగమంబులన్
సరసవిశాలభాష్యములనాం గముగాఁ బఠనం బొనర్తు నె
త్తరి వినయంబు వీడ గురుతల్లజు నొద్ద మెలంగు పట్ల నె
ల్లరు నను గాంచి మెచ్చునటులన్ జరియించెదఁ దప్పకెప్పుడున్.

134

త. నిత్యనై మిత్తి కమ్ములనెరత మేను
శ్రద్ధయై నాచరించెదనజస్నములను
సాదరంబుగ సల్పి నేనభుము లెల్లఁ
బాపుకొని చిత్త శాంతినిఁగోరెదయువాడ.

135

క. సంసారసుఖములను వి
ద్వాంసుండంగికరింపరదగునే యతివి
ధ్వంసనశీలము లందు రి
రంసను నేఁ గూర్తునెనికరక్తిం గనెదన్.

136

- క. పైరాగ్యము నా కొదవిన
కారణమున నగును మోక్షకామ మ్మటుపై
నేర మదిఁ గర్మ మొనరుప
నేరుతు నిందియజయమ్ముననిరత మటుపయిన్. 137
- క. విరజానల భస్మమొ శుభ
తరాగ్నిహోత్రజ పవిత్రతమభస్మమ్మొ
శిరము మొదలు చరణము వఱ
కు రహిన్ మెయిఁ బూయు వాఁడశక్తకోర్కులు నిండన్. 138
- క. సారాధర్వణమంత్రము
లాటింటిని బూది మేనశనలఁదెడి పట్లన్
నోరారగఁ బరియింతున్
సూరివరుల్ నన్ను మెచ్చిశ్చోక్కుచు నుండన్. 139
- క. ఎన్నటికిన్ సంసారపుఁ
దెన్నెల్లను శాస్త్రదృష్టిఁ దెలిసి పరబ్ర
హ్మాన్నతపదవిం గాంతును
నన్నే నేనెఱిఁగికొంటనాకు శుభంబౌ. 140
- క. అని పలుమరు తలపోయుచు
జననీగర్భమున నుండిననైపక పుడమిన్
జననంబుఁ గాంచి హరిమా
యను దొల్లిటి తెల్వి వాసిశయా శిశు వలరున్. 141
- క. భాసిల్లిన పై రాగ్యముఁ
బాసి యథాపూర్వవృత్తి శ్రవణులుచు నజ్ఞా
నాసివిదారితసుజ్ఞా
నాసక్తుం డగుచు ముదమునందుం దానన్. 142
- క. రాగాదులఁ బెంపొందిన
భౌగాదుల ననుభవిఁచుశబ్దదియును గ్రియా

పూగాచరణమనీషయ్య

వేగాంచి యనేకజన్మకపీడకు గుటియౌ.

143

క.

చావును బుట్టువు నెట్టుట

కేవిధి నైనను నవిద్యకనెఱుకన్ బల్మిన్

బోవన్ దోలంజాలున్

బ్రోవున్ సంస్కృతి నకర్మకములు సంతతమున్.

144

తె.

కలుషుడుంగర్తయుం భోక్తగాడు జీవుఁ

డరయుమా తత్స్వభావంబు క నమలుఁ డనుచు

కర్త యనుచునభోక్తయుఁగఁదలంపు

కాకయుండిన మోక్షంబకలుగ దెపుడు.

145

ఉ.

జీవుడు నిర్మలుండును నక శేషతనుప్రకటోజ్వలుండునున్

గేవలుడున్ సనాతనుడు క నిత్యుడు శాంతుడు సూక్ష్మ

సూక్ష్మిడున్

దేవుడు సర్వసాక్షి యునుకెల్వీ యనంతముదంబు నౌచు సం

భావితుఁ డౌనుకాడన్మతకభావుడు నజ్ఞుడు దుఃఖరూపుడున్. 146

ఉ.

జీవుడుఁ బద్మసంభవుడుకజిష్టుడు విష్టుడు నగ్ని వాయువున్

జీవనదీతరంగచయకచిత్రవిచిత్ర విలాసకోటి నా

ట్యావృతశస్త్రమస్తకుడుకవ్యాపృతసర్వుఁ డశేషవిస్ఫుర

ద్రివనికాయుడున్ బరుఁడెకదం దలపోయుమ పండితోత్తమా.

147

ఉ.

అటుగా దనుచుం గొందఱు

కుటిలమతులు బల్కుచుందుకకూళల్ వారల్

పటుచౌర్యవిప్రహత్యో

త్కటపాపాచరణసములుకగద వారెన్నన్.

148

క.

వినుటకుఁ జెవియున్ బల్కు ర

సన యెనసియు నాగమాతికసమితిన్ శశ్రీవణం

ఋను బరనంబును నొనరిం

పనివాడే బ్రహ్మహననకపాతకుడనఘా

149

శా. ఏనే దేవుడ నంచెఱుంగు నతడెంకదేనేమి వాంచిచి యె
వ్వానిన్ సంతసపెట్టు కర్జమునకై కబల్బుట్టువు లాంచియీ
మెనన్ దుఃఖము నొంది నొంది సుతులన్కబ్రేమించి కర్మంబు
లన్

బూనుం జేయ బృహస్పతీ వినుమ సకద్బుద్ధిన్ గ్రహింపంగదే!
150

కిం. భేదిల్లున్ హృద్గ్రంథియు
చేదిల్లున్ సంశయములక శేషక్రియలున్
వేదారగు నాత్మదర్శన
మేదురభాగ్యం బొకింతకమెకొనె నేనిన్.

151

క. డెందంబునఁ బలుకులు నే
చందంబున నేనిఁ జేరఁజాలవొ యాయా
నందస్వరూపుఁ గాంచిన
నెందున్ భయమొండఁడెవ్వఁకడింత నిజఁబొ॥

152

క. కావున గురుచరణసరో
జావిష్కృతభక్తితోడనానందాత్మున్
భావించి శివోఽహంబని
ధీవై భవ మొప్పవలయుకదేశికవర్యా.

153

క. ఎల్లర కిది పుట్టువునకుఁ
జెల్లున్ సాఫల్యమయివిశేషించి సుధీ
తల్లజులగు విప్రుల కిది
సల్ల లితవిభూష యగుచుకజగతిన్ బరగున్.

154

క. జ్ఞాన మది గలియుండిన
వానిన్ ద్విజుఁ డనఁగ వచ్చుకబ్రహ్మత్వైక

జ్ఞానవిహీనుఁ ద్విజుఁడని
మౌనివరా! పిల్వ వట్టిరమాట యది సుమా.

155

క. సకలాగమగోప్యంబులఁ
బ్రకటించితి నిపుడు నీకుశ్రద్ధాన్వితుఁడై
సుకవీ! తెలియుము బలుశ్రీ

ద్ధకారణ మశేషసిద్ధిదైవారుటకున్॥

156

క. అని శివుఁడన విని గిష్పతి
ఘనభక్తిన్ దేవదేవుఁడగలగ్రీవున్
వినమితకృపాస్వభావున్
మన మలరఁగ బొగడెనిట్లుమాన్యులు వినుఁడి.

157

క. శివునకు సోమునకుఁ స
ర్వవిదునకుఁ శంకరునకుఁ బ్రభువర్యునకుఁ
భవునకుఁ బ్రధానపురుషున
కవిరశలయస్పష్టికారకణాలంకృతికిఁ.

158

క. భవహరునకుఁ మహాత్మున
కు పరేణ్యున కుపనిషన్నిగూఢచరునకుఁ
బ్రవిమలునకుఁ జిన్మాత్రున
కవృతావిద్యునకు హరునకార్తిహరునకుఁ.

159

క. స్తవనీయమహాత్మునకుఁ
భువనానీకేశ్వరునకుఁ బూజ్యునకు మనో
భవదర్పనాశకునకుఁ
ధృవతరతెజోవిశాలకదీప్తాంగునకుఁ.

160

క. సువివేకరమ్యమూర్తికి
దివిషద్వర్యునకు దేవదేవునకును వా
స్తవదేవునకుఁ సత్యున
కు వజ్రలు ఋతునకును దత్వకోవిదునకునుఁ.

161

౩. ఇవపుమల కూర్మి యల్లున
కు విశ్వునకు విశ్వభక్తిశక్తి విశ్వాతీ
తవిభునకు విశ్వరూపున
కు విజితసర్వేంద్రియునకు గురుగురువునకు॥ 162

౪. నవమన్మథమణీయున
కు విరూపాక్షునకు హృదయగోచరునకుఁ దీ
ప్తప్రపంచకెతున కగజా
ధవునకు రుద్రునకుఁ జంద్రధరున కెఱగెద॥ 163

౫. ఎనిమిదగు దెసల యెకిమీం
డనువుగ నెవఁడై ప్రసిద్ధి నందుదురొ యతం
దీనకోటితుల్యభాసుం
డనుపముఁ డతనికినినే గృతాంజలి నిడుదు॥ 164

౬. దెసమొలమాయలాఁడు శ్రుతిదేశవిహారసమర్థుఁడు మఁ
వసతి గలట్టివాఁడు భువనప్రకరప్రకటైకవాసుఁడు
బసినొకతెక్కువాఁడు బుధవారపవిత్రమనోధిరాఁడు
విసపుగళంబువాఁడు శుభశుక్లస్తోత్రవాఙ్మయండు శూలియో
165

౭. ఓంకారశబ్దవ్యాచ్యోత్కృష్టనిజరూపః
మనసార నిడుదు నశమస్సు నీకు
కారణకారణాభ్యానిరూపితరూపః
మనసార నిడుదు నశమస్సు నీకు
మంగళమంగళాత్మభ్యాతభారూపః
మనసార నిడుదు నశమస్సు నీకు
పేదవిద్విద్విత్తవేదితరూపః
మనసార నిడుదు నశమస్సు నీకు

తె.గీ. మాయఁజేబట్టువాఁడః నశమస్సు నీకు
మహితసూక్ష్మతినూక్ష్మః నశమస్సు నీకు

మౌనిజనహృన్నివాసః నశమస్సు నీకు
మమ్ముఁదరిఁజేర్చువాఁడః నశమస్సు నీకు.

163

11. నాడీచక్ర నిరూపణము

వ. పదపడి పరమేశ్వరుండు సురగురున కిట్లనియె.

147

క. నాడీచక్రము నందున
నాడెడి వాయువులఁ బుణ్యశ్రమగు తీర్థములన్
వేడుఁ నేవింపం దగు
నాడులఁ బూజార్హుఁడైనశ్రవాని బలికెదన్.

168

క. తొంబదియాఱంగుళమ్ము
లం బొడవుగు తనువు స్వాంగుళమ్ముల కొల నే
మంబునఁ గొలచిన మనుజకు
లంబందున సత్య మిమ్ములం గన్గొనుమా!

169

వ. పాయుస్థానమునకు రెండంగుళముల మీదను నుపస్థానము
నకు రెండంగుళముల క్రిందున మనుజశరీరములందు ముక్కో
ణముల వెలసి, కరఁగిన బంగారుపన్నె మెరయు తెజస్థాన
మ్మొందగలదు దానిని దేహమధ్యమును, మూలాధారములుగా
వ్యవహరింతురు. దానికిఁ దొమ్మిదంగుళముల యెత్తుఁ జతురం
గుళపరిమితిఁ గలిగి కుక్కుటాండాకారమునఁ గనఁదగి తృణాది
విభూషితంబగు నొక కందంబు చెలువొందు కంద మధ్యమునఁ
నాభి యని పేరు. కందమధ్యమున సుషుమ్నా నామకనాడి
యున్నది. దానిని డెబ్బదిరెండువెల నాడులును బరివేష్టించి
యున్నవి. నాడులలో బిదునాలుగు మాత్రము ముఖ్యమైనవి.
వాని యందు మూడును వానియం దొకటియు ముఖ్యములు.
అదియే సుషుమ్న, దీనిని బ్రహ్మదండి యని యందురు. అది
పెన్నెముక నడము నుండి తల వఱకు వ్యాపించును. సర్పాకా
రము వహించి నాభీకందమునకు రెండంగుళముల పడగతో నల
రారు బ్రహ్మరండ్రమును దానితోక మూయును. మూల

ప్రకృతియు మహదాది ప్రకృతి వికృతులును గలసి యెనిమిది
 ప్రకృతు లనఁబడును. అది తద్రూపమైయుండు. ప్రకృతి
 వికృతులేడును సుషుమ్నతో గుండలాకారము నొంది తద్గ్రీవ
 బంధకములై యుండు మూలాధారో త్థితమారుతమ్మును గుక్షి
 స్థాసితపీతాది సారమును దనముఖమున నిరోధించి యది యుని
 కిఁ గనును. దాని పడగ సుషుమ్న మూలరంధ్రము నాచ్ఛాద
 నము చేసి యుంచును. సుషుమ్న సర్వనాడీ మధ్యమునందును
 దానికి సవ్యపక్షమున “నిడ”యును, దక్షిణపక్షమున “బింగళ”
 యును, బురోభాగమున ‘సరస్వతి’ యును బృష్ఠభాగమున “గుహ”
 అను నాడులుండును. వానిలో నిడకు గాంధారియు, హస్త
 జిహ్వయు నను నాడులు పింగళకు బూషయు యశస్వినియు
 నను నాడులు పూర్వపూర్వభాగముల నుండును. కుహూహస్తి
 జిహ్వలకు మధ్యవిశ్కోదరయు, కుహూయశశ్వినులకు నడుమ
 వారుణయు, పూషాసరస్వతుల కుత్తరమున నవయశస్వినియు,
 గాంధారాసరస్వతులకుఁ గల యవకాశమున శంఖినియు నను
 నాడులుండును. ఇఁకఁ బదునాల్గవ నాడి యలంబుష యనఁ
 బడును. అది కందమధ్యమున నుండి వాయువు పర్యంతము
 వ్యాపించును. కుహూనాడి సుషుమ్నకు వెనుకభాగమున లింగం
 తము వఱకును, దానికిం బయిని సర్వవ్యాపినియై వారుణయుఁ
 బింగళ వామనాసాంతము వఱకును, ఇడ దక్షిణనాసాంతము
 వఱకును, యశస్విని పాదాంగుష్ఠాంతము వఱకును, పూష ఆయా
 మ్యాక్షి పర్యంతమును నవయశస్విని పాదకర్ణాంతము వఱకును,
 సరస్వతి జిహ్వాంతము వఱకును, హస్తి జిహ్వా వామపాదాంగుష్ఠాం
 తము వఱకును శంఖిని వామకర్ణాంతము వఱకును, గాంధారి
 సవ్యనేత్రాంతము వఱకును, విశ్కోదర కందమధ్యము నను
 వ్యాపించును. ప్రాణాపాన వ్యానోదాన సమానములను నైదు
 ముఖ్యవాయువులు నాగ, కూర్మ, కృకర, దేవదత్త, ధనంజయ
 ములను నైదు సుపవాయువులు, నాడులయందు సంచారం

బొనర్చును, వానిలో బ్రాణము సంచరించు స్థానములు ముఖనాసి
 కాహృదయ నాభీమధ్యములు పాయూపస్థల యందును నాభీ
 వృషణముల యందును గటిద్వయమునండు నపానము చలిం
 చును. వ్యానము ముక్కు చెవుల యందును ముచ్చిలిగుంట
 యందును, బొటనవ్రేలి యందును వ్యానము మఱియు నది
 భ్రూణము నందును గుదము నందును గూడ నుండును. ఉదా
 నము సర్విసంధిస్థమై పాదహస్తముల యందును సమాన మొడ
 లెల్ల ను నిండి యుండును. త్రేనుపు (వాంతి) నాగగుణము,
 కనుమూయుట కూర్మగుణము, అవలింత కృకరగుణము, తొఱ్రు
 పాటు దేవదత్తగుణము, వాపు ధనంజయగుణమునై యుండును.
 ఉచ్చాసనిశ్వాసములు ప్రాణము వలనను, విఘ్నాత్రాదివిసర్జన
 మపానము వలనను, సర్వసామీప్యము సమానము వలనను
 నూర్ధ్వగమన ముదానము వలనను, వివాదము వ్యానము వలనను
 గలుగును. సుషుమ్నకు హరుఁడును, నిడకు హరియుఁ, బింగళ
 కంబుజగర్భుండును, సరస్వతికిఁ బక్షిరాజును పూషకు దిక్కులును,
 వరుణకు వాయువును, హస్తజిహ్వాకు వరుణుఁడును, యశస్వినికి
 భాస్కరుఁడును, నాలంబనకు వరుణుండు నధిదేవతలు. కుహువు
 నకు భూమియు, గాంధారీశంఖినులకు నిందుఁడును, యశస్వినికిఁ
 బ్రజాపతియు, విశ్వోదర కన్నియు నిడకుఁ జందుఁడు పింగళకు
 సూర్యుండును నధిదైవతములు. పింగళ యందలి సంచారము
 మాని యిడయందు సంచరించు కాల ముత్తరాయణమును నిడ
 యందు సంచరమును మాని పింగళయందు వాయువు సంచరించు
 కాలము దక్షిణాయనమును నిడవర్తి ప్రాణము చందుఁడు.
 పింగళావర్తి ప్రాణము భాస్కరుండును గనుక తదుభయవాయు
 సంధికాల మమావాస్యయును ఘూలాధారమున బ్రాణము ప్రవే
 శించు కాల మాద్యవిషువును సహస్రారములఁ బ్రవేశించు కాల
 మంత్యవిషువు నని వేదాంత రహస్యజ్ఞులు నుడువుదురు. ఇదా
 సంచారులగు నిశ్వాసోచ్ఛ్వాసములు మానసంకృతి యనఁబడు.

ఇతగతప్రాణము కుండలి కందినపుడు చంద్రగ్రహణమును
 బింగళాగతప్రాణము నట్ల యగునపుడు సూర్యగ్రహణమును
 నగు. మరియు శిరమున శ్రీశైలము నొసటఁ గేదారము భూ
 మధ్యమునఁ గాశి యక్కునఁ గురుక్షేత్రము హృదయకమలమునఁ
 బ్రయాగ హార్దాకాశమునఁ జిదంబరము మూలాధారమున
 శ్రీకూర్మమును నరదేహమునందుఁ గలవు. వీనిని భావతీర్థము
 లందురు. 170

తే.గీ. భావతీర్థము లివి యెల్లఁగబరగ నాత్మ
 దేహమున వెలవనిమావిశ్చదేశదేశ
 ముల బహిస్థీర్థములకయిశ్చోవు పెల్ల
 హస్తమణి మాని గాజుకై శయరయుట గద. 171

తే. స్వాంగమందున నలరాకునాత్మతీర్థ
 రాజముల మాని మృద్దారుశరచితవిగ్రహ
 ముల బహిస్థీర్థములఁ గనిఁమ్రొక్కఁడెప్పు
 డాత్మవిస్రంభవిజయంబునందు యోగి 172

తే. చిత్ర సంశుద్ధి లేక యశశేషపూత
 తీర్థముల నెల్ల నేవింపశద్పథతరై క
 శుద్ధి నొందఁడు నరుఁడు విశశుద్ధగాంగ
 సలిలమునఁ గల్గుముంతకుశగలదె శుద్ధి. 173

చ. పరమపవిత్రతీర్థములభవ్యనదీసలిలంబులందు భా
 సురతరపుణ్యకాలములశ్చొప్పులెఱుంగుచు దోఁగు పున్నెపున్.
 సిరి తుల యౌనె బ్రహ్మపదశనిష్ఠుని పాదసరోజయుగ్మమున్
 గరముల ముట్టి తజ్జలముగ్రక్కునఁ ద్రావెడి పుణ్యలక్ష్మీకిన్. 174

చ. శివుఁడు స్వకియదేహములఁజెన్నలరారుచునుండు నాయుమా
 ధవు నటఁ గొల్వ కె యెడనొరదారుశిలామయ విగ్రహోంచితున్
 వివిధములైన దానజపశవిద్యలఁ గొల్వఁగ నెంచువారలెం
 త వెఱువు మాలుమూఢులొ గర్హః తలపోయఁగదే! బుభాగ్రణీ! 175

- క. చేతోమందిరమున శివు
నేతరి భజియింపకెటొ భజించుట యన్నన్
జేతఁ గల జున్నఁగొన మో
చెతిని నాకుటకు నుపమశ్చెప్పఁగ వచ్చున్. 176
- క. రంగులలంగా కట్టుత
బంగరుసొమ్ములను మేనుకపైఁబెట్టుత బల్
సింగార మెసఁగు తన్ బ్రియుఁ
గొంగునముడివైచుకొంచుకలుకుత నెపుడున్. 177
- క. స్మరహరురూపము ప్రవిమల
మరయరు సుజ్ఞాను లెన్నఁకడవి మూఢులదె
ల్ప తచించు నుపాయంబని
సురదేశికః బుధులు నెప్పుకసూక్తులు వినవే. 178
- క. ఎల్లెడ వెలసియ యున్నన్
జల్లవెలుఁగు సొమ్ముగల్గకసామిన్ భూమిన్
దెల్లముగఁ దెలియ రెవ్వరు
నుల్లంబుల మాయఁ ధవిలితయుండుటఁ జుమ్మి॥ 179
- క. అపరున్ నిత్యుని నద్వయు
నపూర్వఁ బ్రజ్ఞానరూపునానందున్ బు
ద్ధిపటుత్వంబైనయగు బ్ర
హ్మపదార్థ మ్మనెడి వాఁడత్యయరసిన వాఁడౌ. 180
- ఆ.వె. సకలజంతుహృదయకసాక్షిగా శ్చైతన్య
మయునిగాఁగ నాత్మకమనన మెవఁడు
సలుపకన్జరించుకౌవలఁచెడి మనుజుండు
చూచువాఁడు నయ్యుకౌజాడఁ దెపుడు. 181
- క. ఏననిదలఁపకుమా నీ
వీ నాడీపుంజమిద్దికయెంచ నసాధ్యం
బౌ నేనని జీవుని నీ
మానసమున నెంచుమయ్యకమానివరేణ్యాః 182

- ఉ. ఎల్లశరీరబృందములకనింశశరీరము గాక వేరయై
జెల్లెడి వాని నీశ్వరు నశశేషదిగంతరహార్థు నాత్మునిన్
ముల్ల లితస్వరూపుఁ గనిశమోదము నొందు మహానుభావు ఁ
భిల్లఁగఁ జేయలేవు గదశపెనడగండ్లును మౌనిపుంగవా. 183
- క. జ్ఞానబలంబున భేద
జ్ఞానము నశియింప జీవశసత్పరమార్థై
కృతానానజ్ఞానోదయ
మౌనెడఁ గర్మంబు లెవ్వఁడయ్యా చేయున్. 184
- క. మాయామయము నసత్యము
కాయంబని యెఱిగిదానశకాదని దేవుం
డే యీవని యెఱుఁగుమ యా
ర్యాః యయ్యది పల్కినాఁడశనాదృతిఁగొనుమా. 185
- క. అని పరమశివుం డమరగు
రునిఁ బల్కిన బత్తియెద శ్రీరూఢము గాగన్
మినువాక సౌమువానిన్
గనుఁగొని పొగడంగ సాశ్రమనులు వినుండీ. 186

విజయమంగళరగడ :-

జయము జయము దేవదేవశజయము విజయమంగళంబు
జయ మహాప్త కామ జయముశజయము సోమ సంతతంబు
జయము సర్వకలుషనాశశసత్కవీశ శోభనంబు
జయము త్రిపురభేదముక్త సౌఖ్యభేద బల్ముభంబు
జయము భవహారా హిమాద్రిశజా మనోహరా గిరిశ
జయమనంగదాహ విగతశసర్వమోహ భిన్నపాశ
జయము త్రిపురభంజనా ప్రశాంతిరంజనా పురేశ
జయము శత్రుఖండనా భుజంగమండనా మహేశ
జయ మహాస్త సర్వకామశసకలదేహి హృదయధామ
జయము కోటిభానుధామ శ జ్ఞానసత్యమోదభూమ

జయము రూపవిజితకామశ్రుంగరాంగణై క భీమ
 జయము వామదేహిభీషశ్రున్నతాతిపూతనామ
 జయము మాట కందరానిశసామవేదములకుఁ దావు
 జయము వేల్పులెల్ల మ్రొక్కశ్రసామి జౌనులకును తావు
 జయము గొల్పువారిగాంచుశ్రసామి మెలుగొలుపుఁబ్రోవు
 జయము మాకుఁ దెల్వినొసఁగిసంతతమ్ము ప్రోవు మీవు
 జయము బూది మేనఁ బూయుఁజనములకును బుడుకు మ్రాకు
 జయము బూది మేనఁ బూయు శ సౌరు మేని హొన్ను రేను
 జయము రక్కసులకుఁ బ్రక్కశ్రజరుగుమూఁడుమొనలబాకు
 జయము నీకు దేవదేవశచాల యెటుక లొసఁగు మాకు
 జయము జయము చిత్స్వరూపశ్రజయము విజయమంగళంబు
 జయము జయము సత్స్వరూపశ్రజయము విజయమంగళంబు
 జయము జయము ముత్స్వరూపశ్రజయము విజయమంగళంబు
 జయము సచ్చిదమలరూపశ్రజయము విజయమంగళంబు. 187

క. పంకేరుహసన్నతున క
 హంకారజయోన్నతున క్రితహమ్మతిదుష్టా
 లంకారమదనవిదళన
 హుంకృతిరతునకు నమస్సుశ్రలొగినర్పింతున్. 188

క. యతిజనమాన్యునకున్ సం
 తతభూతివిభూషణాంగ శధన్యజనార్థాం
 చితభవ్యమోక్షసాక్షి
 ద్వితరణ పర్జన్యునకు నిశ్రవే నుతిశతముల్. 189

క. స్తుతిచేసిపరేశ్వరు నిటు
 నతులితకృతి యయ్యె నాబృహస్పతి గానన్
 మతిమంత లగుచు మీరున్
 బతితావను శివునిఁ గొల్చిశ్రవణలుఁడు బత్తిన్. 190

క. పొంగుచు సంజల రెంటి న
 నంగహరస్తోత్రమెవ్వఁడతిభక్తి నొన

ర్షం గడు నాతని కబ్బుం
గంగాస్రోతోజవోరుశ్రకలితోక్తి రురుల్॥

191

క. పుత్రార్థిఁ గొడుకుఁ గను శత
పత్రైక్షణ పెండ్లియౌనుశపరిణయవాంఛా
పాత్రుఁడగు నేని వినుఁడీ
స్తోత్రంబుఁ బఠింపఁ బత్తిశ్రతో మునులారా;

192

క. కావున రెండగు సంజల
పావనశివుమహిమఁ బొగడుశవరయి మీరల్
జీవశివాద్వయులై స
ద్భావించితు లటుచు ముక్తిభాగ్యముఁ గనుఁడీ.

193

12. నాడీశుద్ధి నిరూపణము

వ. పిమ్మటఁ బశుపతి తారాపతి కిట్లనియె.

194

క. నాడీశుద్ధిని నీకై
యాదెద సంగ్రహముగా బృహహస్పతి వినుమా!
నాడీస్థలనంబెన్నఁడుఁ
గూడదు తచ్చుద్ధిఁజేసిశ్రకౌను సమయమునన్.

195

వ. యమనియమాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహారధారణాధ్యాన సమా
ధులను నష్టాంగముల నాదితెరి, వివిధవిహితకర్మాసక్తుండు కామ
సంకల్పాది విరక్తుండును నయి మాత్ర పితృగురుజన శుశ్రూ
షాత్వంబున నెనసి, సమ్యక్జ్ఞానశిక్షితాత్మజ్ఞానంబున వఱలి కాంతా
రాంతరముననై నను, భూధరశిఖరమున నై నను, తరంగిణీపరి
సరమ్మున నై నను, శ్రీఫలమూలతలంబుననై నను, వేదఘోష
పరిపూతమును ఫలమూలసలిల లలితంబును రమణీయమును,
శుచియు నగు నొక తావు వెదకి యందు సర్వరక్షబంధురంబగు
సుందరమందిరం బొండు నిర్మించి త్రిషవణ స్నానశ్రద్ధాసమంచి
తుండయి, సమంత్రముగా విరజానలాగ్నిహోత్రజనిత భస్మము
శిరోబాహు మూలోరుస్థలంబుల నడ్డసాలుగాఁ ద్రిపుండ్రముల

రచించి, మించినభక్తి దేవదేవు నెదఁ దలఁచి, వాగ్దేవికి నమస్కరించి, గురు విఘ్నేశ్వరపూజనం బాచరించి, యజ్ఞానలాదిత్యుల కంజలి నర్పించి, తూర్పుదెసఁ గాని, యుత్తరదిక్కునకుఁ గాని మొగంబయి శిరోసమశిరఃకంధరశరీరుండయి, సంవృతాస్యండయి నానాగ్రాసీమ యందలి యిందునందు గల బిందువునఁ దోఁచు నకారమును దర్శించి, తన్నిస్సృతామృత సుఖితనేత్రుండయి, నాదానుసంధానంబొనరించి ముముక్షునిజోదరస్థితవాయువు నిడా నాడిచే నాకర్షించి పూరించి దేహమధ్యస్థ జాలాసయుతాగ్నిని ధ్యానించి, బిందునాదసంయుక్తాగ్నిభీలమును స్మరించి. స్మరించి పింగళాద్వారమున మారుతము మెల్లమెల్ల వెలుపుచ్చవలయు. మఱలఁ బింగళచే గ్రహించి వాయువు పూరించి, యగ్నిబీజమును నెంచి యిడాముఖమున బహిష్కరించునది. ఇటుల దినమున కారుతడవులఁ బ్రతిసంధ్య యందును మాడునాల్గేడులుగాని యన్నియ నెలలు గాని నాడీశుద్ధి కృద్విధాన మాచరించునది. అందువలన నొడలి చులకందనము, నాకలియు నాదాభివ్యక్తి యుఁగలుఁగు, అవి కలిగిన వెనుక తత్ప్రయత్నము నూని యాత్మశుద్ధికై కడఁగుటొప్పగు.

196

క. జీవుఁడు నిత్యుఁడు ప్రభుడున్
జీవుఁడు శుద్ధస్వభావశ్రద్ధిపుఁడు సుఖుఁడై
చావుం బుట్టువుఁ గనుబొ
దావిర్భావంబు లేనిశయంతకు సతమున్.

197

క. ఎన్నఁడు జీవుఁడు నిజబో
దోన్నతిఁగనునప్పుడే మరొండగు జతనం
బున్నెరిమొనరింపకయే
జెన్నలరు విశుద్ధుఁడగుచు శిష్టజనమణి.

198

క. జ్ఞానోదకముల నెవఁడ
జ్ఞాన మనెడి రొంపిఁ గడఁగఁజాలున్ వాఁడే

యౌను పవిత్రుంకిక య

జ్ఞాని సమలుఁడెంచఁగర్మశసంగుండు గదా:

159

క. ఎఱుకలు కదలని మొఱకులఁ

గరమున్ బ్రేరేపవలయుఁగర్మాచరణం

బెఱుక గలసరసమతులకె

గరమున్ బోధింప వలయుఁజ్ఞానపథంబుల్.

200

13. ఆష్టాంగయోగము — యమవిధి

క. అష్టాంగవివరణము వి

స్పష్టముగాఁ దెలియనగు నశజరగురువర్యా:

ఇష్టావిష్టము లెఱుఁగని

తుష్టిం గను తెరువుఁ జెప్పుశ్రమను వినుమయ్యా:

201

క. యమమష్టాంగంబులఁ బ్రథ

మము తల్లక్షణము నెఱుఁగుశ్రమా దశవిధమౌ

నమరగురూత్తమ నుడివెన

విమలాంతఃకరణచణవిశవేకం బొదవన్.

202

తె. అగు నహింసయు బ్రహ్మచర్యము సత్య

మార్జవమును సస్తేయశ్రమతుల కృపయు

క్షమయు ధృతియు మితాహారశౌచములును

బదివిధంబులు యమమన్నశ్రవతమునకును

203

తే. ఆగమప్రోక్త మైనట్టుశ్రయజములను

గాక మఱియెల్ల తావులఁగయికమ్ము

మానసికమును వాచకశ్రమైన హింస

నింత యొనరింపకుంట యశహింస యగును.

204

క. సర్వగతుం డచ్చేద్యుఁడ

ఖర్వుఁ డదాహ్యుండ నంచుఁగననేరక యీ

యుర్విం జీవుని నెరసుగ

గుర్వజ్ఞానమునఁ దెలసికొన హింసయగున్॥

205

- తే. ఒనర సత్యంబు బ్రహ్మంబరదొండు దక్క
నన్యమెల్ల యసత్యంబరయనెడు బుద్ధి
సత్య మనుపేర జగములరజరుగుచుండు
నన్యబుద్ధు లసత్యమౌనరయ నెపుడు. 206
- తే. దుష్టరణసహాయంబురదొరగియ కద
శ్రుతికథితవాక్యజాలంబురనుతికి నెక్కు
జానికన్నను సత్యమైరపరిధవిల్లు
పల్కులెచ్చోటఁ గనవచ్చురప్రౌఢి నరయ. 207
- క. పరవిత్త ము తృణమైనన్
సురుచిరరత్నంబ యైనరచూడక వాంఛన్
బరపక యుండుట యస్తే
యరమ్యగుణమనుచుఁ బల్కునగు గురువర్యా 208
- క. ఆత్మ ననాత్మం డనుచు ని
జాత్మం దలపోసి యట్లరవ్యవహారము పా
పాత్మండు సలుపుఁ గావున
స్వాత్మజ్ఞం డట్లొనర్పఁజాలండు గదా॥ 209
- తే. ఆత్మ నాత్మనిగా హృదయంబు నందు
గురుతు నెఱిగిన కోవిదురచరిత మెల్ల
సరగ నస్తే యవిభ్యాతరసంజ్ఞఁ దనరి
సుప్రసిద్ధినిఁ గను దానిరచొప్పు నెఱుఁగు. 210
- మ. ఋతుకాలంబు నెఱింగి స్వీయ మగు నారీరత్నముఁ దప్పనొ
క్కతె నన్యంగన నెన్నఁడున్ హృదయవారక్కాయంబులన్
గోరకుం
డి కగన్ గేస్తు వ్రతంబుఁ దీరుచు నతంఢే బ్రహ్మచర్యః బు
నం
చితరీతిన్ బొనరించు వాడని బుధుల్ రజింతింతు రార్యోత్తమాః 211

క. జీవబ్రహ్మము లొక్కం

డై విలసిల్లునని యెడఁద్రయందున దృఢమా
భావమునఁ జెలఁగ నదియున్

ధీవర్యు లిది బ్రహ్మచర్యశ్రదీక్ష యని రొగిన్.

212

క. తన కెట్లు లొరుల కట్లుల

యని త్రికరణములను నరసిశ్రయందతి యెడ మే

త్తనియెడఁ బెనుచుట దయ యని

యనిమిషగురువర్య! విబుధుశలందురు సుమ్మా!

213

క. సుతునందు విమతునందున్

సత్యయందును మిత్రునినందుశ్రమవృత్తంబున్

కృతి సల్ప నార్జవంబని

మతిమంతులు నుడువుచుందుశ్రమహితాచార్యా!

214

క. త్రికరణము లొకటఁ బెనుగా

సికి గురియైనను నొకింతశ్చిత్తము నండున్

విశలత్వ మొందకుండుట

నకలంకవివేకు లోర్పురటందుశ్రమహితా!

215

ఉ. వేదవచఃప్రభావముల విశ్రుతమోక్షము గల్గుఁగాని యిం

కేది యుపాయమై దనరుశనీభవవారధినిం దరింప నం

చూది దిటం బెసంగు నెడఁబొప్పిదమే చృతి యంచు నెయ్యె

డన్

వేదవిదుల్ వచింతురు మునిప్రవరా! వినుమయ్య! శ్రద్ధమై 216

శా. ఏ నాత్ముండను గాక యన్యుండను నేనెన్నఁడునున్ గాను నే

నానందాత్ముండఁ జిత్స్వరూపుండను దుఃఖభాసంగుండన్ ముక్తుఁ

డన్

నేనంచున్ గడు నిశ్చయించుకొని నిర్ణయింపరావంబుతో

జానుం గాంచు మతిస్థితిన్ భృతిగ సుశ్శానుల్ వచిం తెల్లెడన్.

217

- తే. అల్ప మైనను భోజనంబధిః మైనఁ
జెడును యోగంబు గన నెకవఁడు సమవిధిఁ
బరగ యోగానుకూలమౌతెఱఁగు నెఱిఁగి
మితముగా నాహరించు పేర మేలిగుణము. 218
- క. సలిలాదుల మైదవిలిన
మలమును బోఁగడుగ బాహ్యశ్రమల మెడలున్ లో
పలిమలము చిత్త శుద్ధిన్
దొలఁగున్ శౌచంబు రెండుశ్రద్ధోవలిది సుమా॥ 219
- తే గీ. ఏను శుద్ధుండ నను తెల్విశయౌను శౌచ
మంద్ర విద్వాంసు లొడలెల్ల శయగును ముఱికి
యెడలఁ గల జీవుఁడగు శుద్ధుఁడొప్పు. మీఱ
నని యెఱింగినచో శౌచశ్రమది యెవరికి? 220
- క. జ్ఞానజలంబుల శౌచవి
ధానమ్మును దీర్ప మానిశతాను బహిశ్శౌ
చానూనవిధులఁ గనువాఁ
డూనును చే గాఱు కనకశ్రమొప్పని వాఁడై. 221
- క. జ్ఞానస్నానాధికునకు
నొనే కర్తవ్య మొక్కఁడది గల్గినచో
జ్ఞానియ కాదనవచ్చున్
జ్ఞానియె సశరీరము క్తి శసంజకుఁ జాలున్॥ 222
- క. జ్ఞానుల జీవన్ముక్తులు
గా నెఱి వేదంబు బల్కుఁగ్రావున నీమే
లై నయహింసాదులచే
జ్ఞానము నీసొమ్ము గాఁగ్రసల్పుము వ్రతమున్. 223
- క. శ్రుతివాక్యజ్ఞానంబున
చతురత గ్రహియించి యాత్మశాక్షాత్కారం
బతులితగతి నొందఁ దగదె
మతిమంతుం డగుచు బుధుఁడుమాన్యవివేకా! 224

14. యమవిధి

- క. యమమువలెఁ బదివిధములు ని
యమ మొప్పును వాని నెల్లఁగ నరయఁగఁ దగు మో
క్షముఁ గోరు ధీరుఁడీది స
త్యము సుమి బల్కెదను నే బృహస్పతి వినుమా! 225
- తె. తపము సంతోష మాస్తి క్యరదానమీశ్వ
రార్చనమ్ములు దత్వమశ్రస్యాదిశ్రుతిశి
రోఽర్థముల విన్కి లజ్జయునమల మతియు
జపము వ్రతమును నియమంబునరణు లగును. 226
- క. శ్రుతి పల్కిన గతి కృచ్ఛ
వ్రతాదులను మేను గానిరపరచుట నొగిఁ బం
డితులు తపం బని యందురు
క్షితి వానిని సల్ప శుద్ధిశ్చిత్తమ్మునకొ. 227
- క. ఎవఁడను నే నెవ్విధమున
నవు మోక్షము నాకు నంతరమగు సంసారం
పువిషాదబాధలని పె
ల్లవు చర్చలొనర్పఁ దపమునందురు జ్ఞానుల్. 228
- అ. జతన మింత లేకనమకొను లాభంబొ
సంగుఁ బ్రీతి సంతనం బొకండు
బ్రహ్మమందిరాదిరపర్యంతపై రాగ్య
జాత్మప్రీతి యొక్కరటగు ముదంబు. 229
- క. శ్రౌతస్మార్త వ్రతసం
జాతశ్రద్ధకునుఁ జెల్వెనఁగు నాస్తిక్య
ఖ్యాతాంకం బద్దానిన్
జేతోగతి నిల్వకున్నఁజెడుఁ గర్మంబుల్. 230
- క. న్యాయార్జిత ద్రవ్యంబుల
దేయంబని శాంతునకు శ్రుతిప్రకటాస్తి

కౌయ త్త చిత్తు నకు నిడు

తేయగు జనమెల్లఁబొగడుకనీగి ధరిత్రిన్.

231

క. వై దిక్షఁడు గాని వానికి

నేదె నను దాన మీయకనిద్దహవిస్సున్

బూదిని హోమముఁ జేయుట

గాదే యాదానము నుపకారయు నగునే?

232

తె.గీ. కోమటులు బ్రహ్మక్షత్రియుల్ కుసుమ విశిఖ

గురుని బాపలు కైలాసకూటవాసు

బత్తి సతతమ్ముగొత్చినఁబరఁగు నీశ్వ

రార్చనంబను సన్నియకమాంగమిలను.

233

కా. రాగాదుల్ జనియించి మానసము బల్కరాపిశ్శనుం బెట్టవేన్

సేగిన్ వీడి యసత్యముల్ నుడువగాఁజిహ్వాద్రీయం బొప్పదే

నేగాసిం బొనరింపకుండ దనువెంకదేబున్నెమున్ గాంచునే

బాగా నీశ్వరపూజనం బదియగాఁబావింతు రార్యోత్తముల్. 234

క. జ్ఞానము సత్య మనంతం

బానందము ధ్రువము బ్రత్యక్ గాత్ముండని సం

ధానం బెద సల్పినచో

నొనది వేదాంతశ్రవణమను నియమంబున్.

235

క. పాదజులన్ ద్విజకులకా

భోదరులున్ నేర్పుతోడకనురుసిద్ధాంత

స్వాదుజ్ఞానమును బురా

ణాదుల విని తెలియఁదగుదుకరందురు విబుధుల్

236

క. వై దికలొకికమార్గ

ప్రాదుర్భవ దఘములకునుశ్రవరలెడి సిగ్గున్

శ్రీదయివారెడి హ్రీ యని

వేదవిదుల్ బల్కుచుండుకరవేలుపుమిన్నా!

237

క. సకలాగమోక్తసూక్త

ప్రకరంబులఁ గలు శ్రద్ధఁబావనమతిగా

నకలంకమతులు బల్కుదు

రిక నియమాంగముల దీనినెఱుఁగు మొకటిగన్.

238

క. తంత్రంబుల దరిజేరక

మంత్రంబుల నాగమోక్త్యమార్గంబున ధీ

యంత్రంబున నిడికొని నే

వింత్రంబులదే జపమ్మునవిను దేవగురూ:

239

వ.

మఱియుఁ గల్పసూత్ర ధర్మశాస్త్ర పురాణేతిహాస ప్రోక్త విధంబున నైనను జప మిరుతెఱుఁగులు వానిలో వాచికముచ్చైరుచ్చారితమును బాంశువు నని రెండు విధములై యుండు. మేచ్చాదులనిన నవకాశము లేని నిర్జరారణ్యాదులొఁ గుత్తుకెత్తి, యుచ్చైర్గతిని సజ్జ జపము యథోక్త ఫలము నిచ్చును. దానికంటె ధ్వని బహిర్గతము కాని యటు నధరస్పందనమాత్రకార్య మగు నుపాంశుజపమ్ము వేయిమడుంగు లెక్కుడు. దానికి మానసిక జపము సహస్రగుణమై జాననగును. ఋషిచ్ఛందోదేవతాసమేతముగా మంత్రజప మాచరింపవలెను. శ్రుతి బాహ్యస్మృతులు నగు దృష్టి నుపదేశించు ప్రవక్తవృత్తులు న నాదరణీయములు గావు. అవి యెల్ల గతాసుల నరకనివాసులఁ జేయు. ధర్మార్థకామ సిద్ధ్యపాయము వ్రతమనఁబడు ఆధర్వణమంత్రపూర్వక సర్వాంగ భస్మధారణమును బాశుపతమనియు, శాంభవ మనియు నైశ్వర్య మనియు, శిరోవ్రత మనియు నత్యాశ్రమవ్రత మనియు వెఱువేఱు పేళ్ళ నార్యులు వ్యవహరింతురు. ఇది వ్రతోత్తమంబు. పాశుపతవ్రత మాచరించి సహజపశుత్వముఁ బాపికొనఁ జాలని దుశ్శీలు గుండెలు ప్రీలఁజేసినను బాపము లేదని శ్రుతిజాలము వల్కు. ఏతద్వ్రతపూతునకే సకలకర్మజాతాధికారములు గలవు.

15. ఆపనవిధి

వ.

యమనియమంబుల నుడివితి నిక నాసనప్రకారం బభివర్జింతు ముఖ్యాసనములు తొమ్మిది స్వస్తికానము గోముఖాసనము, పద్మాసనము, వీరాసనము, సింహాసనము, భద్రాసనము,

ముక్తాసనము, మయూరాసనము, సుఖాసనము నను నీ నామ
 ధేయముల నవి ప్రసిద్ధింబులై యుండు. రెండు మోకాళ్ళ మధ్య
 రెండు పాదముల నుంచి సమగ్రీవశిరఃకాయుడగుట స్వప్తి కాసన
 మగును. ఎడమవృష్టపార్శ్వమునఁ గుడిసీలమండయును గుడి
 వృష్టపార్శ్వమున నెడమసీల మండయు నుంచుట గోముఖా
 సనమగును. సవ్యదక్షిణాద్యుపరిభాగముల యందు దక్షిణసవ్య
 పాదము లుంచి తదంగుళసవ్యదక్షిణహస్తములఁ గ్రమముగ
 నేకకాలమందుఁ బట్టి యుంచిన పద్మాసనమ్మగును. కుడితొడపై
 నెడమ యడుగును నెడమతొడపైఁ గుడియడుగును మెడయుఁ
 దలయు మెనును వంకర లేక నిబ్బరముగ నుంచుట వీరాసనము
 వృషణద్వయమునకు మధ్యఁ గల కుటువలెఁ గనుపించు గీత
 “సీవని” యనఁబడును. దాని కిరువైపుల నండముల క్రింద
 గుల్చుముల వ్యత్యస్తముగా నుంచి చేతులఁ జానుభాగముల
 నుంచి యంగుళులు కేల గ్రహించి నాసాగ్రమును సందర్శిం
 చుట సింహాసనమగును. సీవనికి వామపార్శ్వమున వామగుల్చ
 మును దక్షిణపార్శ్వమున దక్షిణగుల్చమును వృషణముల కడుగు
 భాగమున నుంచి యఱకొళ్ళు పరస్పరాభిముఖమగు నటుల నిలిపి
 దక్షిణోరువును దక్షిణహస్తమునను, వామోరువును వామహస్తము
 నను నదిమిపట్టిన భద్రాసనమ్మగును. లింగమునకు బైన
 యెడమసీలమండను, దానిపైన కుడిసీలమండను నుంచిన ముక్తా
 సనమగును. ఇరుకరంబుల నిలను నిలిపి మోచేతుల నాభి కిరు
 వైపుల నుంచి పుడమిపై శిరఃపాదముల నంటకుండ నంతరాళం
 బున నుంచి యేకాగ్రమనస్కుడై యుంట మయూరాసనము.
 సర్వపాపహరము. పై యాసనముల కశక్తుడైనవాఁ డేయాస
 నంబున సుఖమును జిత్తనైర్ద్యమును నొందునో యా యాసన
 మున నుండుట సుఖాసనము. ఆసనవిజయము త్రిలోకవిజయము
 మనఁదగు. ఆసనాసీనుఁడు వ్రాణాయామాధికారి. ఇఁకఁబ్రాణా
 యామ మెఱిగింతు.

16. ప్రాణాయామవిధి

వ. ప్రాణాయామము రేచక, పూరక, కుంభక, కిరీయాత్మకము. ఉదరస్థితవాయువు నిడానాడిచే నాకర్షించి పదిమాలు మాత్రల కాలము బ్రహ్మాత్మకమైన యకారము స్మరించుచు మెల్లమెల్లనఁ బూరించునది. ఆత్మహస్తమున నాత్మజానుమండలమునంతయుఁ దాఁకు గడవునకు మాత్ర యని పేరు. పూరితా నిలయము నలు పది నాలుగు మాత్రల కాలము చలింపకుండ నిలుపుఁ జేసి విష్ణ్వాత్మకమైన యకారము స్మరించుచుఁ బ్రణవముఁ జపించు నది. అంతకాలము వాయుకుంభక మొనరింప లేనిచో నోపి నంత కాలము మాత్రమే జపయుక్తముగా నది యొనరుప వలెను. రుద్రీరూపమైన మకారము స్మరించుచు ముప్పదిరెండు మాత్రల కాలమున పింగళానాడిద్వారమున వెలిబుచ్చుట రేచ కము నాఁబడు. ఇది యొకప్రాణాయామము. పింగళాముఖ మునఁ బదాలు మాత్రల కాలము మకారము స్మరించుటయు నుపకారస్మరణముతో నిరువది మూఁడు మాత్రల కాలపర్యంతము వాయువుఁ గుంభించుటయు నిడాద్వారమున ధృతానిలము బహిర్గత మొనరించుటయు నొకప్రాణాయామ మగును. ఇటు లనేక పర్యాయములు ప్రాణాయామ మొనర్పవలెను. ఇది యతి ప్రాణాయామవిధము.

ఇక గృహస్థ ప్రాణాయామసరణి నుడివెద. కుక్షిస్థితా నిలము నాకర్షించి పూరించి, వ్యాహృతిప్రణవయుక్త గాయత్రిం జపించుచు బ్రాతఃసాయముల ముమ్మాటును మధ్యాహ్నమున నాలుగు పర్యాయములును బ్రాణాయామము గృహస్థుఁ డొనరించి శుద్ధుండు గావలెను. బ్రహ్మచర్య వానప్రస్థాశ్రమములకు ప్రాణాయామ మైచ్ఛికము గాని విధి కాదు. వక్త్రజుల వలెనే బాహుజు లును బ్రాణాయామ మాచరింపవలెను. వైరాగ్యాన్నితులును, బ్రబుద్ధులు నగు వైశ్యులకును విప్రక్షత్రియులకు వలెఁ బ్రాణాయామ మగును. స్త్రీకూర్మలకు శివమంత్రముఁ గాని వైష్ణవ

మంత్రముగాని నమోఽంతముగా ననగా “శివాయనమః”
యనియు “నారాయణాయనమః” యని యుచ్చరించుచు బ్రాణా
యామ మొనర్చుట విధింపఁ బడినది. పదియాలు పర్యాయము
లనుదినమును బ్రాణాయామ మొనర్చినందు వలన బ్రహ్మ
హత్యాది పాతకములు తొలఁగు. ఆఱునెలలు యధావిధిగాఁ
బ్రాణాయామ మొనరించిన యెడల జిజ్ఞాసువును సుతకు రెట్టింపు
కాల మాచరించిన యెడల బ్రహ్మవేత్త యు నగును. సర్వధర్మ
శీలుడై యోగాభ్యాసరతుఁ డగువాఁడు జ్ఞానవంతుఁడయి ముక్తుఁ
డగును. ప్రస్వేదకంపనోత్థానపర్యంతము నిర్వహింపఁబడిన
ప్రాణాయామ మధమ మన్యమోత్తమములగు. ప్రాణాయామ
నిష్ఠాపరునకు వలీపలి తాడులు గలుగవు. అతనికి దుర్లభ
మైన వస్తు వేదియు లేదు. కావునఁ దత్ప్రయత్నము సర్వవిధ
ముల నేమిఁజనుండునది. నాసాగ్రినాభిమధ్యపాదాంగుష్ఠంబులఁ
బ్రాణాయామకాలమునఁ జిత్తము నిల్పిన వాయుజయము నఖిలా
మయనాశము నంగలఘుతయుఁ గలుగును. నాలుకచే వాయువు
లోనికిఁ గొన మైగాసియు, డప్పియుఁ దొలఁగు మఱియుఁ
దద్వాయువు జిహ్వోమూలమున నిల్పి యమృతపానము సల్పిన
యెడల సకలసుఖముల కాకరంబగును. ఇడాక్ష్వానిలము భూ
మధ్యంబున నిల్పి యమృతాస్వాదన మొనర్చిన సర్వవ్యాధులు
బాధితములగు. ఇడచేఁ గాని పింగళచేఁగాని గ్రహించిన మారు
తముఁబొక్కిలి యందు నిల్పిన సర్వరోగనాశ మగును. జిహ్వో
గ్రీష్ఠ పవనము త్రిసంధ్యల గ్రహించి, మూఁడు నెల లమృత
పాన మొనరించి నాభియందు మెల్లమెల్లగా నిల్పినయెడల వాత
పిత్తాదిదోషములు హరించు. ముక్కులగాలిపట్టి కన్నుల నిలి
పినఁ గంటితెవుక్కుమానును. అట్టి వాయువు చెవుల నిలిపిన
చెవితెవుక్కు మక్కును. అట్టిగాలి తలనిల్పినయెడలఁ దలవగలు
దవ్వగు. అపానము మీఁదికి నెత్తిమెల్లగా వ్రేళ్ళతోఁ జెవులు
నోరు ముక్కులు కన్నులు మూసి శిరము నందానంద ముద్భ

వింశతి వఱకు శ్వాసనిరోధము సల్పిన వాయువు బ్రహ్మరంధ్రమున జొచ్చును. పిమ్మట శంఖద్వనివంటి నాద ముద్భవించును. పిమ్మట నాధ్వని యలుగు రౌదవలె వినిపించును. పిదప నెలయేటి మ్రోతవలె విన నగును. తరువాయి చిత్తము బ్రహ్మసాక్షాత్కారార్హ మగును. జ్ఞానోదయమై సంసారపాశనాశమగును. మఱియు సుతర్కర్షప్రాణాయామమను నొక ప్రక్రియ గలదు, సీవనీనాళము నెడమచీలమండ నదిమిపట్టి రెండవచీలమండ నద్దానిపై నుంచి తొడకు, బిక్కకు నిసుమంతయు సందు లేకుండ, జేసి త్రిమూర్త్యయం దొకని, గాని వినాయకుని, గాని ధ్యానించుచు లింగనాళము నుండి వాయువును సప్రణవముగ మూలాధారమధ్యమున నిరోధించి తద్వాయుసందీప్తవహ్నిని గుండలిం దహించి యగ్నిసహితమారుతము సుషుమ్నాద్వారమున విడచుట కుత్కర్షప్రాణాయామ మని పేరుదీన వాయు జయము గలుగును. తొలుత, గడ చెమరించుటయు, బిదప మేనెల్ల వణకుటయు నవ్వల నొడలు గాఢిలో, దేలుటయు ననిల జయమున కానవాలు. దానివలన మూలరోగము భగంధరాది వ్యాధులును గుదురును. మఱియు నది సర్వకిల్బిషహారము, ప్రతిబంధము వెడలిన నెడంద తుడిచిన యద్ధమువలె, బ్రకాశించును. అత్తటి విరక్తియు నుద్భవించు. దాన, గైవల్య సాధనము జ్ఞానము, దోచు. ముక్తి సిద్ధించుట కిదియ యుపాయము.

242

క.

జ్ఞానసుధఁ గ్రోల జాలక

హీనపుసంపారసుఖమురలెదఁదవులఁగ మో

హానఁ జెడి సారెసారెకుఁ

దీనులగుచు మొఱకులెల్లఁ శ్రదిరుగుదు రహహో॥

243

క.

జ్ఞానామృత మొకపరి యే

నానిన సుజ్ఞాని దానిననిశము గ్రోలన్

మానఁ డఖిలకార్యంబుల

మానుచుఁ బర్యెత్తు నమృతశ్రమాధురి నరయన్.

244

క. జ్ఞానామృతరసమెన్నం

దేని చవింగొనక యితరశ్రమెల్లప్పుడు దు

రానాధీనుండయి యెడ

నూను నతనికంటెఁ గుమతియొరుఁడున్నాఁడే?

245

క. జ్ఞానస్వరూప మీజగ

మౌ నని సుజ్ఞానిఁ దలఁచునంతకు వేతై

జానొందు నీజగంబని

మానసమున నెంచువాఁడుశ్రమంధధిషణుఁడౌ.

246

క. దానమున భోగమున్ జ

న్నానన్ దెఱగంటి తనమున నాశీకజని

స్థానముఁ దపమున నిస్సీ

మానందము జ్ఞానముననుశ్రాప్తంబి యగున్.

247

క. జ్ఞానమునఁ గాదు కిర్మము

చే నౌఁ గైవల్య మంచుఁజైనఁటులు మౌఢ్యం

బూని వచింతురు శ్రుతి కది

యౌను విరుద్ధం బదింతనరయరు గాదే.

248

క. తానే యీసర్వం బని

జ్ఞానియె యెఱుఁగున్ సతంబుశ్ర్జ్ఞానవిహీనుం

డెనచలతత్వ మీశుఁడ

నేనని తలఁపంగఁ బోవఁడెన్నట్టికైనన్.

249

క. ఏనరుఁడు గట్టువడు న

జ్ఞానాలఘుపాశముల నశసంగుండయ్యున్

వానికి ముక్తియు లేద

వ్యానికి జ్ఞానంబుకలుగశ్రభవములు దొలఁగున్.

250

క. జ్ఞానాహస్కరుచే న

జ్ఞానాంధతమమ్ము పెడలుఁజయ్యన నాయ

జానము నుడుపు నుపాయము

జానమె జానమున కొకటిశసమముం గలదే.

251

క. ఏ నిముసమ్మునఁ గడు న

జానమ్ములు గల్గి నట్టిజానికి మఱలన్

మేనులు గలనె కలవు

మేనందక యుంట జానశమేధురఫలమౌ.

252

క. ఎనికి రాగద్వేషా

జానమ్ములు గలవట్టిజానికిమరలన్

మేనులు గలనె కలవు

మేనందక యుంట జానశమేధురఫలమౌ.

253

క. మేనే యెన్నఁడ సంభవ

మౌ నయ్యెడ సుఖము దుఃఖశమను పల్కులకే

తానకము లేమిచేఁ గే

శానుభవము సున్న ముక్తిశనందురు దానిన్.

254

క. ఎనరునకు నేదుఃఖం

బై నను నజ్ఞానముననెశయగుఁ గావున న

జ్ఞానముఁ బుచ్చఁగ నాధన

మౌనేకర్మంబు జ్ఞానశమడపును దానిన్.

255

క. సంసారమహావృక్ష

ధ్వంసము జ్ఞాన యుధావశతంసముచె వి

ద్వాంసుండు నెఱప వరమీ

మాంసాదక్షఁ డయి లోకశమాన్యుఁడగుఁ జుమీ.

256

క. ఇది యుపనిషదజ్ఞార్థం

బిది కడు గోప్యంబు నియ్యశదియ్యెడ నీకున్

విదితమ్ము గాఁగ నుడివితిఁ

గద బుధవర చెప్ప నొప్పుశగద ధీరులకున్.

257

17. ప్రత్యాహారవిధి

- క. పొలుపుగ బ్రత్యాహారముఁ
బలుకుదుఁ దద్విభము తెల్లఁ బలుకుదు నీ వీ
నుల కొక పండువుగా విను
మలఘుఁడ నీవంటి వానికగు నిది వినఁగన్. 258
- కం. కరణార్ధంబుల వెంబడి
కరణమ్ములు పర్వవెట్టఁగా సహజంబౌ
కరణముల నెల్ల విషయౌ
త్కరములఁ బడి పోవకుండఁగఁచుట యొప్పున్. 259
- చ. పరిపరి రేబవల్ విషయపద్ధతులం బడి పోయిపోయి వె
సరక నిరంతరంబు కొనఁసాగెడు నిందియమున్ మఱిన్చి ను
స్థిరముగ బ్రహ్మవస్తు వునఁజిత్తముఁ జేరిచి కార్యకోటి నా
మరణము బ్రహ్మమందున సత్మర్పణముం బొనరించు తొప్ప
గున్. 260
- తె.గీ. నిత్యనై మత్తి కమ్ములఁ నెఱపు పట్లఁ
గామ్యదీక్షల నెఱవేర్చుకాలమందు
మనము నందున ఫలకాంక్షమనగఁ నీక
బ్రహ్మ నేవయ యను బుద్ధిఁపఱపు తొప్ప. 261
- సీ. మొనసి గాలిని దంతశ్రమాలమ్ములను నిల్చి
యటనుండి కంఠంబునందుఁ జేర్చి
గళసీమ నుండి వశక్షఃస్థలమ్మున కంపి
యటనుండి పొక్కిటయందుఁ బఱపి
నాభిని బాపి కుంఠదలి నుండగాఁ జేసి
యటనుండి జొన్చి మూలంతంమున
నవల మూలాధారమందుండి కటియుగం
బటనుండి యూరుద్వయమ్ము గ్రమ్ము
- తె.గీ. నట్లు లొనరించి యటనుండిశయాత్మజాను
వులను బోనిచ్చి యటనుండిఁ పొసఁగఁ బిక్క

లందు వెలయించి యాతావత్తనందు మాన్వి
కాలిబొట్టనప్రేలునంతగలుపు తొప్పు.

262

స. సరగున స్వస్తి కారసనమునన్ గూర్చుండి
ముకుపుటంబుల గాలిరమురిసి గ్రోలి
తల మొదలఱకాటతననుకల బూరించి య
వ్వల హజ్జదోయిపైఠనిలపి యవల
నల్ల మూలాధారతమందుననాగి య
వ్వల నాభికందహృత్తద్మములను
వ్యాపింపఁ జేసి యశవ్వలఁగంతతాలుసీ
మలఁ జొన్పి యవల భూతమధ్యనిటల

తె. దేశములకునుఁ గొనివచ్చితివిరి శిరము
నందు హత్తించి మొదలిటితయక్కరము మ
కారమును బిందువుఁ గూర్చిరకడ నమశ్శి
వాయ యని మోమునుంగూడతపల్కుతొప్పు. 263

వ. పూర్వోదాహృతపంచవిధములను బ్రత్యాహారభేదములు సర్వో
త్కృష్టంబైన ప్రత్యాహారవిధానం బొందుగలదు. దానిఁ బలి
కెడ నాకర్ణింపుము. 264

క. దేహోదులు నేననియెడి
మోహమ్మును విడచి ద్వంద్వశ్రముక్తాత్ము నెదం
సోఽహమ్మవి దలపోసి స
మాహితచిత్తమున మెలఁగతనమలుఁ డనఘుఁడౌ. 265

క. ప్రత్యాహారమ్మును ని
ప్రృత్యూహమ్ముగ నొనర్చుతపండితవర్యుం
డత్యాయతశుభములఁ గని
ధృత్యుత్సాహముల నెగడికృతకృత్యుఁ డగున్ 266

క. ఈరీతిన్ దగుఁ బ్రత్యా
హారమును నొనర్చు నాతఁడగుఁబన్నగతే

యూరఁడు పుణ్యాపుణ్యవి

దూరుఁడు బ్రహ్మాత్మతత్వశధుర్యుండార్యా॥

267

క.

ఇంకన్ నీపెన్నటికిన్

శంకింపకుమా మదుక్తిసారార్థంబుల్

పంకంబుడుగు భవాంబుధు

లింకున్ మద్వచనసారశమెవ్వరు విన్నన్॥

268

18. ధారణావిధి

వ.

ప్రత్యాహారవశీక్రితచిత్తుఁడు ధారణాధికారి కావున ధారణాక్రమంబెఱిఁగింతు. బహిర్గతపుధివ్యప్రేక్షో వాయ్వాకాశములు శరీరగణములగు పంచభూతములు నొకటి యని తెలియుట ధారణయనంబడు దీనఁ బాపములు దొలఁగు. మోక్షాశ్వసంధుల భూమి, పాయువున జలము హృదయమున నగ్ని. భూమధ్యమున సునిలము, శిరమున నాకాశమును ధ్యానించి బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరేశ్వరసదాశివులును వరుసగా భూమ్యాపోనలానిలా భ్రదేశముల నిలిపి కొలుచునది. ఇది యొక తెరువు వేటొక తెరువునుగలదు. అది యోగశాస్త్రప్రసిద్ధంబు.

269

సీ.

కడలెల్లఁ జెవులనుశ్శగంజారి నెదయందు

నగ్నిఁ బల్కున బలంశబంధు సిందుల్

బాదమ్మునను విష్ణుశ్రవాయువునను మిత్రు

వరప్రజాపతిని నుశ్శవస్థయందుఁ

గనవ సూర్యు నాశ్శల్కను వరుణుని ముక్కు

నందు భూదేవినిశనంగమందు

ననిలుని జీవునిశయందు సర్వాంతరు

సర్వనియంతనుశ్శసర్వవిభుని

తె.గీ.

సంవిదాకారు నానందశ్శహజరూపు

దేశకాలగుణాఢీతుశ్శదివ్యమూర్తిఁ

బరమశివు నిల్పి ధారణశ్శవజలఁ జేయ

సర్వపాపవినిర్ముక్తశ్శసరణిఁ దొరకు.

270

- వ. మూఁడవవిధమగు ధారణయుఁ గలదు అది ధార్మికజన ప్రసిద్ధంబు. 271
- కా. ప్రాదుర్భావము నొంది గోచరమునైశ్వర్యపారముం గాంచు బ్రహ్మాదిస్థావర మీజగం బఖిలమాయాకారణానీకమం దేదైనన్ లయముం బొనర్చి తుదకైశ్ల్యేనిన్ బ్రధానంబునుం గాదే చేరుదు రెల్లవార లురుతశర్క ప్రక్రియాధీరులై. 272
- తే. కార్యముల కెల్లనుం దొలిశకారణమ్ము ప్రకృతి యైనను నయ్య ఓశ్వక్తమైన నది జడంబను పల్కతశక్త్యంబు గాన దానికెట్లబ్బు సృష్టించుశదార్థ్య మరయ. 273
- తే. కాన నద్దాని చైతన్యశ్రునుఁ బరాత్ము నందుఁ బ్రవిలాపముం జేసిశయవల మోద మేదురాంబుధి వీచికాశమేయసుఖవిలాసరాశుల మునితేశలంగవలయు. 274
- క. వెలికిం బర్వెడి యింద్రియముల లోపలికిన్ మఱిల్పిశబుద్ధిం బరమాత్మలలితామూర్తిం జూడఁగ నెలకొల్పు క్షణంబయైనశనిక్క మలఁతియే. 275
- క. మరియొక ధారణవిధముం బరగును నేదేవదానశవప్రముఖుల నొక్కరుండఁగా నేనొదును పరమబ్రహ్మంబు నంచుశభావింపఁ దగున్. 276
- క. కరణంబుల నొక్కటిగా నరయ మదియుఁ గాని మాయశక్తవ్వలి వాఁడన్ పరుఁడం గాను బరాత్పర వరణీయబ్రహ్మ మంచుశవఱలెడి వాఁడన్. 277
- క. అని యెదలో నొక నిశ్చయమునుఁ జేసినవాఁడ యుత్తరముండగు శ్రుతిపా

వనమత మిది దీనిం గై

కొనుమా కడు శ్రద్ధదేవగురువర వినుమా:

273

క. నరసురులకు మాత్రముగా

కురువోకములకు మహేశ్వర్రోత్కృష్టనకున్

వరవేదములు ప్రమాణము

అరయగ నన్యప్రమాణమరయంగలదే:

279

19. ధ్యానవిధి

వ. ఆప్తాంగంబుల షష్టంబు నుడివితి నేడవది యగు ధ్యానం బుప

న్యసింతు. సావధానుడవై విను. ధాన్యంబు పలుతెఱఁగునై

యొప్పు అందుఁ దొమ్మిదింటిమాత్రము బేర్కొందు. 280

మ. తొలుతన్ నిర్మలమైన యాకసమునంకదున్ జల్లనై యొప్పుచా

యల జానుంగని నింగిఁ బొంగుచు విహారానేక చారుత్వముల్

పెలయన్ దర్శనయోగ్యమైన యుడురార్ద్రబంబు నాపిమ్మటన్

చెలువారన్ మదినెంచి యానడుమ వాసన్ బార్వతీనాధునిన్. 281

స. పటికంపు తాదక్కురపరిధవిల్లె డి మేని

వాని రేతేఁజుసొర్రమైన వాని

వలిమలతేనిమురద్దులపట్టి సామేనఁ

గలవాని మెడకప్పురగలుగు వాని

ఇరుకేఁబోయి పెంఱపెనఁగు సోయగముల

వానిఁ గన్నులుమూడరవఱలు వాని

వెల్పులందఱుఁ జేరిర వేవిధంబులమొక్కు

లిడువాని సంతసంకబెనయు వానిఁ

తె. బరముడగు వాని నానందరపరమధామ

మగుచు నొప్పారువానినిరనమలుఁడైన

వాని వేల్పుల మిన్నయోశ్రవాని నిల్చి

‘సోఽహ మ’ని ధ్యానముం జేయురచొప్పొకండు. 282

ఉ. తోయదబ్బంద మయ్యెడలశ్రవోవకఁ నిర్మలమైననింగి ల

క్షయతపిస్తృతిం బొదలురసంబుజమిత్తుని బింబ మొయ్యనన్

ధ్యేయముగా నొనర్చి పలుకతీరులనందున మధ్యభాగమం
దా యినకోటిధాముని హిరమాచలజాహ్నుదయాభిరామునిన్. 283

సి. బంగారు పెన్నెలుల్ బంగారు గోళ్ళును
బంగారు మీసముల్ బంగారు మెయి
కపిమొగంబు పిలుందుకలకావి పసలేలఁ
గలమోము కావులున్ శజెలఁగు వాని
నింద్రనిలంబుతొ శనెక్కసక్కెములాడు
నలుత నల్పులజాలశనడరు వాని
నొకసగమున మేనశనుత్పలాక్షీవిలా
సము లొప్పు జాణయైరయమరు వాని

తె.గీ. సకలలోకవిధానై కశశక్తిఁ గూడి
వలులువాని ద్రినేత్రవిశ్వురితఫాల
భాగవిస్తారు నెలకొల్పి పరమభక్తి
సోఽహ మని ధ్యానముం జేయుచొప్పొకండు. 284

తె. శ్రుతివిధానముఁ బూనివిశుద్ధగతినిఁ
గూర్చఁబడు వెదికకు మధ్యఁగోచరించు
పావకుని నెంచి తన్మధ్యభాగమందు
గట్టుకన్నెను జేపట్టుకదిట్టరి నొగి. 285

సి. పెను నట్టువుల నీనుశమినువాక తరగల
నందమా నొడలకనలరు వాని
బలుమూఁపు చెలువారుకపసి జక్కిగా నెక్కి
యెనసి వాహ్యశియైయేఁగువాని
వేల్పుతేటిని దలన్ శదల్పఁ గట్టిన జుట్టు
గట్టునా బలుజడల్ గలు వాని
ఐశ్వర్యమున్నజరపాసక్తి మేలని
చెప్పనా రుదురాకులొప్పు వాని

తె గీ. నాలుభుజములవాని ద్రినయనములను
నొప్పువానిని బాలతెల్పొప్పువాని

సర్వభువనాశ్రయానందురసరగ నిలిపి
సోఽహ మని ధ్యానముం జేయు శ్చ చాప్నోకంఠు.

285

తే. అష్టభూతులు దశములై శ్చ మమరుచుండ
విద్యలెల్లను నకరులకవిధముఁ దోఁప
దంబుమీఁతెడి జ్ఞాననాశశంబు దనర
నీశు వాసంబు హృదయాబ్జమిందుఁ గలదు.

287

క. ఆనలిన మదోముఖమై
గానంబడు దాని రేచకకప్రాణాయా
మానన్ మీఁదికి నెత్తుచు
లోనం దలపంగ పలెనుశ్చలోకేశ్వరునిన్.

289

స. వేతలన్ వేకాశ్శుశ్చ వేయిగన్నుల నొప్పి
సర్వలోకాధారశ్చణిత వెలసి
వేమొగంబుల పేరిశ్చ వేమంటలోపోరి
యగ్గిఁ బోలిన తేజుశ్చ యిది మెరసి
నల్లనిమబ్బుపై నాణెంపు మెఱుఁగెతి
వియ తశ్చ మొత్తంపుశ్చ పెంపుఁదనర
గాలిచేఁ గదిలికఁగనని దీపము వోలి
నిశ్చలంబైన కాంతినిఁదలిర్చి

తె. నిశితనీవారశ్చాతసరన్నిభము నగుచు
సన్నముగ వెల్గు కిణికలోశశంభు విష్ణు
పద్మజధ్యేయుఁబరమాత్మశ్చక్తిఁ గొల్చి
సోఽహ మని ధ్యానముంజేయు శ్చ చాప్నోకంఠు.

291

సీ. అవ్యయుం డాదిమశ్చ ధ్యాంతశ్చాన్యుఁ డనంతుఁ
డనలుఁ డద్వయుఁడు సరనఘుఁడు పుణ్ముఁ
డహ్రాస్వుఁ డస్థూలుఁడస్పృశ్యుఁ డద్రెశ్యుఁ
డంసుఁ డగంధుండుశ్చ నప్రమేయుఁ
డసుపముఁ డక్రియుఁడజ్ఞాతరూపుండు
సర్వతోముఖుఁడుశ్చ సర్వగుండు.

సర్వజ్ఞఁడును సర్వశసాక్షీయు సచ్చిదా

నందస్వరూపుఁడౌనందమయుఁడు

తే.గీ. కారణంబులకెల్లనుశ్చగారణంబు

నద్భుతుం డార్తి హరుఁడగుశహరు హిమాద్రి

జామనోహరు నెద నిల్పిశనంతతమ్ము

సోహ మని ధ్యానముం జేయుశచొప్పొకండు.

290

క. ధ్యేయాతీతు ననంతున్

గేయానందస్వరూపుఁగేజలు నెదనే

నే యాతఁ డనుచు నెంచిన

శ్రేయంబగు సోఽహమని షశచించెడి చొప్పున్.

291

ఆ.వె. ఇంత యంత యనుచుశనీశు నెన్నండును

కొలఁది గొప్పలెంచికొల్వ వలదు

శ్రుతులు పల్కు ప్రమితిశచతురత కఁదలి

తత్వ మౌను నీశుశతత్వ మనుచు

292

ఆ.వె. సర్వసాక్షి యైశశంభునిఁ దలపఁగా

నేప్రమాణములకుశనింత శక్తిఁ

జాల దంచు నుడువుశశాస్త్రంబు గావునఁ

బ్రమితి గల్గదీశుశబ్తిఁ గొలువ.

293

సీ. పసుపునుంజాయ బిల్వపసలొల్కు పచ్చని

పట్టుఁబుట్టము మేనఁశగట్టు వాని

నొకచేత శంఖంబుశనొకచేత శంఖంబు

నిరుకేలఁ దమ్మిహుశలెనయు వానిఁ

దలఁగిరీటంబు బాశహాలను గేయూరంబు

అధరోష్ఠమున నవ్వుశలలరు వాని

నెదనుశ్రీవత్సమ్ముశనిందిరాదేవితో

సమముగా ధరియింపఁశజాలు వానిఁ

తే గీ. బద్మలోచనుఁ బద్మాస్యఁశబద్మనాభుఁ

బద్మభవతండిఁ బద్మకుఁశబ్రాణనాథు

విష్ణు మనమున నెలకొల్పిత విభవ మెసఁగ
సోఁహ మని ధ్యానముం జేయఁచొప్పొకండు.

294

సీ. తన యెద నిర్మలంబని దెచ్చి కైవడి
స్ఫటికాక్షమాలఁ జేరబట్టు వాని
తా నిండుకుండనితగఁ జెప్పనో యన
జలకమండలువు చేరనిలుపు వాని
నిరుచేతులం గలఁగినిగియే ఫలమన
పరదాభయదకరకర్మయమువానిఁ
బల్కుఁబల్కినఁ బ్రియశ్రవణే దోచవలె ననఁ
బలుకులచెలి పజ్జరమెలఁగువాని

తె. స్వచ్ఛకుందేందునిహార కవర్ణ మొప్పు
వాని భువనప్రణేతయౌత వాని నజుని
నల సురజ్యేష్ఠు నంతరంగగంతరమున
సోఁహ మని ధ్యానముం జేయఁచొప్పొకండు.

295

తె. హవ్యవాహనదేవునికనర్కదేవు
నోషధీశ్వరదేవునికనొండువేల్పు
శ్రుతివిహితగతిఁబూజించిరమతి నెఱింగి
సోఁహ మని ధ్యానముం జేయఁచొప్పొకండు.

296

తె. నవవిధధ్యానములఁ దెల్పినాఁడ నిట్లు
లభ్యసించిన ధ్యానమ్మునతుల్యమైన
జ్ఞాన మొదవును దాన నశ్శానమెడలుఁ
దాన సంస్మృతి నశియించుఁరదధ్యమిదియ.

297

20. సమాధివిధి

వ. అష్టమాంగంబయిన సమాధిం బలికెద జీవాత్మపరమాత్మైక్య
సంధానమే సమాధి. పరునికంటె జీవుండు భిన్నభావుండేయైన
జీవునికిఁ గార్యత్వ, జడత్వ, వినాశత్వములు తటస్థించు, ద్వైత
భావమే భయహేతువు. వాస్తవముగా జీవుఁడు నిత్యత్వసర్వ
గతత్వ కూటస్థత్వ నిర్దోషత్వ గుణవిశిష్టుండు. అజ్ఞానబలమున

జీవుఁ డనేకులవలెఁ గన్పట్టును. స్వభావము నాలోచించిన జీవుఁ డద్వయుఁడు కానఁ బ్రపంచమును సంసారమును సత్యేతరములు జీవుండు మాత్రము సత్యుండు. ఆకాశము ఘటమతోపాదులఁ దవిలి నప్పుడు ఘటాకాశమరాకాశము లనఁబడు నట్లు జీవేశ్వర సంజ్ఞ లొపాధిములు. భ్రాంతిమూలంబులు గాని వాస్తవ భిన్న వస్తువులు గావు.

తే. ఏను దేహంబునుంగానశ్రగాను బ్రాణ
మింద్రియంబులునుం గానోశ్రకింత యంత
రంగముం గాన హం శ్రీతనరయఁ గాను
పంచభూతములుం గానశ్రపండితవర!

218

తే. కాను తన్మాత్రలెంచగతఁగాను భవముఁ
గాను మాయయుఁ గేవలశ్రదేన యౌదు
యాధిగా నేను సాక్షిస్వరూపుఁడౌదు
నంచుఁ దలపోయ నగును సతమాధి విధము.

300

చ. జలజభవాండ మెంచగ నెశ్రసంగును భూతములైదుగూడ నా
నిలయము సూక్ష్మభూతములశ్రనిక్కముగాఁ దెలియంగ నౌను మా
య లయముఁ బొందు నయ్యవియశ్రనయ్యెడ జీవునియందు లీనమౌ
వెలయుదు బ్రహ్మమేన యయశ్రభిన్నుఁడగా ననఁగా సమాధియౌ

301

ప. మరియొక విధసమాధియుం గలదు. ఋగ్యజుస్సామవేదముల
యం దకారోకారమకారముల నాధర్వణంబున నోంకారధ్వనిని
నాలోపించి వాని కధిదై వతములు బ్రహ్మవిష్ణుమహేశేశానులని
యెఱిఁగి. గార్హపత్య, దక్షిణాహవసీయ సంవర్తకములను నాలు
గగును బృథివ్యంతరిక్షద్యుసోమలోకమ్ములను నాల్గోకము
లను జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తితురీయములను నాల్గవస్థలను నాభి
హృదయకందమూర్ధములను నాలుగు స్థానములును, భూతభవిష్య
ద్వర్తమానసాధారణములను నాల్గొకలములును నుదాత్తానుదాత్త
స్వరితప్రచయములను నాల్గుస్వరములును నకారోకారమకారము

లను నాదములును దెలిసి యకారి ముకారమునందు ముకారమును
ముకారము ముకారమునందును ముకారము నాదమునందును బ్రవి
లాపించి నాదమును మాయ యందును, మాయను జీవాత్ము నం
దును, జీవునిఁ బరమాత్మునందు నూహించి యాపరమాత్ముఁడ
నేనని తెలియుటయు సమాధి యందురు. 302

తె. కడలి నురుగుల తరగలున్ శవెడలి కలియు
జగము నాయందు జనియించి శసమసి పోవు
నన్యమిదికాదు నాకంఠేశననుచు నెంచి
నాది లేకుండుటయును సకమాధియండు. 303

తె. ప్రత్యగాత్ముఁడె బ్రహ్మమై పరగు నెవని
తఁడు బరమాత్మభావుఁడై శయలరు నిజము
నతఁడు ముక్తిస్వరూపాత్ముఁడగును గాన
నతని మించిన పూజ్యులశనరయ మెందు. 304

స దెసదెసల్ వ్యాపించి యెసఁగెడు బలుతెల్వి
యేవేళ నెడలేక మెదను నిలుచు
దనయంద జీవులశతాన జీవుల యంద
నేవేళ వెరసులేక కేక మగును
డెందంబు నొక మేలితఁటెంకిగాఁ గొనుకొర్కు
లేవేళ రూపరికబోవు నెటకొ
జగము మాయామాత్రమగు బహ్మ నిజ మంచు
నేవేళ నిశ్చయంబిరవుఁ గనునొ

తె. అపుడ యపరోక్ష మగును బ్రహ్మంబు ముక్తి
యగును నప్పుడ కేవల శ్రీకగును జ్ఞాని
యపుడె సంస్కృతియు న్నాశమందు నపుడ.
పరమశివుఁడొచు సుజ్ఞానిశవటలు నపుడ 305

తె. కర్మకోటిశతంబుల శ్రీగాదు ముక్తి
జ్ఞానమునఁగాని యన్యధాశనన మొందు
ముక్తి నిత్యంబునుం గాదు శ్రీపొవునేడొ
జేపొ యని చెప్పవచ్చు నిశ్లగ్గేపవర్య. 306

తె. ఉపనిషద్వాక్యవిజ్ఞానశ్రమైక్కటి యగు
నుత్తమజ్ఞాన మరయఁగానొండు జ్ఞాన
మనఁగ వచ్చునె జ్ఞానంబుశ్రయనుచు నెన్నఁ
డైన జ్ఞానంబు వర్ణింపఁగలవి యగునె.

307

ఆ.వె. చిన్నదయ్యు దివ్యైశ్వరీకటి హరియించు
నల్పమయ్యు జ్ఞానశ్రమడవుఁ దమము
నలఁతియైన జ్ఞానశ్రమభ్యాస మొనరింప
గొప్ప దురితములునుశ్ర గూలిపోవు.

308

ఆ.వె. కడఁగి యెండుఁటైదడసినకట్టెను
బూదిచేయు నగ్గిఁబోలె జ్ఞాన
హవ్యవాహనుఁడు శుశ్రావా శుభకర్మంబు
నెల్లఁగాల్చివై చుశ్రనేపుమీటి.

309

చ. వటుతరమంత్రికాలి యగుశ్రపాములవాఁడు భుజంగరాజి ము
చ్చటకయి పెంచి యాటలక్షశ్రసాగిన వానిని గ్రూరదంష్ట్రీకో
త్కటహతిఁ బాలునేయవుగతవా యటు జ్ఞానియు నిందిత్రీయాలతో
నిటనఁటనాడుచుండియును శ్రనెయ్యెడ భిన్నము బొండఁ డింతయున్.

310

మ. తనపై నాడెడి తోయబిందువులతోశ్రద్దె వారి తల్లెఱమున్
గనరా కుండెడి తామరాకు వలె నాశనారూపసంబంధబం
ధనికాయేందిత్రీయజాలవాంచితపదార్థప్రాప్తి దైవారియున్
దనుసంపర్కము వాని తోడఁ గనఁ డశ్రత్మజ్ఞాని యెన్నండునున్.

311

చ. వినము భుజించి యోషధులశ్రవీర్యము చేతను మంత్రశక్తి చే
వినమరుగంగఁ జేసికొనిత పెంపునుఁ గాంచిన దంటవోలె జ్ఞా
నసహితుఁ డైన పండితుఁ డశ్రనంతమహాదురితవృటాటవిన్
బసుమ మొనర్చి మించుఁ గడతవానికి నీడెవఁ డయ్య నారయన్.

312

సీ. ఏదేని వినినప్పుడేదేని గనునప్పుఁ
 దేదేనిఁ దినునప్పుడెందు నై న
 జనునప్పుఁ దేదేనిశననువుగా మూర్కొను
 నప్పుడు నేదేశశనంటునప్పుఁ
 డెందేని యూపిఁశనిడునట్లు గొనునప్పుఁ
 డెందేని నిద్దురఁజెందునప్పుఁ
 డెందేని మేల్కొనిశమెడు నప్పుడేదేని
 విడుచునప్పుడు చేతశముడుచునప్పుఁ

తే.గీ. దేను కర్తయు భోక్తయుఁగా నసంగుఁ
 డౌదుఁ బరమేశ్వరుండ నెశనౌచు నాదు
 చెంగటను సర్వవర్ణముల్ శవేష్టఁ గాంచు
 నంచు నెంచి న నిర్లేషశ్రేణుని నిజము.

313

తే. మరియు సుజ్ఞాని నిందించునరున కగును
 ఘోరఘోరవయాతనాశకోటి పెక్కు
 కల్పములఁదాఁకఁ గావునశఘనుల కై న
 జ్ఞాని దూషింపఁ గూడదుశమానవనీయ.

314

క. గురుతరమౌ సుజ్ఞానం
 బిరవొందెడి వాని వృత్తశమెట్టిది యైనన్
 బరిశీలించుట గూడదు
 పరిశీలన కగునె తల్లిశ్రవర్తన మెందున్.

315

క. జ్ఞానాభ్యాస మొనర్చెడి
 వానిం గని వాని శీలశ్రవర్తనముల నిం
 తేని విమర్శించుట దగ
 దీ నియమముఁ గొనుట యొప్పునెల్లజనులకున్.

316

క. నిరపేక్ష మునిని శాంతున్
 బరాజితమదాదిశత్రుఁబ్రబాదితుఁ గని నే
 నరిగి వెనువెన్నఁ దత్ప
 దరేణువులచేత నెత్తితాల్తున్ దలచె.

317

క. నరులకును రాజు పూజ్యుఁడు

సురలకు మునివరుల కెంచఁగఁజ్ఞానియ యే

వెఱపున నైనను బూజ్యం

డరిది గదా జ్ఞాని యొక్కఁడఖిలం బరయన్.

318

ఉ. ఏని గృహాంగణమ్మున రథహిం దనపాదము పెట్టు జ్ఞాని య

వ్వాని పితృప్రతానములుశపండుగునం బలెఁ దాండవింతు రెం

తేని ముదమ్ము లొంది మరీయేగతి నైనను బొందరాని య

మ్మానితముక్తి వై భవ మశమందముదంబుల నొందు వాఁడొగిన్.

319

సీ. జ్ఞాని కన్దవ విప్పికన్గొన్న మాత్రాన

సర్వవాపమ్ములుశసమసిపోవు

జ్ఞాని పుట్టిన యంతకన్నతల్లి యుఁ గన్న

పృథ్వియుఁ గులముఁ బ్రవిత్రమగును

జ్ఞాని కన్నడు మాత్రశనాకాదిలోకాధి

పత్యాధికైశ్వర్యభాగ్యమమరు

జ్ఞాని పజ్జను నిల్వఁగజటుల సంసారాఖ్య

చక్రింబు ముక్కలై శజన్మ ముక్షువు

తే.గీ. నట్టి వాఁడుగదా జ్ఞానిరయిట్టియతని

బూజ్యుఁ బరమార్థదర్శనుఁ బూజసేయ

కిట్టి మోహనఁ బడి భవంశబెత్తు వారు

జ్ఞానహీనులు నుడువ వశంబె నాకు.

320

క. జ్ఞానిం బూజింపక సం

దానించి న నన్యకర్మశతతి నద్దానన్

మౌనీ యమృతముఁ గ్రోలన్

మాని బలువిసంబు గొనుటశమాడ్కి యగుఁజుమీ.

321

ఉ. వేయును బల్కు లింక సరశవిన్ నుడువంగఁ బనేమి శాశ్వత

శ్రేయ మొసంగు నిద్దియునుశజెప్పిన వాఁడను శ్రద్ధతో నుధి

గేయచరిత్ర దీని పరిశ్రకించి గ్రహింపుము దీని బల్మినే
సాయము లేక ముక్తికథసారమునుం గొని మోద మందుమా;
22

క. దేవుని యెడఁబలె శ్రీగురు
దేవుని యెడఁ బరమభక్తికదీపించినచో
నీవెదాంతార్థంబుల
త్రోవల్ దగఁ బోధపడు నిశరూపించు తరిన్. 323

క. పతికి యిటు నుడువ వలసిన
పలుకులు గలుగమిని శివుఁడుశ్రవణకక యుండన్
వెలయఁగఁ దద్భావంబును
దెలియ బృహస్పతికి మేనఁగదేరెన్ బులకల్. 324

క. అనందాంభో నిధివీ
చీనిచయనిమగ్నుఁ డగుచుశ్రజిత్తంబు నిజా
శ్మానందవశము గాఁగా
నానందపరవశుఁడయ్యెన్ నమరగురుండున్. 325

ఉ. నావలనన్ మహాత్ములరుశనవ్యసుధామమరాత్మతత్వసం
భావితవాక్ప్రకాండములశమానితరీతిని విన్న వారలుం
గావున నచ్చమైన యెఱుకకన్ గృతకృత్యులక్తిరైతి రీరవో
పావనవిప్రులార యనిశపల్కెను సూతుఁడు జ్ఞానపూతుఁడై. 326

వ. మఱియు నిట్టుల సూతుఁ డుపన్యసించె. 327

మ. ఇది వేదాంతవిశుద్ధమార్గ మిఁక మీశ్రరెల్లప్పుడున్ శ్రద్ధమై
పదిలంబున్ బొనరించి లోకములకున్ శభద్రమ్ము లూహించి పెం
పు దలిర్పన్ నెలకొల్పుఁ డయ్యః జితనఁశ్రబుల్ పెక్కలున్
సల్పి మోక్షదమౌ విద్యనొసంగినాడఁ నిఱుపై శశంకింపకుం డింతయున్. 328

క. ఎవఁడిది నిలుపఁగ దక్షతఁ
దవిలియు నిలుపంగ మానుశతన్నరకీటం

బు వధము బొనరించినచోఁ

దవులదు దొసఁగించుకంచుఁగదజ్జల పలుకౌ.

329

క. సామర్థ్యము లేకుండిన

నే మనుజుండైనఁ గానికయివేదాంతం

బీమహి నిలుపం జూచిన

నామర్త్యుని దొసఁగు తెల్లకహరియించుఁ జుడి

330

చ. చదివినవాఁడఁ బెక్కులగుశ్శాస్త్రము లంచు నహంకరించి యే

యదనున నైన జ్ఞాని బరికహాసమొనర్చిన నింద చేసినన్

వదరిననుం గువాదములశ్శవల్కిన నెగులు వాఁడు పాతకా

స్పదుఁ డగు జ్ఞానహీనుఁ డయిశ్శజన్మపరంపర తొందుచుండెడున్

331

క. జ్ఞానాఖ్యఖండ మిది యే

మానవుఁ డైనన్ బరీంపశ్శమహితశ్రద్ధన్

బూనఁడు క్రమ్మరఁ దనువున్

గానఁడు సంసారఘోరశ్శగతి నెన్నండున్.

332

క. జ్ఞానము రాజ్యము కామము

జ్ఞానగు సౌఖ్యంబు నేర్పుకశ్శాస్త్రము శ్రుతిసం

తానమును గోరకిదియే

దేనియు లభియించు జదువశ్శనీఖండంబున్.

333

తె. యత్న మెంతేని సల్పిగుశ్శజ్ఞాన్యుడైన

శిష్యవరునకు నిది బోధశ్శచేయవలయు

వానిచేతను జదివింపశ్శవలయు దీని

వానికిన్ బాఠమును జెప్పుశ్శవలయు బుధుఁడు.

334

—: గద్యము :—

ఇది 'కవితావిశారద' శ్రీ బుద్ధవరపు మహాదేవామాత్య ప్రణీతంబైన
 శ్రీమదాంధ్ర సూతసంహితా మహాగ్రంథంబునందు జ్ఞానయోగ
 సంప్రదాయ పఠంపరాకథనంబు నాత్మచే సృష్టికథనంబునుబ్రహ్మ
 చర్యాశ్రమవిధి నిరూపణంబును గృహస్థాశ్రమ విధినిరూపణం
 బును వానప్రస్థా శ్రమవిధినిరూపణంబును, సంన్యాసవిధి
 నిరూపణంబును, బ్రాహ్మశ్చిత్త విధి నిరూపణంబును,
 దానధర్మఫలకథనంబును, బాపకర్మఫలనిరూపణం
 బును, బిండోత్పత్తి కథనంబును, నాడీచక్ర
 నిరూపణంబును, నాడీశుద్ధి నిరూపణంబు
 నష్టాంగయోగమునందలి యమవిధి
 యును నియమవిధియు, నాసనవిధి
 యును బ్రాణాయామవిధియును.
 బ్రీత్యాహారవిధియును ధార
 ణావిధియును, ధ్యానవిధి
 యును, సమాధివిధియు
 నను విషయములుగల జ్ఞానయోగఖండము
 సమాప్తము

శ్రీ సూతసంహిత

ముక్తి ఖండము

ముక్తి ముక్త్యుపాయ మోచక మోచకప్రద చతుర్విధ ప్రశ్నములు

చ. పరిమముదంబు తోడ నెడతభావనఁ జేసి నమస్కరింతు నీ
శ్వరు, శివు, సత్య నవ్యయునిత సౌమ్యుని సంసృతిరోగవైద్యు వి
స్ఫురదురుసంవిధాత్ము భవశ్శోకము లార నుపాయమెందునే
సరయు దయామయుండు సకలలాంతరుఁ డోముత నన్ను
నెప్పుడున్ 1

తే. ముజ్జగమ్ములఁ గన్నట్టికముత్తయిదువ
వేదమయి మాయ నాఁజనుకవింతచెలువ
యెవని కిల్లాలో యవ్వణితనెనయు భక్తి
మానసంబున నెంతు నాశమాయ దొలఁగ 2

తే. విష్ణురా జని పేరొందుకబిడ్డ నొకని
సురచమూనాధుఁ డనఁ జనుకసుతుని నొకని
కన్నతండ్రిని గొల్తు విష్ణుములు దొలఁగ
వీర్యవత్కార్యములఁ జేయుకపెంపు గలుగ. 3

ఉ. ఏని ప్రసాదలేశలక్షమింత లభించిన సర్వజంతుసం
తాన మనన్యలభ్యమగుతస్థానముముక్తిని గాంచఁ గలు నె
వ్వని కృపాకటాక్షములకవంధ్యములన్ బిరుదంబు నొందునో
దీనదయాపరున్ బరముకదేవమణిన్ శివుఁ గొల్తు నిచ్చులున్. 4

సి. ఏని లింగార్చనంబుని యా వ్యాసమ
హర్షి వేదవ్యాసుఁడనగఁ బరగు
నేని యీక్షణ మాత్రితనీజగంబంతయు
జనియించి వర్ధిల్లికసమయుఁడుదిని
నేని తత్వము చిజ్జితడానీకసాక్షియై
సర్వాంతరం బనకజరుగు జగతి
నేని వేదాంతప్రతానవిచారులై
శాంతులై శిష్టులుకగాంతు రెపుడ

గీ. అట్టి సచ్చిత్సభాత్ముఁ బరరాత్ము స్వాత్ము
దేవదేవుని గొల్తు నేత గావనాత్ము
వాస్తవస్థితిఁ దెలియంగగ్రహించచేసి
పార్వతీపతికంటె నుపాస్యుఁడేడి? 5

వ. అణిమాండుండు నత్యుగ్రుండు నతిప్రసన్నుండు నరుణీయు నారు
జేయుండు, నారుణ్యపనిషత్ప్రియుండు నాశ్మవిద్యారతుఁడు నూర్ధ్వ
రేతుండు, నుమాభక్తుండు, నోంకారవల్లభుండును, గాలరూప,
కాలమావి, కాలధర్మ విశారదులును, గైవల్యోపనిషత్పరుఁడును,
క్లాంతకే శహరుఁడును, గ్రీబుండును, గ్రాహ్యయణస్తుత గ్రాహ
భంగపరాయణుఁడును, గ్రీష్ముండును, జాబాల్యధ్యయనధ్వస్త
పాపపంకుఁడును, బంకజసుందరుండును, బంకిజారుణలోచనుం
డును, బంచాక్షరీప్రియుండును, బంచప్రిస్థానహేతువును, బర
ముండును, బవిత్తుండును, బురాణుండును, బుజ్యుఁడుండును,
బురుషార్థప్రవర్తకుండును, బ్రీభుండును, బ్రీమాణజ్ఞానవర్ధ
నుండును, బ్రాతస్నాయియును, బ్రహ్మవిద్యా రతుండును,
బాష్కళాధ్యాయనరతుండును, భగవంతుండును, భగ్నపాపుం
డును, భవోద్భవభయాపహరుండును, భగ్నదర్పుండును, భవప్రీ
తుండును, చంగురాశుభుండును, మహోధీర, మహాప్రాజ్ఞ మహా
బాహు, మహామైత్రీయణ, మహాధర్మ, మహాధీమ న్మహాతేజు
లును, ముకుందము నిశ్రేష్ఠులును, ముసలియు, మూలకారణుండును
మైత్రీయణుండును, యాచకుండును, లుబ్ధులొలుపలొలలొచన లం
బకర్ణ లంబపింగజటాధరలోకాక్షిత, నమోద్భూతలొకయాత్రా
పరాయణులును, లింగసూక్తప్రియుండును, విరక్త విరజులును,
విద్వత్ విద్వత్పాదపరాయణులును, విశ్వవిశ్వవద్, విశ్వదృఢ
దృతులును, విశాలహృదయుండును, వేదవిద్ వేదవిన్ముఖ్య
వేదపారాయణులును, వంశకాండుండును, శక్తి శక్తిమంతులును
శతరుద్ర శతరుద్రీయ భక్తిమంతులును, శనై శ్చరుండును,
శత్రుమిత్రవివర్జితుండును, శాకలాభ్యయనరతుండును, శివ

సంకల్పభక్తుండును, శివసూక్త ప్రవర్తకుండును, శ్రీమంతుండును, శ్రుతి
 స్నేహియు, శ్వేతాశ్వతరప్రవర్తకుండును, సమచిత్త, సమగ్రీవ, సమలో
 ప్తాశ్మకాంచనులును, సర్వజ్ఞ, సర్వవిత్, సర్వశాఖారతసర్వప్రాణహిత
 రతులును, సుధియుసోమనాధప్రియుండును, సంగముండును, హర
 భక్తహిరణ్యాక్షులును, అగ్నివరణజపావర్ణబంధూక కుసుమవర్ణులును,
 నశ్వలాయనపుత్ర, జేగిషవ్యపుత్ర, శ్వేతాశ్వతరపుత్ర వత్సపుత్రు
 లును, అంబికాచరణస్నేహుండు నీశపూజాపరాయణేశ్వరాంఘ్రిపరా
 యణ, శైవపూజాపరాయణులును, శాకాశియు, ఫలమూలాశియు
 మున్నుగా (గల దెబ్బదిరెండు వేల పన్నెండుగురు మునిసత్తములు
 శమదమాదిగుణోత్తములు, భస్మోద్ధూళిత తనుభానుప్రభాజీర్ణఖిలదుస్త
 ములు, రుద్రాక్షమాలాలంకరణవిరాజితులును, లలాటఫలార్చితతిత్రిపుండ్ర
 రేఖాపరాజితకైరవిణీపతులును, నమితతేజోవిరాజమాన శివలింగార్చన
 రతులును, లోకహితులును, గృహామతులును సత్రయాగార్థమరుదెంచి
 పరస్పరప్రజ్ఞావిస్మయజనితశ్రద్ధోపేతచేతస్కులై పెద్దకాలం బన్యోన్య
 సమాగమానందతత్పరులైరి. సత్రావసానమున వారు సభాసీనులై,
 ముక్తిముక్త్యుపాయ, ముక్తిప్రద, ముక్తిప్రదప్రదులం గూర్చి యన్యో
 న్యము లోకహితార్థమై చర్చించి తృప్తిఁ గనకుండిరి.

గీ. తపముననె కాని యిటువంటిరధన్యకార్య
 ములను సాధింప నెవ్వరిశ్రమవి యగునె
 యన్యు మతిసూక్ష్మతలనెంచిరయభవుఁ గూర్చి
 తప మొనర్చిరి మేరుభూతధరమునందు.

7

కం. శివుని దయ గల్గినా వి
 ర్భవ మయ్యెను వారి నడుమశ్రవ్యాసాంతేవా
 సివరుఁడు బౌరాణికచ
 క్రివర్తి సూతుండు ధీవరశ్రభ్యాతుఁ డిటన్.

8

కం. కనువిప్పి సూతుఁ గనుఁగొని
 మును లెల్లరు వేచి ముదముశ్రముప్పిరిగొన నె

- మృనములఁ దొట్రిలి కంఠం
బున డగ్గుత్తి కయు నొదవరపులకలు మొలవన్. 9
- గి. స్వాంతమునఁ గలు భక్త పై పైనఁ దొరలఁ
బలుకు తొలికించి దండవరత్నజతి సలిపి
అర్ఘ్యపాద్యము లర్పించి యవల స్వాగ
తమ్ము వచియించి మార్గశ్రమమ్ము వోవ. 10
- క వివిధోపచారిములు స
ల్పి వివేకం బొదవ ముక్తి శివము నుపాయం
పువిధము మోచకవిధమున్
వివరింపు మి దత్తదాత్మర విధమని రొయ్యన్. 11
- క. మీపలుకు లోకహితమై
యేపున్ గనుఁగాన మీకుశనే విన్నంతన్
దాపకి నుకువఁగఁ గడఁగుమఁ
దాపసవరులార! యని యతం డీయకొనెన్. 12
- గి. కృత్తివాసునకును దొల్త కేలు మోడ్చి
మహితు నావ్యాసమునిఁ నశమస్కరించి
పారలకు దండనతుల నుశదారభక్తి
నొసఁగి మేనెల్లఁ బరవసశమెసఁగ నతఁడు॥ 13
- కం లోకహితం బూహించుచు
వాకొనగఁ దొడఁగె మౌనిశవరులకు వారల్
శ్రీకరమిది యన నెమ్మది
నూకొనఁగఁ దొడఁగి రత్నరవాప్పదె యెపుడున్. 14

2. ముక్తి భేదకథనము

- ఉ. అందఱునున్ వినుండు చెవులార మహామునులార చెప్పెదన్
ముందరి కొక్కనాఁడు హరిభూతములం గరుణింప నెంచి చ
క్కిందనమొప్పు సొమ్ములనుశగ్రిక్కున మైనిడి శంఖచక్రమున్
బొందుగఁ దాల్చి మేల్పసిడిరపుట్టము భాసిల వెండికొండకున్. 15

- క. మునులుం గంధర్వులు ది
వ్యనికాయము దన్ను గొల్వకృపయనంబయి యొ
య్యనఁ బర్వతరాజంబన
వినుతిశతము గాంచునట్టికవిమలాచలమున్. 16
- క. ఉత్తరకై లానంబును
నత్తరి వీక్షించి యచటికృమలత లెల్లన్
చిత్తోన్నతి నీనఁగఁ గని
హత్తించెను మనసు దానికయందున మిపులన్. 17
- క. మల యది సామాన్యంబే
యిల మనుజుఁ డొనర్చునట్టికయెంతటి యఘముల్
దలఁపున నది చొచ్చినపుడె
తొలఁగున్ మరిపుట్టుచావుకదొలఁగున్గాదే. 18
- క. పలుబాములఁ బావనులై
మెలఁగిన శివభక్త పరులుక మేదురలీలల్
వెలయఁగ గిరిసానువుల
నైలఁగుచు ద్రవమున్బొనర్చితనెగడుదు రచటన్. 19
- కం. వేదాధ్వము విడుచు నరుల్
వేదమ్ములఁ దెగడు నట్టికవెంగలులును దే
వాదులఁ దిట్టెడి వారున్
పాదమ్ములు పెట్ట లేరుకృపండితులారా! 20
- కం. రమణీయతలకు నాకై
లము బుట్టినయిల్లు కల్పకలతలివియోనా
భ్రమకారణములు నగు ను
త్తమకుసుమప్రకరలతలుకదైవారి యటన్. 21
- కం. మూర్తిత్రయమేనులసత్
కీర్తిమదాచార్యవరుఁడుకగిరిరాజమునన్
వర్తిలు మాహాత్మ్యంబును
నేర్తుమె కీర్తికృప విబుధకృనికరములారా. 22

కం లోకేశ్వరుడయ్యున్ హరి
యా కైలాసాదిశ్రీజేరియచ్చట దీక్షన్
లోకములచ్చెరు వందఁగ
గైకొని మూడేండ్లు తపముగవించె వెసన్.

23

సి. సర్వాంతరుండునుశ్రీసర్వజ్ఞుఁడున్ సర్వ
విదుఁ డయి యెవ్వాడుశ్రవేలయువాఁడు
చెలఁగి లోకముల స్మృత్యిచ్చి పెంచియు ద్రుంచి
క్రీడల నెవ్వాడుశ్రకెరలు వాడు
ముమ్మూర్తులును నొక్కశ్రీమృగా దానయి
వ్యాపించి యెవ్వాఁడుశ్రవణలు వాఁడు
సర్వలోకాధారశ్రనిర్వాహకుండయి
గర్వ మెవ్వాఁడింతశ్రగనని వాఁడు

గి. దేవతాపతి పరమాత్మశభావుడక్ష
రుండు మునిజనహృదయశ్రేష్ఠ్యం డనంతు
డభవుఁడు శివుండు పార్వతీశ్రహస్తకిసల
యంబు చేబట్టి ప్రత్యక్షశ్రమయ్యె నచటఁ

24

క. త్ర్యక్షిఁడు పద్మాక్షి! యే
విక్షేపముఁగోరి తపముశ్రీనివిచ్చటని
ట్లక్షయ్యమ్ముగఁ జేయుదు
విక్షేపము లేక యంచుశ్రవేసఁబలుకాడెన్॥

25

క. సంతోషించితి నయ్య య
నంతా నీభక్తి కెంతోశ్రీనాభక్తుఁడొగిన్
స్వాంతమునఁ గోరఁ బడయని
దింతయు లేదయ్యయని వశించెను గృపతో॥

26

క. పిమ్మటఁ బ్రదక్షిణమ్ముల
నిమ్ముగ నొనరించి బత్తిశ్రయెదఁ గుదరగ నే
మమ్మున దండప్రణతుల
ముమ్మారొనరించి మేనఁబలుకలు నిండన్.

27

- క. హరి విన్నప మొనరించెను
హర యీశ జగన్నివాసశ్రయచలావాసాః
పరమహయానిధి యభవాః
వరసురచాణ్డీలరత్నశ్రవాన్వద్యీవాః 28
- క. నిను జూచినంత నేనో
మన మేమరెనిన్ను దక్కశ్రమతి యితరములన్
నినుగనజననంబందెడి
ఘనమోదామృతము జుట్టిగఱ్ఱున ద్రేన్పున్. 29
- క. నను నీవు బల్కరించిన
యనుపమకారుణ్యమునకుశనంజలి గూర్తున్
వినువాకౌదలఁదాల్చాః
విను వాకౌనువాఁడ నాదుశవిన్నప మొండున్॥ 30
- మ. నెలవీయంగదె దేవదేవగిరిజాతచిత్తాబ్జమాధుర్యలు
బిలసత్పటపదభావముక్తిగతి సౌశ్రపాయమ్ముగా మోచకున్
లలి మోక్షప్రదదేశికోత్తముని జాతంబింతయున్ లేక ని
ర్మల మీజ్ఞానము బోధనెయఁ గదపెశమౌనీంద్రరక్షమణిః 31
- క. యోగీశ్వరేశ్వరా! నా
యోగము బాగుండెఁగానశ్రయోగ్యతమార్హం
బై గురుశుభముల నిడు నీ
యాగమ మిది నాకు లబ్ధిమయ్యెఁ బరేశా॥ 32
- వ. అయ్యెడ 33
- చ. అడిగెడి వాఁడు వెన్నుఁడుగదా! యగజాసుత యంచు వెన్నెలన్
పుడికెడి లేత నవ్వు మొగకమున్ దళకీనగఁ జేయఁ జాయ బల్
పడఁతుల మేలుబంతి ముఖశ్రవద్మము పై పున కొక్కసారి య
య్యుడుపతి శేఖరుండు ప్రియశ్రమొప్పఁగ నారసి పల్కె వేడుకన్ 34
- చ. అడిగితివయ్య! లోకహితశ్రమాదరణంబు నొనర్చి యిప్పుడి
పడిగినదెల్ల లోకశుభశ్రమయ్యెడు ప్రశ్నయు మంగళప్రదం

బడిగినవాడవై తి పరశమార్థము సర్వజగద్భితమ్ముగా
నుడవెద సాదరంబున విశనూత్పసుధామధురోక్తి సూక్తులన్ ౩౦

వ. ఉపాసనాయత్తములగు ముక్తులు నలువిధములు తత్తద్దేవతా
రాధనతారతమ్యముల ననుసరించి తత్తద్దేవతాసాలోక్య, సామిప్య
సారూప్య, సాయుజ్యముక్తులు తత్తదుపాసకులకు లభ్యములగు
వానిలో నుత్తమము కడమది. ఆ నాలుగు ప్రతీకోపాసనలయ్యు
మొదటి మూడు నుపాస్యోపాసక భేదాధారములు, నాల్గవది
యహంగ్రహోపాసనోధారము. ఈనాలుగు గర్మఫల భూత
ములు కేవల బహ్మోత్పరూపముక్తి సర్వదా సిద్ధము నుఖదుఃఖాది
ద్వంద్వవర్జితము. “జాయతే అస్తి విపరణమతే వివర్ధతే అప
క్షీయత నశ్యతి” అను షడ్భావవికారముల నొందక హేయోపా
దేయసంజ్ఞల కందక సంవిద్రాపమును మాత్రము గాంచి యన
న్యాశ్రయమయి, నిత్యానందసంధాయకమయి, స్యయంజ్యోతిష్త్వ
విరాజితమయి, వాచ్యవాచకలక్ష్యలక్షణసంబంధదూరంబయి, సర్వ
జీవాత్మభూతమునయి, యపాస్తావరణ విక్షేపాత్మకాజ్ఞానంబయి
దూరీకృతప్రతిబంధమ్మయి ఆద్భుత్యాశ్రావ్యానోపాద్యాతి సంయుత
విశేషణమ్ముల కాలవాలమ్మయి, విశుద్ధముక్తి యొప్పారు. అవి
చారదశలయందు మాయావృతమయి భగవదాదిరూపముల నా
ముక్తి దోచునిది పరమముక్తి తక్కు ముక్తుల పరముక్తులు.

౩౬

క. పరిశుద్ధహృదయనీరే
జరహితులకు నపరముక్తి శసక్తి యలవడున్
పరిశుద్ధహృదయపంకజ
సరసులకును బరమముక్తి శసక్తి యలవడున్.

౩౭

క. పరిశుద్ధచిత్త మొక్కటి
వఱవినమాత్రాన గలదెకపరమోక్షం బె
వ్వరికై న నాయనుగ్రహ
పరిపూర్ణత గల్గుకున్నశపంకజనాభా॥

౩౮

ఆ.వె. ఎవఁడనిత్యముక్తి శ్రీనెదఁగోరి చరియించు
నతని కెట్లు లబ్ధునాగమైక
మార్గమనశీలశ్రమద్భక్తజనలభ్య
నిత్యముక్తి యింతశనిజము సుమ్ము.

39

కం. ఏయెడ జీవపరాత్ముల
సాయుజ్యము గల నదియోసాగున్ జగతిన్
శ్రేయంబనఁ దత్ప్రాప్తి కు
పాయమ్ము నివృత్తిరూపశ్రవరమవ్రతమా॥

40

క. అజ్ఞాననాశనమ్మున
సుజ్ఞానికి నద్వయైక్యశ్రుద్ధి యొదవు భే
దజ్ఞానికి ద్వయభావమ
భిజ్ఞానము సుమ్ము యెఱుఁగవే! గోవిందా:

41

గీ. చిత్తమందున మోక్షంబుశ్రుద్ధిమనుచు
సాధ్య మెన్నరు గాదంచుశ్రుత్య మైన
జ్ఞాన మేనికిఁగలు నాశ్రజ్ఞానమాన్యుఁ
డేన యగుటకు నింతయుఁజింత లేదు.

42

వ. మాయావస్థలు మూఁడు. అందు మొదటిది దృశ్యమాన ప్రపం
చము నందు వాస్తవత్వబుద్ధి యగు. అది యాత్మానాత్మవివేక
మున శాస్త్రజన్యజ్ఞానమునఁ దొలఁగు. తొలి యవస్థ నిరస్థ
మైనను సాభినివేశవ్యవహార హేతువు. రెండవ యవస్థ యగునది
తత్వసాక్షాత్కారమున నివృత్తమగు. వ్యవహారము రూపరినను
దేహోవభాసజగదవభాసమాత్రమయి దేహము, జగము వ్యవహార
యోగ్యము కాకుండు నది మూఁడవ యవస్థ. అది ప్రారబ్ధ
కర్మాంతము వఱకుఁ గలుగు దేహోనవభాస జగదనవభాస రూప
మైన జ్ఞానము ప్రారబ్ధకర్మావసానమున గలుగు. ప్రారబ్ధకర్మాం
తము వఱకు జీవన్ముక్తి యనియుఁ దదనంతరమున విదేహ
ముక్తి యనియుఁ బూర్వోదాహృత తృతీయతురీయావస్థలు వ్యవ
హరింపఁబడుచున్నవి. మూఁడవ యవస్థలో దగ్ధపటము, పటా

కారము మాత్రము గలిగి పటకార్యములగు ప్రావరణాదుల కుప
యోగము కానటుల జగదాదు లవధాసనమాత్రమయి వ్యవహార
క్షమములు కాకయుండు నని వేదాంతసిద్ధాంతము. 43

కం. ప్రారబ్ధకర్మ మెన్నం
డారదు భౌగమునఁగక శయన్యవిధానమునన్
నేరడు జీవన్ముక్తుఁడు
ప్రారబ్ధము త్రోసిపొచ్చఁగబద్ధదళాక్షః

క. ప్రారబ్ధము క్షీణించిన
కారణమున గలుగు నీజగత్ప్రతిభాసాం
కూరవినాశం బెవనికి
నారయముక్తుండు వాఁడెరయగుఁజుమి కృష్ణాః

45

మ. కలలో జూచిన వస్తువుల్ వలెను జాత్రగద్ద్యులసంఘాత మొ
క్క లవంబెంచ నసత్యమౌ ననుచు నిశ్చక్కుంబెంచు జానాదికుం
డిల ముక్తుండని చెప్పవచ్చు నటుగాకకింతేని యవ్వాని చూ
చి లసద్వాస్తవ మంచు నెంచు జనునిన్ శ్రేయంబుచేవట్టునే. 46

గీ. బద్ధుఁడున్ వేడుమోక్షార్తి శబంధముక్తి
వాస్తవముగ లేదనిరభావ మందు
తెలియు నాతఁడె ముక్తుఁడౌతెలియ నియ్య
దగును జ్ఞానంబు వార్ధికశ్రన్యాధినాథః

క. ఈవిధమున నాత్మ నెదన్
భావింపంగల మహానుశ్రవావుఁడు సంచిత్
పావనుఁడు జ్ఞాని యగు మా
యావృతుఁ డితరుండు జ్ఞానిరయగునే యెందున్ ?

48

కం. ఏవంవిధుఁడీ యాత్మం
డై వర్తిలు నంచుఁ దలఁచునతఁడొక మూర్ఖు
డై వెతఁ బడు నాత్మవిధం
బీ వెఱవని తెలుప నలవిరయే నాకు హరీ!

49

- గి. మనకు “యస్యామతం తస్యశ్రమత” మనియెడు
తలవకారోపనిషదుక్తశ్రగలుగుఁగాన
తెలిసె బ్రహ్మాంబు నాకనిశపలుకఁ దగదు
తెలియ దది బ్రహ్మమనుచునుశపలుకఁ దగదు. 50
- కం. సూత్రింపఁగ ముక్తిని లప
మాత్రంబును నాకు నిగవశ్రమంత్రంబులకున్
చిత్రము స్వానుభవమునకు
బాత్రిత లొప్పార వనెడశ్రపలుకు నిజంబే? 51
- గి. నిష్ప్రకారకమగు ముక్తిశ్రనిత్యముక్తి
నిర్ణయింపఁగ నిటులంచుశనేర్పఁడెవ్వఁ
డిట్లు లిట్లని ముక్తినిశబ్దు పలుకు
వాఁడు లేడని నుడువుదుశ్వారిజాక్ష. 52
- గి. ముక్తిరీతులఁ బల్కంగఁగబోలు నొక్కొ
అడుగువాఁ డెంత వెఱ్ఱివాఁడైనఁగాని
చెప్పువానికిఁ బెదవెత్తిరచెప్ప నగునె
మౌన మూనుటయే యగుశ్రమంచి పలుకు. 53
- క. నుడివితి శ్రద్ధన్ ముక్తిన్
కడు శ్రద్ధను వింటి వీవుశ్రకమలాపతి: య
య్యెడు శశ్వచ్ఛేయమ్మే
యెడనైనన్ దీనిఁ దెలియుశనేరికి నై నన్, 54
- క. అని శివుడన గిరిజాసహి
తుని శివు ముమ్మార్లు చుట్టితోరపు బత్తిన్
గని తిరిగి యమలదండ
ప్రణతుల నర్పించి పూజశ్రద్ధ నొనర్చెన్. 55

3. ముక్త్యపాయ కథనము

- వ. మఱియు నీశ్వరుండు ముక్త్యపాయము గరుడగమనున కుపన్య
సింపఁ దొడఁగె. 56

- క. వేదాంతమహావాక్య
ప్రాదుర్భవదీర్ఘవోధరమృజ్జానా
పాదితము ముక్తి కర్మా
పాదిత మెన్నండు గాదు శ్రవశతములకున్ ౭7
- వ. “తత్త్వమస్యాది మహావాక్యార్థసమృద్ధి ర్థారణమువలనఁ గలుగు
మనోవృత్తి యందు బ్రహ్మవిచారము కార్యము, బ్రహ్మవిష
యకజ్ఞానము బ్రహ్మమందు లీన మగుతరి సనాత్మవిషయకజ్ఞాన
మంతరించు. ద్వైతమంతయు రూపు మాయు. ద్వైతవస్తునాశ
మునఁ బుణ్యాఫల్యమతియుఁ దన్నాశమున రాగద్వేషనాశ
మును, దన్నాశమున ధర్మాధర్మనాశమును, దన్నాశమున విష
యేంద్రియనాశమును సంభవించును. ఘటజ్ఞానము, ఘటజ్ఞాన
మునను, రజ్జుజ్ఞానము రజ్జుజ్ఞానము వలనను నశించు నటు
లాత్మజ్ఞానము వలన నాత్మాజ్ఞానము నశించు. అదియే సంసార
నాశము. ఆరౌపితసర్వాంశ మిదమంశమగు నది విచారించిన
దాని వాస్తవము ర్వజ్ఞాదియగు. ఆరౌపితసంసార మిదమంశమగు
నది విచారించిన దాని వాస్తవము బ్రహ్మైకనన్యము. క్రియా
కర్తృత్వకారకత్వాద్యంశముల జ్ఞానకార్యములు కర్మమజ్ఞానము
నకు విరోధికాదు. కాని కర్మము ముక్తి హేతువుం గాదు. ముక్తి
కర్మసాధ్యమైనచోఁ గర్మసాధ్యములైన స్వర్గాదులవలె ముక్తియు
నశ్యంబు యగు. కాన కల్పకోటిశతములకైనఁ గర్మమున
ముక్తి కలుగదు. కర్మము బాహ్యము నాంతరము నన నిరు
తేజుఁగులు. అందు వాచిక కాయిక కర్మములు బాహ్యములు.
మానసికకర్మ మాంతరమును నగు “సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ”
యని మానసిక కర్మ మాచరించిన సమృజ్ఞాన సంపన్నుండగు.

- ఉ. కౌన్నెలదాల్పువేల్పు వలికొండలరాయలముద్దుపట్టి మే
నన్నెటిదంటయై నలపునంబలెఁ బ్రోచెడు ప్రోడ బొమ్మయున్

వెన్నుఁడును మహేశ్వరుఁడు నిచ్చలుగొల్పెడి దైవతంబు ధీ
మన్నికరై కనేవ్యుఁడు విశుద్ధుఁడు మౌనిమనోబ్జభానుఁడౌ 59

క. తన్మూర్తి నుపాసించిన

చిన్మాత్రజ్ఞాన మొదవిశ్విక్తక మాయఁ

జన్మఁ బెన్నఁడు గనకయు

మున్మయుఁడై యలరుఁ గాదె శమురవిద్యేషీ!

60

వ.

గుణమూర్తుల లోనొకనిగాఁ గలుషచిత్తుండై శివునారాధించి శివ
సారూప్యము నొంది తత్తోగానంతరమునఁ గ్రమముక్తి నొందు

శివు సపరమూర్తిగా నారాధించు వారికి శివసామీప్యముక్తి

జనించు. శివజ్ఞానమువలన శివసాయుజ్యము లభించు. అత్యంత

పరమశివమూర్తి ధ్యానమున రుద్రసాలోక్యము గలుగు. శివవిద్య

వలన శివసారూప్యసాయుజ్యము లుదయించు. శివవిద్యాగరి

ష్టుండు తత్త లోకంబులం గల సుఖము లనుభవించి, విష్ణులోకా

దుల నేవించి భూతలమున నతిపవిత్రవిప్రకులమ్మున బుట్టువు

గాంచు. అటులనే నిన్ను నిర్గుణుగా నారాధించు శుద్ధచిత్తుఁడు

నిన్నుగాని నన్నుగాని చేరి భోగము లనుభవించి, క్రమముక్తుఁ

డగు. నిర్మలచిత్తుఁడు గానివాఁడు విష్ణుసారూప్య, సాలోక్య,

సామీప్యముల చిత్తకాలుష్యతారతమ్యముల ననుసరించి, క్రమ

ముక్తిఁ బొందును. అటులనే బ్రహ్మాదిమూర్తి మదైవతముల

నారాధించిన వాఁడు. తత్తత్సారూప్య, సాలోక్య, సామీప్య,

సాయుజ్యము లొందును. 61

మ. ఎవఁడెదేవునికిన్ సపర్యలను నెఱదే బాహ్యకర్మంబుచే

మివులన్ బత్తి నొనర్చువాఁడు గనుఁ జురమ్మి కొంతకాలమ్మునన్

ధృఢమౌ జ్ఞానము దాన మోక్షరమ నొందున్ గావునన్ బాహ్యక

ర్మవిధారాధన మంగమౌ సుమః రమ్యాప్రాణప్రియా ముక్తికిన్ 62

తే.గీ. కాంత లాత్మేశు భక్తి నేకకాంతసేవ

సల్పి యవ్వానిరంజించి నరిగ కైవ

సమ్మ నొనరించు కొనుసట్లునెమ్మి భక్తు
లాంతరంగిక సేవ బ్రతయంబు గూర్చు.

63

క. ఈశ నివాసము లనఁ దగు
కాశీప్రభృతులను మరణకాలంబున ల
క్ష్మీశా! తనువున్ విడ భవ
పాశముల నుడుగు జ్ఞానశ్చై భవ మొదవున్.

64

క. పదిరెండువేల సారులు
మదిఁ బంచాక్షరిని బ్రణవశమహితమ్ముగ భ
క్తిదగన్ జపియించిన యెడ
సదమలవిజ్ఞాన మొదవుశజనులకు ననఘా.

65

క. అవ్వలి జన్మంబందున
నవ్వానికి నాయనుగ్రహమ్మున మివులన్
నివ్వటిలును మజ్జానం
బివ్వితము క్తికి నిధానశ్చ మెల్ల రకు హరీ!

66

క. శతరుద్రీయము బత్తిన్
బ్రతిదినము జపించు నెవఁడుశవానికి నిమ్మేన్
బతితమయిన వెన్నును న
న్నుతమగు జ్ఞానంబు గలుగుశనున్ ముక్తియగున్

67

క. జ్ఞానప్రదకార్యమ్ముల
నే నుడివితఁ జక్రపాణీ! రయింతయుఁజరితం
జేనికి నింద్యంబగు న
వ్వానికి నవి గల్గునే? లశవంబును దలఁపన్.

68

క. వాపిష్ఠులకున్ శ్రద్ధా
రూపలవజ్ఞానశూన్యశ్చ రోగార్తులకున్
నాపుణ్యక్షేత్రంబుల
ప్రాపుల్ మోక్షం బొసంగుశవనజాతాః!

69

వ. అందున కొక్క గాఢయుం గలదు.

70

క. సునిశితకుసుమాస్త్రంబుల
కును నోర్వక నంతరంగశక్తోలాహలుడై
తన మెను గరచుకొని తిరు
గు నొకం డతనికిని బేరుశక్తోలాహలుడౌ.

71

కం. మదనోన్మాదంబది దన
మది కెక్కగఁ దండ్రీఁ జంపిశమాతన్ బల్మిన్
గదిసి రమియించె వాడౌ
క్కిదినంబునఁ దనచు ముందుశగతిఁ దలఁపఁ దొగిన్.

కం. తుద కాతఁడు వేదార
ణ్యదేశమున నిల్వ మరణశ్రమబ్బె నతనికి
య్యది కారణముగ జ్ఞానం
బుదయించెను దాన ముక్తియును జేకూరెన్.

72

కం. కావునఁ బద్మాక్ష! మో
క్షవిదితెచ్చాప్రవర్తనాధికులకుఁ బు
ణ్యావాసము లగుఁగాదే
శైవక్షేత్రములు ముక్తిజనకము లవియౌన్.

73

వ. అని యీశ్వరుండానతిచ్చిన హరి దేవా! తన్మాహాత్మ్యం బెఱుక
వడఁ దెలుపవె యని వెడఁ ద్రొడతనపుజాతల నాతఁ డీటులాడి
దొడంగె. ఇది మోక్షప్రదంబు. దీని శ్రద్ధమెయి నాలకించునది.
శ్రీమద్వాల్మీకమనుమత్పుణ్యస్థలంబు జగత్ప్రసిద్ధంబు దాని!
దక్షిణమున, నకూపారతీరమునందు మన్మత్తబృందమండితం
బగు నొక్క దివ్యస్థలంబు గలదు. ప్రళయారంభమున సర్వము
విలయమొంద నిగమములు మాత్రము నాయందు సంస్కార
రూపమున నిలయము గొన నవ్వానిం గల్పారంభంబున లోక
హితం బూహించి యెచ్చోట నేబొచ్చేము లేక నేసవానిఁ గ్రమ్మర
యధారూపముగ వెలువరించితి. అమ్మహనీయపుణ్యస్థల మప్పటి
నుండియు ఎదారణ్యమ్మనఁ బ్రసిద్ధమై యుండు. దాని పొడవును
వెడల్పును నర్థయోజనమును బాదయోజనమును నగు. తొలి

జీవులు భానువారమునను బర్వవారములను దత్తీర్హస్సాన మాచ
రించి వేదారణ్యాధిపతి నారాధించి తత్ప్రసాదము వలన మహా
త్తరపదవులఁ బడయఁ గలిగిరి.

సి. ఇచట మజ్జన మాడితఁ యీదేవుఁ బూజించి
తారకుం గెల్చె గురమారుఁ డిచట
బోఁగి యీసామికిరవోసిలిం బట్టు న
నత్కమారుని యొద్దనారదుండు
సంసారమారకశ్శానానుసంధాన
పరుఁ డయ్యె మున్ యాజ్ఞవల్క్యుఁ డిచట
స్నానంబు చే సియీశస్వామి నేవ యొనర్చి
జ్ఞానసంపన్నుఁడై శ్రుత కెక్కి

తె.గి. పర్వముల గ్రంథికి యిచ్చటఁ బరమశివుని
కెరఁగి జ్ఞానము మోక్షమునెలమిఁ దత్ప్ర
సాదమునఁ బొందఁ గలిగిరినరగ గార్గి
యల్ల మైత్రేయి యున్ మున్నుశహరి యెఱుంగు.

76

సి. ఇచ్చట నిరాడితఁ యీశు ముమ్మఱుల
గొని శ్వేతకేతుంశుకూర్మితండి
యుద్దాలకుని యొద్దనొగి జ్ఞానముం గొనె
నీతీర్థమున మునితఁ యీశ్వరునకుఁ
త్రిప్రదక్షిణములు తీర్థయాత్రాజ్ఞాన
పూతుఁడై వరుణుండుశ్రుణ్ముఁ డయ్యె
నతని పుత్రుఁడు భృగువలరి యిందున తీర్థ
మాడి యీదేవునశ్రకంజలి నిడి

తె.గి. యయ్య బోధింప జ్ఞానియైరయవని నెగడె
యీజలంబులఁ జొచ్చి పరరేకు నిచట
దండనితులను మెప్పించితత్ప్రసాద
మునఁ ద్రిశంకుండు జ్ఞానియైరయనఘఁ డయ్యె.

77

శా. వేలున్నేలు మెలంగువారు గద యీ వేల్పుం గడున్ బత్తిబూ
జాలంకార మొసంగి యిందుగల తీర్థాంబుప్రకాండంబులన్
జాలన్ మజ్జన మాడి శంభుని కటాక్షిస్సూర్తి దై వార న
న్యాలభ్యంబగు జ్ఞాన మొందు వరమోక్షజనందవిభ్రాజితుల్. 78

స. పుడమి నిచ్చట దానశమిడిన పుణ్యాత్ముండు
శంభుసాలోక్యం బెకసంగగనును
ధనధాన్యముల నిటకధార వోనెడి దాత
కగును గౌబేరుతుకల్యధనవితతి
ఇచ్చోట నన్నంబుశ్రమెచ్చి యొసంగెడు
వానికి నారోగ్యశ్రమ నిరతము
తిలదాన మియ్యెడశసలుపు మహానుభా
వుని పాపసంచయంబులు నశించు

తీ.గీ. కన్నె నిచ్చి యెవందైన శ్రమనుఁ దొకండు
యోగ్యునకు నీస్థలిఁ ముదకమొప్పఁ బెండ్లి
నేయ నద్దాన వాఁడు ప్రాశస్త్యేయశైల
రాట్సుతాలోక మందుఁ జిక్కిరంబు మెలఁగు. 79

క. వలువల నీతీర్థంబున
జెలఁగుచుఁ బలువితరణమ్ముశ్రేయ మునునగున్
పొలుపారు సౌర పతిని
స్తులసంపదలెన్ని యెనిశితోయజనేతాః 80

వ. మఱియు విషవత్పుణ్యకాలములందు సూర్యేందుగ్రహణసమయ
ములందు, వ్యతిపాత వేళలయందు, బర్హతిధులయందు నిష్పణ్య
తీర్థవరేణ్యంబునం దెవఁడేని స్నాన మాచరించి, స్నానాంగదండ
ప్రణామములదేవున కర్పించి, ప్రదీప మావేలుపునకు నివేదించి,
యుపవసించి, యొక్క నిష్కమైన నిచట శివయోగి కిడినవాఁడు
తప్పఁ ముక్తుండగును. మంచిముహూర్తంబున నామూర్తి
సందర్శించి యొక్క పణమైన శివయోగి కిడువాఁడు బ్రహ్మ
హత్యాదిమహాపాపవిముక్తుండగును. ఇచట వసియించి మఱ

ణించువాడు మోక్షము గాంచు ఇచట నివసించు వాడు వ్యాధి
రహితుండగు. 1

క. నేనును మద్దేవియు భ
క్తానీకము దీనిఁగొల్పియలరుదు మొగి నీ
స్థానము భక్తిన్ ముక్తిన్
నేనొసఁగుందీనిబొగడఁతేరఁడెవండున్. 2

కిం. నుడివితి మోక్షోపాయము
గడితవుఁ బ్రాబుఁకులందుఁగల పారంభీ
యెడ నీవు శ్రద్ధఁ వింటివి
యిడకుమ యిద్దాని భక్తిఁహీనుల కెపుడున్. 3

కం. శివుఁ డిటులుపస్యసించిన
చెవులారన్ విన్న శౌరిశ్చెలఁగుచు గిరిజా
ధవునకుఁ బ్రణమిల్లుచు భ
క్తి వశుండయి మోచజలధిఁద్రదేలుచు నుండెన్. 4

4. మోచక కథనము

వ. మఱియు శంకరుండు మురహారునకు మోచకప్రశంస యిట్లు
తొనర్చె. 5

సి. అక్షరామ్నాయదిశ్చవ్యాత్మస్వరూపయై
సకిలవిద్యాలయాశ్రసంజ్ఞఁ దనరి
కుందేందుహిమబృందశ్చకోమలాకారయై
చెవులఁ గమ్మలజోడుఁచవుకలింప
ముంజేత కంకణాల్ శమురువులు గురియంగ
చిరునగ వాననశ్రసేమ వెలయ
జాబిల్లి నునురేకశసౌరౌదలను మీరఁ
గడు శిరోజంబులఁజడలు గట్టి

తే గీ. తోరపుం గప్పురం గుగుత్తు కనుఁ దనర
మూఁడుగన్నులు గొదలేనిశమురువుఁ గూర్ప

సర్వలక్షణసౌందర్యశాలిని యయి
పుండరీకాసనమ్మునఁ బ్రబోల్పు గనుచు.

83

తె.గి. జానుగాఁ బట్టి యొకచేతఁ జ్ఞానముద్ర
నమరగాఁ జేసి యొకచేతఁ నక్షమాల
మండనంబుగ నొకచేఁ గ్రమండలు విడి
పొత్తముల నొక్కచేతఁ సుహృత్తు నుంచి

87

కం. మునిజనములు గంధర్వులు
ననిమిషు లసురులును జుట్టునలరుచుఁ దన్నున్
వినతులు సల్పుచుఁ గొల్వఁగ
వనిజాసను రాణి వాణీవై భవ మెసఁగన్.

88

చ. చదువులరాణి యయ్య నెదఁగ సందియ మింతయుఁ దీరకుంట స్వీ
యదయితు పజ్జఁ జేరి ప్రియతమాదటమోచకుఁ జెప్పి ప్రోవు మీ
వు దయ దయానిధిః యనుచుఁ బ్రబోడిమి వేడిన నీతి నాతఁడిం
పు దళకు లొత్తు చిర్నగవుతమోమునఁ బల్కుగయై చరింపఁగాన్.

చ. చదువులసాని నీవఖిలశాస్త్రము తెల్లఁ బఠించినావు నీ
కిది యెఱుగంగ రాదనుచుతనెవ్వరు నమ్ముదు రింతి ఛాందసుం
డిది నుడువంగలాడె యనితయెంచి వచింతువా నీదు ప్రశ్నమే
యదనున నీవు బల్కువుగ్రదాముదితా యిటు లింతవట్టుకున్. 90

చ. విదితవచోవిహారచణ్ణవిశ్రుతకీర్తిని నేన యంచు నె
మ్మది తలపోసి నీవిటులశమానిని భర్తను గేలి నేయ నీ
కుదగును బొత్తముల్ చదువుకొన్న చెలుల్ మగవాని నొక్కతె
క్క దయను గాంతురే యనుచుఁ గాంతను గన్గొని బల్కె
వింతలన్. 91

చ. అంత నయ్యింతి నిజకాంతు మొగం బవలొకించి యదితన్ను గేలి
చేయుటగా గ్రహించి.

92

గీ. వేల్పుగములను తెక్కింపఁ బెద్ద లీరు
నాల్గుమోముల్ దెవారునటువ లీరు

పుట్ట మొదలుగ శాస్త్రాలగుట్టలన్ని
మొట్ట మొదలుగఁ జదివిసత్తిట్టలేరు.

౪౩

కం. మీరెట్లాడించిన న

ఊరక నేనాడుదానశ్రుద్ధింధంబుల్
మీరల్ చదివించినచో

నేరక చదివితని నాదుశనేరమిది గదా?

౪౪

క. ధీమద్రచనలు పురుషుల

కే మానవతులకుఁ గాదుశ్రీకీడౌ చదువం

గామము బోంట్లకు నంచొక

నేమమ్ము రచింపరై రిశిజముగ మీరల్.

౪౫

గీ. తొల్ల చదువున గర్వమ్ముశ్రద్ధోఁచుఁ గాని

చదువు చదువంగ గర్వలేశములు బోయి

పెద్దలం గన్న విద్వాంసులనొద్ద నున్న

యప్పు డెల్లప్పుడును విసత్యమ్ము గడుర.

౪౬

ఆ.పె. ఎన్ని జనువుకొన్నశనేమగు మోక్షం బొ

సంగు వేల్పుఁ దెలియశజాలకున్న

చదువులన్ని సున్నశసర్వమోక్షప్రదఁ

గనని కట్టిఁడికినికమలసూతి!

౪౭

శా. సారాచారవిచారు వీర లిఁక శశ్వత్సన్మోదసంధాయకున్

కారుణ్యాంబుధి శంభు శర్వు నహిరాశ్చద్రైవేయునిం గొల్చి బం

ధారజ్యైకదవానలాయితకటాశ్ఙ్కశిప్రభావంబునన్

ధీరాహిత్యపదంబు ముక్తిపదమిఁకదేగైకొనన్ గోరెదన్

౪౮

క. ఏదెని గోర్కె యొదవ మ

హాదేవున్ గొలువ మీకుశ్రుతిది యమరుఁ జుడి

సాదరబుద్ధిఁదై వత

పై వతముఁ గొల్పుఁడింకశ్రుత్యు లగుటకుఁ.

౪౯

క. అని పల్కిన సూతునకుఁ

వినయప్రణయంబు లెసఁగిశ్రవిప్రశ్రేష్ఠుల్

ఘనభక్తిం బూజల నిడి

మన మంతరంగ జేసి రట్టితమాన్యులు గలరే?

100

5. మోచకపక్షి కథనము.

వ. అసంతరింబ పౌరాణికరత్నం బిట్లానతిచ్చెఁబదంపడి రమా
జానితో నుమాజాని సలిపిన సల్లాపవిధానంబు వినుఁడు. ముకుందా!
మోచకపక్షిమఁడన గురువు. ఉత్తమాధమమధ్యములన గురువులు
బ్రాహ్మణవై శ్యాక్షిత్రీయులుముత్తైఱఁగులు. స్త్రీశూద్రులెవ్విధము
నను గురువులగుట యొప్పుదు. త్రివిధగురువులలో నుత్తరోత్త
రులు తడివరజులకును, శూద్రులకు నొజ్జలగుట సమ్మతము. అవర
జులుగూడ విద్యోత్కర్షణలమున నుత్తరులకుగురుత్వంబు నెరప
వచ్చు నని కొందఱందురు. మరియు నాశ్రమభేదము ననుసరించి
చతురాశ్రమవాసులును నతివర్ణాశ్రమియుననఁ గురువు లైదు
విధము లగుదురు. పూర్వపూర్వుల కన్న నుత్తరోత్తరులు
మిన్నలు. మొదటి నలువురిలోఁ బ్రహ్మచారి తక్కు మువ్వరకును,
గేస్తులు తక్కు తదుత్తరులగునిర్దురకు వానప్రస్థుఁడు తక్కు
తదుత్తరులగు నొంకనికిని విద్యాధికుఁడైన యెడల గురు
స్థానాధికారియగును అతివర్ణాశ్రమియు నేను సములము.
నావలె నతఁ డొరులకు శిష్యుఁడుగా సర్వాశ్రములకు గురుపదుం
డగు అతఁడు పరమగురువు తత్సమాధికులు గలరు. 101

సీ. కాయచారణధిన్నుకమును సర్వసాక్షి ను

భాత్ము, నాత్ము, నెఱుంగుతనట్టివాఁడు

జాగ్రదాదివ్యవస్థాసారహితోన్నతు

నన్నుఁ దానని గనుఁగొన్నవాఁడు

అరయ జ్ఞానస్వరూపాత్మనియం దాశ్ర

మాదులు కల్పితకమ్మనెడివాఁడు

నిను పజ్జవలెను జేరప్పించును లోకంబు

తనపజ్జ నని యెవఁకాదలఁచువాఁడు

తే.గీ. హార కేయూరముద్రాకారద్యఖిలభూష

ణములు బంగారునుం బలెత్తనామరూప

మాత్రాభిన్నము జగము చిత్రాశ్రునందు
ననుచు సకలంబు తానశ్రియలరువాడు.

102

సీ. ముత్తై మందున వెండిరబోలి ముజ్జగములును
భ్రాంతి దృష్టంబనిరపలుకువాడు
చండాళపశ్వాదిశ్చ సకలమందున నింగి
వలెఁ దాన గలఁడనిరచెలఁగువాడు
దెస లసత్యములనిరతెలియు వానికి దెసల్
భంగి జగము దోచెనపలువాడు
కలయందువలెను జాగ్రత్తపంచము తన
యందుఁ గల్పితమనిరయరయు వాడు

తే.గీ బ్రహ్మచర్యాదులేగానురబ్రాహ్మణాదు
లేనుగా నల బ్రహ్మంబుననేన యనుచు
సంతతంబును నెంచుచునంతసించు
బ్రహ్మనిష్ఠత నొప్పారిరప్రబలువాడు.

103

క. శ్రుతులశ్శాశ్రమిగా స
మృతింప నెవ్వఁడు సర్వశ్రమాన్యుం డగుచున్
క్షీతిఁ జేరుఁ బ్రతిష్ఠయుఁ గను
నతఁడే పూజ్యుండు గల్గరతనికిఁ బూజ్యున్.

104

స. అగుదు నాదేహంబునగుదునా యింద్రియః
బగుదునా ప్రాణంబునరయ సుంత
నగుదు నాచిత్తం బశహంకారమగుదునా
యగుదు నాబుద్ధినేనరయ సుంత
నగుదు నామానసంబగుదు నాప్రకృతినే
నగుదు నాభూతంబులరయ సుంత
నగుదు నాకర్తయునగుదు నాభోక్తయు
నగుదు నాకారకుడరయ సుంత

తే.గీ. కేవలము సచ్చిదానందభావుడైన
నాకు సంబంధ మిసుమంతశ్రేయస్సు

- నగును సంసారభావమశహంకృతి మెయి
జలము చలియింప రవికగుశచలన మట్లు 106
- క. అన్యైయత్తాశ్రమవ
ర్జన్యాయము లాత్ము నందుశనన్ జూచుట సా
మాన్యభ్రాంతిని నియ్యది
ధన్యులకుం గాక తెలియఁగదన్యులకున్ 106
- వ. మఱియు నింకొక మోచకు నుపదేశించెద నందులక్కొక్క చిన్న
గాధయుం గలదు. బాడబులారా! శ్రద్ధమెయి వినుండు. 107
- ఉ. తొల్లిటి కొక్క భూసురుఁడతొరపుబత్తిని వైదికక్రియా
వల్లరిఁ బ్రోదినేసి కలశవై భవమున్ బలుబాములందు సం
పుల్లమనోఽబ్బుడై భజనశ్రముం బొనరించి నిజాత్మవాని బల్
కల్లులుగా నెఱింగి తుదిశగాసిలి రోసి విరక్తుడై యటన్. 108
- చ. విసుఁగు జనించె నాకు సర్వవిన్మతిపట్టువు చావు నొందనే
దొసఁగుగ నెంతు నందుగలశతోయజపత్రవిశాలలోచనా
దిసుఖములెల్లఁ గోరను మదిన్ భవజాలములింకదేవ భో
గసమితిఁ ద్రోసిపుచ్చెదనుగై కొను దీనజరామరత్వమున్. 109
- క. అని యెంచి యెంచి మోచకు
లని భ్రమపడి సకలదేవతావళి నోలిం
గని మ్రొక్కి మ్రొక్కి గాసిలి
జనితాశానాశుఁ డగుచుశ్రీపదిమలభక్తిన్. 110
- కం. త్యజియించి యన్యదేవుల
భజియింపఁగ నెంచి సర్వశ్రభావితభావున్
నిజముక్తి కొఱకు దొల్లిఁటి
గజిబిబి లేకుండఁ గలశగళు నేవించెన్. 111
- సి. జడలందుఁగలఁ యేటిశపడఁతి మోమందిమ్ము
నరసి కోపెలపంక్తియద్ద మమర
ఆలపాలకుఁ దెల్లనైన నెమ్మెనుపై
పూయు బూది జగత్మోసగింప

సౌములున్ జిల్వజంఠ దెమ్ములు మెలమెల
లాడుచుఁ బల్చెడఁగలరిజేయ

లేనవ్వు తలపువ్వుశలీనెడి మవ్వమ్ము
తొండొంటిఁగేరుచుశనొప్పుగుప్ప

తె.గీ. నొరుల నెరసుల వెలిబుచ్చుకపరుసఁదనము
లూనటొప్పదు కుత్తుకశనుంచుటొప్పు
ననుచుఁ దెల్పెడి కైవడిశయలుఁతఁ దాల్చు
గప్పు తెవ్వారి కొదవనిశయొప్పు లీల.

112

సీ. వెసమొలన్ బులితోలుశమిసమిసం జెలఁగుచు
పసలీను క్రొంబట్టుకవలువగాఁగ
పుడమిలోఁగల తత్వకముల నేర్చి గూర్చిన
పటికంపుఁబూసనేకపళము వెలయ
తెలివి మానికఁపుదొంఠగలనేలఁ బడఁద్రోసిఁ
వెనుదన్నుకాలందశమినుమడింప
మిన్నుమన్నుంజేయుక మేల్మోసకతై సా
మేన ముచ్చట లీనుకజాను తెసఁగ

తే.గీ. తబిసిమిన్నలు మొగసాలఁగదనరి కొల్వ
వారలై నిచ్చటన్ మెచ్చిపజ్జ మెలఁగ
నచ్చపుందెల్వి రూపొందిశయలరు ననఁగఁ
దెల్ల నగుమేని నున్జాయశలుల్ల సిల్ల.

113

తె.గీ. జ్ఞానముద్రను ధరియించిసకలధర్మ
వృషవరారోహవై భవశవితతిఁదనరి
నవనవోంకారపద్మాసశనము సుఖాస
నమ్ముగా నిమ్ము దై వారశనెమ్మిమీలు.

114

సం. మాయావటమూలాంచ
చ్చాయాగేయాశ్రయావశసధరాజమునన్
మాయానిరాసఃజ్ఞా
నాయతముద్రం ధరించిశయబ్బుర మెసఁగన్.

115

కం పరతత్వజ్ఞానంబున
 వరవిద్వాంసులకు ముక్తి శ్రీభాగ్యవితరణ
 మ్మూ రహిం బొనరింపగ నిజ
 కరమునఁ గంకణముఁ గట్టుకరుణానిధియై. 116

కం. సకలోపాసకులకు ని
 ప్తకలాపమొసంగి పరమశ్రీసాహార్ద్రాఽఽర్ద్రాఽ
 త్మఃకలాపూర్ణుండయి యిం
 దుకలాపృథ శిరమునందుశ్రీనూల్కొని యుండన్॥ 117

తె.గి. ధర్మనీయసుమూర్తియై శతన్నుగొల్పు
 ధన్యవరులకుఁ గామితశ్రదానమిచ్చు
 దాతయనఁ గిర్తి నెగడినశ్రదైవతంబు
 వక్షిణామూర్తి వేల్పుప్రశత్యక్షఁడయ్యె. 118

క. నీదక్షిణముఖమున నా
 కో దేవరభక్తునన్నుశ్రీనోముమనుచుఁగా
 కోదరభుగ్వాహనుఁడగ
 జాదేవీపాణినాథశ్రీసన్నతి చేసెన్. 119

చం. పరమకృపాకటాక్షములభాసిలుచూడిఁని జూచి యీశ్వరే
 శ్వరుఁడు జగద్ధితంబుగనుకజక్రిః స్వాత్మిపరై కృబోధమ
 త్తరి నొనరించి యాషనునిశ్చయతముం బొనరించి మించె భూ
 సురవరులార! యందఱినిశ్చయజ్ఞాంకగజేసె విముక్తినిచ్చుచున్. 120

క. ప్రియ నాపై దయగల్గిన
 నయమున మన్నించి నన్నుశ్రీనాయకగినదీ
 వుయదార్థము వివరింపుమ
 రయమున నని మనవులన్ సకరస్వతి చేసెన్॥ 121

వ అంతఃప్రభియాలాపనమ్మదితాంతరంగుండై యజుం డిట్లువత్కె. 122

కం. తూచాట తప్పకుండగ
 నోచెలి నేజెప్పుదానిశ్రీనాగిజేయుదువేన్

- నీచిత్త మభిలషించిన
ప్రాచుర్యార్థములు తెలియఁబడుఁగద నీకున్॥ 123
- కం. భోగులను భోగి యగుచు వి
రాగులను విరాగియగుచుఁరాజితధీమ
భ్యోగులను యోగియగువాఁ
దోగరితా! తగును నీకుఁసుత్తర మొసఁగన్. 124
- కం. కావున బత్తిన్ రజిత
గావంబున కరిగి యభవుఁగనిమొక్కిడి యా
దేవు నడుగుమీప్రశ్నము
దేవీ! చనుమంచుఁ బలి శ్రీధీప్తానమఁదై. 125
- ఆ.వె పతి యనుజ్ఞ వడయుతభాగ్యమ్ము గల్గుట
మతి పవిత్రమగుటనతివమిన్న
మన్నగంబుఁ జేరితమత్కటాక్షమునకై
వేచియుండి వేనెత విన్నపమ్ము. 126
- క. దేవా మోచకుఁ గూరిచి
నీవలనన్ వినఁగఁగోరిత నేనిచ్చటికిన్
నే వచ్చితిఁ దయగనుమా
నా విజ్ఞాపనము గొనుమతనన్బ్రోవఁగదే! 127
- క. అని వేడిన పలుకులచెలిఁ
గనుగొని నేనుడువుటల్ జతగద్ధితమనుచున్
మనమున నెంచుచు మునఁబ
ల్కినరీతిని బల్కుదేనొకగిన్ విను! కృష్ణా॥ 128
- చ. కలవుగదా ప్రమాణములుకంజవిలోచన దాల్చువానిలో
పలతొలిమూఁడునుం గరణకపాటవసాఘ్యములౌట దోషసం
కలఁము లింక నాల్గవదిగదాదుగదా యటు లాస్తవాక్యమై
చెలఁగును దానినే శ్రుతిగఁజెప్పుదు రార్యజనావతంసముల్. 129
- కం. శ్రుతికి స్వతఃపరతాదో
షత గలుగె? మొన్నఁదై నక వానఃయవిద్యా

తత మితరప్రమితిత్రయ

మతినింద్యము శ్రుతివిరోధమయ్యెడు నెడలన్.

130

క. స్మృతులు బురాణంబులు భా

రతేతిహాసములు సుజనశ్రరంజకములు నె

క్షీతి వఱలుటకున్ గతమున్

మతి నెంచిన శ్రుతులకున్ సశ్రమంజసమగుటే.

131

క. ఎంచగ శ్రుతిసన్మానన

మంచితములె పాంచరాత్రశ్రమార్గాదులు ధీ

ప్రాంచద్వైభవమొప్పెడు

ఎంచక శాస్త్రములనుచుశ్రవచియింపఁ దగున్.

132

ఉ. అందున నెందునేని శ్రుతుశ్రలాదరణం బొనరించు కావ్యముల్

బొందగునేని వానికినిఁబూజ్యత గల్గునుగాని షట్పదీ

బృందవిలాసవేణిః శ్రుతిశ్రవీధిని మానియదేచ్చఁ బోవు వా

రిందయ జూడఁబల్కఁబడుకీర్తిగఁ బల్కుదు రాగమంబులన్. 133

మ. వ్యవధానం బొకయింత లేక య మదీశయంబైన తత్త్వంబు వే

దవితానంబుల యందెఱుంగ నగు దంతప్రక్రియాచారవై

భవసంహామలం దెఱుంగఁబడు తత్త్వం బెంచగా భావికా

ల వశంబంచు నెఱుంగ నొనుగద శీలప్రోన్నతా! సన్నతా! 134

శా. వేదాచారపరాయణప్రకటలౌకవిద్వాంసులందున్ గ్రియా

వాదుల్ గొందఱు గల్గువారుగద యశ్వారల్ మదీయైకత

త్వాదుల్ గొంచె మెఱుంగు వారలమదీశయంబైన తత్త్వంబు సం

పాదిం త్రాత్మవిదుల్ సమస్తమును శంకపాచారుతన్వంగిరో. 135

వ. నన్ను మోచకుడని శ్రుతులు వక్కాణించు.

136

క. సర్వజ్ఞుఁడు సర్వాత్ముఁడు

ఖర్వభవంతకుఁ డజుండశ్రఖండానందుం

డుర్వీప్రభృతిస్రష్ట య

పూర్వుండను నేనొకండశ్రముక్తిప్రదుఁడన్.

137

క. నాకంఠెన్ బెజవారా

త్తైకజ్ఞానాదిహీనుశ్చందరు మాయా
లొకనివాసులు మోచ్యులు

నాకు ననుచు నెఱుఁగు మీవశనలినదళాక్షి!

138

క. ప్రకృతివిలాసప్రకట

ప్రకరంబులఁ దవులు నట్టివారల్ మూఢుల్
వికలాత్ములు పశునికరం

బకలంకుఁడ ముక్తిదాతనగుదున్ ముగుదా!

139

కం. నాకంఠెన్ మోక్షప్రదుఁ

డేకాలంబునను నెందునెవ్వం దొకరుం
డో కంజాక్షి కలఁడే?

యీకందువ నుడివినఁడనెఱుఁగుమ వాణీ!

140

క. ఏనిటులఁ బల్కుఁగా శ్రీ

జానీ! పద్మజానిరాణీశకలాంచితలో

కానీకజననిశ్రుతిమయ

యై నెగడియు నాకు మివృత్తనర్చన లొసఁగెన్॥

141

క. ఈవును మద్భక్తుండవు

పావనుఁడవు గుణమణీద్ధిపాధోధివిస

ర్భావుండవు గావున నీ

కీ విద్యనొసంగినఁడనెన నీకెవఁడో?

142

మ. శ్రుతిధర్మాచరణప్రవీణులును సంశుద్ధాత్ములున్ భక్తులున్

గతదుర్మానులు నైన విప్రులకు సాకల్యంబుగా మోచకాం

చితవిజ్ఞానమెఱుంగఁజెప్పినగుఁ బ్రశస్తింపం గడున్ శ్రద్ధనో

దృతి చెప్పందగ దెన్నఁడే నిదియ శౌరీ! యన్యమానాశికిన్. 143

చ. అన విని చక్రపాణి పకళలాంతకు సర్వమయున్ గిరింద్రజా

వనజముఖీసహాయు శివుఁబంకజవైదికళావిభూషణున్

మునిజనగేయు సౌరజనశ్రుతకరాంబుజపూజనీయు శం

భుని నుతియించి మ్రొక్కి భవశమోచకుఁ డంచు నెఱింగెనాఘనున్

- శా. సత్యాసత్యపరాపరాద్యఖిలసంశ్చజ్ఞాద్వంద్వవిజ్ఞానరా
హిత్యభ్రాజిత భాస్వరూపుః బ్రహ్మదాశహీనస్వరూపున్ శివున్
నిత్యున్ సర్వజగద్గురందరు భవారనీపాణి నీరేజశో
భాత్యంతామలనైజహస్తు నుతి చేయన్ శౌరి కన్బుల్కలో॥ 146
- గీ. విధివిధమ్ము నిషేధంపుశ్చవిధము త్యాజ్య
వస్తు వత్యాజ్యవస్తు వశ్చవసుధ నింత
వరల నేరపు జ్ఞాని శ్చ నానుదేవః
ఆత్మవేత్తల విధమిదిశయరయుమయ్యః
- గీ. చర్మచక్షఃప్రభావప్రశ్చ సాదములను
బ్రహ్మవిజ్ఞాననిష్ఠాస్వశ్చ భావ మొరుల
కలవి గాదు లవంబై సకనరసి తెలియ
మాయత్రిప్పులఁ బడి యెడఁగబాయలేను. 147
- వ. ముక్తి స్వతఃసిద్ధ మధీతవిద్వాంసులకు మాత్ర మెఱుంగనగు.
పామరు లేవిషయ మెఱుంగక నిద్రాముద్రితులగుదురో పండితు
లావిషయమున మేల్కొని, వినిద్రాభదురిలగుచుం జ్ఞాని మేల్కొను
తావున నజ్ఞాని యెఱుక మాలి నువ్వుండగు. 148
- ఉ. స్వానుభవంబు చేత విమళలాప్త వచోనిచయమ్ముచేత ను
జ్ఞాని నిరంజనాదిగుణశ్చ సారుబరామృతుఁగాగఁ నాత్మసం
ధానముచేయు నాశ్రమవిశ్చేదానము వర్ణ విధాన మింతయున్
బూనఁడు జ్ఞాని సర్వగురుశ్చమూర్తియ జ్ఞాని యగున్ జగంబునన్
- ఉ. జ్ఞానియు మోచకప్రదుఁడుశ్చజ్ఞానియె మోచకుఁ డాత్మవేత్తయౌ
జ్ఞానియ సర్వకారణుఁడుశ్చజ్ఞానియ సత్యుఁడు చిద్భనుండునున్
జ్ఞానియ ముక్తి సర్వుఁడునుశ్చజ్ఞానియ వేదవిదుత్త ముండునున్
జ్ఞానియ భుక్తి ముక్తి యునుశ్చజ్ఞానియగున్ భువనావనుండునున్ 149
- ఉ. వేడినవాఁడవౌట వినిరపించితి భూతహితై కబుద్ధి బల్
వేతుక తోడ నీకు శ్రుతిశ్చిశ్రుతసిద్ధము మౌని దేవతా
బాడబులాదిగా గలుగుశ్చవారలు గోరెడి ముక్తిగానధీ
పోడిమిమై గ్రహించితివిశ్చూతజనాంతిక కైటభాంతకా॥ 151

క. అని శివుఁ డుపదేశించిన

విని వినయము భక్తి గదురకవెన్నుఁడు హరపా
దనలినయుగ్మము కరముల

గొనియెత్తు చు నెత్తి బెట్టుకొనె ఘనులారా!

152

ఉ. నాకు లభించె నేటికిదిరనానివాసుల కందరానిదై

ప్రాకటవెదమార్గచరశ్రపండితమండనబృందలభ్యమై

శ్రీకరమైన విద్యయనిశ్రవేతము రంజిల గద్గదస్వరుం

డై కమలాక్షఁ డాహారునశ్రకర్పణము బొనరించె పేనుతుల్ 153

గీ. కిన్నుగవ హర్షజలములుగారఁ జక్రి

చక్రిభూషణు వలగొనిశ్రవరసహృదయ

జలజ మాఘను చరణాంబుశ్రముల మోల

నిలిపి కృతకృత్యుడయ్యె నిశ్శలత గనియె.

154

ఉ. కావున మీరు నన్ హృదయశ్రంజము నందున మోచకప్రదున్

గ్రావనివాసు నొక్కని నిశ్రంతరబ్రహ్మపదావలంబన

ద్భావుని నొక్కనిన్ గురవకదంబుగ నెంచి భజించి నన్వెసన్

పావనులార ముక్తిమయశభాగ్యము కై వస మౌను మీకిటన్. 155

చ. పరమశివార్పణీయమగుశభక్తిని సందియ మింత లేక స

దురుచరణాంబుజమ్ములనుగొల్పెడి పట్టుల నూని యున్న ధి

వరులకు వెదశాస్త్రములకపల్కు తొకించుక బోధమౌను స

దురుకృప గల్గు కాలమునఁగోరి భజింపుఁడు దేశికోత్తముల్. 156

6. జ్ఞానసుత్తుతి కారణకథనము

ష. మఱియు శివుఁ డుపన్యసించె.

157

క. జ్ఞానప్రతిబంధక మని

ధీనిధులు వచింతురేనిశ్రతెలియఁగ వలదా

వానిన్ వారిజనాభా!

యేనిట వచియింతుఁ బరిహారంపఁగ వానిన్.

158

క. ఈలోకులకున్ జ్ఞానం

బేలా యుదయింపదనుచునెదఁబ్రశ్నింపన్

కాలగళద్రోహంబే

మూలంబనితేలుఁగాదెభోగళయానా:

151

క.

శివభక్తుల కపరాధము

శివబోధమునకును నిందశివవిద్వేషం

బవరోధించును జ్ఞానము

శివధనహరణమును నట్లశ్చింతింపఁ దగున్.

150

వ.

అటులనె యచ్యుతా నాయెడలద్రోహము నాభక్తోపచారము నీధన
వాంఛయు, జ్ఞానాపహారకములు. మరియు బ్రహ్మద్వేష, బ్రహ్మ
ద్రోహ, బ్రహ్మస్వాపహరణములు జ్ఞానోదయప్రతిబంధకములు,
శ్రుతిస్మృతులయు, శ్రుత్యంతములయు, శ్రుత్యంగములయు,
ఁబురాణేతిహాసములయు, దచ్చోతలయు, దదధ్యేలయు నిం
దయు తచ్చోతప్రధ్యేతధనముల నపహరించుటయు జ్ఞాననిరోధ
కములు, వామపాశుపత. పాంచరాత్రాది స్మృతులు వేదసమ్మత
ములు కావుగాన నవియు జ్ఞాన నిరోధములు. శిష్టజననికృ
తియు, శిష్టసంసరనిరాదృతియు, శిష్టజనధిక్కృతియు,
జ్ఞానమున కంతరాయములు. దుర్వృత్తసహ్వసమును,
దుర్వృత్తిజన పోషణమును, దుర్వృత్తి కలనయుజ్ఞాన
ధ్వంసకములు, కామక్రోధలోభ, మదమాత్సర్యాలస్యాదులు
జ్ఞానముం దవ్వొనరించు ధర్మాధర్మేశ్వరాస్తిత్వముల యందు
సంశయబుద్ధియు నభావబుద్ధియు జ్ఞానానుత్పత్తి కారణములు.
మాతాపితరుల కొనర్చు ద్రోహము, సంతాపము, శుశ్రూషాకర
ణము జ్ఞానమునకు వేటుపురుగులు. ఎండవానలకును సితునకును
గాసిలువాఁడు గీముఁ జేరినవానిఁ వర్జించుటయు రక్షింపమియు
జ్ఞానాజనకములు. వాపేకూషతటాకాదుల కుపద్రవము గలిగిం
చుట తజ్జలములఁ దొంగిలుట తన్నీరముల మలయుక్తములఁ
జేసి యశుభ్రపరచుటయు జ్ఞానమొదవకుండుటకు హేతువులు.
వ్యాఘ్ర, చౌరాదిభీతులను గోవులను సంరక్షింపమియు, సాధువు
లకు, గోభూములకు బాధ చేతయుఁ జ్ఞానము పుట్టకుండి దును
మాడు. పశువులయు, మనుష్యులయు, ద్రోవల ముండకంపలు
గొట్టుటయు నడ్డగించుటయు, జెఱచుటయు జ్ఞానానుత్పత్తి
హేతువులు. వశ్యాకర్షణోచ్ఛాటనస్తంభనాద్యభిచారక్రియాకర

జాము జూదమాడుటయు వెలయాండ్ర నృత్యగీతములయందు
 చోభమోహపాశబద్ధుడగుట కవితలఁ గాని యితరప్రదేశములఁ
 గాని యపశబ్దోచ్ఛారణము నేయుటయు, జ్ఞానలతాలవిత్రము
 లనవచ్చును, వర్ణాశ్రమాచారవిశిష్టల కవమతినొనరించుట, వారి
 శుశ్రూష నొనరుపకుడుటయు, జ్ఞానబీజములకు నూషరక్షేత్ర
 ములు, పుత్రమిత్రక్షేత్ర కిశత్రాభ్రాత్రాదులందు మాతృమతి
 మాతృప్రీతియు, గురుపాదులయెడలఁ దదాభావమును, లశునాద్య
 భక్ష్యముల శ్రద్ధయు, భక్ష్యయజ్ఞశిష్టాన్నముల యందుఁ దదాభావ
 మును బరస్త్రీ దర్శనస్పర్శనాదుల శ్రద్ధయు స్వస్త్రీదర్శనాదుల
 యెడఁ దదాభావమును, గురుతత్పుత్రాదులయెడలను బరమగురుఁ
 డైన యీశ్వరునెడలను, ననిష్టాచరణములయందు శ్రద్ధయుఁ,
 దడిష్టసేవనములయందుఁ దదాభావమును, జ్ఞానము నుపదేశించు
 నాచార్యులకు స్వదేహార్పణము సేయమియు, ధనకాంతాదుల
 కాత్మార్పణము సేయుటయు, నాచార్యులయెడ చాలాశిష్టబుద్ధి
 నెయుటయు, నాచార్య నిందాశ్రవణమును, నాచార్యబాధయును,
 తదాధిదర్శనము, తద్వివాదమును, దదనీశ్వరమతియుఁ, దదవ
 మతియుఁ దదుక్తవిస్మృతియుఁ దదుపేక్ష్యతియు, జ్ఞానసంతా
 నమునకు వంద్యాగర్హతుల్యములు. అశక్తుల రక్షింపమియు,
 ఁదన్నిందాపరాధములును, ధనహీన రూపహీనుల కెగ్గొనరించు
 టయు, వారిఁ దెగడుటయు, వారిఁ బరిహసించి యవమానించు
 టయు జ్ఞానపరిపంథులనఁదగు.

161

క. కైలాసవాసుఁ డిమ్మొయి
 నోలిన్ బలుకంగ హరియుగనుత్పాహమునన్
 వ్రాలెన్ దత్పదములపైఁ
 గలించెన్ గేలుదోయి కేవలభక్తిన్ ॥

162

క. మీరు శివజ్ఞానార్థం
 బీరీతి నఘముల మానికయిద్దచరిత్రాం

కూరములు మొలక లెత్తఁగ

సూరిజనుల్ మీనుడి చిత్తశుద్ధిం గనుడి॥

163

7. గురూపసదన శుశ్రావణమహిమ

చ. పరమపవిత్ర! విన్ము గురుశ్చ పాదసరోజవిలగ్నచారుబం
భరసుకుమారతావినయశ్చావము లేమరకెంతయున్ సదా
గురువరు నొద్దఁ జేరికొనిగొల్చిన కౌల్వ ఫలంబు నీకు ని
త్త రి వచియించువాడ విబుధప్రకరంబులు సంతసిల్లగన్॥ 164

క. కలదొక గాధయు వినఁగా

వలయును మీరెల్ల దాశవలనన్ లోకం

బుల కుపకారము మివులన్

గలుగున్ విను భాగ్యమిపుడుశ్చగలిగెన్ మీకున్॥

165

చ. కలుగును గాదె రత్నములుగలిగిన తావున నత్తగుల్లులున్
మలయజభూజకోటరమితనన్ విషభీకరపన్నగంబులుం
గలుగును గాదె లోకములఁగెల్పు మహాదహనోగ్రమూర్తి శి
తలజలరాశిలో గలుఁగెత్తదె ఎతరాజుకుఁ గలుఁగాకమున్॥ 166

క. ఇరువైపు తండ్రి తాతలు

నిరతాధ్యాపనపరుల్ బ్రీకణీతాధ్వరబృం

దరహస్యగ్రంథులునె

యిరవొందఁగఁ బాకయజ్ఞశ్రద్ధిదర వెలయున్॥

167

చ. స్మృతులు శ్రుతుల్ బురాణములుచెప్పిన త్రోవల సంచరించు స
త్కృతి నొనరించు మాన్యులనుశ్రదీనులఁ బ్రొచును భాధవాళిస
మ్మతిల మెలంగు దాసులనుశ్రమన్పు నుదారదయాగభీరతన్
కుతలనివాసియన్ గొదవశకొంచెము గలిగిన లోపమెమగున్. 168

తే.గీ. బ్రహ్మ తద్భునుఁ జూచి మాశ్వాదె యనుచు

బ్రహ్మముమలకుఁ జూపించిశపరమముదము

లొందు నూత్నాశ మీతనిశయొద్ద నొకటి

యభ్యసించితి నని యనుశనమరగురుఁడు.

168

- క. పావనమా గోదాగం
గావరతోయములు ముజ్జతగమ్ములు భవతో
షావళినందునఁ గడగన్
బావనమా విపుచరిత్ర సావకనిభమా. 170
- క. ఏదోషపు బల్మి నొక్కో
నీదోషలతాలవాలతనియతిఁ దలిర్పన్
ప్రాదుర్భవ మయ్యెను గొడు
కేది గొనములెల్ల జనకుఁడెప్పుడు గుందన్ 171
- తే.గీ. చిన్నవయసున గొనములతెన్నుఁ గనమి
పేరు శశివర్ణుఁ డని తండ్రిత పెట్టెఁ గాని
గొనములను గాంచ నిశివర్ణుఁడనుచుఁ బిల్వఁ
దగియె నాతండు కర్మవిధంబు లెట్లొ. 172
- ఉ. ఎక్కువతక్కువంచు గణితయింపఁగ నేల తదీయచిత్తన
మృక్కులితాంధకారములకయావసరాంబుదనిలనీలభా
న్యక్కురణక్షమప్రలయకనవ్యనిశీఢవిధాంధకారమున్
జక్కుగ నొండునారసినఁజాలును రెండవ దేల నారయన్. 173
- సి. ఆశ్రమమర్యాదతనాశ్రయించుట లేదు
వెదనిందై కపిత్రవీణుఁడగును
ఆచరింపఁడు ధర్మమావగింజంతయు
ధర్మధార్మికుల నింకదన మొనర్చు
నెనరు గల దొకింతకనిసుఁగుల యందును
ప్రాణిహింసాపరకత్వమున మెలఁగు
పెద్దలఁ గని లేచిభృత్యభావము గనఁ
డాత్మభృత్యులు గాఁగతనరయు వారి
- తే.గీ తండ్రిఁ దిట్టును దల్లినిత వేండఁ బెట్టు
అన్న నడఁచును జెలియలితనడగఁ ద్రొక్కు
శక్తికొలఁదిని దుర్ణయకవయ మొనర్చు
మీఁదెఱుంగఁచుచెన్నఁటికవాదులాడు. 177

సి. పరవోకచింత లెప్పట్టునఁ బుట్టవు
 పరిహాస మాపిక్త్యశపరులఁ జేయు
 నిల్లాలి చెక్కు చేరయిడి బుజ్జగింపఁడు
 పరునాలి కొఱకునై శ్రపాకులాడు
 తనపంటచేను గత్తొనఁడెన్నటికిఁ బర
 క్షేత్రముల్ హరియించిశచెఱఁగు నెదను
 ఉపకారములఁ జేయఁశూరకెవ్వరి కై న
 నుపకారి కపకారశ్రమోపఁ జేయుఁ

తె.గీ. దనదు త్రోవల కాదనుశతనదు వారి
 నై న గరళంబు దినఁబెట్టియంతకాంతి
 కమునఁజేరుప నెంచునుశక్తప్రమేని
 వలనఁ దోచిన వానిల్లుశవహ్నిచెల్లు.

175

కం. కాదని కొలపుంగొమ్మల
 బూదలిరాకుంగటారిశ్రమునికి చిగురునన్
 ఫేదిల్లి ప్రీలుగుండియ
 మాదిగ లేజాననొకతెశ్రమన్నించె నొగిన్.

176

వ. మఱియు వాఁడిట్లు సంచరించు.

177

కం. ఈడెట్లు తండ్రితాతపు
 రోడాశలసద్వపాగ్రుచి గొనుఁబెప్పో
 గూడుటకున్ మాంసంబును
 నేఁడున్ నాఁడనక విడకనె తినుటకునున్.

178

క. మధుమద్వస్తుచయంబుల
 మధురతమంబగుట కల్లుశ్రమధువనఁగఁ జనున్
 మధువుఁగొన నమృత మేటికి
 మధువే సర్వంబు సకలశ్రమండనమునునౌ.

179

క. మధు వొక్కటిష్టకామి
 న్యధరం బొక్కటియుఁ బరధశనాగమ మొండున్

మధురమనప్రకటమగును వ

సుధను సుధామధురమంబుశ్చోప్ప మధువగున్.

180

క. ఆలన్ బొరిగొను నన్య

స్త్రీలన్ గలయంగఁ జూచుశ్చెన్నఁటి మాటన్

పూలపలెన్ దలఁదాల్చును

కాలము వ్యర్థముగఁ బుచ్చుఁగట్టిఁడివాఁడౌ.

181

క. ఇచ్చకు వచ్చిన యట్లున్

విచ్చలవిడి వాఁడు కంటూశ్చేదులు కొలఁదిన్

మచ్చర మెచ్చఁగఁ దనుఁదా

మెచ్చుకొనుచుఁ దిరుగుఁ బెచ్చుశ్చీరిన కడఁకన్

182

గి. అతని పితరులు సత్యలోకకౌదివాసు

లమరలోకనివాసులుశ్చనతని దుష్ట

చరితవల్లను నిరయవాశ్చసములఁ బడిరి

కొడుకు చెడుగై నఁ గులమెల్లశ్చెడునుగాదె.

183

ఉ. కాలము కొంత యిట్లు చనఁత్రగా శశివర్ణుఁడు రోగజాలజం

బాలవిలగ్నుఁడై తుదకుఁత్రబ్రాణము బాయు నవస్థజూచి ప్రా

ణాలకుఁ బుత్రుకంఠెమరశ్చణంబులు ముందుగఁ దానుదీర్తునం

చోలి విచేష్టుఁడై మరణశ్చమొక్కశరణ్యము గాఁగ నెంచుచున్ 184

క. పౌరలుం బుడమిపయిం బడి

పరిపరిరోదనమొనర్చుశ్చభవశతములకిం

తరతిం గూర్పఁగ నెంచఁడు

హర హర హర యంచు బ్రాకశ్చయజ్ఞుండఱచున్.

185

క. పారుఁడు మద్భక్తుండగు

టారసి తద్దైన్యమపనశ్చయం బొనరింపన్

గారుణ్యంబున వచ్చె న

పారతపఃపూతదేవశ్చభక్తర్షియటన్

186

వ. అమ్మునిసత్తముండు విప్రోత్తముం గని యిట్లు వలికె.

187

అ వె లెమ్ము లెమ్ము భయముశలేశమ్ము వలవదు
నీకు నీకొమరునకకేకసగణి

శ్రేయమైన విధముఁజెప్పెద నిప్పుడు
విప్రవర్య వినుముశ్రవీను లొసఁగి.

188

క. కలుగుం గాదే పుణ్య

స్థలములు మనుజులకు బాపభయముల బాపం
గలయవి భువిఁ దత్పుణ్య

స్థలముల కడుమిన్నయైనదాని నెఱుఁగుమా.

189

క. గోపర్వతాఖ్య మయ్యది

పాపంబుల నెల్లఁ బాపుశభవ్యశ్రేయం
బేపారఁ జెయుఁ గావున

నాపర్వతరాజమునకునన్నెము సరియే.

190

క. పదియారు క్రోసుల పొడ

వది పదియార్క్రొసు పెడఁదశయగు భూధరమె
న్నఁదగిన విలసనములకున్

బదిలంబగు తావు గాఁగఁబరగున్ జగత్తిన్

191

క. పరమేశ్వరి యిచ్చోటం

వరభక్త సపర్యలొసఁగిభవలింగంబున్
ధరశక్తిశ్వరుఁ డని పే

రిర వొందఁగ బెట్టు తాగఁడించె యశమ్మున్

192

స. ఇచట శక్తిశుఁ బూజించి విరించి లో

కాళినిర్మాణధీశనలరెఁ దొల్

నిచట శక్తిశు ధ్యానించి పురందరుం

డమరాధిపత్యభాగ్యంబు గాంచె

నిచట శక్తిశు కర్పించి సేవల బృహ

స్పతి సురదేశికశత్రుమున వఱలె

నిచట శక్తిశుభాగించి శుక్రందసుర

వరుల కాచార్యుఁడైవాసిఁ గాంచె

తే గీ. ఇచట శక్తి శు నర్చించిత మెలమి నూర్వ
శీవరానన దేవేందుశ్చెట్టబట్టె
నిచటశక్తి శు భజియించిత మెందరెంద
రింతగాలేదు కోర్కులనెందు నరయ.

193

సి. పర్వములను నీశుభజియించి యిచ్చోట
నరుడు సాక్షిచ్చంద్రితధరుడ యగును
ధనముమున్నగు నవిదానమిచ్చట బర్వ
ముల సల్పువాడీశవశ్చూర్తియయగు
పుణ్యదినంబులన్ భూతేశుఁ గని ధన
కనకాదులిడ నుమాకాంతుడయగు
శుభదినంబుల నిటనభవుభక్తుల కింత
నీయ సాక్షిన్ముక్తియే యమరును

తే.గీ. పెరదినంబులలో బ్రహ్మవేత్తల కిట
ధనము నీయంగ భౌగంబుతండులాదు
లొక్క పిడికెడుమాత్రంబునొక్క ప్రస్థ
మాత్ర మొసఁగిన ముక్తియుశ్చమహితమగును.

194

క. దురితము తెన్ని యొనర్చిన
పురుషుడు తుదకిచటజేరిత పొగడఁగ జగముల్
మఠణించిన నతనికి నగు
పురహరు కరుణాకటాక్షశ్చమున మోక్షంబున్.

195

క. సారామ్నాయచయాంత
స్ఫారామలవిద్యయందుఁ బాండిత్యంబొ
ప్పారఁ బుడమివేల్పు మహా
కారుణికాఖ్యం బ్రసిద్ధిఁగనిమను నచటన్.

196

క. ఆనందపరాయణుడ
మానితయోగీశ్వరుం డుత్తమాపతి నేవన్
జూనుచు గోపర్వతమున
నే నిరతమ్మున్ వసించుకృపమణీవినుమా:

197

- కం. వానిం దర్శింపుడు నా
సూనుండును నీవు బత్తి శ్రజౌక్కిన యెదలన్
దానం శ్రేయంబగు విబు
ధానీకశిరోఽవతంసశ్రమా యట జనుడి. 198
- చ. అన విని పాకయజ్ఞవసుధామరవర్యుడు పుత్రురోగదో
షనిచయదుష్టగాత్రు నఘనసంచయజాలమలతాపవితు నొ
య్యన నొక వాహనంబుననుకనోదల మంచి రయంబు మీరదో
దొని బహులప్రియాసమునగోనగసానువుఁ జేరె నంతటన్. 199
- చ. కొడుకును జంక నెత్తికొనిగోనగభర్తకు మాటయెన్నిదో
తడవులఁ బాకయజ్ఞుడు బ్రీదక్షిణముల్ బొనరించి బత్తి నొ
ప్పెడి కనుదోయి విప్పి బలుర వేడుక నారసి తత్ప్రసాదమున్
బడసి జగదురు విబుధశ్రమాన్యుని దేశికవర్యుఁ డగ్గరెన్. 200
- క. ఒకకుల మొక యాశ్రమమని
యొక యెడను నొకింతయైనశ్రమల్లమునం దెం
చక మెలఁగుచు నానందా
త్మకలాభాసురునిదై వశ్రతసమున్ గాంచెన్. 201
- క. జీవన్ముక్తున్ గురువరు
నావిప్రుడు గాంచి మోదశ్రమందుచు సుతుతో
వే వలగొవి పలుసారుల్
తా విన్నపముం బొనర్చెశ్రతనదు చరిత్రన్. 202
- వ. అంత నాకారుణికోత్తముండు. 203
- క. కారుణికోత్తముడను దన
పేరికి సరివచ్చు నట్లుశ్రవిప్రకుమారున్
జేరి నిజశిష్యుగాఁ గొని
కారుణ్యమునన్ బవిత్రుగఁ జేసె నొగిన్. 204
- మ. అలఘుప్రక్రియ దేశికోత్తముడు స్వాశ్రత్మానందసంధానమో
దలసద్విక్షణపూరభూతిభయగంధప్రస్ఫురత్తేజ మి

మ్ముల వ్యాపింపగఁ జేయఁ గొన్ని యఘముల్ శపోయెన్ దగన్

శిష్యుగా

వెలయం జేయగఁ గొన్ని పాపచయముల్ శవిచ్చెన్ సరోజేక్షణా.

తే గీ. ఆధియును బోయె వ్యాధియునంతరించె
జమునిలెంకల హంకృతుల్ శశ్రవణపథము
బడుట మానెను దండికి శవగపు లుడిగె
అమలశశివర్ణ నామంబున సార్థ మయ్యె.

206

క. వెనుకటి శశివర్ణుడు వీఁ
డనఁ జెల్లదు పూతచరిత్రమలవడి యుంటన్
జననుతికిం బాత్రంబయి
మను శశివర్ణుండు పుణ్యశ్రమహితుం డగుచున్.

207

సీ. కిందమూలఫలాదుకలం దేశికవ్రవ
రునకు నివేదించిత్రకనుఁ ముదంబు
నమలసమిత్పత్రగుమగుస్పములఁ దెచ్చి
యయ్యవారి కొనంగిత్రయలరు నెదను
కొమరు గనవుంబీళ్ళ నిమిరి యాలను మేపి
యొజ్జకు సంతోషశ్రమొదవఁ జేయు
కట్టి విడ్చిన దోవశ్రతిట్టై నీళ్ళను గొట్టి
తడియార్చి గురువునరకిడును బత్తి

తే. గీ. అదనుకై వేచి యొజ్జలత్రయడుగుఁదమ్మి
తొడను నిడికొని యొత్తి సంతోషమొందుఁ
జమురు మైఁబూసి తలయంటుకస్వామి వెడి
నీళ్ళ స్నానంబుఁ జేయించిత్రనెగడె నతఁడు.

208

క. గురుకు శూషలఁ జేయన్
గురుతరదురితములు దొలఁగఁ శ్రగొన్ని యతనిన్
గురుభుక్త శేషముం గొన
నరిగె నశేషాఘములు ధర్మరామరున కటన్.

209

క. గురువరు పలుకలఁజెవి నిడి
 గురువరు నడుగులకు నెఱఁగితఁగొల్పిన కితనన్
 గురువునకగు బలు నెమ్మియె
 గురుశోభనములకు నిరవుగుర వభవుండొ. 210

ఉ. భూసురసూతి చిత్త మునఁబొల్పుగు పావనతాలతావితా
 నాసమ చారుతావిలసనావళు లెల్లెడఁబ్రాకి చూడ్కికిన్
 భాసురరీతులన్ వెలయఁపఱిన్నని సన్నని కన్నెమ్మిగ నా
 భానిలె వేదశీర్షచయఁవావన బోధలతాంత మయ్యెడిన్. 211

చ. గురువరుడుం జెలంగి కొనఁగోట విభూతిని సుంత శిష్యుడై
 పరగ విదల్చి తొల్చుదువురబల్త లలూనిన మేలితెల్వి ని
 బ్బరముగ నానతిచ్చి శివఁభావ మొసంగిన శిష్యవర్యుఁడున్
 గరిమ పరోక్షదర్శనముకల్మి నెసంగె విహంగవాహనా! 212

క. నేనే తానని యెఱుకం
 బూనెన్ శశివర్ణుఁడమలకముక్తిం దోడ్తో
 నూనెన్ నాశీకాజ్ఞా!
 యౌనే మద్భక్తవరులకప్రాప్యంబున్. 213

స. పాకయజ్ఞుఁడు జ్ఞానకపాకోన్నతిం గాంచి
 నాకొధివాసుడై శయమరుఁ డయ్యె
 నరికనివాసంబుఁబొరఁగి తత్ప్రితరులు
 నూర్వలోకసుఖంబుఁబొంది మనిరి
 శశివర్ణుఁగన్న వంశశమ్ము దేశమ్మును
 గడుపవిత్రములనేఁపునత కెక్కె
 ఎనరాని కూర్మిఁగ్రాఁకక్కున జురుక్కునఁ జక్క
 నతఁడు నొక్కిడి మోవితనలరు నటు

తే.గీ. కిసలయాధర కడజాతిఁబసివి యయ్యు
 నెదురుగా వచ్చి గౌరవఁజేసఁగ వేల్పు
 సానిమిన్నలు కేలంటిసరస మాడి
 వారి క్రేగంటి చూడ్కులకగరవించె.

చ. అది యటులుండనిమ్ము విహాగధిపవాహన! యింక నొక్కగా
ధ దనరు బల్కుదున్ శ్రుతిపథమ్మున కౌను సుధావిధమ్ము నె
మ్మది వినుమయ్య దానగురుశ్రమానితపాదసరోజనేవనా
భ్యుదయపరంపరల్ దెలియుశ్రమొయ్యన లోకహితంబు చేకురున్.

క. పటుధనమదములు వరలగ
విటపతులెల్లరును రసికశ్రవిభవమలరి ముం
గిటఁగావులుపడి యుండగఁ
గుటిలాలక యోర్తు వారశ్రకులమున వెలయున్.

216

క. కులవిద్యయందు మిక్కిలి
వలఁతి యగుట నాటవెలఁదిరపతిసంధోహం
బుల కనుసన్నన ద్రిప్పున్
జలజాసను వంటిశుద్ధశ్రుతుల నైనన్.

217

క. మును లంతవార లైనను
మననంబులఁ గట్టుపెట్టశ్రమనవుల్ చనవుల్
వినయమ్ములు పచరింపన్
జనుచుందురు దాని చెన్నుశ్రవవి దవిలినచోన్.

218

తే.గీ. బిత్తరించెడి కనుదోయిశ్రవినరుహాక్షి
చిత్తజాశుగళతము వర్షించుపట్ల
నెట్లు జగజెట్లుకానంతశ్రవెట్లుఁదనము
పోకడలు గాంచుటన్న యశ్రలోకవార్త

219

సి. అడుగులఁ జిరుమువ్వశలలర నృత్యము నేయ
నలయురాయని జాలిశ్రసౌలము వారు
మునివ్రేలు నునుచెక్కిరటను జేర్చి యభినయం
బొనరింప భేషభేషనెడివారు
పెదవి మెదల్చి సౌరుదలిర్ప శృంగార
పదము పాడినయబ్బిరపడెడివారు
అత్తరుగంధమ్ముశ్రనందీయ వలపులు
తలఁపులు గొనసాగశ్రమెఁగువారు

- త.గి. పిన్నలున్ బెద్దలున్ సానికమిన్నగన్న
జెన్ను నెన్నుచు నాలేమకచీరచెంగు
గాలి పోకిన ధన్యోఽస్మికత లిఁకేల
యనుచు నెవరికి వారలేయలరు చుందున్ 220
- క. నీయిల్ బంగారముగా
నూ యని మున్నెవ్వఁడాడెనో కాశీవే
శ్వాసతనము బంగారం
బై యొప్పును సకలకనకకమయ్యెడఁ జేరెన్. 221
- క. కాసుకొఱకు వీసము కొఱ
కై సారెకు లేనివలపుఁగన్నడు నట్లుల్
జేసి విటసమితిధనముల
రాసులు రాసులుగ నిరుకకరమ్ములఁ గొనియెన్. 222
- ఉ. తల్లిని దండిన్ నన్నలునుదమ్ముల వారి సతీసుతాదులన్
జెల్లియలన్ తదీయసుతకనేతృసుతాప్రకరంబులన్
వల్లె యనంగ నోమి వరకవారకులాభరణంబనంగ రా
జిల్లెను దల్లతాంగి సిరిశ్రేణే నగుకార్యము లిట్టులేగదా. 223
- క. మరి పదియార్వన్నెయ బం
గరు నునుడాల్ డాకురేకుకలలకునెచ్చా
హరువుల నీనెడి బిత్తరి
కురువులు మరువులకు నెల్లగురువులగుఁ జూమి. 224
- పి. ఒకనరుపై వెట్టియొలయ నూర్వశి వట్టి
బేల యీచెలి ముండిశ్రేణ నుడువ
రంభ యెంతటిది యీశరామ డగరఁ జేరి
దిద్దగా వలెఁగొన్నియొద్దికలను
సరసుల బెదరుకన్సన్నల నారయు
హరిణకు నీలేమకగునె నవతు
పేరుచేఁదెల్లమౌతీరు తిలొత్తమ
కదిదీనితో సరియగునె యెందు.

- తే.గి ప్రియులు దగ్గరి కొరతెనిశ్ పెరిమ తొలుక
గులుకి కులుకంచు పట్టులశ్శలను బార
వశ్యమున మాయఁజాలనిశ్పడఁతు లగుట
దీనికిని వేల్పుసానులుదీసిగట్టు. 225
- క. మిద్దెల మేడలఁ గట్టెన్
విద్దెల నేర్పించె బందుశ్చిసరంబులకున్
బెద్దయయి యన్నఁటికి నే
యొద్దియు నెందైనఁ గననిశ్చయొప్పుల నెననెన్ 226
- ఉ మోమున గోము సన్నగిలశ్చొల్పుగు చెక్కిలి నిగు తగ్గఁగ
న్దామరలందు గంతలిడుదశ్శులు బెశ్శులు వీడికొల్ గొనం
సాములు దక్కి మన్మధుఁడుచయ్యన వెరొక తావుఁజూచి కో
నామదిరాక్షిపై ముదిమిశ్చయల్లన నల్లనఁ బొకె వింతగన్. 227
- క. కవివరులు గలము గైకొని
వివరించెడు చిత్రచిత్రశ్చివివిధాంచితవై
భవముల కెనయై యలరును
నవరస భారములు దానిశ్చనాట్యము లందున్. 228
- క. గణికామణి విన్నాణము
గణియింపఁగ లేరువేయికరణాలై నన్
గుణియింప నేరరెప్పుడు
ఫణినాథుని వంటిగణకశ్చవర్యు లెలమిమై. 229
- క. ఆయాటది నేర్చును శా
స్త్రీయము దేశీయ మన్యదేశీయము జా
తీయము గానము నృత్య
మ్యాయుగ్మలి కెవతె సాక్షిశ్చయగును దలంపన్. 230
- క. మును మున్నరికం జేసిన
తనపాపములే పిశాచశ్చతతియై వారాం
గన పయిఁబడి బాధించెను
పెనుదొసఁగుల నేతలెప్పుశ్చితగావుగదా. 231

- క. వయసు మదంబున నొకయిం
తయు నయముం గనకనిటుః శ్రతఃగూడ సుఖ
మయమయి మెయి శాస్త్రిన్
వయ నెడలిన వేశ సానిశవనటం గుందెన్. 232
- క. శుభశోభనముల కిరవగు
సుభగావేశ్కాలామశ్రుక్కి ముదిమి రో
గభరవివశాంగియై పా
ణభయమునఁ దవిలి మనసుశనం దిగులొందన్. 233
- క. అచ్చపుటుమ్మెత్తల
యొచ్చెము తెచ్చోటనైనశ్రనొగిఁ గనఁబడు నే
యచ్చెలువ గట్టు లంగా
కుచ్చేశ్శను గాక యెవఁడుశ్రగోరినయేనిన్. 234
- క. మిలమిలలాడెడు మెని
గులు కళికి ధరించు జిలుఁగుశ్రకోకిన్ రైకిన్
వెలయించుచుఁ బైపై గం
తులనిడి చూపరుకుఁ బట్టుశ్రతొందర లొనఁగున్. 235
- తె.గీ. ఎటుఁగ కుండిన యైన యశనిష్ట మింత
బ్రహ్మ విష్ణున కొనరించుశ్రపలుగు దాని
నాకు నపరాధ మొనరించుశ్రనాలివాని
గాఁ దలంతు రమేశ నిశక్కముగ నేను. 236
- క. నేవేరు నాత్మనిష్ఠుం
డౌవాఁడును వేరు ననుచుశ్రనరసెడి వారల్
భావింప మూర్ఖులే గద
నేవింపఁగ రాదు వారిశ్రజేరియెవండున్. 237
- క. సకలోపనిషద్గ్రంథ
ప్రకటార్థంబుల నిమిద్భిరపలికితి పుద్య
ద్వికృతిం బల్కెడి యోగము
వికాయముల విడువఁదగుముశ్రనిప్రవరునకున్. 238

ఉ. జ్ఞానవిభూషితాత్మఁడయ్యత్రవక్త్రధరా యొక యోగివర్యుఁ డ
జ్ఞానియుఁబోలె నాఁకలిత్రనైఁవక కాలెడి కుషీమంట నె
ద్దానను నైన నార్పుకొనినదా ననువు ల్నిలువంగ నెంచి య
మ్మానిని యిల్లు సొచ్చె నరతమాత్రుఁడు నైఁవఁగలాఁడె యాఁకలిన్

వ. ఆయక్షరయోగి విలక్షణయోగినామధేయుండు. 240

క. సారబ్రహ్మపదస్థుం
దై రాజిలు యోగి తనగృతహాభ్యంతరమున్
జేరఁగ వారసతిమణి

యారసి తా లేని శక్తితనందుచు నంతన్ 241

సి. బత్తి తోడుత నిల్వఁత్రబడి హజ్జ కెందమ్మి
కెంపులు దన్ దలతపెంపుఁ జివురు
టాకు కెంజిగి సరితమై కనుపట్ట సా
ష్టాంగదండప్రణామాళి నొసఁగి
వలపులన్ మొలపించుతపన్నీటితో బాద
యుగళమ్ముఁ గడగి బాతగొప్ప జిలుఁగు
సరిగ పయ్యెద నొత్తి నరగ ఁదత్పదతోయ
ములఁబుడి నెళ్ళతోఁత్రబొసగఁ ద్రావి

తే.గి. పూజ లతనికి నొనరింపత్రభోగయువతి
కగద మానె పిశాచంబుకలవలి కేఁగె
చేతితో ముట్టి దీసినకభాతి మీర
మనమునను బొల్చె స్వస్థతకమగువ కపుడు 242

సి. గంధంపుఁ బూతచల్లందన మొప్పారు
దెందంపు బాపఁడారచందన మిదె
కంబూర పల్కిదేతకప్పురంబును నెక్క
సక్కె మాదెడి కీర్తి నజాలువాఁడ
కెంపుసొంపుల నింపుత్రకెంగేలి డాల్వాడ
నర్పింతుఁ గుంకుమత్రబందు మిదిమె

గొనుము తమ్మంమిదేశగొనబై న కెమ్మోవి
బలుకాలి జిగిసిరి శ్రవరలువాడ

తె.గీ. యనుచు నుపచారవాక్యమ్ము శ్రుతివమిన్న
జాణ గావునఁ బడరించి శ్రజ్ఞానయోగి
వరున కొనఁగె నపూపాదీభక్త్యములను
సత్కృతులకును నాతఁడత్యంతసించె.

43

క. సన్నని వలువ లొసంగెను
చెన్నగు పూవుల నొసంగెఁజెలఁగుచు నలుఁతన్
హొన్నుజగా నేరళమిడె
నన్నెలఁతుక దానికాతఁడందె ముదమ్ముల్.

244

వ. అది యెందేని సపపాదించిన పుణ్యలేశంబున నిట్లువేడె. 245

ఉ. నీవు పరాత్మానిష్ఠుడవు శ్రునిననినంత మదీయరోగముల్
బోవుట గల్గె నాయసువు బొందిని గల్గెడు సంతవట్టుకున్
నీవ కదా ప్రపూజ్యుడవు నేజగతిన్ మనునన్నినాళ్ళు బూ
జావిధి నిన్నుఁ గొట్టుటకు శ్రమమృతి లంగదె యోగిపుంగవా. 246

క. అన విని ప్రార్థనవశం
బున నాతండీయకొనెను శ్రపోవదుగాదే
తన ప్రార్థనం బనుభవ
మునఁ గాక మరొక్కమాఁగఁగమున గోవిందాః

247

క. మూఁడేడు లిట్లుభోగపుఁ
జేడియ తలమానికంబు శ్రచేయు సపర్యన్
బోడిమిమెయి ముక్తిఁగనెన్
చూడన్ ముక్తికిని వేరెశచొప్పులు గలవే.

248

అ.వె. వారవనిత దాశపరివారమును బాంధ
వాళి ముక్తిఁగంచి నారజ్ఞాని
నెఱిగి పూజఁజేసి యెందరెందరు ముక్తి
నొందలేదు మున్ముగకుంద వినుము.

249

తే గీ. ఎచ్చటెచ్చట సుజ్ఞానిశయెనయు నిరత
మచ్చటచ్చటనే నుందుకనంబుజాక్ష
యెంత దవ్వల నున్ననుశ్చనెటిగి జ్ఞాని
కెఱగ వలయును మోక్షార్థియింత నిజము. 250

మ నిముసంబై న తదర్థకాలమయినన్ శనిల్చున్ లసజ్ఞానయో
గి ముదంబందుచు నెచ్చటెచ్చటనుచక్రక్రీః సర్వతీర్థంబులన్
విమలార్మిప్రకరోరున్మత్యములతోశనిచ్చేసి నిల్చున్ సదా
సముద్రున్ గల్గి డొకండు నెందు మది నెంచన్ జ్ఞానపూతాత్ము
తోన్ 251

చ. వలిమల కూర్మిపట్టి పయశ్చక్రిలు నెమ్మిని మీరుచుండు ని
మ్ముల నెదయందు జ్ఞానమణిశపొల్పుఁగ నిల్చు మహాత్ముపైన నా
కలరెడి నెమ్మి జ్ఞానియొక్కఁడాత్ముఁడయౌనని నిశ్చయించితిన్
దలపఁ దదన్యులందరు నుకదారులె యైన మదన్యులేగదా. 252

తే.గీ. నే వచించిన విద్వేనుశనిక్కమెవ్వఁ
డాత్మ గ్రహించు నవ్వాఁడశనంత విద్య
లాదరింపక విడుచుధాశన్యములఁగొన్న
వాఁడు పొల్లును విడువఁ డేకపంకజాక్షి. 253

క. ధర యెల్ల జలప్లుతమై
వరలెడి సమయమున దప్పిశ్చవారింపఁగఁ గూ
పరసంబుల ఁగోరని వడి
యరయఁడు సుజ్ఞాని యెన్నఁశ్చామ్నాయములన్ 254

క. సులభంబే నరజన్మము
సులభమె త్రైవర్ణికై కశశుభజన్మంబున్
సులభమె బ్రహ్మజ్ఞానం
బలఘుశ్రుతివాక్యమననశమదిసులభంబే. 55

క. అతివర్ణాశ్రము నద్వయు
సతతానందస్వరూపుకసద్గురు నొకనిన్

మతి నెఱుంగని వానికి నే

గతినై నను నెన్నఁడై నఁగలుఁగునె ముక్తుల్, 256

ఉ. నన్ను నెఱుంగకుండఁగ మఱనంబున మోక్షము నొందఁగోరు వాఁ
డెన్నఁగ నాకసంబు గొనియే దెరచాపను చుట్టనట్లు జో
కన్నెరి చుట్లు చుట్టుగొనఁగఁదమకించెడి మూఁరుఁడించుబ
ల్కిన్నుడి బీరువోదుగదఱజ్ఞానియె ముక్తికి నర్హుఁడే జుమీ! 257

ఉ. ఎత్తి న యట్టిపుట్టువులఁ నెయ్యెడ నించుకయైన పాపపున్
వృత్తుల పొంతఁ బోక కడుఁ పెంపుఁ దలిర్పెడి పుణ్యశీలసం
పత్తిని బూసువాడగునుఁ బ్రహ్మవిదుండు మదీయమౌ దయన్
జిత్త వినిర్మలత్వములుఁ జేకొను వారలె జ్ఞానపాత్రముల్. 258

క. అపరోక్షజ్ఞానము దృఢ
మెఱుఁడగు దేహికిని నప్పుడే పుడమినినో
యపఘనముంబడుగు సంత
నపనయముం గాదు భేదఱమవ్వలఁ బోవున్. 259

క. తొలుతనె నిక్కంబెంచిన
కలుగని సంసారమెఱుకఱగలిగినచో న
వ్వల కాయమెడల నింకం
గలుగునె సంసారచక్రగతులిట్టివియౌ. 260

క. కానన్ బ్రహ్మత్మజ్ఞా
నానూనశ్రీలెసంగుఁ నంత్యభవంబం
దోనశిననేత్రీఃయనియీ
శానుం డానతి నొసంగెఱసంయములారా! 261

చ. పలికి యిటుల్ త్రయీమయుఁడుఁ పర్వతమూర్ధనివాసుఁ డాత్మభ
క్తులకు ఫలప్రదానములఁకొర్కె కొలంది నొసంగు వాఁ డుమా
లలితకరాంబుజగ్రహణలాలసుఁడీశుఁడు బల్కనేమియుం
గలుఁగమి నూరకుండెఁబలుకంగల దున్నదె యన్నెమెన్నగన్

శా. వేదార్థంబుల నెల్ల నీశు వలనన్ విన్నంతనే బత్తితో
యాదోనాధసుతామనోహరుఁడు శీఘ్రతాంశుస్ఫురన్మస్తకున్

వేదండ్రోజ్వలచర్మచారువసనుశ్రవేమారుకీర్తించి త
త్పాదవ్వంద్వము గేలువోయి గొనె మోదంబొప్ప డెందంబునన్

క. మోఁకారింఁచుచుఁ దలపై
ప్రాకటభూషణము గాఁగఁపద్మదళాక్షుం
డా కైలాసనివాసా
స్తోకామలపాదయుగముశ్శొక్కుచు నిలిపెన్. 214

క. శివునిప్రసాదమునఁగే
శవునికిదొరఁగుటయుఁగల్గెఁనంస్కృతిగతిప్రా
భవముననభవుఁడు భగవా
హనుముందటదివ్యనృత్యశ్రమాదృతి సలిపెన్. 215

క. సురలును సురపతియును దన
పరివారము గాఁగతనదుశ్రపజ్జల మెలఁగన్
హరుఁ డందరితోజనెఁ బుం
డరీకపురవరము నెనసిశనన్ ముదముండున్. 216

క. అని సూతుఁడు వినిపింపన్
విని మునిజననివహమంత్రశ్రవినయ మ్మొదలన్
జనియింప దండ నతిశత
మొనరించిరి సూతునకు నశ్రహ్నోయదితగదే? 217

8. వ్యాఘ్రపురమున దేవోపదేశము

క. పిదప సభాసదు లెడఁగన్
ముదమును సంభ్రమము జెలఁగిశ్రముప్పిరిగొనఁగా
నదమలవదనాలంకృతి
బొదలఁగఁ బ్రీతిఁబొంది రతులశ్రహ్నాతున్ సూతున్. 218

చ. గిరిశుని వల్ల జ్ఞానమిటుకేళవుఁ డాత్రముతో గ్రహించి భా
సురమతిమద్వరిఘ్నఁడయిశస్త్రత్యచరితుఁడు నయ్యెనంచు బం
ధురతర వాగ్విజృంభణమునూర్కొనఁబల్కితివీవు పిమ్మటన్
హరి చరియించె నెట్లుకరుణాకరవాకొని మమ్ముఁబ్రోవవే! 219

- ఎ. అంత లోకవిఖ్యాతుడైన సూతుండుపన్యసింపందొడంగె. 270
- చ. వ్రతిజనముఖ్యులార! గడుశశ్రిద్ధమెయిన్ వినుఁడీవచింతు దై
 షతమణి శర్వుతోడ హరిశ్వామృపురంబును జేరుచున్ నమ
 స్కృతు లొనరించి స్తోత్రములఁజేసి తదాజ్ఞను బొంది గరుడాం
 చితనుతవాహనుండగుచుఁజేరె వికుంతపురంబు నాదబన్, 271
- ఉ. ఎంతటి ధన్యుడయ్యెఁ బరశ్రమేశ్వరపాదసరోజభక్తుడై
 అంతము లేని సంస్కృతికినంత మొనర్చి రథాంగపాణి ని
 శ్చింతగ నేగువాడని యశ్రేషసురల్ నుతియింపుసొంపు ల
 త్యంతముద మ్మొనర్ప నసురారి వికుంతముఁజేరి రాజితెన్. 272
- ఉ. పిమ్మట విపులార! బలుశ్రవేల్పులు వేలుపుఁబెద్ద నగ్రిభా
 గమ్మున నుంచికొంచుఁ గరశకంజము లెత్తుచు భక్తితోఁ బ్రిణా
 మమ్ము లొపర్చి స్తోత్రములుమానితరీతిఁ బఠించి మేలిప
 శ్చమ్ము జగమ్ము మెచ్చ ఫణిశకాయకి డగ్గరఁబల్కి రాయ్యన్
- తె.గి. వోయిలించిన చేతులఁదోయజాక్షి
 మనవిఁజేయుదుమానతిమాకొసంగు
 మయ్య వెనకయ్యయ్యయ్యనొయ్యనీవు
 విన్న గోప్యంబులందెల్పువేడెద మీట. 24
- క. అని పలికిన హరిమీరడి
 గిన యార్థము లోకహితముశ్రేయలశుభదం
 బును నైన మీకునేఁ జె
 ప్పను శివుడే మీకుఁ జెప్పుఁబదుఁ డయ్యెడకున్. 275
- క. హరుఁ డిప్పుడు నుండును బుం
 డరీకపురవరమునందుశనం గావున మీ
 రరుఁగుం డానగరము జను
 స్వరాట్పురుషహృదయజలజశ్రవరమధ్యమనన్. 276
- చ. వ్రతిదినపక్షమాసముతుశవర్షములన్ గడు శశ్రిద్ధతోడ నే
 వ్రతియయినన్ బురంబు జనశవానికి మోక్షము లభ్యమెన్నఁ గా

మితములకెల్ల ప్రాపుమిత్రమీరు నఘంబులనెల్లఁద్రోపు ను
చతిశయముల్ వచింపవలెనాపురి వ్రాభవ ముగడించుచో

క. జపియింపుఁడు పంచాక్షరి

తపముల నొనరింపుఁ డచటదర్శింపుఁడు వే
లుపులకు వేల్పునఁ జను ఘన

కృపామయుని శంభు శర్వుఁగీర్తింపుఁ దొగిన్.

278

క. మీపున్నెమ్మున నభ్ర స

భాపతి ప్రత్యక్షఁడగునుశ్చపావనులారా!

రేపో నేఁడో యయ్యెడ

కే పయనం బవుఁడు మీరశ్చలిందలు వినుఁడి.

279

సి. సిగమీఁద సొగసు నింతపఁగఁ గూర్చి దిద్దిన

చిన్నారి జాబిల్లిఁచిందులాడఁ

జక్కనై యొప్పు కెంతజడల నడుమ వేల్పు

పేరు ముత్తిరులైశ్చసారె తొలక

సన్నని నూనూఁగుశ్చసౌరులందెడి పాప

జందెముల్ చిటుతబొరజ్జను నటింపఁ

గుత్తుకఁ గలనల్పుశ్చకోర్కెలనెడి యాగి

మానికంబన తఱ్ఱుశ్చలూని మెలఁగ

గీ. మేల్మిబంగారు కడియముల్శచాల మోయ

మొనసి రుదురాక్ష తావశంశబులును గదల

మహితతాండవపాండిత్యశ్చమండితుఁ డగు

నభవుఁ డచ్చట మీకుఁబ్రశ్చత్యక్షమగును.

280

ఉ. భాను గృశానునిన్ శిశిరశ్చభానుని గన్నులు గాగఁ నేలి యా

జానుకరద్వయుండునయిశ్చస్వర్ణరవిభూషణమండితుండునై

మేనున బూది బూసికొనిశ్చమేదురహారము లుల్లసిల్ల నీ

శానుఁడు మీకుఁ గానఁబడుఁజయ్యన నేఁగుడు మీరలియ్యెడన్.

క. మెరనెడి చిరుమువ్వలతో

వలెడి మొలనూలు వెలయశ్చప్రన్నని మొల్లల్

కరణిని జందుర పగిదిన్

మురు వెననెడి తనువుతోడశపురహరుఁ డలరున్.

282

మ. భవభీతాత్ముల నోముచే యొకటియున్ భక్తే ఘముం గాంచి చె
ల్వవు చే యొక్కట నొక్క డక్కఁగొనిమోశ్రయంజేయు చేయొ
క్కట

క్షవినోదోజ్వలహవ్యపాహను నొగిన్ శశిలించు చేయొండు పై
భవముల్ జూపఁగ దర్శనం బిడు శివార్వామాంగుఁ డత్తాపునన్ 283

క. ఇంచుకయును నాత్మానం

దాంచితభూజాగ్రభాగశ్రమందుండ చ్యుతిన్

గాంధక యభ్రసభాపతి

నించుచు మీకోర్కి దర్శనీయుఁడు మీకొ.

284

క. రాగాదిదుష్టకల్మష

పూగంబుల నంటకుండిశ్చాతంబయి నీ

రోగమును ప్రసన్నంబగు

భోగివిభూషణుని మూర్తి శపొలుపులఁ గులుకున్.

285

క. ఉపదేశించును శంభుం

డపరోక్షజ్ఞాన మంతశకన్నన్ మరి మో

క్షపదము వేరే గలదే

సుపర్వపర్వేందులారశసుమతిన్ గనుఁడి.

286

క. అని పల్కిన పలువల్కులు

విని వారలు పుండరీకశ్రవిమలపురమ్మున్

జని జనితభక్తి తాండవ

ఘను ఘనకారుణ్యవర్మః ఘను గాంచి రొగిన్.

287

వ. అచ్చట.

288

స. పూతభస్మోద్ధూశశనాతినిర్మలతను

సంగతిన్ తపములశసల్పినారు

పంచాక్షరీమంత్రశ్రపాటవమ్ములెఱింగి

మించి లక్షలను జరపించినారు

ఉత్త మోత్త మధనాశలుక్విసుపర్వుల
కెఱఁగి దానమ్ములశనిచ్చినారు
ఆత్మార్పణముఁ జేసిరయభవదేవుని మనః
కుసుమంబు లర్పించిరగొలిచినారు

తే.గీ. భావముల యందు నభ్రసభాపతిప
భావముల నిల్పి కోర్కులుకపండు ననుచు
నేవ లొనరించినారుసంత నేవ్యులై న
చైవతజ్యేష్ఠఁడాదిగాఁగదనరువారు.

289

ఆ.పె పదమమంత్ర మగునుకబంచాక్షరపవిత్ర
మంత్రరాజ మెంచకమహితశివుఁడు
లోకగురువు నగునుకలోకమంగళమగు
సప్రణవము జపముకసల్పునెడను.

290

కం. పంచాక్షరమంత్రం బిది
యెంచన్ వేదాంతసారకమెద నిల్పిన వాం
ఛించిన దేయదియును లభి
యించున్ భూసురులు వినుఁడిగియిది నిక్కువమౌ.

291

కం. శక్తికౌలఁది నెవఁడేనియు
భక్తిన్ గిరిశునకుఁ గడు సకపర్యలు సలుపన్
భుక్తియు ముక్తియుఁ గాంచున్
త్యక్తభవుండగుచు బరమశ్రతత్వ మ్మరయున్.

292

క. లోకికవైదిః సుతవాక్
ప్రాకటసన్నతుల నతులశపరమేశ్వరునిన్
లోకార్తి హరుని హరునిన్
పాకారిప్రభృతిసురలుకవల్క్విరి భక్తిన్.

293

చ. పరమకృపాకటాక్షరసకభాసురవీక్షణుఁ డార్తరక్షణుం
డరసి సురేశ్వరాదుల నిశ్రస్తసమస్తదురంతపాపులన్
గర మొనరించి ముక్తి నయకమృవచఃప్రకరైకపారసుం
దరతరనవ్యనవ్యవర్తశాండవలీలలు సూపెవారికిన్.

294

తె.గీ. తాండవంబును దర్శింపఁజేదనర ముదము
తోడ వినయంబుతో భక్తితో మహేశ్వ
రునకుఁ బ్రణమిల్లి దివిజవశ్రుత్ ప్రియంబు
గదుర సల్పిరి మేలి విశ్వాపనమ్ము.

296

క. మాభాగ్యము సామాన్యం
బే భావతీత మాకుశనిచ్చట నీవున్
నీ భార్యామణి దర్శన
లాభమ్ము లొసంగి నారకలభ్యుల్ మీరల్.

295

క. అమ్మా యయ్యా యుపదే
శమ్మొనరింపుఁ డపారశసంసారవినా
శమ్మొనరింప నుపాయ
మిమ్ముల మీకొసఁగు వారకమిదె నతిశతముల్.

297

క. అవ్వేడికోలుఁ గొని తోల్
దువ్వలు వలరారువేల్పుశదొసఁగు తొలఁగ వా
కుశ్రవ్వంగఁజొచ్చె నట్టుపై
నవ్వడు వెఱిఁగింతు విప్రుశలార! వినుండి!

298

వ. ఈశ్వరేశ్వరుం డిట్లుపన్యసించె. సర్వజగదాస్పదమ్మును
నైన యాత్మతత్వ మొకండు మాత్రమ్ము తొల్లయుండె
డిది అది చిదానందస్వరూపంబు. ఆతత్త్వం బేననుటకు
సందియమ్ము లేదు. సర్వమోహిసవార్ధ్యంబుగలుఁగు మాయాభి
ధానశక్తి తచ్చక్తియ యగు. అయ్యది యాత్మావిచార సమయ
ములనఁగాని యన్యసమయములఁ బొడఁగట్టదు. ప్రళయవేళల
సర్వనాశము సంభవించినను నాత్మఁడొక్కఁ డెట్లుమార్పుఁ
గనకుండును. వాని యంద ప్రపంచ సంస్కారబీజమ్ములు
ప్రతిష్ఠితములు. తా నవిక్రియుఁడయ్యుఁ బ్రకృతివశుఁడై కాల
వశుఁడై కర్మవాసనావశుఁడై యీక్షణపూర్వకమ్ముగ సృష్టి నొన
రించి యందునఁ బ్రవేశించి తన్మోహితుఁడయి జ్ఞాతృజ్ఞేయజ్ఞానా
త్మక త్రిపుటీఘటితచటుల సంసారచక్రబద్ధుండయి చిత్రవిచిత్ర

గర్భసంభూతుండయి సుఖదుఃఖాదిద్వంద్వపరాభూతుండయి యిస్సడమిఁ
బుట్టువుఁ గనును. పుణ్యకర్మ మొనరించిన నరజన్మము గలుగు శ్రుతి
విహితకర్మతతి సాగించి మదనుగ్రహంబున విశుద్ధమతియయి యన్యత
జడదుఃఖోపేతంబయిన కరచరణాది సంఘాతంబున నపేతాసక్తుండయి
ముక్తి కాంతాలలితాంగుళీకరస్పర్శన క్షతూహలోత్పలకితగాత్రుండయి
చిన్మాత్రుని నపరోక్షముగ నెఱుఁగును. 299

క. జ్ఞానమ్ము వలన మోక్షము
జ్ఞానాన్యమువలన నితరశ్రగతులుం గలుగన్
జ్ఞానేతరమ్ములును వి
జ్ఞానోపాయమ్ము లనఁగఁజను సురలారా! 300

క. పుణ్యస్థలసంచార మ
గణ్యాత్మజ్ఞానసాధశ్రకమ్ముగు వేదా
రణ్యాదిసమ లగును శ
రణ్యమ్ములు మోక్షకాంక్షరంజిలు నేనిన్. 301

ఆ.వె. వేలుపులను నేనుశ్రవేదముల్ చదువులఁ
దీర్థములను శై వశ్రీర్థములును
ముక్తి తెరవులం దశ్రమోఘశ్రుతిస్సూర
న్మార్గములును గామేశ్రమహితుల కిల

తె.గీ. అలఘుపుణ్యఫలమ్ము వృశ్శ్రద్ధాచలమ్ము
నాశువిధ్వస్త దురిత వాశరాశి కాశి
సాంద్రభీషణభవత మోశజాలములకు
ఘనతరోష్ణగభస్తి శ్రీశ్రీకాశహస్తి. 303

క. శ్రీమద్వత్మికాఖ్యపు
రీమహితస్థలము పుండరీకపురవర
మీ మహిని వెలయ శ్రేయ
స్కాములు విచ్ఛేయఁదగినశ్రే వస్థలముల్. 304

క. ఏ నుడివితి నుత్తమవి
జ్ఞానము సర్వార్థపారశ్రగమనుచు మీరల్

బూనుఁడు పుంశరీకపు

రీనుత నేవనము ముక్తి శ్రీతి నెఱుఁగుఁడి.

305

క. శ్రుతిసమ్మత మియ్యది నే

నతిఁబడమున మీకుఁ బల్కితయలరుదు సత్య

వ్రతులార! దివిజులారా!

మతిమద్వరులార! విబుధశ్రమండనులారా!

306

చ. అని వచియించె దివ్యలకుశనభ్రీసభాపతి యద్రీజాప్రియుం

డినశశివహ్నిదృక్పయఁ డశహీనజగత్పరిపాలకుండు బం

ధనశతబద్ధజీవశుభశ్రవప్రదమోచకచక్రవర్తి పా

వనసకలశ్రుతిప్రకటనవైభవఁ డీశుఁడు శర్వుఁ డయ్యెడన్. 307

మ. విని వైకుంఠనివాసభాసురసురల్లవేసార్లు భూమీతలం

బున సాష్టాంగనతిప్రతానముల శర్వున్ బ్రీతునింజేసి స్తో

త్రనికాయఁబుల నర్పణమ్మునిడి శుకద్ధస్వాంతులై ముక్తిబం

ధనులై యచ్చట నుండి యెఁగిరి వికంఠంబున్ దగన్ జేరఁగన్

9. ఈశ్వరస్మృత్త దర్శనము

వ. అంత నయ్యణిమాండాదివ్రభృతిమహర్షిఋషభులు సూతునకుఁ
బ్రముదితాంతరంగులయి యిట్లు విన్నవించిరి. పూజ్యవరా! ప్రాజ్యసాయు
జ్యసామ్రాజ్యంబు తెఱంగు సంక్షేపవిస్తారసారవదోనిచయంబుల నుడివి
తివి భవత్ప్రసాదవిశేషంబున భవదుపన్యాసం బెఱుఁగఁగలిఁగితిమి. పుండ
రీకచర్మాంబరధరుండు పుండకరీరాక్ష నండ నఖండతాండవమొనరించి
నట్లుబలికితి వది వినినప్పటినుండియు యిన్నిరీక్షణకుతూహల దోహాలుల
మైతిమి. కాన యదుపాయము దయామయుండవై మాకానతీగదే యని
వేడిన సూతుం డిట్లాడందొడంగె. నందీశ్వరశౌనకసంవాదము తొల్లి
ప్రవర్తిలై. శౌనకుం డొకపరి నందీశ్వరుఁ జేరి నీవీశ్వరసన్నిధానవర్తివి
కదా నటరాజన్మత్యంబులు నీకంటికిఁ బలుసారులు వినోదంబులం గూర్చి
యుండుమమ్ముఁ గరుణించి మాకుం జూపింపుమా యని ప్రశ్నించిన
నందీశ్వరుండు కరుణాకరుండగు పార్వతీశ్వరునకుఁ బ్రణమిల్లి యిట్లు
వలికె. నైలాసాద్రిని భద్రస్మత్యం బిరుసంజల రుద్రుం డొనరించు

నయ్యది యుమాదేవికిని స్కందవిష్ణేశ్వరులకు నాకును మాత్రము చూడనగును. మఱియు శివప్రసాద మేరి యెడ మేరురమై విలసిల్లు వారును మహానటనాట్యవిభూతి నచట దర్శింప యోగ్యులుకాన తత్ప్రసాదంబు సంపాదించు వడుపు నుడివెద. పుండరీకపురమున కరిగి యరుణ గభస్తి నభోభాగ మలంకరింపక మున్న ప్రాతఃకాలమున నార్ద్రానక్షత్ర మునందు మహనీయమైన శివగంగను గ్రుంకులిడి, యకలంకశుచినమీ చీనబహిరంతఃకరణమున విలసిల్లి యీను గల్గని భూసురు నన్వేషించి ధనధాన్యంబులఁ గాని తదితరవస్తువులఁ గాని శక్తి కొలఁది దానంబొసఁగి యేకదినమైన నుపవసించి శ్రీమూలస్థాననాయకునకుఁ బ్రదక్షిణంబు లర్పించి సాష్టాంగదండప్రణామంబులఁ గానుక వెట్టి శ్రీమత్పంచాక్షర దివ్యమంత్రంబు పదివేలు జపియించి యనుదినము నొకవత్సరము పాటు శివగంగాస్నానాంతరమున క్షేత్రపాలకు నుపాసించుచు శ్రీమదభ్రంశభా పతిని వాని సతిని దర్శించుచు దండనతుల నెఱగుచు యథాశక్తిఁ దను మనోధనములు తదాయత్త ములని నివేదించి నియమంబు నడిపిన పుణ్యులకు మహాదేవప్రసాదం బెనంగు నిటులొనరించి పారికాంక్షజనంబు లెందఱెందఱో యీశ్వరనృత్యదర్శనభాగ్యము లొందఁగలిగి సఫలీకృత మనోరథులై రస విందుము. అని నందీశ్వరుం దానతిచ్చిన నాకర్ణించి తత్ప్రకారం బొనరించినఁ దృప్తుండై గిరిశుండు నృత్యవైభవముఁ జూపించి కృతార్థుఁ జేసి శౌనకాః శాకల్యకృతపదవిభాగ మనుసరించి యాదివేదమైన ఋగ్వేదము నిర్వహించునది యని యానతీయ నట్లొన రించెను. శౌనకుఁడే తద్రహస్యమును నిజశిష్యురత్నమైన యాజ్ఞవల్క్యున కుపదేశింప నతఁడును దాని ననుసరించి కృతకృత్యుడై తాండవదర్శన బలజనితబుద్ధివైభవమున యదన్నామప్రసిద్ధసూత్రముల రచియింపంగలిగె. కావున విప్రగ్రేసరులారాః మీరునట్లు లాచరించి మీయభీష్టము నెరవేర్చు కొనుండని మధురుండు పద్మనాభాంశసంభూతుఁడునగు వ్యాసుండు నా కుపన్యసించిన రహస్యము మీకెఱిగించినాఁడ నని సూతుఁడు వలికి పారాశరు స్మరియించె నంత.

సీ. మేలైన బలులేడితోలుసాలు చెఱంగు
 లీలమై భుజముపైకప్రేలుచుండఁ
 గెంగేల రతనాశ్రయంగుల బెత్తమ్ము
 కరణి మోదుగజువ్వశవఱలుచుండ
 తెల్లకప్రపుఁబల్కుతేజుఁ జిమ్మెడి బూది
 పూతదళ్ళులు మెనకమొలుచుచుండ
 నదురైన రుదురాకశనాణెంపుఁబేర్లెద
 వెలలేని సొమ్ములై శవెలయుచుండ

తే గీ. అలరి నాలుకపైన పంకచాక్షరమ్ము
 తాండవము నెయుచుండగాదన్నఁబోలు
 శిష్యులెల్లరు డనచుట్టుఁజేరి కొల్చు
 చుండ సాక్షాత్కరించె వ్యాశసుండు చెంత.

310

చ. అరసి మహర్షిసత్తము రతయమ్మున శిష్యులతోడలేచి యు
 ద్వార పయి వ్రాలి దండ నతిభక్తిని సల్పి తదీయపాదయు
 గ్మరుచిరవారిజద్వితయశకాంతి లతాంతముఁ బోలెనొదలన్
 వఱలఁగఁ జేసి సూతుఁ డటుశ్రపైన నెదన్ గనుదోయి నద్దుచున్.

క. పరమముదం బెదఁ గదురఁగ
 స్వరమున గాదగ్ధ్య మొదవశనదమలవారిన్
 గురువరు పదసరసిజముల
 సరసంబుగ గడిగి పిదపఁజవిఁ గొనెఁ దానిన్.

312

కం. అంతీవాసిగణాంతరు
 శాంతిపరున్ సుజనగేయుశసాత్యవతేయున్
 సంతసమునఁ బూజించి య
 నంతముదం బొందె సూతుఁడయ్యెడనొయ్యన్.

313

మ. కరుణావార్నిధి యైన వ్యాసముని వాక్యంబొదలం దాల్చి స
 త్వరుఁడై సూతుఁడు మౌనిబృందములతోశవ్యాసార్యుని న్ముందటన్
 వరలం జేయుచుఁ బుండరీకపుర మొత్పం జేరి మేల్తారలోన్
 వరబాణాసనరాశి భానుఁడు రహింశపం గ్రుంకెఁ దీర్థాంబులన్ 314

- క. తొలిదిన ముపవాసమ్మున్
సలిపి బుధావళికి దానశసత్కారంబుల్
వెలయంగఁ జేసి యవ్వలఁ
గొలిచిరి శ్రీమూలచాయశ్రీసుని నవ్వారల్. 315
- క. అమ్మాలస్థానాధిపు
ముమ్మార్లు ప్రిదక్షిణమ్ముశ్రీబొనరిచి నతిపూ
తమ్మయిన షడక్షరమం
త్రమ్మున్ జపియించి భక్తిశ్రదనిపిరి పిదపన్. 316
- గీ. ఏటిపొడుగున నిట్లాచరించి యవల
నుచితదానమ్ములన్ బండిశతోత్కరముల
కొసఁగి శ్రీమూలనాయకశ్రీనాయ్య గొప్ప
భావమున నిల్పి రభ్రీసభాపతినఁట. 317
- క. వేదాంతసభాపతి స
మ్మోదంబున మౌనిపతులశ్రమోలన్ గడు నా
ట్యాదరలీలలఁ జూపుచు
వె దర్శన మిచ్చి ప్రోచెనవేడుక లలరన్. 318
- క. ఒకకోటిపద్మమిత్ర
ప్రకరాభల నేలువాఁడుశ్రీబహుళార్తిహారుం
డకళంకుండు కవాట
ప్రకటాయతవక్షఁ డభ్రీపతి రాజితెన్. 319
- క. భాసురతద్రూపంబును
వ్యాసాదిమహర్షు లరసిశయలరి నమస్సుల్
జేసి మెయి మఱచి భవమున్
త్రోసిరి భవమట్లుగాకశ్రీతొలఁగుట యెట్టుల్? 320
- క. కురిసెన్ పువ్వులసోనల్
మొరసెన్ దుందుభులు బూరశలున్ మహనీయో
త్కరములు బరమముదంబులఁ
బొరసిరి జగమ్మెల్ల మోదశముంగని రొయ్యన్. 321

- క. సుర లసురులు నచ్చరులున్
పరివారము లగుచు తనదుశపజ్జల వెనుముం
దర సందడించుచున్ రా
నిరువురు కొమరులును గిరిజయెలమిఁ జరింపన్. 322
- తె.గి. నీలకంఠుడు త్రిభువనశనేతయయ్యుఁ
బుండరీకపురీవరశమునకుఁ దాఁ బ్రీ
దక్షిణమ్ము నొనర్చి యంత శివగంగ
మజ్జనం బాడి తీర్థస్థాన మొసఁగె. 323
- మ. కన నెందున్ దులలేని యట్టి శివగంగగన్ గ్రుంకి యాపిమ్మటన్
ఘనపుణ్యుల్ దివిజాసురప్రకరముల్ శక్తైవల్యముం గోరి బల్
ధనధాన్యంబులు వస్త్రవాహనములున్ శదై వారు గోభూములొ
య్యన దానంబు లొసంగి ధన్యతములై శహర్షించి రెంతేనియున్
- వ. శివగంగావిమలసలిలలులితమనఃకలితులై వారలెల్లరు పరాత్పరు
నకు నిట్లు నమోవాకానేకంబులర్పించిరి. 325
- క. భీమాఖిలాఘసంఘము
లే మన్యువుచే నశించునెంతయుఁ దృటిలో
నామన్యువునకు నంజలి
మేము సమర్పింతు మయ్యశమృడ! దేవేశా! 326
- క. ఏ కఱకుటమ్ము తాఁకునఁ
జీకాకున్ బొంది సొమ్ముఁ సిలు నరిలోఁ
బా కఱకుటమ్ము నీయది
మాకు నమస్కార్య మగునశమాధవ యెపుడున్. 327
- క. చెంగున నే బాహువులం
బంగరుకొండంత విల్లుబట్టెదవు మృడా!
గంగాధర! యాబాహుల
కుం గడుఁ బ్రీణమిల్లుదేముశకోరిక నిండన్. 328
- క. ఏకార్ముకమ్ము నీదుపి
నాకమ్మున కుద్దియౌఁ గ్రతనన్ సత్యము గౌ

- రీకాంత విల్లుఁగొను నీ
యాకారము మాకు వంద్యశ్రమనిశమ్ము హరా: 324
- క. నీరూపమ్ములనే యవ
ఘోరమ్మును సౌమ్యమగుసుశ్రగోర్కు లెడఁద నిం
డారఁగ నవ్వానిం గను
లారంగను గొందు మేమశ్రహార్యనివాసా: 330
- క. నీలగ్రీవునకున్ వే
వేలుంగన్నులను జెలఁగుశ్రవేల్పునకుం వే
వేలుంగేలుం బొలిచెడి
వేలుపుమిన్నకును నతులిశ్రవే యార్పణమా: 331
- క. కాలాత్మునకున్ సాంద్రజ
టాలీలామస్త్రకునకుశ్రడంబుగ ఁగేలన్
శూలమ్ముఁ దాల్చు దొరకున్
చాలగ మ్రొక్కుదుము సుప్రశస్తాదము గలుగన్. 332
- క. అంజలి హిరణ్యపాణికి
నంజలియు హిరణ్యపతిశ్రనంజలి భూరు
ణ్మంజులసదూప్రపునకును
నంజలి హరికేశునకు శ్రమర్పింతు మొగిన్. 333
- క. పశుపతికిన్ వాగిందిరియ
పశుధనసంవిద్ధహాత్మశ్రభవశాశ్వతధ
ర్మశరీరగ్రామాంచిత
దశవిధపుష్టిపతి కెలమిశ్రదండ నతులివే: 334
- క. శ్రుతిమార్గపతికి జగతి
వితతిస్థపతికిని భూతిశ్రవిస్తృతిపతి కం
చితఋషభతురగపతికిన్
నతిశత మర్పింతు మేముశ్రనగజాపతికిన్. 335
- తే.గీ. నారి వింటను దొడఁగినశ్రవీరునకును
మద్దిచెట్టున కుద్దియౌశ్రమానితోన్న

- తాంగునకుఁ బత్తిపతికి నశనంతసత్వ
పతికి వీర్యవదోషధీశపతికి నతులు 337
- తె.గీ. వ్యాధు లెల్లను దొలఁగించుశ్రవై ద్యమణికి
ఆధులెల్లను బోకార్చుశనమరమణికి
మంత్రరాజము లెఱిగినశమంత్రమణికి
భావనాతీతుడై యొప్పురదేవమణికి. 337
- వ. సాష్టాంగదండప్రణామమ్ము లర్పింతుము. మఱియు 338
- తె. పలుతెఱంగుల దొంగలశపాలి యొజ్జ
తలరుమాల్దగఁజుట్టినశదంటమిన్న
యోలగము రూపమును గాంచిశయోలగంపు
పేలికై యొప్పు వానికిశనెఱఁగెదమిట. 339
- తే.గీ. నిదురఁ జెందిన గూర్చున్నశనిలువఁబడిన
మేలుకొన్న నెవండు మశమ్మేలువాఁడు
వాని కెల్లప్పుడును మే మశనూనదండ
నతినహసము లర్పింతుశమతిముదమున. 340
- గీ. సర్వసాక్షికి దండంబుశశర్వనకును
దండమజునకు దండంబుశధరనివాసు
నకును దండంబు నంచు సశన్నతులొనర్చి
ధన్యతములై రి సాంద్రమోక్షము గనిరి. 341
- వ. మఱియు సూతుండు వలికె. 32
- మ. కరుణాసింధుఁడు గాన శంకరుఁడు సాక్షాత్కార మిప్పట్టునన్
దరలన్ జేసి ప్రసన్నభావుఁడయి యంతర్దానముంబొందెదాన్
సురశత్రుల్ సురిలున్ వినుండెవఁడు సంతకుద్ధాత్ముడై వ్యాఘ్రపూ
ర్వరమాహత్యము ముక్తి ఖండము బరింతపన్ మోక్ష మవ్వనిదే
- తె.గీ. ముక్తి ఖండంబుఁ జదివినశబుధవరుండు
ముక్తి ఖండంబుఁ జెవిఁబెట్టుశపుణ్యతముఁడు
శ్రీసభాపతికరుణ వశ్శర్థిలఁ బరమ
మోదమునఁ గాంచుఁ గేవలశముక్తి పదము. 344

తే.గీ జ్ఞానలక్షణ మెసఁగినశస్దురుండు
వ్యాసమూర్తికిఁ గీలింతుశనంజలిపుడు
ముక్తిసదనంబుఁజేర్చెడిశమోచకుండు
భవున కర్మిలి నర్పింతుఁడబ్రహ్మణతీతము.

345

తే.గీ. ప్రత్యగాత్ముండు తానయైశపరిధవిల్లి
గట్టుదొరపబుచ్చేపట్టిశునత నెనసి
విపరిలోపం బెఱుంగనిశవీక్షణమ్ము
గాంచు శివునకు మన్నమశస్కారశతము.

3.6

—: గ ద్య ము :—

ఇది 'కవితావిశారద' శ్రీ బుద్ధవరపు మహాదేవామాత్య ప్రణీతంబైన
శ్రీమదాంధ్ర సూతసంహితా మహాగ్రంథంబునందు ముక్తిముక్త్యు
పాయమోచక మోచకప్రద చతుర్విధప్రశ్నములును ముక్తిభేద
కథనంబును ముక్త్యుపాయకథనంబును మోచక కథనంబును
మోచకప్రద కథనంబును జ్ఞానానుత్పత్తికారణ కథ
నంబును గురూపసదన శుశ్రూషణమహిమయు
వ్యాఘ్రపురంబున దేవోపదేశంబును నీశ్వర
నృత్తదర్శనంబు నను విషయములు
గల ముక్తిఖండము సమాప్తము.

శ్రీ సూత సంహిత

4. యజ్ఞనైభవ ఖండము

(పూర్వభాగము)

1. సర్వవేదార్థప్రశ్ననిరూపణము.

- ఉ. ఆదియు నంతమున్ గననిశ్చయిట్టిది యంచు డెందమిం
తె దలపంగరానిది యశ్నేకశుభంబులఁ గూర్చఁజాలి యే
భేదముఁ గలకుండునది శబ్దకరసంస్కృతి మాన్పు నౌషధం
బై దయివారు నట్టిదియు శనై న శివోజ్జ్వలమూర్తి నెన్నుదున్ 1
- వ. సత్త్వార్థ మరుదెంచిన యశుభలతాలవిత్రులుఁ బరమపవిత్రులు
స్వగాత్రోద్భూత తెజఃపుంజ నిర్జితపద్మమిత్రులు దూరీకృతాంత
ర్బహిశ్శత్రులునగు వారల నభివర్ణించెద.
- క. అతిధుల కభ్యాగతులకు
నతిముద మొదవంగఁ బల్పిశ్రయాలాపము లం
చితగతిఁ బలికెడి వారికి
మతిమంతులు సర్వలొకమాన్యులు దివిజుల్.
- సి. ఆద్యంతముగను స్వాశ్రద్ధాయంబు కరతలా
మలకంబు నొనరించిశ్రమెలఁగువారు
తమకంపెనుం గుణశ్రధనధాన్యముల మిన్న
లగు వారిఁ గని ప్రియశ్రబందువారు
కడగండ్లఁ బాలగుశ్రబడుగుల సూరార్చి
జాలిగుండెల వ్రీలశ్రజాలువారు
కుమతినంతతి యందుశ్రగూడు నుపేక్షెత్తు
లగుచుఁ దాటస్థంబుశ్రనెగడువారు
- తె.గీ. దురభిమానమునకు దవ్వుశ్రదౌలఁగువారు
దౌసఁగులెల్ల ను గడలకుశ్రబోలువారు
బుద్ధిమాంద్యంబు చెంతకుశ్రబోనివారు
తిమము లెడలించి భవవార్ధిశ్రదాటువారు

సీ. వృద్ధులన్ నేనించితేదవేత్తలఁ జాలఁ
 బూజించి లోకసంకృష్టాజ్యులై రి
 మార్గవార్జవముల మానక పాటించి
 భ్యాతయశస్కులై శ్రయలరి రెలమి
 భస్మరుద్రాక్షశోభాభరణాంచితు
 లై కనువిందులై శ్రయపుసుఁ గనిరి
 నారచీరలును బెత్తనడలఁ దీరుగఁ దాల్చి
 కరమెల్ల దొసఁగుపొత్తగడ్డ మనిరి

తె.గీ. గురువులకు గోవులకు నేవకగోరి చేసి
 శ్రుతులు స్మృతులు విధించెడిగతుల నడచి
 భక్తివైరాగ్యముల నెదతవరలఁ జేసి
 యసదృశానందముల నొందియెసఁగిరి కడు

క. శివలింగార్చనపరులును
 శివాభిమానధనపరులు శివశబ్దజపో
 త్సవతత్పరులును శివభ
 క్తి వివిక్త హృదంతరులు నశ్శతమత్సరులున్.

క. సారాసారము లెఱుఁగుచుఁ
 బారావారాతి ఘోరకబహువిస్తృతసం
 సారోత్తరతీరమ్ము ను
 దారగతిన్ జేరువారు శాంతిపై రుల్.

క. అందఱునువాండ్రు ఋషులే
 యందఱును ద్రిలోకహితకృతాదరమతులే
 యందఱును వేదవిదులే
 యందఱు శ్రద్ధాసమన్వితాత్ములై తలఁపన్.

వ. వారందఱు సత్రయాగానంతరమున నొకరమ్యస్థలమందుఁ
 జేరికొని.

అ.వె. నిఖిలలోకహితమున నెమ్మది నూహించి
 పరగ శ్రుతుల యర్థమరయఁ గోరి

కార్యభరముఁ దీర్చుఁగల వ్యాససంయమ
శిష్యవరుని సూతుఁజిత్త మందు

10

అ.పె. సంస్మరింప జ్ఞానశసాగరుఁడాజవం

జనపయోధితరణశ్రవణవరుండు

విశ్వకారణాత్మకవిద్యాగరిష్ఠుండు

సూతుఁడచటఁ దోఁచెశ్రుభము లిడఁగ

11

చ. అతఁడు దయామయోత్తముఁ డశహస్కరకోటిమహామహుండు సం

తతమృదులాంతరంగుఁడు నుకదారశుభప్రదవాగ్విలాసభూ

షితవదనుం డశేషపరశశేముషియై దనరారు ధీరుఁడం

చితనయవర్తనుండు గుణశసింధువు పండితబంధుడెన్నఁగన్. 12

క. ఆరసి వారెల్లరునుం

బౌరాణికవర్యు డాసీకబహుదండనవి

స్ఫారాధృతినత్కృతి నిం

ఁ రం బొనరించి పాద్యకమర్పించిరొగిన్.

13

తే. చెలఁగి యమ్మునివరసుఖాశనినుఁ జేసి

యడుగుఁ దమ్ములఁగడిగి లశ్రతాంతగంధ

వాసితార్ఘ్యంబు లర్పించిభాసురార్చ

నంబు నొనరించి గనిరి మోక్షదంబు మివుల.

14

వ. వా రుచితవచనంబులఁ గుశలంబడిగి సకలశ్రుతితాత్పర్యం బను
గ్రహింపవే యని వేడిన సుప్రసన్నవదనారవిందుండయి స్వాచా
ర్యుడైన వ్యాసవర్యునిన్ లోకాచార్యుండయిన శ్వశురీకృత
హిమాహార్యునిన్ ధ్యానించి సకలవిద్యాస్వరూపిణి యగు నంబిక
కుఁ గేలుమోడ్చి విఘ్ననివర్తకుండగు గజవక్త్రు నుపాసించి
సదాపవిత్రుండగు దివిజదండనాధునకు సాష్టాంగదండప్రణా
మంబు లర్పించి కరముల జోడించి సూతుండు విదితవ్రతులగు
మునివ్రాతంబుల నవలోకించి యుత్తమవేదార్థం బుపన్యసింపం
గడంగె.

ఉ. అంజలి గూర్తు సర్వభు వశనైకవిదాతకుఁ దామసచ్చటా
భంజనకర్త కగ్నిశశిశాస్కరవా యుముఖాదివీర్యవత్
పుంజ మేఘంగ రాని యొకఁ మోహనతత్త్వవిశేషవల్లరీ
మంజులసూనబ్బందనవశమంజరికిన్ శివమూర్తి కియ్యెడన్. 16

తే. అలఘుభ నపాశ నాశనిరయయి పరాను
భూతి యన నొప్పిబహువిధతపుణ్యలోక
విభవవిగ్రహ మెసఁగంగఁగ వెలసి చిత్త
భవ్యతను గూర్చు లేమ యురపాస్య నాకు. 17

చ. తలఁపఁగ నేలతాలలితతన్వి సదాశివు నంతవాని కు
జ్వలతరభూషయై తనరితసర్వజగంబుల సర్వమంగళా
మలవినుతాఖ్యయైఁ చెలఁగిఁమన్ననలంగను నాసతిన్ విని
శ్చలమతి ద్యానమున్ సలిపిశాశ్వతవై భవ మేను గంచెదన్ 18

2. పరాసంపేదార్థవిదానము

వ. అయ్యలారా! శ్రద్ధాబద్ధచేతస్కులై వినుండు శ్రద్ధావిరహితకార్యం
జెన్న ఫలం బీనేరదు. వేదము పరవిద్య, యపరవిద్య యని యిరు
తెఱఁగుల నెఱిఁగించు నం దపరవిద్య ధర్మాధర్మరూపయగు
అధర్మము పరత్యజించుకొంటే వర్జితము. అధర్మత్యాగమున
ధర్మ ముకిలుషితమైయుండు. దాన జ్ఞానరూప యయిన పరవిద్య
యుదయించు. ఈశ్వరుఁ డధిష్ఠానముతదాశ్రయమాయ తచ్చక్తి
యగు దానికి దుర్బుటఘటనశక్తి గలుగు. అయ్యదనాదియయ్య
సాంతమగును. కల్పితమాయానాశమనవాస్తవాధిష్ఠానశేషమగుట
కంటె వేఱుగాదు. ఇంద్రియగోచర మవాస్తవము. భావాభావా
వస్థలు కల్పితములు. సర్వాధిష్ఠాననాశ మెన్నండు గలుగదు.
తద్ధర్మనము సంసారకర్మనమ్మగు. ఈశ్వర సాక్షాత్కారము
మోక్షము కంటె వేఱుగాదు. జ్ఞానాధికారి పరమహంస. వేదాంత
శ్రవణమును నవనిధిరాసుల వలన వానికి జ్ఞానము జనియించు
తదితరులకు వేదాంతశ్రవణాదులు క్రిమముక్తి హేతువులుగు.

వానస్పృశుడును బ్రహ్మచారియు సత్యలోకమును, గృహస్థుడు పితృ
 లోకమును, సన్యాసి శివజ్ఞానము నుపనిషచ్ఛ్రవణమువలన నొందుదురు.
 మఱియు జతుర్విధసన్యాసులలో గుటీచకుడు జ్ఞానేచ్ఛాబాధకమైన సర్వ
 ప్రతిబంధకమునుండి విముక్తియు, బహుదకుడు శాంతిదాంత్యాది
 జ్ఞానాంగసంపాదనేచ్ఛను సర్వోపనిషద్వాక్య విమర్శేచ్ఛను బరమ
 హంస మాత్రము కేవల జ్ఞానమును శ్రుత్యంత శ్రవణము
 వలనఁ గాంతురు. ఈనాల్గవ తరగతి యతియే కర్మసన్యాసి
 కడమ మువ్వరుం గామ్యకర్మపరిత్యాగమునం జేసి భిక్షుకులని
 సామాన్యముగా వ్యవహరింపఁబడుచున్నారు. గురూపదిష్టబ్రహ్మవిజ్ఞా
 నము పరోక్షమైయది శబ్దజ్ఞానము మాత్రమయ్యె నేని బుద్ధిపూర్వకకృత
 దురితములఁ దొలఁగించు. అట్టిజ్ఞాన మపరోక్షమయ్యేనేని నది యపార
 జన్మమృత్యుపకంపర నందఁజేయుఁ గాన భూసురప్రవరులారా! మీరెల్ల
 రుఁ బరమహంసపదవీస్వకరణమునకై సర్వదా ప్రయత్నింపుఁడు. యత్యా
 శ్రమములలోఁ దొలుతటి మూఁడును సంపాదింపఁగోరు వారు ప్రాజా
 పత్యేష్టిని, నాల్గవది సంపాదింపఁ గోరువా రాగ్నేయేష్టిని నిర్వహిం
 పడు పిమ్మట సంయతమానసులునందరు త్రైధాతనీయేష్టి నొనరింప
 వలయు. అనగ్నిహోతులగు విప్రులకె తదిష్ట్యర్హత లేదు. కానశ్రద్ధా
 పురస్సరస్వాగ్నినిర్వహణమెల్లరకుఁ గర్తవ్యము. విరజామంత్రీపూర్వ
 కము పూర్ణాహుతి నిర్వర్తించి ప్రేక్షోచ్ఛారణ మాచరించి యధ్వర్యుదత్త
 దండకాషాయాదులఁ బరిగ్రహించి, గురుపాదసరసీరుహముల కభివాదన
 మొసఁగి జ్ఞానార్థ మామ్నాయశిరఃశ్రవణము చేయుఁడు. ప్రతిషిద్ధంబుల
 వలె గ్రామ్యులు దోషదూషితంబని యెంచి త్యజింపవలయు వేదసారం
 బగు ప్రణవమంత్రము కంటెఁ బరమహంసలకు వేతె జప్యములగు
 మంత్రములు గల్గువు. కావునఁ దన్మంత్రంబు నిత్యయతులు జపించు
 నది. ఓంకారము మంత్రరాజము. ఉమావామాంగుఁ దోంకారమంత్రా
 ర్థము. తదితరములగు రథాంగపాణ్యాదివై వతము లొకవిధముగాఁ బ్రణ
 వార్థములనవచ్చుఁ గాని ముఖ్యముగఁ బ్రణవార్థములు గావు అవిముక్త
 స్థాన మీశ్వరవాసప్రధితంబయి యుండు. అది యతిజనసేవ్యము తత్
 క్షేత్రమునం దుపాస్యమానుడయి శివభగవానుఁడు ప్రత్యక్షస్వరూపం

బుతో జ్ఞానప్రదానము నేయు. విషభోజనముతోనాఁకలిఁ దీర్చుకొనుపెంగలి
వలె నవిముక్తక్షేత్రమునందు శివునుపాసింపనివాని ముక్తిప్రయత్న
మపాయజనకమగు. సర్వాశ్రమవాసులు వారణాశీక్షేత్రమున శివుఁ
గొలిచి శతరుద్రీయము జపించిరేని పాప మపనయించుటయే కాక
జ్ఞానమునూనిన వారలగుదురు రుద్రైకాదశీమంత్ర సమానపవిత్రమంత్ర
మెచ్చటలేదు. పంచాక్షరీమంత్రప్రతిష్ఠుండయి పరమశివుండలరారు. చెట్లు
మొదటఁజేయు నుదకాదిదోహదక్రియలఁ గొమ్మలు ఫలపుష్పభరితము
లగు విధమున రుద్రజపంబు వలన శివుఁడు ప్రీతుఁడైన సర్వదైవతము
లుం ప్రీతులగుదురు. మఱియు సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మికయగు మాయ
మహేశ్వరి యగు తద్వశుఁడై జీవుఁడు సంసారభావుఁడగు. నుభయజ్ఞాన
వైరాగ్యవైశద్యములు సత్త్వజనితములు. తృష్ణాదుఃఖారుణిమంబులు
రజోగుణములు. మోహభ్రాంత్యాంశ్మనైల్యములు తామసగుణ సంభూత
ములు. ఉత్తమమధ్యమాధమపదార్థములు క్రమక్రమముగా సత్త్వరజ
స్తమోలభ్యము లని గ్రహించునది. కాన నెల్ల సంసారము మాయా
మాత్రము గాని యన్యము గాదు. అయ్యది శివజ్ఞానమున నశించు.
అస్తికులును మానరహితులునగు నెల్లరకు జ్ఞానయజ్ఞము పరమజ్ఞాన
హేతుకమగు. యజ్ఞము స్థూలసూక్ష్మభేదముల ద్వివిధ మందు మొదటిది
కర్మయజ్ఞము. రెండవది జ్ఞానయజ్ఞము. అదియ సంసారధ్వంసనక్ష
మము. కాయికవాచికమానసికము లనఁ గర్మయజ్ఞము మూఁడు తెలు
గులు. నిత్యనైమిత్తికక్రియాచరణము కాయికము. తన్నిమిత్తమంత్రో
చ్ఛారరూపజపము వాచికము. తద్దేవతాస్వరూపచింతనము మానసికము
అవి యుత్తరోత్తరశ్రేష్ఠతరములు. మానసికము ధ్యేయభేదముం బట్టి
రెండు విధములు. శివధ్యాన ముత్తమము. తదితర దైవతధ్యాన మధమము
ముముక్షుజనములఁ బ్రవృత్తులు శివధ్యానాయత్తులు నగుదురు ఇయ్యది
శ్రుతిప్రోక్తము. ప్రతిబంధసహితులగు విష్ణుపుమోక్షదాతయని, శివుఁ
డట్టిఁడుగాఁడనియుఁదోఁచు. వారి కెన్నటికిని గైవల్యమన్న దివ్యతము
గాదు. మఱియబ్జభవాది దైవతములఁ బరమశివుకంటె నధికమని తలంచు
వారధశ్శిరస్కులై యూర్ధ్వపాదులై నరకార్ణవపతితు లగుదురు. భవేతరు

అభవసములని యెంచువారికి మోక్షము కల లోని వార్త. కాని నికృష్ట
 తైన నగధరాదుల యందు బన్నగధరదృష్టినునిన వారుబంధముకు లగు
 దురు. భూపాలునియం దమాశ్యబుద్ధి నిలిపి, భూపాలాగ్రహమునకు
 గుఱియగు మందునివలె సర్వేశ్వరుని యందుఁ దదపరదై వబుద్ధి నిలుపు
 వారక శ్రేయస్సు ఫలమగు శ్రుతిస్మృతివితతి వెదకిన జ్ఞానయజ్ఞము
 కన్న మిన్న మతొండు విధింపఁ బడలేదని తెల్లమగు దురితభరితాంతః
 కరణాలకు జ్ఞానయజ్ఞము రుచింపక పోవుటయే గాక ద్వేష్యము నగును.
 ఏనికి విశుద్ధజ్ఞానము గలుగునో వాఁడు శివపర్యాయనామములను దచ్చి
 హ్నతిర్యక్తిప్రపంచభస్మానులేపనరుద్రాక్షమాలాభరణాదులను శివలింగా
 ర్చనలను గాశ్యాదిశివస్థానములను సర్వదాబద్ధాదరుండగు ఏనికి వాని
 యందు ద్వేషానాదరోపేక్షభావము లుత్పన్నమగునో వాఁడు జ్ఞానియగాఁడు
 వాఁడు శివజ్ఞానవంచకుండగు. సర్వశైవాదరబుద్ధి ద్వైతసూచకమందు
 రేని యట్లుగాదు. విదితరజ్జువునందు సర్వబుద్ధి బాధితమయి యను
 వృత్తిఁగనునట్లు జ్ఞానిపట్టుల శివస్థానాద్యాదరము భాధితానువృత్తి
 మాత్రమై యుండు. ఏతద్బాధితానువృత్తితో నైనను శివస్థలాదులయం
 దెవనికి బుద్ధి పొడమదో వానిఁ గేవలత్రాంతుఁ డనియు నజ్ఞాని యనియు
 ననవచ్చు. ఎఱుక తెరువెఱుఁగక యజ్ఞానాంధకార నిమగ్నలయ్యుఁగృతా
 ర్థులమని భావించుచుఁ గర్మలంపటులై చెడిపోవు వారు గొందఱును.
 నిష్కలంక జ్ఞానోదయవ్రాక్కాలమున నపక్వజ్ఞానము మాత్రము చాలు
 నని యెంచి నిత్యనైమిత్తికాది కర్మత్యాగ మొనరించి మరికొందఱు
 జన్మపరంపర లొందుచుందురు.

19

తె. నేను నాయొజ్జ యొరులు నీశ్రజ్ఞానయజ్ఞ
 వై భవమ్మును బ్రకటించుశ్రీపలుకు నేర్పు
 లింత గానము విడియఁత్రలీదిపలుకు
 శాస్త్రనిర్మాతలకును వశశమ్మె తెలియ

20

తె. స్వాధికారానుసారులై శ్రద్ధతోడ
 వినుతకపిలకణాదప్రభృతు లనంత
 బుద్ధి విభవమ్మునం జేయశ్రీబోధలరయ
 జ్ఞానములుగావు గానివిశ్రజ్ఞానములవి.

21

- క. సాక్షాత్కరించి మును పా
లాక్షం దెఱిగింప నెఱిగి వ్యాసాచార్యుం
డక్షిణకృపను ముని నను
శిషింపగ నై తి మేము శివవిభవజుల్. 22
- క. ఏనున్ మాగురువు శివ
జ్ఞానుల మిరువురము నింత శసందేహములే
దో నశినభవముఖాబ్జ
నూనమరందములు విను శివ మాత్మనుభక్తిన్. 23
- క. మాగురువు నామఁ జెప్పిన
దీగోష్యము ముందు నెన్నఁ దెవ్వరికిని నే
నీగతిఁ బలికియెఱుంగను
ఓగుణనిధు లీరహస్య మొగిఁ గైకొనుఁడి. 24

3. కర్మనైభవ నిరూపణము

- అ. మఱియుఁ గర్మయజ్ఞ మార్గముల్ మూఁడగు
తెలియవలయు వానిఁ దెల్లముగను
కామ్యములను నిత్య కర్మముల్ నైమిత్తి
కములు నాఁబ్రసిద్ధిగలదు జగతి. 25
- వ. కామ్యములకుఁగోరిక లీదేరుటయు. నిత్యకర్మములకు నాత్మ శు
ద్ధియు. నైమిత్తికములకుఁ బ్రత్యవాయనివృత్తియుఁ బ్రాధాన్య
ముగా ఫలములగును. అందు మొదటికర్మమునందు మందభాగ్యు
లును, దక్కిన రెండు కర్మముల మహాభాగులును బ్రవేశింతురు.
నిత్యనైమిత్తిక కర్మములు విద్యుత్తములని శ్రద్ధతో నాచరించు
వారికి మందఫలమును శివారాధనదృష్టితో నాచరించు వారికిశీఘ్ర
ఫలమును గలుగును. నే నకర్త నభోక్త నసంగుఁడను కేవల
శివుఁడనని యెఱిగి శ్రద్ధామహితచేతస్కుఁడై కర్మయజ్ఞ మాచ
రించు వాఁడు శివాపరోక్షజ్ఞానము నొందును. మఱియు యజ్ఞము
నందు యజ్ఞరూపుండై న విష్ణుని సందర్శించువారికిని విజ్ఞాన
మొదవి కై వల్యలక్ష్మి లభ్యమగు. యజ్ఞముల శివుఁ డొక్కఁడు

యష్టవ్యపురుషుఁడు. తదితరపూజనము పరమశివపూజనాంగముగానెఱుఁ
గునది. అటులఁ గాక శివేతరుల యజ్ఞప్రధానపూజ్యుఁగానెఱిగి యజ్ఞ
మొనరించువారు ఘోరనరకవాసు లగుదురు. ఏవేల్పు నామముచేత
సర్ధముచేతను మహేశ్వరుండగునో యట్టి వేల్పు సర్వజ్ఞుడైన శర్వుండ
యగు. సర్వమహామహీపూజ్యుండాతండ. ఇంకొక రహస్యముంగలదు.
శ్రుతివిహితములును శ్రుతినిషిద్ధములును గాని, నిమేషన కిండా
యానాది వ్యాపారములును శ్రుతిస్మృతినిషిద్ధ క్రియాకలాపములను
గూడి శివారాధనబుద్ధితో నెవఁడాచరించిన నయ్యది మహాయజ్ఞమనఁబడు.

ఉ. ఘోరములైన పాపములఁ గూడి మహేశ్వరపూజగాఁగనే
ధీరుఁ డొనర్చువాని కగుఁ దివ్యవిశుద్ధికరాత్మబోధమ
య్యారె మహగ్నిపచ్చిఁగనునట్టి సమిత్త తిఁజుట్టు ముట్టి రూ
పారునటుల్ దహించి నతులందఁడెన్నారజనంబుచే నొగిన్. 26

శా. సారామ్నాయతతవ్రతోత్తముల కిశ్శంబుల్ బొనర్పంగనొ
ప్పారుంగాదె మహామఖంబన ననిశ్శంబుల్ బ్రమాదావివే
కారంభంబున నెవ్వఁడైన నెటుచేయన్బాతకం బొనుసం
సారం బారును మీరు నిష్టము ననిశ్శంబున్ గృతంబై నచో. 27

క. సతత మ్మఖిలదురాచా
రతతిన్ దవులొందు వారిశరచ్చలను నిరా
దృతిమెయిఁ గనక యుపేక్షం
చితదృష్టి మెలంగ నొ రుశ్చిరయజ్ఞంబున్. 28

ఉ. ఏయెడనైన బొద్దమతశ్రమే ఘనమంచుఁ దలంచు వానిలో
కాయతసమ్మతంబు రుచిశయంచుఁ దలంచెడివాని వానిదే
వాయతనప్రతానములశనందలి విగ్రహరాజి ఁగాంచి ను
శ్రీయుత భక్తి నాదరణశ్రేతయుఁ జెల్లు మహామఖంబయై. 29

ఉ. వైదికతాంత్రికక్రియలశబ్దగు గ్రహింపక నైజబుద్ధిఁద
ర్కోదిత నూత్నపద్ధతులశ్చనోయ్యన శ్రద్ధవహించు వారు శ్ర
ద్ధాదృతు లొప్పు దైవతములంచెదియేన్పజియింపగా మఖం
బై దయివారు శ్రద్ధయకశ్చదా ఫలమిచ్చును గర్మతాశికిన్. 30

ఆ వె బుద్ధితంత్రదృష్టిశ్రూజనంబులు గాని
శాస్త్రవిహితమైనశ్రీసరణిఁ గాని
నరయ నమరఁ జేయునాస్తి క్యభావమ్ము
లందు వలన శ్రేయఃమందు నరుఁడు.

91

వ. అటులై న శ్రుతివిహితమ్ములంబనియేమి యందురా యవి తదితరో
పాసనలకంటె వీర్యవత్తరములు. రెండింటికి ఫలతారతమ్యమెం
తైననుం గలదు. కాయికయజ్ఞవిధానంబు నుడివితఱి గాన మీ
రెల్లరుదాని నుజ్జగింపవలవదు.

4. వాచికయజ్ఞ నిరూపణము

వ. వాచికయజ్ఞముపన్యసింతుఁ బరుఁడనఁగ విషయభావియుఁ జిదంశ
మునగు నీశ్వరుండు. వానినె బిందు వందురు. ఆపరునికిం బరుఁడును
గేవలచిత్స్వరూపుండును శివుండవును. ఆపరాత్పరుఁడు కారణముగ
స్వయంజ్యోతిష్ట స్వస్వభావుండు పరనామధేయః శబ్దబ్రహ్మము ప్రాదుర్భ
వించు నయ్యది మూలాధారవాసముం గను నప్పుడుస్పందనరహితమయి
పిండిభూతమగు దానిని 'పర' యని యందురు ప్రాణులర్థములఁ బేర్కొన
నెంచు సమయమ్మునఁ గలుగు ననిలము వలన గొంచెము స్పందన
మొంది నాభీస్థానవిహార మొనరించి మనోవిషయత్వ విశిష్టతగాంచి
'పశ్యంతీ' నామాంకితమగు. అప్పుడు పరకంటె తేజశ్శాలియయి బంగరు
రంగునం జెలంగు. అటుపై ని బ్రహ్మనాడీప్రవేశముం గని తద్వారా
బుద్ధి కవిషమయి 'మధ్యమ' యనంబడు. మధ్యమానస్థ తత్పూర్వావస్థ
కంటె నెక్కుడు తేజస్వంతమైన యగ్గివలెఁ బ్రకాశించు. పిమ్మట
బ్రహ్మరంధ్రముం జేరి ప్రకాశానందలక్షణముల నొప్పొరియది వై ఖరీ
సంజ్ఞ నెసఁగు. బ్రహ్మరంధ్రము శివాత్యంతప్రీతిస్థానము. శివునిబ్రహ్మ
రంధ్రమున నుపాసించిన నతిత్వరితముగా దదనుగ్రహము గలుగు.
అందు మొదట మూఁడువాగ్భేదములు శ్రోత్రగ్రాహ్యములుకావు. నాల్గ
వది మాత్రము ప్రాణిజిహ్వోప్రాయుక్తమయి కర్ణ గ్రాహ్యమయిలోకమున
కుపకరించి వ్యవహారము నెఱుపు. మఱియు మధ్యమావస్థాపరిత్యాగా
నంతరము పరశ్రోత్రగ్రహణయోగ్యమగు వై ఖరీస్థితి నొందకుండు వాగ

వస్త్ర సూక్ష్మమనియు, కేవలవై ఖరి యగు వాక్కు స్థూల మనియు, దెలియవలెను. చతుర్విధవాక్ స్థానములలో, బరకు నాభియు, బిశ్వంతికి హృదయమును మధ్యమకుబ్జిహ్వారంధ్రమును వై ఖరికి, దాల్వాదియు క్తముఖమును స్థానములు. బ్రహ్మరంధ్రము భూమధ్యాద్విస్థానములకంటె నెక్కుడు పవిత్రమగుట పరమాధార మనియు వైఖరీకరణత్వ పూరక మగుట పూరక మనియు వాడబడును. మఱియు నగణ్యపుణ్యకర్మఫల భూతానందాభివ్యక్తిస్థానమగుట యది పుణ్యభాజనము నగును. ఆస్థానమున, బ్రకృతివాచకమైన “సః” అను నక్షరమును బురుషవాచకమైన “హం” అను నక్షరమును గల హంసమంత్రమును సోఽహమనుటకు, బడులు సకారహకారలోపమున “నోం” అనునేకాక్షర ముద్భూతమైనది. దానినే ప్రణవమంత్రమందురు. అది మంత్రమాత. మఱియు దదర్థమైన “య” అనునది యపానవాయువాచకమును “ఉ” అనునది ప్రాణ వాయుసూచకమును నయి యారెండు నేకాక్షరమగుటయన, గుంభకావస్థ యయి వ్యానస్థితి నొందుననుట సూచించును. ఈమంత్రము గురూపదేశమున జ్ఞాని మఱియొకవిధమున నెఱుగఁదగదు. ఏతన్మంత్రము సర్వాంతరుడగు పరమశివవాచకమిట మంత్రరాజమ్మగు. ఇదిచేయెత్తి సత్యమని ముమ్మాఱును వచింతును. మంత్రవేత్త యీశ్వరాదేశానుసారి యయి మూఁడు నాలుగేండ్ల శిష్యయోగ్యతలు పరీక్షించి పిమ్మట శిష్యున కీయవలెను. అట్లు నెయక స్వేచ్ఛమెయి యయోగ్యున కొనఁగిన నకాల మరణము తటస్థించును.

33

త. యోగ్యతామోగ్యతలు సూడకొక్కఁడెన్నఁ

డైన నెవ్వరికీమంత్రీకమాదృతి నిడు

వాఁడు గడియించుఁబురుషార్థశ్రవణలి నాశ

మొందు శిష్యుఁ బరీక్షించుకొప్పు నెపుడు

34

క. ఈమంత్రమహిమ మెన్నఁగ

సామర్థ్యములున్నెగగనశ్రవరవరుల కుమా

వామాంగునకున్ వ్యాససు

ధీమండనునకును నాకుఁదెలియుఁడు మీరల్.

35

తే. మధ్యమావస్థజైందినశమాట వివిధ
 గతులనెనసిన మంత్రమైకకడుఁబవిత్ర
 మగును గ్రమముగ నదియ పశ్యంతియు నగు
 తెలియఁగావలె నాదముశతెఱఁగు లిట్లు 33

వ. ఎయ్యెడ నిష్కలుఁడైన పరాత్పరుఁడు శక్తియు శివుడునుద్వివిధ
 మగునో నయ్యెడ మాతృకయు రెండువిధములగును. అందొక
 విధమున శక్తియు నొకవిధమున శివుఁడును వాచ్యులగుదురు.

క. పదమీగతియ పదంబున
 పదమున్ బదమౌ నెవండుభావమునఁబదా
 పదములకున్ భేదంబటు
 పౌదలు ననుచుఁ దెలియువాఁడెఱిపో పండితుఁడౌ. 34

తే. పదమెఱింగిన మంత్రంబుపట్టువడును
 బదమెఱింగినచో దుర్లభములేదు
 పదముఁదలఁపంగ శోభనాశ్చందము గానఁ
 బదమెఱుంగక యున్న గైశ్వశమే? ముక్తి. 35

వ. అకారాదిహకారాంతాక్షరసమా మ్నాయము స్వరములు వ్యంజన
 ములు నన ద్వివిధములు. అందు మొదటిది అకారాది విసర్గమువల
 కునుబడియారు విధము లది తిరిగి యనుస్వార సాహిత్య రాహిత్య
 భేద మనుసరించి ముప్పది రెండు విధము లగును. రెండవది
 యకారాది హకారాంతము హల్లులు నందు కచటతపవర్గాక్షరము
 లిరువది యైదునూష్టాంతస్థవర్ణము లెనిమిదియుఁ గలసి ముప్పది
 మూఁడు విధములగును. వీనిలో నొక్కొక్కటియు నొక్కొక్క
 సిద్ధి నొసంగు. మఱియు వేదార్థాభిజ్ఞులు ఋగ్యజుస్సామాదివైది
 కములుగను, తాంత్రికులు హంఘడాదితాంత్రికములుగను
 తొకికులు లోకవ్యవహారములుగను వానింబ్రయోగించి కృతార్థు
 లగుదురు. 40

మ. జగ దుత్పత్తిలయస్థితుల్ అసదధిశ్చానంబు శంభున్ బలెన్
 గగనాబ్ధాయుక్యపీటభూములన విశ్వాత్లోల సత్సంచభూ

తగణంబున్ దనుసంఘముల్ బలె సమస్తప్రాణి సంఘంబులున్.
తగ నోంకారము నాశ్రియించికొని శతబ్దప్రాభవం బొందెడున్.

క. పరదేవియు మాతృక నా

వఱలెడి యోంకార మొంటిబహువిధనాద

స్ఫురితామలవిలసద్వై

ఖరీ ప్రథిత నామమొప్పుతగాఁగను జగతిన్.

42

ఉ. వాకుల కందరాని బలుశ్వై భవముల్ దనరారు మాతృకా

ప్రాకటసూక్ష్మతాగతులత్రబహ్మహరిప్రముఖాఖిలామరా

స్తోకమతిప్రగల్భులునుశబ్ద సమర్థులు గారు గాన నే

నేకరణిన్ వచింపుదుఁ దత్తదీయవిభూతిశతాయుతంబులన్.

43

మ. స్తవనీయుండును జిన్మయుండుఁ బరచితృకల్యకల్యండు వా

స్తవఁడే యయ్య నుమాసమేతుఁడయి భాతస్వన్మంత్రరాజంబు హృ

ద్వివరంబం దనిశంబునుం జపములుశ్విశ్వాశ్చరుచుం జేయునో

శివుడుం గూడ రహస్యమందన నికన్తజెప్పంగ వేలున్నదే. 44

ఉ. ఇట్టివి మంత్రవై భవములేనును మద్గురువర్యు పాదముం

బట్టి గ్రహింప గల్గితినితపావనులార సుఖంబుగోరి యీ

గుట్టును మీరెఱింగి గురుఁగొల్చి గ్రహింపుఁడు మంత్రమెంచ నె

ప్పట్టుననె న దేశికునితపాదము వట్టక మంత్రమబ్బునే.

5. ప్రణవవివార నిరూపణము

తే. ప్రణవమునుఁజెప్పవాఁడ సంశగ్రహముఁగాఁగ

విస్తరింపఁబరాపరతవిధములయ్య

దగును బరమనఁ బరతత్త్వశ్రమగును నపర

మన్నఁగేవలశబ్దంబశ్రయగునిజమ్ము.

46

ఉ. నూతనవస్తు వెట్టులఁ గఠనుంగవ విందులు నేయు నట్లవి

భ్యాతముదం బొసంగుఁ బరతమార్థశివాకృతి యెల్లవేళ స

చ్చేతముమోదముంగనుటచేతఁబ్రకృష్టనవంబు నంచు వ్యా

భ్యాతము నయ్యెడున్ బ్రణవశ్రమన్నది పండితకోటి కెయ్యెడన్. 47

ఉ. ఏయెడలన్ వికారమునొకకింతయుఁ గాంచక యుండి సంతత
శ్రేయము స్వీయరూపమయి రచిద్ద న మోదఘనామప్రభా
వాయతమూర్తి చెన్నలరికయద్వయమై యసమానమైన ప్రీ
త్యాయతనంబునొట ప్రణవవాఖ్య పరప్రణవంబుగాంచెడున్.

48

క. పరమప్రణవప్రాప్తికిఁ
గరణమ్మగుఁ గాన గార్యకారణాభేదం
బరయుచు నపరప్రణవం
బిరవొందఁగ బ్రణవమని వశచింతురు తజ్ఞుల్.

49

వ. తొల్లిటికొకకాలంబునప్రజాపతి

సి. ఒడలిపై దెలిబూదికయొప్పార నుదుటిపై
రహి మీరుచుండి పుంశ్చంద్రములు వెలయ

నిందియక్షోభమ్ముకనెదఁ గదురఁగ నీ

క్రోధరసమ్మల్లఁకడ్రోసి దవ్వు

నారచీరంగట్టతోరంపునెరుల గెం

జడ నొదలను బెడంగడరఁ దాల్చి

యమలపంచాగ్నిమకధ్యాసినుఁ డై ధ్యాన

మహితనిశ్చలచిత్తశసహితుఁ డగుచు

తే.గీ. నేడులున్ మూడుబత్తితోనీకునభవు

సాంబునిం గూర్చి ఘోరతతపంబులాచ

రించి మెప్పించినన్ శివుంకడంచితస్వ

రూపుడయి వృషవాహనారూఢుడగుచు.

51

తే.గీ. దర్శనం బిచ్చి సృష్టివిశ్ధం బనుగ్ర

హించినన్ బద్మసంభవుంకడంచితముగ

సరవిమై భూమి నంతరిక్షంబు దినముఁ

జేసి తత్సారముల సృష్ట్యజేయ నెంచి.

52

తే.గీ. వహ్నివిప్రార్కులం జేసికవాని సార

ములుగ బుగ్యజుస్సామంబుకలలరఁ జేసి

- భూర్భువస్సువర్లో కముల్కపౌసగ వాని
సారములు గాగఁ జేసెనుశసరవి మీర. 53
- క. ఒకకోటిపద్మమిత్ర
ప్రకటాభాస్పదములయి విశ్రాజిలు నుతవ
ర కము లకార ముకారము
మకారమనఁ జనును జగతిశమహితము లగుచున్. 54
- క. అమ్మాడక్షరముల నే
కమ్మొనరిచి “యోము” గాగ్రకంజప్రభవుం
డిమ్ములఁ బలికిన నది బూ
జ్యమ్మయి యలరారు సర్వశసారం బగుచున్. 55
- క. సర్వావభాసకుండగు
శర్వుం డోంకారమం దేశసంగుచు నిలువన్
సర్వేశ్వరునకు నయ్యద
ఖర్వోజ్వలవిమలవాచకమ్మయి వెలయున్. 56
- తే. తప్త లోహంబు తద్గతశ్చదహనునకును
వేణుపరుపకపలికెడిశవిధము నటుల
భవుని ప్రతిబింబముం గనుఁబ్రణవమంత్ర
మగును భవవాచకంబయిత్రయనువు మీఱ. 57
- తే. తెలిసికొన్నట్టి విషయమ్ముశ్చతెలిసె ననుచుఁ
దెలియకున్నట్టి విషయమ్ముశ్చతెలియుననుచు
సందియమైన విషయమ్ముశ్చసందియమ్ము
ననుచు నుత్తర మిడునట్టిశయవసరముల. 58
- తే. ప్రతివచనవర్తి యోమనిశబలుకుచుండుఁ
గాన జ్ఞాతార్థమునకు సత్జ్ఞాతమునకు
మఱియు సందిగ్ధమునకు సత్మంబుగాఁగ
నోమొకటి వాచకంబయియొప్పుచుండు. 59
- క. పుటకుడ్యగగనవాయు
స్ఫుటతరనామములు మానిశసురుచిరమగు “నో

మే"ట వర్తింపఁగఁ బల్కిన
నటఁజెల్లును సర్వవాచశ్చార్థం బోమా.

60

క. సకలావభాసకం బీ
యకలంకమనూత్తమ మేవఁడదటఁ గొను వా
నికి సకలమంత్రజపఫల
నికరమ్ములు కైవసములుఁ నిజమిది గనుఁడి.

61

క. కావున మీరెల్ల రొగిం
బావనమంత్రములకెల్లఁ బావనమగుటన్
భావింపుఁడు ప్రణవార్థముఁ
గావింపుఁడు తజ్జపమ్ముఁ కడుబత్తి మేయిన్.

62

పి. ఈమంత్రమున కెంచఁబుడి బ్రహ్మ ఛందస్సు
గాయత్రి పరమాత్మఁడై యెననెడి
శివుఁడు దేవత శక్తిఁచెలఁగు నకారంబు
కారమకారముల్ సారబీజ
మగుట నిక్కంబు మోక్షార్థమందున విని
యోగమీ మాఁటికిఁ నొప్పుమీర
నమలానలానిలాశ్చాప్తులు ఋషులు గా
యత్రి త్రిష్టుప్సు బృహతీయు ఛంద

ఆ వె. ములును బ్రహ్మవిష్ణుశుభాతేశులును దేవ
తలును తెలుపు నెఱుపునలుపువర్ణ
ములును మేలుకొనుటకలగనుటయు నిద్ర
మాఁడవస్థలనుచుఁ చూడనగును

63

సి. అగును స్థానములు భూశ్రమ్యంతరిక్షస్వర్గ
ములు బుగ్యజుస్సామశ్రములును శ్రుతులు
అగులు గార్హ పత్యాగ్ని దక్షిణవహ్ని
యాహవనీయాగ్నిరయనఁగ యూఁడు
మఱియుఁ బ్రాతఃకాలశ్రమధ్యాహ్నకాలసా
యంకాలమనఁగఁ గ్రాంతరములు

తగనుదాత్తం బనుశ్చదాత్తంబు స్వరితంబు

నగు స్వరంబులుక్రియశ్చలగును సృష్టి.

తే.గీ. స్థితియు లయమును, గుణములై శ్చలఁగి లయము
కొనును సత్వరజస్త మోశగుణము బొటన
వ్రేలు మొదలుగఁ జిటికెనశ్చవ్రేలు వఱకు
వ్రేళ్ళకణుపులు తెలియుఁ డీశవిబుధులార.

64

క. తొలికణు పుత్పత్తియు న
వ్వలికణుపున్ రక్షణమ్మశవలికణుపు నగున్
త్రిలయంబును మూఁడక్షర
ములకుఁ గ్రమంబిటులఁదెలియశ్చబోలునుజుండీ.

65

ఆ. ఎవ్వఁడై నసిద్ధిశనెదఁగోరు వాఁడేని
న్యాస మిట్లొనర్చినన్ గృతార్థుఁ
డగును యుక్త మంత్రమాదట నత్తరిఁ
జెప్పికొనఁగ వలయుశనొప్పుమీర.

66

మ. వరనాభిన్ హృదయంబునన్ శిరమునన్ శ్చవర్ణంబులన్ మాటుభా
సురలీలన్ దగ న్యాసమున్ సలిపి సంశ్చుద్ధాత్ముఁడై యెవ్వఁడేన్
ధరణీభృచ్చిఖరాధివాసు శివు సశ్చద్భక్తిన్ భజించున్ పెసన్
స్థిరమౌవానికిఁ గలుగి సిద్ధి యనుచున్ శ్చజిత్తంబునం దెంచుఁడీ.

67

క. అగు షట్కర్మము లాతని
కగు నష్టవిభూతులలరుశ్చనపవర్గంబొ
ప్పగు నిష్టఫలము విద్యలు
తగువిధమునఁ బొల్పుఁ బాపశ్చతతి నశియించున్.

6. గాయత్రి వివరణము

వ. గాయత్రి సవ్యాహృతికముగను, సశిరస్కముగను వక్కాణింతు.
“ఓంభూః, ఓంభువః, ఓగ్ంసువః, ఓమహః, ఓంజనః, ఓంతపః,
ఓగ్ంసత్యం” అనునవి వ్యాహృతులు. అత్రి. భృగు, కుత్స, వసిష్ఠ,
గౌతమ కాశ్యపాంగిరసులు సవ్యవ్యాహృతులకు వరుసగ ఋషులు
గాయత్రియు నుష్ణిక్కును, ననుష్టుప్సును బృహతియుఁ బంక్తియు,

త్రిష్టుప్సును, జగతియుఁ గ్రమముగ ఛందస్సులు, అగ్నియు, వాయు
వును సూర్యుఁడును బ్రహ్మయు వరుణుఁడు నింద్రుఁడు విశ్వేదేవులు
కృమముగా దేవతలును వానికి నగుదురు మఱియు గాయత్రికి ఋషి
విశ్వామిత్రుఁడు ఛందస్సు గాయత్రి, ధై వతము రవి, యధిదై వతము
శివుఁడు, తన్మంత్రాక్షరము లిరువది నాలుగు. పదమున కెనిమిదియక్ష
రముల చొప్పున లెక్కించిన త్రిపదయుఁ బదమున కారక్షరముల
చొప్పున లెక్కింపఁ జతుష్పదయును గాయత్రియగు. గాయత్రి జప
మునఁ ద్రిపదయుఁ బూజను జతుష్పదయు నగును. “ఓమాపోజ్యోతీరసో
మృతంబ్రహ్మభూర్భువస్సువరో”మను మంత్రముగాయత్త్రిశిరమనంబడు
దీనికి ఋషి బ్రహ్మయు, ఛంద స్సనుష్టుప్సునుదేవత పరమాత్ముఁడును
వినియోగమిష్టసాధనమందునఁ దెలియనగును. మఱియు

క. మూఁడడుగు లాఱు కడుపులు

బోఁడిమిగల తలలు నై దుశ్మోమునఁ గార్చి

చీచైన డాలు తమ్ముల

నోడించెడి కన్ను జెన్నుశ్శొప్పు వలఁతియే.

70

క. చొక్కిపుఁజన్గవ ఛందము

లక్కుసకలవర్మనయచశ్రయమ్మును సొబగే

పొక్కిలి పదునెన్నిదియన్

లెక్కఁదగుఁ బురాణములునుశ్రీనీటుల నొసఁగన్.

71

క. కరములు తర్కము కర్ణము

లిరుసాంఖ్యంబులును గగనశ్రమిరవుగ నుదాం

తరమున్ మీమాంసాఖ్యా

వరశాస్త్రము లక్షణంబుశ్రవై భవ మీనన్.

క. స్థూలశరీరమ్ము జగ

జ్జాలము సూక్ష్మంగమఖిలశ్రసారోపనిష

ప్రీతిలితార్థము గాఁగన్

జాలఁ బ్రసిద్ధిని వహించుశ్రవణు లెసంగన్.

73

- క. అంతర్యామి యగుచు మద
శాంతకుడే సకలమైనశ్రవ్యాపారంబ
త్యంతమ్ము నిర్వహింప న
నంతగుణగణమ్ము తెనసిశ్రయందము లూరన్. 74
- క. పావనతరగుణఖనియై
సావిత్రీమనులలామశసారేతరమం
తావిర్భూతప్రాశ
స్త్యావిరళశ్రీజయించునందురు విబుధుల్. 75
- క. ఒకపాదము ఋగ్వేదం
బొకపాదము నగు యజుస్సునొకపాదమ్మై
యకలంకసామ మొప్పును
ప్రకటము గాయత్రికిన్ ద్రిపద యను పేరున్. 76
- తె. అతిశయించు నాధర్వణశ్రుతియ చేష్ట
శబ్దశాస్త్రంబు కల్పశీతజ్ఞునిరుక్త
ములును జ్యోతిషమను నంగశ్రములును బంచ
శీర్షములు గాగ నతులిశశ్రీరహించు.
- క. నలుదెసలు క్రిందు మీదులు
వెలయున్ షట్కుక్షిలనగ్రవిశ్రుతములునై
విలసద్గాయత్రికి నని
పలుకుదు రార్యులిది తెలియశ్రవలయున్ మీరల్. 78
- వ. మరియు “దత్సవితుర్వరేణ్యంభర్గో దేవస్యధీమహి ధియోయోనః”
ప్రచోదయాత్త”ను చతుర్వింశత్యక్షరములు గాయత్రిమంత్రము. దానికి
పాదాంగుష్ఠ గుల్ఫ జంఘా జానూరు గృహ్య వృషణ కటిప్రదేశములును
నాభి, జఠర, స్తన హృదయ కంఠ వదన తాలు నాసికలును భూమధ్య
లలాట పూర్వదక్షిణపశ్చిమోత్తరవక్త్రమార్ధములును గ్రమముగ స్థాన
ములు. తదక్షరములయందు బ్రథమాక్షరము చంపకవర్ణము. రెండవ
యక్షరమును బదిరెండవ యక్షరమును శ్యామవర్ణములు. మూడవ
యక్కరము పింగళవర్ణము నాల్గవయక్షరమును నిరువదియవ యక్షరము

నింద్రనీలవర్ణములు. అయిదాజేడువర్ణము లగ్నివర్ణములు. ఎనిమిదవ
యక్షరము మెఱుషద్రవరంగు. తొమ్మిదవ యక్కరము తారకాపు
చ్చము, పదియవవర్ణము నలుపు, పదునొకటి పదునెనిమిది వర్ణములు
రక్తగౌరవర్ణములు, పదుమూడు, పదునైదువర్ణములు శుక్లవర్ణములు
పదునారు పద్మరాగవర్ణము, పదునేడు పాండురము. పందొమ్మిది యింద్ర
నీలవర్ణము. ఇరువది గోరక్తము. ఇరువదియొకటి సూర్యవర్ణము.
ఇరువదిరెండు నీలోత్పలము. ఇరువదిమూడు శంఖకుందేందువర్ణము.
ఇరువదినాలుగు దీపసన్నిభము.

తె. పాతకమ్ములు మరి యుపశ్చపాతకములు

ఊద్రపాతకములుఁదొలఁగెను దదక్ష

రముల నివ్వెడిఁదెలిసినశ్రుమహితులకు

మంత్రరాజంబు దీని సకమాన మెద్ది?

80

తె. దానముల నన్నపానీయదానములును

దపములందు నహింసాఖ్యైతప మొకండు

మంత్రముల యందు గాయత్రిమంత్ర మొకటి

నాహుతుల యందు వ్యాహృతియధిక మండ్రు.

81

సి. కలుగు జీవాంతరంగముల నంతర్యామి

యగుచుఁ బ్రేరేపించుశ్రుతనఘుఁ దెవఁడు

సర్వప్రకాశకశ్రుప్రకాశకమైన

విమలతేజము గాంచికవెలయు నెవఁడు

సకలచరాచరశ్రుసంఘముల్ సృజియించు

సామర్థ్య మొప్పారుచతురుఁ దెవ్వఁ

డెడలేని కోర్కులశ్రునెల్లజీవుల నహ

మ్మని భజియింపగానలరునెవఁడు

తె. తత్సమాఖ్యను పేరొందికతనరు నెవ్వఁ

డఖిల ఖాతాత్ముఁడై భ్యాతిశనందు నెవ్వఁ

డట్టి దివ్యుని తేజంబుశ్రునమలమతిని

ధ్యానమును సల్పు వారమెంతయును మేలు.

82

మ గురుపాదుం డుపదేశమీయఁగొని కోశర్కుల్ మీరగా దక్షిణన్
గురుదేవాంఘ్రిసరోజయుగ్మము కడున్ శనూల్కొల్పియామీదన
క్షరలక్షల్ దగ మంత్రమాతయగు నాశావిత్రినిన్ నిర్మలాం
తరుడై యిర్వదినాలు లక్షలను సంధానించినన్ బుణ్యాడె. 83

క. ఇరువదినాలుగు లక్షల

వరగాయత్రీన్ జపించుకవాడెంతటి ము

ష్కరుడైన మంత్రసిద్ధిన్

బొరయున్ దన్మహిమ నుడువశబోలు నెవనికిన్? 4

శా. ప్రాతఃస్నాన మొనర్చి యీమనువునెవ్వడైన వేసార్లొగిన్
బూతాత్ముం డగుచున్ జపంబు సలుపన్ శబ్దార్థంబులొ వానికిన్
జేతోవీధిఁ జెలంగు కొరికలుబల్బిత్రంబుగాన్ డెందమం
దేతద్వాక్యము నందు సందియమునింక తెఱబొందకుండెయ్యడన్. 85

శా. రాహుగ్రస్త దివాకరాతివిమలప్రాశస్త్య మొప్పురు పు
ణ్యాహంబందున జండ్రకజ్జలనుకనాజ్యంబందునన్ ముంచియు
త్సాహం బొప్పగ హవ్యవాహనుని మశ్చ్యన్ వ్రేల్చినన్ గల్గెడున్
బాహుళ్యాంచితవిత్తవైభవము వీరమంత్రప్రభావంబునన్. 86

శా. నానాభీషణనృత్యముల్ నెఱపుచున్ శనాల్కన్ ప్రసారించి స్వ
ర్పానుం డుజ్జ్వలమూర్తి బాను మెయి నుకగ్రస్ఫూర్తిమై నాకి దం
తానన్ గ్రుచ్చుచు నోటఁబెట్టు పనిపూశ్రంబైన వేశంజలా
నూనార్ఘ్యంబిడి యెవ్వఁడీజపమునూకనున్ వానికొ కొరికల్. 87

ఉ. గోమయపిండచూర్ణముల శోభుతధారల తోడ నెవ్వఁడేన్
హోమము కీలలం జెలఁగు నుజ్జ్వలదగ్నినొనర్ప వానిగో
ధామము నందు బిందికొలఁతదార్కొను పాలనొసంగు ధేనుకా
స్తోమము లెప్పుడున్ వెలయుఁతదోరముగా జపియింప మంత్రమున్

సి. ధాన్యహోమము నేయఁగదనరు సంతానంబు

తండులహోమానఁత్రబెండిలి యగు

మోదుగన్ వ్రెల్వగఁత్రబోదియగున్ భనం

బాజ్యమాహుతి విడతనగును గోర్కె

వ్రబ్బలిన్ వహ్నికర్పణసేయ వానయు
 నృపవశ్య మమరుఁ దేనియను వ్రేల్వ
 స్త్రీవశ్య మబ్బునుకతేనెపాయస మిడ
 నేతి హోమము నిడతనెగడు వాంఛ

అ.వె. పంచగవ్యమైనకఁబరగ నువ్వులనైన
 సరిగవ్రేల్వఁ జెట్లుకశాంతినొదవు
 మావిడాకు నగ్నికదేవున కర్పింప
 జ్వరము వోవు మంత్రకపటువు గలుగు

89

తే. ఎనిమిదిపే ల్గాయత్రిన్
 పనిఁగొని జపియించి విమలకవార్యభిషేకం
 బును సలుపఁగఁ దుష్టస్వ
 ప్పనివృత్తి ఫలంబు గలుగుకపావనులారా:

90

క. క్షీరాహారముఁగొని యే
 వారలు సావిత్రి లక్షకవారము మతి దై
 వారఁగ జపియించిన న
 వ్వారికి నపమృత్యుతోషకపరిహార మగున్.

91

తే. ఎనుఁగున కేని యావునకేని గుఱ్ఱ
 మునకు నేని తెవుల్లలక మొనసి మేడి
 గాని రావియ గాని హోతమాన మంత్ర
 మాని యిడ మాను నయ్యదికవాని కపుడు.

92

క. ఘృతమాహారము గొని శత
 శతశత మీమంత్రమాత్రజపియించిన చో
 మితి లేని విద్యలన్నియు
 వ్రతమహిమం గలుగుఁ గష్టకపడి చదువకయే॥

93

క. మోఁకాలిబంటి నీటన్
 వీఁక నిలిచి యెఁడు శత్రుకవీరుని దెస మో
 మై కనలి వేయిసార్లు
 వాకొన యుద్ధమున విమలకవారజయ మగున్.

94

- చ. పగతుని రూపమున్ బుడమిశ్రపై లిఖించి తదీయవక్షమం
దుగడిమి వాని పేరు లిపితోడ రచించి స్వకీయపాదమం
దుగుదురఁ జేసి మంత్రమునుకదోరపుటల్క జపింప శాత్రవుం
డగు మనుజుండు చచ్చిశమనాలయము జొరఁబారు వేగియె. 95
- ఉ. బాపఁడు గాని యట్టి పగవనిని జంపఁగఁ గోర్కి కలుచో
నాపని దీర్పఁగలెడి క్రితయన్ వినరించెద నర్కభూజమెం
తోపని బూని దెచ్చియదిశతున్కల యున్కలఁ జేసి తీక్షణతె
లోపచయ మొనర్చి బలుశఘోమముఁ జేయుఁడి మంత్రయుక్తులె
తె.గీ. ఆభిచారికకర్మములందు మంత్ర
వర్ణముల సక్రమంబై నశవడువు గాక
ప్రాతిలోమ్యక్రమంబుగాఁగబలుక వలయు
నస్త్రముఁ గూడి బ్రతిలోమశ్రమగును లిపులు. 97
- క. తుదినుండి మొదలు వఱకున్
సదమలగాయత్రిఁ బలికినన్ బ్రహ్మాస్త్రం
బుదితమ్మగు దానికి నీ
డెదియును గనరాదు గద మశహీయశ్శక్తిన్. 98
- తే. భక్తి సావిత్రి జపియించిశపాల నై న
నేతినై నను హోమంబునీర్వహించి
దీక్షనెరపిన వానికినక్షయ మగు
శాంతి గల్గుఁ జతుష్పాదశ్రమితికెపుడు. 99
- తే. జానుదమ్నుజలంబులశసరగ నిలిచి
మనువు మంత్రించి తెల్ల భశస్మంబు నీయ
సకలదురితసమూహముల్ శసమయు నంచు
భవ్యశాస్త్రార్థకోవిదుల్ బల్కుచుందు. 100
- శా. వేయున్బల్కుఁగ నేల నింక వినుఁడీశవిద్వద్వరేణ్యుల్ అస
ద్గాయత్రిమనురాజమున్ జపమొగింశ్రగావించు పున్నెంబుచే
నీయాకోర్కననేల తెల్ప హృదయాశభీష్టంబు తెల్లన్ ఫల
శ్రీయుక్తాంచితమై ప్రవర్తిలు బుధాశీర్వాదభంగిన్ సదా. 101

క. కావున జ్ఞానేచ్ఛాసం
భావితహృదయాంతరములశమంత్రజపంబున్
పావనులై పొనరించు సు
ధీవర్యులు ముక్తులై నుశ్రతిం గండ్రెపుశున్.

102

7. హంసవిద్యా వివరణము

తె. సంగ్రహము గాఁగ విస్తారశరణి గాఁగ
నాత్మమంత్రమ్ము నుడివెదశనార్యులార
నరయ ఋషి బ్రహ్మయగును గారయత్త్రి ఛంద
మొప్పు నాత్ముండు దైవతశమొగిగనుండు.

103

మ. సకలాజాండము లెందునం గలిగి నిశ్చల్నిల్చియే పొంది త
ప్పక యెందున్ లయమొందు నట్టివిలసత్సద్బ్రహ్మంబు వర్తిల్లు లో
క కలాపాంచితమూలమై యలము విశిష్టాతైకిచిద్రూపత
త్ప్రకృతిప్రాకటశక్తికే యగు సభాశరమ్యమ్ముగా సంజయె

104

క. సకలజగన్మూలంబయి
యకలంకము నద్వయమ్మునగు బ్రహ్మము దా
నికి సంజ్ఞామాత్రంబగు
హకారమును బీజ మనుచునరయఁగ వలయున్.

105

చ. ప్రకృతియ శక్తి పూరుషఁడుశరాజితబీజము నంచెటింగిశీ
తకర శిరోఽవతంసు భవశతాపనివారకు సాంబు నీకుఁ బా
యక యెద నిల్చి ద్వాదశసహస్రము హంసమనూత్తమంబు వా
చిక జపముం బొనర్పఁగ నశశించుఁ బ్రమాదవశాఘబ్బందముల్

106

చ. ఇది యథమాధికారి జపియించెడి పద్ధతి మధ్యమాధికా
రి దనరు నెట్టులన్న వినశరే సహవర్ణములందుఁ బ్రాణమున్
విదిత మపాన మొయ్య సరశిన్ గని శైలసుతామనోహరున్
మది నిడుచున్ జిపింపఁ జనుకమానసపూర్వకృతాపరాధముల్

107

తే.గీ. హంసమంత్రమ్ము నెట్లుత్తమాధికారి
కోరి భజియించు నన్ననుశ్రనేరికైన

నేది తెలియక యున్నను నేననంగ
తెలియునే గద నపరోక్షమగుట తన్ను.

108

సీ. పుట్టి పెరిగి జావుత్రబొందుదు సంసార
చక్రబద్ధుడ నయితరుగు వాడ
బ్రాహ్మణుడ నృపుండశ్వై శ్యుండ శూద్రుండ
నంత్యజుండేననితయరయువాడ
దారసోదరపుత్రశ్రవణధాన్యగోగృహం
బులుగలు వాడనితపలుకువాడ
మోదమొందెడి వాడభేదమొందెడివాడ
నలుగువాడబ్రహ్మసాధకమందువాడ.

తే. కర్మకరణంబులై దునుశ్శానకరణ
పంచకమ్మును నాయపిశ్వప్నజాగ్రీ
దాద్యవస్థవాడనైత్యందతెఱుగు
వాడ నేనని తలఁపనితవాడు గలడే?

109

క. అపరోక్షమ్ముల కెల్లను
నపరోక్ష మొకటి యగు నశహంమతి తను దా
నెపుడైన దెలియకుండునె
యపరోక్ష మ్మెఱుగ నట్టిత్యందుడు గలడే?

110

తే. అట్టి జీవునకును సంజ్ఞయగు హకార
మయ్యదియ జీవమంత్రంబునగు ధరితి
పరమశివవాచకంబు సత్వర్ణమగును
హంసమంత్రంబువర్ణద్వయమున మనును

111

సీ. పుట్టువొందను నేనుశ్శబ్దనాయందెల్ల
నెందు నేనుండ నాయందు నిఖిల
ముండు లయముఁ బొందకకుండుదు సర్వంబు
నాయందు లీనమైపాయు రూపు
పరమేశ్వరుడ నేనుశ్శ్రాణిమాత్రుడను గా

- నింతకు సంసారశవంతుడ నని
విభ్రాంతి పడినాడశ్వెట్టినై తింతవ
టునకంచు నెఱిగితిగ్గుటుతెలిసె
- తె.గీ. నీశ్వరుడ నేను నేనాదుశనీశ్వరుండ
నంచు హంసాఖ్యమంత్రమ్మునెంచి తన్న
యత్వముం గాంచి యద్వయాశనందుడగుచు
నాత్మ నలరారువాడు త్తశమాధికారి. 112
- క. అలసుడ సంసారిం గద
నలఘుడ సంసారి నగుషశనాయని బలు శం
కలు పడకుడు భాగత్యా
గలక్షణావిధము తెలియశ్రగావలె మీరల్. 113
- చ. నునుమెయి కోమలాంగములు నూల్కొనకుండిన వార్థకంబునన్
వెనుకటి దేవదత్తుడగుశవీడని గుర్తులెఱుంగు పోల్కితో
ల్లను సుఖిదుఃఖినం చెదఁ దలంచెడినేఁ బరమార్థమోదమా
దని గురుతించు తొప్ప. నజశహజ్జహదంచితలక్షణాప్తమై॥ 114
- శా. ఏసత్యుండ నజాండభాండముం నెశనేనిండి విజ్ఞానల
క్ష్మీసాహిత్యము నొందువాడ సుఖుడన్శచిద్రాపుడీశుండ నం
చే సద్భావము గల్గు నయ్యది శ్రుతిన్ శజీవేశసంధానభా
షాసందర్భములందుఁ గానఁ దగుభాశస్వల్లక్షణాపవృత్తిన్. 115
- అ. వస్తుజాతమెల్ల శవ్యభిచరించుచునుండు
సతతముందు సర్వశసాక్షినగుచు
సత్స్వభావుడవుడుశ్శాత మజ్ఞాతంబు
నేను గేవలుండశనిక్కముగను. 116
- క. సకలంబు నేనెఱుంగుదు
సకలమునం దొకటి యెఱుఁగఁజాలునె నన్నున్
సకలమునకెన సాక్షిని
సకలము మత్సాక్ష్యవస్తుశసమితి యగుఁ జుడి. 117

ఐ. ఇయ్యది హంసమంత్రార్థంబుతత్త్వ మిట్లుండఁ గొందఱు మంద
మతు లాత్ముండు ద్రవ్యమనియు సంవిత్తు తచ్చేషమని వాకొందురు.
ఇంచుక తర్కబుద్ధి విమర్శించిన దర్శనమునందలి లోపములు గనుపట్టు.
అయ్యది యెట్లుందురేని తద్వాదిని నాత్ము ద్రవ్యరూపుడని నుడివితివిగదా
యెటులైన నాత్ముడచిద్రూపడా?చిద్రూపుడా?చేతనుడా?యని ప్రశ్నించిన
నతడా ముత్తై అంగుల నొక్కండని ప్రతివచనమ్ముఁ బలుక వలెఁగదా.
అందు మొదటి పక్షంబు విచారితము. ఆత్ముఁ డజిత్తుడనియు జిత్తు
తచ్చేషమనియు నందువేని జడములయిన శరావాదులును జిచ్చేషము
లగుటజేతనము లనవలసి వచ్చును. కాన యిది యసంగతము. మఱి
రెండవపక్ష మాలొచింతము. ఆత్ముఁడు చిద్రూపుడయినచో జిత్తు చిత్తు
నకు శేషమెట్లగును? శేష శేషిన్యాయమున శేష, శేషులకు భేదముండ
వలెను గదా! యట్టి భేదము లేని చిత్తు చిత్తునకు శేషభావ మొంద నేరదు.
మరియు భిన్నభిన్నచైతన్యముల మనము ప్రత్యక్షముగా నరయు
చున్నాము. కనుక జిత్తుచిత్తు నకు భేదముకుదురునని యంటిరా తద్భేద
మౌపాధికము గాని వాస్తవముగాదు. కాన రెండవపక్షము నసంగతము.
ఇంక మూడవ పక్షము విచారితము. ఆత్ముఁడు చేతనుఁడు చిత్తు తచ్చే
షము ననుటయన్యోన్యాయశ్రయదోషదూషితము. చిద్విష్టుఁడు చేతనుఁ
డనియుఁ జేతనశేషము చిత్త నియుఁ బలుకుట పొసఁగదు. కాన సంవి
త్త శేషమనఁ జనదు. చిత్తు నన్యశేషంబనుట భ్రాంతియై గాని వేఱు
గాదు.

118

క. పరమప్రేమాస్పద మన

వరతము జీవుండు దేహశ్రవంతుల కగుటన్

వఱలును జీవండానం

దరసాత్మకుఁ డన్న పలుకుశ్రతధ్యం బగుచున్.

119

శా. నానాదేశవిశిష్టవస్తువులు నానాకాలవస్తూత్కరం

బేనే పూర్ణుడఁ గాక యున్న నిక నాశకెట్లు సదా దోచెడిన్

గానన్ నే బరిపూర్ణుఁ డౌదునని వ్యాఖ్యానమ్మగున్ హంసమం

త్రానూనార్థము నెంచి చూచిన రహస్యంబియ్యదే పల్కితిన్. 120

శా. సంసారాధ్వమునన్ జరింతును గదాసంసారసాక్షిన్ గదా
సంసారకృమవర్జితం డగుటకేసందేహమున్ లేదు వి
ద్వాంసుల్ గాని యెఱుంగనేరరిది నేత్రవాక్రుచ్చితిన్ గోప్యమీ
హంసాభ్యామలమంత్రరాజమున కీశమర్థం బెఱుంగుం డిక్కు. 121

ఆ. హంసమంత్రమునకు నాత్మమంత్రమ్మని
భ్యాతి లోకములనుగలుగు నట్లు
జివపరుల కై కృతభావమ్ముఁ గను ధీరుఁ
డగును బహ్మవేత్తశ్రయన్యుఁడగునె? 122

ఆ.వె. ఇట్టి జ్ఞాన మొదవునెవ్వని కెయ్యెడ
నట్టివాని కప్పుడతలఘోర
భవపరిభ్రమైత్రబాధలు దొలఁగును
హంసమంత్రమహిమశ్రమరయుఁడయ్యె! 123

ఉ. హంసమనూత్తమార్థములనాత్మనెఱుంగక ముక్తిఁగోరు వి
ద్వాంసుఁడు హాస్యపాత్రుఁడగునవాఁడరయన్ శుభమాన్పుకొంటకై
యంసవిలాసమున్ దనరనాదట నాకసమున్ గ్రహించు ధీ
పాంసను బోలువాఁడగునునబావనులార! యెఱుంగుఁ డింతయున్

ఆ.వె. అరివధం బొనర్చునాభిచారికముల
యే పణంచు మంత్రశ్రమియ్యది గద
దీని నెఱుఁగువానిశకౌను శతాబ్దప్ర
మాణజీవనమ్ముశ్రమహితులార! 124

క. సకలై శ్వర్యనిధానము
సకలామరత్నప్తి కరమునకలారోగ్య
ప్రకటాషధరాజమ్మున్
సకలాగమధీప్రమాణశ్రవణ మిదియ యగున్. 125

క. ఇయ్యది యయ్యది యనుచున్
వెయ్యి నుడుల్ వలుకనేలశ్రవిజయమ్ముల న
క్షయ్యమ్ముగ నిది గూర్చున్
గయ్యంబుల యందు సర్వశకార్యములందున్. 127

- క. ఎవడైన హంసమంత్రము
చవులెఱిగి జపించువాఁడుశసంస్కృతిమార్గ
ప్రవిముక్తుఁడగుచు సాక్షి
చ్చివుఁడేయగుఁదెలియుఁడీరుశ్చిత్తములందున్ 128
- క. ఈమంత్రమహిమ మరయఁగ
లేమంచు వచింప నన్యతశలేశము లేదం
చోమాన్యులార! నుడివెద
క్షేమకరమ్మిది త్రిమూర్తిశనైవ్యం బగుటన్. 129
- వ. మఱియును 130
- ఉ. రేచకపూరకమ్ముల వశరింప కపానముఁ బ్రాణమున్ దులన్
దూఁచినయట్ల నాభిగతశతోరపుఁగందమునందు నిల్పినన్
మోచకు నొక్కనిన్ గడు బ్రీతమోదముతోడ జప మ్మొనర్చుచున్
ప్రాచురకుంభకస్థితి విశ్రాజిల యోగనిరూఢిఁ జేకురన్. 131
- క. చారుసహస్రారసుధా
సారమ్ముం గ్రోలి నాకుశలసామృతవాక్
పూరమ్మభిషేకం బిడి
తీరుగ నను నెదను నిల్పిధీరవరుండై. 132
- క. ఏ యనఘుం డీమంత్రము
నాయెడ వినియోగముం బొత్తనర్పు నతనికొ
నాయుష్యం బారోగ్య
మేయెడ నాఘనుని డాయుశనే వార్ధకమున్? 133
- క. ప్రతిదినము హంసమత్రం
బతిభక్తి జపించునట్టిత్రయలఘున కగున
ద్భుతముగ నష్టవిభూతులు
మతి మీరు జపించి దీనిశమహిమ మెఱుఁగుడి. 134
- క. నిరత మీ మంత్రోత్తమ
మిరువొంద జపించు వానిశకీశ్వరతుల్య

స్థిరవిభవము తొప్పారున్

బరికింపుడు దీని మహిమఁబావనులారా!

135

క. హంసాఖ్యమంత్రమహిమఁ బ్ర

శంసింపఁగనేల? దానిశ్రజపియించిన వి

ద్వాంసులు ముక్తులు మఱిమీ

మాంసలు వేయేల! సకలశ్రమాన్య మిది యగున్.

136

క. వరమోక్షోపాయములం

బరీక్ష యొనరింప హంసశ్రమంత్రముకన్నన్

వఱలదు వేతొక సాధన

మరయుడు మీరందఱీరశ్రహస్యమ్ము నొగిన్.

137

చ. గురువుల వారి పాదములఁగొల్చి మనూత్తమమంది యెవ్వఁడేన్

వరవినయాన్వితం డగుచుశ్రవారక తద్గురునేవఁ జేయఁగా

స్థిరతరమైన జ్ఞానమునఁజేకురు బ్రహ్మపదార్థ మెంతయున్

గరబదరమ్ము వారికగుఁగన గురున్ నెమకుండు భక్తిమై.

138

ఉ. వెదము శాస్త్రమున్ విడిచిశ్రవిప్రస్పృహద్యభిమాన మెల్లనుం

గాదని త్రోసిపుచ్చి నిశ్రకాయభవాంచితమాతృభ్రాతృపు

త్రాదివిశేషబంధములనవ్వలదూరము నేసి యొజ్జదొ

పాదము వీడకుండుట శుభంబగు పద్ధతి లోకమందునన్.

139

క. గురువన్యుడు గాఁడగజా

వరుఁడగుఁ దద్భక్తిఁజేయఁసలె నెల్లరకున్.

నిరతమ్మని శ్రుతి పల్కున్

వఱలున్ గురునేవ శోభనము లెయ్యెడలన్.

140

8. షడక్షరవిచారము

తె. హంసమంత్రమ్ము నుడివితశ్రనయ్యలార!

ఏ షడక్షరమంత్రమ్ముశ్రనెరుఁగఁ జెప్పు

వాఁడ నద్దాన నశియించుశ్రభవవితాన

దుఃఖచయ మంచు నెఱుఁగుడీశ్రతోలుఁ డఘము.

141

వ. “ఓంనమశ్శివాయ” యను నీయాఅక్షరములు మంత్రమగు ఋషి బ్రహ్మయు ఛందము గాయత్రియు, నద్వయుఁడును జ్ఞానమయుఁడును నగు నగజానాయకుండు దేవతయు నక్షరయు భువనేశ్వరియు నగు పరమేశ్వరి శక్తియు, గేవలశివుండు బీజమ్ము నేతన్మంత్రరత్నమునకు నమరు. దీని నంగన్యాస కరన్యాస పూర్వకమ్ముగా జపించునది. దాని యర్థ మిట్లుగు. సత్యనిత్యానందస్వరూపమగు పరబ్రహ్మ మవాఙ్మోనసగోచరమయ్యు లక్షణావృత్తి నాశ్రయించి శివపదమ్ము తద్బోధకమ్ముగు నమశ్శబ్దము ప్రహ్వతావాచకము. వినమితగాత్రమునఁ గాని మనస్సు కుదురదుగదా! “శివాయ” యనుచోఁ బల్కంబుడు చతుర్థి జీవునకు శివ తాదాత్మ్యము సూచించు, మాయాపరికల్పితుండగు జీవుండు వాస్తవముగా శివుండే యను నభిప్రాయ “మోమ్” పూర్వకము గడు సౌకర్యార్థము నుడువఁబడు చున్నది. కానఁ బరబ్రహ్మనతిరక్తుడైన జీవునకు సంపాదించవలసిన హితమును దొలఁగింపవలసిన యిహితమును గూడఁ గలుగవు. తదర్థమును నకారము బోధించును. “మమ” అను పదము నకు ‘మ’ కారము మాత్రము నిలిచి న నమశ్శబ్దము వలన జీవుఁడ నగు నాకు హేయోపాదేయములు లేవని నమశ్శబ్దార్థమగు నేను శివుఁడ నగుదునని మంత్రార్థము. ఓంశబ్దము సర్వవస్తువాచకము. కావున సర్వమును నేనును బరశివులకును సర్థమును బోధించు మంత్రము షడక్షరమంత్రమగు. వాస్తవముగాఁ బరమార్థనిరూపణసమయమున లక్ష్యలక్షణ వాచ్య వాచక భావంబుల కిసుమంతయుఁ దావులేదు. పరమశివాన్యంబు లేనెలేదు గావున సస్తి నాస్తిత్యాది వ్యవహారంబులు పరమునియందు మాయ వలనఁ గల్పితములగు. ప్రత్యక్షాపరోక్షపరబ్రహ్మభావమునందు మాయయుఁ దత్కార్యము వాస్తవముగ లేనిదే యగు.

142

చ. విదితసమస్త శాస్త్రములుశ్రవిశ్రుతతర్కములున్ బురాణముల్

సదమలమౌ శ్రుతుల్ స్మృతులుశ్చైవమునం దపరాగమంబుల

భృడయపరఁ పరానిలయశ్చయోగ్యసుధీహృదయానుభూతులి

య్యది వచియించు నిక్కమనిశయారయ నేర్చినఁ దద్రహస్యముల్.

క. మెలకువమెయి బహుదర్శన
ములను విమర్శింప ధీరశబ్దబుద్ధికిఁ తోచున్
లలి నిది సత్య మ్మనుచున్
దెలియుఁడు తద్విధము లేనుఁ దెలిపెదమీకున్.

144

క. తొలుతన్ సాంఖ్యముఁ బాతం
జలమును శై వాగమంబుఁ జర్చించినచోఁ
గలిగెడి నిగులఁ దెలిపెద
నలఘులు వినవలయు మీరశలాదరబుద్ధిన్.

145

వ. జీవుఁడు చిద్రూపుండనియు: వ్యావహారికసత్యంబయ్యు జగత్తు
కై వల్యదశయం దనవభాసితమనియు వా రంగీకరింతురు జ్ఞేయము
జ్ఞానాధీనమగును. రజతబుద్ధి శుక్తిజ్ఞానమునఁ దొలఁగునప్పుడు రజత
బుద్ధి మిథ్యాబుద్ధి యందుము గదా! యవ్వడువుననే ప్రకృతిపురుషవివేక
రూపమైన యాత్మయథ్యాత్మవిజ్ఞానంబునఁ బ్రతిస్థాపితాత్మక జగత్తు
నివర్తించుటం జేసి జగత్తు మిథ్యయనుట నిర్వివాదము. ఇందులకుఁ
“గృత్థార్థం ప్రతినష్ట మప్యనష్టం తదన్యసాధారణత్వా” త్తని పాతంజల
సూత్రము గలదు. కాననే తన్మతముల ముక్తులయెడఁ బ్రపంచము
లేనిదియుఁ దదితరులయెడ నది భాసించునదియు నని బోధింపఁబడు
చున్నది. ఘట మెప్పుడును ఘటబుద్ధిని గలిగించు నట్లు సత్యజ్ఞాన మ్మనె
కాంతికము గాన జగజ్ఞానము జ్ఞాననివర్త్య మనుటవలన జగజ్ఞానము
మిథ్యాబుద్ధి గాని యెడలఁగై వల్యదశయందు నశించుటయుఁ బొసఁగదు.
అయినచో నవి యట్లేల కఁ తోక్తగా వచియింప కన్యథా శాసించుట
యేల యనిన తత్కారణము నెప్పెద వినుము శ్రోతృబుద్ధిసమాధానార్థం
బని యెఱుంగునది. సర్వము మిథ్య యని మొదటన యుపదేశమారం
భించినచో నెట్లది పొసఁగునని సంశయింపఁక మానండు గదా కాన
నట్టి వానిం గరుణించుటకే తన్మతములు వ్యావహారికసత్యమని యొక
టంగీకరించి వ్యవహరించిరి. కావుననే పరమార్థదశయందు జీవేశ్వర
భేదము నాత్మనాన్యమును లేనివానిగా శాసించెను ఆయా యుగాదుల
వలనఁ దెలియనగు జీవేశ్వరకల్పనలును సుఖదుఃఖవ్యవస్థలును బ్రయాస

సమర్థనీయము లని తోచి నానాత్వమే తద్దర్శనము లంగీకరించినవి
కాన వేదాంతులకు వలె వీరికిని ముక్తిదశఁ గేవలాత్మస్వరూపప్రతిభా
సమును నాత్మాద్వితీయత్వమును సమ్మతములు మఱియు జీవుఁడనంద
స్వరూపుడని పతంజలియు సూత్రించె. ఏతద్దర్థము జేగీషవ్యుఁడను
పరమ యోగిశ్వరుని గాథవలనఁ దెల్ల మగును. 146

క. యోగాంచితమహిముం డగు.

జేగీషవ్యునకు మున్నురజేకురెను జగ

జేగీయమానపటుతర

యోగాష్టప్రధితసిద్ధుశ్శోహో యనఁగన్. 147

తె. సంసరించుచుఁగడలేనిరజలజసూతి

కల్పములయందుఁ దుదకునాశ్రమనుఁడు స్వాత్మ

తత్వమెదఁగోరి సాక్షాత్కృతమొనర్చి

కొంచు నానందవార్ధి రశమించుచుండె. 148

ఉ. ఆతనినూతనప్రమదిశ్మారసి కొందఱు మౌనిపుంగవుల్

ఖ్యాతయశస్కయోగజనితాలఘు సిద్ధుల నెన్నిదింట నే

రీతి సుఖంబు గల్గె వివరరింపుమ నావుడు సుంత యేని నా

చేతము సిద్ధసౌఖ్యము రుచింపదు పావనులార! యంచనెన్. 149

వ. అంత నమ్మునిసత్తములు యోగిజనోత్తమున కిట్ల నిరి. 150

క. గణియింపరాని సుఖముల

నణిమాదులఁ బొందవచ్చునందురు విద్వ

న్మణి యిట్లు వల్కు దే.శొకొ

యణి మాదుల మహిమ మెవ్వరరయని వారల్. 151

చ. అనవుడు వారి కిట్లనియెనామనుఁ డోమునులార మీరు చె

ప్పనది నిజంబగున్ విషయశ్రభోగముతో నణిమాదిసిద్ధిసం

జనితసుఖంబు పొల్చునెడశశాశ్వతమోదనిదానమైన యీ

యనుపమ తత్వబోధమునకన్యము లెవ్వియుఁ బోల్పవచ్చునే. 152

చ. కరణసుఖంబు తుచ్చమగుఁగదె తలంపఁగ యోగసిద్ధిసం

భరితసుఖంబుకంటెఁ బరమంబగు జ్ఞానము కంటె సిద్ధిభా

సురసుఖమెంతో తుచ్ఛమగుశ్చున్ బరివర్జనయోగ్యమా సుధీ.

వరులిది గురై టింగి తగుశ్చవర్తనముం జరియింతు రెయ్యెడన్. 103
 వ. మఱియు నై యాయకవై శేషకులకు జ్ఞానము వలన మోక్షమును
 ముక్తునకుఁ దనకంటె వేతై నప్రపంచము ప్రతిపత్తిఁ గనకుండుటయు
 వేదాంతులతో సమానమే యగును. మరియు నాత్మాద్వయత్వము ప్రపంచ
 మిథ్యాత్వమును గూడ వారికిని సాంఖ్యులకును సమానము. బ్రహ్మ
 దిపదముల కంటె ముక్తి పదము శ్రేష్ఠమని తన్మతమున వక్కాణింపఁ
 బడి యభ్యర్థనీయమగును. కాని సర్వగుణాభావము ముక్తి గనుకముక్తి
 యందు జ్ఞానమునకు నభావమువర్ణించు వారునుం గలరు. సంవిత్తు
 నిర్వికల్పకము. స్వవ్యతిరిక్తానన్యవ్యక్తిత్వలక్షణము నగుట శదనవభా
 నము కేవల మభిమానమాత్ర మ్మయి యావాదము సూరిజనసమ్మత
 మ్మగు నటులై న నాత్మభావ మంగికరించు శూన్యవాది వాద మాదర
 ణీయమా యన గజాద్యభావములు గజాదినద్భావములవలె దర్శనయోగ్య
 ములు వాస్తవము గాఁగాకపోయినను, నేను గజాభావమును దర్శించు
 వాడనని జనుఁడు పల్కుట యభావమునందు భావదర్శనాభిమానము
 గలుగుటచేఁ గద యని మనము తెలియుదు మటులనే నిత్యజ్ఞానమందు
 జ్ఞానాభావము దర్శించుట యన్న తదభిమానముచే నని తెలియనగును.
 కాన శూన్యమతమునందు జ్ఞానరాహిత్య మంగికరించుచో నది లౌకిక
 జ్ఞానాభావముగా నెఱుఁగునది. ఇక క్షణికవిజ్ఞానప్రవాహ మాత్మునిగా
 నెఱుఁగు బౌద్ధులు గలరు. తద్వాదము విమర్శింతము ఒక క్షణమున
 మండు తైలకిణములు నశించి తర్వాతిక్షణమునఁ బూర్వకణముల
 వంటివి మండుట వల్ల వెనుకటి క్షణస్థితికయె తర్వాత క్షణమున
 నున్నది యనుట ధీసంతానము గదా దానిం బట్టి పూర్వపూర్వోత్తర
 విజ్ఞానగ్రాహక విజ్ఞాన మొక్కటి యుండుట వల్లనే దీపకళికావ్యవహా
 రము జరుగుచున్న దని స్పష్టపడుచున్నది. కావున విజ్ఞానవాదియుఁ
 గూడ నాత్మాస్తిత్వవాదియే యగును. అట్లయినచో నాత్ముఁడు క్షణికుఁ
 డని యేల తద్దర్శనకర్త నుడువు నన వాని మతమున “య త్సత్ తత్
 క్షణిక మేవ” యను వ్యాప్తి నంగీకరించి తత్సంప్రదాయానుసారియై

తత్సమర్థన ప్రయోజనార్థ వట్లు శాసించె నని తెలియఁదగును. మఱియుఁ
దన్మతమున "ధీసంతతిః స్ఫురతి నిర్విషయోపరాగా" యని కూడ వచిం
పఁబడుట వలన యద్దజ్ఞానోదయమున ముక్తి యగునని తెలియుచున్నది
స్వప్రతిజ్ఞానిర్వణార్థమువాస్తవేతరకథనము ప్రవర్తకులకుఁ గూడనా
యని శంకింపవలదు. ఏలయన యట్టి యాచారము భాట్టాదులయం దర
యుదుము. బాహ్యార్థములు వాస్తవముగా లేవనియును సర్వము స్వజ్ఞాన
ప్రకాశమే యని వక్కాణించు బౌద్ధుల మతము నిరాకరించు సందర్భ
మున భాట్టలు బాహ్యార్థవస్తువులు ప్రత్యక్షములు కావున వాస్తవము
లనియుఁ దత్ప్రకాశకజ్ఞానవ్యక్తిమాత్రము పరోక్ష మనియు నమేయ
మనియు సిద్ధాంతీకరించుచు సర్వప్రకాశమును స్వానుభవసిద్ధమును నగు
జ్ఞానము ప్రత్యక్షముగాదనియు ననుమానప్రమాణసిద్ధమనియు రాద్ధాంతీక
రింతురు. ఇది మీమాంసకుల తెఱంగెఱింగించెద. వారిది వైదికమత
మగుట యాగహోమాదివైదికక్రియాకలాపముల నిర్వహించి తత్తత్ఫల
భోక్తయగు నాత్మండవశ్యము శరీరేంద్రియవిలక్షణుండయిన వాఁ
డొక్కండు గలండని స్థిరపఱచి తథావిధాత్మనిరాకరణచణులగు బౌద్ధ
చార్వాకాదిమతము లశ్రద్ధేయములని బుద్ధి గఱపుదురు. వారు కర్తృత్వ
భోక్తృత్వాదిసర్వక్రియారహితుండును వెదశిరోవిహితుండు నగునాత్మ
నంగీకరించినచో స్వమతప్రయోజనము నెరవేరకపోవుటగాక స్వమత
మున కుచితమైన యజ్ఞయాగాదివైదికక్రియాపాదననిరసనమును సంభ
వించుటంజేసి స్వమతప్రయోజనానుసారముగాఁ గర్తృయనియు భోక్త
యనియు నాత్మని నిర్వచింతురు. అట్లయినచో మీమాంసకమతము
వైదికమత మెట్లగు నని శంకింప వలదు. ఏలయన నాత్మాస్తిత్వము
వారి కంగీకారము కనుక వారి మతము వైదిక మతమనిచెప్పవచ్చును.
భవాచార్యశిష్యుండగు భవనాథుండు నాస్తిక్యనిరాకరణపరాయణుండైన
భవాచార్యుని నాత్మాస్తిత్వసిద్ధాంతము యుక్తిబద్ధము చేయుటకు గర్తృ
త్వభోక్తృత్వాదిలక్షణములచే నాత్మ నుపదేశించు నని వెల్లడించునుగాన
సర్వదిర్ఘనములు నుపనిషద్గమ్యాద్వైతబ్రహ్మస్వరూపమున నంగీకరించు
ననియే యూహింపవలసి యున్నది. మరియుఁ బ్రమాణప్రమేయాది

షోడశపదార్థవాదులగు నై యాయుకులును ద్రవ్యగుణాదిషట్పదార్థవాదులగు
వై శేషికులును నవ్యక్తమహదాదిచతుర్వింశతితత్త్వవాదులగు సాంఖ్య
లును శిష్యక్తిసదాశివేశ్వరవిద్యాదిషట్త్రింశతత్త్వవాదులగు శైవులును
భిన్నభిన్నవాదావలంబులగుట నెట్లైకపదార్థమునందుఁ బర్యవసానము
గలుగువా రగుదురని సందేహింపవలదు. మున్నిటిగరశ్శువలె వారి మత
ములు పరమాత్మునందుఁ బరస్పరము బాధ్యబాధకతాభావము నొందును.

చ. నుడివినవాఁడ నింతకు మఱనుప్రకటార్థము నింక మీఁద నే
నుడువఁ గడంగువాఁడను విశ్రుండు జపం బొనరించి మించు మే
ల్వడువుల దేశికోఃత్తమునిశ్పాదము వట్టి గ్రహింపగావలెన్
గడు వినయంబుతో ముదముఁ గాంచుచు నీమనురత్న మొయ్యెనన్

తే.గీ. సావధానమనస్కుఁడై శరగ దీని

నర్థి మెల్లను మహితుఁడౌ శయయ్యవారి
చెంగట వసించి తా నభ్యసించి యవల
దక్షిణల నిచ్చి యొజ్జనుకదనుప వలయు

15

స. గురువుల నెలవందుశ్శకొని హవిష్యము గాని

పండులు గాని దుంశపలును గాని
తనుధారణమునకై తినుచు గుబ్బరిదలఁ
గాని యేటొడ్డునంశగాని దేవ
శమ్మునం గాని వశనమ్మునం గాని వి
శుద్ధతరంబై నశచోటు నెమకి
నమరేశుదిశఁ గానిశయక్షరాద్దిశఁ గాని
యాభిముఖ్యముఁజేసిశయట సుభాస

తే.గీ. నమ్మునం గూరుచుండి మననమ్ము నిశ్చ

లమ్ము నొనరించి ముమ్మారుశలిమ్ము మీఱఁ
బ్రాణవాయువు నాయామకదశముఁ జేసి
శ్రీకారాంచితనిష్ఠాగతీర్థుఁ డగుచు

157

క. మునిపతి చందము దైవ

మ్మును శక్తిని బీజమెంచికపోల్పుగ డెందం

- బున నివసించెడు నీశా
నుని ధ్యానింపంగవలయుశ్చనూల్కొను భక్తిన్ 158
- తే.గీ. ఆచరింపంగవలెఁ గరకన్యాసమంగ
పంచకన్యాస మమలహృతృద్మమందు
మెఱుపుఁదీవను బోలుచుకమిగుల వెలయు
తేజువానిని గాంచగాఁగదిపురవలయు 159
- క. హృదయాబ్జమధ్యమందున
ను దివాకరమండలమ్ముకనున్ నీహారాం
శుదహనమండలములఁ గ్రమ
ము దలిర్పఁగ నిల్చి పిదపశ్చమోద మెలర్పన్. 160
- క. పరశివుఁ దన్మధ్యంబున
నెఱి నిలుపుచుఁబార్వతీశుకనిన్ నియతిమెయిన్
వఱలంగ నాఱులక్షల
పురశ్చరణఁజేయుటొప్పుశ్చముక్తి ప్రదయై 161
- క. క్షీరాబ్జపలాశకుసుమ
సారాహుతులన్ సహస్రశ్రీసంఖ్యాకముగా
ధీరుండు సలుపునెడ నే
పారున్ ముక్తియును భుక్తి శనమలులు వినుడి 162
- క. అటుగాక నెమ్మనమ్మున
నటరాజున్ శివుని శర్వుశనగజాధీశున్
పటుభక్తి నిల్చుగాఁబి
మ్మట ముక్తి కరస్థ మగుటశ్చమాన్యులు గనుడిః 163
- క. ఏనుం బ్రాకృతుఁడను గా
నేనౌదుం బరమశివుఁడనిది నిజమని చి
త్రానఁ దలంపఁగఁ గలిగిన
వానికి పంటింటిశశముశ్చపరముక్తి యగున్ 164
- వ. ఇది మంత్రసాధనక్రమం బిఁక వినియోగక్రమంబు వాకొను
వాఁడ. 165

సి. పదిలక్షలకు జపంత్రబుదితదీక్ష నొనర్ప
 షట్కర్మసిద్ధి యేతసంగు జగతి
 నిరువదిలక్షజపింప నెన్నందైన
 నతిమాత్రమైనదీర్ఘాయు వగును
 నలువదిలక్షలత్రనెలమి సమర్థింప
 నగును విరాట్స్వరూపాతిశయము
 నరువదిలక్షలత్రనిరవొందఁ జేయఁగాఁ
 దమ్మిపూచూలిపత్రదమ్ము దనరు

తె.గీ. తపము నెనుబదిలక్షలత్రసలుపు నెడల
 పద్మనేత్రత్వలక్ష్మి కైత్రవసమ యగును
 నూలులక్షలు జపియింపఁజారుభోగ
 హారసుకుమారమూర్తి త్వరమబ్బు నిజము.

156

కం. అక్షరకోటిన్ దృఢతర
 దీక్షన్ గొని జపమొనర్చుఁదీరునకు లలా
 పేక్షణపరమైశ్వర్యసు
 లక్షణ విగ్రహవిశేషత్రాలిత్య మగున్

157

క. ఏవాఁ డనుదినమును శ్రీ
 ధ్వావంతుం డగుచు వేలుకదాదశవరసం
 భ్యావంతముల జపించిన
 నావానికి నిత్యము క్రితయమరును జుండి

158

క. వినియోగవిధానమ్మిది.
 ఘనపూజావిధిని నింకఁగడఁగుదుఁ బలుకన్
 విని దీనివి సాంతంబుగ
 ననుసరణ యొనర్పవలయుత్రనార్యజనమ్ముల్.

159

స. హృదయసరోజకర్ణి కమధ్యమున నైన
 యాదిత్యబింబమత్రధ్యమున నైన
 మంచుఁ జాయల వేల్పుత్రమధ్యంబునను నైన
 విమరోజ్జ్వలాగ్నిమత్రధ్యమున నైనఁ

బ్రతిమ యందై నశీశ్వస్వరూపంబు చిం
 తించి షడక్షరీశనెంచి పూజ
 తొసగి యాసన మిడితబొసగ నావాహనం
 జవ్వలఁ గావించితయర్ఘ్యపాద్య

తె.గీ ములను బిమ్మట నర్పించితయెలమి నాచ
 మనము చేయించి తోఁగించితమంచి పల్వ
 లిచ్చి జన్నిడమును యెడతనేసి సొమ్ము
 లిమ్ముగా యేనుపయి వెట్టితనెమ్మి మీఱ

170

తే. గంధసుమధూపదీపముల్త్రగ్రాలఁ జేసి
 యోగిరమ్ము నివేదించితయుత్పలాది
 మాలికలతో నలంకృతినోలి సలిపి
 సరసగంధాదిలేపనశ్రవర్చ చేసి

171

తె. చేతులును రెండు జోడించితశివున కవల
 వేడికోలిచ్చి పంపగాఁగ్రబెంపు గనెడి
 విధముఁ దెలియుఁడు మీరిదిశ్రవిబుధులారః
 భుక్తిముక్తులు నందుచేఁగబొల్పు మీరు.

172

కం. ఆవాహనము విసర్జన
 భావంబును నై జహృదయశ్రవంకజమందున్
 గావింపవలయు శివునకు
 దేవశిఖామణికి నంచుఁగదెలియఁగవలయున్.

173

క. కావున మీరన్యంబును
 వే విడి హృదయంబునందుశ్రవీడని భక్తిన్
 నేవింపవలె షడక్షర
 పావనమంత్రంబు చిత్తశ్రవావనులారా:

174

9. ధ్యానయజ్ఞ విచారము

ఉ. వాచికయజ్ఞపై భవముశ్రవాకొనినాడ నశేష మింతకున్
 వాచికయజ్ఞమున్ గెలుచుకై భవముం గల ధ్యానయజ్ఞమున్

బ్రాచురరీతిఁ బల్కెద నశభంగురమా ఫలమబ్బు దాన స
ద్దీచతురత్వసంపదసుశ్రద్ధీవరులార! వినుండు శ్రద్ధమై

175

క. ధ్యేయాంచితమూర్తి విజా
తీయప్రత్యయవితానశ్రద్ధీప్రత్యూహా
శ్రేయము గలుగని యట్టుల్
నేయుచు ధ్యానింప ధ్యానశ్రద్ధి యలవడున్.

176

క. ధ్యేయామలవిషయసజా
తీయప్రత్యయవితానశ్రద్ధీసంక్షోహ
శ్రీ యొదవఁగ ధ్యానించిన
నా యొప్పే ధ్యాన మందుకార్యవతంసుల్.

177

ఉ. భేదము భ్రాంతిమాత్రమగుశ్రద్ధేదము గల్గి దొకింత సాక్షియై
యేదెస నైనఁ దానగలఁడెంచ శరీరవిలక్షణాత్ముడై
మోదిలుఁ బ్రత్యగాత్ముడగుశూరుషనాముఁడు నిరుణుండు ని
త్తాదులఁబట్టినిల్చి నెవరైనను నేర్పిరె యెన్నఁడెనియున్.

178

కం. కానన్ ధ్యానమొనర్పఁగఁ
బూనినచో నిరుణాత్మకమూర్తి గొనకుఁడి
ధ్యానార్హము మీకగు సగు
ణానూనానందవిగ్రహంబిది గనుఁడి

179

క. నీరూపము ధ్యానింపఁగ
నేరందెవ్వఁడు ధ్యానశ్రద్ధినిష్ఠను నిలువం
గోరికయే యొదవినచో
గోరివామాంగుఁ దలఁపఁగవలె నెడఁదన్.

180

క. మెడకప్పు మూఁడుకన్నులు
జడనేఱుం జడఁతి దలనుశజాబిల్లి మెయిన్
గడలేనియొడికపుందొడ
వడరెడి ముక్కంటిమూర్తి ధ్యానార్హంబే

181

మ. తను దా నారయుటన్ మెయిన్ మఱచి తత్త్వంధానమోదంబుచే
తను జిందుల్ దయవార మేలుగతి నృత్యం బబ్బురం బొప్ప నే

యనఘం డాడఁబితామహాదు లట “ధన్యాశస్మోవయమ్మంచు” హృ
ద్వనజాతంబున నెంతు రట్టి ఘనుఁడేశధ్యానార్హుఁడౌ నెయ్యడన్.

క. అది శ్రుతిదర్శిత రూప

మ్మది సారసజన్మవిష్ణుశలనవరతము నె

మ్మది ధ్యానించెడి నిర్మల

పదార్థ మాద్యంతరహితశపద మదియ యగున్.

183

వ. ఇయ్యది పరాత్పరుని సాధారణమూర్తి మఱియు మూర్తి కతి
రిక్తము లయిన యుపాధుల పరమాత్మనకు నాలుగు గలవు. సత్త్వ
గుణపరిణామ మయివిషయములఁ దెల్పు నంతఃకరణవృత్తి జ్ఞానము
నాఁబడు నది మొదటి యుపాధి. తమోగుణపరిణామమయి యప్రకాశ
కము జడాకారమునగు నంతఃకరణవృత్తి యజ్ఞాన మనంబడు నది రెం
డవ యుపాధి. స్వాశ్రయమునకుఁ గూడ మోహమును బుట్టించు
దుర్బురత్వక్తి మాయ యని పేరుగాంచు నదియ మూడవ యుపాధి.
న్వాశ్రయ వ్యామోహన సామర్థ్యము మాత్రము గలిగి దుర్బు
కిరణపాటవరహితమైన నదియే యవిద్య యని సంకేతింపఁబడు
నది నాల్గవ యుపాధి. వానిలోఁ బ్రత్యువాది యందును నుపహితంబగు
పరమతత్వంబుస్వప్రధానసమప్రధానా.స్వప్రధానముగనుత్తమమధ్యమాధి
కారులచేతఁ ద్రివిధముగను పాసింపఁబడుచున్నది. మరియుజ్ఞానాజ్ఞాన
మాయావిద్యానామకచతుర్విధోపాధివ్యతిరిక్తములును నైవ యిచ్ఛాక్రియా
ద్యుపాధులంగూడి పరతత్త్వముపూర్వోక్త త్రివిధాధికారులచేత్వప్రధానాది
త్రిప్రకారంబుల నేవ్య మగుచున్నది. స్వప్రధానవిధానమన నుపాధి
నుపసర్జనముగా నొనరించి యుపధేయపరశివస్వరూపము ప్రధానముగ
స్వీకరించుట, యస్వప్రధానవిధానమన నుపధేయశివస్వరూప ముపసర్జన
ముగా నొనరించి యుపాధిం బ్రధానముగా నొనర్చుట సమప్రధాన
విధానమున నుపధేయోపాధులలో నొక్కటిం గూడ నుపసర్జనీకృతముల
నొనరింపక రెంటినిం బ్రధానములుగ గ్రహించునది. మఱియుఁ బ్రాణి
కరఫలౌపభోగ నిమిత్తముగ నీక్షణాదిమాత్రమును జగత్సృష్టి సలుపం
గోరు పరతత్త్వమును యథాపూర్వోక్త రీతిం ద్రివిధముల ధ్యేయమగును.

సిస్సజ్ఞాపూర్వము సత్త్వరజస్తమస్సామాన్యాకృతిః తౌంది యీశ్వర్యత
ప్రకృతి నాఁబడు పరబ్రహ్మశక్తియు సిస్సజ్ఞానంతరమున సిస్సజ్ఞప్రేరిత
మగుట త్రిగుణములలోన్యూనాధ్యభావమొదలి బ్రహ్మవిష్ణురుద్రానామక
మూర్తిత్రయరూపములఁ బరిణమించు. ఆత్రిమూర్తులును బూర్వోక్త
త్రివిధమును సామాన్య లగుదురు. మాహాత్మ్యపీఠ్యాదులఁ ద్రిమూర్తుల
కంటెఁ గొలఁదులగు నగ్నాదిత్యాదిదైవతములును బూర్వోదాహృత
విధిత్రయముల నుపాస్యములగు ఆకాశాది పంచమహాభూతములును
బద్ధగుణములైన శబ్దస్పర్శాదిపంచకమును బ్రహ్మరూపమున ధ్యానించు
పట్ల త్రివిధ్యము వర్తిలు. బ్రహ్మాండాంతర్గతలోకములు నాలోకాంత
రతదేశంబులును దదంతర్గత మేరుమంధరాదిభూభరంబులు నదీనదవాపీ
కూపతటాకారణ్యంబులు నిధులును దిగ్విదిత్ప్రభృతులును దివారాత్రా
గతానాగతాదికాలంబులును జరాయుజాండజ స్వేదజోద్భిజ్జంబులగు
సృష్టివిశేషములు బ్రహ్మక్షత్రవైశ్యకూద్రాదులగు చతుర్వర్ణములును
దత్సంకరవర్ణములు నాలుగాశ్రమంబులు సోపపాతకమహాపాతకములు
ధర్మసంజ్ఞలైన విప్రలును సుఖదుఃఖాదిభోగములును దత్సాధనములు
కర్మకారయిత్యురణములు ప్రమాత్ప్రమాణ ప్రమేయములు విధి
నిషేధవిద్యావిద్యాభావాభావవంధ్యావంధ్యాది ద్వంద్వములును బ్రహ్మరూప
ముగ ధ్యానించిన యుత్తమునకు భగవద్దానము కరిబవరంబగు. ౧౪!

క. ధ్యానము నూనక మోక్ష

స్థానమునర్ధించువాఁడు శరసామృతమున్

మాని విషాన్నముఁ గొను ధీ

హీనునితోఁ బోల్చవచ్చునది యెఱుఁగుడిఁకన్.

185

తే. ధ్యానమార్గమునన్ గాక శయన్యగతుల

ముక్తి నొందఁగఁ గోరెడ శ్రమొకట చెవుల

మాని కన్గవ చేతనే గానమధుర

రసముఁ గొనఁగోరు బలువెట్టి శ్రమముఁ డగును.

186

క. శ్రుతిదర్శితాశ్వమేధా

ద్యుతిపావనయజ్ఞములును శ్రద్ధానాధ్వరసం

- గతఫలముల నీజాలపు
మతినెంచిన ధ్యానయజ్ఞమహిమ మతులమౌ 187
- క. నిరతధ్యానపరుండౌ
పురుషుడు కేవలశివుండుశ్రపురహరమూర్తి
తరుఁ దెన్నటికినిఁ గాదె
త్తరిని నలభ్యంబు గలదేశధ్యానపరునకున్ 188
- క. దుస్తరసంసారమ్ము న
పాస్తం బొనరింపఁ జాలుశ్రజరమశివుండ
భ్యస్తధ్యానునకుఁ బ్రసా
దస్తవనీయార్థమొసఁగుఁడనుపు నిరతమున్. 189
- అ. కల్పకోటికోటిశకాలమ్మునకు నైన
ధ్యానయజ్ఞమహిమశ్రయాదృతి మెయి
నేను మదదికులునుశ్రనిక్కిమ్ముగా నింత
పలుకఁ గలమె వినుఁడిశ్రవలఁతు లార. 190
- ఉ. నే నుడులున్ వచింపఁగలశ్రనే యిఁక వేదపదప్రమాణసం
ధానచణాత్ములార! శతశ్రధా విధిమించును శాస్త్రమంచొగిన్
ధ్యానము నూనుటొప్పుఁ బరశ్రమార్థము చేకురు దానఁగాన నిం
తెనియు సందియంపడకుఁడీరలు ధ్యానవిధిన్ గ్రహించుచో. 191

10. జ్ఞానయజ్ఞ విచారణ

- తే. జ్ఞానయజ్ఞంబు కన్న యజ్ఞం బొకండు
కలుఁగునే యెన్నఁదైన సశ్రజ్ఞానులార!
జ్ఞానవైభవ మియ్యెడశ్రజతురత మెయిఁ
బలుకువాడను వినుఁడువీశమలు నెలంగ 192
- ఘ. తొలుతన్ సృష్టికిఁ బూర్వమందు నవదీశప్రత్మీర నేయద్వితీ
యలసద్రూపము తేజరిల్లునది బ్రీహ్మాండాదిసృష్ట్యుత్తరో
జ్జ్వలకాలంబు నజీవదేవవివిధశ్రప్రాంచద్విదారూపసం
కలితంబైన యుపాధి నొంది వెలయున్ శ్రగళ్యాణనామమ్ములన్ 193

క. ప్రతియోగివస్తు వెఱుగని
యతినిర్మలశక్తి కగునుశహరపరశక్త్యం
చితనామము జడశక్తిఁ బ్ర

కృత్యనఁగా మాయ యనఁగఁగృతనామ మగున్ 19

మ. గొనముల్ మూఁడు సమానమౌ నెడలఁ జేతకూరున్ బ్రధానాఖ్య నౌ
య్యన పైషమ్యము నొంద నయ్యవి యలోకాదికియారంభకం
బన విఖ్యాతినిఁ గాంచునం దమలసత్యాధ్యంబ యీశుండగున్
దనరున్ జీవసమాఖ్యయునీ మలినసత్వస్ఫూర్తి నొప్పారినన్. 195

వ. మఱియు జీవవిజ్ఞాన మిఱుదెఱుగులు. అందు మలినసత్వప్రధాన
మాయానామకా విద్యాపర్యాయనామకమును స్థూలసూక్ష్మశరీరకారణమును
నయి శదుపహితచైతన్యము స్వరూపవ్యవహారహేతువగుట వలన సర్వ
తోముఖ్యమనున దొకటి యవిద్యాకార్యభూతస్థూలసూక్ష్మశరీరావచ్ఛిన్న
మును దత్కారణమయి తదనుస్యూతమయి తాదాత్మ్యమొందునది ప్రతీతి
చైతన్యమనియు రెండు విధములు చైతన్యమగు నందున రెండవదయః
పిండవ్యాప్తిప్రతీతి వంటిది. కామసంకల్పవిచికిత్వాశ్రద్ధాశ్రద్ధాధృత్య
ధృతులను "ప్రీ, ధీ, భీ," గుణములును మానసికములు గాని యాత్మనివి
కావు. చిత్త తాదాత్మ్యము వలన సుఖిత్వదుఃఖిత్వాదు లాత్మనకు వ్యావ
హారికములగును. కాలకర్మవిపాకమువలన బ్రహ్మజ్ఞాంతి సందేహ
ద్యాకారముల బహువిధములఁ జిత్తమగును. జ్ఞానము తత్సంబద్ధమయి
తాదాత్మ్యమునొందు వెళఁ దత్త్వజ్ఞానమునగును. కాచకామలాదిదోష
దూషితములు గానిచక్షురాదీందియవ్యాపారమువలనఁ గలుగు జ్ఞానము
ప్రమ యనఁబడు. దోషదూషితేంద్రియసంపాదితజ్ఞానముభ్రాంతి నాఁబడు.
ఉభయపక్షధ్యవసాయరహితమై స్థాణువా? పురుషుఁడా యని నిశ్చయము
చేయలేని జ్ఞానము సంశయజ్ఞానము నాఁబడు. తత్పదార్థమందుఁ దత్పదా
ర్థబుద్ధి ప్రామాణ్యజ్ఞానము. పుటమునందు పుటజ్ఞానము, పటమునందుఁ
బటజ్ఞానమును యదార్థజ్ఞానమగు. వాస్తవముగాఁ గెఱిగెడులై నది శుక్తి
యైనను శుక్తిత్వము వ్యక్తము గాకరజతత్వముగా వ్యక్తమగుట విపర్య
యజ్ఞానము. అదిరెండు మనోవృత్తుల నాశ్రయించును. పదార్థదర్శన

మున నిదమాకారగోచరమైన మనోవృత్తి యొకటి. ఇది యనుజ్ఞానము మాత్రమందుఁ గలుగును. శుక్తి యందు శుక్తి త్వవిశేషము గనఁబడక యధిష్ఠాన మిదియని మాత్ర మందున తెలియును. అప్పు డిదంవృత్త్య వచ్చిన్న మంతఃకరణమగు. అట్టి యంతఃకరణము నందు మాయాకల్పిత రజతాకారగోచరమైనది రెండవవృత్తి. కాన విపర్యయజ్ఞానవంతమైన చైతన్యమేయుభయవృత్తి మంతమనుట తెల్లము, అందు మొదటిది యధిష్ఠానాశ్రయి రెండవది కేవలవృత్త్యాశ్రయము. ఇదమాకారదర్శన మాత్రదక్షిమగు తొలుతటి వృత్తి ప్రామాణ్య మగును. రజతాకారవృత్తి మాత్రము శుక్తి యందుఁ బ్రామాణ్యముకావున నదియైన దనియందు నది యను బుద్ధి ప్రమాణజ్ఞాన మనియు నది కానిదాని యందు నది యను బుద్ధి భ్రమజ్ఞానమనియు వ్యవహరింతురు. అందుఁ బ్రమాణజ్ఞాన మాటు విధములై యలరారు. ప్రత్యక్షానుమానోపమానార్థాపత్తి శబ్దాను పలబ్ధులను నాటును బ్రమాణజ్ఞానములే. అం దనుపలబ్ధిజ్ఞానము మాత్ర మభావజ్ఞానము. తక్కిన యైదును భావరూపజ్ఞానములు. ఇంద్రియ గ్రాహ్యమైన వస్తుసంబంధమైన యనుపలబ్ధిమాత్రము భావరూపమైనది. ఇంద్రియ సన్నికర్షము వలనఁ గలుగు జ్ఞానము ప్రత్యక్షము. వ్యాప్తి మున్నగు పంచావయవముల వలనఁగలుగు జ్ఞాన మనుమానము. అనుప పత్తి వలనఁ గలుగుజ్ఞాన మర్థాపత్తి. తాత్పర్యోపేతశబ్దార్థజ్ఞానము శాబ్దము. శాబ్ద మక్షరపదవాక్యరూపమై త్రివిధ మగును. అక్షరసముదాయము పదము పదసముదాయము వాక్యము. ఏకాక్షరపదములు నేకపద వాక్యములునుం గలవు. కొందఱమతమున నక్షరములే యర్థప్రకటన సామర్థ్యములు. కొందఱిమతమునఁ బదములే మఱికొందఱి మతమున వాక్యములే యర్థముల నిరూపించును. దీనినే స్ఫోటవాదమందురు. మఱియు వాక్యముప్రధానమనియు గుణభూతమనియు ద్వివిధమగు. ప్రధానవాక్యము మహావాక్యము. ఫలవదర్థావబోధకవాక్యమే యగు నవాంతరసిద్ధాంతమును మహావాక్యము నకుపకరించు నటుల నుడువు వాక్యము గుణవాక్యము. పదములు స్వశక్తి వలనను వాక్యములు తాత్పర్యము వలనను విషయముల బోధించును. తాత్పర్యము రెండు విధ

ములు. మహాతత్పర్యమనియు నవాంతరతత్పర్యమనియుఁ దద్వేదము
లకు నామధేయములు. రెండవది మొదటి దానికి శేషవాక్యమగు.
మరియు విధులు. నిషేధములు సిద్ధార్థబోధకములు నని వాక్యములు
ముత్తెఱుగులు అగ్నిహోత్రనర్సింపవలె. సంధ్యనుపాసింపవలె నను
వాక్యములు విధులు. పరదారగమనము గూడదు. కళంజభక్షణము
నేయరాదను వాక్యములు నిషేధములు. స్వకంఠమణిహారము వేదకు
వాని కది కంఠస్థ మని తెలుపు వాక్యము బ్రహ్మ సత్యమని తెలుపు
వాక్యము సిద్ధార్థబోధకములు. కానఁ బ్రత్యక్షేది ప్రమాణములు. పరార్థ
నిర్వాహకములుగాని ప్రత్యగర్థప్రతిపాదకములుగావు. లౌకికసిద్ధార్థబోధక
వాక్యమును బరశివబోధకము గాదు. ఉపనిషత్ప్రొక్త తత్త్వమస్యాది
వాక్యములు ప్రత్యగ్బోధకములు. వేదాంతములలో మహావాక్యములు
ప్రత్యగ్రహ్యైక్యతాసంపాదకములు. అవియే భ్రాంతిసిద్ధసంసారమును
నివర్తింపఁ జాలు. సంసారము వాస్తవముగ నాత్మున కుండునేని శత
కోటిజన్మలకై న నాత్మునికి ముక్తియే లేదు. అనాత్మవస్తువులగు ఘటా
దులకు నాశము గలుగునట్లు నాశమాత్మునకు లేదు. జీవభేద మెట్లనిన
నుపాధివలన నని యెఱుంగునది. చిత్తునకు భేదము లేకపోయినను
జిద్రూపములగు నానోపాధి వశమున భేదము సంభవించు. ఆకాశ
మొక్కటియైననుఘటాద్యుపాధులవలన నాకాశరూపభేదములు వ్యవహార్య
ములగును గదా! కాని ద్వయవ్యవహారము కేవలము భ్రాంతిమూలకము
మఱియుఁ బ్రాతీతిక, వ్యావహారిక పారమార్థికము అన సత్యము త్రివి
ధములు. అందు శుక్తి రజతము కేవలము రజతాభాసమాత్రము. అదియే
ప్రాతీతికసత్యము. కటకాదు లొనరించి మేన ధరించుట కది యుపయో
గింపదు. ఘటపటాదులు వ్యావహారికసత్యములు. త్రికాలాబాధ్యములు
గావు గనుక నవి పారమార్థికములు గావు. బ్రహ్మము మాత్రము పార
మార్థికసత్యము.

ఉ. ఒక్కటి మాత్రమై వెలయునొప్పుదు బ్రహ్మము సద్విత్తీయయై
జక్కఁగ ద్వైతభావములుసాగును మాయకుఁ జిక్కియున్నచో

- నిక్కపుడత్త్వమియ్యదనిశనిచ్చలుఁ బల్కును వేదమాతపెం
పెక్కిన మాతృవత్సలతశ్చనెల్లర బల్దియఁ బోవ నెంచుచున్ 197
- ఉ. అన్నిటి యందు భేదమునశ్చనాదరణంబు నొనర్చి యైక్యమున్
జెన్నుగఁ జూడ నేర్చుబుధశ్శేఖరుఁ డెట్టుల మోహశోకవి
చ్చిన్నహృదంబుజాతఁడగుఁడజేటునువాటిలు ద్వైతభావనా
పన్నున కెన్నఁడంచు శ్రుతిశపల్కును దన్నియమంబు దప్పనే 198
- చ. ప్రమితిశతంబు చూచిననుశ్చపండితకోట్యనుభూతి చూచినన్
సుమహితసత్పదార్థము విశశుద్ధతరంబును నద్వితీయమం
చు మతి దలిర్చు నెల్లరకుశ్శోధన చక్కని దయ్యెనేని ని
క్కము మదికెక్కునే యటులుకగాని విధంబునఁ జూచువానికిన్ 199
- మ. పటుసారాంచితవేదదర్శితమహాశవాక్యానుసంధానసం
ఘటితజ్ఞానపదార్థ మేఘనునకై శ్చక్యజ్ఞానసంపాదియౌ
చటులానేకభయాస్పదాత్మకలసశ్చత్సంసారభారంబు దోఁ
చుటయే యాఘనుపట్ల మాను మలమెశ్చో నిల్చు సంకుడ్లతోన్
- ఉ. భేదము దర్శనీయమనిశ్చవెట్టితనంబునఁ గొందఱందురా
వాదము ద్రోయువారి భవశ్చవారిది సందియ మింత లేదుస్య
ప్పాదిగతాన్యతంబులనుశ్చవాస్తవబోధము మాన్పదే ప్రబో
ధాదులఁ గల్గు పట్ల నిశ్చనారుభవంబది యెంచి చూడఁగన్ 201
- ఉ. ఆకసమొక్క తైనను ఘటాదులఁ జెంద ననేకభంగిగన్
వాకొను తెల్ల నారయఁగశ్చభ్రాంతిగదా! యటులౌను నాత్ముఁ డే
కాకియ యైన మానవమృగప్రభృతిన్ వసియించు పట్ల నా
నాకృతభేదసంచయ మశ్చనారతమైన భ్రమంబు చేనగున్ 202
- ఉ. కెవలజీవునందుఁ బరిశకింపఁగ వాస్తవభేద మెన్నఁడేన్
ధీవరులైన వారు గణుకతింతురె భేద ముపాధిసాధ్యమే
యౌ వివరింప నెంచ శ్రుతుశ్చలాడెడి పల్కులు వాస్తవమ్ము సుం
డీ! వివిధానుభూతికటశ్చనిక్కపు హేతువు పల్కఁగాఁబడున్. 203
- త. తనయందు సకలభూతము
లును సకలము నందుఁదా గ్రహింపగనది యెదతోఁ

- గన నేర్చువాని నాత్మ
జునిగాఁ దెలియుండు ముక్తశ్చోక్కు నతనికై 204
- క. ద్వైతజ్ఞానము విడి య
ద్వైతజ్ఞానంబు గలుగఁబండితులై యే
రీతిన్ బాయని సంస్కృతి
నేతురు బాపంగ జగమునచచ్చులు మెచ్చన్ 205
- కా. ద్వైతజ్ఞానము చేత మోక్షమును సంపాదింపఁ గాంక్షించు వా
రేతత్సంస్కృతినర్పదష్టులయి యేశ్చన్నెన్నో విజృంభద్విప
ద్రావతార్తుల్ గడు గాసిపెట్ట భవబంధశ్చద్వంసమున్ జేయకే
యాతిధ్యంబులు గంచుచుందుఁ సతమున్ శయామ్యాలయ మ్మందు
నన్. 206
- మ. అమలజ్యోతిరుపాయముం గనక విభ్యాతాంధతామిస్రసం
ఘము తోలన్ సమకట్టి నట్లు విమలజ్ఞానైకసాహాయ్యతే
శమునుం గాంచక కర్మయజ్ఞముల మోక్షంబుందగన్ గాంతు
మం
- చు ముముక్షుల్ పరిహాస్యలై గనరు సంశయద్ధాత్ము నెప్పట్టునన్
- క. ద్విజుఁడైనం గానీ యం
త్యజుఁడైనం గాని జ్ఞానశ్రయజ్ఞోడువ మ
క్కజముగఁ గొనఁ గలినచో
నిజసంస్కృతివార్తి దాటినేర్చున్ జుండి 208
- తె. జ్ఞానయజ్ఞమ్ము సఖావకశసారహీన
లోకముల కాసగాంతుఁ ముగ్ధోకములును
జ్ఞానసామర్థ్య మొకయింతశయేనిఁ దెలియు
నేని వారటున్ పలువంగశనెంచు వారె 209
- క. శివుఁ డొక్కడు శ్రుతియొక్కటి
ప్రవిమలవిజ్ఞానమితకపలుకఁగ నేర్చున్
వివరింపనగునె? ననుఁబోఁ
టివిప్రునకు దాని వాక్యశబ్దత తనఁగన్. 210

క. అమలాత్మబ్రహ్మైక్యర
 సము నెఱిగిన తత్వవేత్తశ్శానాతిశయ
 మ్ము మహితగతిఁ దెలుపఁగఁ జా
 లు మహీసురులార! దీనిశ్లోతుఁ దెలియుఁడీ! 211

క. మానుగ నెందై న శివా
 జాని యనుగ్రహము లేకశ్శాణయె తెలియన్
 శ్శానరమావిభవంబుల
 శ్శానాధికమైన సాధనమునుం గలదే 212

తె. అఖిలమును బ్రహ్మరూపమైయలరుఁగాక
 జ్జాని యగువానికీసర్వశ్శరణములం ద
 వాప్య మొకయింత గనరాదుశపలుక హేయ
 మనఁగఁ దగు వస్తువే లేదశ్శయార్యులార! 213

11. శ్శానయజ్ఞవిశేషము

క. శ్శానవిభవంబు నుడివితి
 శ్శానవిశేషముల నుడువఁగడఁగెద మీరల్
 వీనులవిం దలరారఁగ
 మౌనివరులు వినుఁడుశ్శానశమానితకథలన్ 214

సీ. ధర్మంబు గల్గు నశ్శధర్మంబునుం గల్గు
 తత్ఫలంబులు గల్గుతప్ప కెపుడు
 పరలోకమున్ గల్గుతపాపంబు నేతకుఁ
 గల్గు యముండు కింకరయుతుండు
 కలుగును భూతముల్ గల్గును బ్రేతముల్
 గలరు యక్షులు రాక్షసులును గలరు
 కలరు మౌనీంద్రులుం గల రింద్రీపవనకు
 బేరాదిదేవతావిసరములును

తే.గీ. తల్లికంటెను మిగుల వశత్ఫలతఁ గూర్చి
 మనుపఁ జాలెడి శ్రుతిగల్గుమహితతదను

215

సరణమున మేలు గూర్పంగఁజాలు స్మృతియు
గలుగనది నమ్ముటయె మంచిశ్ఞానములగు
సె. వెల్పుగముల కెల్లఁబెద్ద గావున బ్రహ్మ
దేవతమణి గాఁగఁదలఁచు తొకటి
యరవిందభవుకంటెనంబుజాక్షిఁడు మిన్న
యని నెమ్మదిని నెప్పుడరయు తొకటి
సరసిజోదరుకంటెఁజాల రుద్రుంఁడెక్కు
డని నిశ్చయమ్మునుగనుట యొకటి
రుద్రుకంటె మహేశ్వరుం డధికుండని
స్థిరబుద్ధి దయవారఁడెలియు తొకటి

తె.గీ. ఈశుకంటెను పరశివుఁడెంచి చూడ
శ్రేష్ఠుఁడని డెందమున విశ్వసించు తొకటి
చెప్పఁగానొప్పు జ్ఞానవిశేషములని
విబుధవరులార! వేదవిశ్రుతిధితులార!

క. భూవార్యగ్న్యనిలనభో
భావాంచద్వస్తుపతులుశ్రబ్రహ్మయు హరియున్
పావనరుద్రుం డీశుఁడు
ధీవరుఁడు సదాశివుండుశతెలియుఁడు మీరల్

217

క. పరమసదాశివుకంటెన్
వరరాజసగుణవిశిష్టపద్మోద్భవుఁ డ
చ్చెరువొంద నధికుఁడగు భూ
సురులారా! ధీవిశేషశురపతులారా!

218

క. కారణకారణమగుటన్
సారవిశిష్టత్వమెపు డెఁసంగున్ సకలా
ధారమగు బ్రహ్మమందని
యారయ నొక జ్ఞానరీతియగును వినుండి

219

క. దేహప్రాణేంద్రియచి
త్తాహంకృతులందు నొక్కతై నం గాఁడి

దేహి యని విరతమే సం

దేహము లేకుండ దెలియుతెలివి తెలివియో

220

క. సకలప్రత్యయరూపము

లకు వేఱయి సర్వసాక్షీలక్షణుడయి వా

సికి నెక్కును జీవుండను

నకలంకజ్ఞాన మొకటితయగు జ్ఞానమిలన్

221

క. ఆరయ నీజాగ్రద్వ్యవ

హారము నిద్దురయుఁ గలయుతననఁబ్రభాతం

బై రాజిల్లు నవస్థ ల

నారతమున్ జూచు సాక్షీనా జీవుడగున్

222

తే. అఖిలదృశ్యము లెవ్వానితయందుఁగల్పి

తములగు దృశ్యమెవ్వఁడింతయును గాఁడు

కేవలద్రష్టయై చాలతీవి గాంచు

నెవఁడు వాఁడేయగున్ జీవుఁడెఱుఁగుఁడీరు

పి. జ్ఞాతమున్ గాక యజ్ఞాతమున్ గాక యే

దివ్యస్వరూపంబుతేజరిల్లు

సత్యమై జ్ఞానమైసౌఖ్యమై నిస్తులం

బై యేపదార్థంబువ్యాప్తి నొందు

సకలప్రమాణధీరసరణికిన్ భ్రాంతివృ

త్తికిఁ తోఁచ కెయ్యదితదీప్తిగాంచు

నీవు నేనును బల్కితనెయ్యది లక్ష్మ్యర్థ

మై యపరోక్షమైత్యతిశయిల్లు

తే.గీ. సర్వమున్ భాసిలఁగ జెసికస్వప్రకాశ

మునను వెలుఁగొందు నంచు విశబుధు లెఱుంగ

నెర్తు రెద్దాని నయ్యదితనిక్కమీరు

జీవుఁ డని గుర్తెఱింగినఁజెఱుఁగు ముక్తి

223

క. జీవేశ్వరులకు భేదం

జావంతయుఁ గల్గి దంచుతనరసిన వారల్

గన నేర్చువాని నాత్మ
 జునిగాఁ దెలియుండు ముక్తిరచొక్కు నతనికై 204
 క. ద్వైతజ్ఞానము విడి య
 ద్వైతజ్ఞానంబు గలుగఁజిడితులై యే
 రితిన్ బాయని సంస్కృతి

నెతురు బాపంగ జగమునచచ్చలు మెచ్చన్. 205

శా. ద్వైతజ్ఞానము చేత మోక్షమును సంకపాదింపఁ గాఁజీంచు వా
 రెతత్సంస్కృతినర్పదప్తులయి యెత్తెన్నో విజృంభద్విప
 ద్వాతార్తుల్ గడు గాసివెటభవబంధభవ్వంసమున్ జేయకే
 యాతిధ్యంబులు గాంచుచుదుర్చి సతమున్ సయామ్యాలయ మ్మందు
 నన్ 206

మ. అమలజ్యోతిరుపాయముం గనక విశ్వాత్కాంతతామిస్రసం
 ఘము దోలన్ సమకటి నను విమలశజ్ఞానైకసహాయ్యలే
 శమునుం గాంచక కర్మయజ్ఞముల మోక్షక్షంబుందగన్ గాంతు మం
 చు ముముక్షుల్ పరిహాన్యులై గనరు సంశయదాత్ము నెప్పట్టునన్

క. ద్విజుడై నం గానీ యం
 త్యజుడై నం గాని జ్ఞానశ్రయజ్ఞోడుప మ
 క్కజముగఁ గొనఁ గలి నచో
 నిజసంస్కృతివార్ధి దాటనేర్చున్ జుండి 208

తే. జ్ఞానయజ్ఞమ్ము సలుపక శసారహీన
 లోకముల కాసగాంతుర్చి ముగ్ధోకములును
 జ్ఞానసామర్థ్య మొకయింతశ్రయేనిఁ దెలియు
 నేని వారటుల్ సలుపంగనెంచు వారె?

క. శివుఁ డొక్కఁడు శ్రుతియొక్కటి
 ప్రవిమలవిజ్ఞానమింతకపలుకఁగ నేర్చున్
 వివరింపనగునె? ననుఁబోఁ
 టి విప్రునకు దాని వాక్పత్యత తేసఁగన్. 210

క. అమలాత్మబ్రహ్మైక్యర
సము నెఱిగిన తత్త్వవేత్త శ్లాఘానాతిశయ
మ్ము మహితగతిఁ దెలుపఁగఁ జా
లు మహీసురులార! దీనిశ్లోఁతు దెలియుఁడి!

211

క. మానుగ నెందైన శివా
జాని యనుగ్రహము లేక శ్లాఘయె తెలియన్
జ్ఞానరమావిభవంబుల
జ్ఞానాధికమైన సాధనమునుం గలదే?

తె. అఖిలమును బ్రహ్మరూపమైత్యలరుఁగాన
జాని యగువానికీసర్వశ్లాఘములం ద
వాప్య మొకయింత గనరాదుశపలుక హేయ
మనఁ గదగు వస్తువే లేదుశ్చార్యులార!

213

11. జ్ఞానయజ్ఞ విశేషము

క. జ్ఞానవిభవంబు నుడివితి
జ్ఞానవిశేషముల నుడువఁతగడఁగెద మీరల్
వీనులవిం దలరారఁగ
మౌనివరులు వినుఁడు! జ్ఞానశ్రమానితకథలన్

214

సి. ధర్మంబు గల్గు నశ్రధర్మంబునుం గల్గు
తత్సలంబులు గల్గుతప్ప కెపుడు
పరలోకమున్ గల్గుతపాపంబు నేతకుఁ
గల్గు యముండు కింకరయుతుండు
కలుగును భూతముల్ గల్గును బ్రేతముల్
గలరు యక్షులు రాక్షసులును గలరు
కలరు మౌనీంద్రులుం గల రింద్రపవనకు
బేరాదిదేవతాశ్విసరములును

తె.గి. తల్లికంటెను మిగుల వశత్పలతఁ గూర్చి
మనుపఁ జాలెడి శ్రుతిగల్గుమహితతదను

- సరణమున మేలు గూర్పంగఁజాలు స్మృతియుఁ
గలుగని నమ్ముటయె మంచిశ్శానములగు. 215
- సీ. వేల్పుగముల కెల్లఁజెద్ద గావున బ్రహ్మ
దై వతమణి గాఁగఁదలఁచు తొకటి
యరవిందభవుకంఠెనంబుజాఁజు మిన్న
యని నెమ్మదిని నెప్పుడరయు తొకటి
సరసిజోదరుకంఠెఁజాల రుద్రుండెక్కు
డని నిశ్చయమ్మునుశ్శగనుట యొకటి
రుద్రుకంఠె మహేశ్వరుం డధికుండని
స్థిరబుద్ధి దయవారఁడెలియు తొకటి
- తె.గీ. ఈశుకంఠెను పరశివుఁడెంచి చూడ
శ్రేష్ఠుఁడని డెందమున విశ్వశింఛు తొకటి
చెప్పఁగానొప్పు జ్ఞానవిశ్శేషములని
విబుధవరులార! వేదవిశ్శ్రుతితులార! 216
- క. భూవార్యగ్న్యనిలనభో
భావాంచద్వస్తుపతులుఁబ్రహ్మయు హరియున్
పావనరుద్రుం డీశుఁడు
ధీవరుఁడు సదాశివుండుఁడెలియుఁడు మీరల్. 217
- క. పరమసదాశివుకంఠెన్
వరరాజసగుణవిశిష్టపద్మోద్భవుఁడ
చ్చెరువొంద నదికుఁడగు భూ
సురులారా! ధీవిశ్శేషశురపతులారా! 218
- క. కారణకారణమగుటన్
సారవిశిష్టత్వమెపు డెనంగున్ సకలా
ధారమగు బ్రహ్మమందని
యారయ నొక జ్ఞానరీతియగును వినుండి. 219
- క. దేహప్రాణేంద్రియచి
త్తాహంకృతులందు నొక్కఁడైనం గాఁడి

దేహి యని నిరతమే సం

దేహము లేకుండఁ దెలియుకతెలివి తెలివియౌ

220

క. సకలప్రత్యయరూపము

లకు వెఱయి సర్వసాక్షీశ్చలక్షణుఁడయి వా

సికి నెక్కును జీవుండను

నకలంకజ్ఞాన మొకటికయగు జ్ఞానమిలన్

221

క. ఆరయ నీజాగ్రద్భవ

హారము నిద్దురయుఁ గలయుకననఁబ్రఖ్యాతం

బై రాజిల్లు నవస్థ ల

నారతమున్ జూచు సాక్షీశ్చనా జీవుఁడగున్.

222

తే. అఖిలదృశ్యమ్ము తెవ్వానికయందు గల్పి

తమ్ములగు దృశ్య మెవ్వఁడింతయును గాఁడు

కెవలద్రష్టయై చాలకీతివి గాంచు

నెవఁడు వాఁడెయగున్ జీవుకఁడెఱుఁగుఁ డీరు

223

పి. జ్ఞాతమున్ గాక యశ్చజ్ఞాతమున్ గాక యే

దివ్యస్వరూపంబుకతేజరిల్లు

సత్యమై జ్ఞానమైకసౌఖ్యమై నిస్తులం

బై యేపదార్థంబుకవ్యాప్తి నొందు

సకలప్రమాణధీశ్వరణికిన్ భ్రాంతివృ

త్తికిఁ దోచ కెయ్యదికదీప్తి గాంచు

నీవు నేనును బల్కుకనెయ్యది లక్ష్మ్యర్థ

మై యపరోక్షమైశ్చయతిశయిల్లు

తే. గీ. సర్వమున్ భాసిలఁగ జేసికస్వప్రకాశ

మునను వెలుఁగొందు నంచు వికబుధు లెఱుంగ

నేర్తు రెద్దాని నయ్యదికనిక్కమీరు

జీవుఁ డని గుర్రెఱిఁగినశ్రేణెలఁగు ముక్త

224

క. జీవేశ్వరులకు భేదం

బావంతయుఁ గల్గ దంచుకనరసిన వారల్

ధీ విభవఃఖ్యాతాఖిల

భావుకలోకప్రపూజ్యతపదులగుదు రెటన్

225

క. ఈవిద్య పరమగోప్యం

బై వెలయున్ మూర్ఘసభలయందున దీనిన్

కోవిదులు వలుకగూడదు

నేవింప నొసంగవలయుశిష్యుల కెవడున్

226

12. జ్ఞానయజ్ఞ విశేషము ప్రకారాంతము

వ. మరియు జ్ఞానము తెరవెఱింగించెద.

సీ. అన్యతంబు గాదననగును సత్యాంకంబు

జడము గాదన గుర్తుజ్ఞాన మగును

దుఃఖంబు గాదననదోచు నానందాఖ్య

మంతంబు లేదననగు ననంత

మప్రికాశ్యంబననగు స్వప్రకాశము

స్వల్పంబు గాదననబ్రహ్మ మగును

ఘాన్యంబు కాదననచున్ జెప్ప సత్తగు

నన్యత వారింపనాత్ముడగును

తే. నామరూపాదు లెఱుంగనిరదామ మగుట

తత్పదార్థం బనంగ వికల్పద్వంద్వముల

వాసిఁ గాంచిన తత్త్వంబునపరమజైవ

తత్త్వమని పల్కు శ్రుతివాక్యతతులు సతము

228

క. ఆద్యంతవిధానము ప్రతి

పాద్యము గా నట్టి స్వప్రకాశభావము కల్మిన్

వేద్యముగా దజతత్త్వము

చోద్యం బిది వివిధరూపశోభనము నగున్.

229

తే. సత్తు తానయ్య నరయ ననసత్తువలెను

జావు తాగనకుండి సంసారివలెను

వెలయు నొక్కండ యయ్యుఁ ధాభిన్నుని వలెఁ

దోచు బ్రహ్మంబు జ్ఞానవిదూరుల కిల

230

- క. చేతనరూపములును న
చేతనరూపములు రెండురసిద్ధించును వి
ఖ్యాతములై పరశివునకు
నేతద్భావము వాస్తవేతరము సుఁడి 231
- శా. హెచ్చుందగులు గాఁగ తెల్విగల స్తంత్రబేళాదిజీవాళియున్
హెచ్చుందగులు కొల్తలుం గలుగు భూభృదేణుసంధోహ మీ
యచ్చంపున్ శుభతత్వమందు బహుధారధ్యస్తంబులై యుండఁబ్రో
ద్యచ్ఛాతుర్యము మీఱఁగాఁదెలియుఁడీధర్మస్ఫురన్మర్మమున్ 232
- స. కర్తృత్వ భోక్తృత్వకారయితృత్వాది
భేదవాదములు కల్పితము లగును
విహితవర్ణాశ్రమవిధినిషేధాది వి
భేదవాదములు కల్పితము లగును
సాధనంబుల తోడితస్వర్గలోపలాది
భేదవాదములు కల్పితము లగును
రాగాదిదోషవైతరాగ్యాదిగుణబహు
భేదవాదములు కల్పితము లగును
- తె. వైదికము తాంత్రిక మృషభ్రంశమార్గ
మన్యదర్శనములు నరతయంగఁ గల్పి
తములంచు నెఱింగినతత్త్వవేత్తఁ
బోలు సంజ్ఞానులం గనన్రజాల మెపుడు 233
- క. తుద కీశజ్ఞానమును
మదియునుఁ గల్పితములన్నమాట యెఱుఁగు కో
విదులు బుధాగ్రణి పూజా
స్పదు లగుదురు దీనిఁ దెలియశ్రవలయున్మీరల్ 234
- వ. మఱియు 235
- కం. జడచేతనసంధోహ
ముడుపతి శేఖరుని జ్ఞానముదయం బౌన

ప్పుడు గనరానిది యేయగుఁ
జుడి పరశివతత్వబోధసూక్ష్మత గనుఁడి!

236

క. కలదను లేదను పలుకె
వ్వలనను గల్పితమే యగునుశవాస్తవ మింతేన్
గలుగదు తద్వాక్యింబున
విలసితమతులారః జ్ఞానశవిధమిది గనుఁడి!

సి. చేతనాచేతనాంశచితసర్వలోకమ్ము
సర్విజ్ఞకించిజ్ఞశసకలజనము
తారతమ్యాఖిలోక్తార్థాపకర్షలు
వర్ణాశ్రమాచారశ్రవరవిధాన
మస్తినాస్తీతివాక్యప్రయోగంబు వి
ధిప్రతిషేధప్రకీర్తినియతి
ఎరనియంతృనియోజ్యభవ్యవ్యవస్థ ధ
ర్మాధర్మమర్మబోధాతిశయము

తే. శ్రౌతతాంత్రికతదితరశసరణివితతి
రక్తిసక్తియులేనివౌశ్రభాంతిపోయి
పరమశివతత్త్వమునుగాంచిశ్రవణలువేళఁ
బరశివాద్వైతవిజ్ఞానశఫలము ముక్తి

238

ఉ. కానఁ జరాచరమ్మగు జశగ మ్మఖిలమ్ము విమర్శజేయ నీ
శానుని తత్త్వమే యగునుశశర్వుని చిత్రవిచిత్రశక్తి మా
యానుగతిన్ వెలుంగు భువనావళి యంచు నెఱుఁగు వారలే
జ్ఞానిజనాగ్రయాయు లనిశకాస్త్రము వల్కెడిఁ గైకొనుండొగిన్. 239

13. జ్ఞానయజ్ఞపితృషము ప్రకారాంతరము

వ. మఱియు సూతుండు పరివృతమునిసంఘాతుండయి నుడువం
గడంగె. పరమశివుండును దచ్చక్తియు సంవిద్రూపములె. అందు
మాయ యధ్యస్తము. నిర్వికల్పరూపసంవిత్తు మాయాస్పృష్టికార్యములఁ
బ్రవేశించి యంతర్యామిరూపమున నుపాధి కుపకారమొనరించునీ విషయ
మున సందియ మొండుగలుగు. పరశివుం డసంగుండు గదా. స్పృష్టి

హేతు వెట్లగు ననియు బ్రాణికోటిసుకృతదుష్కృత ఫలవిపాకము
నిమిత్తము సృష్టియనినఁ బరశివునకు స్వాతంత్ర్యభంగ మనియు, స్వభో
గార్థము సృష్టి యనిన నవాప్త కామునకు స్వభోగమను మాటయే పౌసఁగ
దనియు స్వలీలార్థము సృష్టి యనిన నదీనదోదర్యాదిజన్మము లవ్యవస్థా
దూషితములై నిర్హేతుకములు కావలసివచ్చుననియు శంకించుట కవ
కాశముండు. ఈ ఖండనము యుక్తము గాదు. కర్మఫలభోగనిమిత్తము
సృష్టియైనను నీశ్వరుండు స్వతంత్రుండై సృష్టి నొనర్చునని చెప్పినచో
స్వాతంత్ర్యభంగము గలుగదు. సృష్టిలీలామాత్రమున సృష్టి యీశ్వరు
నకు శ్రమరహితమనియు సంకల్పమాత్రమనియుఁ దేలును గావున
ఁదద్విషయమునఁజేయఁబడు నాక్షేపణ మనాదరణీయము. 240

చ. చెలఁగ రజోగుణంబునను సృష్టి నొనర్చెడి బ్రహ్మ కంటె స
త్త్వలలితశక్తిఁ బూని బహుధా జగమోము ముకుందుఁ డెక్కుడై
వెలయుఁ దమోగుణంబుననుకవిశ్వవినాశ మొనర్చు రుద్రుఁడున్
విలసిలు వాని కెక్కుడయినన్నియు దీనిని మీరెరుంగుడి 241

చ. ఒకపరి కన్ను విప్ప జగత్ మొయ్యసృజింపఁగఁ జాలు ద్రష్టయీ
సకలము గన్న తండి యవిశాస్త్రము వల్కెడి మేటి దైవత
ప్రకరవరిష్టుఁడంచునుడుకవందగునీశ్వరు నంతెగాని యా
ప్రకృతికి శక్తికిన్ భువనశ్రేణు కు శూలికి భేద మున్నదే? 242

వ. సంసారసమూలోచ్చిత్తి హేతువును నిరవధికానంద జీవాతువును
నగు సంవిచ్ఛక్తి పరశివునకు వేఱుగాదు. 243

సీ. సర్వజ్ఞుఁ డైననుశ్రేణుసకలజగత్కార
ణుండైన లసదీక్షిణుండు నైన
రుద్రుఁడైనను విష్ణురూప మొందిన బ్రహ్మ
భవమందినను సదాశివుఁడై యైనఁ
గనకగర్భత్వ మొందిన నీశ్వరుండైన
ను కవిరాజేయేశ్వరున్ స్వరాట
నైన సామ్రాజైననమరాదిపత్యాది
లోకపాలుం డైనశ్రీగాక మనుజుఁ

తే శక్తి కంటెను వేటయ్యారశ్వరుడు లేడు
 శర్వు కంటెను వేటుగారశక్తి లేదు
 శంభుడును శక్తి యొక్క పెరచటను నైన
 నంచు నరసిన నయ్యదియరయుట యగు

246

క. శివశక్తుల నెడఁజూపిన
 ధృవముగ దలక్రిందు కాలుకదివి దెస గలుగన్
 జవమున డిగుచు నిరయా

రవమునఁ బడు భేదదర్శనప్రతిపత్తిన్

247

తే. తల్లిదండ్రులు బిడ్డ పెత్తనలత మీఱఁ
 బెంచు విధమున శివశక్తు కలంచితముగ
 సకలభువనములను ప్రోవఁజాలు వార
 లనుచుఁ గనవలె సందియమును బొరయక

248

ఉ. ఎల్ల యజాండసంతతులకనెయ్యెడఁ బ్రేమను గన్నయట్టియా
 చల్లనితల్లిఁ బార్వతినికస్వాంతము నందున నిల్పి భక్తిరం
 జిల్లఁగ నూడిగమ్ములనుకజేనెడి భక్తున కల్ల కోరికల్
 చెల్లును ముక్తివిద్యయునుకజేకురుఁ దన్మహిమంబెఱుంగుఁడి 249

ఉ భారతి యంచు శార్దూలకవల్లభ యంచు శచీలతాంగి యం
 చే రమణీయకాయయగుశనిందునిభాస్యయ మైనఁ గాని మెం
 దారయ నర్తకీగతులకనందుచు నయ్యుమ తానయౌ సుధీ
 వారమెఱుంగు దీనిబెఱవారల కయ్యది తెల్లమౌనెఱుల్?

250

సీ. అంచితశక్తిఁ బూజించి విరించ్యాదు
 లండఁగాఁ గలిరకనంత విభవ
 మతులితశక్తి సత్సత్తి ధ్యానముంజేసి
 పడసిరి కోర్కులకభాగవతులు

శక్తి సన్మానించినరగ దిగంబర

బౌద్ధాదు లందిరికవాంఛితములు

మోక్ష మందిరి శక్తికైమొక్కి ముముక్షువల్

విమలబ్రహ్మజ్ఞానకవిధముదెలిసి

- తె. వేయి పల్కులికేల చుంఠడి యుమాసు
మాంగి నెదనిల్పి బత్తి మ్రోయర్చిలిడిన
వాని కెటె టి వాంఛలుజాను మీలు
నమలగతి నవిచెక్కురుశనండు బుధులు 251
- క. శివయన బరచై తన్యం
బవు నుమ యన లీలకొఱకుశనందిన తనువో
వివరింప మాయ యనఁగా
నవుఁ జిన్మాత్రాశ్రయస్థమగు జడము గదా 252
- క. భావాభావంబులు రెం
డే విద్వాంసుండు పరముశదేశివుఁ డంచున్
భావించు నతఁడు పూర్ణం
డై వెలయున్ శివుఁడు నగుచుశనరయుఁడి ధీరుల్ 253
- క. పూర్ణుండ శివుఁడు మాయన
పూర్ణుండునుఁబోలిదోఁచుశబ్దదికి నని బల్
నిర్ణయ మొనరించిన సం
పూర్ణశివుం డగుచు వాఁడుశపొల్పుం గాంచున్ 254
- క. జీవేశ్వరులున్ జగమున్
భావింపఁగఁ బూర్ణశైవశ్రావనునకు వే
టేవడువునఁ గాదన నది
యే వాస్తవమైన జ్ఞానశమెఱుఁగుఁడు దీనిన్ 255
- వ. మఱియు మాయయు వాస్తవముగ నధ్యస్త మస్తిత్వ
ము మాయకుఁ గల్గదని తెలియఁదగు. 256
- ఉ. మానవుఁ డెవ్వఁడైన నిజశమానస మందు స్వపూర్ణశైవభా
వానుగతిన్ స్థిరంబుగ నశహర్నిశలన్ నిలుపంగ మోక్షసం
ధానము నొంది పూర్ణశివశతత్త్వము తానయి ముజగంబులన్
మానిత శేఖరుండగుచుశమన్నన కెక్కు సుధీకళానిధుల్. 257
- క. సర్వాధికారి శివుఁడని
గుర్వాశయమునను శివునిగొల్చినయెడ వి

శ్వోర్విపతివలె భక్తుఁ డ

ఖర్వనిరాఘటపృత్తి శ్రగలవాఁడ యగున్.

258

క. సకలప్రతీతవస్తు

ప్రకరమ్ము నిజాత్ముగాఁగఁబావించెడి య

య్యకలంకయోగితే గతి

ప్రకటంబగు భవము ముక్తి పండితులారా!

259

క. మానసమున భవమోక్షము

లేనికిఁ గన్పట్టువానిశ్రకెఱుఁగంబడు వి

ద్యానిధులారా విధులున్

నానాప్రతిషేధములు ఘనమ్మగు శ్రుతులన్

260

చ. ఘటకరకాదిభేదచయశ్రకారణమృత్తు ను మాలఁడంట సం

ఘటిల దొకింత టోసమటుశ్రగాక ఘటాదులు కుర్కురాదులం

టుట నగు టోసమట్టులఁ గఁడున్ గడు భేదము నొందు పట్లఁ బ్రా

కిటము లనింద్యనింద్యములు శ్రకల్గునె యయ్యవభేదదృష్టికిన్ 2.1

ఉ. ఆరయ లొకికంపువ్యవహారమ యైనను పై దికక్రియా

చారమ యైన ద్వైతమతిశయాగెడి వేళ స్ఫురించు ద్వైతవి

ద్యారతి పోయి యద్వయమునారయు వేళల సర్వమైన వ్యా

పారములున్ నశించుఁ గులశ్రపావనులార యెఱుంగుఁడిమ్మెయిన్

క. శతకోటికల్పములకున్

నుతియింపగ నేర్తు నె యకనూనజ్ఞానాం

చితమాహాత్మ్యము పావన

మతులారా! జ్ఞాన మెఱిగిమనుఁడి సుఖులై

263

14. జ్ఞానయజ్ఞపిశేషము ప్రకారాంతరము

వ. మఱియు జ్ఞానపూతుండగు సూతుం డిట్లుపన్యసింపందొడంగె.

మునులారా! జ్ఞానవిషయము వలుకవలసిన దింకనుఁ గలదు. పంచ

బ్రహ్మరహస్యంపుఁ దెఱంగెఱింగించెద. సత్యజ్ఞానానందానంతాద్వైతం

డగు పరశివుండు మాత్రము శుద్ధుండు సుప్రకాశుండు వికారరహితుం

డునునగు అదివ్యనిర్గుణతేజమే సృష్టిస్థితిసంహృతతిరోభావానుగ్రహాత్మక

శక్త్యుపాధిగతమయి యీశానుఁ డనియుఁ దత్పూర్వపురుషుఁడనియు
 నఘోరుఁడనియు వామదేవుఁడనియు సద్యోజాతుఁడనియుఁ బ్రసిద్ధమ్మయి
 యేతత్పంచబ్రహ్మస్వరూపమ్మున వ్యవహారమ్ము నొందుచున్నది. దానికి
 వాస్తవమైన భేదము మాత్రము గల్గదు. శబ్దస్పర్శరూపరసగంధము
 లీశాన తత్పురుషాఘోర వామదేవ సద్యోజాతు లగుదురు. గగనానిలా
 నలజలస్పృధివీతన్మాత్రల కిదిదైవతములు క్రిమముగా సదాశివేశ్వరరుద్ర
 పిష్టుబ్రహ్మలగుదురు ఈశానాదులును సదాశివాదులును శబ్దాదులును
 గగనాదితన్మాత్రలును శివశక్తికల్పితములగుట శివున కంటె వేఱు
 గానని యెఱిగినవాఁడు కేవలశివుండని నుడువవచ్చు. మఱియు గగనాది
 స్థూలభూతములు నీశానాదిపంచబ్రహ్మలగును. తదధిదైవతములు క్రిమ
 ముగ ననంతశివుండు ననంతశ్వరుండును గాలాగ్నిరుద్రుండును నారాయ
 ణుండును జతుర్ముఖుండు నగుదురు. స్థూలభూతములను దదధిదైవత
 ములను శివరూపముగా నెఱుఁగుజ్ఞాని బంధవిముక్తుండగును. మఱియు
 వీనులు, కన్నులు, మేను, నాలుక, ముక్కును నీయెదు జ్ఞానేంద్రియ
 ములు వరుసగా నీశానాదిపంచబ్రహ్మ లగుదురు. వీనికి దెనలును, గాలి,
 పొద్దును, వరుణుండును బుడమియు నధిదైవతములు కర్మేంద్రియ
 ములైన వాక్పాణిపాదపాయూపస్థ లఘోరతత్పురుషేశానసద్యోజాత వామ
 దేవు లగును. వానికి వహ్నిండుత్రివిక్రమమిత్రప్రజాపతు లధిదైవత
 ములు. కర్మజ్ఞానేంద్రియములు తదధిదైవతములును బరమశివుగా దెలి
 సిన వానికి ముక్తి లభించును, మనోబుద్ధ్యహంకారచిత్తాహంకరణము
 లీశానాదిపంచము యధాక్రమముగ నగు. చంద్రామరగురుకాలాగ్ని
 రుద్రామృడానీహారణ్యగర్భులు వాని యధిదైవతములు. మఱియుఁ
 బ్రాణాపాన వ్యానోదానసమానము లీశానాదులగువానికి దైవతములు విశి
 ష్టుండు విశ్వస్పృష్టి విశ్వయోని యజుఁడు జయుండు ననువారు మన
 ఆదులును బ్రాణాదులును దత్తదధిదైవతములు శివుఁడని నిర్ణయించిన
 వానికి ముక్తి కరతలామలకంబు.

స. కర్మభోగము మాన్పఁగఁజాలు దీనిచే

నన నివృత్తిభ్యాతశ్చమైన దొకటి

జడతత్వ మెడపి సశ్చైతన్యమిది గూర్పు
 ననఁ బ్రతిష్ఠాభ్యాతశ్చమైన దొకటి
 ప్రకృతిప్రకృతికార్యశపరుఁడాత్ముఁ డని తెల్పు
 ననఁగ విద్యాభ్యాతశ్చమైన దొకటి
 ఉరుతరదురితపాశ్శోపమంబగు దీన
 నన ఘనశాంత్యాభ్యాతశ్చమైన దొకటి

తె. శాంతి మీర లసద్బ్రహ్మశసరణీఁ జేర్పు
 ననఁగ వరశాంత్యతీతాభ్యాతశ్చమైన దొకటి
 బ్రహ్మ మైదువిధంబులై శవఱలు భూజ
 లాగ్నివా యునభఃపదార్థాశి యందు.

205

తె. శాంత్యతీతగుణమ్మె యీశశానుఁ డగును
 శాంతి తత్పురుషుండౌనుశసరగ విద్య
 యగు నఘోరుండునుం బ్రతిశ్శగను వామ
 దెవుఁ డై దవయది నివృత్తియగుఁ జుండి

206

తె. అలఘుగగనాదిభూమ్యంతశ్శములను స్పంద
 మును బరిస్పందమును బ్రతిశ్శమనియతిఁ బరి
 శీలనంబు ప్రచారంబుశ్చెలఁగ వరుస
 నైదు బ్రహ్మము లగుఁ దెలిశయంగ వలయు

207

చ. సకలచరాచరంబులనుశ్చాదకబోధకముగ్ధనోదక
 ప్రకటచతుర్గుణంబులనుశ్చభంజకమన్ గుణమున్ విరాజిలున్
 సుకవివరేణ్యు లీ యయిదుశనున్ శివరూపముగానెఱుంగ హ
 స్తకమల మందు మేలుసిరిశ్చాడున మోక్షము కై వసంబగున్

క భవపాశవినాశముఁ జే
 యు విబుధుఁడొయ్యనఁజరాచశ్రోతకృష్ణజగం
 బు విచారింపఁగ శివుఁడని
 ధృవబుద్ధిం జెలఁగి నపుడుశ్చతకృత్యుఁడగున్

69

క. ఒక్కండయ్యున్ మిక్కిలి
 యక్కజముగ మాయవల్ల నైదు విధాలన్

- ముక్తంబివేల్పు గననగు
నిక్తంబిది తెలియుఁడి ముతనిప్రకరమ్ముల్ 20
- క. ఎటు లెయ్యెడ నారయ దు
రుటకారిణి మాయ సర్వశక్తకారణమై యొ
ప్పుట తత్కారణమగు శివుఁ
డెటు సర్వనియంత కాకయెసఁగున్ జగతిన్ 271
- క. శివుఁడగు సత్యుఁడు పూర్ణుఁడు
శివుఁ డానందస్వరూపశ్చిద్దునుఁడు నగున్
శివుఁ డపరోక్షాత్ముఁడు వా
స్తవ మారసి నట్టి వేశ్యసంయములారా! 272
- క. మాయామోహితులై వి
ద్యాయుతులయ్యున్ విపశ్చిత్తద్రగేసరు లా
శ్రేయోమార్గము విడి దైవ
తాయతమార్గానుసారులై మనుదురిలన్ 273
- క. ఏదాసుఁ డనుట మోహం
బే దైవత మనుట మోహశ్రమే దైవతమై
యెదనరు డనుట మోహం
బీదారులు మూఁడు విడువశనే వలయుఁ జుఁడి 274
- శా. భేరీభాంకృతు లెల్లెడన్ జొరగ నిశ్చరేంద్రంబు నిత్యంబనా
ధారంబచ్చనిరంజనంబని ప్రసిద్ధంబై శ్రుతుల్ మ్రోయ నం
దేరితిన్ భవదీయదాసుఁడను సీతవేనోదు నంచున్ వచః
ప్రారంభంబు లొనర్ప వచ్చు మునులాశ్రయింత యూహింపఁడి
- క. కాన సమస్తము మాయా
జ్ఞానోద్భవ మంచెఱుంగశ్చసర్వేశ్వరునిం
గాన నుపాయము గల్గు సు
ధీనివహములార దీనిశ్చందెలియుం డీరల్ 275
- శా. నిత్యానిత్యవివేకనామకలసశ్చన్నిర్ణిద్రదీపోజ్వలత్
సత్యాలోకమే దారిఁజూప విమలశ్శానప్రశస్తాధ్వమం

- క. దశ్యంతంబు చరించువాఁడు భవమోక్షజ్ఞంచద్గృహంబున్ గనన్
మత్యోన్నత్యము గల్గువాఁడనివచింపన్ వేదమున్ చాలెడున్
తనువాసన నై గమవా
సన లోకపువాసనయు నెత్తసంగెడు కాలం
బున జ్ఞానము స్ఫురియింపదు
త్రినయను కరుణాకటాక్షరదృష్టిన కలుగున్ 276
- తే. ఇంద్రుడై నను గాని పూర్ణేందుడై నఁ
గాని గోవిందుడైనను గాని పద్మ
బిందుడై నను గాని యీశ్వరుని కరణి
జ్ఞాన మొసఁగరు బద్దయాశసారదృష్టి 278
- క. జ్ఞానావాప్తి కొఱకు నీ
శానుం బ్రార్థించి తత్ప్రశ్నసాదము గొనఁగా
ధ్యానాదుల నెయ్యెడలన్
బూనంగా వలయు సకలభుధవర్యులిటన్ 280
- క. ఉత్తమముక్తియు భుక్తియుఁ
జిత్తజరిపు సత్కృపావిశిష్టకటాక్ష
యత్తము లని శ్రుతిమస్తక
విత్తములు ప్రశంస నేయ్యవిందుము కాదే 281
- క. జలజాసనాద్దైవత
ములు కలుషితచిత్తులకుఁ బ్రభూతాత్మవిశు
ద్ధి లసద్దితముగనీయఁగ
లలితగతిన్ భుక్తి వారలకు సిద్ధించున్ 282
- చ. అలఘుశివప్రసాదమునశనౌ గురుసత్తము సుప్రసాదమున్
గలితశివప్రసాదమునశగల్గును భుక్తియు ముక్తి సర్వమున్
వెలయు శివప్రసాదమునశనే వ్యవహారము పారమార్థిక
మీలను శివప్రసాదమునశకెంచ సమాన మొకండు గల్గునే? 283
- క. ఈజ్ఞానం బెవ్వనికి
విజ్ఞాత మ్మగును వాఁడుశనిబుధుం డనుచున్

తజుండు ననుచు విలసత్

ప్రాజ్ఞులు వచియించు వారుశసందితులారా!

214

15. జ్ఞానయజ్ఞవిశేషము ప్రకారాంతము

వ. మఱియుసూతుఁడిట్లు వలికె

బ్రహ్మతత్వసత్తాశ్రయము సకలసద్వ్యవహారమగు నిది పరమ సిద్ధాంతము కాని కొందఱు వ్యక్తిత్వము జాతి యందు వలె దాదాత్మ్య సంబంధముతో సత్తారూపము వ్యావహారికసత్తారూపముల యందు ఘట పటాదులవలె నుండు నని యందు రిది సరి కాదు. వారి మతమున జాతి వ్యక్తులకు సమవాయసంబంధము లేదు. కానితాదాత్మ్య సంబంధము మాత్రము గలదు. వాస్తవముగ భేదహేతు వయిన ఘటపటాదివివిధ సత్తారూపమునకు విశేషరూపము లేనేలేదు. కనుక సత్తావిశేషాకారము గలు ననువాదము యుక్త మయినది కాదు. అయిన యెడల ఘటపటాది విశేషానుభవ మెట్లు గలుగునన నది భ్రాంతిజన్య మని మాన్యులు వచి యింతురు. సత్తకు భేదము గల దందురా సత్తాభేదము శూన్యమేయగును సత్తకు వ్యతిరీక్తమైనది శూన్యము గాక మఱొకటి యెట్లుగు. భేదము సత్తాభిన్నము గాక పోయినను సత్తాసంబంధమని చెప్పిన నదియుఁ బొసఁగదు. తత్సంబంధము తద్వ్యతిరీక్తముగదా. సత్తావ్యతిరీక్తము శూన్యపదాఖ్యమేయగు. కాన శూన్యమునకు దేనితో సంబంధముఁగలుగదు మఱియు సత్తాసంబంధము వలన ఘటపటాదిదర్శన మగు నని తలంచు నెడలఁ దత్సంబంధమునకుఁ బూర్వమున ఘటపటాదులు సదసత్తులలో నొకటి కావలయుంగదా! అసత్తయినచో విషయము సంబంధయోగ్యమే గాదు. సత్తైనచో విశేష్యవిశేషణభావము గలదని యొప్పుకొందుమేని.

త. సర్వవస్తుప్రకాశశక్తిశర్వుఁడొక్కఁ

డయ్యుఁజిత్తానుగతసంస్కృతయాసరణి న

విద్య విలసిల్లు వేళలశ్రవివిధగతులఁ

గానఁబడు నీరహస్యమేజ్ఞాన మగును

286

తే. స్వప్నదృశ్యేష్టయే యగుశ్చస్వప్నవిధము
నింగినే వెల్తురుం జీతకరటిం గనుదుము

సంద్రముననె యలల్ పుట్టి సమయు చుండు
బ్రహ్మమందున లోకముల్ శ్రవణలు మాయు.

237

సీ.

నానావిధానూనశ్చదానమాహాత్మ్యల

భ్యఫలం బగును గదాశ్చ పరమశంభుఁ
డశ్వమేధాదియశ్చానీకపూజన

భాజనుం డగుఁ గదాశ్చ పరమశంభుఁ
డఖిల పురాణేతిహాసశ్రుతీరిత

వై భవుం డగుఁ గదాశ్చ పరమశంభుఁ
డతులతపఃప్రభాశ్చాతిశయప్రాప్య

పాదద్వయుఁడు గదాశ్చ భవ్యశంభుఁ

తె.

డమరపత్యాదినిఖిలసుశ్రాశి నేవ

నీయుఁడై మౌనిజనమానశ్చనీయుఁ డగును

బరమశివుఁ డంచు శ్రుతివచఃప్రకరమనును

ధీరులార! రహస్యమ్ము శతేలియుఁడీరు

చ.

హృదయనివాసి యైన శివుశ్చనైయ్యెడ సంహృతకర్ములై యతుల్

తుది గురుసుప్రసాదమునశ్చధూర్జటి సత్కరుణాకటాక్షభా

గ్యదమగు మంచివేళల నశ్చహంపదవాచ్యునిగా గ్రహించి కో

విదజనతాగ్రగణ్యులయిత పెంపు గడింతురు లోక మందునన్ 289

ఉ.

ఎను పరాత్పరుండననిశ్చయెంచు నెవం డెపు డట్టి వాని సు

జ్ఞానవిలాససంపదకుశ్చసాక్షి చిదాత్ముఁడు శర్వుఁడంచు డెం

దానఁ దలంచు వాఁడు మరశ్చణంబును జన్మము గాంచ కెందునేన్

జానుగ నిచ్చనచ్చి నటుశ్చసర్వజగంబులఁ గ్రుమ్మరున్ వెసన్ 291

చ.

శ్రుతివచనానుసారి యయిశ్చరూఢి వినిర్మలబోధమొప్పన

ప్రతిహతయోగదార్థ్యమునశ్చబ్రహ్మ మెఱింగిన యట్టిప్రోడకే

గతి నరయంగవచ్చునుజగ మ్మబలమ్ము సుబోధమింతలే

నతనికిఁ గలుగెట్లు వరశ్చమాత్ముని దర్శన మింత చూడఁగన్ 291

చ.

హృదయసరోజపీఠీ నలశ్చరించెడు వాఁడు పరేశుఁడచ్చతా

స్పదమగు డెందమందుఁ గనశ్చవచ్చుఁబరాత్పరు నంచెఱుంగుకో

విదమణీ కర్మబంధములు పంపరి దగ్ధముచేసి జన్మమున్
బొదలగనీక వాని విడిరపోవును సత్యము దీని నెంచుడి 292

ఉ. అంబుజవత్రమం దుదకశ్రమంటని చాడున గాటమైన క
ర్మంబులు బ్రహ్మవిత్ప్రవరురాపిడివెట్టగ నేర వాత్మభా
వంబు నెఱుంగువాని దగురవైభవమే గద వైభవంబు నే
మంబుల తావులైన గరిశ్రమంబునఁ బోలరు జ్ఞానికోటికిన్ 293

తే. కర్మజాతమ్ము పుణ్య మ్మృతమ్ము నంచుఁ
జోచు వానిది జ్ఞానంపుత్రత్రోవ గాదు
సర్వమున్ బ్రహ్మదర్శనశ్రమము గాఁగ
నెంచు ధీరుండె జ్ఞానియైయెనంగు ధరను. 294

చ. వివిధభుజంగయష్టిపురధివీదలనాదులు చాటినట్టి ర
జువు భుజగాదులొనె యెఱుఁచూచిన రజువు రజువౌ నటల్
శివుఁడు ననేక రూపములశ్రే జగదాకృతిఁజెందియున్ననె
ట్లవు జగదాదులింత యరశ్రయన్ శివుఁడొను శివుండె నిచ్చులున్ 295

ఉ. తోయము భూమి యంచు మదిఁగఁజోచిన వానికి గోచరించు భూ
మ్యాయతతత్వమున్ జలమశ్రయమ్ముగు తత్వము రెండునంచుబల్
న్యాయ మొకండు గల్గుఁగదశ్రయట్టుల బ్రహ్మమే విశ్వమంచునే
ధీయుతుఁడెంచు వానికగుఁగదెల్లమ విశ్వము బ్రహ్మరూపమున్

ఉ. ఎనెఱప్రోడయైన సతశ్రమేగనువాఁడను బ్రహ్మమున్ బ్రపం
చానుభవంబు నా కొదవశ్రదంచుఁ దలంచినచో యదార్థవి
జ్ఞానము పూర్ణమౌను సరిగఁ బరికించిన తొల్లిబంధమే
లేనిది బద్ధముక్తుఁడనశ్రలేనిది పల్కుటయే యగున్ జాఁడి 297

చ. అమలుఁడు కేవలండు శివుఁడాత్ముఁడయై దగ స్వస్వరూపభా
వము వెలయన్ స్వయమ్ముగఁ బ్రశ్రవర్తిలు వాఁడది యెంచినన్
బ్రహ్మం

చమునఁ బ్రపంచదృష్టియ పొనంగదు నిక్కువమేనికాదు బం
ధమును విమోచనమ్ము వివిధశ్రుతివాక్తతి యాచుతించెడున్ 298

చ. పరశివుతత్త్వ మిట్టిదనిశభావమునందు నెఱుంగువారలే
పరమమునిప్రకాండులయిశభాసిలుచుం ద్రిటుగాక యన్యమౌ
సరణి నెఱుంగ నంద తమశసప్రదితాంధువు నందు (గూలి సం
సరణఫణీంద్రదప్తులయిశసద్గతి దప్పి చరింతు రెయ్యెడన్ 299

16. జ్ఞానోత్పత్తి కారణనిరూపణము

- వ. మఱియు సూతుం డిట్లు వలికె. 300
- క. ఏకారణములు గల్గఁ బి
నాకిజ్ఞానంబు గల్గునావశ్యముగా
నాకారణములఁ బల్కెద
మీకు శుభానీకమందుశమిగులం గలున్ 301
- క. అక్షయమోక్షనిశసం
ధుక్షితధీదక్షఁ డగుచుశనుతభవ్యానం
దక్షితి యయి మోక్షము సి
ద్ధక్షేమం బనుచు నెఱుకరదై వారంగన్ 302
- క. మతి రుచియించిన దైవత
వితతిన్ మనసారఁ గొల్చిశ్రవిమలజ్ఞాన
ప్రతిబంధకములఁ బాయన్
జతురమతిన్ మెలఁగు నప్తుశ్శానం బొదవున్ 303
- సీ. ఇడుత సౌఖ్యము మిత్రుఁడడుత సౌఖ్యము వరు
ణఁ డునర్యముఁడు సుఖంశబిడుత నెపుడు
నిడుత సౌఖ్య మ్మిత్రుఁడడుత సౌఖ్యము బృహ
స్పతి యురుక్రమవిష్ణుఁడతిముదమున
నిడుత సౌఖ్యము మ్రొక్కుశ్రీదెద బ్రహ్మాత్మవా
యా! నీవు ప్రత్యక్షమైన బ్రహ్మ
వంచు సత్యము ఋతంశబంచు వచించెద
నట్టి నన్నీవు చేరపట్టి యోము
తే. మోమఁగోరెద నుపదేశ్యశ్రవుంగవులను
నా గురుస్వామినన్నోముశమోగులెల్ల

సన్నగిల్లును గావుతనసన్నగిల్లు

సన్నగిల్లుత నని పల్కశజ్ఞాన మొదవు

304

వ. మఱియు "యశ్చందసాంబుషభోవిశ్వరూప" ఇత్యాది "శ్రుతం మేగోపాయే" త్యంతముం గల శాంతిపాఠ మొనరించిన జ్ఞానము గలుగు నట్టివానికి దారిద్ర్యదోషదూషితమనీషావైభవమొదవినయెడల "నావహంతీ ఐతన్వానేత్యాది" మంత్రసహితముగా నన్నాజ్ఞైకతరహవిస్సు నగ్ని వేల్పు నది. నిరగ్నియైనచోఁ దన్మంత్ర మతిశక్తిదాన్వితమై యనిశ మూహించునది. దానివలన జ్ఞానోదయమ్మగు. మఱియు యథావిధిగ లేచి ముయ్యాలు సారులు గాని పదిరెండు తడవులు గాని యొజ్జమిన్నకు సాష్టాంగదండనమస్కారము లొనరించి వేదాంతశ్రవణమొనర్చుట జ్ఞాన హేతువగు లింగప్రతికమున మహాదేవు ననిశ మర్పించునది. శాంతుండగునది, దాంతుండగునది. విరక్తుండగునది. భైక్షచరణమున జీవించునది. రుద్రాక్షధారణ మొనర్చునది. రుద్రాక్షధారి రుద్రుడే యగునని శాస్త్రములు శాసించు. ఆలస్యదోషమొదవిన నాకలింత యొదవిన నభక్త్యభక్త్య మొనర్చిన నవృశ్యదర్శనము సల్పిన షడక్షరమంత్రము జపింపవలయు. ఏపుణ్యరసనాగ్రాంగణమున షడక్షరమంత్రము నిండుతాండవంబొనరించు నట్టి వానితో సహాసన సహవాస సహభాషణాదులు నిర్వర్తింపవలె, దదితరులతో దత్కార్యము లొనరించిన దోషమును బ్రాయశ్చిత్తమున నివారించుకొనవలెను. స్వజాతివిహితానాదరణమతులెంత మతిమంతులైన వారు పండితులకుఁ బ్రసంగయోగ్యులు గారు. అగ్నిరిత్యాది జాబాలొక్కసప్తమంత్రముల నుచ్చరించి యగ్నిహోత్రాది జనితమైన బసుమంబు సాదరముగ గ్రహించి శివు నూహించి సర్వాంగములు తద్బస్మాంకృతంబులు గావించునది. లలాటస్కంధోరః ప్రదేశంబుల భస్మంబు తిర్యక్త్రిపుండ్రరేఖ లలరారునట్లు శృంగారించుకొనునది. పూత విభూతు లిదియు జ్ఞానకారణమ్మని సమ్మతించురు. మఱియు సనాతన శివస్థలముల సేవించుటయు శివప్రసిద్ధప్రతీకముల శివు నారాధించుటయు శివోత్సవంబుల సందర్శించుటయు శివభక్త విశిష్టాన్నముగ్రహించుటయు శివనిర్మాల్యనైవేద్యములఁ బరిత్యజించుటయు, రుద్రదేతరనిర్మాల్యనైవే

ద్యమ్ములు సంపాద్యమ్ములని తదర్థము సర్వదా ప్రయత్నించుటయు గురు
భక్తి శిష్టాన్నములు దినుటయుఁ జిత్త శుద్ధిప్రదాయకమ్ములై జ్ఞానోపా
యములగు. శివేతర దైవత నివేద్య మమృతమనియు గురూచ్ఛిష్టము బురో
డాశమనియు బుద్ధిమంతులు నుతింతురు. శివనిర్మాల్యనివేదనము లను
భవించిన పాపమ్ము చాంద్రాయణమ్మునఁ గాని సమయదు. వర్ణాశ్రమ
కూన్యులతో నెవ్వఁడైన నజ్ఞానముచే నైనను జెలిమిఁ జేసినఁ బలుకాడిన
భోజనప్రతిభోజనమ్ములు నెఱపినఁ గలిసిమెలఁగిన సమాగమ మొనరిం
చిన నెట్టిసంబంధము కల్పించుకొనినను వాఁడు పతితుండగు. నరసుర
కిన్నరాదులలో నెవరి లాంచనమును నిర్మింపఁగూడదు. తన్నిర్మాత
పతితుండగు. వాఁడు శ్రౌతస్మార్త కర్మముల కనధికారియగు. లాంచితు
లతో సంభాషింపఁగూడదు. వారిని దాకరాదు. వారు ప్రవాసదండనా
ర్హులు. మఱియు శ్రుతివిహితముల నాచరింపక పోయినను శ్రుతినిషిద్ధ
ముల మానవలయును. శ్రుతిబోధితములయిన సత్యవచనము ధర్మచర
ణము, భస్మధారణము స్వాధ్యాయాధ్యయనము, దేవపితృపూజనము,
మాతాపిత్రాదిసంభావనము మొదలగు శ్రుతిధర్మములను స్మార్తధర్మము
లను దీర్చిన ముముక్షువు చ్యుతుఁడు గాఁడు. ఏతన్నియమములఁ బాటించిన
వాఁడు జ్ఞానము ద్వారా ముక్తిఁ గాంచును. ముక్తికి భస్మమనియుఁ
బేరు. “భాసనాద్ భస్మ” అని శివస్వరూపపరమపదార్థము వచ్చినది.
స్వయంభాసనమును సర్వావభాసకమును గావున భస్మ మనఁదగు
స్వమాయోదితప్రపంచమందుఁ దానే జలమునందు జలజాప్తుఁడు నలఁ
బ్రవేశించి యుండును గానఁ దద్రూపము భస్మలేశ మనంబడు. ఏతద్విధ
ప్రతిబింబరూపము భస్మలేశము. బింబభూతిశ్వరుఁడు భస్మోద్భూతి
పరమశివుండు. బ్రహ్మవిష్ణ్వాదులకుఁ బూజ్యుఁడతఁడు. తత్ప్రసాదలేశ
సామర్థ్యంబున సర్వదేవతలకు దేవత్వము సిద్ధించును. 305

చ. మునులు గృహస్థు లన్యులును శ్రమోదమునన్ మెయిఁబూదిఁబూసి మో
మునఁ దళుకారునట్టులఁ ద్రీశ్రవుండ్రములన్ ధరియించి పేరురం
బున రుదురాక్షతావళముఁ బూని శివాస్పదపంచవర్ణ మం

త్రనియతి సౌష్ఠ్య యజ్ఞగణేశనాశితకిర్చిషులై మెలంగుచున్ 306

- క. అనిశం బీశ్వరలింగా
 ర్చన మొనరించుచును మానశసప్రవిమలతన్
 గని తరియింతురు జ్ఞానం
 బునఁ దుద, జ్ఞానమ్మునకునుశ్చబోలునె యెదియన్ 307
- క. జ్ఞానంబున శ్రుత్యంతవి
 తానారజ్ఞానమగునుశ్చదానన్ ముక్తి
 స్థానముఁ జేరుట గలుగు
 దానన్ మరిపుట్టు చావుతప్పు జనులకున్ 308
- క. శ్రుతివాక్త తికిన్ బ్రహ్మ
 త్మతత్పరము గాఁగ వ్యాఖ్యమానుగఁ జేయన్
 దతవిద్వత్పద్ధతి యది
 చతుమరతికిఁ గాని యెంచశసాధ్య మ్మగునే? 309
- క. వివిధామ్నాయోక్తుల బం
 ధవిహీనుఁడె ముక్తుఁడగునుశ్చజ్ఞాతమె విజ్ఞా
 త విధంబున నలరారున్
 నివృత్తుఁడే యగు నివర్తననీయుం డెన్నన్ 310
- మ. చెవి తుండంబును దోఁక పాదములునున్ శ్రేణుముట్టుచున్ సారెహ
 స్తవిశేషాకృతిఁ బుట్టుగుడ్డులొకటన్ శబ్దతంబునం దెంచు రీ
 తి వివేకంబు శివప్రసాదకృత మింత త నబ్బకున్నట్టి వే
 శ వికల్పంబులు పెక్కు మూర్ఖజనముల్ గావిం త్రబుద్ధాత్ములై 311
- ఉ. పావనవిప్రవంశజనిశభాసురుఁడైనను మాలఁడైననున్
 భావుకుఁడైన గర్భతలరవర్తి నిసుంగయినన్ లసన్మహా
 దేవుని సుప్రసాదమనుశ్చతీర్థమునం దయివారునాఁడె బం
 ధావళిఁ బాసి ముక్తి సుఖమందు జగద్విశదప్రభావుఁడె 312
- క. ఏకాలమ్మున కైన మ
 హాకారుణికోత్తముఁడు మహాదేవుం డ
 స్తోకానందుఁడు తను దా
 నై కన్నడఁ బులుగుఁ బుర్వనందున్ ముక్తిన్ 313

మ అమలవ్యాసమునీంద్రుసన్నిధినివేదార్థంబునేనేర్చినం
త ముదం బొప్పగ సంగ్రహించి సులభాశ్చర్యమిమ్ముగాఁబల్కినాఁ
డ మహాబ్రాహ్మణులార! వీనుగవ నిండంజేసి నాపల్కు గో
ప్యముగా నెంచుచు నాచరింపుఁ దొగి విశ్వాసమ్ము దీపింపఁగన్

17. పైరాగ్యోత్పత్తి ప్రకారము

వ. మఱియు సూతుం డిట్లుపన్యసించె. సాక్షాత్పరమశివ జ్ఞానజనకసాధ
నములలో మొదటిది పై రాగ్యము. అది దుఃఖనాశకము. జీవబ్రహ్మైక్య
జ్ఞానహీనస్థితిలో ద్వైతభావము పొడఁగట్టు. కర్మవిపాకకాలమున నీశ్వ
రానుజ్ఞానుసారులయి గదా మంచిచెడ్డలు మానవునకు ఫలములుగాఁ
గలుగునవి కేవలభ్రాంతి మూలకములు. రాగద్వేషముల తెఱంగెఱింగిం
చెద. కర్మవాసనాబలమున మంచిగాఁ గల్పింపఁబడ్డ విషయమున నిచ్చ
జనియించు నదియే రాగమునకు మూలము. మంచి లౌకిక, పారలౌకిక
భేదమున ద్వివిధము. లౌకికశోభన మింద్రియ ప్రమేయము, రెండవది
శ్రుతికావ్యవిశ్వాసమూలము. చెడ్డయందు మనఃప్రాతికూల్యము మంచి
యందు మన ఆనుకూల్యమును గలుగును. వానికే రాగద్వేషము లనిపేరు.
వాని ననుభవించుటకు శరీర మావశ్యకము. ఇత శరీరతత్వమెట్టిదో
విచారితము. శరీరము శుక్లశోణిత సమ్మేళనము వలని కార్యము.
శుక్లశోణితములఁ జూచియు, దాఁకియు నసహ్యించుకొనని వాఁడెవడు?
స్వశరీరేతరస్థలమునందున్న శుక్లశోణితములు సూడను ముట్టను రాక
యుండు నను మాట స్మరించిన యెడల స్వపితృజన్యశుక్లశోణితపరి
ణామమగు దేహము తానే యనియు నది తనది యనియు నభిమానమే
జ్ఞానికై ననుండునా! మూర్ఖునకు మాత్రము దేహమునం దహంమ
మాభిమానములు మానవు. అన్యజీవుల శరీరరుధిరసిరాపూయరోమాదుల
యందును చిత్తశేష్మరసమ్ములు భూమియందుఁ బడియున్నప్పుడెవ్విధ
మున దర్శనస్పర్శన్వార్థములు గాక జుగుప్సాహేతువులగునో యావిధము
ననే స్వశరీరగతములై న యవ్వానియం దహంమమాభిమానముల నజ్ఞు
డొనరించుఁ గాని పండితుం డొనరింపఁడు శరీరమలములై న మూత్ర
స్వేదాదుల నిట్లే యూహించునది.

సే. సరసచందనఘనశ్రసారమృగీమద
 సాంకవాదిభ్యాతశ్రసారభములు
 షడ్రసోపేతసంశస్త్రవనీయమోదకా
 పూపాతిరసముఖ్యశ్రభోజ్యములును
 పరమపవిత్రతాశ్రవాససూర్యాశ్మజా
 జహ్నుకన్యాదిస్త్రసలిలములును
 గగనవన్నిర్మలశ్రకార్పాసకౌశేయ
 కాంచనాదిదుకూలశ్రసంచయములు

తే. ప్రకృతి చేతను మిక్కిలిభవ్యమయ్యు
 నెద్ది సొకిన మాత్రానశ్రనెలమి వీడి
 రోత కానట్టి దేహంబుశ్రరూఢి గాఁగ
 హేయమే గాని స్తోత్రార్హమెట్లు లగును?

316

తే. రక్తమాంసంబు లెన్న నిశరంతరంబ
 నంతకృమితతి కులకులశ్రలాడుతావు
 వానిచే వర్ధితంబై నశ్రమేను దుఃఖ
 హేతువె యగు సుఖహేతుశ్రవెట్లు లగును?

317

క. మాతాపితరులు గలిసిన
 రేతశ్శోణితము లొక్కశ్రరేపున్ మాపున్
 జాతిగ నిల్చిన యెడఁ గిమ్మి
 జాతమ్ములు పొడుచు వేళశ్రస్థామ్ము గలదే

318

వ. రేతశ్శోణితశ్రష్టము ప్రధమదివసమునఁ గలిలం బనంబడు నది
 సప్తదినావసానమున బుద్బుదాకార మొందును.

క. పురువులు పరువులువెట్లుచు
 కరమున్ బుద్బుదముఁ జేరిగలుచెడి వేళన్
 భరియింపరాని దుఃఖో
 త్కరముగదా! యగు సుఖమ్ముగలునె గనుఁడి

320

సీ. మాతృజాతరవహ్నిశ్రమంటల వెట్లచే
 విట్లు గాసిలు నట్టివేళ యందు

జనయిత్రీ కుషీ సంశ్చారవాయువులకుఁ
 జాల మూరిలెడినమయ మందు
 అంబ కడుపు లోననలము మూత్రాదుల
 దుర్వాసనల్ బడినదొరలు నపుడు
 తల్లి గర్భపు మావిదవిలి కాల్పేతులు
 గట్టి నట్టుండెడికాల మందు

తే.గీ రారవాదినరకదుఃఖశ్రాశి ననుభ
 వింపనేవలయుం గానిశ్రవేట నచట
 లేని దుఃఖంబు లేదనిమానవాళి

341

తే. యెఱిగిరేన్ బుట్టు వొందంగనెవఁడుగోరు
 ఇంత దుఃఖమ్ము నిటనుభవించి పెక్కు
 కంపు లలమెడి బొజ్జలోకాంపి వీడి
 చేటలోఁ బడ్డ దాదిగఁగజేటు గాని
 యన్య మెఱుఁగునె నినుఁగింతశ్రమైనఁ దలఁప

342

సీ. అఁకొన్నచో నెవ్వరై న దయంజూచి
 పాలిచ్చి ప్రోవంగనవలయుఁగాని
 మలమూత్రముల మగ్గియలయుచో నెవఁడైన
 వచ్చి కడిగి కావనవలయుఁ గాని
 చీమ నల్లియు దోమనవిటుకు పొటుక్కని
 పడఁగుట్ట నేడ్వంగనవలయుఁగాని
 చీటికిన్ మాటికిన్ శిశురోగజాలముల్
 బలియగాసిల్లనేనవలయుఁగాని

తే. దప్పిగొనఁ గుత్తు కెవఁడైనతడుప వలయుఁ
 గాని కోర్కులు దీర్పఁగఁగలదె శక్తి
 శిశువునకు నెంత పాపంబునచేసి కాని
 శై శవావస్థ నొందఁడేజనుఁడు వినుఁడు

343

క. బూడిదలో వ్రేలిడి వ్రేల్
 గాడంగా నక్కరాలగఁడు నిర్దయులై

బోడిమి నెడ వ్రాయుతురు

జూడరు గురులింత నినుఁగుశుభ మెయ్యెడలన్.

324

క. పాత్రాపాత్రము తెంచక

మాత్రలు శబ్దములు శబ్దమంజరి విలసత్

సూత్రములు టీకలతో

గాత్రములు గరుసువారశగరపుదురు గురుల్

325

క. క్రతువట వ్రతమట వేదవి

హితమట ప్రతిషిద్ధమంటనేనికి నై నన్

మతిభరముం బొనరించెడి

గతి మీమాంసలను గురులుగఁగపుదురు గదా.

326

చ చదువులఁ బెట్టి తీగగతిసాగగఁగొట్టి శరీరదార్థ్యసం

పదఁ జెడ దేశికాంగణవిశ్వాసములన్ నిలఁబెట్టు బాలకున్

పదిలముగాఁగ శత్రుతనుమాత్రునిగా నొనరించి యవ్వలన్

ముదల నొసంగువారు గురుశ్రముఖ్యులు పెంలియాడఁగన్యకన్

వ. పాణిగ్రహణోత్తరక్షణమునుండియు నామరణాంతము పురుషు

నలము కష్టరూపముల తెఱంగెఱుంగ బ్రహ్మకై నను శక్యమే?

చం. తరుణుల గీములన్ మణులశ్రధాన్యములున్ ధనసంచయములన్

కరితురగాదులన్ మొదటఁగై వసమున్ బొనరింప క్లేశ మె

వ్వరికిని దప్పదింకఁ దగుఁపద్ధతివానిని రక్షనేయ దు

ష్కరతరసాహసమ్మగు నొశనల్కనుగల్గిన యంతవానికిన్

329

సి. భూపతిత్వము దుఃఖశుంజాలయము గదా

సాచివ్యమున్ క్లేశశనదనము గదా!

దాసత్వ మతికష్టశవాసగృహముగదా!

సంపద యిక్కట్లకొంపయ గదా!

లేవడి యిబ్బందిశలీల సావడిగదా!

యొరుసిరి తనమెడరయురి సు గదా!

ఇరుగుబొరుల వారికెనయగు సిరిగల

నదివారి స్పృహకాశ్చదమగుగదా!

తె.గీ. వేదమార్గాన్యమునఁ జన్నశ్రవేదమార్గ
మునను జన్ననుబలుగాసికమొనయును గద
దేనివలనను సుఖమింతశ్రగానరాదు
దుఃఖతాండవమెటనైనఁదోఁచుఁగాని

330

క. అనిలానలభూతలసం
జనితానర్థముల నెట్టిజగజ్జెట్టియు మా
స్పను సామర్థ్యము గలఁదే
దినము దినమ్మనుభవించిశ్రీతీరఁగ వలయున్

331

క. సురపతిసరసిజభవవి
ష్ణురుద్రలోకముల మనికిశ్రవోష్ణు లెఱుంగన్
గురుతరదుఃఖావాప్తి
స్ఫురితములని యనుచు నుడువఁదోలెం జుండి

332

క. బహువాక్యమ్ములికేలా?
నహంమమవికారబుద్ధిశనంగమున ముహు
ర్ముహూరీక్షణముం జేసిన
మహావ్యధను బొంది చెడునుశ్రమనుజుం డెపుడున్

333

క. భ్రమమూర్ఛితాంతరంగ
ప్రమాదమున ఘోరదుఃఖశ్రరాశియును బ్రమో
దముగాఁ దోచున్ గావున
భ్రమదర్శన మెపుడు దుఃఖశ్రభాజనము గదా!

334

క. సరిగాఁ బరికించినచో
స్ఫురియింపని దుఃఖమొకటిశ్రచూచుట యెల్లన్
బరమశివజ్ఞానమ్మెటు
వఱలక యుండుటయె కతముశ్రపలుకు లికేలా?

335

చ. అరయసుఖస్వరూపుడగుశనాత్ముఁడు వానికి భిన్నరూపమే
కరణినిగలు సత్యమగుశ్రజ్ఞానము కల్గిననాఁడు సారెకున్
వరలును సౌఖ్యవాంఛ సుఖశ్రవాంఛ యెసంగిన మానవుండు జ్ఞా
నరహితుఁడంచుఁ బండితగ్రణంబులు నిశ్చయముం బొనర్చొగిన్

క. ఆయజ్ఞానం బెపుడేన్

బోయిన యెడ సిద్ధసుఖమేతపురుషుఁడు పొందున్

బాయన్ గలుగని దుఃఖం

బీయర్థంబెల్ల రెఱుఁగుతడిది శ్రేయంబౌ

337

కం. జ్ఞానంబు వలననే య

జ్ఞానము నశియించు వేయితకర్మములేలా?

జ్ఞానం బనఁగ మహేశ

జ్ఞానము వేతాంతవాక్యశ్రవణము నుండి:

338

తె.గీ. సంస్కృతివిరక్తి గలిగినశ్రజ్ఞాన మబ్బు

సర్వకామంబు లెవనికీసమసిపోవు

నట్టిమర్త్యుండె యమృతత్వశ్రమందు బ్రహ్మ

భావ మొందును వేదతాత్పర్యమిద్ది

339

తె.గీ. సంస్కృతి విరక్తి లేనట్టిశ్రజనుఁడు బంధ

ములకుఁ జిక్కుచు ముక్తినిశ్రబొందలేఁడు

ధర్మసిద్ధియు సత్యవేదనముగనఁడు

గాన విజ్ఞుండు శై రాగ్యశ్రమూనవలయు

340

18. అనిత్యవస్తు విచారము

వ, మరియు సూతుం డీట్లుపన్యసింపందొడంగె. నిత్యానిత్యవస్తు విచారము వలన ననిత్యవస్తు వెఱుఁగుట గలుగును. ఆజ్ఞానము వైరాగ్యోదయమున కనుకూలించుఁ గావున ననిత్యవస్తువిచార మారంభించెదను. ఆత్మేతర మనిత్య మని యెఱుఁగఁదగును, కార్యత్వ మనిశ్యత్వ లక్షణమని నుడువు వారి వాదము సరియైనది కాదేలయన ఘటాదిపాశ్రగ భావము కార్యము కాదు కనుక నది నిత్య మనవలసి వచ్చును. విచారిం చినఁ బ్రాగభావ మనిత్యము. తత్ప్రాగభావము తన్నిర్మాణము కలదని పించును. ఘటపాశ్రగభావ మనాదియయ్యు ఘటస్పష్టివలన నశించును. గాన నది సాంతమగును. కాన నకార్యత్వమును నిత్యత్వలక్షణము గాదు. మరి దిక్కలాకాశాదులు నిత్యములను వాదమును సరియైనది

కాదు. అవి యనిత్యములని యంగికరించిన యెడల ననిత్యములైన ఘటాదులు తన్నూనపరిమాణసజాతీయద్రవ్యములఁ గలిగి నట్టులాకాశాదులకును నాకాశాదిన్యూనములై తత్సజాతీయములైన వస్తువులాకాశాదులు కారణములని తర్కించుటయుం బ్రయోజనవంతము కాదేలయన శ్రుతులట్లు బోధించుట లేదు. ఆకాశాదుల నిత్యములని బోధించు శ్రుతులకును నట్లయిన యాకాశాదులకుఁ దన్మానతత్సజాతీయములైన వస్తువులు తద్దేతువులను తర్కమునకును సరిపోదు శ్రుతులై క్యబోధకములై యాకాశాదిస్పష్టికథనముం జేయును. సృష్ట్యర్థమాక్షేపించుట కాకాశాద్యనిత్యత్వము నంగీకరించినచో దన్నూన తత్సమానహేతువస్తువులను బోధించి చివరకు ననవస్థాతోష ముద్బోధించు తర్కము యదార్థము బోధపఱుప నేరదు. శ్రుత్యనుగ్రహీతతర్కము మాత్ర మాదరణీయము తదితర మగ్రాహ్యము.

క. విక్షేపమానసప్ర

త్యజ్జెదిప్రమితి కలవిశయోనే కరణా

ధ్యక్షఁడగు జీవువిధ మప

రోక్షంబుగఁ దెలుపఁగా నిశరూఢప్రజ్ఞన్

342

మ. శ్రుతిమార్గంబునఁగాక వేఱయగు నేత్రతోవన్ బరబ్రహ్మసం గతినేఁ గాంచితి నన్న సాహసుఁడునాశల్కన్ మాని హస్తంబుచే నతిమాత్రంబుగఁ గమ్మదేనెరుచి హృద్యమ్మంచునేవిపైఠీం గితిఁజిత్తంబున నంచుఁ బల్కు జడుభంఠగిన్ హాస్యపాత్రుండగున్

క. ఇందుకుఁ గల దితిహాస

మ్ముం దెలియుఁడు నుడువువాఁడశ్రమున్నొక కాలం

బందున సంగిరుఁడను భూ

బృందారకుఁ డొకఁడు మొఱకుశ్రవీఁడన మనియెన్

344

క. తుదిమొదలుతర్కశాస్త్రము

చదివినవాఁడగుట నుపనిశ్చత్తుల మాటే

యదనునఁ దలఁపక ముక్తి

ప్రదమని తర్కంబు నమ్మిశ్రవ్యవహరించెన్

345

మ. కరణగ్రాహ్యము గాని బ్రహ్మమును దర్శనగ్రాహ్య మంచెంచి ధి
స్ఫురణన్ బ్రహ్మము బ్రహ్మధర్మమును సంశ్లోధించి శోధించిబ్ర
హ్మరహస్యంబు నెఱింగినాఁడ నని గర్వాంధాత్మఁడై విష్టవీఁ
గి రజోదూషితచిత్తుఁడై కడు మెలంగెన్ లోకమందెల్లెడన్. 347

మ. శతతర్కంబుల సాయముం గొనుచు బాశండంబునున్ దద్వి శే
షతతిన్ గైకొని వాని వీడి తనయితచ్చత్ వోవుదారిన మహా
మతినంచున్ జరియించి తుట్టతుద కంఠబన్జావఁగా మొత్తి గు
బ్బెతలన్ గన్నులఁ బడ్డయప్పుడు సమీకపించున్ మనోజాత్ముఁడై

క. అవశిష్టపాపమొక్కటి

లవలేశము లేక కేవలమౌతఁడు పా

శవవృత్తి మెలఁగుచున్ గా

లవశుండయి మరణశయ్యలవరి యుండెన్.

348

చ. గుదియలు కత్తియల్ గొనుచుగండెల వ్రీలఁగఁజేయు హుంకృతుల్
మదకలితాట్టహాసములకమందముగా నొనరించుకొంచు భీ
ప్రదులయి భీషణాకృతులకవానిసమీపమునందుఁ జేరి ర
య్యదనునఁ గాలకింకిరచక్రయమ్ములు తర్కము రక్ష సేయునే? 349

ఉ. అంతట మూర్ఛితండయినకయాతని యామృతటాళి పట్టి నీ
స్వాంతము వచ్చినట్టులఁ గరదా చరియింతువు సాగవింక నీ
వింతచరిత్ర లియ్యెడలకనెయ్యది దిక్కు దలంపు మంతక
ప్రాంతముఁ జెర్చువార మనికపల్కి యమాంతిక మొందఁ జేసినన్

చ. కనుగవ నిస్సకల్ వఱలఁగఁగించి యమప్రభుఁ డగ్రవర్ణసం
జనితుఁడ వయ్యు వేదవిధిసంచరణంబుల మాని యిష్టబు
ద్ధిని జరియించినందున కిశదే ఫలమంచు నెఱుంగుమంచు ఘో
రనినదముల్ నెలంగఁ దనకప్రక్తిఁ జరించు భటాళికిట్లనున్

శ. ఈమందాత్ముని బల్మిఁబాశముల నింకదేకొయ్యకుం గట్టుఁడి
మీమీ శక్తి కొలంది కోలఁగొని నెకమేనిన్ దగన్ దొట్రిలం
గా మాకట్టెదుటన్ బ్రవీణులయి వేకడ్కన్ గొట్టుఁడి యింక నేన్
క్షేమం బీతఁడెఱుంగుఁగాక యని సంకషేపోక్తిఁ బల్కెన్వెనన్

వ. శమనకింకరులుం గింకర్త్యతామతి విడచి యథాకౌలముగ న
తని బాదింపఁ దొడఁగిరి.

సీ. చెఱకుగానుగులఁ గాశ్రేయతులం దొడగిరి
గ్రిఱ్ఱన కోలంకద్రిప్పియార్చి
చిఱుగుంట లెల్లెడఁగఁజేసినెత్తురు చిమ్మ
నొడల నాడించి నాశరులులఁ దెచ్చి
మొండి అంపపుఁగోతరెండుగా వ్రీలఁగా
నంగమెల్లను గోసిత్రయాచియాచి
కాలునూనియ నగ్గితఁణముల బొబ్బెక్కు
నందాఁకఁ బొరలించిరఁబైయిపై

తే. గీ. చెప్పఁగాఁ జూడగా వట్టిరచెట్టఁ గూర్చి
కోటివత్సరపర్యంతఁమాటు పాటు
లేని నరకార్ణవమ్మునఁగవాని ముంచి
లేవనెత్తిరిజమునానఁగచేత వారు

354

క. యాతన లెన్నెన్నో యమ
దూతలు తమశక్తి కొలఁదిఁగదందుడు కొప్పన్
వేతెరువులఁ గల్పింపఁగ

నేతిన్నుం గానకుండునెడవింత మెయిన్

355

క. ఏనాఁడొనరించిన పు
ణ్యాననొ శివుపైన భక్తియమరె నతనికిన్
మానితశివభక్తుండు శ
తానందుండన్న మౌనిశయచ్చటుచేరెన్

356

క. ఆ నగజాపతి తోడ స
మానుం డీమహితుఁడనఁగఁగమను నాతఁడు తే
జోనిధి కరుణావారిధి

భూనుతుఁ డాతండు విష్ణుశ్రుందట నిలిచెన్.

357

గగనమున నుండి భువిపై

దిగి మౌనివరుండు వీనుశ్రతేనియ భంగిన్

358

ఆ.వె. “ఓన్నమశ్శివాయ” శ్రయన్న షడక్షర

మంత్రరాజ మలఘుశ్రమౌని సంగి

రునకు నుడువు నపుడెత్యనిమిషతోకమై

నరకతోక మొప్పెనవ్యగతుల

359

సీ. సురతరుశాఖాప్రశస్తూనవర్షంబులు

గురినె నెల్లెడల నశబ్బరము గాఁగ

మునులు సిద్ధులు యక్షశృంగవుల్ గుమిగూడి

సల్పిరి నృత్యంబుశ్చతురగతుల

నచ్చరల్ కింపురుషాగ్రేసరులఁ గూడి

గేయముల్ పాడిరశమేయలయల

నంభోజసంభవుంశ్రడనుఁగుఁగొమ్మం గూడి

మేలినాట్యంబులశలీలఁజేసె

తే.గీ. సకలసురసంఘములతోడశసౌరపతియు

వచ్చి యాడెను నుత్సవశ్రమచ్చుపడగ,

వేయునేల రమారమశ్రణీయపాణిఁ

బాణిగొని జాణయై చక్రశ్రపాణి యాడె.

360

క. నారకులు మున్నెఱుంగని

సారానందామృతప్రశవయనేచనులై

తారపుడు నిరతిశయసుఖ

పారమునకుఁ జేరి వేగశ్రవాసిరి వగలన్

361

క. గడగడ వడఁకుచు యముఁడ

ప్పుడు కేలు మొగిడ్చి మౌనిశ్రురహురుఁ డంచున్

గడు భయపడి యయ్యలఘుని

యడుగులపైఁ బడియె నేషశ్రకావళి తోడిన్

362

క. కరుణించి శమను శమధనుఁ

డురుముదమునఁ బల్కె వింతశ్రవోప్పన్ బరమే

శ్వరవరకరుణాలోక

స్ఫురణంబున నంచుఁ గనులశ్రమూసి సుఖాప్తిన్

33

క ఆయభవుభక్తుఁడగు నా

కేయింతటి మహిమ మొప్పునెవ్వం డగజా

నాయకమహిమము వొగడఁగ

నీయుర్విం జాలు నని వశచించెన్ భక్తిన్

364

వ మఱియు భయం బుడిపి సంయమి యమున కిట్లుపన్యసించె.

365

స. విష్ణుదేవేంద్రాదిశ్రీవిబుధవర్గము కంటె

శివుఁడు మే లనువారిశ్రచెంతఁ బోకు

శివనామ మెచ్చు వైశ్రష్ణవపంకజోద్భవా

ద్యభిధల కనువారిశ్రనంటఁబోకు

సర్వావభాసకశ్రసర్వమూలము శివుం

డనువారి నింతైనఁజెనకఁబోకు

మగ్నిరిత్యాదిమంత్రత్రాన్వితంబుగ బూది

ధరియించువారి డశగర్గఁగఁబోకు

తే.గీ. మెడఁద నుదటను భుజములశ్రనెనయ మూఁడు

బంతులను బూది నలఁదినశ్రభవ్యజనుల

దూరమునఁ గాంచి యెడగల్గఁగొలఁగి డాయఁ

బోకు మెయ్యెడ నిదిమంచిరబుద్ధి నీకు

366

సీ. లింగమందునఁ ద్రిశూలిన్ భవమోచకు

నర్పించువారిపై రయదుగఁబోకు

మొప్పుగ రుదురాక్షశ్రలొకటైన మూఁడైన

నాత్మ న నిడువారిశ్రజేరఁబోకు

శమదమంబుల నొందిశ్రశంకరభక్తులై

సన్యాసులౌ వారిశ్రసరసఁబోకు

మమలవేదాంతవాశ్రక్యార్థశ్రవణమున

నాథ్యులౌవారి డాయంగఁబోకు

- తె.గీ. యజు దానతపోసవశనాదివివిధ
 సాధనంబుల ననిశంబుశంభు నేవ
 సల్పు ధన్యుల సామీప్యతసరణిఁజనగఁ
 బోకు మెయ్యెడ నిదిమంచికబుద్ధి నిజము. 367
- అ. గట్టు పట్టి గూడితకనులు మూఁడుం గల్గి
 చందమామ సిగనునంద మొప్పఁ
 దాల్చు శుద్ధశర్వుతదన్యమూర్తిం గొల్చు
 నమలఘనుల కడకుశనరుగఁబోకు. 368
- క. శ్రౌతస్మార్తాచార
 వ్రాతమ్ముల నన్యములనుభవభజనము సం
 ప్రీతిమెయిఁ జేయువారిని
 నేతరిఁ దరియంగఁబోకుశ్రమీ! సమవర్తి! 369
- వ. మఱియు నిదియు గమనింపుము. 370
- సీ. నిఖిలదివ్యులకంఠెశనిజముగా శివుఁడెక్కు
 డన మానువారి నీశవలుకఁగొట్టు
 కేశవాదులతోడనీశుండు సముఁడని
 పలుకువారిని గూఁబఁతబగులగొట్టు
 తగుశ్రద్ధతోడ శ్రౌతస్మార్తసత్కియల్
 నెరపకుండెడువారిశిరసుఁ గొట్టు
 పరగ శ్రుతిస్మృతీతరసిద్ధకార్యముల్
 నేయువారిని లెంపకవాయఁగొట్టు
- తె.గీ. గురువులకు ద్రోహ మొనరించుశపరమనీచు
 లైనవారిని నీచేతన నైనయంత
 వఱకుఁ గాసిల్లఁగొట్టు వైశవస్వతుండః
 మానకికదీని నీకిదితమంచిబుద్ధి. 371
- క. శ్రుతహాసమొకటి మఱి య
 శ్రుతాచరణమొకటి నేయుశశుంఠవితతి భా

సూతనూజాః గారింపు ము

చితరీతుల దానఁ గీర్తి శ్రవేకురు నీకున్.

372

త. గుండ్రముగఁ జుక్కవలెఁ గావిశ్కోలగాఁ ద్రి
శూలముం బలెగాని ప్రాల్మాలి యూర్ధ్వ
పుండ్ర మొయ్య ధరించెడుశ్రమూర్ధుఁ బట్టి
బిట్టఁ గొట్టుము నీకీర్తి శ్రవృద్ధి నొందు

373

త. మానుషంబై వ దై వతంశబై న నన్య
మైవ లాంఛనముల దేహశ్రమందెవండు
పూను వానివి వెదకి నీశభుజబలంబు
కొలఁది లోకంబు పొగడంగఁగొట్టు మెపుడు.

374

క. అవి పల్కి శతానందుం
డనఘుఁడు కైలావశిఖరిశ్రీకథవుని బూజిం
ప నరిగె నచ్చొట విడి యెం
తని వర్ణింపంగ నేర్తుశ్రహరమహిమములన్

375

ఉ. అచ్చెరు వొందుచున్ శమనుశ్రదవ్వల సంగిరవిప్రు నొద్దకున్
వచ్చి మహాత్మ నీవు మునుశ్రపై దికపద్ధతి దవ్వొనర్చి నీ
యిచ్చకు వచ్చి తర్కమతిశనే వరియించి చరించి నందుకున్
వచ్చితి విందు యాతనలశ్రబాల్పడితంచు వచించె మెల్ల నన్

376

వ. మఱియుఁ బరేతరాట్టు జన్నిగట్టునకిట్లనియె

377

చ. అరిదిగదా భవత్సుకృతశ్రమార్యవతంసః ప్రశంస యేల యు
ర్వర బహుపుణ్యులై మనెడిశ్రవారిటఁబొందగఁ జాలు నీ షడ
క్షరవరమంత్ర మయ్యెడిజశగన్నుతరీతిని భ్యాతిగాంచ బల్
దిరముగ బొందినాఁడ పుష్యదేశము భర్గసమానమానిచే

378

క. ధరణీసురః నీదుఃఖో
త్కరములువిరమించెనిపుడుశ్రగై కొన్న షడ
క్షరమంత్రవీర్యమునఁగ్ర
మ్మర నీకిట రాకయుండుశ్రమార్గము వినుమాః

379

- క. పుట్టుమ బాపనకొలమున
గట్టిగఁ దొల్చుదువు చదివిశ్మగైకొనిధర్మం
బట్టిటనక యొనర్చుము
కట్టా తర్కంబు నమ్మికడకుఁ జెడకుమీ! 380
- క. వేదాంతవాక్యజన్యా
భేదజ్ఞానమ్ము నేర్చిశ్మపెంపుము ముదమున్
నాదర్శనమున కిఁకఁ బని
లేదని గుర్తింపు మెడరుశ్మలేని తెఱఁగిదే. 381
- క. అని శమనుఁడు తన నగరున
కును జనియెం గానఁ దెలిసికొనుఁడితర్కం
బున దుఃఖము శ్రుత్యర్థం
బున సౌఖ్యము గలుగంచుశ్మబుధవరులారా! 382
- ఉ. మందులు గొందతెంతయుఁ బ్రశ్మాణనయంబని తర్కశాస్త్రపుం
గందరగోళముల్ పఠనశ్మకౌశలముల్ దయివార నేర్చి యీ
చందమునన్ సదానరకశ్మసాగరముం బడి ముని తెలి యే
రందగరాని దుఃఖములుశ్మనందుచు నుందురు కష్టజీవులై 383
- ఉ. కేవలహేతువాదములఁగ్రగ్గించుదనానఁ జెలంగువారు పా
పావిలు లట్టివారి బదుశ్మలాడగరాదొగిఁ బల్కరించినన్
వావిరి నెన్నఁడైన సహశ్మవాసము గూడదు వారితోడఁ గూ
డేవిధినైన మానవలె శ్మనెల్లరు తత్సహపంక్తి నెయ్యెడన్ 384
- క. హైతుకుఁడు మహాపాపఁడు
హైతుకవిద్వాంసుఁడగు మశ్మహాపాపనముం
డేతరిని వర్జనీయుం
డాతఁడు నిర్వృతియ యతనిశ్మకబ్బదు వినుఁడి! 385
- క. వేదామలవాక్యప్రతి
పాదితమార్గము నెఱింగిశ్మబ్రహ్మాత్మాన్యం
జేదై ని నసత్యంబగు
నీదృష్టి నెఱుంగవలయుశ్మనెల్లరు జనముల్ 386

తే.గీ. అఖిలమాత్మేతర మ్మనిత్యమ్ము గాఁగ
నరయువారికిఁ గాక యేతపురుషవరుల
కై న సంసారపై రాగ్యతమబ్బునొక్కొ!
కొన నాత్మాన్య మన్యతముతగా నెఱుఁగుఁడి.

3 7

క. రాగవిరాగమ్ములు దుః
భాగమనమునకును సౌఖ్యతమందుటకు గతం
బేఁగాన ననిత్యజ్ఞా
నాగమనమ్మొగి విరక్తికై పడయవలెన్

388

చ. ఘటఘట పటమ్ము లోగిలియుతగాదెయు గోడయు మేడ సావిశుల్
పటతరరక్తి నొప్పెడి కళకళత్రము మిత్రము పుత్త్రరత్న మ
క్కట తృటిలో నశించు మనుతకారుమెఱుంగును బోలె వానికై
కటకటలాడనేల మునుకగైకొనువేళలఁ బాయువేళలన్.

389

తే. ఎంతఁబెంతటిభాగ్యమ్ముతలెనసి యైనఁ
జాలు ననుమాట పుట్టదెత్తక్కాలమందు
చక్రివర్తియు ననుభూతశనర్వరాజ్య
పై భవము వోవనెంతయుతవగచుఁగాదె

390

క. ఇది వాస్తవమైనను మో
హదర్పమున మూర్ఖజనుఁడుతనాత్మపదార్థా
భ్యుదయమునకుఁ జెమటూడ్చున్
విదితం బెయ్యెడల మోహాశ్రవిభవము గనుఁడి!

391

క. శ్రమపడి వ్యయమున కోర్చియుఁ
దమిఁ జేసిన దానయజ్ఞ తపముల వలనన్
గ్రమమునఁ బొందెడి స్వర్గా
దిమహాలోకమ్ములున్ దుశ్శిక్షిఁ జెడుఁగాదే.

392

సీ. పుడమి జలంబులోకబుడగవేసి నశించు

సప్తసముద్రాలుశసమయు బాడ
బాగ్నియందున బడతబాగ్ని మహావహ్ని
యందణంగును మహాశహస్రవాహ

నుండు వాయున కహితుండగు వాయువు

గగనమందున లీనమగును గగన

మాతృకారణమందునందులయంబు శ

బ్బాదులు భూతాదులవశవిధుల

తె.గీ. నాశనము నొందునట్టి గోత్రనంబు గలవి

కాన భౌతికవస్తునికాయమందు

జతన మున వెదకిననశాశ్వతముగాని

శాశ్వతపదార్థమెందుఁ గాంతవంగలేము

393

చ. జగములఁగన్న తండ్రియగుశ్రవకృధరుండును స్వీయులైన బం

దుగులు నిజాయుధంబులునుశ్రద్ధాల్త నశించి జనించినట్లు మా

నుగ వినుచుందుమట్టియెడనూల్కొనకుండునె నాశమొక్కనాఁ

డు గడువ కాలమాహరికేత్రుల్ దలపోయఁగ నంచెరుంగుడి 394

తె. పురువు మొదలుగఁ బద్మజాతవరముగల్గు

ప్రాణులెల్లరు నశియించుకవారె సుమ్ము

గావునన్ నిత్యమెద్దియొకగనఁగవలెను

శాశ్వతులు గారు జగతులకజరుగు వారు.

395

స. పేలయించు నన్నింటికపేలయింపఁగాఁదన్ను

వస్తువెద్దియు లేకశ్రవణులువాఁడు

పుట్టించు నన్నింటికబుట్టించఁగాఁదన్నుఁ

దల్లిదండ్రులు లేకదనరువాఁడు

పాలించు నన్నింటికబాలింపఁగాఁదన్నుఁ

బ్రభుపెవ్వఁడును లేకశ్రవరగువాఁడు

సమయించు నన్నింటికసమయింపఁగాఁదన్ను

మృత్యువు గలుగకకమెలఁగువాఁడు

తె.గీ. అద్వితీయుండు కేవలంశ్రద్ధభవుఁ డన్న

తత్వమొక్కటి యగును వాశస్త్రవపదార్థ

మన్యవస్తుచయంబులకనరయుఁ డవ్వి

నిత్యములు గావు గావు మతనీషులార!

చ. సకలజడం బనాత్మక మృత్యుము నంచు శ్రుతిప్రయుక్తా
 ర్వకముగ విశ్వయింపఁగలకై భవముం గలవాఁడు చాల మ
 చ్చిక శివు నద్వయన్ బ్రభువున నేవక నేవధిఁ జేరనేర్చుఁడ
 ప్పక యొకకాలమందు ననిరపల్కెఁడ సత్యము నమ్ముఁ డింతయున్.

19. నిత్యవస్తు విచారము

వ. మాతుండు మఱియు నిట్లు వాకొనె నయ్యలారా! యియ్యెడ నిత్య
 వస్తు విచారము కర్తవ్యంబు దానఁ బరశివజ్ఞానం బుదయించు

చ. అమలుఁడు నిర్వికారుఁడు నిశ్చరంజనుఁ డాత్ముఁడు కేవలుండు సా
 డీమహితుఁ డవ్యయుండు వరకచిద్వు నుడై వెలుఁగొందువాఁడు మా
 రమణుఁ డొకండు నిత్యుఁడయిరాజిలుఁ దద్విపరీతవస్తు జా
 తము జడమయ్యదొను శత్రుధా పరికింప నసత్యమే యగున్

క. జడమే నశియించు నెటన్

జెడని పదార్థంబు యగునుశిద్వస్తు వేఱుం
 గుఁడు పుడమివేల్పులారా!

గడితపుశాస్త్రంబు లిట్లుగదే నుడువున్

వ. అట్లులై న ఘటపటాదిప్రత్యయములు నిత్యములని యందురేని
 వినుం డేతత్ప్రత్యయము గలుగక ముందే తత్ప్రత్యయాభావంబును
 గురైఱిఁగి చిదంశమునే తత్ప్రత్యయజననాంతరమున నేతత్ప్రత్యయ
 జననము గురైఱుంగు చిదంశము నేతత్ప్రత్యయనాశానంతరమున నేత
 త్ప్రత్యయనాశమును గురైఱింగి చిదంశమాత్రమునిత్యము అది భిన్న
 భిన్నమునుం గాదు మూడవస్థలకు సాక్షియయిన దొకటి గాక ప్రత్యవ
 స్థకు వేఱువేఱు సాక్షియగు నేని ప్రత్యయాభావమును గుర్తించిన వాఁడు
 ప్రత్యయజనన నాశనములను ప్రత్యయజననము గుర్తించినవాఁడు ప్రత్య
 యప్రాగభావప్రధ్వంసాభావములను బ్రత్యయనాశము గురైఱింగినవాఁడు
 ప్రత్యయప్రాగభావోద్భవములను గుర్తింపఁజాలడు గదా. కాన సంవి
 త్తను చిదంశము మాత్రము నిత్యమును నద్వయమును నయి యున్నది
 మరి నశ్యాంశ మేది యన వృత్తంశము మాత్రమని యెఱుంగునది.
 సాక్షికి జన్మనాశములు లేవు. సాక్షి కంటె భిన్నమగు పదార్థము వాస్త

వముగ లేనేలేదు. కాన జడవస్తువునకును జన్మనాశము లాపక్షమున సంభవింపవని యెరుంగునది. సాక్షిసాక్ష్యములలో సాక్షి నిత్యము, సాక్ష్య మనిత్యము. అటుగాక సాక్షివిశేషాకారమే సాక్ష్యమని పల్కువా రజ్ఞానులు. చిదంశ మచిదంశమెట్లగును? ఆత్మనొక్కని మాత్రము బ్రహ్మమనియు నిత్యుడనియు శుద్ధుడనియు శ్రుతిస్మృతి పురాణాదులు నుడువును.

క. జివుం దొక్కడు బ్రహ్మం
బావలివెదుకంగ నిత్యుడని తెలియవలెన్
భావుకవరులారా! వినుఁ
డీవిధమె నిక్కమంచుతే నే వివరింతున్

20. విశిష్ట ధర్మవిచారము

వ. మఱియు సూతుండిట్లు పలికె

క. నిత్యానిత్యనిరూపణ
మత్యుపదేశ మ్మొనర్చిరమానుగ నవలన్
నిత్యపదార్థవిశేష
మృత్యంతశుభమ్ము నుడువుదార్యులు వినుఁడి

ఉ. తొల్లిటి కొక్క కాలమునఁబోరపుశ్రద్ధను సత్రయాగమున్
జెల్లగఁ జేసి పిమ్మట ముగిసిపొవరుల్ దగఁ గావషేయనా
మొల్లసితప్రభావయుతులల్లమునందున వేదవాక్యసం
పుల్ల విశేషబోధములఁబూర్ణముగా మథియించి రెంతయున్

క. చివరకు వారలు బ్రహ్మము
సవిశేష మెఱుంగు పట్లనంశయచటులా
టవి బడి తెన్నే గానక
వివశత్వము గాంచి పడిరితే వెతలన్ గరమున్

చ. తపమునఁ గానియెట్లు విదితంబగు నట్టి మహారహస్యముల్
చవలమనీషగట్టు నెరశ్శాణల కెవ్వరు సాటి యంచు మో
నిపతులు చారుశీతధరశఙ్గీధరపార్శ్వముఁ జేరి కోరి బ
ల్లప మొనరింపఁగాఁ దలఁపురలన్గడ్డుఁ బెంచిరి మానసమ్ములన్

సీ. ముప్పొద్దులన్ స్నానశ్రముల్ నేసి సర్వాంగ
 ముల నిండ బలుబూదిశనలమి రెలమి
 నారచీరలు గట్టి పేరెదన్ రుదురాక
 పూసతావళములశ్రనేసి రోలి,
 దలను గెంజెడల మొత్తములఁ దాలిచి కమం
 డలువులఁ జేఁజివుటశ్రుల నిలిపిరి
 గడ్డుతె జొప్పారశ్రగడ్డముల్ బుజముల
 వఱకు వ్యాపింపఁ బెంశపు రహి గనిరి

తె. అమలతేజోవిరాజమానామలాంగుఁ
 డంగనారత్నభవ్యవారమాంగుఁ డంగ
 జాహితుండె న శంభునిశ్చయందు భక్తిఁ
 బాదుకొల్పిరి సంయమీశ్వరులు కరము. 409

కా. మూఁడేండ్లిక్కరణిన్ మునీశ్వరులు శంభున్ బార్వతీప్రేయసున్
 జూడాలంకృతశీతలామలకరున్ ఓజోబీధరేంద్రత్మజా
 క్రీడాలాలసమానసున్ శివుని నశ్చక్షిద్వంద్వముల్ మూసి యే
 నఁడెవ్వారలెఱుంగ నట్టిదగు చంశ్రవం బొప్పఁగాఁగొల్పినన్ 409

చ. అపుడు కృపాతరంగితహృదబ్జవిలాసములో మహాసరీ
 స్పృహవరభూషణుండు దయశ్చేయుట వారికిఁ గానవచ్చె శూ
 లపరికరాత్మహస్తుఁడయ్యిలక్షణసంపద లెంచి చూడఁగా
 నపరథరాత్మజావరుఁడెఱయౌననఁ జాలు షడాననుం దొగిన్ 410

మ. సురసేనాపతిఁ జూచి నంతనె మునీశ్వరుల్ వశ్యసర్వేంద్రియుల్
 త్వరమై లేచి సహస్రదండనతులన్ బత్తిన్ సమర్పించి వా
 క్సరసత్వంబులు మీఱ స్తోత్రములఁ జరక్కం బిల్కి నేవించి య
 క్కరుణావారిధినిన్ బ్రసన్నవదనుం గావించి రెంతేనియున్ 411

క. జోడించి రెండు చేతుల
 బాడబవిభులెన మునులూరవల్కిరి దేవా
 వేడెద ముత్తమధర్మం
 బాడుము తరియింప మమ్మునని వినయమునన్ 412

- చ. జగముల నొంప గలు కడుకసాహసి యయ్యు శరోద్భవుండు జ్ఞానగుణమణిపరిభావము లతనారతముల భజియించి ప్రోడయై తగుదయఁ జిల్కుచున్ నిరళతధర్మముఁ గూర్చి యుపన్యసింపవలొగములు గలునట్టి ఫలతమున్ గనఁ జాలెను వింత మీఱగన్
- క. స్కందం దిట్లు పలికె
- క. ఉన్తములారా వినుఁదీ
యుత్తమధర్మంబు పలుకుదురుశరపుణ్యా
యన్తస్వాంతు లాపున
నిత్తరి విను భాగ్యమిప్పుడెననెన్ మీకున్ 416
- ప. ధర్మములు వేటోక్తములు స్వమనీషానిశ్చితములు నని రెండు విధములు. వానిలో రెండవ సముదయములో శ్రద్ధా సహితములైనవి తివ్రహితముల కన్న వన్నెలెక్కువాని కన్న దేవతారాధన రూపధర్మములెక్కుడు. వాని కన్న వేటోక్త ధర్మము లెక్కువ సార్థములు. వానిలో బుద్ధాగ మూర్త తాగమ ప్రాణాపత్యాగమ విష్ణాగమ శైవాగమము లొండొంటి మీటు. శైవధర్మము లిరులెఱంగులు. వానిలో గామికాది పరిచేదము లధస్రోతోద్భవము లవి స్మార్త ధర్మములకు లొక్కు. స్మార్త ధర్మములు శ్రౌతధర్మముల కంటె చిట్కువ. శ్రౌతధర్మములన్న కాంత్యాదులును వానికన్న భస్మదారణము దాని న్న శివలింగార్చనము దాని కన్న శివోపహారావసయు శివనిష్ఠాపరశుక్రాక్షయుశ్రేష్ఠతరములు. వేదాంతవాక్యజన్యములు. మోక్షకసాధనమగు జ్ఞానము కన్న మిన్న యన్నెము లేదు. జ్ఞానసాధన మన్నింటిలో భస్మదారణము శ్రేష్ఠంబు. భస్మము శివాభిధము. కాంతిపరవస్తుప్రదర్శకమగు రీతి భస్మము పరశివప్రదర్శకము. జ్ఞానకారణములగు శ్రుతివాక్యములు శ్రేష్ఠతరములు. జ్ఞానములో శంకుపిల్లాసం బుత్కృష్టంబు. ధర్మము వేదమూలము. అదిచోదన అక్షణమైన యర్థమని నిర్వచింపఁబడెను. వేదేతరములైన యాగమాదుల యందుఁ గూడ ధర్మములని యాస్తి క్యసామాన్యగుణము మాత్రము నాశ్రియించియే కేవలము వ్యవహరింపఁబడుచున్నవి కావున ధర్మము

నకు వేదోక్త మైనది ముఖ్యార్థమును నాగమాద్యుక్తములు గుణార్థములు
నని యెఱుంగునది.

సీ. వేలుపుంగములందు శఫలనేతుని వంటి

వేల్పొక్కఁడున్ లేనిరవిధము గాఁగ

నాహారముల యందునన్నముం బోలిన

యాహారమే లేనియనువు గాఁగ

నేలుల యందు మిశ్రన్నేలుతోఁ దులతూఁగు

నేతొండు గలనిశితీరు గాఁగ

బలుపత్తనములందు శవారణాశికిఁ దగు

పత్తనంబులు లేనిభంగి గాఁగ

తే.గీ. మంత్రములలో పడక్షరమంత్రమునకు

సాటియగుమంత్ర మెసఁగనిసరణి గాఁగ

మానములయందు వేదసకమానమైన

మాన మెయ్యెడ లేదుజగన్ నిజము.

417

తే.గీ. మానవులయందు బ్రహ్మవిశ్వానమొప్పు

వాని కుపమాన మొనరింపకవలఁతి యయిన

వాఁడు గలని యట్లు లెకప్పట్లునందు

శ్రుతికిఁ జాలెడి ప్రమితి యెకఁబరగరాదు

418

శా. సఖసోరా ర్ణవీచికానిచయశీర్షగ్రస్తలోకార్తి వి

ధ్వంసప్రక్రియ యందు దక్షిణగు విశద్యాదేశికస్వామి వి

ద్వాంసుం దెవ్వఁడు పోలు వేదసమశాస్త్రం బెచ్చటం గలు మీ

మాంసింపన్ శివువంటి దేవరయు సంభావింపగాఁ నబ్బునే? 19

చ. ప్రతిహతి లేని సత్ప్రరుతిరబల్ శ్రుతయౌ ప్రతిలేనియట్టి దై

వతము శివార్థజాని యగు శపాటియెరుంగని మేటివిద్య స

మ్మతమగు భస్మదారణము మాన్యజనున్ పరమాత్థమింత నం

చితముగఁ బల్కు దియ్యెడనక శేషమనీషఁ బరిగ్రహింపుఁడి 20

క. ఈమెయిఁ బల్కి కుమార

స్వామి యచట వాసి చనియెకసాంబపదాంబో

జామలపూజ లొనర్పఁగ

కామముల నొసంగఁజాఁజకల్పక మగుటన్

421

- ఉ. అవ్వల నాషడానను దశయన్ బ్రయమారఁగ స్వియజాయమై
నివ్వటిలంగ జేసి నవిశ్రీవరకై రవమిత్రనేత్రముల్
మవ్వ మెలర్పఁ దాలిచి సకమస్తసురావనకేలి శూలి చి
ర్నవ్వలు మోముఁదమ్మి పయిత్రనాట్యము లాడఁగ దర్శనం బిడెన్
- ఉ. చూచిన యంతనే మునులుత్రచూడ్కుల విందొనరించుకొంచు వే
లేచి నమస్కరించి బహుశీకృతసన్నతులై న వారికిన్
బ్రోచెను జ్ఞానదానమిడిత్రభూధరరాజసుతామనోహరుం
డే చతురుండు మోక్షమిడుత్రనీకుని భంగి నెఱుంగుఁ డిందఱున్
- ఉ. చాలఁగ శూలి నీగతిఁ బ్రీతసన్నుని జేసి కృతార్థులై మునుల్
దోలి పురాకృతమ్ములగుత్రవోసములన్ భరజాలఘోరజం
బాలవిశౌషణక్షమకుభ్రపదదర్శనమాననీయులై
రేలవచింపఁ బెక్కు వినుత్రడిట్టివి శైవకటాక్షభాగ్యముల్ 424
- ఉ. వారు కృతార్థులైతి మనిత్రభావములందున నెంచికొంచు నీ
హారధరేంద్రభాసురగుత్రహపకరమ్ములఁ గాఁపురమ్ము లిం
పారఁగ నుండఁ గోరి జనిత్రయ్యెడ నొయ్యన శీతభూధర
స్ఫారగుహాంగణమ్ములెటువంటి పవిత్రములై యెసంగునో 425
- చ. చెలఁగుచు నింతవట్టుకు వశచించితి నేను విశిష్టధర్మ ము
జ్వలమతులారఃయింకఁ బలుత్రపల్కులు పల్క వృధాప్రయాసమే
కొలుపుల సంగ్రహింపఁగ నత్రగున్విత బొల్లుల సంగ్రహించుచో
నలఘుమతిన్ వరింపుడుఁ రత్రయంబుగ నాత్మపదార్థబోధముల్ 426

21. ముక్తిసాధన కథనము

- వ. మఱియు సూతుం డిట్లాడం దొడంగె
- క. నుడువుదు ముక్తికి సాధన
ముడుగని శ్రద్ధను వినుండుత్రయోగ్యతమంబై
యడరున్ శ్రుతివిహితపథ
ముడుగునె కడగండ్లు దానిత్రనూనక యున్నన్

428

చ. మునులు మునిందులిన్ దివిజశ్చూర్వముషీశ్వరు లెల్లరున్సనా
తను లగువారు ద్వాదశశతప్రథితాంచితసంఖ్యవారు నె
మ్మనముల ముక్తిసాధనముశమాటికినిం దెలియంగఁ గోరి సం
జనితవిరాగులై యభవశసన్నిధిఁ గోరుచు నుండి రెంతయున్ 429

సి. ఎద్దాని దర్శింపశనెల్లపాపంబులు
బూదియౌ వహ్నిలోశదూదివోరె
నెచ్చోట భక్తులశకీశ్వరుం డెప్పుడు
ముక్తి మార్గంబునుశమొనసిచూపుఁ
బ్రీతివర్ష మును ద్విజశవరులకెచ్చట దాన
ములు సల్పు భవబంధములు నశించుఁ
బిడికెడు బియ్యంబుశనిడిన నెత్తా వున
దురితసంఘము లెల్లశతౌలఁగిపోవు

తె.గీ. నేది సంసారవిధ్వంసశనేడ్యక్తిరి
కాకరమ్మగు నారజశతాద్రియందు
ధన్యమతిఁ జేరుకొనినా రుశదారభక్తి
యుక్తు లై న మునుల్ ముక్తిశసక్తు లగుచు 430

చ. తపము జపమ్ము నధ్వరముశదానము నచ్చట సల్పమాత్ర బు
క్షపతికిరీటిసత్కృప నెశసంగు ననంతఫలప్రదంబులై
యెపుడని మున్నెఱుంగుట నుశమేశ్వరసన్నిధి బల్తపంబుచే
సి పరమయోగనిష్ఠలనుశజిత్రముగాఁ జరియించి రెంతయున్ 431

చ. తలఁపు లొసంగు దీక్ష రజశతక్షితిభృద్వరమస్తకోల్లస
న్నిలయుఁడు నొక్కకేలఁ గొనిశనీటుగ రెండవ కేలఁ బార్వతీ
లలితకరాంబుజమ్మును విశలాసమెలర్పఁగఁ దాల్చి వచ్చి మా
నులకును దర్శన మొసగెనూత్పనిధానవిధాన మూనుచున్ 432

చ. సరగున వారు శీతనగశజావరుముందటఁ గాంచి భక్తి ము
ప్పిరిగొన లేచి దండనతిశ్రేణేర్చిన రీతిని దీర్చి యవ్వలన్
గరముల దోయిలించి శితిశకంత మమున్ దయఁ జేసి ముక్తికిం
దెరువులు దెల్పుమంచు బలుశతీరుల వేడిరి దీపితాస్మయై 433

.

తె.గీ. ప్రార్థనమ్మును వివి భక్త్యవత్సలుండు

గన వారిని మూఁడు జగలవారి

బ్రోవ సమకట్టి తత్ప్రశ్నమునకు బదులు

నుడివె వారలు సద్భక్తిగడు వినంగ

345

త. శ్రుతివిహితధర్మమున్ స

346

మృతి మీర నొనర్చువాఁడ౯ మాపతికరుణన్

క్షీతివిప్రకులమునం దం

చితముగ జనియించు మృతినిజెందిన వేశన్

346

తే. జాతకర్మాదిసంస్కారశ్రవణాదుడగుచు

347

జన్మిదము దాల్చి వటువయ్యెనకలవేద

ములను గురుసొద్ద నేరిచిముగుడ నొకతె

బెండియాడి తపోయజ్ఞవితతి నతఁడు

347

ఉ. కోరికలే చెసియనఁముండయి చిత్తవిశుద్ధి నొప్పి పా

348

కారిముఖాదిలోకిములకాసలు గొల్పుత జ్ఞానసూనమున్

గోరి చతుర్థమాశ్రమముగోపతివాహనసత్కటాక్షశృం

గారవనిన్ మెలంగి యటశ్శ్రగై కొనిశ్రేయము గాంచు ధన్యుడై 348

వ. చతుర్విధసన్యాసాశ్రమములలో గుటీక, బహుదక హంసా

శ్రమములను నీశ్వరానుగ్రహము వలన జరమహదసవృత్తిని వర్తి

చినచో ముక్తి వారి సమీపవర్తిని యయి కురంగట నిజవిలాసస్ఫూర్తితో

నర్తించు నస్తుటకు నందియము లేదు.

స. అగ్నిరిత్యాదిమంత్రతాస్వితంబుగ బూది

బూసి త్రిపుండ్రముల్ శ్రవణు తొకటి

పార్వతీవామాంగభవ్యలింగమునందు

నేప్రొద్దునం బూజ్యలిడుట యొకటి

యామ్నాయశీర్షవిరద్యారామసిమవి

హారసంతోషంబులందు తొకటి

గురుచరణాంబోజవర సేవనాసక్తము

హృదయధన్యతఁగాంచియెసఁగు తొకటి

తే.గీ. పరమహంసకు ధర్మమైకపరగు నభవు.

కృపనుదొల్లింటిపుట్టు సుతకృతమహిమను

జీవుడే బ్రహ్మమౌ సనితభావ మొదవు

పరమహంసాఖ్యసన్యాసికవరుని కరయ.

450

మ. నిగమాంతోధితవాక్యసంజనితనితీర్ణి ద్రిప్రభావంబు చె

ప్పగ శక్యంబె ముముక్షుభిక్షునకురదీవ్యనోక్ష మద్దానిచే

నగు సంపాద్యముగాదు ముక్తిసుఖమత్యంతైన నెద్దాననే

జగతిన్ జూడగ నెట్టివారి కిదియౌ సత్యంబు ముమ్మాటికిన్

452

కా. సంసారార్థవతారకుం డభవుఁ డీశకానుండు దుర్మోహవి

ధ్వంసప్రాకటసత్కళావిభవసంభావ్యుండు ధీమన్మనో

హంసస్వర్ణ సరోరుహాకరము స్వాతత్మానందసంధాయియై

హంసజ్ఞానము దెల్పి మౌనులకుశ్రేయంబిచ్చి యేగెన్ వెనన్

వ. మీరు నావలన శివపరజ్ఞాన మొందిన వారై తిరీపుణ్యస్థలంబుల నెల్ల

మిన్నయగు దక్షిణకైలాసంబు సర్వకామితార్థప్రధానవిలాసంబు దక్షిణ

కైలాసదర్శనమునఁ గాక వేఱొండుమార్గమున సంసార ముడివోషదు.

శివసర్వదైవతాధిక్యమొప్పకున్నఁ గోటిజన్మములకైన ముక్తిసున్న.

సీ. వర్ణాశ్రమాచార్యవరసమాచరణమూ

ర్థన్యులే ముక్తికిందగెడివారు

జీవేశ్వరై కృవిశిష్టవిజ్ఞానధౌ

రేయులే ముక్తి వరరించువారు

పద్మలోచనపద్మభవనాకధవముఖా

ర్చకజనములై ముక్తికాప్రాప్తువారు

వేదాంతవిజ్ఞానశ్రవిమలాత్మతత్వబో

ధజ్జులే ముక్తికిందనరువారు

తే.గీ. పలుపలుకులేల వినుడు సర్వజ్ఞుడైన

శివుడు విజతేంద్రియఖ్యాతిమిపుల నలరు

పంయమీందులై జ్ఞానంబుశచాలకున్నఁ

బడయనేరరు కైవల్యశపదము నిజము

355

22. మార్గప్రామాణ్య వర్ణనము

వ. వైదికములనియు వేదవిరుద్ధములనియు మతము లిరుతెఱఁగుల పురాణేతిహాసధర్మశాస్త్రములు వేదవేదాంగోపవేదములును గాపాల కామి క్క లాకుశ వైష్ణవ బ్రాహ్మ సోమ పాశుపతభైరవాద్యాగమములును బౌద్ధా ర్హతాద్యాగమములును దర్క సాంఖ్య లోకాయతమీమాంసాదిశాస్త్రములు ను భిన్నభిన్నప్రతిపాదకములయ్యు నీశ్వరచైతన్యమే తత్తత్ప్రవక్తల హృదయమునఁ బ్రవేశించి పలికించుటచే నీశ్వరనిర్మితములని నుడువఁ బడెను అస్తికములగు మతములన్నియు నీశ్వరసమ్మతములు. సకల నదులకు సముద్రుఁడు పరమావధి యగునటుల సకల మార్గములకు నీశ్వ రుండు పరమావధి. ఏయేమార్గముల నెవేల్పు భజింపఁబడినను నాయా మార్గముల నుపాసింపఁబడు దైవతము నుపాధిగాఁగొని యీశ్వరుండు తద్రూపములఁ గాంచి యనుగ్రహించి తత్తద్విశిష్టమార్గముల సాధకుని బ్రవేశింప సాయమొనర్చును. కాని యన్నిమార్గములు ముక్తి సోపాన ములు. కర్మాశ్రయులకు శ్రద్ధాజ్ఞానముల నొసఁగియు జ్ఞానజిజ్ఞాసువులకు జ్ఞానమొసంగియుఁ గర్మజ్ఞానమార్గస్థుండయి యీశ్వరుండు తత్తదాశ్రయు లకు శ్రేయఃప్రదాత యగు. ముక్తి నానారూప గాదేకరూప యగును. కావున శ్రుతీతరమార్గములును దత్తదధికారిజనములకుఁ బ్రమాణములగు. సి. సాకల్యమెరుఁగుడీశ్రీ “యేకమేవాద్వితీ

యంబ్రహ్మ” యని పల్కుశ్రీలలరఁ బల్కుఁ

జాలచింతింప ‘న’శశబ్ద మస్పర్శమ

రూప మ్మనుచు నీశ్వశ్రుని వచింప

“బ్రహ్మ యో వేద సశబ్రహ్మైవభవతి స

త్య” మ్మంచు ఘంటాపశధమ్ము తెలుపఁ

గన నెంతయును నిర్విశ్రకారనిరంజన

పురుషుం డుమేళుఁడన్ శబోధ మెసఁగ

గీ. శ్రుతిని బోలెడి వేతొక్కశబ్దాప్పునెందు

గాంచమెన్నండు నితరమార్గములుసతము

బల్కుఁజాలు నవిద్య వేదభంగులొప్పు

విద్య వెలయింపఁ జాలవుశపెఱతెరువులు.

ఉ. కావున వేదమార్గములశ్రవణంబును భిన్నములైన యట్టి బల్
త్రోవలు ముక్తిగక పెజుత్రోవలయందుఁ బ్రమాణమౌ నవి
ద్యావిధులుం బ్రమాణమగునారయ ముక్తికిఁ జేర్చు మెట్టులె
భావజవైరి కాస్తీకులశ్రవణుల మెండగుఁ బక్షిపాతమున్ 358

తె.గీ. జ్ఞానసంధానపరులచేత సరగఁ బరమ
ముక్తి నిచ్చు నుమాప్రియక మూర్తి యెప్పు
డన్యభక్తుల కొనఁగు నశనంతమైన
శ్రద్ధ పరమార్థముం జేర్చునరణులందు. 359

మ. శ్రుతిమార్గంబున సంచరించునుజనశస్త్రోత్తార్లుఁడెన్నండు వి
శ్రుతవేదాధ్వము వీడి యన్యమత మాతృకాధీన్ గ్రహింపంగ రా
దతులామ్నాయనయ ప్రకస్తగమనాశయాసం బెవండోర్పు వాఁ
డితరాంభ్యము భుక్తి ముక్తి గను నెంతె నబ్బురంబయ్యెడున్

క. అధికారితారతమ్య
ప్రధానముగ సర్వశాస్త్రపద్ధతులు ప్రమా
ణధురంధరములుగద యె
వ్విధి నరసన బ్రమితి గననిశవిధులుం గలవే? 361

ఉ. వేదవిరుద్ధమార్గ మవిశవేకులకున్ ఘనపుణ్యమార్గనం
పాదనముం బొనర్పఁగలశ్రమార్గముగాఁ దలపోసికాదెఘా
సాదుల కాసగొల్పి రయకమార మృగాదులఁ బట్టినట్లు ని
ష్ఠాదు లొసంగి యత్తెరువునందున ద్రిప్పు హరుండెఱుంగఁడె 362

మ. తొలుతన్ శుద్రమనోభిలాషిజనసంబోహంబులన్ వారి కో
ర్కులు చెల్లించి క్రమక్రమంబుగలసద్గోప్యమలజ్ఞాన ము
జ్జ్వలవాత్సల్యము మీఱ బోధమొనరింపన్ నేర్చి యామీద ని
శ్చలమోక్షంబు ననుగ్రహించు హరుఁడత్రాంతంబు నిర్దంభుడై

క. కీ.తి మార్గప్రామాణ్య
స్థితి యిట్టిది విమలమతుల్యస్థిరతరభక్తిన్
శ్రుతిమార్గము మన్నింపుం
డితరపథములేల? యింకనేగగ మీకున్ 364

23. శంకరప్రసాదక్రమవర్ణనము

- క. ఏగతి జరియించినచో
నాగాభరణప్రసాదశనవ్యశ్రీలన్
వేగైకొనఁదగు దానిన్
నేఁగడు భక్తిని వచింతుననేర్పున వినుఁడీ: 365
- క. మును సత్యపరాయణుఁడా
సనత్కుమారాఖ్య యదనరుశ్శంయమిచంద్రుం
డనువాప్ప దీని నడిగెన్
వనజాసన బ్రహ్మనిష్ఠశరవిసయముతోన్ 366
- ఉ. న్యాయమె నే వచింపనిదిశహరివచోరచనావిలాసదౌ
రేయుఁడొకండు గల్గఁగృతశక్తిత్యులమౌదుము వాని యొద్దకుం
బోయి యెరుంగువార మనిశముచ్చటలాడుచు వారితోడనా
రాయణు సన్నిధానమునశకంబుజసంభవు యేఁగె భక్తితోన్ 367
- క. మచ్చిక డగ్గరి వారల్
వచ్చినపని దెల్పు హరియుఁబ్రబన్నగభూషుం
డెచ్చటనుండునొ కని మన
మచ్చటి కరుగుదుముగాకశయని వచియింపన్ 368
- క. అమ్మవ్వు రొక్కపై చె
ల్వమ్మల కిల్ల నఁగఁదగినశపావనకై లా
సమ్మనకు నభవుఁ గొల్వఁ బ్రి
యమ్మనఁ జనుదెంచి గాంచిశ్రమలు మహేశున్. 369
- ఉ. పెన్నిదిఁ గాంచునట్టి నిరుపేదలఁ బోలి ముదంబునొంది భ
క్త్యన్నతి మీర దండనతుశ్శలొయ్యన నర్పణ చేసి యవ్వలన్
మిన్నకయున్న వారిఁగనిశమీరరుదెంచిన కార్యమేమి నా
కు న్నుడువంగ రాదె యనిశగోమణివాహనుఁ డాదరంబుతోన్ 370
- క. పలికిన నశినాజుండో
యశికాజు నీప్రసాదశమలవడుగతి నీ

వలనన్ దెలియఁగ వచ్చితి

మలరింపుమ దాని దెల్పిరయని వాకొనియెన్

371

తే.

జలదగంభీరవాక్యమున్ శ్రవణపుటము

లమృతధారల బలెఁ గ్రోలనచ్యుతాదు

లకును రుచియించు నట్టులశహరుఁడు గిరివ

రాత్మజోపేతుడై పల్కెనతులగతుల

372

ఉ. నాఁడు సనత్కుమారుఁడు పితృనాకి వచింపఁగ విన్నయట్లు ము
న్నాడిన దాని నంతయును శ్రవ్యాసమహర్షి గ్రహించి నాకు బల్
పోడిమి మీరఁ జెప్పె మునుశ్రపుణ్యులు మీరలు గాన మీకు నే
నీడ వచింపువాఁడ గ్రహిశ్రయింపుఁడు సారవిచారచిత్తులై

373

వ. త్రిలోచనుఁడు పద్మలోచనున కెఱింగించిన తెఱంగు వినుండు.

చ సతతము నిత్యకర్మములు శసల్పి విశుద్ధతరాంతరంగుడై
శితిగళు సత్కృపామహిమశ్చే భవభోగవిరాగమొంది క
ర్మతతి పరిత్యజించి తుది శ్రమామకతత్వ మెఱింగి ముక్తి నం
గతుఁడగు పెల్ల వాస్తవముగదె సదా కమలామనోహరా

374

వ. మద్ధ్యానం బలవడక ముం దుపాస్యదేవతలయందాయా దేవతలు
తత్త దధీనఫలముల నొసంగుదురదెట్టులనిన వినుము.

375

సీ. పద్మసంభవకృపాశ్రప్రాభవమ్ము లెసంగ

దాంతిశాంత్యాదిసాశ్రధనము లబ్బు

దామోదరకటాక్షశ్రధామ మేపారగా

కొదవెఱుంగని ముముక్షుత్వ మమరు

గజరాజవదనశత్రుకౌలవంబున

శ్రీగురువరపాదశ్రవేన లొలయు

దేశికస్వామిసత్త్వప్తి పర్యంతమ్ముఁ

గొల్వఁగా ధ్యానమ్ముగకొమరు మిగులు

గీ. నంబ దయగల్గ విమలసాంశ్రిఖ్యంబు వెలయు

సాంఖ్యవిజ్ఞానసంపత్తి శ్రజటులభవభ

యమ్ము నిర్మూలమొనరించునలఘుశైవ
సంవిదై శ్వర్య మలవడుశత్యమిదియ.

377

ఉ. దేవత తేంద్రజేన్ గలచిత్రదేకువమై క్రమముక్తి నీయఁగా
చేలుగలువా రరయశీతధరేంద్రసుతాధవుండొకం
దె వెలచెని మోక్షసుధనీయ స్వయమ్ముగ దాన చాలువాఁ
దో వసజాతి నిక్కమిదియొక్క రహస్య మెఱుంగఁగవలెన్ ॥ 8

మ. పలుజన్మంబులఁ జిత్తు శుద్ధి కడుసంకపాదించి స్రాఁబల్కుత్రో
వలనెల్లన్ బరికించి స్మార్త విధులన్ శబాటించి సత్కర్మని
ర్మలధర్మండగు వాఁడు శంభుమతమర్మంబుల్ విలోకించి ని
శ్చలభక్తిన్ శివదేవుఁగొల్వ వలయున్ శకాయుధా! సర్వదా ॥ 379

చ. మనువుల నెల్లనుం బ్రణవశ్రమంత్రము వేల్పుల నెల్లనున్ శివుం
డనుపమపూజనమ్ముల హారార్చనమున్ వివిధస్వరూపవే
దనముల నాత్మవేదనముశ్చారి చరిత్రలయందు నందివా
హనచరితమ్ము మిన్నలగునంచు నెఱుంగు ముకుంద! యెయ్యెడన్

శా. ఓంకారాలఘువై భవంబున ముకుందోద్యత్ప్రభావంబునన్
శంకాభావశశాంక శేఖరపదాశ్చజ్జైతకసంసేవనే
చ్చాంకూరమ్ములు మొల్కలెత్తు నటుపై శశర్వార్చనాదక్షిణై
సంక్తిర్త్యంబగు జ్ఞానమొంది వరమోక్షంబున్ దగన్ గైకొనున్

సీ. దేవయానము బ్రహ్మశదేవునారాధింప
నారోగ్యవై భవశ్రమర్కుఁగొల్వ
యశము బ్రాహ్మణ్యంబుననమృతాంశు నేవింప
నై శ్వర్య మగ్నికిశనర్పలిడఁగ
పితృయాణమునుబ్రేతశపతిఁ బ్రసన్నుంజేయ
వాసవున్ భజియింప శవైభవంబు
కార్యసమాప్తి విశ్వుపతి నుపాసింప
సర్వసిద్ధి షడాస్యశసన్నుతింప

గీ. బలము వాయువుఁ బూజింపఁ బలుకుతీరు
భారతికి నంజలింబట్టభాగ్య మబ్ధి

- కన్య కెఱఁగిన విజయంబుగౌరిమ్రొల
నతులు చెల్లింపఁగలుగఁగల్గుతులమతుల 382
- క. శివునకు సమస్కరించిన
భవబోషవినాశదక్షిణపావనబోధో
త్సవమున్ సంతతమగు ని
క్కువమియ్యది దీని దెలిసికొనవలయు బుధుల్: 383
- ఉ. కోరిక తీర దేవతలఁగొల్పిన వారికి దేవతల్ సదా
కోరిక లీయఁజాలుదురుకోర్కుల వీడి భజించువారికిన్
సారవిశుద్ధమానస ప్రశస్తమహేశ్వరసత్కటాక్షభా
షారము గల్గ వెలుపుగఁముల్ దయసేయుదు రబ్జలోచనా! 384
- తే.గీ. కాములకు భుక్తి నిచ్చు నశకాములకును
ముక్తి నొసఁగునుమాధవఁమూర్తి సుప్ర
సన్నుడై యొప్పువేశలఁచకఁపాణి
భుక్తిముక్తులు హరపూజకపొలుపు గనుము. 385
- మ. అపదెవెళవిధాదిలోకములు నీహారాద్రిజామానసాం
బుజభృంగాయతపాలలోచనకృపాపూరంబునం గాక యే
సుజనానికములైన బొందఁగల రేశుద్ధాత్ములేయైన వా
రిజనాభా! యభవప్రసాదమొకదేరిన్ ముక్తులం జేయదే? 386
- సి. బ్రాహ్మణుం డగుఁగాకశ్రావణుం డగుఁగాక
పైశ్యుడే యగుఁగాకశ్రాపాదజుండ
యగుఁగాక సంకరుండుగుఁగాక పాషండు
డగుఁగాక యధముడేయగునుగాక
పసిపాప ఁడగుఁగాకశ్రాపాదపయస్కుడౌ
గాక ముదుసలియౌఁగాక నాలి
గాడిద యగుఁగాకకడకుఁగుక్కుగుఁగాక
పురు వగుంగాక బల్లరువ యగును
- తే.గీ. గాక శంకరుదయ యింతశ్రగలుగు నెడల
ముక్తి గాంచుట యొక్క యశ్చరము గాదు

గద సదావై దికాచారశఘటితదీక్ష

లై న వారికి శివుకృపశఃగానిదేది

38

తె.దీ. నలుసు కొండలత గొండయునలుసు నంత

యగును శంభుని కరుణాకరతాక్ష మమరు

పరమభక్తుండు కేవలశమరసియాన

తీయు మాత్రాన నిజము సుశ్రీమ్మి యుపేంద్ర:

39

తె.గి. అబ్జనాభాబ్జసంభవాఃద్యఖిలసురులు

పుట్టచావులు గందురేశదీప్తయాన

శిరము నందు ధరించి యాశివుని సువ్ర

సాదమహిమంబు నుడువంగశశక్య మగునె?

తె.గీ. శంకరుడు శాంకిరియుఁ దప్పకసకలసురులు

వేదములు గూడ శంభు ప్రసాదమహిమ

మింత యెఱుంగంగఁ జాల రశనంత యనఁగఁ

జంద్రధరుకృప వర్ణింపశశక్యమగునె?

390

వ. కావున శర్వప్రసాదార్థులై కాలంబు వ్యర్థంబునేయక తొలుత గురు

చరణంబుల మనసున నిలిపి మీరలందఱు వ్యాఘ్రపురంబున నభ్రసభా

మధ్యంబునఁ బ్రాలేయాఃపలాత్మజాసమేతుండై తాండవించు నావేదండ

చర్మాంబురు దర్శింపుడు మఱియు శ్రీకాశహస్తీశ్వరునకుఁగాని కాశీ

విశ్వేశ్వరునకుఁగాని మ్రొక్కుటయు నవ్వేల్పుమిన్నఁ గన్నెత్తి చూచుట

యును శివప్రసాదహేతువులగు దేవతార్చనయుఁ గర్మాచరణము శివ

ప్రసాదసిద్ధికోటకని తెలియుము శివప్రసాదమే లేనియెడ భుక్తిముక్తు

లును దివిజాది సర్వప్రపంచమును శూన్యంబు లగు.

391

క. హిమవజ్జామాతృ ప్రసా

దముతోఁ దుల లేదొకండుశ్రీదానికి నొక్కం

డమరదు హెచ్చై వినుమా!

విమలంబది శివపదార్థవిందముఁజేర్చున్

392

చ. భవుని ప్రసాద మబ్బునెడకపై దికకర్మచయమ్ములేల తం

త్రవిధిశతమ్ములేల శతశ్రీధా పరికింప శివప్రసాదమే

భవమును జావునుం గెడపుకపాటవముంగల యట్టిదౌట మీ
రవిరళభగదేవకరుణాప్తికి నై జతపంబు సల్పుడి

393

24. ప్రసాదవైభవము

మఱియు శివప్రసాదమహిమంబును వాకొనువాడ శ్రద్ధనం
దఱును వినుండు మీకొక కరధన్ వినిపింతును దొల్లి శూన్యదౌ
క్కరుడు బలాఘనంఘటనశ్చకార్యధురంధరుడౌట దుర్బటా
ఖ్య రహిజెలంగువాడు గడుశ్చగట్టిడియై చరియించు నెప్పుడున్

గి. వాని సాహస మింతనిశ్చలకలమె

ముందువెనుకల తలపు లెప్పుడును గనక

యెంతదురితంబు నైన గోరంతలోన

చేసి తీరును లోక మశ్చెరువు నొంద

394

ఒకనూలుమంది నూరక బాపలన్ బట్టి

కుత్తుకల్ కత్తితోగోసినాడు

లేగడ్డిపోచలశ్రీల నూతావుల

లేగలార్వగఁ దలల్లేదెంపినాడు

కొన్ని దీనులతో నిశ్చోధించి వారి మం

దిరళతంబులు గల్చిరతీరినాడు

లోతునీళ్లేపారుతనూతులు నూటింటి

వేరంబు గొని పూడిపించినాడు

కంటబడ్డ సతీమణితో గావరించి

బల్మిమై బిగికొఁగిశ్చోబట్టినాడు

గురువరేణ్యుల ధనమైననరకు గొనక

తస్కరింపంగ దీక్షలంఢవిలినాడు.

395

వాపీకూపతటాక

వ్యాప్తతజలములను జెలుచునవ్రతమొకటూనెన్

బాపెన్వర్ణాశ్రమధ

రొమ్మపేతవిధానశతములలోపిక కలిమిన్

397

- క. వేపుట్టువు లతఁ డొందిన
నేపుట్టువునందొ కానిత్రయెలమిన్ గాసున్
జేవట్టి శివవ్రతునకు
నేపగిదినొ కాని దానకమిచ్చెన్ దెగువన్ 398
- క. దానన్ మరణించెడి సమ
యానన్ వానికిని నొక్కత్రయమలినమతియున్
మానితరీతిం వోఁచెన్
గాననిటుల్ దలఁచి వాఁడుగడు దుఃఖించెన్ 399
- చ. ఒనరిచినాఁడ నింతకుమఱవోద్ధత వృత్తిఁజరించి యేను వో
షనిచయ మద్దొసంగులకుశాంతి యెటుల్ ఘటియించునాకు ఘో
రనరకవాసదుఃఖములుకప్రాపిలకుండు నుపాయమారయన్
సునిశితవేదబోధసరస్సున్ గని మ్రొక్కిడి వేడుతేయగున్ 400
- క. ఆపాదజుఁ డీగతి సం
తాపింపన్ వాని యెదుటతదర్శన మిడియెన్
బాపాపనోదనుం దొక
బాపఁడు తొలిపల్కు గన్నరపాపఁడు దయమై 401
- తె.గీ. పారుఁ డేతెంచి వానితోఁబలికె నిజు
ఘోరతరశోకమున మునిత్రకుమలకు మిఁక
నీవు నిరయాన బడకుండున నెఱతెఱంగు
నొకటి వచియింతు నల్పమీశ్వోపుదేని 402
- ఉ. వింటివా లేదో వ్యాఘ్రపురత్రవిశ్రుతశ్చై వమహాస్థలంబు ము
క్కంటి భవాబ్ధితారకుఁడుకన్నులముందరఁ దాండవించు న
న్నింటను దానగల్గననుశ్రనిక్కువమక్కడ వెల్వరించు నీ
వంటి దురాత్ము నోము ననిత్రపల్కఁగ నేలగఁహింపుమెప్పుడున్ 403
- సీ. విశ్వమయుండయ్యుత్రవిష్ణుం డభవుఁగూర్చి
యపరిమితంబై నత్రతప మొనర్చె
వేలుపుఁబెద్దయ్యుత్రవిధి యీశ్వరుంగూర్చి
బలుతపోనిష్ఠలన్త్రబరిధవిల్లె

వజ్రహస్తం డయ్యుత్వా సపుం డవికాశ
 గూర్చితపము చేసికొనె జయముల
 సురలయ్యు యక్షకిన్నరు లర్థచంద్రశే
 ఖరు గూర్చి సల్పిరిక వరతపముల

గీ. నెచటి మాహాత్మ్యమెఱుఁగుటక నెలమిమీర
 నచ్చొటగుగద యెఱుఁగుమకవ్యాఘ్రపురము
 దానితోఁబోల్చి నెయ్యదికదరను దొరకు
 దానితో సాటి యయ్యదికయౌను దలఁప

405

చ. సరసిజజన్మవజ్రిధరశసారసనాభసురానురాదు లే
 గురుతరమైన క్షేత్రమునకగోతురగున్ భజియించి తత్ప్రసా
 దరుచిరలక్ష్మి గైకొనిరికదానిని వ్యాఘ్రపురంబు గాఁగనీ
 వెఱిఁగి యటన్ ద్రినేత్ర భజియించి ప్రసాదము నొందుమియ్యెడన్

వ. విషాం డిట్లుపదేశించిన దుర్బటుండు వ్యాఘ్రపురమ్మున కరిగి,
 తీర్థోదకమ్ములఁ గ్రుంకి, శ్రద్ధాపురస్సర ప్రదక్షిణ నమస్కారమ్ము
 లర్పించి నమోఽంతమ్ముగ శివమంత్రముఁ బఠించి, శ్రీమదభ్రనభామధ్య
 లీలాతాండవ పాండిత్యమండనుండై న పార్వతీజాని దర్శించి, దండ
 నమస్కారముల నవ్వేల్పుఁ బ్రీతుం జేసి, భస్మోద్ధూళితసర్వాంగుండు
 నంగనావామాంగవాదసరోరుహభృంగుండు శివజ్ఞానైక నిష్ఠాంతరంగు
 డును నగు విప్రోత్తమున కొక్కనికి ధనధాన్యమ్ము లొసఁగి సంతసిం
 పుచు మూఁడేండ్లట వసించిన నప్పుణ్యవశంబున నతఁడజేయగేయగుణ
 ధౌరేయుండయ్యె.

407

స. కల్లలేగాని పశ్చింకంగ నేరని వాఁడు
 సతమును సత్యవాక్ కృతురుఁడయ్యె
 దేవశంబులఁ జూచియేవగించెడి వాఁడు
 పరమేశభక్తి సంకపన్నుఁడయ్యె
 మిన్ను మన్నున్ మ్రింగుకమేటి రోసపు వాఁడు
 రమణీయశాంతాంతశరంగుఁడయ్యె

కనుగొన్నదానిపైశ్రమనసునెఱపువాఁడు

నిష్కామసత్కళాశ్రనిపుణుఁడయ్యె

గీ. నవనినధమాధముం డయిత్రయలము వాఁడు

సకలలోకాధిపతి యయిత్రజరిగె జగతి

నెన్నొ నరకంబులం బడశనున్న వాఁడు

ముక్తుఁడైదుర్బటుండు సశ్రమ్మాదమందె

408

క. ఇట్టివి శివమాహాత్మ్యము

లిట్టివి శివగురులవలనశనెసఁగెడి హితముల్

గుట్టులు దెలిపెడి దిట్టయె

యెట్టయినఁ దరింపఁజేయునెన్నటికై నన్

409

25. శివప్రసాదము—ప్రకారాంతరము

తె. పెండికొండను గాఁపురశ్రమ్ముండువేల్పు

సుప్రసాదము వర్ణించుశ్రసుకవి యలవి

కాని ముదమంది సొక్కుఁదశత్కధల మఱల

మఱల నుడువంగ నోరూరుశ్రమహితులారః

410

క. తెలిపెద మఱియెక గాదన్

దలపూవుగ నెల ధరించుశ్రధన్యు ప్రసాదం

బలఘుశ్రేయ మ్మిడి యి

మ్ముల నందఱ మోక్ష మొసఁగిప్రోచున్ సతమున్

411

చ. గొనముల పుట్టినిల్లు బహుశ్రగోప్యతరాంచితశాస్త్రవాక్యసం

జనితవివేకలక్షణుఁడుశ్రసర్వశుభప్రదలక్షణుండు హృ

ద్వనజవినిర్మలుండు నగుశ్రబ్రాహ్మణుఁ దొక్కఁడు సత్యసంధసం

జ్ఞు దయివారు వాఁడుహరిఁజక్రధరున్ భజియించునెప్పుడున్ 412

సీ. అతడుఁ ప్రతిష్ఠించుశ్రనచ్యుతాయతనముల్

పెక్కువైకుంఠాలశ్రనిక్కు వడచు

నతఁ డభ్యసించు శ్రుత్యంగముల్ శ్రుతులు బ్ర

హ్మాదుల బలుమెప్పుకలంది యొప్పు

నతఁ దొనర్చినకేశశ్రవాంఘ్రిసపర్యల

విరు లీగి మ్రాఁకులుగవిరులఁ గేరు
నతఁడు పూజించెడితహరిభక్తు లచ్యుత
స్వాములేమఱిపెఱవారుగారు

గీ. విష్ణుపుణ్యస్థలమ్ములకవెదుక నొక్క
తైన నాతఁడు దర్శింపఁనదిగలుగదు
ధన్యతను విష్ణుదివ్యమంత్రత్రముల నెల్ల
నతఁడు సద్భక్తి జపియింపఁనదియు లేదు. 413

క. నిజసకలకనకవాహన
రజతాదుల విప్రవరుఁడురరాజితభక్తిన్
భుజగేంద్రశయను భక్తుల
భజియించి యొసంగె ముదముశ్వారి కెసంగన్ 414

ఉ. పూజలొనర్చు వానికిఁ బ్రహ్మమోదము లెచ్చ మురారి మెచ్చి వి
భ్రాజితశంఖచక్రముఖశైవభవముల్ దనరార నీలసి
రేజదళప్రభోజ్యలశకరీరము సారెకు ముర్వలీన నం
భోజదళాక్షఁడయ్యెడ నశ్శూర్యవిధాంచితదర్శనమ్మిడెన్. 415

ఉ. కన్నులఁ జూచినంతటనెగలుగలుభయంబును సంభ్రమంబునున్
బిన్నుగమాన్చి కాంచుపిదఠపన్ నతిజేసి యఖండభక్తితో
డ న్నుతులన్వచింపగఁగడంగె నతండు లసద్వచఃప్రభా
వోన్నతి మీరఁ బల్కులకుఁయొగ్యత చేకురుపట్టులేగదా. 416

వ. అతం డెట్టివిధంబున నుతించె నన
దండకముః శ్రీక్షీర సాధోధిజామాన సాంభోజరాజద్విలాసోల్ల సద్భం
భరాః విశ్వవిశ్వంశరాధ్యక్షః పద్మాక్షః కుక్షీస్థ నానాజగన్నిర్మితిస్థాపనాది
క్రియాదక్షః గోగోపికాగోపనావాస సంరక్షః సద్భక్త విక్షేపణావారక
ప్రాకటానంతశక్తిద్వయీనాశదీక్షః విపక్షసురాసుగ్రసచ్చక్రి చక్రాయుధా
నిత్యశుద్ధప్రబుద్ధైత్తముక్తస్వభావాజితార్కప్రభావాద్వితీయాద్యభావాల్స
త్కొస్తుభాభోజ్యలల్లాంచనాః కాంచనోదంచితస్వచ్ఛపీఠాంబరాః చిన్నిరా
శంబరాః కేశవాః విశ్వరూపాః యవస్థాత్రయద్రష్టసాక్షీః సమస్తావకాశాం
తరవ్యాపృతాత్మాః పరాత్మాః సరోజేక్షణాః పద్మగర్భాః మునీంద్రాంత

రంగై కసింహాసనాసనః గోవిందః నందాత్మజాః దర్పవత్కుండలీబ్చారు
 భోగస్తలీమండలీతాండవఖ్యాతపాండిత్యః భోగింద్రితల్పాః యనల్పాల్పసం
 కల్ప కల్పావనీజాః స్ఫురత్తేజః తుష్యద్విదౌజాః లసత్సచ్చిదానంద
 మూర్తిః దిగంతై కకీర్తిః కృపాస్ఫూర్తిః దేవా నమస్తేః నమస్తేః నమః.
 క. హారాంగదకేయూరో

దారలసన్మండనాయశ్చదన్యస్వాదు

స్మేరాననాయ కరుణా

పూరాంచితలోచనాయశ్చభోవందేఽహమ్

416

క. నారాయణాయ జగతః

కారణభూతాయ విపులశ్చకారుణ్యాయ

క్రూరజనశిక్షకాయ న

మోరక్షీతసజ్జనాయశ్చపురుషాయ సతమ్

417

తె. రాజితాఖిలవిశ్వాయశ్చపూజితాయ

యోగిజనపోషకాయ దాశమోదరాయ

యజ్ఞరూపాయ యజ్ఞగ్రమ్మాయ యజ్ఞ

ఫలవితరణాయ తె నమఃశ్రీపావనాయ

418

మ. నరకాంభోనిధితారణాయ విలసత్స్నారాయణాఖ్యాయ మం

ధరభూమీధరభారనిర్వహణనంశదత్కూర్మరాజాయ భా

స్వరశయ్యాగృహసాగరాయ ఘనయశ్చక్షేమసంధాయకా

య రమాకోమలబాహుగాఢపరిరంశభానందచిత్తాయ తె

419

క. నిత్యాయ నిరాధారా

యాత్యంతవిశుద్ధపావశ్చనాతఃకిరణ

వ్రత్యలఘుపోషకాయ

ప్రత్యక్షాయ ప్రసన్నశ్రవదనాయ ముదే

420

క. అహ మర్పయామి భవతే

మహతే దండప్రణామశ్రమండన మధునా

సహభక్త్యా విలసచ్ఛ

క్రిహస్త తరసా గృహాణశ్చకరుణార్ద్రాధియా

421

- క. మోహాన్వితసకలజగ
నోహంబులఁజాలదవులుశబోఁత్రోలి యటన్
సోఽహమ్మను జ్ఞానమ్మిడు
నోహరి మ్రొక్కిడుదు నొక్కరయిపకృతి కొఱకై. 422
- క. హరసుప్రసాదమేగతి
బొరియంగలవాఁడనేనుశుభ్రుషోత్తమబల్
కరుణనుబలుకన్వేదెదఁ
దరమేతెలియంగనితరశ్చైవమువలనన్ 423
- క. అని సత్యసంధవిప్రుం
డన వివి వనజేక్షణుండశనన్యసులభమే
ఘనినాదంబు వెలంగఁగ
వినుతఫణితిఁ బల్కె వీనురవిందు లెసంగన్ 424
- చ. వినఁగదెఁ సత్యసంధ పృథివీసురవర్యః మదీయభక్తి స
జ్జననుతిపాత్ర ముక్తి నిడఁగజాలెడివారమె పద్మసంభవుం
డును దివిజేతుఁ డేనును గగడున్గడు నెంచిన ఫాలనేత్రుఁడే
యనుపమమోక్షసంపదలశనందఱికిచ్చెడి వాఁడెఱుంగుమా 425
- క. యోగిజనతల్లజుండు వి
రాగిజనశ్రేష్ఠుఁడగు పురహరునికంటెన్
భోగములిచ్చెడివాఁడెం
దేగలఁడే యెఱుఁగవలయునీగోప్యమ్మున్ 426
- సి. లోకావనార్థమార్తోచించి హాలాహ
లంబు గుత్తుక నిల్పెదంబుమీర
కామమే గల్గి నిశ్చక్రణి దీర్పఁగవలె
నంచు నిల్పె నిజాంగశమందు సుదతి
వైరాగ్యమన్న నీశతీరని తెల్పఁగా
కంటిచిచ్చునఁగాల్పెఁగగమదేవుఁ
గూళలందును దయశ్చకొమరొప్పు ననిచెప్పి
కోడిత్రాచులఁ దెచ్చిశూర్యైవనగల

- గి. జగతివారలకన్నసుశ్రావనేత్ర
మొక్కఁడెచ్చుగఁ దనకున్నశయోజనెఱుక
పలుపనేమొయనంగనుశపాలనేత్ర
మొయ్య ధరియించె శివునకేత్రయయ్యయ్యాడు 427
- క. క్రిమికీటకిరాతాదుల
మలిన చిత్తమ్మ తొసఁగిత్రయక్షయలోక
ప్రముదములఁ దనిపె నభవుం
డమరుల సముఁదొక్కఁడైనతనికిఁ గలఁడే? 428
- ఉ. మానుగ యత్రసాదగరితమంబునఁగాని లభింపదెందు నిం
తెనియు ముక్తిసౌఖ్యము సకధీశులకైనను గాన సత్యసం
ధాః నిజమియ్యదంచు శతశ్రదా పరికింపుమ యందువల్ల నీ
కౌను విశేషబోధము పురారీ నినున్ దయఁ జూచుగావుతన్ 429
- చ. అరయ నెఱుంగవచ్చుఁ బరశ్రమార్థము నాదిమకారణంబునై
వఱలెడి తత్వమందుదయివారదు దేహము నిందియూదివి
స్ఫురణములున్ బరాత్మనకుఁబోల్పసముం దొకఁడెందులేడనన్
గురుతముఁడైన వాని కిధిశకుండెట గలునెఱంగు భూసురా 430
- ఉ. అయ్యది వాస్తవంబ యగుశనైన హరాంచితశక్తి వింతయై
యయ్యయిరూపముల్ గల సత్యమస్తజగంబయి వాసి గాంచి య
క్షయ్య మనాదియుంబలెనుశగానఁగవచ్చును గాని జ్ఞానమే
వ్రయ్యలు చేయు దాని నితశ్రమ్ములు పెంచును ద్రుంపపెందునన్
- క. ఏనునజాదులునున్ వి
జ్ఞానాదుల నేని సుప్రశసాదమహిమముం
బూని కననేర్తు మిఁక న
వ్యానికి మోచకులలో నెశవండు సముఁడగున్ 432
- క. మావంటి వేల్పులందఱు
ధీవర తోడ్తోన ముక్తిఁగదెగి యిచ్చెదరే
పావనచిత్తమువారిన్
నేవింపం గలుగు ముక్తిఁజేకురుదానన్ 433

క. ఏతరి సాక్షాన్ముక్తికి
హేతువులము మేముకాముశహిమగిరితనయా
చేతాబ్జషట్పదం బగు
భూతేశుఁ డొకండ యగునుశమోక్షదుఁ డెలమిన్

4

1. దైవతచక్రవర్తి యనఁగదగ హిమాంశుకిరీటి సత్కృపన్
బోవనియట్టి టోషమునుశబ్దనియట్టి శుభము గలుగనే
భావజ్వలె రివల్ల దయిశ్వరని వాంచలె గలినన్ మహా
దేవపదమ్ము సార్థమయితీరులనెట్టుల మీటు నిమ్మహిన్

435

2. వాదములేల "మహాంశ్చ
సా దేవో" యనెడి నుడువుశరణుల కిరవై
యేదైవ మమరు నతఁడు మ
హాదేవుం డిశరుడెటు మహాదేవుఁడగున్

436

3. కేవలదేవతలై పర
దేవతలెల్లరును వెలయశ్చిద్యమగుమహా
దేవాభిధార్థముల కగు
నేవేలుపు మిన్న యీశుఁడే కాకున్నన్

437

4. భజియింపక వృషభాధిపు
భజియించిన నన్ను ముక్తిరవలదు సుమ్మీ
నిజముగను గోటిపుట్టుల
గజచర్మాంబరుని ప్రాపుఁగనవలె విప్రాః

438

5. సువిమలభక్తి యుక్తుఁడవుశసూక్ష్మతవాది వుదారపుణ్యమూ
ర్తివి కనుకన్ రహస్యఘణీకృతిన్ వచియించితి సంగ్రహంబుగా
శివునిప్రసాదవై భవముశ్చిత్త మెలర్పఁగ నంచుఁ బల్కి శౌ
రి వెడలెఁ దత్క్షణంబు కృతకృత్యుఁడ యయ్యెధరామరేంద్రుఁడున్

6. అలఘుఁడు సత్యసంధవసుశ్రధామరవర్యుఁడు కేశవాజ్ఞ నౌ
దల ధరియించి శంభుని యశ్రధావిధి భక్తిదలంచెఁదత్కృపొ
జ్వలపరిపాక హేతువునశ్వైదికసూక్తుల యంతరార్థమున్
దెలిసి శివాన్యదేవుల మరదిన్ దలపోయక మోక్షమున్ గనెన్

ఉ. కావున మీరల్లెల్లరును గాలగళేతరదై వతమ్ములన్
భావము నందు నిల్చకయతపర్వతరాజసుతాకళత్రునిన్
భావజువైరి శర్వు హరుభక్తజనావన దక్షఁ గొల్చి మీ
రేవిధినై న ముక్తి గొనితయెన్నఁడుపుట్టువు నొందకుండుఁడి. 441

క. పరమరహస్యము పత్య
మీరవొందఁగఁజెప్పినఁడతనేను వినుఁడి ను
స్థిరవిశ్వాస మ్మస్మ
ద్వరసూక్తుల యందు నిల్పితవర్ధిలుఁడొగిన్ 442

క. యతిగోప్యము శ్రుతిగోప్య
మృతిగోప్యము మీకు నుడివితనఁడన్ దీనిన్
సతతమ్ము బ్రోవుఁడే దు
ర్మతులకు దెలుపకుఁడు సకలశ్రమాన్యుల్ మీరల్ 44

26. శివభక్తవిచారము

చ. భవునిప్రసాద మెంతకును బల్కితి దానికి మూలమైన హే
తువు వివరింతు నేను సుమత్రుల్ మది మెచ్చెడి రితి వీనుపం
డువులగు నట్టులియ్యెడ విశ్రుండు మునీశ్వరులార! ముక్తికిన్
శివునెడ భక్తిఁగాక యెదితెప్పఁగ వచ్చును హేతువం చొగిన్

క. శివము క్తి నాలుతెఱఁగులు
శివసాయుజ్య మ్మొకండుశివసారూప్య
మ్మవు నొకఁడుశివసమీప
మ్మవు నొక్కఁడుశివసలోకశ్రమన్నది యొకఁడున్ 445

క. అవ్వానిం గూరిచి మది
నివ్వటిలెడి భక్తి యగును నెఱినాలువిధా
లివ్వసుధ ననుచుఁదెలియుం
డెవ్వెరవున నైన నీశునెడఁదలఁపవలెన్ 446

క. శ్రుతులందుఁ దదంతవ్యా
ప్యతవాక్తతులందు శ్రవణశ్రవిధులందు లస
న్మతిమనననిధిధ్యాసాం
చితవిధులం దలరి నిలువశివభక్తి యగున్ 447

పి. పాప మ్ముడుపఁజాలుశ్భస్మం బలంచఁద
 త్వము దెల్పు బల్త్రిపుంకడములఁ దీర్చ
 రుద్రాక్షమాల నశ్శుతనుగేలం దాల్చ
 వరషడక్షరజపశ్శరణిఁ దవుల
 శర్వుఁ బూజింపఁగాశ్శర్వార్చనముఁ జూడ
 శర్వు విరులఁగొల్వశ్శనంతసింప
 శర్వోత్పవాగతశ్శజనపూజన మొనర్చ
 శర్వపూజాద్రవ్యశ్శసమితిఁగూర్చ

గి. శర్వసాంబాదినామ యుత్ శ్శరగ వినఁగ
 శర్వమాహాత్మ్య మెఱిఁగించుశ్శకలకథలఁ
 గరగిడెందము బాష్పాంబుశ్శకలితనయన
 యుగ్మ మలరింప శివభక్తి యొప్పు లొప్పు

448

సి. భవునికై యుద్యానశ్శవనసిమ నాఁటింప
 భూమి కౌఱకునై శ్శనూతిఁద్రవ్య
 వామదేవునికినై శ్శవాపి నిర్మితి చేయఁ
 గరకంతునకుఁ డటాశ్శకం బొనర్చఁ
 బ్రాకారగోపురాశ్శనీకమ్ముభవునకు
 నర్పింప హరునకాశ్శయతన మొసఁగఁ
 బరమశివాచారశ్శపరుల కంజలిఁగూర్చ
 నాదిభిక్షుని విద్యశ్శనభ్యసింప

గి. నిత్యనై మిత్తి కాదులశ్శనిరతకై వ
 నేవ లవియెంచి డెందానశ్శచెలఁగి నల్పఁ
 గాలకంఠపురాణాదిశ్శకములుచదివి
 చెప్ప నలరారు శివభక్తి యొప్పు గనుచు

449

పి. నిటలాక్షవిజ్ఞానశ్శనిలయంబు లనఁదగు
 కావ్యముల్ పఠియింపఁశ్శగలుగు బొకటి
 శై లజాపతి సుప్రసాదముల్ వర్ణించు
 గ్రంథంబు లర్చింపఁశ్శగలుగు బొకటి

చంద్రచూడుని కథాచారుప్రబంధముల్

గల నియమము నిల్పఁగలుగు తొకటి
హిమధరేంద్రాత్మజాతహృదయేశగాధలన్

గబ్బంబులన్ జేయఁగలుగు తొకటి

గి. యీశ్వరప్రీతికై దానఁమిడుట యొకటి
కృత్తివాసఃప్రియం బనిరకేలుదోయి
పరమమాహేశ్వరుల మోలఁబట్టుతొకటి
శివునిభక్తిగ పెద్దలుఁచెప్పుచుందు

410

సి. అంధకాసురపై రిశహారివిజ్ఞానని
ష్టాగరిష్ఠుల సేవఁసల్పుటెల్ల
నశికాక్షహృద్యవిశద్యావిశారదపాద
భక్తుల వలగొనిఁపరగుటెల్ల
త్ర్యక్షషడక్షరీశదక్షమంత్రాసక్త
జపితల కెఱఁగి మోఁదపడుటెల్ల
నంగజరాతి దిశ్యస్థలాలోకన
యాత్రాపరులఁ గొల్చిఁయలరుటెల్ల

తే. వ్యోమకేశవరాలయోద్ధామశిఖర
ధర్మసౌత్పుక్యలక్ష్మీనిశాననయన
జలజయుగ్మవిలాసమ్మునవేలయుటెల్ల
శివునిభక్తిగ నెవరు వఱచింపకుందు?

451

శా. నీలగ్రీవునకున్ దదర్పకులకున్ సీహారకై లాత్మజా
కేశీలోలపరేశనిష్ఠులకు భోగిప్రాకటాభోగది
వ్యాలంకారమహేశభక్తులకుఁ గాఢసంతైన యెగున్ బ్రమా
దాలస్యాదులఁ జెయు వానిఁగనివ్రేయన్ శంభు సద్భక్తయ

క. బసుమమును మై నలందిన
కుసుమశరహారాంఘ్రిభక్తిరకోమలహృదయున్
బసలెఱుఁగక దూషించిన

కసుమాలపువాని నిటఁగడుభక్తి యగున్

452

ఉ. వెన్నుఁడు మున్నుగాఁ గలుగునవేలుపుభక్తులఁదిట్టవారినిన్
బన్నమొనర్చి దేవధనకాహ్మణవిత్తములన్ హరించువా
రిన్నెఱదాతలన్ దెగడికిక్రిందును మీఁదు నెఱుంగకుండువా
రిన్నిజ మలన్ వెలువకరించుట శంభుని భక్తియే యగున్. 453

క. ఆతురుల కరక్షణులకు
భీతి నుడిపి వారిఁ జేరికప్రియ మొనరిచి త
చ్చేతము చల్లఁబడంగా
బ్రాతిగఁ బలుకాడ శంభుభక్తియగుఁ జుడి 454

స. ఆత్మవత్సర్వభూతాళి యంచును సర్వ
భూతాళి పైదయన్ భూనకున్న
చెన్నఁటి మాటలేతెన్నునన్ వలదంచు
నఖిలజీవులఁ బ్రియమాడకున్న
నీకుండు లేని తావేలగలు నని హితం
బెల్లప్రాణులకు నూతహింపకున్న
దోషమెచ్చొటనున్ దోష దంచును గుణం
బిందఱియందుననరయకున్న

త. తలఁప నాత్మేతరంబింతతగలుగ దనుచు
దేనిగాంచిన నయ్యదితయేన యగుదు
నని యెఱుంగుచు సకలమైత్రిని జెలంగ
కున్న శివభక్తుఁడని యెట్టులేన్నవచ్చు? 455

స. పార్వతీజానితప్పక ప్రోచు నన్నను
పరమవిశ్వాసమ్ముభవునిభక్తి
శివవేదనమును మింకచిన వేదనము గల్గి
దను నమ్మకమ్మగునహరుసిభక్తి
వేదాంతవిద్య కేరవిద్య యీడగు నని
తలపోయుటయు సుమార్థవునిభక్తి
దేశికార్యకృతోపశదేశమ్మునన్ ముక్తి
యని తలంచుట నిటకలాక్షభక్తి

- గురువదమ్ముల నేవించుకొన్నఁగాని
ముక్తి కాంతాకరాంగుళిముటఁజాల
మన్న నిశ్చయ మగును హిత మాంశుమౌళి
భక్తి యటుగాక యితరముల్ భక్తి యగునె? 458
- తె. భక్తి పరమార్థదాయినీ భక్తి భవవి
నాశినియు భక్తి పరవేదతనప్రదాత్రి
భక్తి పరముక్తి కారిణీ భక్తి ముక్తి
భక్తి నిం బోలఁజాలు నుపాయమెద్ది? 459
- ఉ. భక్తి సమేత మౌనిజనతపావనమానసవారిజంబునన్
శక్తి ని గూడి యీశ్వరుఁడు సంతతమున్ వసియించువాఁడు సం
త్యక్త ధనై షణాదుల కుదారసుఖాంచితరూపమైనబల్
ముక్తి నొసంగు నయ్యదియత మోక్షము గలు నుపాయ మారయన్
చ. ఒనరుచు నట్టి నేలకు నుల్లమునందునఁబొంగి యీశ్వరుం
డును నగజాసహాయుఁడయి నూర్కొనునట్టిదయారసంబనన్
మునులకు సచ్చిదాత్మసుఖబోధమొసంగిన సంతతానెము
క్తి నివయ నేయు నెయ్యదియుఁ గ్రిందగు భక్తి కిఁబోలఁజూచినన్

27. పరపదస్వరూప వివరము

- తి. శక్తి సహితుని బరుఁడంచుకొనఁ ప్రచయము
పల్కుఁ బరుకంటెఁ బరుఁడనితపలుకఁదగిన
పదము వర్ణింతు వినరయ్యత పరమమునులుః
తెలియఁగఁదగు పదమిదే తలియుఁడయ్యః 459
- తె. ఉన్న నెయ్యది సర్వంబునున్న యట్లు
మనకు భాసించు నెద్దానత మానవాది
ప్రాణిలోకంబు చేష్టించుకొనయ్యది గద
నిర్గుణబ్రహ్మతత్త్వంబునెఱి నెఱుఁగుఁడుః 460
- తి. ఎయ్యదానందతత్త్వమై యెసఁగుకతన
ప్రేమమమృతది జగతిలో విస్తరిలు
ముజ్జగమ్ములెఱుంగు ప్రతమోదరిసము
దేని యంశంబు దానినే తెలియవలయు 461

వ. ఖౌతికములకంటె దత్కారణమ్మగు జీతతత్వ ముత్కృష్టమ్మగును. జీవుఁడు సమష్టివ్యష్టిరూపుండయి యరుతెఱంగులను వ్యష్టిజీవులు ప్రారబ్ధకర్మాయత్తులయి పరస్పరభిన్నులై యుందురు. దేవతిర్యజ్మనుష్యాదిభేదములకుఁ బ్రారబ్ధము మూలము సర్వజీవులలో బ్రధముఁడు హిరణ్యగర్భుఁడు. దానికంటె నవతారపురుషులను బ్రహ్మవిభూతులై మిన్న లగుదురు. వారిలో బ్రహ్మ కన్న విష్ణువును, విష్ణువు కన్న రుద్రుఁడును శ్రేష్ఠులు. వీరి మువ్వరి కంటె బిరమకారణుఁడగు నీశ్వరుం డెచ్చు. ఈశ్వరతత్త్వమ "సా కాష్ఠా సా పరాగతిః" అను పల్కునకు విషయమైనది. పండితుఁడై విత్తప్రహ్లాదుఁడై పరగు పడుచు దాని యానందము మానవానందములలో నుత్తమము. దానికంటె మనుష్యగంధర్వాదుల యానందము నూఱురెట్లధికము. దానికంటె బ్రహ్మానందమును దానికంటె వికుంఠానందమును నూఱుమడుంగు లధికము. దానికంటె రుద్రానందమును, రుద్రానందము కంటె బిరశివానందమును నూఱు కొలఁదు లెక్కుడు. తదానందము భూమానంద మని వ్యవహరింపఁబడు. తచ్చైతన్యమే బ్రహ్మవిష్ణ్వాదినానారూపములై వృక్షమునకుఁ గొమ్మలవలె నలరారు.

ఉ. కావున సర్వదేవతలకంటె ఘనుండని శంభు నెవ్వఁడేన్
భావన జేయఁడేని యగుశ్రవాడసురుండు సురారులన్న వే
తే? వనజారిలాలితకిశోరిటునిపల్ల ననాదరాత్ములై
కావర మొప్పు బాలిశులకంటె మునీశ్వరులార! తెల్పుఁడి! 463

తె. భేదవాదమ్ము లెల్లనుశ్వాదు దలఁప
వాస్తవము కాదు భేదమ్ముశ్వాస్తవమ్ము
నిత్యుఁడొక్కండు శర్వుండుశనిజమెఱుంగుఁ
డయ్య భుధులార! మునులార! శయనఘులార! 464

ఉ. పాపపువర్తనంబు బిలుశబ్దములలో జరియించువారు ది
వ్యాపగ నొడలం గలుగుశనట్టి విభుండు పరాత్పరుండు గా
నోపునొ యోపఁడో యనుచుశనారక సందియమంది కాఱబల్
తాపుల కోర్వలేక పరిశ్రతాపము నొందుదు రెట్టి పుట్టలన్ 45

శా. పాపాధిక్యము గాదె యెయ్యెడ శివశ్చస్పరామలజ్ఞానస
ద్దీపస్ఫూర్తికి నంతరాయమయి బాధించున్ లసత్పుణ్యధీ
వ్యాపారంబుల పెక్కుపుట్టువులఁ జేరయన్ శుద్ధులౌ వారు భా
గ్యోపేతుల్ గద శర్వుతత్త్వభవనంశబొప్పారు నవ్వారికే. 466

క. శివుఁడొక్కడు సాక్షెన్ను
క్తి వితరణమొసంగు దక్కుఁదేవతలును మో
క్షవిభవసంపాదనమున

కవిరళసాహాయ్యమొనఁగునట్టిఁడులు కదా 467

చ. పరమశివాతిరక్తులగుశవారిని వేలుపు మిన్నలందఱన్
గరము పరిత్యజించి శితిశక్తుని మాత్రము సంస్మరించుచున్
శరణము నొంద ముక్తిగనశక్త్యమగున్ భవపాశనాశమే
కరణి నొనర్పవచ్చుఁ ద్రిజగమ్ములఁ గ్రుమ్మరు జీవరాశికిన్ 468

క. మొక్కుకుఁ బాదున నీరిడి
జక్కిగ లేదలిరు నలరుశకాఖలు దొడగున్
ముక్కుంటి మ్రొక్కు మాత్రన
దక్కిన వేలుపులు మివులకదనియుట యరుదే? 469

క. కర్కశతరవివిధాంచిత
తర్కంబున నిర్వికల్పశత త్వమెఱుఁగ బా
లార్కునిచే నిరులుం బలే
గోర్కులు సంసారములునుగొనసాగ వెటన్ 470

క. అటుకాక యెవ్వఁ డేనియుఁ
బటుతరవేదప్రమాణశపదతిఁ దత్త్వో
త్కటవిజ్ఞానము నొందిన
చటులభవ మ్మొడలి ముక్తి శసదతిని జనున్ 471

తె. వాస్తవమృతేనామరూపమృతలరయఁ
గల్పితమృత యగుఁగాకకాలగళున
కభవశివవామదేవరుద్రాదిసంజ్ఞ
లెసఁగు విషమాజ్ఞానకు ముఖ్యశ్రవృత్తి గనుచు 472

- తె. విష్ణు నారాయణాదివిశ్రవక్త శబ్ద
వితతి దామోదరుని యందుశ్రవేలయు రూఢి
నాశ్రయించి మహేశ్వరుశ్రవందు నవియె
యోగ్యవృత్తిని విలసిల్లి శ్రయొప్పు గనును 473
- ఉ. రూపములేకయున్న భవశ్రోగవినాశకుడైన భూమిభృ
చ్చాపున కమ్మహామహావిశ్రవంయమిచంద్రులు దర్శనియన
దూపునిగా వరించి యెడత్రవోరపు ముక్తిని జూఱగొన్న వి
ద్యాపరిపూర్ణు లెంచెడి విశ్రధంబు నిటన్ వివరింతు నెనొగిన్ 4 4
- క. కొన్నెలపూవౌడల మే
న న్నెలతయుఁ గప్పుమెడయుశ్రవనయనత్రయమున్
బున్నెములప్రోవు తనువున్
జెన్నుంగని శివుని మూర్తి శ్రజింతింపవలెన్ 475
- ఁ. తాండవ వాండిత్యంబును
ఖండేందుకిరీటమస్త్రకంబున్ గిరికో
దండంబు గలుగు వేల్పొ
క్కండగు ద్యేయుండు గరుడశ్రవమనాదులకున్ 476
- చ. పరమశివస్వరూపమయిశ్రభాసిలు సాక్షికి రుద్రరూపమే
యరతమరూపమై యెసఁగుశ్రవోప్పగుఁ దక్కిన సర్వదేవతో
త్కరతనువై భవంబు లెటుశ్రదానికి నీడగు నంచు సర్వశా
స్త్రరుచిరమర్మముల్ దెలియశ్రవదగ్గణముల్ వచియింతు రెమ్మెయిన్
- చ. పరశివతత్త్వముం దెలుపుశ్రబ్రహ్మనదవ్యయశుద్ధబుద్ధిము
క్తరసము భాతి నామము లశ్రఖండరసంబున కెంచ ముఖ్యవృ
త్తి రహిఁ జెలంగు నన్యులగుశ్రదేవతలందు నముఖ్యవృత్తియై
పరగుఁ దదీయనామములుశ్రభావుకులార! యెఱుంగుఁ డిగ్గతిన్ 478
- పి. చలన మింతయు లేనిస్వాంతమందు హరాంఘ్రి
నలినముల్ నిల్చు ధ్యాశ్రవంబువలన
విరులుకావివి మనోశ్రవిమలసుమము లంచు
శర్దు నర్పించు పూశ్రజనమువలన

నాఁకొన్నవారికినమృతోపమానాన్న
 మిడి ధన్యుడై ముదంకపడుటవలన
 త్రావ నీకులు లేకతహతహపడువారి
 కెఱఁగి పానీయమ్ముశలిడుటవలన

గీ. సర్వమూర్తుల కరయఁగాశస్వస్వరూప
 మైన యీశాను సుప్రపాకదై కభాగ్య
 మందఁగలును దానిచేతనాత్మయందుఁ
 బరమతత్త్వమ్ముప్రత్యక్షశరణి వఱలు

479

క. శివసుప్రసాద మొక్కటి
 దవులకయున్నట్టి వేళఁదత్త్వవివేకం
 బవునే యెందునఁ గావున
 భవుక్తృప సంపాదనీయశరమార్గ మగున్

480

28. శివలింగస్వరూపకథనము

క. భవ మెడలి ముక్తుఁడగు మా
 నవుఁ డెయ్యదెఱుంగ దానిశనవసుధ లొలుకన్
 వివరింతున్ సంక్షేప
 స్తవనీయవిధంబు మీరశసన్మణులారా!

క. శివుఁడెరుఁగున్ జగమెల్లను
 శివుని జగంబెరుఁగ దింతశివుఁడు తెలివియో
 శివభిన్నము జడమగు వా

స్తవముగ శివుఁడేవెలుంగుశస్వప్రభ తోడన్

482

ఉ. ఆరయ స్వప్రకాశమహిమాతిశయంబులు శంభునందు గా
 కేరియెడన్ జెలంగుఁ బరశమేశ్వరు వీడి మఱొక్కచోట దై
 వారునయేని యాశివునశక్తొనెటు లెంచ శివాంకమో! నిరా
 బారు లెరుంగుఁడిరలు శుభంబగు దీని నెరుంగు వారికిన్

తే. స్వప్రకాశైకలక్షణేశ్వరుఁడు శివుఁడు
 గలకుండిన సకలలోకంబు లందు

నెయ్య దెకడును దెలియఁదోయ్యయ్యలార!

కనుక శివతత్త్వ మొకటె చేతనము సుండు

చ. సకల మభావమందు ననుశంభవమౌ నను వాదమొనరు
శృకమగు నిర్విహింప నదిశాస్త్రవిరుద్ధమ యుక్తిబద్ధమిం
చుక దలపోయుఁడీ! బుధులుశూన్యము శేషి యనంగరాదు శూ
న్యకలన గుర్తెఱుంగునదిశయై పరచేతన మొండు మీతెడున్ 485

క. భాసురవేదము “తద్భా

సాసర్వమిదంవిభాతిశ్చనశ్య”మ్మని వా

చాసంరంభము నెఱపును

ధీసంఘములార! మీకుఁదెలియుంగాదే!

486

క. శివలింగవిగ్రహమ్మన్

“శివస్య లింగ” మ్మనుచు వశచింతురు వేదో

ద్భవవిజ్ఞానుల్ కొందఱు

“శివ ఏవ చ లింగ” మనివశచింపుటయ తగున్

487

తె. స్వప్రకాశత వెలయించుశశర్వమూర్తి

కిగునె వేటొక్క లింగమేకజగతినైనఁ

దనకుఁ దాలింగమగుఁ గామశ్చదహనుఁ డెలమి

యంచు వచియింప రుచియించుశనార్యతతికి

488

స. సర్వధా సర్వధా సుప్రసిద్ధపద్ధత్యమైన శివలింగమునకు శివుని
లింగమని లోకము వ్యాభ్యానించుట హీనవివేకోక్తి ననుసరించి యని
తెలియవలయు నటులఁ గాదందురేని యప్పలుకులు సమంజసము
గావని నుడువవలసి యున్నది. శివుఁడుస్వతఃప్రకాశుఁడయ్యు మాయా
బద్ధజనదృష్టి కప్రకాశుఁడగుఁగాన నజ్ఞజనవ్యవహారదృష్టిచే శివుఁడుఁ
లింగగమ్యుడనియు బరమార్థదృష్టిచే నలింగ గమ్యుఁడనియుఁ దెలియ
గను. సామాన్యజ్ఞానము కల మనీషిజనవ్యవ హారభేదంబు లిందుఁ
కొందుపఱచెద.

489

తత్త్వమస్యాదివాక్త తిజన్యవిజ్ఞాన

మభవలింగం బనిశ్చయరయువారు

చతురమీమాంసా విశ్చారసారజ్ఞాన

- మగు శివలింగ మంత్రచరయువారు
 స్మృతిపురాణేతిహాస నేరితామలబోధ
 మగు రుద్రలింగ మంత్రచరయువారు
 ఘనచిత్తబుద్ధ్యహంత్రకారమానసములు
 నగు శర్వులింగ మంత్రచరయువారు
- గీ. ఇంద్రియము లైదు ప్రాణంబులేను మేను
 నగును శంఃరలింగ మంత్రచరయు వారు
 విషయములు నైదు తన్మాత్రత్రైవితతి యైదు
 హరుని లింగమ్ము లని యాత్మనరయువారు 490
- ఆ. భూతపంచకమ్ము భూతసూక్ష్మము లైదు
 నంగజారి లింగమనెడివారు
 వివిధలోకసమితిత్రైవివరింప నీశాను
 లింగ మనుచు నెడఁజెల్లంగువారు 491
- క. కలుగునదెల్లను జగతిం
 గలుగని యది యెల్ల గరళత్రకంతుని లింగం
 బెలమినగు ననుచు నెలుకలు
 గలవారలునుం గలారుగలుగుదు రెపుడున్ 4 2
- ఉ. కాని విశుద్ధయోగిజనగణ్యులు శంభునకున్ స్వయంప్రభా
 మానితదివ్యతేజునకుత్రమానిహృదంతరదేశవాససం
 ధానకళావిలాసున కెందందఁబోయఁగ లింగమేదియుం
 గానమటంచుఁ బల్కుదురుగదె మతిప్రకటోన్నతస్థితిన్ 493
- ఉ. అయ్యది లింగమంచు వచిత్రయించిన నయ్యదచేతనంబయ్య
 నొయ్యస్వయంప్రకాశునకునొప్పును లింగమనంగఁజెల్లునే
 యెయ్యెడఁ జర్చ చేసిన మరహేశ్వరుఁడౌను స్వలింగమంచు ధీ
 న్యాయ్యము మీర వాకొనుటయర్హతమంబగు గాదెయేరికిన్ 4 4
- వ. కావున గమకార్థమందు లింగశబ్దము వర్తించు నెడ శివునకు
 లింగమే లేదని సిద్ధాంతము. లింగమన నాలయమనియు నర్థము కలదు.
 ఆలయమున నాధారము. ఆలయము లింగమను నెడ సర్వాధారుడైన

శివున కాధారమెట్లు పొసగును. తాను నిరాధారుడై స్వప్రతిష్ఠితుడై శివుడు సర్వాధారుడగును. ఆధారాదేయభావము కల్పితముగాని వాస్తవము కాదు మఱియు లింగమన లయ మొందు స్థాన మని యర్థముం గలదు. బుద్ధినైశిత్యముచే నేయర్థముం జూచినను శివుడు స్వలింగ మనియే స్పష్టమగును. సర్వమును స్వపరమ కారణమైన శివునందు లీన మగును కనుక శివుడు లింగమగును గాని శివునకు లింగమొండు లేదు. భ్రాంతిరజశాదులు సత్యములైన శుక్తికాదుల యందు లయమగుటయుఁ బ్రసిద్ధము. అశివస్వరూపమై శివేతరమైన సర్వము శివాఖ్యలయస్థాన మందు నశించును. కావున నదివినాశియు శివలింగముమాత్ర మవినాశియు నని పెద్దలు పలుకుదురు. మఱియు శరీరమునం దాటు చక్రములు గల వందు శివు నుపాసింపదగు మూలాధార మణిపూర కానాహ తాజ్ఞా ద్వాదశార షోడశారములు వానికిఁబేరులు. దేహమష్ట విత్తస్త్రి పరిమితము. మూలాధారముచతుర్విత్తస్త్రి కనంతరము ననుండు నందు గుణసామాన్యోపాధికుండగు గణేశుం డుపాస్యండు నాభియందు మణిపూరకచక్రముండు. నచ్చట రజోగుణోపాధి కుండు జగత్సృష్టివ్యాపారుండు బ్రహ్మభిఖ్యాండును నగు నాపరతత్వమే యుపాస్యము హృదయమున నం దనాహతచక్రముండు నట సత్త్వ గుణోపాధికుండు జగత్పాలనవ్యాపారుండు విష్ణుభిదేయుండు నగు నాపరతత్వము చింతించునది. భూమధ్యమునం దాజ్ఞాచక్రముండు నట. తమోగుణోపాధికుడు సర్వసంహారవ్యాపారుండు రుద్రనామధేయుండు నగు నాపరతత్వము ధ్యానించునది. బ్రహ్మరంధ్రమునందు ద్వాదశార చక్రముండు నందు సాక్షీరూపుండైన నాపరతత్వమే యుపాసింపునది. బ్రహ్మరంధ్రానంతరమున వెనుక షోడశారచక్రముండు నట. స్వప్రతిష్ఠితుండైన యాతత్వమే నిలుపునది. ఇది తాపనీయోపనిషదను సరణ నిపుణు లుపన్యసించు విద్య. మూలాధారచక్రోపాస్యదైవత మింతకు మున్ను బల్కితిని. మిగిలిన చక్రములయం దుపాసింపవలసిన దైవతముల విస్తరింతు. వాస్తవముగా నాద్యంతరహితంబు నశరీరంబు నయ్యు స్థూలశరీరసంబంధమొంది కాలానలంబులనోత్కృష్ట వర్ణవరేణ్యంబయి

సృష్టికృమోపకృమమునకుఁగడంగుట నభోముఖమై వెలయు పరతత్వము
మణిపూరకచకృమమునందు ధ్యానింపవలయు. తద్ధ్యానమున నోంకారమున
ప్రధమమాతృయగు నకారమహామంత్రమును స్మరింపవలెను. జాగ్రద
వస్థాసాక్షియయి వైశ్వానరాభిఖ్యుండగు పురుషుఁడకారముగా భావింప
వలెను. మఱియుఁ గాంతిని గోటిసూర్యోపమంబయ్యుఁడైక్ష్యరహితం
బగుట కోమలంబయి తిర్మఫలప్రాప్తిస్థానము కానందున నపదంబయ్యు
నర్వితిర్మఫలోపభోగస్థానంబైన లింగశరీరము నుపాధిగాఁగొనుట పదాఖ్య
వెలసి స్థూలశరీరరహితంబగుట నవాణంబయ్యు స్థూలశరీరోపాధి సహి
తంబగుట వాణనామూర్తంబయి విలసిల్లు సంసారవాశకంబగుట నూర్ధ్వ
ముఖంబయి విలసిల్లు విష్ణుస్వరూపం బనాహతచకృమము నందు నోంకార
మునకు ద్వితీయ మాతృయగు నుకారాఖ్యమహామంత్రముచే ధ్యానింప
వలెను. వాస్తవముగ నరూపమయ్యు నాత్మభక్తిజనానుగ్రహనిమిత్త
మునఁ జార్వతీ సహితంబయి శతలక్షసితభానుసదృశంబయి విశ్వం
బయ్యు విశ్వ జ్ఞాన సాధనంబయి వెలయు రుద్రరూపమున
నాజ్ఞా చక్రముందు నోంకారతృతీయమాతృయగు 'మ' కార
మహామంత్రమునఁ గొల్చునది. పూర్వోక్తాకారోకరమకార మంత్ర
త్రితయంబు గురూపదేశమునఁ గాని యభ్యసింపరాదు 446

శా. జ్ఞానాద్వైకవిహారధీరులకుఁ బూజ్యబ్రాహ్మదర్శ మ్ముమా
జానిత్యాతవిలాసమూర్తిని నిజేశ్చచ్ఛన్ స్వీయకాయస్థచ
క్రానీకంబుల మున్నుఁ జెప్పిన గతిన్ శ్రద్ధానించినన్ యోగసం
ధానాంచత్పురుషాళికిన్ ముదమిడున్ శశంభుండు ప్రత్యక్షమై 446

క. పాంసులతానిలయంబగు

సంసారాంబుధిఁ దరించునసమయంబున వి

ద్వాంసునకు జ్ఞాననౌకా

శంసితవిహారణము కాక శరణము గలదే? 447

శా. అంతర్లింగము గురై యుండు పరవిశ్వాదక్షిఁడక్షీణదుః

ఖాంతప్రోద్ధతసంస్కృతిప్రకటపాశశాసీకబంధం బుమా

కాంతానుగ్రహమొంది త్రుంపఁగలుగున్ గానన్ శ్రుతుల్ బ్రహ్మని

ష్ఠాంతస్సంచరణమ్ముఁ బల్కుఁగద శ్రేయంబెంచి లోకాళిన్

శా. పూవుల్ పండులు నీకులిచ్చి పరశంభున్ బూజలన్ భక్తిమైఁ
గావింపుండని శాసనంబు సలుపంగ గా ముఖ్యకర్తవ్యమా
బావాభ్యాంబుసుమాదు లిచ్చి శివు సంభావింపుఁడీ యంచు సం
నేవామార్గము తెల్పుచేగద సుధిత్రశ్రేష్ఠాశికెప్పట్టులన్.

499

తె. అరయ నజ్ఞానమే మూలకమైన యాజ
వంజవ్యాఖ్యమహాభూజరవనము వేఱు
తో నశింపదు మంత్రాలశ్రతో సమర్ప
ణమొనర్చెడి పూజలకనమ్ముఁడింత

శా. జ్ఞానమౌ హరపూజ పూలఁగొనిపూజల్ సల్పుచే స్థూలమా
ర్గానీకంబుల బోవుటల్ శ్రుతిశతకప్రామాణ్యమేకై కొనం
గా నొ ధీరజనాశికెంతయును ముఖ్యంబైన ప్రామాణ్య మం
చోనాశీకభవప్రభావయుత మశ్రత్యూర్జస్వ లూహింపుఁడీ

501

శా. కేవలమున్ ద్రినేత్రుఁడనికీ ర్తి వహించిన వ్యాసమౌని సం
భావనతోడ నాకు మునుశ్రుల్కిన రీతిని మీకుఁ బల్కితిన్
బావనులార మీరు హరుకపాదములన్ భజియించి తత్కృపా
ప్లావనలక్ష్మిగైకొనెడుకథాగ్యము మీ కగుఁగాత మెన్నఁడున్

శా. సత్యేతరమైన జగం
బత్యంతము దొలఁగునెన్వరఁడన నిటలాక్షున్
మత్యున్నతి దర్శించిన
గత్యమలత గల్గునట్టికాలమునఁ జుఁడి

503

29. శివస్థానవిచారము

మ. ప్రతిబంధంబులు గల్గు వారికిఁ ద్రినేత్రజ్ఞానమింతైన నే
గతినైనన్ బొడసూప దట్లగుటవశక్కాణింతు నేతీర్థసం
గతినిన్ దత్ప్రతిబంధసంతతి నొగిన్ రుండింతు సుజ్ఞానులా
శితికంఠానఘదివ్యతీర్థముల సంభవేవింపుఁడీ భక్తిమై.

514

శా. ప్రతిబంధములు తొలఁగక
ప్రతిజీవుఁడు పొందునట్టిపదమెది యన స

న్మతిః బరశివుః డేయని ని

శ్చితగితిః బలుకంగ వచ్చుఁగ్రజింతించినచో.

505

త. గాధ యొక్కఁడు దీనికిఁగలదు మీకు
నుడువఁగడఁగుదు మీరు విశ్రుండు బాడ
బావతంసములారా! మఠహాత్ములారా!

నుడువు నాకును వినుమీకునడరు ముదము

506

క. లోకోద్ధరణార్థమ్మయి

వే కుంతుఁడు పక్షిరాజశ్రవాహవిహార

శ్రీకుండయి రజతాద్రి

ప్రాకటసుందరవిశాలశరీరసరభూమిన్.

507

క. చేరి యొకతావునన్ సు

స్మేరలతాంతాతిసురభిశ్చేవ్యవనీశ్చం

గారం బారసి యచ్చో

సారతప మ్మాచరించితశర్వున్ దనిపెన్

508

స. లేతవెన్నెల నవశలీల గెల్వగఁజాలు

బసుమంబు మేనిపైఁగ్రబసలు గొలువ

ముత్తీరుగా దిద్దుశబూదియొప్పిదములు

నుదిటిపై మురిపెముల్ గుదురు. పరుప

మెడదిగి రుదురాకశబెడగులనేవళం

బరిదిచందవుఁ జెన్నులమరఁజేయ

సంజకెంజాయ గెల్వంజూచు నెఱ్ఱని

జడలువై రాగ్యంపుఁదొడవులిన

గి. నారచీరయ మొలకు మంశడనము గాఁగ

తన్నుభజియించు వారిపైఁగన్న నెనరు

కంటికొనల నటింపఁగారగరళకంఠుఁ

డచ్చటికి వచ్చి ప్రత్యక్షమయ్యె నంత.

509

క అలాలితచంద్రకళా

మౌళిన్ గని లేచి భక్తిశ్రమహితుం డగుచున్

గేతాఁదలఁ గీలించుచు

నేలన్ సాష్టాంగప్రణత్యనెఱపెన్ హరియున్

5.0

వ. “అ” కారుండ వైననీ వతిశుద్ధుండ వఖిలభూతాత్మభూతుండ వనం
తానందమూర్తివి నీకు నమస్కారము. “ఆ” కారుండ వైన నీ వనం
గుండ వమలుండ వనవరతసాక్షిస్వరూపుండవు నీకుఁ బ్రణామఁబడెద.
“ఇ” కారుండవైన నీ వింద్రాధిలోకపాలాతిశయవైభవుండ లేక ప్రభుండ
విద్యసిద్ధికరుండవు నిన్నున్ వలగొనియెడ. “ఈ” కారుండవైన నీవు
వరిష్ఠుండవు వసుదుండవు వంచకాలభ్యుండవు వాంచితార్థప్రదాతవు నీ
కంజలివెట్టెద. ‘ఉ’ కారుండవైన నీ వుగ్రుండవు త్తమో త్తమార్చనీ
యుండవు నీకుఁ గేలెత్తెద. ‘ఊ’ కారుండవైన నీ వూర్జితుండ వుత్త
మాత్ముండ వుత్తమజ్ఞానగమ్యుండవు భోగాపవర్గార్థ కుపవీతుండవు
నీకుఁ జేతులు జోడింతు. ‘ఋ’ కారుండవైన నీవు రామపూర్వార్చితం
డవును ఋగర్థస్వరూపుండవు నీకుఁ బ్రణతుండ నగుదు. ‘ఋ’ కారుం
డవైన నీవు స్వయంభువుండవు నిత్యతృప్తుండవు రసాదిస్వరూపుండవు
నీకెఱగెద. ‘ౌ’ కారుండవైన నీవు లింగరూపుండవు లింగలిం
గ్యాధిభేద విహీనుండవు. ‘ౌ’ కారుండవైన నీవు లయస్థానుండవు
ధ్వంసకుండవు కర్మఫలప్రదాతవు. లక్ష్మవంటి యొడలు గలవాండవు
నీకుఁ బ్రణమిల్లెద. ‘ఏ’ కారుండవైన నీవు ప్రత్యగ్రూపుండ
వద్వయుండ విదంతాహంతాసాక్షివి నీకు నమితశిరస్కుండ. ‘ఐ’ కారుం
డవైన నీవు జ్ఞానిజ్ఞానాత్ముండవు. ‘ఓం’ కారుండవైన నీవు రుద్రుండవు
విష్ణుండవు వాచ్యవాచఃకూన్యుండవు స్వయంప్రభావుండవు నీపాదముల
వ్రాలెద ‘ఔ’ కారుండవైన నీవు మహామంత్రస్వరూపుండవు మహాదేవుం
డవు ‘బిందు’ స్వరూపుండవైన నీవు బీజస్వరూపుండవు. బీజాధిష్ఠానమీవు
బీజనాశకజ్ఞానస్వరూపుండవు నీకై చేతులు డోయిలించెద. విసర్జనీయుండ
వైన నీవు విస్మయుండవు విశేషప్రార్థనీయుండవు నీకు వినముండనగుదు
‘క’ కారుండ వైన నీవు కంజభవాదిపరదైవతసంభావ్యుండవు కారణాది
శరీరత్రయ సంహారకారుండవు కాలాతీతుండవు నీకుఁ బ్రణతశిరస్కుండ
నగుదు. ‘ఖ’ కారుండ వైన నీవీపంచీకృతపంచీభూతాదియై భాదిపంచ

ఘాతహేతువపు ఖసదృశనిర్మలమూర్తివి ఖలప్రజ్ఞాగోచరుండపు నిన్నుం
 బొగడెద 'గ' కారుండవైన నీవు గజేనుండపు. గణబృందార్చితుండపు
 గంగాధరుండపు గణాతీతుండపు గుహాఖ్యబుద్ధివేద్యుండపు నిన్నుఁగొల్చెద
 'ఘ' కారుండవైన నీవు సర్గప్రళయసమయముల జగములు నీయందు నిది
 డమై యుండుఁగాన ఘనాత్ముండపు ఘటాదిదృశ్యప్రపంచవిలక్షణుండపు
 నిన్నుగడింతు. 'జ' కారుండవైన నీవు జమంతార్థస్వరూపుండపు "జాటి
 జూ" మున్నగు సకలవర్గములకు నవాచ్యుండపు నిన్నభివర్ణించెద, 'చ' కారుండ
 వైన నీవు చకారమంత్రనిష్ఠాతుల కమృతపదప్రదాతపు చకార
 మంత్రార్థమపు నీకు స్తవమర్పింతు. 'చ' కారుండవైన నీవు చలాలస్య
 చ్చాదనాదివిశేషములచే చాదనచ్ఛండనచ్ఛన్నవిభాగుండపు. నీకు నమ
 స్కారము. 'జ' కారుండవైన నీవు జగదుత్పత్తిస్థితిలయకారణశక్తివి.
 జయార్థులకు జయ ప్రదాతపు. మాయను స్వవశమునం దుంచుకొను
 వాడపు గనుక జంభమోహుండపు నీకు మ్రొక్కెద, 'ఝ' కారుండ
 వైన నీవు ఝమంతార్థస్వరూపుడపు కాన నమృతస్వరూపుడపు 'ఝ'
 యన నమృతవాచి తర్ఘ్యకారాభ్యామృతము మధ్యము నందుఁగల చం
 ద్రుండపు నీకుదండనమస్సుగూర్చెద. "జ" కారుండవైన నీవు జమం
 తార్థస్వరూపుడపు జామూర్తివి జ్ఞాననిష్ఠజనమోక్షప్రదాతపు నీకు నభి
 వాదనం బొనర్చెద. 'ట' కారుండవైన నీవు బటాటిటీటుటూ ప్రభృతి
 కారాధ్యుండపు సురాసురపూజ్యుండపు నీవు నమస్కార్యుండపు "త" కారుండ
 వైననీవు తమంతార్థస్వరూపుండపు తతాదిగణసేవ్యుండపు తమధ్యుండపు
 నిన్ను సేవించెద. "డ" కారుండపు డడాడిడీడుడూడేదోమహానాదార్చి
 తుండపు. డామరములన భయంకరములు డామరశబ్దపూజ్యుండపు. సృష్ట
 ప్రియుడపు నిన్నభినుతింతు. "ఢ" కారుండవీవు ఢమంతార్థపరిజ్ఞాత్ప
 జనులకు ధాభిదానంద మొసంగువాడపు నీవుపాస్యుండపు. "ణ" కారుం
 డపునీవు ణణాణిణీత్యాది విరావపూజ్యుండపు ణసంజుండపు ణాకిణిగణ
 పూజ్యుండపు. ణసపర్యుండపు నీకుఁ గైయెత్తెద. "త" కారుండ వీవు
 తతాఖిలప్రపంచుడపు. తత్త్వమనుపూజనీయుడపు నీవు సేవనీయుండపు
 'ధ' కారుండవీవు ధమంతార్థస్వరూపుడపు ధధంజిత గణపూజ్యుండపు.

నీవు ప్రమధేశ్వరుండవు కావున “ధ” మధ్యుండవు. నీకై నతుండనగుదు.
 ‘ద’ కారుండవు దయారూపియగు మహీశక్తి నీ రూపమగును. దేశ
 జాతి రహితుండవు. దివారాత్రి స్వరూపుండవు. నీకు దాసుండనగుదు.
 ‘ధ’ కారుండవు నీవు ధరాదిపంచభూతాదినేతవు. ధరాధరతల్లజంబై న
 కైలాసాది నీకుఁ గాపురము నీకు బాహువులెత్తుదు. ‘న’ కారుండవు
 నీవు నగేంద్రుడవును నీవునామజాత్యాదికారణుండవు నీవు నమ్యుండవు
 శివుండవీవు నీకుఁ గైమోడ్పు. ‘ప’ కారుండవు నీవు పరమాత్ముండవీవు
 పరాపరవిహీనుండ వీవు పరానందస్వరూపుండవు నీవు నీకుఁ బలుమరు
 పొగడ్తలొసఁగెద. ‘ఫ’ కారుండవు నీవు ఫలాభిధుండవునీవు. మరియు
 ఫలాఖ్యం దనరారు ప్రమథగణమ్ములకుఁగారణంబవు. నిన్ను స్తుతింతు.
 ‘బ’ కారుండ వీవు బంధనకారణమైన యవిద్యానాశకుండవీవు బకారాఖ
 బ్రహ్మమంత్రబీజమ వీవు బ్రహ్మాండసృష్టికర్త వీవు నీవు మానసియుం
 డవు. ‘భ’ కారుండ వీవు భవుండ వీవు భవాభితారకుండ వీవు భశబ్ద
 లక్ష్యుండ వీవు భర్గకుఁ బ్రాణవల్లభుండ వీవు నీకుఁ బ్రదక్షిణము లర్పింతు
 ‘మ’ కారుండవీవు మహామాయాపాశచ్ఛేదకుండ వీవు మమకారరహితు
 లకు మహానందంబీవొసంగుదువు. నీవు మహానీయుండవు. ‘య’ కారుండ
 వీవు యథార్థుండవు నీవు యధార్థజ్ఞానవితానములకు యధార్థప్రత్యగద్వైత
 జ్ఞాన మిడుదువు. నీకుఁ బ్రహ్మీబావమొందుదు. ‘ర’ కారుండవీవు రతి
 ప్రాణనాధుండవై యీ వవతరించితివి. రతిహేతువు నీవు రవి నీయష్టమ
 తనువు. రోగనాశకుండవు నీవు నీకు డోసిల్గొగ్గెద ‘ల’ కారుండ వీవు
 లలితమృగలాంఛనుండైన సోమునకు శుద్ధప్రతిపత్తిధి మొదలు పౌర్ణమి
 వఱకు నొక్కొక్క కళ హెచ్చి యప్పటి నుండియు నమావాస్య వఱకు
 నొక్కొక్క కళ తగ్గునట్లు సోమలతకుఁ బూర్వపక్షమున ప్రతితిధికొక్క
 పత్రము దొడగుటయుఁ బశ్చాత్పక్షమునఁ బ్రతితిధి కొక్కయాకు
 నూడ్చుటయు సంభవించుటం జేసి యాయష్టమూర్తులలో నొక్కఁడవై
 సోమునివలె సోమలతయును నీవు. లాభాలాభప్రసంగమొప్పని నిత్య
 సిద్ధివస్తువ వీవు నిన్నుగడింతు. ‘వ’ కారుండ వీవు వరదుండవు నీవు
 వాసుదేవాదిత్రయమునకు నీవు కారణమవు. వాంఛ యను వలనుద్రెంచు

వాఁడవునీవు. నీకుమొక్కిడెద. 'శ' కారుండవీవు శరణ్యుండ వీవు
 శరణార్థిశంకరుండవు శరచ్చంద్రధవళ మోహనుడవీవు నీకై మొక్కిడ
 "ష" కారుండ వీవు షడాధారషట్పక్రాది స్వరూపుడవు వీవు షడక్షర
 విషణ్ణుండవు నీవు షణ్ముఖహేతువవు నీవు నిన్ను భజింతుము. "స"
 కారుడ వీవు సహజశక్తిసహితుడైన భృంగీశుండవగు సకారార్థమవు
 నీవు సకలసాక్ష్యసాక్షివి నీవు సదాత్ముడ వీవు. సాధుజనకృతోపకారి
 వీవు నీచరణము వట్టెద. 'హ' కారుడ వీవు హంసరూపుడ వీ
 వహంపదప్రత్యయ జ్ఞేయుడవు నీవు. అహంకారరూపుడవీవు. హాహా
 హీహీహూహూ గతమూర్తివి నీవు. నీమ్రోల వ్రాలెద. 'ల' కారుం
 డవు నీవు లకారమంత్రప్రియుండవు. లోలత్నంసారనాశకుండవీవు నీ
 కాళ్ళపై బడెద. 'క్ష' కారుండవు నీవు క్షమంత్రార్థస్వరూపుండవు క్షమా
 రమణీయులకు క్షేమప్రదాతవు నీవు నాకునుక్షేమకారుడవగు నీకునమస్సు

తే. మాతృకామంత్రలిఖ్యాయమాతృమాన
 సాక్షిణే మాతృకాకాయశసంగతాయ
 మాతృకాధారభూతాయమాతృకైక
 మూలరూపాయ మహానే నశ్రమో నమోఽస్తు.

512

క. కేవల మపదాత్ముండయి
 నీవు స్వరవ్యంజనాత్మశనియతపదుండై
 భావన కందెడు వాడై
 నేవక నేవ్యుండ ఎపుదుశ్చేయుదు నతులన్

513

తే. అష్టవర్గవిభక్తుడశ్వై యశేష
 శబ్దరూపుండవై సర్వశబ్దలక్ష్య
 సాక్షివై శబ్దవాచ్యత్వసరణి గనని
 స్వప్రకాశుండ వగు నీకుశ్రవందనమ్ము.

514

క. నిరుపాధికస్వరూపుడ
 పురుతర్కప్రమితికందశ్చుద్యత్లోకో
 త్కరసాక్షివి తేజోనిధి
 విరుకరముల నీకుమోక్షుశ్రనేనెయ్యెడలన్

515

చ. అతులనిజస్వరూపమునశనారయ నీవాక యింతయేనియున్
జ్యోతిగనకుండువాడవు మహాజ్యోతిజుడవున్ స్వయంప్రకా
శత దనరారువాడవునుసాక్షివియున్ బృహదాఖ్యవాడవున్
చతురుమతిప్రపూజ్యుడ వాశనంగెద నీకు నమశ్శతమ్ములన్ 516

క. త్రిగుణపరాభవ మెఱుగని
యగణితమౌ సుప్రసాదశ్రమందెడివా రొం
దఁగనేర్తురు నీతత్త్వం
బు గరమ్మును నేను నీకుశ్రమొక్కెద నభవా! 517

క. అని వనజాక్షుడు నుతియిం
చిన నునుబలుమొయిలు బోలిశితికంఠుఁధీడు
రనినాదాంచితముగ ని
ట్లనఁదొడఁగెను మోదమందిరయచ్యుతు తోడన్ 518

క. నీవెమిగోరి తపముం
గావించెద విట్లు నీకుశ్రగలవే బడయం
గా వలసిన కోర్కులు ల
క్ష్మీవర పలుకిందఁదగు సుశమీ దాపకుమీ 519

మ. అనుచున్ గౌరవమొప్పఁగా నభవుడత్యుజ్జాతఁ బ్రశ్నింపఁగా
వనజాతాయతనేత్రుఁడా హరునికిన్శవాలాక్ష నిన్నెట్టి పా
వనతీర్థంబులఁ గొల్చువాడ దయతోరవాక్రువ్వవే దేవ నా
కని పార్థింఛిన చక్రితో ననియె నీశహారాద్రిజాభర్తయున్ 520

చ. పలికెడివాడ నన్గొలుచుశవట్టులు పక్షికులీనవాహనా!
సులలితభక్తితో వినుముశచొప్పడు నయ్యవి రెండు తెన్నులే
కలుగు శరిరమం దొకటికల్గు నొకండు తదన్యదేశమం
దలి పలుతావులందు వివిరధంపుఫలంబులు వానిచేనగున్ 521

సి. బ్రహ్మరంధ్రస్థానశవాసి నన్ బూజింప
ముక్తి సాధనమనిశ్రపోలుఁబల్కి
నాస్యప్రదేశమంశదర్శింపఁగా నన్ను
భుక్తి ముక్తులుదానఁశబొల్పుఁజువ్వె

నయనకరోష్ఠగంఠడద్వయదంతనా
 సామూర్ధపాదహస్తస్త్రములయందు
 సందియు న్నాభిపాశ్శర్కద్వయవృష్టస
 ట్చక్రధాతూత్కరస్థానములకు

గీ. నర్చనము నేయఁగలు నశనంతఫలము
 లనుచు నయ్యయి స్థానంబుకలాత్మదేహ
 మందు వెలసిన పుణ్యతీర్థరాశి యనుచుఁ
 దెలియజెప్పిరి గాదె సుశ్రద్ధీజనములు

522

ప. కైలాస దక్షిణకైలాసములును గో
 పర్వతాఖ్యమునుశ్రీపర్వతంబు
 కేదారసోమనాథోదారహరతీర్థ
 వృద్ధాచలాదులుశ్రవిమలకాశి
 గోపుటమ్మును గుంభకఘోణమ్మును ద్రికోటి
 కాఖ్యమధిగ్రామకమన్నదియును
 సవ్యేతరావర్తశంజ్జమ్మునున్ ధృతి
 స్థానమ్ము వల్మీకశంజ్జితమ్ము

తె.గీ. పుండరీకము రామేశ్వపురవరమ్ము
 నలఘుమంగళవంశహోత్రలాస్యములును
 హృతతీర్థమ్ము లనఁదగుకభుక్తిముక్తి
 ఫలము లొసఁగెడితీర్థముల్పద్మనాభ!

523

క. సారసనాభా! మఱివే
 దారణ్య మనంగఁజను మకహోతీర్థంబున్
 సారతరపుణ్యనిలయగ
 జారణ్యమ్మనెడి తీర్థమలఁతులె తెలియన్

524

ఉ. ఈవును నేను నందియు సుకరేశ్వరుఁడున్ గణనాధుఁడందఱే
 దెవునికై ప్రియంపడి మత్తినదగ నిల్పిసపర్యగూర్తు మా
 దైవతమే నృరాటగుగ్రదాయెటనంచుఁ దదీయవాసమే
 లా వెదుకంగ బుద్ధియునితయొక్కజనోక్తి వినంగలేదొకో!

525

- ఉ. ఎంతకుఁజాలియున్న నొకరయింత మహర్షితతుల్ శ్రుతిస్మృతుల్
చింతనచేయరానిదగుశచిన్మయతత్త్వము నేమహాత్మున
త్యంతదయామయాంచితకళతాక్ష మెఱింగినవారు శాంతురె
గాంతురు ముక్తి నట్టిజితకళకాలుఁ దొకండు శివస్థలమ్మగున్ 520
- ఉ. ఎవ్వనిచూడ్కి నివ్వటిలుతనెన్నియు నైన శుభమ్ము లెప్పుడున్
దవ్వలకేఁగు దుఃఖములుతామె తమంత భయానఁబోలి వా
కుశ్రివ్వగరాని మోదసుఖకోటి లభించు జనాళి కట్టి వే
ల్పెవ్వలనన్ శివస్థలమశ్రయియ్యది నిక్కువ మీపెఱుంగుమా 527
- ఉ. కోటిదివాకరప్రభలుగూడిన కాంతిని మించువాఁడు మున్
సాటిలలేనియంధతమశసంబుల బాటవ మొప్పఁ దోలు వాఁ
డేటిచెలిన్ దలందు వెలశయించెడు వాఁడు శివస్థలంబు నీ
రాటమదాపహారి వినుమా కనుమా యిది నెమ్మనంబునన్ 528
- శా. ఈ కైలాసనివాస మెన్నఁగఁ బ్రయత్నబెంతెని శ్రద్ధాలస
ద్ధీకళ్యాణుల కర్చితమ్మిది సుధీకదివ్యాళికిన్ జ్ఞానసౌ
ఖ్యకారప్రద మీ గిరింద్ర మెపుడేనానందసంధాయినై
ప్రాకట్యంబుగ నిల్చువాఁడను రమాప్రాణేశ యీతావునన్ 529
- ఉ. ఆరయ భక్తసారహృదయ స్థితి గాంచి యఖండమంగళా
సారమొసంగఁజాలి పరశత్యమునన్ బ్రకటింపనేర్చి సం
సారతమం బడంపఁగలశ్జ్ఞానమునీయ సమర్థమౌచు ని
పారెడు తాండవం బిచటశనాత్మముదంబుగఁ జల్పుదున్ వెసన్ 530
- మ. పరమప్రేమనికేతనమ్మగు నుమాశభామాలలామంబు భా
సురపుత్రద్వితయంబు పెంటగొని యిశ్చో ముచ్చటల్ మీర సు
స్థిరపాండిత్యము తోడఁ దాండవము నేరజేయన్ విలోకించి య
బ్బురపాటొందుచు నన్యమున్ మఱచినింపున్ సొంపు నెమ్మొము
నన్ 531

గీ. అంతరంగికు లనఁజనుతనమలులకును

నాక మత్తాండవారోకనై కవైభ

వజులు గలుగె యెంతటివారికైన

నెఱుకగనుమయ్యః గోవిందరయింతనిజము

532

చ. వనజభవుండు వాణియునుశవాసవుడున్ శచియున్ ధరేంద్రజా

వనజముఖీలలామమునుశవావిరి నేనిడు దివ్యదృష్టిచే

తను గద నేనొనర్చు ఘనతాండవమున్ గనఁజాలినా రనన్

తనఁదగునే తదన్యులకుఁగన్నుల విందుగ నాదున్మత్యముల్ 533

ఉ. భూనుతశబ్దజాలపరిశ్రమోహితచిత్తులు భూరిశబ్దశా

స్త్రానుగతిప్రభావసమశ్చదాయతచిత్తులు నస్మదీయన్య

త్యానుసమీక్షణోత్సవముశ్చలారయ వారలె యెన్నఁడైన మ

ద్ధాన నుతాత్మధీరులకుశనయ్యవి ప్రాప్యములంచు నెంచుమా 534

మ. శ్రుతిబాహ్యోద్వవిహారులున్ బరమమూర్ఖుల్ సంతతానంతభ

క్తితతాంచద్ధదయంబులం దున ననున్శగీర్తించిరేనిన్ మహా

మతి సందర్శనయోగ్యమై పెలయునశస్మన్నత్య పాండిత్య మ

చ్యుత దృక్పర్వముగాఁగ జూడనగు నిశ్చో విస్మయం బొప్పఁగన్

ఉ. ఇచ్చట నాదుతాండవముశనేర్పడఁజూచిన భాగ్యశాలి తా

మెచ్చఁడు స్వరపై భవముశమేకొని జన్నమొనర్పఁడందుకై

సచ్చిదనంతమోదమనఁజాలెడు బ్రహ్మమునందు నాస పెం

పచ్చపడంగ జ్ఞానమునకాదరణమును సల్పఁడించుకేన్ 535

శా. నాన్మత్యంబును జూడకున్న నరుడై శనన్బుర్వుతో నీడగున్

గానన్ దత్సుకృతంబు దుష్కృతమయైకష్టాలపాలేస్యేయు న

వ్యానిన్ మామకతాండవోత్సములొత్పన్జూడకున్నట్టి బ్ర

హ్మనూనాన్వయసంభవుండగునుబోశయంత్యాన్వయుండెంచఁగన్

శా. ఏలా పెక్కులు పల్క నింక సకలాశహీనానఘస్థానజా

లాలంకార మనంగ నొగద మదీశయావాసమైనట్టి యీ

కైలాసం బిది ముక్తి హేతువగు మోక్షశ్రీని దక్కించుకోఁ

జాలంగోర్కులు మీరు వారలకు నిశస్సందేహమీ సుద్దియ 536

శా. అంతర్ధానము నొందె శర్వుఁడిటు లొరయ్యం బల్కి యామీఁదటన్

సంతోషించి తదీయమౌ దయకు నశబ్దతాక్షుడెంతేని శ్రీ

- కాంతారత్నమొసంగు మన్ననల కైకాంక్షించి వై కుంతకు
ద్ధాంతప్రాంతముఁ జేరెఁగోరికలు దెంతదంబందు నత్రాడఁగన్
చ. మురరిపుడంతవాఁడు వినెశమున్ శివుఁడానతి నీయఁగా మహే
శ్వరవరపుణ్యతీర్థముల శ్రవానిని మీకు నెఱుంగఁజెప్పితిన్
గురుతరమోక్షసంపదల శ్రగొబ్బునఁగాంచుడి వానినేవఁజే
సిరహిని బుణ్యశీలురకుఁ శ్రజిత్తమువేతొకచోటనిల్చునే 540
- మ. శివతీర్థంబుల కేగువారికిఁగదాశ్రేయంబు ప్రాపించు సం
భవమృత్యుగ్రపరంపరావ్యధలు నిశ్చయమైన నవిద్యాటవీ
ధవకీలావళి ప్రజ్వరిల్లుఁ జటులాంతశ్మత్యుసంఘంబు భ
స్మవిధంబై నశియించుఁ గాన చనుఁడశ్మద్వాక్యసత్పద్ధతిన్ 541

30. భస్మధారణవైభవ నిరూపణము

- క. శ్రీభస్మధారణోద్యద్
పై భవముల నిక వచింతుశ్రవాని వినిన మో
క్షభయపదమే యలవడు
వేభవబంధములు సడలుశ్రవినుఁడి మీరల్ 542
- క. ఇరుతఱఁగగు భస్మంబుల
నరయగ సన్నుతిని గని మశహాభస్మం బొం
డిరవొందు నల్పభస్మా
ఖ్యరూఢి గను నది యొకండుశ్రగద! మునులార!
- మ. సరమాత్ముం డభవుండు శర్వుడుమహాభస్మాభిధానుండగున్
దురితాఘంబుల నెల్ల భర్తనవిధిన్ శ్రగూర్పంగ బల్జాణయై
వఱలన్ మాయ దదీయకార్యము నొగింశ్రభాసింపఁగా హేతువై
నిరపేక్షాధికభాసకుండగుచు నిశ్చిద్రప్రభం గాచుటన్ 544
- శా. వేదాంతోద్భవవిద్య యొక్కటియె సద్విద్యాభిధాన్వార్థమా
వేదాంతేతరవిద్యలున్ దలఁపగాశ్రవిద్యాఖ్యతానే యవి
ద్యాదర్శంబులుగా వచింపఁదగు భేదాజ్ఞానవృద్ధిప్రకా
రోదారస్థితిమైఁ జెలంగి భవబంధోగ్రంబులై యుండుటన్ 545

సి. బూది బూయఁగనేల? శయోదల జడలేల?
 నీటుగా మొలఁగట్టశాటులేల?
 తపము గై కొననేల? శధర్మాచరణమేల?
 పేరు మ్రోసిన యీవిశీరులేల?
 స్వాధ్యాయవిధులేల? శస్మార్త కర్మములేల?
 డంబుమీరిన పురాణంబులేల
 తీర్థాటనములేల? శదివిషదర్శనలేల?
 పటుగోపురాల దేశవశములేల?

గి. మహిళవర్ణాశ్రమాదిధర్మములేల?
 సర్వసాక్షి మహాభస్మశసంజ్ఞాఁడాత్ముఁ
 డనుచుఁ దెలిసిన యట్టి బుధాశి కరయ
 జ్ఞానులకుఁ గార్య మొకటై నశగలదె చేయ

545

క. ఏనికి నై నను భస్మ
 జ్ఞానమ్మైనయంగ యోగిజనమణి కృతకృ
 త్యానూనపుణ్యుఁడున్ వాఁ
 దొనని పచియింప నేలశ్రయభవుండ యగున్

546

క. ఏతద్భస్మజ్ఞాన
 ఖ్యాతార్థము దెలుప వెలయుఁ శ్రగాదే పూజ్యం
 బై తగుశ్రుతియున్ స్మృతియున్
 బూతపురాణేతిహాసశపుంజమ్మెపుడున్

548

క. కృతకుత్యుఁడగుట భస్మా
 ధృతికిని గర్తవ్య మెచటఁ శదెలియఁగఁబడ ద
 కృతమునఁ దనుయాత్రను స
 మృతించుఁ బ్రార్థిబ్ధికిర్మశమహిమకులోనై

549

తె. పలికినాఁడను నె మహాశ్రభస్మవిధము
 నల్పభస్మవిధముల శ నాడువాఁడ
 శ్రౌతమన లొకికమ్మునశస్మార్త మనఁగ
 ముత్తైఱంగులు గలయదిశమునులు వినుఁడు

550

కా. శ్రౌతస్మార్తములన్న భస్మములు విశ్రవక్షత్రవైశ్యత్రయ
భ్యాతాంచత్కులులై న వారికగు తౌక్యఖ్యంబు భస్మంబు త
జ్జాతాన్యాళికి నొప్పునంచు దెలియన్ శాస్త్రార్థయాద్యధీ
చాతుర్యాత్ములెఱుంగు తోవగద ప్రశ్నావంతు లాహింపుడి. 551

వ. భస్మము సర్వాంగముల నలఁదియుఁ ద్రిపుండ్రములుగ దిద్దియు
ధరింపవలెను. “అగ్నిరితి భస్మ”, “వాయు రితిభస్మ”, “జలమితి
భస్మ”, “స్థలమితి భస్మ”, “వ్యోమేతి భస్మ”, “సర్వగ్ం హ వా ఇదం
భస్మ”, “మన ఏతానిచక్షాంషి భస్మాని” యను సప్త మంత్రోచ్ఛారణ సహి
తంబుగ సకలాంగముల బూదిఁ బూయుట భూతిస్నాన మనంబడు. తద
నంతరమున “త్రియాయుషం! జమదగ్నేః కశ్యపస్య త్రియాయుషమ్!
అగస్త్యస్య త్రియాయుషం యద్దేవానాం క్రియాయుషమ్! తన్నే అస్తు
త్రియాయుషమ్” అను మంత్రములతోఁ ద్రిపుండ్రధారణము చేయ
నగును. పూర్వోక్త మంత్రములకు ద్విజు లర్హు లగుటం జేసి వారే తన్మం
త్రసహితముగ భస్మోద్ధూళనత్రిపుండ్రరచనముల నొనర్చునది. మఱియు
“మేధావీ భూయాసం యశస్యేభూయాసం” మంత్రములచే బ్రహ్మ
చారియు “త్రియంబకం యజామహే సుగంధిం పుష్టివర్ధనమ్ ఉర్వారుక
మివ బంధనా న్మృత్యో ర్ముక్షీయ మాఽమృతాత్” అను మంత్రముచే
గృహస్థ వానప్రస్థులు నోంకారము త్రిరుచ్ఛారణ మొనర్చి హంస మం
త్రము స్మరించి యతియుఁ ద్రిపుండ్రముల ధరింపవలెనని జాబాలశ్రుతి
శాసించుచున్నది. లలాటఫలకంబున వక్షఃస్థలంబున బాహుప్రదేశంబు
లఁ ద్రిపుండ్రమ్ము ధరించునది. భుక్తిముక్తు లందుననగు మఱియు
మంత్రరహితముగా భస్మోద్ధూళన మొనరించిన నేరికై నను వర్ణాశ్రమ
భేదము లేకయే సుఫలముదయించు నని జాబాలశ్రుతి వక్కాణించు
చున్నది. మఱియు నుద్ధూళనత్రిపుండ్రములు జ్ఞానభాసకములనియు
మాయానిరాసకములనియు శ్రుతులు వలుకును.

క. ఏపుగను మాయచెడ జ్ఞా
నోపాయమునుం గ్రహింపన్ నుద్ధూళనపుం

- ద్రోపమితసాధనమ్మేటఁ
 జూపఁగఁ శక్యంబె యెంతశసూరికి నై నన్
 క. సలిలజ్వలనోర్వీనే
 వలఁ గలిగెడి ఫలము కన్నశబహుళఫలమ్మున్
 లలిఁభస్మోద్ధూళనపుం
 డ్రలలితరచనలను సత్వశరమ్ముగఁ గలుగున్
 సి. ఘోరాఘకుఢరాశిఁగూల్ప ననల్పవ
 జ్రాయుధ మ్మేది యనిశయరయుపట్ల
 సకలజీవుల ప్రాణశజాలముల్ రక్షింప
 నమృతభాండ మ్మేటశననెడిపట్ల
 మహితలోకానంతశమంగళకరశక్తి
 యెచ్చోట నని చర్చశతెసఁగుపట్ల
 మాతృగంగాగురుశమాన్యాశి కన్నఁ బ
 విత్రమేయ్యది యనిశవేదకుపట్ల
 గి. భస్మమున్ మేని పయిఁబూసిభస్మమొప్ప
 మూఁడురేఖలుగా దిద్దితమురియుట యని
 చెలఁగి ఘంటాపథమ్ముగాఁజెప్పవచ్చు
 భస్మధారణ మేమటన్శవలనుపడదు
 సి. స్నానవ్రతమ్ము విశ్జానార్థదీక్షయు
 భస్మత్రిపుండ్రపాశవనము లరయ
 నైష్ఠికవ్రతము దాశనధురీణతయు లస
 ద్భస్మత్రిపుండ్రపాశవనము లరయ
 యజ్ఞనిర్వహణమునలఘుతపంబును
 భస్మత్రిపుండ్రపాశవనము లరయ
 శ్రౌతధర్మంబులున్శస్మార్తధర్మంబులు
 భస్మత్రిపుండ్రపాశవనము లరయ
 తె.గి. వేయు నుడువంగ నేల సంశవిదితసకల
 ధర్మ సేవనమును భస్మశధారణాస

552

55

551

మమ్మునుం బుండ్రరచన సకమమ్ముగాగఁ
బలుకు ప్రాబల్యు తెలియంగవలెను మీరు
స. భారవీ పార్వతీభారతీపాలోము
అమలభస్మము దాల్చితయడరినారు
భవపద్మసంభవపద్మగర్భసురేందు
తెల్ల భస్మముదాల్చితయేపుగనిరి
చక్షుఃశ్రవోయక్షరక్షఃసురౌఘమ్ము
బసుమముం దాల్చిపెంఠపెసఁగినారు
సకలాగమపురాణశాస్త్రవిద్వద్వర్యు
తెంచి భస్మమును ధరించినారు

గి. భూతి మేన నలందిత్రీపుండ్రములను
బొల్పుగాదాల్చియే యెట్టిపురుషులైన
జ్ఞానవాసనగనువారుగన భస్మ
మహిమ మెంచఁగలారెయ్యేమహితులైన

స. ఎన్ని పుట్టపు తెత్తి యేమి నేర్చిన యైన
పరశివజ్ఞానంబుబరగు నొక్కొ?
ఎన్నెన్ని సుకృతమ్ములెంచిచేసిన యైన
ముక్తిచెంతకునైన నశ్రవోవుతెరగె?
ఎన్ని సువ్రతదీక్షలెలమిసల్పిన యైన
ఎఱ్ఱాశ్రమాచారఫలము లగునె?
ఎన్నెన్ని తీర్థాలునెట్టి వేల్పులఁ గొల్వ
విపరీతఫలమిడిరపిదులకున్నె?

గి. ఎన్ని శాంతుల నొనరింపఁగొనించుకైన
పాతకమ్ములు నశియింపవలనువడునె?
భస్మమును దాల్చుకుండినభస్మపుండ్ర
ములను దీర్చక యుండినపురుషులకెట.

ఉ. ఎరికి భస్మధారణసమీధ్యవిధుల్ రుచియింప వేరికిన్
వైరము భస్మధారణమునన్బ్రబలున్ దెగుశ్చదయేరికొ

స్పారదు భస్మధారణకళాభ్యసనమ్మునఁబాపసంఘమ

వ్వారికి నారలేదని ద్రుతవమ్ముగఁబల్కుదు రెల్లపండితుల్ 658

చ. అమలవిశాలఫాలతలకమందము మీతెడి రీతి గాఁదిపుం

డ్రములను దిద్దువానిని గగనన్ విన మోదము నొందకుండి భ

స్మమహితదర్శనశ్రీవణశసంగతిఁ గోరక యుండు నట్టి య

ల్పమతుల పాపమెన్నఁగఁగళలాఁడె? చతుర్ముఖఁ దంతవాఁడునున్

చ. మఱియును భస్మధారణప్రమాణములారసి యప్రమాణతా

స్ఫురణమతిన్ నిరాదరణబుద్ధిఁజరించెడి వారి దెంతయో

దురితము వాకొనన్ దరమెతోషములెన్నుట కైన వానికిన్

దొరగుట గల్గునే నరకకథోయధియింకునె యెన్నఁదేనియున్ 660

క. నాకున్ మదురువరునకు

సాకల్యంబుగను భస్మసామర్థ్యంబుల్

వాకొనఁగ శక్తిచాలదు

గాక వచింపమొకొ యింతకంటెన్ దీనిన్

661

శా. ఆహా! మోహవిజృంభణమ్ములు దురూహంబొఁగదా సర్వవి

ద్రోహమ్ముం బొనరించి భస్మవిధులంతున్ శ్రద్ధలేకుండఁగా

దేహాత్మప్రతిపత్తి మజ్జనుల కెంతదేన్ గల్గఁజేయు నీ

మోహం బొక్కటి సంహరింప భవముల్ మూలంబుతోఁబోవవే?

క. నే నేర్పినయటు భస్మవి

ధానమ్మును బల్కినాఁడఁదద్రవ్యతమతులై

ధినిధులారా! మానకుఁ

డే నాఁడును మీరుభస్మమెలమి ధరింపన్

663

చ. పరమరహస్యమే యయినఁబల్కితి లోకహితమ్ముగాఁగ ని

త్తరిని విభూతిధారణవిధానము తావకసన్నిధానమం

దిరవగునేని నియ్యదొకరయింత భవన్మతులందుపుట్టువుల్

కరముకృతార్థమౌనని తలంపుఁడు గైకొనుఁ డీవ్రత మొగిన్

31. జీవబ్రహ్మైక్య విజ్ఞానవర్జనము

చ. శివుఁడు దయామయుండు శివుశ్చిత్తము మెచ్చెడి నేవమీర లు

త్సవముగ సల్పి భక్తిమెయిశసంతతమున్ జపియించి శర్వుఁ డ్రీ

తివెలయు నట్టి తెన్నుల మత్తిన్ గమనింపుడు నేను వాకొనం
గ విని శుభంబు గాంతుశివుఁగంతురు నే నెఱిగించు పద్ధతిన్

తె. అఖిలమున్ బ్రహ్మమౌను నేతనగుదు బ్రహ్మ
మనుచు వేదాంతవాక్యాలననుగమించి
శక్తి సహితుని శివునెదఁసరగ నిల్చి
విప్రవరులార! యిదిశివప్రీతి కగును.

565

క. ముక్కంటి తాండవంబుల
నక్కజపడి చూచుటొకటిరహరయీశానా!
చుక్కలదొరదాల్పా! యని
గ్రక్కునఁ బల్కుటయు గరళగళ ప్రీతి కగున్

566

క. శివభక్తియు గురుభక్తియు
వివిధపురాణేతిహాసకవేదస్మృత్యా
దివిమలభక్తియుఁ దద్భా

వ విరణముం బరనమున్ శివప్రీతికగున్

567

మ. చదివింపన్ జదువన్ స్మృతుల్ శ్రుతులు శాస్త్రంబుల్ పురాణేతిహా
సదురాధర్షచరిత్రముల్ శ్రుతిశిరస్సంధోహముల్ ముక్తిది
ప్రదసందర్భములంచెఱింగి దినమున్ కప్రత్యాహరాహిత్యస
మ్మద మొప్పార దయామయాచ్ఛతరళంభప్రీతికిన్ హేతువా 568

పి. జాబాలివాక్యానుశసారమ్ముగా భస్మ
ధారణమొనరించుతధన్యతముఁడు
దల మెడన్ జేడోయితదగురీతి రుద్రాక్ష
మాలికన్ దాల్చెడితమాన్యతముఁడు
లింగమందున యెంచిరయంగజారిం గొల్చు
భక్తి తత్పరుడై నభవ్యతముఁడు
వారాణసిముఖోదారపుణ్యస్థలీ
నేవాప్రవణుడై నశ్రేష్ఠతముఁడు

గి. శాంతిదాంత్యాదిగుణములనత్యంత
వస్తుపరశీలనంబునుకవాంఛలేమి

యజదానతపఃకర్మయాజనములు

గలువాఁడు శివప్రీతిగలుగువాఁడు

569

మ. ఇతరాచారరుచిం ద్యజించి స్వమతాహీనాభిమానాత్ముడై
ప్రతిబద్ధక్రియ లుజ్జగించి దురితశస్త్రారంభతాటస్థన
దతిమాన్యుం డటు లన్యదూషణములంశగావింపఁగా మాని సం
తతమున్ భక్తులఁ గొల్చువానికగు రుద్రప్రీతిసౌభాగ్యముల్ 570

తె. విషయవాంఛల వీడినశివపురిలకును

జ్ఞానపూతాత్ములకు నమశ్శస్కారమిడిన

వినయభక్తి సమేతులశవేదకికొనుచు

వచ్చి వరియించుఁగద శంభుశవత్సలతలు

571

క. దయసకలభూతములయం

దయవిధి విలసిల్లె నేనిశహరు ప్రీతికగున్

దయ యొకఁడులేని వారు ని

రయమున కేఁగుదురు వారుశరక్కసులుగదా!

572

మ. చరలింగంబుగ నెంచుకొంచు నభవశ్శానైకనిష్ఠాపరున్
గురుపాదుం దగఁజేరి శక్తికొలఁదిశ్రీగూర్మిన్ దదీయొల్లస
చ్చరణాగ్రస్థలి వ్రాలి నేవ సలుపన్శచంద్రోత్తమాంగస్ఫురత్
ఃరణాపాంగవిలాసవీక్షణసుధాదామంబుజూడన్ దగున్ 573

కి. ఈయర్థము దెల్పన్ స్మర

ణీయంబగు గాధ నై పురణిన్ మును పెద్దల్

గేయగుణులార పల్కిరి

శ్రేయం బద్దాన మీకుశ్రేణేకురు వినుఁడి

574

క. ఘటనాఘటనధురీణుం

డెటు బ్రహ్మాండములొనర్చిశస్పష్టికరుండౌ

నటు నొకఁడు చిత్రఘటసం

ఘటనాచాతురుని వన్నెశగాంచిన వాఁడై

575

క. సౌముయి కుమ్మరి కులమున

కిమ్మయి సుగుణమ్ములకు సశమిద్ధకళావా

సమ్యయి సత్కిర్తిలతాం

తమ్మున్ హరపాదయుగముశ్చదలపైఁదాల్చున్

576

ఉ. కల్పితగాథలన్ మధురకావ్యములన్ శ్రుతులన్ జెలంగు బల్
శిల్పకళావిలాసములఁజేత్తము లుల్లసిలంగ నాతఁడ
స్వల్పమనీషతోడ రసశవద్రాచనల్ రచియించి కుండపైఁ
దెల్పును కుమ్మరీఁడులకుఁగదీరులు మున్నిటి వంటి వయ్యెనే 577

సీ. పూమొక్క కొకకుండకపూని యొనర్చెనా

లేనిమొక్కలె పూవులూనినట్లు

కోర్కి మీరఁగ నొక్కకూజాను జేసెనా

నీరు లేకయె నారునిల్చినట్లు

నిండువేడుఁ నొక్కభాండంబు నీసెనా

బ్రహ్మాండమందునఁజరగినట్లు

దనుపలోకమునొక్కదాక నిర్మించెనా

ముక్కువిందుగ బోవుశ్చౌగచినట్లు

గీ. పృథ్వీసౌందర్యమును గ్రిండుశ్చౌచునట్లు

కుంభకారుఁడు కుండలఁగూర్చు లలిత

కళ లనంతములై యిందుకళలఁగేరు

లెక్కకే మ్రొక్కుమని యెక్కశసక్కెమాడి

578

క. నిచ్చలు నెచ్చెలియుం దా

నచ్చపు టందమ్ము దెచ్చిశ్చాయాకుమ్మరి సౌ

రచ్చల గ్రుద్దిన యట్టుల్

ముచ్చట లలరారు భాండకముల్ రచియించున్

579

క. సౌందర్యకళోపాసన

ముందగ నొనరించుకతనశ్చముగుద కతనికిన్

డెందమ్ముతదాయత్త

మ్రొందున నయి యరుచిజెందుశ్చనితరములందున్

580

క. సతికౌఁగిట సుఖియింపుచు

రతి యిది కుమ్మరిదిగాదుశ్చరాయని యెదలో

- రతి చక్కఁదనము దలఁచుచు
నతఁడు ముదంబందుచుండునయ్యెయెడలన్ 581
- క. లోకోత్తరలావణ్య
లోకోత్తరయగుచు నొక్కశుత యుదయించెన్
నాకాంగనాపరాభవ
మీ కుమ్మరి నిసుగువలనయెసఁగె ననంగన్ 5 2
- క. మెయిబాబాన్ బంగారం
దీయ వెలవెలబోయిమేల్మీరదీరుం జెడెది
వ్వియ కాఁగడాల ముందట
దయనీయంబై న స్థితులఁదవులుం గాదే? 583
- క. అమ్మరుని కఱకుటమ్మై
క్రమ్మరు నది భువి ననంగఁగొమ్మరిది విలా
సమ్ములకుఁ బుట్టినిల్లయి
కొమ్మల తలసొమ్మనంగఁగొమరుల నమరున్ 584
- క. అచ్చెలువ దలను కుడిచిన
ముచ్చటముడి నెవఁడు చూచిమురియక యుండున్
లచ్చికిఁ గల చెల్వమ్ములు
పొచ్చెమ్మన వచ్చు దానిపొలుపుల పజ్జన్ 585
- ఉ. పెన్నెరివేణికిన్ దురుముఠపెద్దది పెద్దదియో పిలుందు చె
న్నెన్నెగఁ చాలపెద్దకనుశ్రేణచగ మిక్కిలిపెద్దలొనుమేన్
వన్నెయుఁ బెద్దకాని యలశవారిజనేత్రకు వింతవింతగా
నెన్నడుమొండు సన్ననయినిల్చును పెద్దలమధ్యఁబిన్నయై 586
- ఉ. ఏకులమైననేమి మదిరరేక్షణ భోగ్యరసాలవాలమై
పోకలనాకులన్ విడెముఠపొల్పుగఁబూని పచారుచెయమే
లొకడ గాంచినంత మునిశ్రముచ్చయి తెప్పల మూసి దాని పూ
ర్ణాకృతి ధ్యానమున్ సలుపునాత్మను బల్వల పుష్పతిల్లఁగన్ 587
- మ. అరుణాబ్జమ్ములుకాన్కలిచ్చునటులేశహస్తంబులన్జాఁచుచో
ధరణీచక్రముపెంటనంటునటులంశదంబొప్ప నాలేమ బల్

- ల్పిరుదుల్ వ్రేగయి బిట్టమందగతులున్ బ్రేరేపుఁబో మేలిక
ప్పురముల్ హారతులిచ్చునట్టుల నగున్ పూఁబోడి పల్కాడుచో 583
- క. అచ్చరలేమలు భువికిన్
వచ్చి తదీయాంగసౌష్ఠ్యవంబారసి ము
ద్దిచ్చి మదిమెచ్చి కొఁగిటఁ
గ్రుచ్చి కనుల్ దెరచి కొనుచుఁ గ్రుమ్మరుదురిలన్ 584
- క. సవయస్కలు చెరియొక వం
క విరాజిల నడువ దానిశ్శక్తికితనమ్మే
చివురుం బోణికి నబ్బున్
దివిజాంగన సౌరు దానిశ్శతీరుల కోడున్ 585
- క. ఇరులెంపల వాయించుచు
స్వరసప్తక మువిద నేర్పఁజంచమవిదిత
స్వరమొకటి పికము నేర్పెను
బరభృతములచదువు లెటులఁ పారము ముట్టున్ 586
- క. తనువుల్ మనువుల్ చనవుల్
ధనముల్ వనముల్ త్వదర్పితమ్ముల్ సుమ్మీ
యని సర్వార్పణమొనరిం
చిన యువకుల్ దానికడ వసంతురు నిచ్చల్ 587
- ఉ. మారుని స్వారిగుట్టమనఁమానిని నిక్కుల కిక్కయౌను గా
సారసరోజభృంగతతిశ్చాడున ముంగురులుం జెలంగు శృం
గారరమావిలాసమగుశ్శక్తప్రతనుప్రభ లుల్లసిల్లు జో
హారు లొనర్తు రెల్లరు వశరాంగికి నిచ్చలు చెతు లెత్తుచున్ 588
- శా. గోచీ చెంగులు జాలువార వెనుకన్ శగుచ్చెళ్ళు మీఁగాళ్ళపైఁ
బ్రాచుర్యంబునఁ జిందులాడ మనుజుశబ్ద రైక తక్కిత్తఁగా
పోచల్ దాల్ మునుజేతికందమిడనాశ్శపూబోణి చెయ్యత్తఁగా
వీచుల్ వీచులు గాఁగ బార్వరుచులు శ్వర్ణరజేయున్ విటున్
- ఉ. బంగరుముద్దులుంగరముఁ ప్రన్నని వ్రేలి నలంకరింపుచుం
డం గరపల్లవంబు పయిటన్ సవరించెడిపల్ల కుంభకా

- రాంగన నంగజారి కనుశలారంగ నారనె నేని చీరకొం
గుం గయికొంచు వెంటబడుశ్రగోమలి దాసజనాగ్రగణ్యుడై
క. అంగన మామిడిపిందె హో
రంగు జరీ నగిషి జేచిత్రరా చీర ధరిం
పం గమలాక్షలునున్ వల
పం గాంతురు దానిజూచిత్రపులకల్ మొలవన్ 596
- చ. అదియొక కాలమందుననశహమ్మతితో నొకవిప్రనందనుం
గదిసి పరాభవింప సమశ్రకట్టినఁ దదురుతేజుఁ డింతితో
మదము విడంగరాదౌ వలశ్రమానధరామరనిర్మలప్రభా
స్పదు ననువంటి వానిపయిశసాగకు పోగదె యంచుఁబల్కినన్
- చ. అలిగి కులాలవంశకుటీరాలక వానికి నింతపోతమా
బలియురు నాదునాన తలశ్రపై ధరియింతురు బోడిబాపఁడా!
పలువురు గల్గు దాన నినునవంటి ద్విజాళి సహస్రసంఖ్యలన్
బొలియఁగజేయఁ గలుదునుశ్రహమ్మనుచున్ వచియించె గబ్బియై
- చ. ఎఱుఁగకబల్కెదీవెచటశ్రనెచ్చట బ్రాహ్మణతేజ మీవు కు
మ్మరితవుగాని బాపలకుశమారివి కాఁగల శక్తి యున్నదే?
యరుగుమ సారె చేరువకుశనన్నువరాకుమమిన్న కేఁగుమం
చురుతరకం పమానుఁడగుశ్రచున్ వచియించెను బాపఁడయ్యెడన్
- క. కోపమునుం బుట్టెడు నది
కోపంబే గాక యన్యశ్రగుణమగునె యనన్
కోపోద్దీపితమానస
యై పెదవింగఱచికొనుచుశ్రనయ్యదిపల్కెన్ 600
- క. త్రిసహస్రబ్రాహ్మణలస
దసువుల నెడలింపకున్నశ్రనగునాపై నొ
ట్టునుమా! యని రోసమ్మున
కనుమాలపుఁబ్రతినపట్టెశ్రగట్టిఁడి యగుచున్ 601
- వ. అంత నది తన వంశవదులై న ముష్కరకోటిం బిలిచి వారలతో
నిట్లనియె. 602

- క. బాపనవారఁట! పాపము
లేవులనడిగింతురంట! శ్రయెక్కడిమాటల్?
నాపయిన మత్సరం బిడ
నే పురుషుండైన బ్రతుకునే యెప్పుడె నన్? 603
- క. త్ర్యక్షం డడ్డము వచ్చిన
నీళ్లుద్రుల మూఁడువేలశ్రనేసమయింపన్
దీక్ష వహించితి మీమీ
కౌక్షేయము లంది రండుశ్రకార్యము దీర్పన్ 603
- వ. అని వారిఁ బ్రోత్సహించి కడుపులనిండఁ గల్లుండ్రావించి వారి
పెంట నిడుకొని.
- క. తన వ్రతము పూర్తియగు వఱ
కును బాపల పెదకి పెదకికొని చంపించెన్
మనుజాశనులన వేఱే
మనువారలె? క్రూరులయినశ్రమనుజుల్ గారే? 605
- క. సాధుజనమ్ముల నూరక
బాధించెడు వారు కోపశబావస్ఫూర్తిన్
బోధనెడి స్వయకుఁజ్యే
రాధన మొనరించు వారెశరక్కను లరయన్. 606
- చ. అనురుల మెచ్చునిట్టలవ్రతాంతసుదీక్షను. నిర్వహింపఁగా
వసుధను బ్రహ్మనిష్ఠుఁడనశ్రవానికి నెక్కిన బ్రాహ్మణోత్తమున్
కసికొని చంద్రహాసమునశ్రకంఠమునున్ దునుమాడగావలెన్
బసరమునుం గసాయివలెఁబాపము లేదని యయ్యదెంచుచున్
- క. ధర బ్రహ్మజ్ఞానులనన్
గురుతుకునౌ వారు నెండఁగొండ చఱియల్
దిరిగెడి వారిని వినుకలి
కరమున్ వఱలుటను జేరెఁగైలాసాద్రిన్ 608
- మ. వివిధామ్నాయవిశారదోత్తములఁ జింతింపంగ వీక్షించి బల్
సవనంబున్ బొనరించు నాకవబృధశ్శానంబు చేకూరఁగా

- నవు నిచ్చో నని ముచ్చటించుకొని బ్రోహ్మజ్ఞాని దర్శించు కో
ర్కి విశాలాచలకందరాంతరములన్ రేయున్ బవల్ దిమ్మరెన్
- మ. ఒకచోగల్పనగంబు నీడ ననుపై యొప్పారురత్నాసనం
బకలంకస్థితి నాశ్రయించుకొని యాత్మాలోకనాతత్పరున్
వికచాంభోరుహనేత్రయోచుగని యుగ్ధవిశ్మరగాసాగ నే
టికి నాకోర్కి ఫలించె నంచు నటుపైఠీవిన్దగంజేరుచున్ 610
- చ. కరతలదండ్రహాసమునుగంతముపైఠ దగ ప్రేయఃబోవ న
బ్బురముగ స్తంభనంబొదవిభూరిమదంబరి సర్వధాతును
స్థిరమలదాహకమృయినతేజ మొకానొకడందుఁ బర్వ న
త్తరుణీకిఁ గల్గె నూతనవిధమ్మగుమానస వీధి చెచ్చెరన్ 611
- చ. అది యిట్లు పలికె. 612
- అ.వె. మదముచెతవిప్రమాహాత్యు మెఱుంగక
పాపకకట మింతత్రవఱకునేను
వోలి నరకజలధిఁగూలకుండఁగ నీకుఁ
గోర్కి యొక్క తొదపురకుమతిఁబోయి 613
- ఉ. సూరిజనాగ్రిగణ్యః దయశ్చూడుమః పుట్టిన దాదిగా నహం
కారవిమూఢచిత్తనయిత్రకన్నులు గానక కావరమ్ముచే
దారుణకృత్యముల్ నలుపుశదానను దావకపాదసన్నిధిం
జేరిననాయకుమ్ములు గృహించిన వంచుఁ దలంతు నియ్యె 614
- క. నే నీపాదసరోజము
లూనఁగ నవరుద్ధబాహువుచితక్రియలన్
జానుగనన్ నెలవిమ్మిఁక
దీనపరాధీనః భూమిదేవమహాత్మా! 615
- క. అని వేడిన నట్లగుఁగా
కనురీతిని నతఁడువల్కుననైనఁగరం
బున కివరోధము మానెన్
వవిత విసయసంభ్రమములశవాకొనె మఱియున్ 616

- క. మీవంటి వారి నేవలు
మావంటి జనమ్ములకు నశమంగళవిధ్వం
సావహ మని నేదలత్తున్
గావున మాయింటివిందుశ్శగాఁ జనుదెమ్మా! 617
- క. నావిత్త తనుమనంబులు
నీవళముం జేయుదానశనిష్కల్మషధీ
పావనవృత్తిఁ జరించెద
నీవందుకు సమ్మతించిశనెనరుంచఁగదే! 618
- క. నా గురుదేవుఁడ వౌదువు
నేఁగొల్తును నిన్మహాత్మకనిండిన బత్తిన్
మాగీమునకున్ మానక
రాఁగదె యొంగీద్రవంద్యశరమ్మా! రమ్మా! 619
- చ. అకలుషమానసుండగుచునందున కాతఁడు సమ్మతించినన్
జకితమృకాక్షి వానిపదశసారసయుగ్మము మీదవ్రాలి యిం
టికిఁగొని వచ్చివానికిఁగఢిందిగఁబూజ లొనర్చి పేర్పు మ
చ్చిక దయివార నాఘనునిశజేరి వనించె జగన్నుతస్థితిన్ 620
- సి. నీపాదరజములోనాపాపములుబాయ
కాళ్ళుగడ్గెదను వేరనీళ్ళు దెచ్చి
మజ్జనమ్మనినన్నుశమన్నింపఁగా నీవు
గొజ్జంగితోఁ దీరుశమజ్జనమ్ము
నేవకీతిలకమంశచీవుగారవమీయఁ
దిలఁంబు నుడుటనుశదిద్దుదాన
దరిలేనినామనశస్తాపంబు చల్లారఁ
జందనచర్చలొశసంగుదిప్పు
- గి. డతులవాసనలెల్లనశ్శన్నాదరింప
పూలదండలనీమెడన్శవ్రేలనిడుదు
ననుచు నాత్మార్పణము చేసిశయనుదినమ్ము
కుటిలకుంతల నేవించుశగురువరేణ్యు.

- ఉ. నాగరికప్రపంచముకత్తనన్ వినరాని నవీనభక్త్యముల్
భోగములున్ గురూత్తమునిశ్చముందట నాదట నిల్చి పీనినిన్
విగ్రక యారగింపఁగదత్తవే యని బల్మరు వేడి వేడి తా
నెగతి నై న వానిభుజిశ్చయింపగఁ జేయును బుజ్జగించుచున్ 622
- క. ఏయంబెఱుఁగని వానికి
నాయంతి తలంటిస్సానశమాడించి బహు
శ్రేయోదాయకుఁడవు దని
ప్రేయంబులనెన్నియైనశపిమ్మట బల్కున్ 623
- క. త్రిగుణముల గెల్చు వానికి
మగువ యొసఁగు నాకుఁబోకశమతిసున్నంబున్
దగనిడితాంబూలమ్మున్
దెగుఁతన త్రిగుణమ్ములంచుఁదెలిసియకాదే! 624
- త. షడ్రసోపేతముబుగ భోజనములిడుచుఁ
దనషడూర్ములు దూరమౌశదారి యనుచు
షోడచార్చన లర్పించుశ్షోడశకల
లలరు పురుషుని దెలియంగనతివమిన్న 625
- స. ఎన్నెన్నిభోగంబులేగతిం జవికొన్న
దవులొంద కుండ నీరధన్యతముఁడు
సుఖములెన్నేనియుంశజూఱగైకొన్నను
గోర్కిలేకుండ నాశకోవిదుండు
వింతలెన్నొ యనుభవించి మించినయైన
వింతలేకుండ నాశవిబుధవరుఁడు
పూజలెన్నేని యాశపూబోణి యొసఁగినఁ
జలియింపకుండ నాశశమధనమణి
- గీ. యేఱు లారినఁ బారినశ్రనేకవిధము
గాంచు గంభీరజలనిధిశ్రకరణి నతుల
విషయములమధ్య ఁదాను నిశ్చర్విషయుఁడగుచుఁ
గుమ్మరిదిసేయు సేవకుఁగదురుపడును 626

- మ. గురుపాదాబ్జయుగమ్మునుం గొలుచుచున్ గొన్నాళ్ళు లిమ్మాడ్కి కు
మ్మరిపూబోణి చరింపగాఁ గలుగుటన్ శభవ్యాత్మవిజ్ఞానపున్
సిరి యావిర్భవమయ్యె నయ్యదియు సురశ్రేయఃపదావాప్తి సు
స్థిర మోదమ్ములు గాంచి ముక్తి గని భాశిల్లెన్ సుబోధాత్మయై
- ఉ. కుమ్మరికొమ్మ తండియును గూరిమితల్లియు నేస్త కాండ్రినున్
గ్రమ్మెడి మాయపో నడచి క్రమ్మర జన్మము నొందకుండ భా
గ్యమ్ముల కెల్ల తావులయికమయశోలతికానవీనపు
ష్పమ్ములునై జరించిరి శుభప్రదుఁడౌ గద జ్ఞానియెయ్యెడన్ 628
- ఉ. దీనులఁ బ్రోచు దీక్షలును దీర్చుటకై యవతారమెందు సు
జ్ఞానులు సద్గురూత్త ములొత్తంగని శోభనమెద్దిగల్గు వి
ద్యానిధులై నవారు గదశయన్యుల నుద్ధరణంబొనర్చి య
జ్ఞానము మాన్పఁగల్గు బుధశచంద్రములన్యులు సేయనేర్తురే? 629
- క. పిమ్మటఁ గైలాసమ్మున
కమ్మగువయు గురువరుండు శనసుచరయుతులై
పమ్మినవేడుకఁ జేరి సు
ఖమ్ముగ వసియించి రలఘుశగౌరవమొప్పన్ 630
- క. జ్ఞానుల కొనరుచు శుశ్రూ
షానివహమ్ములను మోక్షసంపద తెలమిన్
బూను నరులెందరెందఱు
నై నఁ గలారంచుఁ దెలియుఁడమలస్వాంతుల్ 631
- ఉ. కావున నేవచించిన ప్రశకారమునన్ హరుఁ బ్రీతుఁ జేసి బం
ధావళిఁ ద్రుంపఁగాఁ గలిగియవ్వల శాశ్వతమోక్షవై భవ
మ్మావహిలంగఁ జేసికొనిత్యార్యజనోత్త ములార! పొందుఁడి
గ్రావనివాసమూర్తి సురశగప్రకటించితభూషణున్ వెనన్ 632

32. భక్త్యభావకారణ విరూపణము

వ. ఆర్యజనవతంసములారా! యానందముగోరుకొనని వారెందుఁగలరు
తుచ్చాతి తుచ్చమగు విషయానందమే యంత లోకప్రియమై యుండ

నఖండానంద రసస్వరూపమైన మోక్షానందం బేరికిఁ బ్రయము గాకుండు?
 నట్లయ్య నుపేయంబైన మోక్షమునందుఁ గల ప్రీతి యుపాయములైన
 భక్త్యాదులయందు లోకమునకుఁ జెల్లుట లేదుగదా యది సర్వలోక విది
 తమ్ముగదా. కాని యుపాయసాహాయ్యము లేక యుపేయమెటుల నొంద
 వచ్చునని తలంపిం చుకంతయైనఁ గానక యుపేయము మాత్ర మభిల
 షించుచు నుపాయమునం దనాదరణము గల మూఢలో మ్మెట్లు శిష్ట
 జనాదరణీయమ్మగుఁ గావున భక్త్యభావ మే హేతుప్రభావమువలనగలుగు
 చున్నతో వివరించెదను. వీను లిచ్చి వినుండు. తొల్లి నొకప్పుడు
 ప్రాణీసంచయసంపాదిత దుష్కర్మ కారణమున నగు కాలవిపాకమున
 ద్వాదశవర్షకాలపర్యంత మిందుండు చిటుక్కుమన నొక నీటిబొట్టెనను
 నను మేఘముల వర్షింపనీయండయ్యె నందువలన ద్వాదశవర్షజలము
 పుట్టిల్లె. నాకాలమునఁ బ్రాణీజాలమ్ములు పడినయాఁకలి బాధ లేకరువు
 బెట్ట నలవికాదు.

633

క. అన్నపు మెతు కొకటైనన్
 గన్నులకున్ గానరాక శ్రగరమును బ్రాణా
 పన్నంబయి లోకము వే
 గె నిర్జితము మంగలమున శ్రగింజలు వోలెన్

634

క. మన్ను దినిరొక్క కొందలు
 గ్రన్నన మనుజులను దినిరి శ్రకాలినకడుపే
 తెన్నున నారక కొందలు
 వెన్నులకుం గడుపులంటి శ్రవేతలం బెట్టన్

క. ఆకొన్న వానికేలా
 పాకాదిరుచిప్రశస్త శ్రవస్తూత్కరముల్
 గైకొను నెదియైనను నను
 లోకోక్త యదార్థమౌవిశ్లోకింపంగన్.

635

క. కాలెడి కడుపునకున్ దెగ
 ప్రేలెడి నోరునకు నరుచి విదితమ్మగునే

కీలి కభక్యములున్నే

జాలియుఁ దలజూపునొక్కోజనమాకొన్నన్

636

క.

ఈనిన పులులకు నీపై

ప్రాణంబగు గ్రుడ్లఁ దినెడిఁపణులకు జోడై

మేనులు నిల్చుకొనుటకై

దెనిన్ గనిమానకుందుఁగ్రతినక ఊధార్తుల్

637

క.

లేమియు నాకటిచిచ్చును

కామాతురతయును నెట్టిఁఫనులను నైనన్

భీమామంబులఁ జేయం

గా మనమున్ బ్రోత్సహించుఁగద సతతమ్మున్

638

క.

మృతి నొందిన వారికి నిన్

గతజీవులు గాకియుండుఁజ్ఞాత్ములకున్

సుతరాము భేదమెన్నఁగ

మతిగలునె యెంత బుద్ధిఁమంతుల కైనన్

639

తె.

చచ్చి పడియున్నవారునుశ్రావనున్న

వారునై యెల్ల రాకలిశబ్దకోర్వ

లేక మలమల మాడిరిశేవలేరు

చావనున్ లేరు చచ్చిరిచావకుండ

640

వ.

సకలభీభత్సరస మట్లు తాండవింప నాలుక లెండఁగుజీలు మండఁ
బావంబులు పండ నానుకొన నేయండయుం గానక బ్రహ్మాండంబుల
నెల్ల విచారించుకొని కొండ అమందపుణ్యవశంబున సుభిక్షంబు గ
నొక్క గౌతమాశ్రమప్రాంతభూమియున్నదని యెఱింగిన వారై తత్తపో
వనంబులకుఁ జేరికొని తదాశ్రమమునందు మేనులఁ జేర్చగలిగిరి. 641

తె.

ఫాలనేత్రుని కృప యక్షిపాదుతపము

బ్రోది నేయఁగ నాశ్రమఃఖామి తత్త

పోవనంబును వర్షవిశ్కూర్తి నొంది

కఱవు లెఱుఁగక సస్యసంభరితములగు

642

- క. ఆరిన పెదవుల నచ్చటి
నీరాని తమించి కొంతకనిలిచిన యసువుల్
నేరుకొన మేనఁ గ్రమ్మర
వారందఱు గములగూడుకొన్నారై యవలన్ 643
- వ. గౌతమఋషి సందర్శించి వినయపూర్వకముగ దీనాననులై 644
- చ. కఱవులు మమ్ముఁ బట్టికొనితఁకాల్చుక తిన్నవియింతవట్టులన్
హరహర మాదు పాట్లు తెలియన్ వశమే యిఁకఁజెప్ప నోప రె
వ్వరు మునిచంద్రమా! మముఁగృతపామతివై యవనం బొనర్ప నీ
శ్వరుఁడును నీవుకాక పెఱకవారలు గల్గరు నిక్కమెంచుచో 645
- క. కూడును గుడ్డను బదిరెం
దేడురెఱుఁగకుం డువారకమిదె మమ్మున్ మా
తోడఁ జనుదెంచువారిన్
జూడుము దయతోడఁ గూడుకొన్నాడుకొల ననఘా! 646
- స. అస్థిపంజరమ కారకరయ నేమున్నది
పూర్వ మీతఁడు దొడ్డకొబ్బినొప్పు
నూచకాళ్ళను జేతుకలూచకక్తియు లేదు
తొలుత జమాజెట్టికొరయ యితఁడు
హీనస్వరముతోడకదీనుడై పల్కును
మొదట సింహార్చటిన్కొదలు నితఁడు
కనులు లోతుగఁబోయిగనబూచివలె ఁదోచు
తొగరేకు కనులమున్కదగు నితండు
- గీ. చిన్న చిరుగుల బొంత నీయన్నమిన్న
మొలను గట్టుక లజ్జమైకదలను వంచి
యచ్చటం గూరుచున్నదివచ్చి సగము
రాతిగుండెయుఁ గరుగు నకన్నాతిఁజూడ 647
- క. నూతేండ్ల ది వలె నిది పది
యాతేండ్లది యయ్యుఁదోఁచునాస్యవశీకృం

గారంబు చప్పిదవుడలు

నౌరాః యిది పడుచు ముసలికదగును మునీంద్రాః

648

తె. మూఁడుహజ్జల మాత్రమేకవీఁడు తొలుత

గుజ్జగుజ్జని వీని వాకొందు నెపుడు

వీఁడు బొట్టనప్రవేలంతకవాఁడెయ్యె

పురుషుడంగుష్ఠమాత్రుడనె్వరవునిదియె

చ. మరిమరి చెప్పనేల మునిమాన్యశిరోమణి మాదుసిమలన్

గఱవులు వచ్చి కాపురముగైకొనుటన్ గఱవయ్యె సర్వమున్

గఱవులు మాత్రమున్ గఱవుగనక మేపగు నెల్లజీవులున్

గఱవగు వేళ నేరినవిశ్వాసిలఁజేయునొ జూడగాఁవలెన్ 649

క. గరువులఁ దిష్ఠలు గుదురవు

గరువుల నిష్ఠలును సున్నగదః జన్నంబె

వ్వరు సల్ప కునికి సురలకుఁ

గఱవయ్యెనుదిండి నోరుకాయలుగాచెన్

651

క. ఇలవేల్పులు గుడివేల్పులు

జననై వేద్యములు లేకశంకటపడుచున్

శిలలున్ దారువు లగుటనొ

చరియింపరు తారుగల్గిస్తానము లందున్

652

సీ. సలిలంబు లింకఁగార్జలచరమ్ములకొక

సంఘమారణములుకసంభవించె

కసవుగింజలు లేనికతమున నవి దిను

జంతుజాలము లెల్లకసమసిపోయెఁ

దినమాంస మలవడకమిని పలలాహార

జీవసంతతులు నశించిపోయెఁ

గొల్వ నెవ్వరులేకకగుళ్ళు దేవుళ్ళును

రాళ్ళు రప్పలును జిత్రలేళ్ళు నయ్యె

గీ. భూములెల్లను గాడులై శ్రీబుగ్గియయ్యె

మడుగు లెల్లను దెగ కాలితమఁటలయ్యె

- గొప్ప నదులింకఁ బాటిబల్కతిప్పలయ్యె
చెప్పఁగా నెవ్వఁడొప్పుమాశ్రితిప్పలెల్ల 653
- ఉ. చండమయాఖభానుపరుశ్శప్రకటాయుతఘర్మభీష్మమా
యెండకు బీటలువాటియిలకయింగలమున్ బొగయున్ వెలార్చుమా
ర్తాండుని వేడికోర్వ కురశ్గాదిపుకోటల మీఁది యూర్పులు
ద్దండగతిన్ విదారణపశ్చదంబుల వెల్వడి రేఁగుచుండఁగన్ 654
- ఆ. ఋతువు లారు నై నశ్శ్రగ్మహేమంతముత్
రెండు నొకటి విడిచియొకటి వచ్చి
యుడుకు నొకటిఁగూర్చువడఁకు నొక్కటి గూర్చు
వెట్టి చలియుఁగూడశ్వెతలఁ బెట్టు 655
- క. పలుపలుకులేల? దీనుల
మలబ్ధశరణులము నీదుశ్చనండ వసింపన్
గలవారము కాదనకుము
గలవారలు గాక యొరులుశ్చగావంగలరే? 656
- క. అని విన్నవింప గౌతమ
ముని యింతఁగ నుడువనేలకమునులకు దీనా
వనమునకు మించు ధర్మ
మ్మును గలదే యనివచించిశ్చమోదము నించెన్ 657
- వ. మఱియు నాయతిథిసత్కారనిపుణుండు
క. నాకుఁ గలయదియు మీరుం
గైకొని నన్నుం గృతార్థుశ్చగా నొనరిచి మీ
మీకష్టమ్ముల నేమరి
నాకడ నివసింపఁ బంతుశ్చనాకోర్కులిఁకన్ 659
- క. అని వచియించిన వారలు
వనటలు దీరినవి వోలెశ్చబరమానందం
బునుగనిరి వారలెల్లరు
చనుఁగద యిక్కట్టు లొక్కశ్చచల్లని మాటన్
- మ. ధనధాన్యంబులు వస్త్రముల్ దిలలునుంశ్చదైలంబులున్ గంధమున్
ఘనసారమ్ములు దమ్ములమ్ములును మేళల్కస్తూరి మున్నెనవా

నిని నెవ్వం దెదిగోరు దానిని రవంశతెన్ లోటులేకుండ న
టు నిరాబారి యొసంగె వానికిక నీశ్శున్ గల్గునే యెయ్యెడన్
స. వ్యాధిచేగృశియించుశ్శవారి నారసి భిష

జ్జుణులను బిల్పించిశ్శమాన్యేవ్యాధి
సంస్కారహీనులౌశ్శజనముల గనుగొని
యలఘుసంస్కారవంశతుల నొనర్చె
చిటుపాపలకు బాలుశ్శవరియించి వారింటి
ముంగిటి ధేనువుశ్శహ్వాని నిలిపె
శయ్యసౌఖ్యము కోరుశ్శసరసాత్ములకుఁ బట్టు
డిండ్రతో బలుపులున్ శ్శతెలిసియిచ్చె

తె. భక్ష్యభోజ్యమ్ము లెన్నేనిశ్శపంచిపెట్టె
నృత్యగానాదిముదములన్ శ్శనియతిఁగూర్చె
గౌతముని వంటి దాత యెశ్శక్కాలమందుఁ
గలుగఁడని చెప్పవచ్చు లోశ్శకమ్ములందు.

662

క. చిరకాల మిట్లు లరిగిన
వరవాక్యార్థము లొనర్పఁశ్శబరిషత్తొకటిన్
దరతమథావము లెంచఁగ
సురసభఁబురుడించు దానిశ్శశుచిమతి గూర్చెన్

663

ఉ. పండితులెల్ల రందు శ్రుతిశ్శవాక్యములన్ వివరించి చెప్పఁగా
దండిగ నందు నున్కిగనుశ్శధన్యుల నన్యముదంబు లొందఁగా
మండనమౌచు దత్సభకుశ్శమాన్యుఁడు గౌతమమౌని నాదుఁడై
యుండగ మొండిగోవొకటిశ్శయొద్దకు రా సమకట్టు నుద్ధతిన్ 664

క. వాలముద్రిప్పుచు నిటునటు
నోలగముం జొరఁగదానిశ్శనొగిమరలింపం
గేలనొక పూతిగొని ముని

665

లీలకునై గొట్టునట్లుశ్శలే ప్రహరించెన్
క. గ్రక్కున నది మరణించిన
ముక్కున వ్రేలుంచుకొనుచుశ్శబుధపరిష త్తా

చక్కిగని నీవు పాపుడ

వుక్కిపుడ వటంచు బల్కితరుత్కంఠములన్

666

చ. కరుణ యొకింత లేని బలుకట్టిడివై గద గొట్టినాడ వీ
సురిభిని జచ్చె దాన నిదిశుద్ధుడవీవెటుకాదు నిన్ను దు
ర్భర దురితమ్ము చుట్టికొనెబ్రహ్మపవిత్రత లంతరించె నో
పరిషదకార్యశాసనముకపాతక గౌతమ యంచు వారనన్

667

ఎ. గౌతముడు కోపారుణనయనచణుండగుచు నిట్ల నియె.

668

క. నన్నును నాశీలంబును

మున్నేమెఱిగియును తోషకమున్ నాతలపై

గ్రన్ననఁ బెట్టితిరిది నే

మన్నింపగఁదగిన దురితశ్రమా! మందమతుల్

669

ఉ. చీపురుపుల్లఁగొట్టిననుశ్రీవముఁ బాయునె గోవు నాపయిన్
బాపము పెట్ట నెంచి యిటుకపల్కితి రంతియ కాక దానికిన్
శాపము సొంతమౌట నటుశ్రవచ్చె రహస్యమిటుండ మీరు న
న్నీపగిదిన్ నృశంసుడనియెన్నుట మీకును సాహసంబయౌ

క. పిన్నని పెద్దని యెంచక

నన్నవమానించు మీకుశనాకున్ మోమో

టన్నది యేలాయిత మీ

కు న్నేశాపంబు నిడుదుశ్రగొనుఁడి దీనిన్

671

చ. విదిశచరిత్రులందు నొకశ్రవేశ నొకానొక తోషమున్నటుల్
మదికిని తోచినంతనె విశమర్శ నొనర్చక పామరున్ బలెన్
గదిసి యధేష్టవృత్తి బలుకకం జనరాదు యదార్థ మెట్టిదో
పదిలముగాఁగ జేరితెలుపన్ గదె యంచును వేడఁగావలెన్

మ. కలశాస్త్రంబుల నెల్ల జూచిన జగత్కళ్యాణవృత్తాన్వితుల్
కలనై నన్ దురిత మ్మొనర్పరని వశక్కాణింతు విద్వాంసు తె
వ్వలనై నన్ దొసగొండు వారియెడఁగనప్పట్టంగ నద్దాన ముం
గల నారోపణముం బొనర్పఁదగ దెక్కాలంబునంగంచుఁడి

క. ఉత్తములగు వారలను బ్రీ
మత్తులగుచు నిందనెయుశ్రమందులరగు మీ
కిత్తున్ శాపం బొక్కటి
నిత్తురి మీవంటి వారిశక్తిక బుద్ధియగున్

674

స. శివపూజ లొనరింపఁజేతు లాడకయుండు
శివకథల్ వీనులుకచెలఁగి వినవు
శివమూర్తి ధ్యానింపఁజిత్తు మొప్పుదు శివ
గాధలు వల్క నాశ్చరుచి గనదు
శివమందిరమును దశర్శింపఁ గాఢేగవు
శివరూపుఁ జూడఁ గత్తనవకు రోత
శివభక్తుఁ బూజింపఁగ నవు ననిష్టము శివ
తీర్థమ్ములకుఁ బోవఁగ దీర దెపుడు

గీ. శివుని నామంబు జపియింపఁజిహ్వాచేదు
శివునిమాహాత్మ్యములు వల్కుకచెట్టగ్రమ్మి
శివున కర్పించి దానముశ్రేయకుందు
శివుని సంరర్చములును నింశ్రవవు ముదమ్ము

675

ఉ. అక్షయసంపదల్ గలుగఁగనంగమునన్ బలుబూదిఁ బూసి రు
ద్రాక్షములన్ ధరించి నిటకలాక్షిని మందిరమందుఁ జేరి ప్ర
త్యక్షముగా హరాకృతినిక నారయు భాగ్యము కల్గకుండు నే
దక్షిణదైవ శపించితినిశ్రతప్పదు మీకిది సర్వభంగులన్ 676

మ. కరమున్ నిత్యము కాక్రియల్ నెరపఁగాశ్రగామ్యంబు వర్జింపఁగా
వరశాంత్యాదిగుణమ్ము లిమ్ముగను సంకపాదింపఁగా జ్ఞానవి
స్ఫురితాధ్వంబుల సంచరింపఁగ జపంకబుల్ సల్పఁగా వేదపా
ఠరుచుల్ స్వకరణంబొనర్పఁగ నకుంశ్రతద్వేషమున్ గాంచుడి 677

ఉ. వేదములన్ దదంగముల శ్రవణశ్రుతిదానములందు యజ్ఞసం
పాదనమందు యోగముఖపావనోదీక్షలయందుఁ బాపవి
చ్ఛేదమునందు బల్నిగమశీర్షములం దితిహాసకప్రమగా
ధాదులయందు మీమనముశ్రలంటక యుండెడుగాత మెప్పుడున్ 678

చ. అనలుఁడు సాక్షిగాఁబరిణయమ్మగు కొమ్మకుఁప్రీతి గూర్ప న
 న్యునికిని దారమింప మదిశనువ్విశులూరకయుండ బుణ్యతీ
 ర్ధనిచయనేవసల్పఁగ నుశదారులఁగూడి మనంగ మీమనం
 బనిశము నేవగించి బహుశపద్ధతులన్ మిము నేచుగావుతన్ 679

ఉ. వెన్నుఁడు మున్నుగాఁగలుగుశవేల్పుగముల్ శివుకన్న నెక్కుడై
 మన్నన కెక్కు నన్న భ్రమశ్రమానక మీకగుఁగాక సంతతం
 బెన్నుచు శంఖచక్రగదశరీడ్యము లంచును వానిమేనిపైఁ
 జెన్నగు ముద్రవేట్టుక యిశసి చరియింపుఁడు దాసదాసులై 680

మ. మఱియున్ వర్తుల మర్థచంద్రసఖమున్ శమత్తాకునాకారమున్
 గిరిజానాయకశూలరూపమునునై శనేతైన చిహ్నంబులన్
 గురువిశ్వాసముతోడ మీరు నుదుటన్ శగుత్పాత్ములై నిల్పుచున్
 నిరతంబున్ విహరింతుఁగాక యవనిశమీమీప్రదేశమ్ములన్ 681

చ. గదయును శంఖచక్రములుశకంజము పాశము నంకుశమ్ముగ
 ల్వదయిత మున్నుగాఁగలకశశంకములన్ ధరియించి పెద్దకో
 విదులము మేమ యంచు బ్రభవించిన గర్వము తోడ నెప్పుడున్
 జదల స్పృశించునట్లు తెగశసాగుట మీ కలవాటు లయ్యెడున్ 682

క. అతిహీనజాతినామాం
 కితులును దదూపధరనికృష్ణాత్ములునై
 షీతి గలకాలము దిరుగుచు
 మతిమద్దూష్యప్రవృత్తి శమజ్జనులగుఁడి 683

ఉ. తల్లిని దండిసి సోదరులశదారలఁ బుత్రుల బాంధవాళి భా
 సిల్లెడి తీర్థరాజములఁజేవ జెలంగెడి వేదధర్మముల్
 గల్లును మత్స్యమాంసములశగట్టిఁడులై తగనమ్ముకొంచు మీ
 రెల్లరు దుష్టవర్తనులుశహీనులునై చరియింతుఁగాకెటన్ 684

క. వేదానంగికృతబౌ
 ధ్ధాదిమతములన్ గ్రహించిశయాశ్మహాననసం
 వాదకులయి ధర్మైతర
 చోదకులయి యుందుఁగాక శశోచ్యస్థితులన్ 685

అ. పాంచరాత్రదీక్షశ్చ పశుపతిమతమును
 మీకుఁ బ్రయములగుచుకొనఁగలఁగాక
 కడునిష్ప్రమేనకాపాలికాదిద
 ర్శనముమీకు నిష్ప్రసరణియగుత

686

అ. బౌద్ధమతము మఱియుశ్చార్వాకస్థితంబును
 బిట్ట మిమ్ముఁబట్టికవిడువకుండు
 శాంభవంబు వామశ్చక్రకేయమతమును
 స్వకృతదురితఫల మొనంగుఁగాత

687

క. మీరున్ మీసుతులున్ మీ
 దారలు మీవంశజులు యశ్చదాశక్తి మదు
 క్తారమ్యపద్ధతిం జనుఁ
 డెరితిన్ శంభు నెఱుఁగఁగిద్దర మనుచున్

688

మ హరునందున్ హరుధర్మమందునను శ్రద్ధాభావమిట్లయ్యెనె
 ల్లరకున్ దొల్తును దాని దూరముగఁబ్రోతలంగా హరజ్ఞానమే
 పరమోపాయము గాన నీకు సతమునభక్తిన్ దగన్ గొల్వఁడి
 శ్వరపాదార్చనకన్న నెయ్యదిశుభప్రసారంభకం బెన్నఁగన్

689

అ. భూతి దాల్చుటయుఁద్రితపుండ్రధారణమును
 శైవభక్తిమూఁడుశ్చక్రబూని
 దక్షులై యెనర్పకదాక్షిణ్యపతి
 జ్ఞానలక్ష్మి మీకొనంగు నిజము

670

33. పరితత్త్వనామ విచారము

చ. అలఘుమనీషులారఃపరశ్చార్థము శంభుని తత్త్వమౌ గదా
 గలుగుఁ దదీయనామము లశగణ్యములై యిట కల్పితములై
 తెలుపును దానినందు గమనంపుఁడు కొన్నిటి నేనుబల్క ని
 స్తులఫలమందునం గలుగుశ్చదూరమగున్ దురితమ్ము లన్నియున్

క. ఏనామములన్ బేర్కొనఁ
 గా నేమోక్షమ్ముజగతిఁగలవారలకున్

వీనులవిందుగ వినుఁడీ

నేనుడువుదు గురువునొద్ద నేరిచినట్టుల్

672

తె. అవధి సంసారమున కౌటనవధి యనఁగ

నఖిలమునందు నిల్పుటనాది యనఁగ

నన్నిటినినాహరించుటనత్త యనఁగ

గేయమగు శైవతత్త్వాభిరధేయములయి

673

సీ. అదృతుండాధారుఁడంతకార్యు నహ

మర్దుండు నద్వైతుఁడప్రమేయుఁ

డవ్యక్తుఁ డనశనుఁడంధకరిపు ఁడహి

ర్బుధ్న్యం డతిప్రభుశ్రమూర్తి యమలుఁ

డతులసాధనుఁ డాత్ముఁడానందుఁ డాయత

నుం డనుభూతి యశ్రీఖండరసము

నీశ్వరుం డీశానుఁడీశుం డుమావరుఁ

డుగ్రుం డుమాప్రియుఁడుడుపమాని

గీ. కాలగళుఁడు కపర్ది కశపాలి కాలఁ

కాలుఁ డుపపంజరుండునుశ్రగాలకూట

ధరుఁడు కృత్స్నండునుం గిరారతపతి కోమ

లుండు కామారియును గేవశలుం డనంగ

674

తె. గిరిశుఁడు గణేశుఁడును జంద్రధరుఁడు జన్మ

కారణుడు జన్మమరణాదిశ్రద్ధారుఁడును జ

గత్ప్రభూత్తముఁడుం జగత్కర్త యనఁగ

శైవనామంబులై కొన్నిశజరుగు జగతి

675

తె. తత్త్వవిద్యాగరిష్ఠుండుశతత్త్వగురుఁడు

త్రిపురహరుఁడు త్రిశూలుండుశ్రీనయనుండు

దహరుఁడున్ దక్షయజ్ఞవిశ్వాంసకర్త

ధామవర్జితుఁడును బరంధాముఁడనఁగ

676

తె. ధాతయన ధారయిత యనశ్రద్ధప్త యనఁగ

దేవుఁడనఁ బరదేవతశ్రద్ధివ్యఁ డనఁగ

తే. దేవదేవుం డనంగనుశద్యశి యనంగ
మహితశివునకుఁ గొన్నినాశమములుగలవు
నిత్యుడును నిర్గుణుండును నిర్భయుడు ని
రామయుండు నిరంజనశ్రీమయుండు
నిశ్చలుండు నిత్యానందశ్రీనిపుణమూర్తి
యనఁగ నభిదేయములు కొన్నితయభవున కగు

677

678

సి. పశుపతియును బతికపరమాత్ముడు పరుడు
ప్రభువు ప్రశాంతుండురపాలకుండు
పవమానుడును బ్రజాపతి పరాత్పరుడును
పాలాక్షుడు పినాకరపాణి పాప
నాశనుండు పురాతనముని పాశహరుండు
ప్రాణుండు పార్వతీప్రాణవిభుడు
పుణ్యుడు పురుషుండుశూరుండునుం బ్రహ్మ
శుండు పాశముఁ బ్రధిరతుండు ననఁగ

తే. భవుడు భూతేశుడును బ్రహ్మభవవిరోధి
భీమదేవుడు నాదిమశబ్దకుండు
ననఁగ బహునామములు గలశ్రవును హరునకు
భువనపతి భూతపతియునుభోక్త భోజి

679

సి. మహిత మహాదేవశమోని మహర్షి మ
హాత్మ మహామాయీకాబిధలును
ముక్త ముకుందేశ్వముక్తి మహాగ్రీస
మధురస్వరాధినాశమములు పెక్కు
మృదుఁ డవ్రమేయుడుమేరుధరుండును
మూలకారణుడునుశ్రమోచకుండు
మూలగురుండునుశ్రమూలాయతనమును
మూలధనంబునుశ్రముక్తి దాత

తే. వ్యోమకేశ మహాదేవశ్రవామదేవ
వహ్నిరేతో విరూపాక్షశ్రవరవితరణ

విశ్వరూప వినాయకశవేదవేద్య

సంజలైల్ల ను దగు శివశసంజ లగుచు

680

తె. విశ్వవేష విశాలాక్షరవిశ్వభర్త

విశ్వకృద్విశ్వవిద్విజ్ఞశ్రవిగతకామ

వేదవేదాంతవాస్తవశవి ద్వృషాంకి

విమలవైశ్వానరాఖ్యశ్రలవెలయు హరుఁడు

681

తె. శంభుఁడున్ శర్వుఁడు శివుండుశంకరుండు

శంకుఁడున్ శిపివిష్టుఁడుశాస్త్రయోని

శూలి శ్రీకంతుఁడను పేరుశలోలిఁ బరమ

శివునకును వాచకమ్ములైశ్చెల్లు నెపుడు

682

సె. సత్పదార్థము సాక్షీశసర్వజ్ఞఁడున్ స్రష్ట

సర్వవినాశుఁడుశ్రీసర్వనిధియు

సత్యుండు శుభుఁడు సంశసారవర్జితుఁడును

సర్వేశ్వరుండునుశసర్వసముఁడు

స్వప్రకాశుండు సశబా నాథుఁడున్ సభా

పతియు స్వయంప్రభాశబాసురుండు

సర్వసాధకుఁడునుశస్వగతుఁడు స్థాణుండు

స్వానుభవుఁడు సుఖాశసినఘనుఁడు

తె. సీమ సభ్యుండు స్తుత్యుండునేతుమూర్తి

సకలమునకు నధిష్ఠానశ్రవణుఁడు సుధియు

సంస్మృతివిమోక్షకుండు సంశసారవేద్యుఁ

డనఁగ వాసికి నెక్కు వాశ్రమార్థజాని

683

తె. సత్యవస్తువు సంసారశసారభేష

జన్ము సకలార్థసారమ్ముశసర్వగృహము

స్వప్రతిష్ఠితమ్మునుసతతప్రభావ

మను సమాఖ్యలు చెలఁగు షాశ్రలాక్షనకును

684

క. సకలైశ్వర్యప్రదజప

వికరమ్ములకున్ బ్రధానశనియతిఁ దలిర్చున్

ప్రకటహకారము గావున

నకలంకాభిఖ్య భవునకగునుదెలియుఁడీ

685

వ. హంఘట్ శబ్దములు నభవుం దెలుపుపలుకులు. హరిమురజిన్నా
రాయణవాసుదేవాధిశబ్దములు విష్ణునందు యౌగికములు, వానివలెఁగాక
నభవునందుఁబూర్వోక్తములగు నవధిప్రభృతి నామములు రూఢియగు
చున్నవి. అరయక ప్రసిద్ధి కన్న సముదాయప్రసిద్ధి బలవత్తరము.
కావున నవి సర్వదా స్మరింపుఁడు.

686

క. శివవాచకశబ్దంబుల

నెవఁడేనియు విడిచి యితరశ్రమేద నేవింపం

గ విముక్తి లేదు కృమము

క్తివిశేషము లొదవు వారీశ్రీకిన్ మునులారా!

6 7

తే. అవధి గలక పరమాత్మశ్రవణం వచ్చు

నవధిలేక సుఖంబులనందవచ్చు

ముఖ్యవాచకముల శర్వుశ్రమూర్తి పేరు

కొన్నమాత్రాన భక్తులశ్రున్ సతంబు

688

మ. సతతానందసుఖస్వరూపమున నీశానుండు కల్పించె నా
మతతిన్ మాయ సహాయజేసికొని యీమాడ్కిన్ దగన్ దొల్త ని
శ్చితమిట్లయ్యును గొన్ని నామములకేతసిద్ధించు ముఖ్యత్వ మ
గతి సంకల్పము నీశ్వరుండు తొలుతన్ గావింప నీనాఁడునున్

తే. ముఖ్యశబ్దాలతో జపశ్రమన్ బొనర్చు

వారి నాలుక మీదనుశ్రగారితోడి

శంకరుఁడు తాండవించునుశ్రవరగ వార

లభవసాయుజ్యమొందుదుశ్రరాక్షణంబ

690

ఉ. ఏనరుఁడై నఁ బాపమొక్కయింతయుఁ బాయకయుండు నాతఁడీ

శానశివాదినామములచక్కఁగ నోట వచింపకూరకే

పూనును క్రోధమయ్యెడలఁబోవును వాడధమాధమాధమా

జ్ఞానపిపీలికాదిబహుజన్మములం దగఁ గిందు క్రిందుగన్ 691

మ. పలుపల్కుల్ పచరింప నేల శివసాంత్రిబభ్యాతనామాదు లి
 మ్ములఁ తామై ప్రకటించు వాచ్యమగు శంభున్ వారిజాక్షిది సం
 జ్ఞలు తెల్పున్ మధుసూదనాదుల శివాశ్శ్లాధూర్వహత్యాధ్యస
 ల్లి లిశాఖండరనై కబోధల వరాశలబ్ధప్రవాహంబుచే 692

చ. అలఘుమునీంద్రులార భవత్సాంబశివాదిమహాభిధానసం
 కలితజప మ్మొనర్పఁగ సుశఖమ్ముగ మాన్పగవచ్చు మీకమం
 గలములు గానఁదజ్జపముశ్శ్లగై కొని యింతటినుండి మీరు ని
 శ్చలమతులై శివార్చనలుశసల్పుఁ డనన్యముదాంతరంగులై 693

34. మహాదేవప్రసాద కారణనిరూపణము

చ. పలికెద నిష్పదేను గురుశపాదుల యొద్దకు శిష్యుఁడేఁగి యు
 జ్వలతరభక్తి తోడ గురుశపాదము వట్టుట సంప్రదాయసం
 కలితముగాఁగ దానఁగరకంతకృపామయసత్కటాక్షముల్
 గలుగును ముక్తి యాపిదపఁశ్రేగలును భక్త జనాశితలైడన్ 694

వ. అంతెవాసి పురాంతకసమాను గురు నన్వేషింపవలె నది యెట్లం
 దురేని వినుండు.

తే. సత్యమస్తే యమున్ దయాశసరణి మున్ను
 గాఁగలుగు సర్వధర్మముల్ శ్రగలుగువాని
 కామమదలోభమోహాదిశ్రగాఁగలట్టి
 దురుణంబులు లేనట్టిశ్రద్ధాడవాని 696

క. కారుణీకొత్త ముఁడన నే
 పారు మహామహాని శిష్యుశలాదృతిఁ జేరం
 గోరికలు గలుగవానిం
 జారుచరిత మొప్పువానిశసారతరాత్మున్ 697

తే. దేశదేశమ్ము లెల్లనుశ్చదిరిగి తిరిగి
 వెదుకవలసిన తావులశ్చవెదకివెదకి
 పేద పెన్నిధి గనునట్టిశ్చవిధము తోడ
 గాంచి సంతోషమును గాంచిశ్చకడఁకతోడ. 698

తే. చందనాగరుమృగమదనరసగంధ
సారకాశ్మీరముల భక్తి శసహితఁడగుచు
నర్పణము నేసి శక్తికి నలవి యైన
కాంచనము దెచ్చి గురున కఠిన్పించి యవల

683

తే. దండి నతిజేసి పలుసార్లు తగిన శ్రద్ధ
గురుపదంబులఁ దలఁబెట్టుకొని మహాత్మా
బ్రహ్మమును దెల్పుమంచునుకట్రార్దనమ్ము
సలుపఁగావలె శిష్యుండు వలనెఱింగి

700

వ. గురువరుం డయ్యెడ నిర్జనమును నిర్భయమును సమస్తలమును
నైన నొక ప్రదేశమును విఠోకించి దాని గోమయమున శుద్ధి యొనర్చి
పూవులం బూజించి దీపధూపపూర్ణ కుంభాదులచే నలంకరించి తోరణ
ములు గట్టించి యచ్చట నొక్కచో విశుద్ధమైన తండులములతో నొక
మండలము నిర్మించి యందు శిష్యునా నుం జేయవలె నట్టియెడ శిష్యుం
డిరుకరమ్ములు దోయిలించి పట్టి శివానందసంధానమానసుండయి యుండ
వలయును. తత్సమయమ్మున నాత్మభిన్నముగాఁ గన్పట్టి నాత్మాభిన్నుం
గాఁ జింతించి తాను జపంబొనర్చి శిష్యునకు గ్రంథిచ్ఛేదన నామకసం
స్కారంబు తీర్పవలె నయ్యదనున నద్వయామయుండు స్వాత్మభూత
యయిన పరాశక్తి శిష్యునందుఁ బ్రవేశపెట్టవలెఁ దచ్చక్తి మాహాత్మ్య
మ్మున మాయ భస్మిపటల మగును. శిష్యునకు స్వకీయాంగమే తాననెడి
బుద్ధి పూర్ణముగా నడలును. శిష్యుఁడనంతరము శరీరపాతంబైన వెను
కకుఁ దిరిగి తనువొందఁడు, వాని జ్ఞానముపనిషద్వాక్యజ్ఞానము మాత్ర
మయి యున్నది. గురుప్రసాదకామి నిత్యము గురు నారాధింపవలెను.
మద్గురువరులకు సాక్షాత్పంకరుండీ సంప్రదాయక్రమ మెఱింగించిన
దానిని మీకిప్పుడు నుడివినఁడను.

701

35. సంప్రదాయ పరంపరాకథనము

తే. గురుపరంపర నిపుడు వాకొనెడివాఁడ
దాని నెఱిగి ద్విజశ్రేష్ఠుఁడౌను గురుఁడు

తత్పరంపర నెఱుగకత్తనకుఁగలు
విద్యయును సత్ఫలంబిచ్చిత్ పెంపుగనదు.

702

ఉ. ఎవ్వఁడు సర్వభూతములశ్రీకీర్త్యుడై తనరారుచుండువాఁ
డెవ్వఁడు సర్వవిద్యలకశ్రీధీశుఁడనంజెలువొందుచుండువాఁ
డవ్విభుఁ డాపరాశివుఁడశ్రీయాదిగురుండని మీరెఱుంగుఁడి
యవ్విమలాత్ముఁ గన్నమరిత్రయాదిమదేశికుఁడన్యుఁడెవ్వఁడో . 03

ఉ. వానికి శిష్యుడై పరగిత్వారిజనాభుఁడు సుప్రసిద్ధవి
జ్ఞానమహాసాముద్రమయిత్రసర్వమెఱింగినప్రోడయౌను ద
ధీనిదిపాదపద్మములుశ్రీతేకువ బత్తిని గొల్చి పద్మజుం
డౌను గురూత్తముండు సకలలాదివుఁడున్ వరబోధమూర్తి యున్

తే. బ్రహ్మసన్నిధి సద్విద్యఁబడసి యా స
నత్కుమారుండు ధీరుఁడతనంగఁజాలెఁ
జెలఁగి శ్రుతవేదనుండయిత్రవెలయునట్టి
యతని సర్వజ్ఞుఁ డని పిల్తురఖిలబుధులు

705

ఉ. వ్యాసమునీంద్రుఁ డాఘనునిశ్భక్తిని గొల్చి సమస్త వేదవి
ద్యాసమితిం బురాణరచనాలఘుదక్షకనిత్యతత్వ మ
భ్యాసము నేసి లోకవిహితాదరబుద్ధి జెలంగి సద్యశో
భాసురుఁడై సమస్తబుధశ్రవణిరోమణి మాలయై తగున్

706

ఉ. ఏనును వానిపాదయుగళమెంతయు భక్తి భజించి యింతయై
మీనడుచక్కి తావుగనిత్రమీహృదయమ్ముగొనంగఁజాలి వి
జ్ఞానఫలోదయమ్ముగనునత్కథ లీగతిఁ బల్కు దక్షతన్
బూని చరింతు వ్యాసమునిశ్రవోలు గురుల్ లభియింపరెందునన్

చ. తెలియుఁడు నెవచించు గురుశ్రదేవపరంపర నిట్లు తద్గురూ
జ్వలతరనామధేయములశ్రీసారెకు సారెకునుం బఠించి వి
ద్యలఁ గయికొందు రేని యవిశ్రతప్పక మిక్కిలి వీర్యవంతమై
ఫలము లొసంగఁజాలు గురుశ్రపాదమహామహిమంబు లిట్టివో

మ. అలఘుల్ మీరలు భక్తి యుక్తులయి వేదాంతప్రసిద్ధోక్త సూ
క్తులఁ బాటించి ఋజుప్రవర్తనములంశదున్ జెల్మి నాలించి యి

స్. మ్ముల నాచార్యుల విశ్వసించి విలసన్ మోహంబుధిన్ వ్రచ్చి వె
న్నల సుజ్ఞానమయంబులన్ గొనుడువిన్నాణంబుదీపింపఁగన్
ఆకస మ్మిరువేతులారఁ గోరికఁబట్టి

యాకలి దీర్చెడికపోకడలకు
నిసుక గంపెడు తెచ్చిరవిసువక తెలము
తిలలు లేకయె తీయకతీరులకును
బందనొక్కని యాధరపతిఁజేసి పగతుర
మగఁటిమిమై గెల్పురతెగువలకును
బురుషకారము మానితీయరిది సంపదలకై
నింగి కనుంగొనుననేలులకును

తే. వెకలి పై కార్యభారమువెనుకఁబెట్టి
జయము కాంక్షించు వెంగలిసరణులకును
గురుపరంపర తెలుఁగనితగురుని యొద్ద
విద్యనేర్చుట సరివచ్చుతవిబుధులారః

710

తే. దేశికపరంపరాహీనర దేశికుండొ
సంగు విద్యయు నరకవ్యాసమున కగును
గురుపరంపర నెఱిగినకొవిదుండు
మెచ్చి యిడు విద్య మోక్షంపుతలచ్చి నిచ్చు.

711

అ. ఆత్మగోత్రబుఘలకాదిని గేల్మోడ్చి
పిదప తనదు గురునితపెద్ద శ్రద్ధఁ
గొలువవలయు నతులఁగగూరిచి గురుగురుఁ
గూడ నంజలిచ్చితకొలువవలయు.

712

తే. విఘ్నపతిని గుమారునిన్ విష్ణు విధిని
విమలవిద్యాస్వరూపిణీనమరవరుల
నెల్ల ధ్యానించి విజ్ఞానమేదను గోరి
యుండవలె గురునొద్ద శ్రేష్ఠుండు గడఁక.

713

చ. పరతరశిష్యచిత్త పరికపాక మెఱుంగుచు దేశికుండు త
త్తరతమభావసంపదకుఁడగ విధంబున నెంచి జ్ఞానమున్

- గరముపదేశ మీయవలెఁగాని యధేచ్ఛను శిష్యచిత్త వి
స్ఫురణ మెఱుంగకుండ నొకశబ్దోధమైనర్పఁగఁ గూడదెయ్యెడన్.
- ఉ. మోహపరీతచిత్తు న కశమోఘసుబోధమొనర్చుటల్ గురు
ద్రోహమొనర్చుటల్ దురితశ్రదూరనయాధ్యయనైకగర్వని
ర్వాహకుఁడౌటలున్ సతముశ్రఫాలవిలోచను నంతవాని సం
దేహము లేక నారకగతీన్బడఁద్రోయు నిజమ్ము నమ్ముఁడీ!
- మ. ఒకయేఁడైనను సన్నిధిన్ నిలిపి శిశుమ్యన్యోగ్యతాయోగ్యతా
త్మకసంశోధన మాచరించి యవలన్శ్రధర్మాత్ముగా నెంచుచో
సకలాఘంబులఁ దోలఁజాలు ఘనమోక్షజ్ఞానమీయంగ దే
శికవర్చ్యుండు మదిం దలంప నుభయశ్రేయంబు తొప్పారెడున్.
- క. గురుసంప్రదాయహీనం
బురువిద్యయ యైనజగతిశనౌప్పదు వినుఁడీ!
ధర నది యవిద్య యౌనని
రరిషట్కజయమ్ము గొన్నశయాశ్చ్యోత్తంసుల్ 717
- క. గురుపారంపర్యజ్ఞా
నరుచిరసద్విద్య గుణసశనాథంబగు ను
ర్వర వీర్యవత్తరమ్ముగు
గురుపారంపర్య మెఱిఁగిశకొనవలె విద్యన్ 718
- చ. తలపఁగ సంప్రదాయసహితమ్ముగ విద్య గ్రహించిరేని ని
ర్మలతరబోధ మొప్పి సుకశరంబగు సఁస్కృతిపాశఖండనం
బులునగు నంచుఁ బ్రాజ్ఞులగుశ్రువారుషు లెల్లరు సంప్రదాయసం
కలితముగా గ్రహింతు రెటశ్రజ్ఞానము సద్గురుపాదసేవ్యమై 719
- క. ఉపయమమునకున్ గోత్రం
బుపకారమొనర్చునట్టుశలొప్పుగ నయవా
ర్గ పరంపర జ్ఞానమ్మున
కుపకార మొనర్చుఁ గానఁగొనవలె దానిన్ 720
- మ. అరయన్ వేదములందు విశ్రుతము విశద్యాసంప్రదాయార్థవి
సంగణంబొందు సుసంప్రదాయముల సద్బోధార్థసిద్ధ్యర్థమై

- గురుపారంపరి శిష్యుఁడాదరమునన్ గొన్నంగదాజ్ఞానసం
భరింతంబౌ బలువిద్య తీవకుఁబువుల్ శమవ్వమ్ములై నట్లుగన్ 721
- మ. గురుసంధానము తోడ విద్యలను గైకొన్నన్ మహాదేవుఁడా
త్కరతిన్ శిష్యుల కిచ్చి ప్రోచును సదాశతచ్ఛాన్యమా వేదనో
త్కరముల్ సంతతమున్ బిశాచగణబాధల్ గూర్చి శిష్యాశినిన్
నిరతాసౌఖ్యపలంబొసంగు నిటులే నిక్కమ్ము ముమ్మాటికిన్ 722
- ఉ. దేశిఁ సంప్రదాయ ముపశ దేశమొనర్పక విద్యనియఁ ద
ద్దేశికదేశికత్వములశతీరు చెడున్ భవబంధపాశముల్
నాశము నొందఁజాలవు ప్రశ్నాశమునుంగను బుద్ధి శుద్ధియున్
లేశమునున్ సుఖం బొదవననేరదు శిష్యజనాశి కెయ్యెడన్ 723
- చ. పరమముదంబు నొందరునుశ్చిహ్మాపరంబును గంచరెంతయున్
దురితచయమ్ములన్ గడకుఁగోలఁగఁ జాలరు సంప్రదాయబం
ధురములు కానివిద్వేద్యులశ్చనున్ గ్రహియించినయట్టి వారలె
త్తటి గురుసంప్రదాయరహితమ్ముల విద్యల నొంద మానుఁడి
- క. ఏమీకున్ బల్కెద స
ద్యోముక్తి కరంబు శ్రుతిచర్యోక్తిస్ఫురితం
బేమనుజులకును సుకరం
బై మాన్యతఁగను వ్రతంబునార్యులు వినుఁడి: 725
- క. ఇందుకుఁ గల దితిహాస మ
మందశ్రద్ధన్ వినుం డుశ్చమారమణికిఁ గన్
విందె దర్శన మిడి నుడి
వెందగఁ దద్గద హరుఁడుశ్చవినిపింతు నిటన్ 726
- క. తా విజ్ఞానాకృతీయయి
భావితసకలార్థదానశ్రవరకృతదీక్ష
పావన యయి భగవతి యయి
గ్రావసుతామూర్తి వెలయుఁగద లోకాశిన్. 727
- వ. అట్లయ్యు.

సి. బ్రహ్మ మొదలు కీటశ్చర్యంతమును సమ
 స్థితః దనరారెడిశదేవదేవుః
 బిడునాలులోకాలుశపాలింపఁగాఁగలు
 దక్షత నొప్పారుశదైవతమ్ము
 సచ్చిదానందలశ్చక్షణలక్ష్యమూర్తియై
 విబుధులఁ బ్రోచెడిశవేల్పుమిన్న
 నద్వితీయప్రకాశకై కస్ఫురత్తేజ
 మై యలరారెడునట్టిదిట్ట

తే. నొరులవలెఁగాక నిజసహజోజ్జ్వలప్ర
 భాప్రభావంబు వీడనిశ్చరమతత్త్వ
 నఖిలదిక్పార్శ్వ నానందుశ్చనమితసత్కృ
 పాకటాక్షినిగనె జిగుశ్చరాకుబోణి

729

క. గుణమూర్తి భావనీయుని
 గుణాతిరిక్తు గురువరునిశ్చగుహ్యతమ్మున్ దాఁ
 బ్రణమిల్లి భక్తి మెయి నై
 పుణి మీరఁగఁ బలికె నిట్టుశ్చపౌలుపుల్ గులుకన్

730

తే. దేవదేవ జగన్నాథశ్చ సేవనీయ
 సకలవిపదార్తిహరణదీశశ్చైవశస్త్రః
 సులభముగ ముక్తి యొదవెడిశ్చొప్పు చెప్పి
 నాకు దయసేయు మయ్యదిశ్చలోకహితము

731

క. నీవంటి మగఁడు గలుగన్
 నావంటిది మగువ గల్గిననుగద సంసా
 రావధి లోలుట గలుగును
 గావున భవ నాదు దెసనుశ్చగరుణింపఁగదే:

732

క. పతి దైవ మాఁడువారికి
 బతి జ్ఞానం బొసఁగ ముక్తిశ్చపదము కరగతం
 బతులితగురుపదమగుఁ బతి
 సతులకు మోక్షప్రదాతశ్చజగములయందున్.

733

వ. అన విని పరమగురుం డిట్లానతీయందొడంగె. 734

క. మున్నెవ్వరిట్లు ప్రశ్నము
నన్నడిగినయదియు లేదునాచే నెవఁడున్
విన్నదియు లేదు నవలా
కన్నాకా! నీకు వినఁగఁగలిగెన్ వినుమా! 735

త. బాపఁడైనను గడజాతివఁడ యయినఁ
బండితోత్తముఁ డైనఁ బాపండుఁడైన
శ్రీవిరాజితుఁడైన దరిదుఁడైన
బాలుఁడైనను ముదుసలివఁడ యయిన 736

త. అస్తి కుండైన నాస్తి కుండైన చాలఁ
జాలువాఁడైన నించుకఠచాలకుండు
వాఁడయైనను నాఁడుదికయైనఁ గాళ
హస్తి తీర్థము నేవింపఠనందుముక్తి 737

క. పరగన్ దక్షిణ కైలా
సరుచిరనామమున దనరినతక్షేత్రంబై
మురువొందుఁ గాళహస్తి
శ్వరవరపుర మభిలవైభవముల కిరవై. 738

ఉ. దేవతలున్ సురారులునుశ్రీదిక్పతులున్ రవిసోములున్ వృషం
బీవును బిడ్డలిర్వురునుననే నజుఁ డచ్యుతుఁడున్ వసించుటన్
పావనమైన తీర్థమిదిభవ్యసువర్ణముభీస్రవంతికా
నేవితమై మునీంద్రగణననేవితమై యలరారు నిచ్చలున్ 739

క. అచ్చట వత్సరమే వా
క్రుచ్చవిధము తప్పకుండఁగోర్కులు నిండన్
సచ్చరితను వ్రతమొక్కట
నిచ్చ నొనర్పంగ ముక్తియైనఁగు నవఱ్ఱా! 740

వ. ద్వాదశమాసములయందును దత్త న్మాసనామహేతువులైన రిక్కుల
యందు సువర్ణముఖరీతోయములం టోఁగి పగట నోగిర ముజ్జగించి
కాళహస్తి నాధునకుం గేలుమొడ్చి యుచితద్రవ్య మవ్య యాత్మస్వరూపు

తై న యచ్చటిభూదేవుల కొసంగి రాత్రి మాత్రము భుజించుచుండుట
ముక్తిసాధనములలో నుత్తమమైన సాధనము. ఈవ్రతోత్తమ మెల్ల
రకు నాచరణీయమై నిర్వహించుటకు సర్వవిధముల నాతిశయోపేతం
బనుట లోకవిదితము. 741

క. వ్రత మది యిచ్చోటన్ దగఁ
గృతమతియై సల్పువానిశ్శక్తిన్ బ్రహ్మార్థ
ప్రతిపత్తి యొదవుటన్నది
శ్రుతివచనము గైకొనుండుశ్రుచియుతమతులై 742

క. సకలాఘతూలపావక
మకలంకార్థప్రదంబుశ్శనై యాక్షేత్ర
మృక్పితానందపదమ్మున్
వికలాత్ములకైన నిడు పశువిత్తస్థలమా 743

అ. కాశహస్తిప్రభావాదిగరిమమెల్ల
నాయనుగ్రహవశమునన్ శగాకయెట్లు
తెలియవచ్చును జంచరీకలలితాల
కాభిరామాననా! దీనిశనరయు మీవు. 744

కిం. తీరుచుఁ గోరిక లెల్లం
జేరుచు ముక్తిస్థలమ్ముశ్శిరమగు సద్బో
ధారంభహేతువగు ను
మ్మీ రుచిరతరాస్య! క్షేత్రశ్రమిట్టిదెఱుఁగుమీ! 745

తే. బ్రహ్మవిష్ణుమహేశ్వరశ్రవణభృతులకును
భక్తిగలిగినయెడల లభ్యంబటంచు
శ్రుతియ క్షేత్రమహత్వంబుశ్శ్రుతి నొనర్పు
బలభిదాదినమస్కృతశ్రపాదపద్మ! 746

వ. అని చిత్తం బగురొత్తఁ బలికి 747

ఉ. ఈవును నేదలంప నొకరే యనుమాట స్మరించుచున్ మహా
దేవుఁడుమాలతాంగి బలురతీరులఁ గొఱిగిగుచ్చినంత వ

- దేవియు వాని భక్తిఁ బ్రణయతించుచు నర్చనలిచ్చి మెచ్చె న
 ప్పావనశీల లోకహితశబంధురకార్య మొనర్చె నిమ్మొయిన్ 748
- మ. పరమబ్రహ్మపదార్థమున్ గననిజశ్చస్వాంతమ్ములన్ గోరు బ్ర
 హ్మఋషిశ్రేష్ఠులు మీకు నేను మునుపాశ్చర్యాదేవితో శంభుఁడె
 త్తెఱఁగున్ బల్కెనొ దానినంతయును బుర్రుద్దినదోఁచిన ట్లయ్యెడన్
 బరమార్థబు వచించినాఁడఁ గొనుఁడీశవంధన్ ముదం బొప్పఁగన్
- ఉ. తక్కిన వెల్లనున్ విడచితత్క్షణము క్తికరప్రసిద్ధమా
 చక్కియ కాళహస్తి యనిశ్చక్కినెఱింగిన వారలె సదా
 చొక్కి యటన్ వసింపఁదగుశ్చసూరివరేణ్యులు కాళహస్తికిన్
 మిక్కిలి కాంక్షనేయఁదగుశ్చమేదురతత్ఫల మందగాఁదఁగున్ 750
- మ. లలితస్వాంతులు మీరలెందునను కాళలక్షేపముల్ నేయ కు
 జ్వలమాహాత్మ్యవితానసంవిదితభాశ్వత్కాళహస్తిశు నం
 ఘ్రులనే చేరి భజింపుఁడంత నగు మీశకున్ శాశ్వతానందస
 త్యలసత్సంవిదఖండము క్తిపరమాశ్చర్యానంతభవ్యస్థితుల్ 751

37. ముక్త్యుపాయకథనము

- చ. మునివరులారఃచెప్పెదనుశ్చ ముక్తి కుపాయము లెన్నియేనియున్
 దనరును కాళహస్తి సమశ్చధన్యతమాన్యబహుస్థలంబులం
 దు నరుఁడు దోఁగి యీశ్వరునిదోరపుబత్తి భజించెనేని ము
 క్తిని గనవచ్చు నెల్లరకుశ్రద్ధిర్థము లన్నియు నేవనీయమా 752
- వ. నేనును జై మినియు సహాధ్యాయులము గదా! ఒకనాఁడు వేద
 వేదాంతవిశారదుండు స్వనజితనీలనీరదుండు తపఃపూతశరీరస్వచ్ఛాకారా
 లంకారదుండునగు నస్మద్గురుస్వామియైన వేదవ్యాసుని కిడకుం జని
 జై మినిముని దండప్రణామంబులిడి వినయవినమితగాత్మిండై భవరోగ
 భేషజంబగుగురుపాదంబుశిరంబందునఁ బాదుకొలిపి లోకోపకారబుద్ధినను
 సంధించి పరమరహస్యంబునొక్కటి నెఱుఁగఁగోరి మాయానాశకంబయి
 మోక్షప్రదంబగు నొక్కవిధం బుపదేశింపఁగదె యని వేడిన వ్యాస
 మహర్షియు దయాసారంబులు చిలుకు పలుకులతో నిట్లు ప్రతివచనంబు
 నుడివె. 753

- చ. అడిగిన నిట్టిపశ్చిములకనాదృతియై యడగన్వలెన్ ముదం
బడర జగద్ధితార్థమయిత్రయార్యవతంసమః వాసికెక్క నీ
వడిగినపశ్చిమందులకనంతహృదంతరమోహమందితిన్
గడుగడు శ్రద్ధమై వినుముగఢయు నొక్కటి గల్గునందుకై
- ఉ. వేదమయుండు బ్రహ్మయనిరవిశ్రుతుడౌట విధాతృనొద్దకున్
సాదరబుద్ధియై చని మరహాత్మ విముక్తికిఁడ్రోవ జెప్పవే!
నీదరిజేరినాడ ననిరనేవచియింపఁగ నాతఁడంత ల
క్షీదయితాంతికమ్మునకుఁజేరుదమంచు వచించితోడనే 756
- క. నాతో రయ మొప్పారఁగ
నాతనికడ కరిగి ప్రశ్నరమవ్వల నడుగన్
బ్రీతిమెయి మమ్ముఁ గొని య
బాతాఁడు గరళకంఠరపజకు నరిగెన్ 756
- క. మేమందర మట గాంచితి
మామదనాంతకుని భాస్వరాత్మాలోక
క్షేమంకరప్రతిష్ఠా
స్థేమున్ సుగుణాభిరాముర్రేయోధామున్ 757
- క. దనకుఁగల చనవు చేతను
దనుజారి పురారిఁ జేరితత్ప్రశ్నమ్మున్
వినిపించి సమాధాన
మ్మనఘా! నెలవీయు మంచునడిగిన హరుఁడున్ 758
- వ. హరి పరోపకారిగా నెంచి యిట్లుపన్యసింపంగడంగె. 759
- క. నెచ్చెలి నాకడ కీవిట
వచ్చి జగద్ధితముగాఁగఁబలికిన పశ్చం
బుచ్చతరమైన దందుకు
మెచ్చితి నుత్తరము నొసఁగితమెప్పింతు నినున్ 760
- ఉ. అండజరాజవాహ!ప్రియశ్రమారబ్రహ్మోదలసత్పరంపరా
ఖండరసప్రధానబహుశ్రగౌరవభాగ్యములులసిల్లు మత్

- తాండవసత్కళానిపుణతల్ దయివారెడి వ్యాఘ్రపత్తనం
బొండు జగత్ప్రసిద్ధమయితయుండును భక్తజనాతివేష్యమై 761
- ఉ. అచ్చట నాదు నృత్యములనాదట నారసి లెక్క కైదునా
యచ్చరముల్ నెలంగు మహితమాన్వితమంత్రమునన్ సతారమున్
జిచ్చుతురత్వమొప్పు జవత్ సిద్ధిబొనర్చిన యంతవానికిన్
జెచ్చెర మోక్షసంపదలు చేకురుటన్నది వాస్తవంబయ్య 162
- వ. తాదృశపుణ్యక్షేత్రంబులు పెక్కులు గలవు. వానిలో వల్మీకవృద్ధా
చలంబులును. గోపర్వతగోకర్ణములును నాధిగ్రామసోమనాథంబులును
రామేశ్వరభీమేశ్వరంబులును వేదారణ్యశ్వేతారణ్యంబులును గేదారేశ్వర
జయేశ్వరంబులును గుంభఘోణమధ్యార్జునంబులును హాలాస్యవారాణ
స్యాదులు మున్నగునవి ముఖ్యములు వానిలో హాలాస్యప్రభావమ్ము విను
తించెద.
- చ. కలఁదొక బ్రాహ్మణాధముఁడొకకానొకకాలమునందు వానికిన్
గలుగవు చేయనట్టి జెడుకర్ణములున్ దలపొందనట్టి చె
ట్టలు నిరతం బొనర్పఁగ గ్రడంగని యెగ్గులు స్వాపరాధసం
కలితము కాని కాలములు శ్రావ్యము నొల్లని యట్టిగుట్టులున్ 764
- సీ. పాపసంఘమ్ము లేకపట్టుఁ జుట్టున్ ముట్టు
పుణ్యలేకమ్ముల పొంతఁ జనఁడు
తల్లివంటి పతివ్రతన్ బట్టి మోహన
నిర్బంధమున్ జేసి నెగడువాఁడు
తండ్రిపై నూరకకదవిలిన కట్టల్క
గుది. మోదఁ బ్రాణముల్ కవదలె నతఁడు
దయలేక నిర్భయోద్దామయథాకామ
విహరణంబుల నెల్ల శవేశఁదిరుగుఁ
- తే. బేరు చెప్పినయంతనే యూరిబిడ్డ
లెల్ల జడియఁగ జడిపింతుకత్తిదండ్రు
లట్టివానికిఁ బరలోకమన్న దెపుడు
స్వప్నమందై నఁ గనరాదుకరుగు దప్పు 765

పి.

పెదవి మెదిపి నట్టియదునులె వినరాని

బూతులకును బెద్దబుంగ యగును

కారణమ్మునులేక కస్సుబుస్సునుచును

పై బడి కోడిత్రాళిచై బరితెగు

జూదమాడుట సురక్షజొక్కి ద్రావుట రెండు

క్రీడలుగాగ రెక్కొంచు నతడు

తనచేతలకు జనుల్కదన్ను నిందింపగా

విజ్ఞప్తిగుచు వారిశవెక్కిరించు

తే.

పిన్నపెద్దలు తల్లియున్కబిడ్డ లేరు

మంచిచెడ్డలు తోష వొకరించుకై న

వాని సరివచ్చు వాడెందుకనె న లేడు

వానిఁ గన్నమ్మ యెట్టి పాపమ్మెనర్చె.

766

పి.

వేదపాఠం బేలశవెట్టియెత్తి నె? మీకు

నాదుపల్లె యగుశవేద మెపుడు

స్మృతుల తలంపేలశమతి వోయెనే? మీకు

కామినీస్మృతి కన్నశ్రుగలవె స్మృతులు?

నఖిలపురాణేశ్రహాసముల్ పరిహాస

పాత్రమానంబులీకపగిది నెఱుఁగుఁ

డామ్నాయశీర్షంబులమ్మమ్మ తాతల

రుచిలేని సరసాలు రూఢిఁగనుఁడు

తే.

చెలఁగి భోగింప నేరకశచేతకాని

చవటలగుదురు ఋషిమునిశ్రవవరులిలను

వారు నాబారిఁ బడ్డ వశహ్వోదగియెడు

బుద్ధి జెప్పెడి వాడ నిశబద్ధి గాను

767

క.

అని వాడు త్రాగి యుండక

మునుపును గడుపార త్రాగిపొరలెడి వేళన్

దినమున్ రేయున్ వాగును

దినమణిశశితారలై నశ్శిద్ధవు వానిన్

768

- వ. కొంతకాల మిట్ట రిగిన 769
- క. ఒడలేమర చెసిన బ
 ల్పెడుగులకు ఫలంబో యనఁగఁచెంగట నెదుటన్
 బడు బ్రహ్మరాక్షసుండో
 క్కఁడు రోకటి నొకటి చేతకగ్గ కొనియెపుడున్ 770
- తె. బొమ్మరక్కసి వెంటాడితపోవు వాని
 కెచటి కేఁగిన నచ్చటతనరయవచ్చి
 నీడవలెఁ దోడఁ జనుచుండితనిరిత మతని
 గాసిలన్ జేసె దుష్కర్మగతు లలఁతులె? 771
- క. ఏనాఁడొనరించిన పు
 ణ్యాననొ వానికిని గల్గెఁతహాలాస్యక్షే
 త్రానూనదర్శనోత్కం
 తానివహము లడఁగె నాగఁడము లటుపయిన్ 772
- మ. అడుగుం బెట్టెనొ లేదొ కాని యతఁడతహాలాస్యపుణ్యస్థలిన్
 జెడి సాపంబులు బ్రహ్మరాక్షసుఁ డునున్తవెంటాడఁగా మానె న
 ప్పుడు పొలుండును భక్తి విస్మయలసకన్మోదంబులం గాంచి య
 క్కడనే కాపుర ముండఁగోరె మది నెక్కాలమ్మునన్ మాధవాః
- కా. ధన్యుండాతఁడు మత్ష డక్షరజపాశ్రద్ధైకప్రమోదంబుతో
 నన్యాయత్తుఁడు గాక నన్నరసి యత్యంతంబు నిత్యం బసా
 మాన్యంబై న పదంబునన్ గనెడి శుంభదృక్తియుక్తా ఘమూ
 ర్ధన్యుండై యలరారె క్షేత్రపుమహాత్వబెంచఁగా శక్యమే? 774
- ఉ. తొల్లిటి విప్రుఁబోలి భవకదూరులు కాఁగలవార లిప్పుడున్
 సల్లలితాత్ములై యిచటతనర్వశుభంకరమూర్తి నన్ను పం
 పుల్లసరోజనేత్రములకమోద మెలర్పఁగఁ గాంచిరేని గా
 సిల్లఁగనేల సంస్మతులఁజేరుచు నెల్లరు సారెసారెకున్ 775
- క. సంసారతోయరాశిరి
 రంసాతిజిఘాంస నలరుకరాజదమలవి

ద్వాంసుల కిది త్రోవనుచుఁ బ్ర
శంసింపఁగవచ్చు దీనిసారసనేత్రాః

776

తె. ఇచట నొనరించు దావమ్ముశలించుకై న
నిచట సల్పెడి జన్నంబుశలింతయైన
వీర్యవత్తరములు వయిశపెంపు గనుచు
బహుశఫలము లొసంగునుశబద్మ నాభః

777

మ. శివపుణ్యస్థలులందుఁ గాని పరమశ్రేష్ఠంబులంగాని య
న్యవరస్థానములందుఁగాని శివమాశహాత్మ్యంబులో నెంచి సం
భవమౌ కాలము రిత్తపుచ్చకయ శ్రద్ధార్థాంకమంత్రంబు వా
స్తవభక్తిన్ దనరారఁ బల్కిననుమోక్షంబుల్ సదా గల్గెడిన్ 778

వ. అని మాధవున కుమాధవుండు తెల్పి యంతర్ధానమొందె నట గాన
ఉ. గాసిలకుండ మోక్షమునుగైకొను పద్ధతి యియ్యదంచుదృ
ప్తాసురగర్వభంజనునశ్రీకానిటలాక్షుఁడు దెల్పినట్టులో
భూసురవర్యులారః బుధశ్రవుంగవులారః వచించినాఁడ నే
భాసురలీల మీర లదిశ్రవక్తిని గైకొని యాచరింపుఁడి. 779

38. ముక్తిసాధనవిచారము

వ. మఱియు ముక్త్యుపాయము వివరించెదను. పూర్వమొకప్పుడు
సర్వవేదసారుండు సర్వవిజ్ఞానసాగరుండును గరుణాసముద్రం
డును నగు మద్గురువరుండగు వ్యాసమునిచంద్రుఁడు సంసారభ
షక్కుల్పుండు ననల్పుండు నగు సదాశివమూర్తి ధ్యానించి భావ
కుసుమాదిపూజాసమర్పణవిధానమ్మున నర్పించి షడక్షరమంత్ర
ముం జపియించి శివుఁబరితుష్టుం జేసి యిట్లు వినుతించె. 780

తె. తత్త్వములయందుఁబరమతత్త్వంబు యగుచు
తరచి చూడ యదార్థతత్త్వంబు యగుచు
నవిదితస్వాత్మభిన్నతత్త్వార్థ మగుచు
నడరు నీకు నమస్కారశ్రమమరవంద్యః

781

తె. అరయఁ జిచ్చక్తి జడశక్తిశయన్నవి యును
వానిభేదంబు తెయ్యదై శ్రవరలు సతము

- నట్టి పరతత్త్వరూపునశ్రకమలునకును
నే నమస్కార మొనరింతునందు బ్రతి
తె. ముగురుమూర్తులునున్ విరాశిజ్ఞార్తి సర్వ
దివిజమూర్తులునున్ సదాశివునిమూర్తి
వాస్తవంబుగ నెవ్వఁడై పరగు నట్టి
భద్రమూర్తికి శివునకేత్రబ్రణుతిఁ గూర్తు
తె. అలఘుసత్త్వాధ్యులగు నమృతాంధసులును
మధ్యసత్త్వాధ్యులై నట్టిమానవులును
నధమసత్త్వంబులౌ కీటకకాదులెవని
తత్త్వమౌ వాని కంజలిదాల్చువాఁడ
తె. ఎవఁడు గలనిచో లోకమే గలుగదు
లోకసత్తానుమేయమైయేకృతార్థ
పరమసత్తా వినిశ్చయశరణి యగును
వానికై కేలుదోయినిశ్చబట్టదేను
తె. ఎవఁడు భాసింప నీజగంబెల్లభావ్య
మెవఁడు భావింపకున్నచోరయీజగమ్ము
భాసమానము గాదట్టిపరమశివున
కేను నిరతంబు మ్రొక్కుదునెలమిమీఱ
తె. పరగు నెద్ది పరాపరశ్వరితమయి
యేసదానందమూలమైయెల్లరకును
గలు నానందలేశమేకకాలమందు
నట్టి యానందరూపు నేనభినుతింతు
తె. ఎన్న దిగ్దేశకాలాద్యభిన్నమెయ్య
దద్వయం బెయ్య దీవిశ్వమఖిల మెయ్య
దదియ బ్రహ్మంబు సత్త్వంబునగును నెయ్య
దట్టి పరవస్తు వొకటి వంద్యమ్మునాకు
తె. అంతరహితమ్ము కెవలశ్మద్వయమ్ము
పూర్ణమంచు పరామ్నాయపూగ మెపుడు

782

783

784

785

786

787

788

వాకౌనంజాలు నాపరశబ్రహ్మవస్తు
వందు నానుతి లగ్నమై కయలరు నెపుడు.

789

తే. సాంఖ్యయోగము లేనివాత్స్తవవిధమ్ము
నెఱుగకుండఁ బ్రవర్తించుకనెవఁడబోధ
చిత్రరచనకు గోడయైకచెలఁగు నాతఁ
డట్టి శివతత్త్వమునకు కేతల్పట్టు దేను

790

సి. ఏవాని యాధార్థ్యమింతయు నెఱుగక
శబ్దశాస్త్రము చిన్నరచదువునయ్యె
నేవాని తత్త్వంబుకనెఱుగను బరమాణు
కారిణవాదంబుకతినమయ్యె
నేవాని కలరూపుకనెన్నఁజాలక కర్మ
మీమాంస వాదం బశమేయమయ్యె
నేవాని యున్న శన్నిదియన దెలియను
దేహాత్మవాదంబుకతెల్లవోయె

తే. నెవని మాహాత్మ్యమెఱుగక కయింద్రియాత్మ
వాద ముద్ధతమందచిత్తద్వజ్జనావ
తంసకర్ణావతంససౌంధర్యగరిమ
మొంద దాబ్రహ్మతత్త్వమ్ముకనుగడింతు

791

తే. ఏచిదాత్మస్మరూపంబుకదోచకుండు
తరిని బ్రాణంబు జీవుగాఁకదలఁచు నరుఁడు
వానినిన్ బ్రాణవిజ్ఞాతశ్రభక్తి మీఱఁ
గొల్చువాఁడను నానుతిన్ గొనుము దేవ!

792

వ. ఏదివ్యు యదార్థంబు గనని వారు మనోబుద్ధి చిత్తాహంకారములు
జీవునిగఁ బరిగణింతు రట్టి తత్వాక్షికి నేఁబ్రాణామంబు లర్పింతు. జాగ్ర
త్స్వప్నసుషిప్తితురీయావస్థలే యధిష్ఠానమునం దారోపితంబు లాయధి
ష్ఠానస్వరూపుండైన నీకు నమస్కారము. సంఖ్యాపరిచ్ఛేదానర్హుండయి
యేకాదిపరార్థపర్యంతాదిసంఖ్యాపరిచ్ఛిన్నుండు లోకముచేఁగల్పింపఁబడు
వట్టి నీకు నమోవాకంబు లర్పింతు. హారకేయూరాది భూషణములకు

గారణహేమమే కార్యరూపమునఁ గన్పట్టుచుండుఁగదా కానఁ గారణ
త్వమూహించుచో భిన్నత్వమును బంగారువిషయమున నంగకరించు
భంగి బ్రహ్మజగదాదికారణమగుట నభేదమును జగదాదికార్య స్వరూప
మూహించుచో భేదమును నొందునని కొందఁ తెద్దానిని ధ్యానింతురో యా
పరాద్వయవస్తువగు నీకు దండప్రణామము లొసంగెద ఏ పదార్థవిజ్ఞా
నము వలనఁ ద్రిమూర్తులును ద్రవ్యవస్త్రులును ద్రిశ్రుతులును బురాణేతి
హాసములును సమస్తాగమములును దర్క వ్యాకరణాదిశాస్త్రములు
సర్వవర్ణాశ్రమంబులు విద్యావిద్యలు బంచభూతములును దద్భేదములును
సర్వాధిష్ఠానబ్రహ్మమునందు గల్పితములగు నని విజ్ఞాను లెఱుంగు
దురో యట్టి పదార్థమైననీవు శరణ్యుడవు. నీ వహంతావర్జితుండవు
నీవిజ్ఞానము వలనఁగదా! ప్రత్యగ్జ్యోతిఃస్వరూపనిరూపణ నిపుణులయి
గుణిగణగణనీయులై జ్ఞానులలరారుదురు. ఎవఁడహంరూపము నిదం
రూపము నను రెండు రూపముల కిధిష్ఠానమగు నెవఁడు వాస్తవముగ
లక్షణరహితుడగు నెవఁడు స్వయంప్రభుండగు వానికి నతశిరస్కుండ
నగుదు నీయున్న తెఱంగుల.

7.3

క. మతిమన్నుతిశతమున కం
చితకణభుగౌతమాద్యశ్శేషాగమస
మ్మతసూక్తివితతికిన్ బ్రో
న్నతనిగమోక్తికిని వాక్యోన్యశక్యంబే.

794

క. ఘోరాజవంజవాంబుధి
తారకః యాత్మాపరోక్షశ్రదామోదారాః
సారస్వయంప్రభాకూ
ర్తిః రామార్థాంగః సీక్తిదే నుతి గౌనుమాః

795

ఉ. బత్తి మునీశ్వరుం డిటులశ్రీబల్మరు వేడినఁ గృత్తివాసుఁడు
వ్వెత్తుగ వాని ముందట నశ్రహీనరుచుల్ దళకొత్త వెండికొం
డత్తరి నేఁగుఁదెంచెననశ్రనక్షపదంబునఁ దోప నెమ్మి మొ
ల్కెత్త నమస్కరించెఁ బులకెత్తఁగ మాని శరీర మెల్లెడన్

తే. సర్వసాధనవేదనాః సర్వసాక్షిః
 సర్వదేవేశః సర్వజ్ఞః సర్వమూర్తిః
 సర్వమోక్షదాసాధనః సమీతినాకు
 పూనివచియింపు మని వేదేశమునివరుండు

797

ఉ. వ్యాసమునీందుఁ నంతట దశయాపరిచుంబితసత్కటాక్షవీ
 జైసముదాయసంభరితశసారరుచుల్ ప్రచురింపఁ జూచి భా
 పాసుధలొల్కఁగా సకలశసాధనమున్ వివరించి చెప్పె నాఁ
 డోసుగుణాత్ములారః వినుశ్రేయోప్పుగ నే వచియింతు నియ్యెడన్

వ. ధరాత్మజాధవుండును విగతభవుండునైన శివుం డిట్లానతిచ్చె 799

చ. విదితకవిత్వతత్వజనశ్రవితః సాత్యవతియః నీకు నే
 ముదమున సర్వసాధనముఁ బోల్పుగఁ బల్కెద శ్రద్ధతోడ నీ
 యదనున విందువెని సశ్రీలార్థములన్ గడియించువాడవో
 దది గయికొన్న వారలకునెప్పుడు తప్పక మంగళంబగున్ 800

చ. తలఁపఁగ నొను ముక్తి ద్వివిధమ్మయి సిద్ధము సాధ్యమంచుబే
 రొలసి జగంబులందు గొమశ్రొప్పును సిద్ధము నిత్యవస్తువై
 యలఘులు జ్ఞానమార్గముననందుచు నుందురు దాని సాధ్యమున్
 గొలఁదులు కర్మమార్గమునఁ గొందురు శాశ్వత మంచెఱుంగమిన్

శా. సాయుజ్యాంచితముక్త సాధనము సుశ్రావణంబు కర్మంబుగా
 దో యార్యోత్తమ! తత్సముచ్చయము సాశ్రయజ్యంబునీనేరదా
 మ్నాయాంతర్విలసద్వచోనిచయసంశదర్శంబు శోధింప నీ
 శ్రేయోమార్గము జ్ఞాన మొక్కటనుచున్ జెప్పంగనేనెయ్యెడన్ 802

ఉ. ముక్తి సదాత్మరూపమును బోధము సత్యమ యైన సిద్ధమన్
 నూక్తి ఘట్టిల్లు ముక్తి కటుశచూడక ప్రాప్తము గాదు ప్రాప్యమో
 ముక్తి యటంచుఁ బల్కుటయు బోధముగాక దబోధమెట్లగున్
 యుక్తముగాదె యట్టిపలుకొక్క భ్రమంబని నొక్కిపల్కుటల్

తే. ముక్తి యప్రాప్త మన విభ్రీషమోక్తి యగును
 భ్రమ నివారణమైన కాలమున ముక్తి

ప్రాప్త విధమునఁ దోచుటన్ ప్రాప్త మంచుఁ
బలుకుచుందురు పెద్దలు శ్రవణతలగుచు.

104

తే. భ్రమయు నజ్ఞానమూలమై పబలుగాన
జ్ఞానసాధనమున్ బూనిక సరగ భ్రమను
నాశ మెనరింపవలె భవకపాశమిట్లు
త్రెంపవలెఁగాక మఱియొక శతెన్ను లేదు.

805

శా. జ్ఞానాభ్యోత మసాధనమొక్కటి దక్కన్ సాధనమొక్కట
జ్ఞానంబున్ బరిమార్పఁగలుగె క్రియానందోహ మజ్ఞానసం
ధానానూనవిధానమౌట నది బంధవప్రసక్తియాదక్షమై
మౌనీంద్రా కడు మాననీయమగు సుకమ్మా! యజ్ఞతోకాశికిన్ 806

వ. మఱియుఁ బరముక్తి యాత్మరూప గాక యన్యరూపయగు నని
దలంతు రేని యది యనవద్యసిద్ధాంతము కాదేల యన యన్యరూపయగు
ముక్తి “బ్రహ్మవిదాపోతిపర” మ్మను వాక్యానుసరణమున బ్రహ్మ
ప్రాప్తమని తేలుచున్నది గదా. ప్రాప్తి సామాన్యముగా నప్రాప్తి పూర్వ
కముగదా! కాన బ్రహ్మవస్తువు నిత్యము కాదని పర్యవసాన మగునని
తెగువ మెయిఁ దర్కింతు రేని పాప్త్యప్రాప్తులు భ్రమపూర్వకములనియు
యదార్థములనియు ద్వివిధములు. భ్రమపూర్వకమైన యవి సిద్ధవస్తు
విషయమునను యదార్థము లైనవి సాధ్యవస్తువిషయములందు ననువ
ర్తించు ఏమరిన స్వకంఠాభరణమును దద్విషయకౌప్త వాక్యస్మరణ
మును భ్రమకృతప్రాప్త్యప్రాప్తులకు దృష్టాంతము. ఘటాభావవిధ్వంస
కారణమున ఘటస్పృష్టి యదార్థములైన యప్రాప్తిప్రాప్తులకు దృష్టాం
తము. ప్రాప్తమా? యప్రాప్తమా? యని వికల్పించిరేని యందు ప్రాప్త
మైనచో నప్రాప్తప్రాప్తి రూపమా? ప్రాప్తప్రాప్తి రూపమా? యని మఱి
వికల్పించి యప్రాప్తప్రాప్తి రూపమైనచో ప్రాప్తప్రాప్తకసంబంధము విష
యమున రెండు భిన్నవస్తువులకుఁ గల యాధారాదేయ స్వస్వామ్యాది
సంబంధమా? లేక రెండు వస్తువులకుఁ గలదాదాత్మ్యరూపమా? యని
పునర్వికల్పనంబొనర్చి మఱియు మొదటిపక్షమునఁ దత్సంబంధము సాధ్యము
నంతవంతమునా లేక సిద్ధము నిత్యమునా? యనిప్రశ్నించుకొని తర్కించి

విచారమొనర్చిన యెడల ముక్తిప్రాప్త్యమను సంగతి యుక్తియుక్తము కాదని దెలియు నది యెట్లనిన ముక్తముక్తులకుఁగల సంబంధము సాధ్యసంబంధమందురా? చక్రచీవరతురీవేమాది సాధ్యమైన ఘటపటాదులవలె ముక్తియు ననిత్యమగు నందు వలన ముక్తులకు గూడ బంధప్రాప్తిప్రసంగము కలుగును ముక్తునకును. బునర్బంధ ప్రాప్త్యర్హత యున్నయెడల ముక్తికొఱకుఁ బ్రయత్నించు నధికారియే కల్గక పోవుట తటస్థించును అందువలన మోక్షశాస్త్రానర్థక్యము వాటిల్లు నందువలనఁ దచ్చాస్త్రప్రవక్తయగు నీశ్వరునకు వ్యర్థకార్యకర్తృత్వార్హరూపమైన తోషము చెప్పఁదగి యుండును గాన ముక్త ముక్తులకుఁ గలసంబంధము సాధ్యమను మాట పొసఁగనే పొసఁగదు. దీనికిం బూర్వపక్షమ్ముగఁ బ్రధ్వంసాభావము ఘటాదివ్యంసము వలన సాధ్యముగదా! ప్రధ్వంసాభావమున కంతము లేదు గదా! కాన సిద్ధాంతము ప్రధ్వంసాభావవిషయమున వ్యభిచరించుటంజేసి “యద్యత్సాంప్రత్య దనిత్య”మ్మను వ్యాప్తి తోషవంతమైనదని పల్కుదు రాయా వాదమాదరణీయము గాదేల యనఁ బ్రధ్వంసాభావము నిత్యమని వచించుట లోఁగల తోషముల ముందు చర్చింతము. ప్రస్తుతము బ్రధ్వంసాభావము నిత్యమని యంగికరించియే విమర్శింతము తత్పక్షమున దృష్టాంత మసమమని నుడువ వలసియున్నది. భావరూపమైన ముక్తి విషయమున నభావరూపమైన ప్రధ్వంసాభావదృష్టాంత మెట్లం కార్యమగును? భావధర్మము లభావధర్మములు భిన్నము కావొక్కతీరుగనే యున్నవని యందురా ఘటపటాద్యభావమునకును తత్సాధనమునకును వ్యవస్థయే లేకపోవును. కాన నభావధర్మములు భావధర్మము లేక విధమనుట యసంగతము, మరియు సాధ్యత్వము భావపదార్థాశ్రయముకాదు. కావుననే యభావమును సప్తపదార్థములలో నొక్కటిగా తార్కికులు లెక్కించినారు. పై న్యాయ విమర్శనమువలన ముక్తిముక్తులకుఁ గల సంబంధము సాధ్యము గాదనియు ననిత్యము కాదనియు దెలియుచున్నది. అందువలన ముక్తునకును ముక్తికిని నిత్యసంబంధ మనుపలుకు యదార్థమనియు ఁదేలుచున్నది. పై సందర్భములో ముక్తి సిద్ధము నిత్యప్రాప్తమే యగునను సిద్ధాంతము

సర్వాంగ సుందరమని నుడువవచ్చును. ముక్తి యప్రాప్తప్రాప్యము కాదు. వ్యాససంయమీ! యింతవఱకు నప్రాప్తప్రాప్యముక్తి యను వాదమున ప్రథమవికల్పమైన యాధారాధేయాదిరూపసంబంధవిషయక సిద్ధి సాధ్యత్వాదిరూపచర్చ వింటివి. యిక యప్రాప్తప్రాప్తివిషయకమైన రెండవ వికల్పమనఁగాఁ దాదాత్మ్యసంబంధమును గుఱించి వినుము. ప్రాప్తప్రాప్తిపకద్వయమున ప్రాప్తప్రాప్తికుల కైక్యమే న్యాయమువలననుశాస్త్రముమువలనను సిద్ధింపదు మరియు “జ్ఞానాదేవతుకై వ్యభిక్తి” మ్మను నూక్తికి జ్ఞానేతరముల వలన ముక్తి కలుగదని యర్థము. వాస్తవముగా ముక్తి యప్రాప్తమెయ్యిన నదికేవలము జ్ఞానమువలన నెట్లు ప్రాప్తించు? కాంతాకనకాదులు తనకుఁ బ్రాప్తములుకాని యున్న స్థితిలో గాంతాజ్ఞానముగాని కనకజ్ఞానముగాని తనకుఁ గలిగినంత మాత్రమునఁ గాంతగాఁగాని కనకముగాఁగాని సిద్ధింపదుగదా! అతీరుననే ముక్తి యప్రాప్తమే. వాస్తవముగానైన సందర్భమునఁ గేవలముక్తివిషయక జ్ఞానమువలన ముక్తి చేకూరుననుట యుక్తియుక్తము కాదు. మఱియు నప్రాప్తప్రాప్తి విషయమున నిఁకొక యాక్షేపణము కలదు. తాదాత్మ్యమన నై క్యముగదా! యది జీవేశ్వరులు వాస్తవముగ భిన్నులైన స్థితిలోఁ గుదురునా? భేదము పోయిన తర్వాతఁ గుదురునా? యని ప్రశ్నించినచో వాస్తవభేదమున్నంత కాల మన్యోన్యభావముండును గానఁ దాదాత్మ్యమున కవకాశము లేదు. భేదము వాస్తవమైనచో భేదము పోవుటయు సంభవింపదు. ఘటపటాదు లన్యోభావవిశిష్టములగునవి గాన ఘటము పటము గాని పటము ఘటము గాని కానేరదు. తద్వస్తుద్వయాంతర్వర్తి భేదము శాశ్వతమే.

సర్వవిధముల ముక్తి యప్రాప్తిప్రాప్తమను వాదము నారసి కల్పన యగునది స్వల్పబుద్ధికారమైన పండితుల కప్రమాణకల్ప మగుచున్నది. ఇంత వాదోపవాదముల కవకాశములేకుండు పని యెంచి ముక్తి సర్వభంగుల నప్రాప్యమని యెంచువారి కొక ప్రత్యుత్తరము గలదు. అప్రాప్యమైన ముక్తి కెవఁడైన ప్రయత్నించునా? తత్సాధనమెవఁడైన నపేక్షించునా? శశశృంగమునఁ గంఠూతినివారణ మొనరింపను గగన టసుమమున శిరోఽలంకరణ మొన

రింపను జూచువెట్టిగలఁడే! కావున మోక్షసాధనము శిక్షించు వేదశాస్త్రము లాపక్షమున నిర్ధరకము లగును మఱియు నెటు చూచినను నప్రాప్యమగు ముక్తి వేదోదితసాధనముల వలన మాత్రము పొప్తమగునా? కాన సర్వదా ముక్తి యప్రాప్యమనుటయుఁ జెల్లదు. నిత్యసిద్ధమైన సాయుజ్యముక్తి సాధ్యరూపము కాదు. సాధ్యమే యది యగునేని యనిత్యాదిదోషములకు లోనగునని యిదివఱకే పలికితింగదా. యిఁకఁ బ్రధ్వంసాభావతత్వముం గూర్చి యిండుక ప్రపంచింప వలసియున్నది ప్రధ్వంసాభావమున కంతము లేదని తార్కికులు మాత్రము వాదింతురు గాని యది శ్రుతిసమ్మతము కాదు. వేద మచిద్రూపమైన సర్వమును నశించు ననియే వచించును. శ్రుతిసంప్రదాయచతురమతులు కేవలతర్కగర్వితులవలెఁ బ్రధ్వంసాభావ మనంతమని యంగకరింపరు. తద్విరుద్ధముగా భావపదార్థము సాధ్యవస్తువై న యెడల నది సాంత మనవచ్చును. తిన్నానై మభావరూపమైన ప్రధ్వంసాభావము నందు నిరూపింపఁగూడదని తర్కకర్మశులందురేని వారు చెప్పిన యభావతత్వమును హేతువునం దనైకాంతికఫలముగన్నట్టుచున్నదా? తా వెయ్యదనినఁ బ్రాగభావమని చెప్పవలెను. ప్రాగభావము సాంతమని వారంగకరింతురు. కావున నభావత్వహేతుఁవి నాశ్యత్వరూపకార్యమును సాధింపనేరదు. ప్రాగభావ మదియగుట నది సాధ్యమేకాదందురా చేతనేతర మంతయు సాధ్యమనియు ననిత్యమనియు శ్రుతిశాసనము బాధితమగును శ్రుతి భావపదార్థము సాధ్యమైనప్పు డనిత్యత్వమును విధించుచున్నది కాని యభావము విషయములో విధించుచుండుటలేదందురా యాపక్షమునఁ బ్రధ్వంసాభావము ప్రాగభావ మభావసామాన్య హేతువువలనఁ దుల్యమేయగు నిదివఱకే ప్రధ్వంసాభావ మనిత్యమని సిద్ధాంతికరింపఁబడినది, కావునఁ జైతన్యభ్యములయినవి భావపదార్థములు కానిం డభావపదార్థములు కానిండు సాధ్యపదార్థములు కానిండు బ్రకృతిప్రభృతులైన సాధ్యపదార్థములు కానిండు డవి యెల్ల ననిత్యములని యంగకరింపఁక యెట్టి తర్కాదిశూరులకుఁ దీరదు. సనాతనియగు వేదమాత నిత్యానిత్యములచేత నాచేతనాచేతనములను వివరించుచున్న సందర్భములోఁ జైతన్యమనంత మనియు నచిత్పదార్థ

మంతవంతమనియు బుద్ధిమంతులు పంతంబుల మాని యంతఃకరణము
నిశ్చయించుకొని నిశ్చింతులగుట లెస్స. 307

ఉ. కావున నోమునీంద్ర యెఱుఁగందగు జీవపరై క్యముక్తి వి
ద్యావశమబ్బదెన్నఁడు క్రితయాశతసాద్యముగాదు జ్ఞానక
ర్మావరసాధనోత్కరకృతావ్యముగాదు సదావిశుద్ధస
ద్భావపదార్థరూపమయితాసిలునన్నది నిక్కువంబగున్ 308

శా. జ్ఞానంబొను చరాచరాత్మకలసత్తే సర్వప్రపంచంబులున్
నేనే యాదు మదన్యమంతయు నెటంతదీపింప దంచునీ మహా
దీనై పుణ్యము మీర నెంచుచు నివృత్తిప్రక్రియావిద్వద
ద్వానాంచన్మతియై చరించుట వరంబొ జ్ఞానసన్మార్గమౌ 309

అ. కర్మమభిలషించుఁగర్తను; జ్ఞానమ్ము
నన్నుగోరు; రెంటితేకిన్నెగడును
వైర: మట్లుగానఁవానిసముచ్చయ
వాఁచ వలదు ముక్తి శవలయు నేని 310

శా. సారూప్యాంచితముక్తి వైభవమునున్ సామీప్యసాలోక్యనా
మారూఢస్తుతముక్తి వైభవములాశ్రయ్యా! కావు సాయుజ్యమౌ
క్షోరుప్రాకటతుల్యవైభవములీశ వూహింపుమా యవ్వి క
ర్మార్బంబులుగాన నిత్యములుగాశవాత్మాన్యముల్ నిత్యమే? 311

క. జ్ఞానవిధానము కర్మవి
ధానమ్మున్ రెండు శ్రుతిగతములై యగుటన్
బూనంగవలయు శ్రద్ధన్
మానితబుధుఁడాత్మతరతమజ్ఞం డగుచున్ 312

చ. అలఘుహిరణ్యగర్భకమశలాక్షసురేశహరాదిదేవతా
వశిభజియించు పట్టులనుశ్రీభక్తియుతార్చన తోడఁ దత్తుడు
జ్వలతనురూపబోధము లెఁసంగినఁగాని ఫలంబుగల్గిది
మ్ముల నని జ్ఞానసత్కృతినశ్చ ముచ్చయమున్ శ్రుతి బల్కు ధినిధి

ఉ. కావున వేదచోదితసుకర్మములన్ నిగమోక్తబోధసం
భావనలం దనాదరణభావము నొందక వేదశాస్త్రవా

క్యాపలి నాదరించి సుజతనాదృతి గైకొని జ్ఞానకర్మదీ
జ్ఞానరదక్షతన్ మెలగుగర్మతుఁ డెయ్యెడ స్తోత్రపాత్రుఁడౌ 314

చ. పలికి యనంతరమ్ముననుభవ్యకళాంచిత్త నై జన్మత్యమున్
సలిపి యుమాసమేతుఁడయి సర్వజగచ్ఛయభాసకాత్మరూ
పలలితగాత్రుఁడై శివుఁడౌ వ్యాసమునీశ్వరు నండనుండి య
వ్వల కరిగెన్ ఋషీశ్వరునిభాగ్యము తెంచ వశంబె యేరికిన్.

క. సకలార్థసాధనమే
నకలంకమనిషులారః శయాదితిఁగద దా
నికిమించి చెప్పవలసిన
దిఁకఁ గలుగదు మోహమెడలుశనిట నద్దానన్ 315

39. వేదవిరోధము

ఉ. బోధ మొనర్చి యెల్ల రకుశముక్తి నొసంగగఁజాలు నట్టి బత్
సాధనముల్ వచించు శ్రుతిశ్రావణ నయ్యవి జ్ఞానకర్మస
తోధవిధద్వయం బపరశముక్తి ఘటించును గర్మభాగము
తోధ మొనర్చి మీరుఁ బరశముక్తిని జ్ఞానవిధానభాగమున్ 317

ఉ. వేదము జ్ఞానకర్మవిధిశ్రుతితమై తగు రెండుభాగముల్
సాదరబుద్ధి యద్వయపరదార్థము తెల్పును జ్ఞానకాండమున్
వేదవిభాగమందుఁ బృథివీగగనాదివిభేదమెల్ల సం
పాదితమయ్యె మాయ ననిశపల్కును రెండవ భాగ మెంచఁగన్

తే. ద్వైత మరయంగ నింత వాస్తవము కాదు.
భ్రాంతదృష్టిని ద్వైత మశద్వైతమందు
కల్పితంబగుఁ గాన విశ్రాంతమొదవు
వేళ నశించు నది యనిశవిబుధుఁ డెఱుగు. 319

ఉ. ముత్తైపుఁజిప్పలొ రజతశ్రుమున్ భ్రమబుద్ధులు గాంచునట్లువి
ద్యాత్త మనీషులెల్ల రచితాదిజగద్విషయంబు లాత్మునం
దెత్తఁజూచువారు జగత్మెన్న నసత్యము బ్రహ్మ సత్యమౌ
ముత్తైపువెండివాస్తవమెఱముత్తైపుఁజిప్పగదా నిజమ్మగున్ 320

చ. జగము నిజము సుమ్మెటు నశత్యము గాదని యెంతురేని వి
శ్వగమగు నట్టిదంతయు నశశాశ్వతమౌనని గాంతుమే గదా
నిగమములట్లు వాకొనునుననేర్చునదర్కము నట్లుపల్కు నెం
చగ జగమేవిధంబున నశత్యము బ్రహ్మము సత్యమై తగున్

వ. ద్వైతమునందు నద్వైతమధ్యస్తమందురా? యట్లనఁగూడదు.
ద్వైతము దృశ్యమును నశ్యమునై యున్నది. కనుక సత్యమునం
దసత్యమధ్యస్తమనుట యొప్పుగాని యసత్యమందు సత్య మధ్యస్త
మనుట పొసఁగని పల్కు. ద్వైతాద్వైతములు రెండు నధ్యస్తములనియు
ననఁజెల్లదు ద్వైతాద్వైతరూపములు గాని యేవస్తువు స్ఫురింపదు
కనుక నీపలు కసంగతము. ద్వైతాద్వైతములుభయములు శూన్యమంద
ధ్యాసము చేయనగు నని యందుమా? శూన్యమునం దధ్యాస మసంభవ
మగుట నదియుఁ గుదురని పలుకగును. కాన సర్వవిధముల నెంచిన
బుధులు ద్వైత మద్వైతము నందధ్యసింపఁబడుచున్నదని నిశ్చయించిరి
ప్రత్యక్షానుమానోపమానాది ప్రమాణముల కిందని బ్రహ్మపదార్థ నిరూ
పణమునందు మాత్రము శ్రుతి ప్రయోజనవతి యగును గాని ప్రత్యక్షాది
ప్రమాణలక్ష్యమగు ద్వైతదర్శనమున శ్రుతి ప్రమాణము కానేరదు
స్వపరదోషదూషితముగాని శ్రుతి ప్రమాణములందు బలిష్ఠమనుట నిస్సం
శయము. మఱియు రహస్యముం గలదు. భేదప్రతిపాదకములగు
శ్రుతులు లోకబుద్ధి సనుసరించి భేదము కేవలమనువదించి తుదకు
నభేదము ప్రతిపాదించును. శ్రుత్యనుసరణచణంబులగు స్మృతి పురా
ణాదులు నిశ్లేయని సమన్వయించుట న్యాయము. “సత్యం జ్ఞాన మన
న్తమ్ బ్రహ్మ” “అశబ్ద మస్పర్శ మరూప మవ్యయ” మ్మను శ్రుతులను
తద్విధములగు నితరశ్రుతులును జగద్విలక్షణబ్రహ్మపదార్థబోధకములు
‘తత్సృష్ట్యాతదేవానుప్రావిశాదిత్యాదిశ్రుతులు జీవబ్రహ్మైక్యమునుబోధిం
చు నిది యదార్థము. బ్రహ్మవస్తువునకు జీవత్వము వాస్తవము కాదు.
వాస్తవమైనయెడల తత్వమస్యాది మహావాక్యవ్యాకోపముప్పతిల్లు నేల
యన స్వతస్సిద్ధగుణము నశించుట యెన్నఁడు తటస్థింపదుగదా! యటులనే
జీవత్వము బ్రహ్మకు స్వతస్సిద్ధమైన యెడల జీవుఁడు బ్రహ్మమగుట

తటస్థింపదు మఱియు రాగికి సహజముగాఁ దటస్థించు తుప్పాము పదార్థ సాధనమున మన మపనయించు తీరున నీశ్వరారాధనాది సాధనముల జీవులకు సహజమైన జీవత్వము మనమపనయింప వచ్చునని మీరందురా? యది సరికాదు. రాగి పునఃపునర్మలసంయోగియగు నటుల ముక్తుఁడుం బునఃపునర్జీవత్వముక్తుఁడగు నని యనవలసివచ్చు నాపక్షమున ముక్తి నిత్యము కాదని యనవలసివచ్చు నట్లనుట సమ్మతము కాదు గదా! స్వాభావికమైన యుష్ణత్వము జిక్రిభానుని వీడనే వీడదు. వీడిన యెడల నగ్నికి నగ్నిత్వమే లేదు. మణిమంత్రౌషధులవలన దహనదాహకశక్తి ముఱుంగుపడునట్లబోధాది ప్రతిబంధకమువలన నీశ్వరత్వము జీవ విషయమున ముఱుగు పడుట గుర్తెఱుంగక సూక్ష్మదర్శనానిపుణు లీశ్వరత్వము జీవసహజలక్షణమని తలియఁజాలరు. బుద్ధిసూక్ష్మతా శూన్యతలు సులభభ్రమపర్యవసాయములనుట మనకు నిత్యానుభవము. బంగారుతోఁగూడిన పెండినిబంగారనియుఁ బాలతోఁగూడిన నీటిని బాలని యు స్థూలబుద్ధులువ్యవహరించు భంగి నింతయుం బరిశీలించినచో నాగంతుక హేమత్వక్షీరత్వములు రజతనీరములకు స్వాభావికములనిచెప్ప నొప్పుదు గదా. ఏరసవీర్యమువలన నాగంతుక హేమత్వము సంభవించెనో యది నశించిన వెనుక నాగంతుక హేమత్వమును నశించును. కానఁ గించిత్రప్రతిబంధకార్యమైన యాగంతుక జీవభ్రాంతియు దత్ప్రతి బంధనాశము వలన నశించి “యహంబ్రహ్మాస్మి” యనుజ్ఞాన ముదయించును మఱియుఁ దోయమున కగ్నిసాయమున నౌష్ణ్యమబ్బి వేడినీళ్ళను సంజ్ఞ కలిగినట్లు శివేతరుఁడగు జీవున కశివసంపర్కము వలనఁ గలుగు శివత్వము స్వాభావికముకాదు. జలమునకు జలత్వము స్వాభావికమైనట్లు జీవునకు జీవత్వమే స్వాభావికము జీవున కీశ్వరత్వమనిత్యమని కొందఱు విపరీతవాదము చేయుదు రది విదితశాస్త్రపద్ధతి కాదు. జీవునకు శివసామ్యము ముక్తియని కొందఱుమతము. సమ్యగ్విమర్శనంబొనరుప నది యంగికార్యము కాదు. సర్వదా జీవునకు శివసామ్యమనిన జీవేశ్వర భేదమే పొసఁగదు. ఏకదేశస్వామ్య మందురా? అది యేవిషయమున ననఁ జేతనత్వవిషయమున నని యనునెడ జీవులందఱు ముక్తులే యని

యనవలయుఁ గావున సత్యాది శబ్దముచేఁ దెలియనగు శివుని
కన్న వేఱు కాఁడు. స్వాజ్ఞానము వలన సంసారమును దన
యందుఁ గల్పించుకొని తదజ్ఞానవినాశమున స్వబ్రహ్మస్థితి నెఱుఁగును.
కల్పిత రజతబుద్ధి తద్విస్తానశక్తి యాధార్మబోధము వలన నశించు
ముక్తా వస్థయందు జగదభావమా? జగదప్రతీతియా? జగత్తు శివరూపావ
స్థానమా? యని వికల్పింపఁ గడమవి రెండు వికల్పములు మందమతి
విలసితములు. మొదటిది సిద్ధాంత మెట్లన శశిశృంగము వంటి యత్యంత
భావమా? యన యట్లుగాదనియు రజ్జుసర్పమువలెఁ ప్రతీతిమాత్రసత్తాక
మని వాస్తవత్వరహితమనియు జగత్తును జెప్పుటొప్పు వంధ్యాపుత్రాది
వలె నత్యంతాకావస్థితికిని జెప్ప నయ్యది తప్పగును గావుననే జగన్నిధ్యా
త్వము శ్రుతులచే నిశ్చయింపఁబడినది. సర్వాధిష్ఠానమొక్కటి మాత్రము
సర్వశేషియని మనీషిజనము పల్కుదురు. జగమ్ములెల్లఁ బ్రలయమున
నశించు నప్పుడు పరశివవస్తువు మాత్రమొక్కటియే శేషించునని ముమ్మా
టికి నొక్కి చెప్పెదను. జలై క్యబోధోపదేశకములగు వాక్యముల కితర
వాక్యము లుపకారకవాక్యములని వేదమీమాంసాపద్ధతిగ గ్రహింపనగు.

క. ఏదధ్యముఁ బల్కుదును మ
హాదేవుఁడు సర్వశేషియగునటు లామ్మా
యోదితము సర్వశేషము
గాఁదెలియం దగునుమీరుశ్రవకుంజరముల్

823

త. తల్లి బిడ్డలకును వలెఁదగజనాశి
కెల్లరకు సత్యమున్ హితమెలమిఁ బలికి
మేలుచేకూర్చు శ్రుతి దానిశ్రమించునట్టి
తల్లి నెచ్చోట నరయముశ్రద్ధన్యులార!

824

పి. ఎఱిఁగియు నెఱుఁగకయెల్ల కాలములందు
దురితముల్ పొనరించుశదుశ్చరితు
లేమటి యైననుశ్రనించుక పున్నెంబు
నేతకొల్లని యట్టిచెట్లకపై
లతులశ్రుతుల హాస్యగతులనొవ్వఁగజేసి

విహరించి మించుపాశపిష్టిజనులు
మాటవరుసకై నశ్రమందుకై నను మేలి
త్రోవలఁజనకుండు కడుప్తమతులు

తె. శ్రీమహాదేవునందు నశ్రశేషవేద
వాక్యములయందుఁ బావనశ్రభస్మధార
ణము నందును గాంతుఁ ద్వేషమునెపుడు
వలదు శివనింద తత్ఫలశ్రమలఁతివోదు 825

క. శివనింద భస్మనిందయుఁ
బ్రవిమలనిగమాంతనిందశ్రపాపిష్టిజనుల్
వివిధోత్సవముల రీతిన్
దవిలెడిబలువిద్యయంచుఁదలఁపన్ వచ్చున్ 826

క. శివసమదై వతమును శ్రుతి
సవిధము పృమాణమొందెనంగునె యెందున్
శివతుల్య శ్రుతితుల్య
న్యవస్తువచన మ్మమముకనన్ బుట్టునుఁడి 827

మ. మఱియున్ బ్రహ్మపదార్థబోధమునుసంశ్చిందించి యావెస్కనె
ల్లరు కర్మంబు లొనర్పఁగావలయుఁ దెల్లంబంచు నెల్లెత్తి కొం
దఱువాక్పాటవ మొప్పఁ బల్కుదురు తశద్వాక్యంబు యుక్తంబుకా
దరయున్ జ్ఞానము గల్గుపిమ్మటను జేత్రయం గార్యముల్ గల్గునే?

ఉ. జీవుఁడు కర్త భోక్త యనుశ్రేణుషియున్ బరదైవతంత్రుఁడన్
భావమునున్ నశించు శ్రుతిశ్రవాక్యసమన్వయజన్యవేదన
శ్రీవిలసిల్లుచో నని వశించును శాస్త్రముపండితాశియున్
గావున జ్ఞానలబ్ధికినిశగర్మము శేషి యనంగరాదెటన్ 828

ఉ. జన్మము మున్నుగాఁ గలుగుశ్రౌతవరక్రియలొను భోగసం
పన్నఫలస్వరూపత్రిదిశవప్రభృతిప్రకటప్రదేశవా
సోన్నతి కట్టులొటక్రియకొప్పును శేషత తత్ఫలార్థమై
యెన్న ఫలంబు జ్ఞానమగునెట్టుల కర్మము జ్ఞానశేషమా? 829

ఆ. అల్పఫలము మాత్రశ్రమబృజ్జేయునుగర్మ
జాల మలఘుఫలముశ్రనబృజ్జేయు
జ్ఞానమార్గ మటులశ్రేగావున జ్ఞానికిఁ
గర్మ శేషమెపుడుశ్రగలుగదుగద!

831

క. కర్మప్రకరణములను శ్రుతి
నిర్మితవాక్యములఁదోచునెఱి జ్ఞానము న
ద్ధర్మఫలంబిడుఁ దత్త
త్కర్మము లొనరింప నంచుశ్రగద! తెలియనగున్

832

క. జ్ఞానప్రకరణమందునఁ
గానంగావచ్చు నట్టిజ్ఞానమునకు నిం
తేనియుఁ గర్మము శేషము
గానేరదు బుద్ధిసూక్ష్మశ్రగతి యిదియ యగున్

833

క. ఏయమలినయజ్ఞాదులఁ
జేయన్ స్వర్గాదిలోకశ్రసిద్ధియొదవు మీ
కా యనువున మోక్ష ముపా
దేయము గాదంచు మీరుశ్ర తెలియుం డిట్లుపై.

834

ఉ. కావునఁ గర్మకాండమునుశ్రజ్ఞానవిదాయకకాండమున్ శ్రుతిన్
ద్రోవలురెండునున్ వెలయుశ్రదూరముతోచుఁబరస్పరమ్ము న
జ్ఞావళి ప్రాజ్ఞలోకమనుశ్రనాఖ్యలతో నధికారు లెయ్యెడన్
ధీవరులార! తద్వయముశ్రనేర్తు యదామతి నొక్క రొక్కటన్

తే. జ్ఞానకర్మసముచ్చయశ్రమూనుటన్న
ద్రోవ యొప్పుదు రెండు విశ్రేరుద్ధమార్గ
ములును జరియింప నేరికిఁద్రోలు నేక
కాలమం దిది తెలియంగఁగ్రజాలరొక్క

835

సి. తెలియంగ శాంతిదాంశతిక్షమాదిగుణమ్ము
లాత్మవిద్యకు నముశ్రభ్యాంగములగు
మననమున్ శ్రవణంబుశ్రమహితనిధిద్యాస
బ్రహ్మవిద్యోపకారకములగును

చీకటు లినుతేజుశ్చేవలె నజ్ఞాన

మాతృబోధముచేతనడగు నిజము

జ్ఞానసాధన మన్యసాధనాపేక్ష

హితమయ్యు నిడు ముక్తిరనెల్ల రకును

తె. నల్పఫలమీయఁ జాలుఁ గర్మాభ్యసాధ

న మృనల్పఫలప్రదానక్షమైక

బోధమున కంగమును గాదుశ్చాని జ్ఞాన

కర్మవిధముల నీగతిఁగనుట యొప్పు

837

స. కనఁగ ధర్మాధర్మకగతులు రెండును గర్మ

మగు నధర్మంబుచేతనఘము పెరిగి

నరః తోకనివాసకగురుదుఃఖములు సంభ

వించు ధర్మము పుణ్యకృత్తి నొసఁగి

చిత్త శుద్ధిని మాత్రమై త్తజ్ఞేయఁగఁజాలుఁ

గాన ధర్మాధర్మకర్మవిసర

మరయ జ్ఞానాంగమైవతలుట గల్గుదు

గాని పరంపరాకారణంబు

తె. జ్ఞానమున కిగుఁ జిత్త సంస్కారకరణ

మగును గర్మంబు నద్దాననలఘుజనన

మరణముల యందు తోషవిశ్చురణదృష్టి

యొదవు దాన విరక్తయృతనోదవుఁ బదప

838

క. వైరాగ్యమునఁ గలుగున్

సారముముఖిత్వమబ్బుజ్ఞానము దానన్

గోరకయే ముక్తియుఁజే

కూరును జ్ఞానమున నిగమకోవిదులారా!

839

తే. జ్ఞానకర్మసముచ్ఛయశ్చరణియెట్టి

భంగినై నను బొసఁగదువైరగతుల

నమరు వస్తుద్వయమున కేకాధికరణ

భావమొప్పునె? కనుఁడిదిభావములను.

840

వ. కొందఱు.

841

తే. తర్కనైపుణీ మీఱ వేదములు జ్ఞాన
కర్మముల్ రెండు విధియించుఁగనఁదత్స
మువ్వుయాత్మకనిర్ణయశ్రమున్ గ్రహించి
మోసపోవుచుఁ జెడుదురుఁమూర్ఖులగుచు.

842

ఉ. మోహకళావిజృంభణమశ్రమోఘముగా విలసిల్లుఁ గన ని
మ్మోహపదార్థమందున నిశ్రూఢపరాత్మమనీష దక్కి సం
దేహవిపర్యయాత్మకమగ్నిషలఁ జిక్కి యనేకజన్మకౌ
తూహల మొప్పు దుర్వి నయశ్రోహులై చరియింతు రెల్లరున్
కా. వేదార్థంబు తెఱంగు లిట్టివను తేల్చిన్ జంద్రచూడస్వరత్
పాదాంభోరుహభక్తి చేతను హరోధార్తైకకారుణ్యదా
రోదంచన్మహిమంబుచేతను గదాశ్చయొక్కప్పుడుద్యన్మనీ
షాదార్థ్యంబునఁ గాంత్రొ కొందఱువిరాజత్పూర్వపుణ్యమ్ము చేతన్
ఉ. మీయెడ నాకుఁగలిన యశ్రమేయదయాపరిపాకసంగతిన్
గేయదరిత్రులారఃశ్రుతిశ్రనిశ్చితబోధమొనర్పినాఁడ నే
నీయెడ దీనిఁన్న మఱియెందును ముక్తి పథంబు లేదు ని
శ్రేయససత్సమాగమగగ్నిఘటలు కాఁగలవారు మీరికన్

845

40. సర్వవృద్ధికర దర్శనావరము

క కర్మంబు సకలసిద్ధిద
ధర్మంబుని తెలియుఁడయ్యనానితెఱంగున్
మర్మంబున్ వచియింతున్
నిర్మలమతి వినఁగఁదగు మగ్ననీషివరేణ్యుల్:

846

క. చేయందగు కర్మంబులు
కాయకమానసికవాచికంబులునా మూఁ
డై యొప్పు వాని నియ్యెడ
నాయోపిన కొలఁది మీకశ్రనంగల వాఁడన్

847

మత్త కోకిల :

కాయకంబునఁ గాలకంఠునశ్రవణభక్తి ని గొల్పుటల్
కాయజారివరాలయస్థలిఁగలునిల్చి సుఖించుటల్

గేయశైవమహాస్థలిన్ గృతశక్త్యుత్పన్నై చరియించుటల్
జేయశంభువిలాసగాథ రత్నచించి కీర్తి వహించుటల్

848

అ. మఱియు మంత్రపూర్వకమహితంబుగాజేసి
బసుమ మొగిని గేలత్రబట్టిపుండ్ర
ములను దీర్చియైనతనెలమిని మెయి నిండఁ
బూయుటయును నగునుకగాయికంబు

849

సీ. చెలఁగి చిన్మంత్రంబునలరి జపించుట
ప్రణవమంత్రమ్ము జతపమ్మునేత
పదనామమంత్రజతపప్రసంగంబు ష
డక్షరమంత్రజతపానురక్తి
ధన్యహంసాఖ్యమంత్రజప సేవనమును
సావిత్రీజపమునునల్పుటయును
వేదసారాయణత్రవిభవమొందుటయును
వేదాంగపఠనమ్ముత్రవిడువకుండ

తె. సంతతింబు నొనర్చుటతనరసహృదయు
లార! వాచికమని మీకునరయఁదగును
వాచికాఖ్యంబు కర్మంబునవఱలఁజేయఁ
గోరికలు మీకు సతము చేరకూరు నిజము.

450

సీ. శ్రీసదాశివరూపతచింతనమ్మును నుమా
దేవీసమర్పితశభావనిహృతి
తత్త్వమస్యాదివేదప్రోక్తవాక్యార్థ
సందర్భసముదయశచారుచర్చ
వేదార్థకృతనిశ్చయోదారమహితార్థ
సతతనిశ్చలమనీశషావిశేష
మఖిలపురాణేతిహాసోక్తవివిధధ
ర్మానుచరణబుద్ధియలవడుటయు
సర్వలోకవిరక్తియునకలదైవ
తోన్నతప్రాభవుండగునుగుఁడనెడి

తే

పరమనిశ్చయమును నేను భవఁడ నగుదు
ననెడి తలఁపునుమానసికాఖ్య కమరు

851

క శ్రౌతస్మార్తరహస్యము
లీతెరవులు తెల్పుఁగానినింతకువేతే
యేతీరుల నెయ్యెడలం

జూతుమె సద్భావనావిశ్వాదుల్ వినుఁడి:

852

స. కాఁడొకో: సర్వనాకప్రాకటోన్నతా
ఖర్వవై భవఁ డుమాకాంతుఁడరయఁ
గాఁడొకో: నానాజగత్పదార్థావభా
సకదివ్యమూర్తి యీశానుఁడెంచఁ
గాఁడొకో: వివిధలోకస్ఫురద్దివ్యమ
హానందకిందమాత్రహరుఁడెఱుంగఁ
గాఁడొకో: నిఖిలభూతగగనాంతరస్థలీ
వ్యాప్తపూర్ణం డుమాత్రపతియ తలఁపఁ

త. గాఁడొకో: సర్వసత్తాప్రకటతముండు
సర్వకారణకారణశ్చణుఁడు సర్వ
భద్రదాయకుఁడరయగోత్రభద్రతురగుఁ
డార్యజనులార! సందియశమందకుండ.

853

క శివధర్మములు మోక్షో
త్సవదాయకములును దొలుతశసకలజనమనో
వివిధేస్పితప్రదములు
నవు పిమ్మట నంచుఁదెలియఁతడమరవిచారుల్:

854

స. భాగిరధీతుల్యశపావనోదకములు
వఱలునే? యెట్టిసత్త్వంతినై న
హేమభూధరసామ్యభూమీధరంబులు
గలుగునే? యెట్టిలోకములనై నఁ
బరిధవిల్లునె? యన్నశపానసమానదా
నము లెట్టిమహితధర్మములనై న

వేదసదృక్షసంత్రవిదితప్రమాణంబు

గాంతుమే? యెట్టితత్కర్మముననైన

తే. శివమహాక్షేత్రసన్నిభతక్షేత్రమభవ

విభవసమదైవతంబు పృథ్వీభతురంగ

విమలవిజ్ఞానసదృశబోధము త్రినేత్ర

ధర్మసాధర్మ్యధర్మంబుధరణిఁగలవె?

855

చ. అలఘుమదుక్త చారుమదతనాంతకధర్మములౌ నభీష్టదం

బులు పలుపల్కులేల? సరితపోల్పఁగవచ్చునె వానితోడ ని

ర్మలతరధర్మకర్మనిఃశ్రంబులు శ్రుత్యుదితంబులయ్యు ను

జ్వలమతులారఃపల్కితినిశ్శర్వరహస్యము మీకు నియ్యెడన్ 85

41. పాతక విచారము

వ. పిమ్మటఁబరిహరించుటయే ప్రయోజనముగానెంచి పాతకములు
పేర్కొందును. అవి దశవిధములని పండితులు నుడివి రవియుత్తరో
త్తర లఘువులునగు. అందు మహాపాతకమనునది మొదటిది అతి
పాతక మనునది రెండవది. ప్రాసంగికము మూడవది. పాతకమను
నది నాల్గవది. ఉపపాతకమైదవది. జాతిభ్రంశకరణ సంకీర్ణ కరణము
లాటవదియు నేడవదియు నగు. అపాత్రీకరణ మెనిమిదవది. మలాప
హము తొమ్మిదియవది. శేషించిన ప్రకీర్ణమనునది. 857

తే. కల్లుద్రావుట బ్రహ్మవిశ్జ్ఞానిఁబొలియఁ

జేయుటయు వాని సొమ్ము స్పృశించుటయును

గన్నతల్లిని గవయుటకలిసిమెలిసి

యట్టివియు నల్పు వారితొనరుగుటయును

858

తే. ఐదు లెక్కింపనగు వీనిశనార్యజనము

లఘుములందున గొప్పవిశయగుటజేసి

పరగపల్కిరిగద మహాపాతకమ్ము

లంచుఁగావున వర్జనీయమ్ము లగును

859

తే. కోడలిం దల్లియనఁదగుశచెడెమిన్నఁ

గూఁతుఁ జెలియలినిన్ గవశగూడుటయును

శర్వమురరిపువిగ్రహాత్వలనము నతి
పాతకము లని యార్కులుశ్రవల్కిరి మును

859

క. ప్లాసంగికాబిధములగు
దోసంబులు నుడువుదున్ గుతూహలమతులై
యోసూరివరులు వినుఁడీ:

శాసింపుఁడు: వాని జనులుశసల్పకయుండన్

860

సి. సకలప్రజానురంజకధర్మమొప్పార
జగతిఁ బాలించు రాజప్రకాండుఁ
గ్రయవిక్రయాదిసర్వక్రియాన్యాయప్ర
వృత్తచిత్తుండె నశ్శెట్టికొడుకు
సప్త తంతుక్రియారచరణదీక్షదక్ష

యజమానయాజకాశ్రద్ధఖిలజనుల

నరికృతాపత్సమూహోపనోదకదిదృ

క్షమతి శరణొందుశ్రసజ్జనాశి

తె. మాతృగర్భస్థితాజ్ఞాతశ్రమాత్రాశిశువుఁ
జెఱుఁగు మాసిన చేడియశ్చెలఁగి నిసుగుఁ
గుక్షిఁదాల్చిన కోమలిశ్రగ్రూరబుద్ధిఁ
జంపుటన్నవి యగును బాశసంగికములు.

861

తె. తల్లి తోఁబుట్టువలయునుశదండియన్న
దమ్ములయు మేనమామలశతాతలయును
ధరణీసురవర్కులయు నృపుశతరుణి పాప
మనక హరియించుటయు నట్టిశయఘములగును.

862

తె. బుద్ధిసూక్ష్మత లొప్పారశమొలచి నట్లు
కూటసాక్ష్యంబుఁ జెప్పుటశకూర్మమీఱ
తన్నుప్రేమించు నెచ్చెలిశమిన్నఁబట్టి
యురక హింసించుటయు నట్టిశదెఱుఁగుడికను

863

వ. ఇఁక బాతకముల నేర్పలింతు.

864

తే తల్లి సోదరి కొమరిత శ్రీదల్లి కూర్మి
చేడె కొమరిత మేనత్త శ్రీకోడలత్త,
జిత్తుజుని బారి కోర్వకరచేరెనేని
దాని పాతక మండుబురధపరులిలను 865

తే. మూడురేకలు దైవాటబూదిదాల్చు
కునికి బూదిని మైఁబూయకకునికి నన్య
పుండ్రములు మేనఁ దాల్చుట శ్రీబుధజనాళి
పాతకము గాఁగనిశ్చయశ్రపఱచిరి గద 866

క. అంకుశము గదాదండము
సంకును బాశంబు విష్ణుశ్రవకాదుల మే
లంకములగాఁగ మెయిపయిఁ
బొంకమ్ముగఁ దాల్చు నదియశ్రవును బాతకమున్ 867

స. ఉపపాతకము పాతకములలో నై దవది. అది ముఖ్యగౌణభేద
ముల నిరువిధమ్ములగు నందు ముఖ్యోపపాతకము లెట్టివనిన వినుండు.

స. తనతోడు నీడగాశ్రననయమ్ము వర్తించు
చెలికాని కూర్మి నెశ్చెలినొకరిత
యజ్ఞయాగాదిక్రియావేళఁ బనిఁబూని
ఋత్విజుండగువాని శ్రీప్రియనొకరిత
మంచిచెడ్డలు దెల్పకమహితపిద్యనొసంగు
యయ్యవారగువాని శ్రీయాలినొకత
తనదు పవిత్రగోత్రతంబునజనియించి
కొమరుఁబ్రాయము నున్నశ్రీకొమిరెనొకత

తే. తనదుకొమ్మకుచెలిమియైతనరు కొమ్మ
నొకత గురువులు వెలిచెట్టిశ్రువిదనొకత
కాకతాళీయముగాఁగంచుకకాంత నొకతఁ
గవయ ముఖ్యోపపాతకాశ్రభ్యకును దగును 868

వ. పాషండనిష్ఠాజనసంబంధంబును జతుర్థాశ్రమ, నిష్ఠాగరిష్ఠ స్త్రీసం
బంధంబును పరస్త్రీగమనంబును. దుర్గాదిత్యాది దేవతా చాలనంబును
ముఖ్యోపపాతకములని యందురు. 869

సీ. పినతల్లిఁ బెదతల్లిఁ బెండ్లాము మేనత్తఁ
గడఁక బోషింపక శ్రవిడచుటయును
శ్రుతినిందన మధీతశ్రుతిపరిత్యాగంబు
వీతిహోతుని బత్తిశ్రవేల్వమియును
మూల్యమ్మునకు వేదశ్రమును విక్రియించుట
ధనమిచ్చి వేదవిశ్మయను గొనుటయు
జన్నం బొనర్చమిశ్రసజ్జనస్తుతిపాతుఁ
బుతునిం గాంచమిశ్రభూరుహోది

తే. హింసయు బ్రదుకు తెరవుగానెంచి మనుట
యిఱుకాండాదిపీడనశ్రదక్షయంత్ర
నిర్వహణజీవనంబు ముశ్రనిపక్రికాండు
లనిరి గొణోపపాతకశ్రమనుచుఁదొల్లి.

871

క. తనకొఱకై తను పచనం
బొనరించుట కల్లుద్రావుశ్రనువిదను సతిగాఁ
గొనుటయు నాస్తిక్యము రం
గనటన మభిచారహోమశ్రకరణం బటులౌ

872

క. పరతరుణీసాంగత్యము
నిరుపమసర్వాధికారశ్రనిర్వహణమ్మున్
బరధనహరణ మయోగ్య
స్ఫురితన్నేహంబు నట్టిశ్రవోప్పం గాంచున్

873

తే బ్రహ్మచర్యంబు నగ్నిహోత్రంబు నిత్య
ముజ్జగించుట భక్షణాశ్రయోగ్యములుగ
శాస్త్రముల్ నిందచేసినశ్రసరకుగొనక
భక్ష్యముల్ మెక్కుటయు నట్టిశ్రపాతకములు

874

వ. జాతిభ్రంశకరాభ్యాఘ్రమ్ములఁ బేర్కొనెద. అవనీసురసంకటాచరణము
నఘ్రియఘ్రాణనము మద్యసౌరభము చవిగొనుట పశుపురుషమైధునము
వప్రవర్తనము జాతిభ్రంశపాతకములగు గ్రామంబులంగాని కాంతారం
బులంగాని వసించు పశువుల హింసించిన సంకీర్ణకరణపాతకమగును.

క. ధనమన్నంబును నిందిత

జనముల యాచించుటయు నశ్రీసత్యంబులు వా

కొనుటయు వాణిజ్యము వ

డ్డిని గొని జీవించుటయుఁ బ్రతిష్ఠాఘంబుల్

876

వ. అవియు సంబుజోదరపాదజయాజనమ్ము నపాత్రీకరణాత్మకదోష
మ్ములు నేలనునీటను వసించు నీదోద్భవంబులకుఁ గిడాపాదించి జీవించు
టయు సురాపాయి యింట భుజించుటయు మలావహాపాతకములనం
బడు.

పైనఁబేర్కొనఁబడినవి కాక తక్కుంగల పాతకమ్ములు ప్రక్రి
పాతకమ్ములు. 877

క. వడిపగతుఁడు తనపై వ

చ్చెడివేళల ధైర్యమొదవిశ్చెచ్చెర సమరం

బడరెడితావుల విడి భూ

పుఁడు పరువిడఁ బెద్దవొనఁగుభూభుజునఁ గున్.

878

వ. తులామానంబున వంచనంబును మాంసవిక్రయంబును సురావిక్ర
యణంబును వైశ్యులకు మహాపాతకంబులు. బ్రాహ్మణీగమనంబును
గాపిలపయఃపానంబును ద్విజులను ద్వేషించుటయు శూద్రునకు మహా
పాతకంబులు. స్త్రీలకును బురుషులకును బాతకంబు సమానంబు. నీచాభి
గమనంబును గర్భపాతనంబును భర్తృహింసనంబును భర్తృశిష్యగమ
నంబును భర్తృగురుగమనంబును స్త్రీలకు మహాపాతకంబు లని పెద్దలు
వచింతురు. 879

క. శ్రుతులును స్మృతులును జెప్పిన

మత మది ధర్మంబు వేయిమాటలికేలా?

శ్రుతులును స్మృతులును జెప్పని

వితమెల్లను బాతకంబుశిక్షలు వినుఁడి!

880

తే.గ. ఘోరశోకమోహంబుధిశతారకంబు

వెదసారంబు నుడివిత్రవిజులార!

పాతకంబులు విడనాడి భక్తితోడ

భవుని శ్రీదేవదేవుని శివుని గొలుడు.

881

42. ప్రాయశ్చిత్త కథనము

మ. సకలామ్నాయ శిరఃప్రకాశితరహస్యం దియ్యదౌ బుద్ధిపూ
ర్వకపాపౌఘముఁ ద్రోలఁ జాలుఁ బరతత్త్వజ్ఞానమొక్కండు దా
నికి నీడై న యుపాయమున్ పెదకి యెంతదేఁగాంతుమే? దీప్రమా
దకృతాఘపకరాపనోదనవిధానద్వానంబు తెన్నేనియౌ. 882

కం. వెదాంతవాక్యరత్నా
పాదితబోధమ్ము తృణముశ్రవహ్నివలెన్ బెం
పేదంజేయును బుద్ధిక్య
తాదరపాపముల నెల్ల శ్రనార్యులు వినుఁడి: 883

కం. కాయకవాచకమానస
మై యిరవుంగాంచుఁ గర్మమది తత్పక్షిన్
దాయఁగ వశమౌనే? యిది
మాయావశులై న జనులారమన్నింపరుగా 884

కం. దేహేంద్రియదిషణాచి
త్తాహంకారాదిభిన్నుఁడగు నాత్మన కె
ఱుహింపుఁడు! దేహోదిన
మూహోర్జితపుణ్యపాపముల్ దవులుకొనున్ 885

తె.గి. పుట్టి గిట్టుటయును గిట్టి పుట్టుక మఱి
చెందుటన్న వికారంబుశలొందనట్టి
వాఁడు తానౌను: దనకు నెశప్పగిదినెట్టి
కర్మబంధప్రసంగంబుగలుగ దెపుడు. 886

వ. మఱియు నణుస్థూలహ్రస్వదీర్ఘ ప్రియాప్రియ ప్రేర్యప్రేరకాది
ద్వంద్వవినిర్ముక్తంబాత్మ తత్త్వంబు. దానికి లేశమైనను గర్మస్పర్శము
లేదు. అయ్యది జిజ్ఞాసుని భూమానందవాస్తవస్వరూపంబు. తనయంద
కల్పింపఁబడిన సర్వజగత్తులకు సాక్షి యదియ. నేతినేతి వాక్యనిరస్త
ప్రపంచవైలక్ష్యణ్యమ్ము దాని లక్షణమగును. అజ్ఞాన జన్యంబగు కర్మ

త్వాదిబుద్ధి సునిశిత వేదాంతవాక్యవిచారజన్యబ్రహ్మత్వైకజ్ఞానము నెట్లు
బాధిందును? అజ్ఞానాంధకారము స్వయంప్రకాశకాఖండజ్ఞానభాస్కరసమ
క్షమున దవ్వుదవ్వుగాఁ దొలఁగవలయునే గాని యునికి యుంగలుగునే?
త మోరూపకరాహుజిహ్వాగ్రంబు తా గ్రసించిన భాస్కర తిజంబుచేఁ
బ్రతీయమానంబగు నయ్యును దత్తే జస్తమన్సులకు సంబంధము లేనట్లే
యజ్ఞానతత్కార్యము స్వయంప్రభమైన బ్రహ్మతేజస్సుచే భాసించినను
వానికిఁ బరస్పరసంబంధము లేకంబును లేదు జీవుఁ డజ్ఞానముచే భ్రమ
పడి కర్మసంబంధమును దనయం దారోపించుకొనుచున్నాఁడు గాని
విద్వాంసునకు భ్రాంతిగాని కర్మసంబంధము గాని యుండవు. దేహాది
సంఘాతమునం దహమ్మతి యేని కుండునో వానికే కర్మము వలన
యోగము సంభవించును. విజ్ఞాన సంపన్నునకుఁ గర్మసంబంధమిండు
కయు నుండదు. 887

ఉ. ఏనికి నైనఁ గర్మఫలశ్రమింతయుఁ బాయకరాదుగాని సు
జ్ఞానికి మాత్రమేయ్యెడలఁ గర్మఫలంబులు చెందనేర వ
జ్ఞానికి జ్ఞానికిన్ గ్రియలశ్రసంగతి గాంచుట గాంచకుండుటే
మానితలక్షణం బనుచుఁ మాటికిఁ దెల్పును ధీరవాక్యము 888

చ. తెలిసి యొనర్చు పాపములుఁ ద్రెళ్ళఁగఁజేయు నుపాయమైక్యబో
ధలలితశాంతి గాక వితరధంబులు తక్కిన యట్టిసాధనం
బులు నిజబుద్ధి సందియముఁ పూని జనింపకయుండుఁగాఁ: ని
శ్చలపరతత్త్వబోధవిలశ్రసన్మతులై చరియింతుగావుతన్. 889

చ. శ్రుతిగురుసంప్రదాయపరిశుద్ధిగఁ దత్త్వమసితిదివ్యవా
క్తతి నిరవొందు జ్ఞానము యశ్రధావిధిగా దయివాఱునట్టి పం
డితునకునన్న లోకప్రకృతీకృతసంస్కృతితోషదుఃఖదు
స్థితిగలరాదొకింతయు సురధీజనులారఁయెఱుంగుఁడింతయున్ 890

ప. మఱి ప్రాయశ్చిత్త కాండం బేరి కొఱకు శ్రుతు లేరుపఱిచె నన
బ్రహ్మపరోక్షజ్ఞానహీనులయివే తత్పరోక్షజ్ఞానమాత్రులకని తెలిసి కొనఁ
దగినది 891

పి. ఒజ్జయు శ్రుతిపల్కునోజ 'సర్వంబ్రహ్మ'
 మనుచు నెంచిన గడితయైనఁ జాలు
 నయ్యవా రెఱిఁగింపకనఖిలంబు బ్రహ్మమం
 చరయు నేర్చు దినార్థమైనఁ జాలు
 ముగురుమూర్తుల రుద్రకమూర్తి మిన్నఁగ డెంద
 మందు నిల్పిన దినంశ్చైవనఁ జాలు
 వేఱుచింతలు మానికవెన్నుని ధ్యానింప
 నరిగెడి యూఁడు నాశశ్చైవనఁ జాలు

తే. లెక్కలేనట్టి పుట్టులకలెక్కలేక
 చేయఁగాఁ గుప్పతిప్పలైకేరేరుకొన్న
 పాపజాలంబు లెల్ల నుశబాప సూరి
 జనవరేణ్యులు తెలియుఁడీశసరణు లిపుడు

892

కం. రేలేడు నై ననున వన
 మాలిన్ ధ్యానించు భక్తి కమహితునకు మహా
 భీలాఘంబులు దొలఁగున్
 గాలాబ్ధిశ్యామలాంగకరుణాదృతులన్

893

కం. మాసం బొకఁ డెవ్వం డ
 బాసనుఁ గొల్వంగ నోపుకనాతఁడు రాసుల్
 రాసులుగఁ బెచ్చుపెరిగిన
 తోసంబుల నెల్లఁ బట్టితోలుం గడకున్

894

కం. తిరిపెం బెత్తు చు నొక వ
 త్సరమున్ గోష్ఠంబునందుకవసియింపుచు ను
 స్థిరతన్ బవమాను నను
 స్మరణం బొనరింపఁ బాపకవయములు దొలఁగున్

895

తే గి. స్వస్వరూపానుసంధానశ్చజనితమోద
 మలరఁ దాండవమొనరించుశహరుని రూప
 మొండు క్షణమును ధ్యానింపకనురుతరాఘ
 సమితి తను దాన విచ్చుచుకసమసిపోవు

896

స. భువనేశమః త్రాఖ్యశ్చ మున్ బదివేసార్గు
 భక్తి తో జపము సకల్పంగవలయు
 మాతృకారూపసకమ్మాన్యపదాఖ్యంబు
 పదిరెండువేల్ జపింకపంగవలయు
 బ్రహ్మను వచియించుకొనినవమంత్రము లక్ష
 పర్యాయములు నుడుకవంగవలయు
 హంసమంత్రంబు గంధతావధిసలిలమ
 ధ్యంబున లక్ష నేకయంగవలయు

తే.గీ. నాభి మాత్రాంబువులనిల్చినయమతో ష
 డక్షరాఖ్యంబు నెమ్మదికననగవలయు
 బెదవి మెదపక లక్షసాక్షవిత్రి నుచ్చ
 రింపగవలె బూని హారంప నఘము

897

తే.గీ. వ్యాహృతులతోడనుం బ్రణవంబు తోడ
 బదియునాటును మార్గునుభక్తితోడ
 బ్రాణసంయమనంబు సకల్పంగవలయు
 భూణహత్యాఘనాశనంబునకు గొరి

898

తే.గీ. గోవు జంపిన పాపంబుకొవోవుటకును
 గోవు వెన్నంటి తిరుగుచుకొనవమాన
 మంత్రరాజంబు పదిసార్లుకమంతనమున
 వాకొనన్వలె బండతకవరులు! వినుడు!

899

అ.వె. ఉపవసించి మూడ్రహారాత్రములు కంఠ
 దఘ్నుసలిలమధ్యకతలనివాస
 మంది యమలరీతికనఘమర్షణమ్ము జ
 పించి పాపచయ మకడంచవలయు.

900

తే.గీ. దినదినం బేడునాళ్ళనుశ్చదిరిపెమెత్తి
 యనుదినమ్మును గాయత్రిమను వెనిమిది
 వేలసార్లు చ్చరించినశ్రీభీకరాఘ
 సంపయమ్ములు తప్పకకనమసిపోవు.

901

మ, స్మరణీయంబనఁ జాలఁ బొల్పు విలసత్తాన్వయంబువామ్నాయవా
త్యరసోదంచితసూరిపన్నతము కూశశ్యాండాఖ్యమంత్రంబు జా
స్వరలీలం బరియించి మూఁడు నుపవాసంబుల్ తగన్ జల్పి సు
స్థిరుడై యిర్వదినాలు నాహుతులు ప్రీతిన్ ప్రేల్వనిష్పాపదోష02
తే.గి. అస్యవామీయ సూక్త రతహస్య మగుచు

|| మాన్యమగు శివసంకల్పరమంత్రమొండు
కలు నయ్యది పల్క బంతగరు హరించు
పాపసంతోహములు పటాకపంచఆగును 903

కం. అలఘుహవిష్పాంతీయో

|| జ్వలపౌరుషసూక్త మొండు జపియించినచో
దొలఁగున్ గురుతల్పగదు
ర్మలసంచయమెల్ల దీనినమది నెఱుఁగుండీ: 904

వ, మఱియు నుపవాసత్రయమొనర్చి పురుషసూక్తవిధానంబున
నేతితో హోమంబు సర్విడ సర్వపాపము లెడఁబడును. “యశ్చందసాం
వృషభోవిశ్వరూప” యను మంత్రమ్ము దశ యుతపర్యాయమ్ములు పున
శ్చరణమొనరించుచు జలమధ్యమ్మున మూఁడు రేలు వసియిన యెడల
దొంగతనము వలనఁ బాపము దొలంగు; సర్వదొంగవిభూతివిలేపనుండయి
ముఖాన్న శుపవాసకరిమమున కోర్చి నిరుపద్రవంబగు రుద్రంబు
పారాయణంబుంబొనర్పఁగల్గు జవిగొన్న దురితమ్ము సన్నగిల్లు వాఙ్మన
నేయకశ్రుతిస్థితద్రుపదానామగాయత్రీజపము జలనిమగ్నుండయి పంచ
పర్యాయంబు లాచరించిన నిఖిలపాపాపనోదవవిధానముగును. “యత్కిం
చేదతిషరుణ” యను మంత్రం బొక్కసంవత్సరము జపించినచో మహా
పాతకములు నశించును. “తరత్సమందీధావతి” యనుమనువుజపించిన
మానవుం డభక్త్యభక్షణపాపవిముక్తుండగు. “ఇంద్రమ్ మిత్రం వరుణ
మగ్ని మాహుః” అను మంత్రంబు జపించుచు బిచ్చిమెత్తి యాహ
రించువానికి మహత్తరపాపవిముక్తియగును. 905

క. ముమ్మార్ ప్రాణాయామ

మిమ్ముగ నొనరింప న్నమమురైల్లంజెడు వా

శమ్మగును ఘోరసంసా

రమ్మున్ వెయిసార్లు దానిశ్రవతి యెనరింపన్

905

క. తోయముల నిల్చి ముమ్మరుఁ

బాయక వ్యాహృతులతోడఁ బ్రణవము తోడన్

గాయత్రిన్ సశిరస్కముఁ

జేయంగా దురితతతి నశశించున్ వినుఁడి

906

క. వేసారుల్ తిలహోమము

చేసినఁ బ్రణవంబు భక్తిశ్రేణిజేసిన వరశ్ర

ద్ధాసంగతి వ్యాహృతులం

జేసిన గురుపాతకములుశ్చీఱించుఁజుఁడి

907

తె. తిల్లవాతెడుచో మహాశ్రదేవ యనుచు

ననిశమున్ లేచి వ్యవహారమాచరించు

వాని జన్మాంతరసహస్రైకపాపచయము

లెల్ల నశియించు నని మీరశ్చలెఱుఁగఁదగును.

908

తే. అరసి బ్రహ్మముహూర్తంబునందు లేచి

తాన మాడి సమాహితాంతఃకరణవి

శుద్ధి నొప్పారి శివుఁబల్కుననుక్తుతి స్వత్వత

సకలపాపములును ద్రోలఁజాలు ఘనుఁడు

909

ఉ. పుణ్యము వేదవాగ్వితతిశ్చపుణ్యము భూతి త్రిపుండ్రరేఖయున్

బుణ్యము వారణాసియునుశబుణ్య ఋమాపతి విగ్రహంబునున్

బుణ్యము స్వర్ధునీసలిలశ్రమున్ దగ నీయవి పంచపుణ్యముల్

పుణ్యులు వేగ లేచి యఘశ్చపుంజము దోతురు వానిఁబల్కుచున్

క. ఇనచంద్రగ్రహణంబుల

ననువుగ విఘవాయనములశనమలశ్రద్ధన్

గని శివనామము జపియిం

చిన సరునకు నింతపాపశకేషము నున్నే

911

క. ఇమ్ముగ నెవఁడు వ్యతీపా

తమ్ముల బాపలకుఁ దిలలశ్చాన్యమ్ముల దా

- నమ్మితువానికి నఘనా
శమ్మయి పరమార్థరూపశ్చంద్రిక కలుగున్ 913
- క. నరుఁ డమవస శివబుద్ధిన్
ధరామరుని బిల్చి యన్నతదానం బిడినన్
జిరసముపార్జితబహుతర
దురితమ్ములు బాఱఁద్రోలుత్రోవఁ గనఁదగున్ 914
- క. మానితకృష్ణచతుర్దశి
బోనం బగ్గిజున కొనఁగిభూసరవరు నీ
శానుండని పూజించిన
వాని కిల సమస్త మైనతపాపము దొలఁగున్ 915
- క. మరియున్ గృష్ణాక్షమినఁ
తురగవిభూషణుని గాఁగఁతుర్వీసురుఁ గొ
ల్చి రహిం గుడువంబెట్టిన
దురితోత్కరముల్ దొఱంగితడుదకు శివుఁడగున్. 916
- క. సావిత్రి నూటయెన్నిది
భావించి మదిన్ దినేశకవారంబున గొ
రీవిభునిగ బాపని సం
భావించి భుజింపఁజేయకపాపము లుడుగున్ 917
- తే. అగ్గిజమ్మని గొనితెచ్చిరయభవబుద్ధి
నార్ద్రయందున బోజనంబుమరఁజేసి
ప్రీతుఁ గావించు పురుషవత్ రేణ్యుఁడభిల
పాపబంధంబు వాసినతవాఁడ యగును 918
- తే. మాఘమాసంబు నందు నుత్తమారమణుని
నాజ్య ధారల నభిషేకకమాచరించి
నలరఁజేసిన బ్రహ్మహత్యాదిపాప
జాలమఁతయుఁ దప్పకతూలిపోవు 919
- తే. మాఘమాససమాయాతకమహిమమొప్పు
కృష్ణపక్షచతుర్దశిన్ శుభవృక్షభతురగు

- బిల్వదళ మొక్కపైన నశర్పించి కౌల్వ
నరులకున్ సర్వపాపవిశ్నాశనమగు 920
- క. ననవిల్తుపగతునిన్ పా
లునమాసంబునఁబలాశక్తునుమంబుల్లచే
జనితప్రీతుం జేసిన
ననఘనకున్ జెల్లెపోవునఘసంఘంబుల్ 921
- క. సౌరభయుతసుమతతిసుకు
మారార్పణమలను జై త్రమాసంబున మా
రారిం బూజించుచుఁ ద
త్సారకథల్ వినఁగఁజాపనముదయము చనున్ 922
- క. ఒకసారియైననుం గా
శికిఁజని గంగను మునింగిశ్రీవిశ్వేశా
త్మకిశంభుని దర్శించిన
సకలఘంబులు నశించునజ్జనులారా! 923
- క. గోదావరిఁ బుష్కరమున
మోదంబునఁజేరి స్నానశ్రమన్జేయసమా
సాదితభూమీసురహ
త్యాదిమహాపాపచేయములడుగంటుఁజుడి 924
- క. స్తవనీయమాఘమందున
సువర్ణముఖరీతరంగశుభ్రస్నానో
త్సవమున్ దీరిచి లొక్కము
నవనీసురులకు నొసంగనఘములు వాయున్ 925
- క. పొంగుచు నాశ్లేషన్ శివ
గంగన్ రవిదివసమందుఁగడుబత్తిని ము
నంగ మహాపాతకరా
శిం గెడపంగలఁడు నరుఁడుశివు సత్కృపచేన్ 926
- తే. అమవసయుసోమవాసరశ్రమమరు నప్పు
డర్కవారంబు సప్తమిరయలరు నప్పు

డలఘుకావేరి నొకసాత్రియమలమతివి.
గుంకుతిడ పర్వపాశమ్ముశ్రింకుటరుదె? 927

క. అల గంధమాదనాద్రిన్
జలకంజలనాడి యగ్రిరజన్మునికి ధనా
దులవిడి రామేశ్వరునిన్
దిలకించిన యఘము లెల్ల శ్రద్ధెభ్యుంజాదే? 928

ఆ. బ్రహ్మనిష్ఠవన్నరపానాదుల నొసంగి
పూజనల్పవట్టిరపురుషవరుష
కమితపాపచయములడుగంటుటయో కాదు
శర్వునన్నిదానకపంగతి యను 929

తె.గీ. ప్రేమ ద్రవసభామధ్యనీమఁ జెలఁగి
తాండవించు నుమాపతిరదర్శనంబు
దినదినంబును బదినాళ్ళునమచుబిత్తి
నేయఁబాపంబు లెల్లఁ గృతశిశువు విన్నుఁడు 930

క. ప్రియశ్చిత్తము పాతక
భూయిష్టుల కగును మోక్షకృపందెరువై న
దేయులకుఁ దగును మోక్షో
పాయంబు సమస్తకర్మకపరివర్జనమై. 931

వ. వృత్తి భేదంబునఁ గుటీచకబహూదక హంపపతమహంసాఖ్యలం
బరగి సన్యాసాశ్రమంబులుచుతుర్విధంబగు వానితోఁ బూర్వపూర్వమ్ముల
కంటె నుత్తరోత్తరమ్ములు శ్రేష్ఠమ్ములు. తొలిమూఁట సన్యాసాశ్లేషమ
నివాసులును యథోక్తకర్మకలాపంబుల నిర్వర్తించి తుదకు నిర్మలచిత్తులై
మోక్షంబు సాక్షాత్కరించుకొందురు. కేవలముముక్షుత్వప్రేరితులగు వార
లఖిలకర్మనివహంబుల యథావిధిగ నిస్వరణం బొనర్చి సాగమాంతనిర్ణయ
నిశ్చలజ్ఞానాపేక్ష శమదమాదిసాధనోపేతులయి పరమహంసభ్యాతి నలరు
చుందురు. కుటీచకబహూదకులు శిఖామృజ్జోపవీతులై సపవిత్రజల
పాత్రంబును గోవాలలోమమయపాశబద్ధ త్రిదండంబును ధమండలపును
దర్పలును ధరింతురు. శిఖాధారణంబును ద్విభుండధాత్రుణులు గాక

హంసలు కుటీచకబహూదకుల పతేశేషాచారములు నిర్వర్తింతురు. త్వక్కు
చెడత దర్శనియరూపముగల వెదురుకట్టదండమును గాషాయాంబరమును
హంసపరమహంసలకు సమానము. శివధ్యానశివార్చనములు స్నానశౌచ
ములు శాంతిదాంతులు భస్మలేపన త్రిపుండ్రంబులు చాతుర్మాస్యవ్రతం
బులు సర్వసన్యాసాశ్రమములకు సమానమని విధింపఁబడియె. ఎంత
పాపిష్ఠుడైనను శాస్త్రోక్త విధానంబు సన్యసించి యవల మరణంబొం
దిన వానికి సర్వదోషములు నిర్గతంబులగు. రమణీయచరితుడగు వాడు
సన్యసించి యాత్మహత్య గావింపక జ్ఞానం బభ్యసింపవలెను. ప్రాయశ్చి
త్తము పాపాపనోదనసామర్థ్యమున సన్యాసముతో సమము కాదు గాన
పాపనివృత్తి కొఱకు సన్యాసం బవశ్యక ర్తవ్యంబు. ప్రసిద్ధకృతపాపంబు
లకుఁ బ్రాయశ్చిత్తంబు వోలె రహస్యాచరితదురితములు వాపుటకు సన్యా
సము పరమోపాయము.

932

సి. పరశివధ్యానంబుఁ పరశివజ్ఞానంబు
పరశివశబ్దజన్మపంబు భూతి
పుండ్రిత్రయంబు విశ్రాంతిలేపనమును
రుద్రాక్షమాలికారూఢివిభవ
మమలసన్యాసాశ్రమవాసనియతి పా
యశ్చిత్త సంవిధానానుచరణ
మఖిలపాపావశిష్టాంతమొందించు సా
ధనములుగా నెఱ్ఱెతలఁపవలయు

తె. శ్రుతిరహస్యము సత్కృపాశ్రమతిని దీనిఁ
బల్కినాడను నేనంచుకవ్యాసదేశి
కోత్తముఁడు మున్నుబల్కినత్రయమార్గ
ములను మీకు వచించితిరబుధులు వినుఁడు.

933

43. సావకుద్యుపాయకథనము

క. మఱియున్ బాపము వాపెడి
తెరవుల నెఱిగింతు మీ రశ్రతిశ్చిద్ధ వినుం

- డిరవుగ మును బల్కిన బ
లై రవులఁ బోలేనివా రిశదే సల్పవలెన్ 933
- క. ఇలఁ బేరెక్కిన పుణ్య
స్థలములఁ గొన్నింట శివుఁడుదానే మును పా
పుల వాపము పెడలింపన్
- వెలయించెన్ వాని మీకుశ్రవినిపింతు నిటన్ 934
- సి. అఖిలార్థసాధకంశబమరేశ మచ్చట
శర్వుఁడొంకారుండుశ్రవండి శివయు
వాసిఁ గాంచినదీప్యశబాసమ్ము సోమనా
దేశుఁ డీశుఁడు పుష్కరేశరక్షణ శివ
నై మిశారణ్యంబునన్ లింగరూపిణి
శివదేవదేవుండుశితిగళుండు
పుష్కరతీర్థానఁబొల్పును బరుహూత
శివరజోగంధాభ్యుజ్జెలగుఁ హరుఁడు
- తే. శంభుదాషాధి నాషాధరసంజ్ఞ నొప్పు
నచటఁ బరమేశ్వరియు రత్నయనఁదనర్పు
భారభూతిని శర్వుండుభారభూతి
భూతి యన నొప్పు నగరాజశ్రుతి యచట. 935
- పి. సోమశేఖరుఁడు చంద్రదీముండి దండియౌ
దండిని యగు భూమిరధరతనూజ
నాకులభ్యాతపుత్రణ్యస్థలంబందున
నాకులుం డభవుండునకుల గౌరి
యల హరిశ్చంద్రమరహస్థలంబున హరి
శ్చంద్రుఁ డీశానుండుశ్రవండిక యుమ
శ్రీపర్వతమున వశించును ద్విపురాంత
కాహ్వయశివుఁడు మాత్రయాని దేవి
- తే. యీశుఁడగును ద్విశూలి జగప్యేశ్వరమున
ఫాలనేత్రుని యాలి త్రిశూలిని యట

నమరు నామ్రాతకేశ్వరంబందు సూక్ష్మ

నాముడభవుం డగును సూక్ష్మనామ్రాతకేశ్వరంబందు 976

సీ. అతిపవిత్రము మహాకాళమట మహా

కాళుడీశుండు శంకర యపర

మాయాపహమ్మయిరమధ్యమం బలరారు

శివ పరమేశ్వరీశివుడు శర్వుడు

డలఘుకేదారమ్మనందీశు డీశాను

డలఘు మోక్షప్రదాతహ్వాయము గనును

సంసారరొగభేషజము భైరవ మట

భైరవీభైరవురభవభవాను

తే. లలరుచుందురు ప్రపితా మహాభిధాన

శంకరుడు మంగళాభిధాన శాంకరియును

భక్తజనులకు బూజనరక్షాజనులయి

స్తోత్రమున శర్వ మగు గయాశక్తీత్రమందు 977

సీ. స్థాణుప్రియాదేవిస్తాణుదేవుని తోడ

జెలగుచుండును గయాశక్తీత్రమందు

స్వామంభవీనామకర్వాణితోస్వయం

భూశర్వుడొందును ముదము స్థాలి

విశ్వవిశ్వాసాఖ్యశ్రీవిభవంబులన్ గాంతు

విమల యందున శాంభరవియు భవుండు

సుగ్రు డుగ్రాదేవిరయును గన్నబిల్లిమహా

తీర్థాశ్రమగ్రాడింతురదివ్యశివులు

తే. అట్టి హాసాఖ్యతీర్థంబునందు ముదము

నను మహాశండుడు మహానంద యనన్త్రు

గృత్తివాసుండు పార్వతీశక్తిరణవాణి

యును వసింతురు జగములశ్రీనామ నైపుడు 978

సీ. శివ మహాంతక యగుశివుడు మహాంతకుడు

డగు మహాంతకాఖ్యశ్రీశాస్త్రలమున

భీతిహారిణి దక్షశ్రీమస్థలిన్ భీముఁ
 డెసఁగు శివుండు భీశమేశ్వర శివ
 వస్త్రాఁ పథంబునభవుఁడు శివుండగు
 నగు భవానీదేవిత్రయద్రితనయ
 రుద్రుఁడు శివుఁడగుతరుద్రాణియున్ శివ
 యగు రుద్రకోటిదిశవ్యాలయమున.

తే. నగు మహాదేవనాముండుకహరుఁడు వాని
 యనుఁగునిల్లాలు వరవిశాళలాక్షి యగును
 విమలతీర్థంబులం బేరుకపెంపుగన్న
 యట్టి యవిముక్త భక్తజనావనులయి.

939

సీ. అవనిఁ బేరొందు మశహాలయంబందు మ
 హాభాగయును రుద్రుఁడహిధరుండు
 గోకర్ణ తీర్థానశ్రీకంతుఁడౌ మహా
 బలుఁడు తజ్జాయయుశభద్రకర్ణి
 భద్రకర్ణంబునన్ శభద్రామహాదేవి
 యార్ద్యయు శివనాముఁడంగజారి
 స్థాణ్వీశ్వరుండునుశ్చస్థాణ్వీశ్వరియు స్థాణు
 వందున భవదేవశ్చైవమవతులు

తే. భువనమందు సువర్ణాఖ్యత్రేబొలుపు మీరు
 క్షేత్రరాజమ్మానవ్ వ్యోమశక్తేశుఁ డగజ
 యలరుచుండ్రు సహస్రాక్షత్రేడనఁగ నుత్ప
 లాక్షి యనఁగను బుధవరుశతారః వినుఁడు.

940

సీ. కమలాలయఖ్యాతశ్రవిమలాఽయంబునన్
 కమలాఖ్య దుర్గ శంకకరుఁడు కమలుఁ
 డల్ల చాగండాఖ్యనలరు క్షేత్రమున భ
 వాని ప్రచండ కశపర్థి భవుఁడు.
 ఊర్ధ్వరేతసుఁ డుగ్రుంతుఁడుగ్రి జాయ త్రిసంధ్య
 యుద్గంధ వామపుశ్చోర్ధ్వ యందు

మాకోటమున యందుకమకు టేశ్వరి యపర్ణ
యగు మహోత్కటుడు ఖట్టాంగపాణి

తే. మండలేశ్వరవిదితనామస్థలమున
మండలేశ్వరి శాంకరిమన్మథాంత
కుండు శ్రీకంఠదివ్యసంజ్ఞాండు భక్త
వాంఛితార్థప్రదానప్రభావయుతుడు.

941

క. హరుఁ డదితనుజ కాలా
బరమున నిలయంబు గాంచిభక్తేష్టదులౌ
దురు నీలకంఠకాళీ

స్ఫురదభిధల వారిఁ బోలునరలుం గలరే?

942

తే. శంఖాకర్ణంబునందునశ్చైలకన్య
ధ్వనిసమాహ్వాయ ఖండేందుకధరుడు వాసి.
గను మహాతేజుఁ డఖిలజగంబులందుఁ
జెట్టలను బాపగాఁజాలునసిమ యదియ.

943

క. స్థూలేశ్వరేరపుణ్యస్థలి.
స్థూలాభీఖ్యండు హరుడుస్థూలాభిధమై
శైలాత్మజాత వెలయున్
జాలగఁ బున్నెంబు లబ్బుఁజనువారి కటన్.

944

క. చెలఁగుచుఁ దత్త్వపుణ్య
స్థలముల దర్శించి యవత్రదైవతములఁ బూ
జల నలరించెడి జనములు
బలుదొసఁగుల రూపుమాపనవలఁతులు ధరణిన్.

945

సి. సంతతాత్మానందశ్రవందోహమున శివుం
డంచితమ్ముగఁదాండకవింతు నెచట
పతి నృత్యమొనరింపఁజూర్వతీదేవి క
న్విందుగాఁగని గారకవింతు నెచట
భక్తితోఁ దనుగొల్పునవారికట్టెదటఁబ్ర
సన్నుడై బొడఁగట్టునశంఖుఁడెచటఁ

దనతాండవము గాంచుధన్యుల కఱచేత

నిల్పును ముక్తి త్రినేత్రుడెవట

తే. నదియు శంభున కౌనుశ్రీవ్యాఘ్రపురము
పరగు దభ్రసభేశ్వరిప్రథితనామ
భవునియిల్లాలు భవుడు సకభాపతి యగు
నట శివాశివనేవచేతనఘము దొలఁగు.

946

క. అచ్చట హోమ మెనర్చిన
నిచ్చమెయిం జపము సలుపక నెన్నో మడుగుల్
హెచ్చగు ఫలములు కలుగున్
సచ్చరితుల్ స్థలమహత్త్వసంగతి గనుఁడి:

947

క. అందున శివగంగాభి
జ్ఞ్యం దనరు తటాకమొండుకలదందునఁ దోఁ
గం దొలఁగు మహాపాతక
సంధోహము తెల్ల ధీరకసత్తములారా:

948

క. తద్దక్షిణతీరంబునఁ
దద్దయు మోదంబుతోడఁ దాండవకేశీ
బద్ధాదరుడగు వరఘణ
భృద్దాముడు సూరిజనవశరేణ్యుల్ వినుఁడి:

949

మ. సతతంబున్ శివగంగఁతోగిఁ పరమశ్రద్ధలువై వ్యాఘ్రహ
శ్శితకంతున్ గనులారఁ గాంచి సకలకక్షేమప్రదంబంచు స
న్మతిమీరంగ షడక్షరాఖ్యమనురక్తంబప్తసంఖ్యావికాం
చిత మౌరీతి శతంబు పల్కిన జనుల్ శేచింత్రు ఘోరాఘముల్.

క. పొంగుచు రంగదళంగను
భంగన్ శివగంగ నెవఁడుభక్తిన్ మును దో
గంగలుగు వాని కెడలు దొ
సంగుల్ సకలమ్ము పుణ్యశాలము వలలున్.

950

పి. మేషంబునన్ రవిమీర నార్ద్రాదినం
బందున శివగంగతమందుఁ దోఁగ

వృషభరాశిం బ్రౌద్ధత్రవిహరింపఁగా వృషో
 దయమున నట మునిత్రదానమొసఁగ
 నర్కుఁడు మిధునస్థుఁడైన కృష్ణాష్టమి
 నాడచ్చటన్ మజ్జనంబు దీర్చ
 నాషాఢకృష్ణపక్షేంతశ్చతుర్దశిన్
 డంబుగా నందు స్నాత్రనంబొనర్పఁ

తె. జెలఁగి శ్రావణపౌర్ణమాశసిని దదీయ
 విమలజలములఁ గ్రుంకుటకవెలయఁజేయ
 నంబుజావృఁడు కన్యాయంతదలర జన్మ
 తార రవివారమున నటకతనువు తడుప.

952

సి. రశ్మిమంతుఁడు తులాశరాశి భాసింపఁగా
 భరణి తద్వీచికాశపంక్తితోఁగ
 వృశ్చికంబున రవిశ్రవిచ్ఛేయఁ బావక
 వారంబునం దటఁజేరి తోఁగ
 మకరరాశ్యారూఢమానుడై యినుఁడొప్పఁ
 బుష్యంబునన్ దదంత్రబువులతోఁగ
 సారసమిత్రుండుకాపమున్ సంధింప
 రౌద్రతారను నాతశరగల తోఁగ

తే. మాఘమాసంబునన్ మఘాశ్రమహితమైన
 సమయమునఁ దత్తరంగకశసమితి తోఁగ
 పాలునంబున నుత్తరశ్రఫలునీకు
 భరమందునఁ దత్త్రయశ్రమందు తోఁగ.

953

తె. బహుభవంబుల నార్జించుత్రపాపపటల
 చటులసామర్థ్యములు వీఁగిత్రస్వాంతశాంత
 భావ మలరార ముక్తికాంతతావిలాస
 సత్కటాక్షసుఖంబులన్ శరణులు కాంతు.

954

అ. బత్తితోడ బ్రహ్మశ్రవేత్తల కిచ్చటఁ
 ద్రావఁ గుడవ నిచ్చుకదాతలకును

- సకలపాపసమితిశ్చికలమ్మగుట కాక
పరమగతియుఁ గూడశ్రవణలు నిజము. 955
9. యోగివరుని కొక్కశయ్యుత్తమావాసంబు
గాని మతముగానిశదాన మీయ
దురితచయము లెల్ల శ్రద్ధలఁగును మరి ఫల
నేత్రునన్నిధానశ్చనియతి దనరు. 956
10. కరుణాంతరంగుఁ డగుటన్
బరమేశుఁడు సకలజంతుశ్చపాపంబుల రూ
పరజేయుటకు నుపాయం
బరయుచు శ్రీవ్యాఘ్రపురమునర్మిలిజేసెన్. 957
- క. బహుకోటిజన్మపుణ్యని
వహఫలితము గాదె వ్యాఘ్రశ్చపత్తనశోభా
మహామంబు కన్నులారన్
రహిమైఁగనుటంచు మదినిశ్చింత్రాజ్ఞు లెఱుఁగుఁడి. 958
- క. దానికి సమమగు పుణ్య
స్థానము వేటొండు లేదశ్చట వసియింపన్
బూను మహనీయులకు వే
మానున్ భవబంధవిరతిమాన్యుల్ వినుఁడి. 99
- క. దురితాపనోదనక్షమ
మురరీకృతముక్త్యుపాయశ్చముర్వీనివస
న్నరనేవనీయమను చా
పురము ప్రసిద్ధిని వహించిశ్చపొలుపుల్ గాంచున్. 960

44. ద్రవ్యశుద్ధ్యుపాయకథనము.

వ. మఱియు ద్రవ్యము ద్వివిధము. అత్మద్రవ్యము నిత్యశుద్ధము.
తదితరమెల్ల శుద్ధేతరము. అదియెట్లనిన నాత్మసచ్చిదానందుగ నిగ
మము లభివర్ణించినవి. ఉపాధిరహితసత్తాచైతన్యనందములు నిత్యము
స్వతః శుద్ధములే. సత్తాలక్షణ మెఱుంగఁదగు. పరస్పరభిన్నసర్వనామ

రూపాత్మక ప్రపంచమునందును దుదకత్యభావమునందును దండయందు
 దారమువలె ననుస్యూతమయి సామాన్యముగనున్నది యనుటయే సత్తా
 స్వరూపము. సత్తా స్వతోదోష మందురా! సర్వదోషత్వమే పట్టి పవిత్ర
 త్వమునకు నిలువ నీడయే లేకపోవును సత్తయుఁ గలదనియుఁ దత్సం
 పర్కమువలన సత్తకు దుష్టత్వ మొదవు నందురా! నిర్దుష్టమును వాస్త
 వముగ దుష్టమగు నెడ సర్వదా నిర్దుష్టవస్తువొకటన్నది లేనే లేదు.
 అటుగాక సత్తాశూన్యత్వ మంగీకరింతురా! తచ్ఛూన్యత్వ స్ఫురణము
 స్వవచనవ్యాఘాత హేతువగును. కావున సత్తా నిత్యమును స్వతశ్శుద్ధ
 మని యొప్పుకొనక తప్పదు. మరి చైతన్యవిశుద్ధిం గూర్చి ప్రసంగించెద.
 మనోవృత్తిరూపమైన జ్ఞానమునకు జన్మశాశనములున్నను దత్ప్రకాశక
 స్వయంప్రకాశమయి విరాజిల్లు శుద్ధచైతన్యమునకు జన్మనాశాదివిపత్తులు
 లేవు గాన నభివ్యంజకవృత్తి సహితమగుట దోషము కాదు. ఆనంద
 తత్త్వము వినుఁడు. ప్రేమభూమి యానందనివాసస్థానము నిరతిశయ
 నిర్వాజ ప్రేమ మెచ్చట నని తర్కించినఁ దానేయని తెలియనగును.
 తన్నుదాఁబ్రేమించు కొనని జీవితమే లేదు. ఇందులకు వేఱ తార్కారణ
 మేల? అట్లులేన విషయసుఖము వంటిదియా? యా యత్మసుఖమని
 మీరు శంకింతురేమో విషయ సుఖమనునది యభివ్యంజక వృత్తిదోష
 సమేతమయి యునికిలేములు గలదియనియు నాత్మసుఖమట్లుకాక నిత్య
 మనియుఁ దెలియుఁడు. కాన నాత్మండు నిత్యశుద్ధుండు. తదానహీనుం
 డశుద్ధుండు. పునశ్శుద్ధ్యుపాయము వానికిఁ గర్మము గాక తాను నిత్య
 శుద్ధుండ నని తెలియ నగు. ఆజ్ఞానము వలనఁ గలిగిన దోషమజ్ఞాన
 నివృత్తిరూపమైన జ్ఞానము వలనఁ గలుగును. సచ్చిదానందస్వరూ
 పుండైన యాత్మన కజ్ఞానమువలనఁ గలిగిన యవిశుద్ధజ్ఞాన మాత్మ
 నిత్యవిశుద్ధిజ్ఞానము వలని నివర్తింపఁబడనిచో స్వాభావికమైన నిత్యశుద్ధియే
 యాత్మన కలవడు కర్మమున నట్టిశుద్ధి పొడము ననుట యెప్పుడు.
 ఏలయనఁ గర్మజన్యము నశ్వరమ యగుఁగాని శాశ్వతమెట్లు గును? జీవే
 శ్వరై క్యవిజ్ఞానము విశుద్ధ్యుపాయమనిగ్రహింపుఁడు. తత్త్వమస్యాదిశ్రుతి
 వాక్యప్రమాణసంతానము వలనఁ దద్విజ్ఞానము జనియించు. దేహేంద్రి

యాదులఁగలుగు నహంబుద్ధి యాధ్యాత్మిక మనియుఁబృథివ్యాదిభూతము
లంగలుగు జీవబుద్ధి నాధిభౌతిక మనియు ననాత్మబుద్ధి ద్వివిధంబగు.

క. వేదోదితగర్భాదా

నాదులు పదియాలు సంస్కృతయల్ నేతయు హిం
సాదుల నొనరింపమి శివు

గాఁదలపన్ దేహశుద్ధిరకారణము లగున్.

962

క. వివిధేంద్రియనేతృస్మర

ణవిధానాచరణమునఁ ద్రిశ్రణయనుగ శ్రోత్రా
దివిషయములను దలంచిన

నవు శుద్ధి నిబద్ధి దీనిశ్రనరయుఁడు మీరల్.

963

క. ప్రాణాయామప్రభృతుల

స్థాణునిగా నెంచి వానిశ్చైవతముల వి
న్నాణముతో స్మరియించినఁ

బ్రాణమునకు శుద్ధి యొదవునందురు పెద్దల్.

964

తే. శ్రుతినిషిద్ధార్థముల నింతశ్రమతి జొనుపక

సాంబుమూర్తి గ సంభావనంబు సలుప

బుద్ధి మున్నగు వానికిశ్ర శుద్ధికలుగు

నని వచింతురు విద్వాంసుశ్రలమలులార!

9 ౭

చ. అలఘుసమాధియందుఁ గనశ్ర నయ్యెడు ధ్యేయపదార్థముఖ్యవృ

త్తిలయము లంది మానసముశ్రదీపిలుటన్నదియున్ విశుద్ధికౌ

లలితవిశుద్ధి మేనునకుశలబ్ధము గాఁగ విశుద్ధి ప్రాప్తి నా

కలవడెనంచు నెంచ నదిశ్రయౌను మతిభ్రమహేతులబ్ధమై. 965

చ. కలువలమేలువాఁడు జలశ్రకంబు చలింపఁ జలించునట్లు ని

శ్చలుఁడయి తోఁచుఁ దచ్చలనశ్రసంగతి వాస్తవ మింత కాదు ని

ర్మలతముఁడాత్ముఁ డయ్యును గశ్రరంబు విశుద్ధివిహీనుఁడట్లు ని

ర్మలమతి సాహచర్యమునశ్రమాటికిఁ దోఁచు నిజంబెఱుంగుఁడీ.

చ. సకలము బ్రహ్మవస్తు వనిశ్రసందియ మింతయు లేక వేదవా

క్రృకరము తెల్పురీతి మదిశ్రభావము నిల్పఁగ జాలిరేని త

- త్సకలము శుద్ధమౌను విదితతంబగు సత్యము పల్కినాడ నిం
తకు నికె మించు సత్యము శ్రుతంబును దృశ్యము గాదెఱుంగుడి.
- మ. శ్రుతివిజ్ఞాననిధాన మూనకయ సంశుద్ధప్రకారంబుసం
గతి ప్రాప్తింపఁగ సత్యమట్లయిన లోకంబందు నానాశ్రుతి
స్మృతికాండంబులు శుద్ధ్యపాయములు మున్తజెప్పంగ నేలన్నఁడ
దతితాత్కాలికవస్తుసిద్ధికయి పశల్కంబడ్డవన్నన్ దగున్. 969
- క. వ్యవహార శుద్ధి యని దీ
ని వచింతురు తజ్జజనులశ్రనిచ్చలు దీనిన్
దివిరి యొనరింపఁ జిత్తము
పవిత్రమగుఁగాన మడువుకవాడన్ వినుఁడీ! 970
- తే. పక్వభాండము చండాలుశ్రస్పర్శఁ గనిన
వర్జ్యమని వీడవలయు నకపక్వమునకు
నది తటస్థింప సంశుద్ధిరయగును నీటఁ
గడుగుటం గాని కుశజలశ్రకములఁ గాని. 971
- తే. శూద్రకులజుఁడు పక్వలబ్ధులొక నెడల
నుదకములు చల్ల శుద్ధమైయొప్పునయ్య
దతఁడు వాడిన నొకపరిశ్రయవలఁ ద్రోయ
వలయు నటుకాక శుచియగునగ్నిఁదాల్చు. 972
- తే. ప్రాతమృన్మయపాత్రం బకపక్వమైనఁ
బక్వమైనను శుద్ధమౌరపహ్నిఁబెట్టి
చక్కఁగాఁ గాల్చి తీసిసంశ్కార మొదవ
నాచరించినచో వినుఁడలఘుమతులు. 973
- వ. నూతనభాండమునకు శుద్ధిగూర్చవలెనన్న జలకములఁ గడుగు
నది. మఱియు నమేధ్యత్పర్శన దూషితం బుపయుక్తమగు భాండమట్లు
విడువవలయు. పచ్చిపనఁటి బహుపర్యాయములఁ గుళోదకంబులు చల్లిన
పునీతంబగు. 974
- తే. అంటుగైకొను నెలఁత తానంటె నేని
నంటి యుపయోగముం జేయుకటయ్యెనేని

దారుమయయజ్ఞ పాత్రంబు త్యాజ్యమగు ని

తరము కుశజలములను శుద్ధంబు యగును.

9 5

వ. మఱియు దేశకాలాదులను బ్రయోజకంబును స్వోపపత్త్యవస్థలను బరిశోధించి శౌచక్రియ నిర్వహింపవలయు బ్రోణపరిమాణము కంటె నెక్కుడైన పక్వధాన్యమాపత్సమయముల నంత్యాదిస్పర్శనదూషితమ్మగుచో దంచుటవలనఁగాని కడుగుటవలనఁగాని శుద్ధిగాంచు నంతకంటె గొఱతవడునది విడువవలయు భారముకంటె నధికమైనదియుఁ బ్రోక్షణమున శుద్ధమగు. ఆపదితరములగు వేళల నట్లుకాదు. పక్వము బ్రోక్షణము షోణమునను గుంభాధికము బ్రోక్షణమునను శుచియగు నపక్వము షోణమున శుద్ధిగనును. మఱియుఁ బక్వధాన్యతండులముల భారమునకుఁదగిన విడువవలయు రెండు భారమురములకుఁ దక్కువవి గడుగవలయు నంతకు మిగిలినవియైనఁ బ్రోక్షింపవలయు. రజస్వలాదిదూషితపక్వాన్నము వర్జింపవలెనుగాని యాఱుభారముల కది మయ్యెనేనిఁ గడుగుట వలనను నంతకు హెచ్చయ్యెనేనిఁ బ్రోక్షణము వలనను శుద్ధిచేయవలెను. వెలుపలనున్న నెలఁతుకగాని పెట్టికొలమునఁ గలిగినవాఁడుగాని కుక్కగాని తొట్టియగాని సూరముగాని గాడిదగాని స్పృశించిన వస్త్రము ప్రక్షాళనమున విశుద్ధమగును. కాని యదిక్రొత్త పలువయైనను నల్ల పలువయైనను బొంతయైనను బ్రోక్షణము వలననే శుద్ధియగును. కంబళము మున్నగు నవియుఁ బ్రోక్షించిన శుచియగు. బియ్యము ధాన్యములు బెల్లము నేయియును బ్రోక్షణమున శుద్ధి గాంచు. పాయసాదులచే నపరిశుద్ధమైన యన్నము విడువవలయును. శేషించినది ప్రోక్షించిన శుచి యగును. ద్రవద్రవ్యము గాలిచే విసరిన గ్రాహ్యమగు, అటుకులు మొదలగు వానిని ధాన్యమువలెను శుద్ధి నొనర్పవలె. దొరకక దొరకక దొరకక వస్తువు ప్రోక్షించిన గ్రహియింపవచ్చును. కేశలోమనఖమ్మల దూషితమ్మయిన పదార్థమును గ్రిమికీటాదిదూషితమ్మయిన వస్తువును బ్రోక్షణమునఁగాని యాజ్యమునఁగాని శుద్ధిచెందు. పిష్టమయమగుక్రితద్రవ్యంబు పువకపాకంబువలన శుద్ధి పొందు. శూద్రులు నంత్యజులు ముట్టిన ద్రవ్యంబు విడువవలయును. ఉచ్ఛిష్టమును

భక్షింప రాదు. ధాన్యము, వస్త్రములు, నల్పద్రవ్యములు జలప్రక్షేళ నంబుచే శుద్ధి పొందు. కల్లుచే దాకఁబడిన సువర్ణాదితైజసద్రవ్యంబులు వహ్నిదాహంబున శుద్ధి నొందు. వైశ్యులు, రాజులు తాకిన తైజసద్రవ్యము క్షేళనము చేతను, శునకంబును జండాలురు తాకిన తైజసద్రవ్యము మార్జనము చేతను, శుద్ధి పొందు రాగివస్తువులు చింతపండుచే దోముటవలన శుద్ధి నొందు. ముఛ్చైన నెలఁత భుజించిన కంచుకంచము మొదలగు వస్తువులు నీటితో దోముటవలన శుద్ధిపొందు. వివాహోదిశుభ సమయములందును, దీర్ఘయాత్రల యందును, రాష్ట్రక్షోభము సంభవించిన సంభ్రమసమయములందును, దేవతోత్సవములందును, దాడిద్రవ్యము సంభవించిన పట్ల యందును స్పర్శదోషంబు లేదు. శూద్రాద్యను లోమవిలోమజాతులు ముట్టిన వస్తువులు మృజ్జలంబులతో నిర్వదియొక్క మాఱులు మార్జించిన శుద్ధి నొందు. తాతి వస్తువులు భస్మజలంబులతో నిరువదియొక్క మాఱులు మార్జించిన శుద్ధంబు లగు. అబ్జశంఖశుక్లాది సకలద్రవ్యంబులును భస్మమార్జనంబున జలక్షేళనంబున శుద్ధంబులగు. వేయి వచనంబు లేల? సర్వదోషనివృత్తికై సర్వద్రవ్యంబులను బ్రహ్మ రూపంబుగా భావించినచో బవిత్రంబులగు. 9.6

చ. సకలచరాచరాత్మకవిశేషాలజగంబును హేతుభూతమై
సకలము దాన వ్యాప్తి గనిత సర్వమయంబున వ్యాప్తి కెక్కి సా
రకవిజనై కగేయ మనశ్రేణాలిన బ్రహ్మముగాఁ దలంచుచో
సకలమునున్ బునీత మనిశాస్త్రకృతాదరబుద్ధి నెంచుఁడి: 9.7

మ. తొలుతన్ గార్యములెల్ల, గారణము నందెన్ జన్మముం గాంచి య
వ్వల నందున్ వసియించి కొంత తడ వాశ్చర్య నందునే యారయన్
విలయం బందును గాన హేతు వని భావించుపంగఁ గార్యంబులన్
వెలయున్ శుద్ధిసమస్త కార్యతతికినే వేపల్కు లేలా యికన్.

చ. సకలము దేనఁ గలుగనిశసంశయమే వల దయ్యలార! భా
వుకుల మటంచుఁ గొందఱు స్వశబ్దానికిఁ దోచిన యట్ల పల్కు త
త్ప్రకృతియు శూన్యమున్ దలఁపరాదు ప్రపంచకహేతు వంచు బ్ర
హ్మకృతము గాని దెందు నరతయన్ వశమౌనె పరీక్ష నేసినన్

45. అభక్యని సృత్తి కథనము

- తే. అమలహృదయంబునం గానిరయలరకుండు
పారమేశ్వరసద్దానకపటలి యయ్య
దెది వఱలఁ గాని సంసారకహేతుభూత
గ్రంథు లడలవు శంకింపకగాఁ జనకుఁడు 980
- చ. తొలుత నభక్యభక్షణముతో జనియించును జిత్తకల్మషం
బలవడు భ్రాంతి యక్కతనకనయ్యదికారణమో విషిద్ధనే
వల కిది పుట్టినిల్లు కద! శ్రీపాపవయంబుల కందు సంస్మృతి
చ్చలవిటపుల్ సమృద్ధిగనుకసంయము లంటకుఁడీ! యభక్యముల్.
- క. ఇది భక్య మిది యభక్యం
బిది విధియు నిషద్ధకర్మమిది యను పలుకుల్
విదితాత్మజ్ఞానులకే
యదనున వర్తింప వన్విశయగు మూర్ఖులకే. 982
- క. తన కంటె నన్యమొక్కటి
యన వేతే లేదటంచునాత్మం దలపో
యును బ్రహ్మజ్ఞాని యభ
క్యనివృత్తిపొసంగు నా బుధాగ్రణి కెట్టుల్? 983
- క. అన్నాన్నాదుల నే నను
తెన్నుగ లోఁదలఁచు నట్టిశ్రద్ధిరుం డాత్మ
జ్ఞోన్నతకిర్తికిఁ దగి తా
నన్నిటి భక్షించుచుండునమలమనీషన్. 984
- క. ఏనికి బ్రహ్మ క్షత్త్రివి
ధానూనజగత్తు భక్యకమంతకుఁడును నం
జై నివ్వటిల్లు నాను
జ్ఞానియు నటువంటి వాఁడుకజగతిన్ దలఁపన్. 985
- క. జగమెల్లఁ దనదు రూపం
బుగ నరనెడు జ్ఞాని లోకశ్రబుద్ధిరహితుఁడై

జగమెల్లన్ భుజియించిన

నగునే? తోసం బొంకితశయైనన్ వినుఁడి:

983

మ. జగమున్ దెల్పి సమీక్షచేసిన నధిశ్ఠానోపజీవాఖ్యనో
తగఁ దత్సంవిదభేదరూపముగనోతర్కింపఁగా వచ్చు నే
మిగతిన్ జూచిన లోక మంతయును బ్రహ్మీభూతమై గాన వ
చ్చు గరిష్ఠాత్మున కెట్లు భక్ష్యనియమశ్శూర్త్యుక్తు లొప్పారెడున్?

మ. రహి నొప్పారు సమస్త వస్తువులు జాతగ్రత్స్వప్నకాలంబులన్
బహుళోపాధియంతంబులై వెలయు స్వాతంత్ర్యంబందు నబ్బంగి గా
క హృతంబై చను నిద్రమేల్కొనఁ బునఃకథ్యాతంబు లొఁగాన స
న్మహిమన్ మించు ప్రతిష్ఠలేదనుచు డెంతదంబందు నూహింపుఁడి.

వ. మఱియు నస్తిత్వలక్షణము బ్రహ్మవస్తువునందుమాత్రము
సిద్ధించి తదితరములందు సంభవింపదు. అట్లయినచో “జాయతే-అస్తి-
విపరిణమతే”యను మొదలగు వాక్యములకు గతియేమనినఁ దదేతుక
మస్తిత్వమాత్రము గ్రాహ్యమగుఁ గాని భావవికారాదు లావాక్యము వలన
గ్రాహ్యములు గావని యూహింప నగును. జడప్రపంచహేతు వగుమాయ
గతి యేమనిన బ్రహ్మాతిరిక్త మైన మాయ పరమార్థముగ లేదనియె
నుడువ వలయును.

అ.వె. ఉండి యునికి లేకకయుండక కార్యాను

మేయ మైన మాయకేయశైవ

భక్తిహీను లందుఁ బ్రబలి యుండును యోగి

వరుల యందు నున్మితపట్టు గనదు.

990

మ. జగదాదుల్ గనఁ డంచు నెంచకుఁడు మోక్షశ్రీకుఁడొ జ్ఞాని త
జగదాదుల్ తనకంటె బిన్నమనుచున్ స్వాంతంబునం దెంచ కుం
డ గరీయస్థితి నుండుటొక్కటియె జ్ఞానస్తుత్యసల్లక్షణం
బగు నజ్ఞాని స్వభిన్న మంచు జగచ్యుత్యంతంబు లో నెంచెడిన్.

మ. నదనద్యాదిసమస్త రూపముగఁ గాతనన్ వచ్చు లోకంబు జ్ఞా
ని దృగత్ముండయి చూడఁ జాలి తనకంత పెన్ వేఱుగా దానిఁ జూ
డఁ దలంపం డటులొట జ్ఞానమయు సంతులంబోదు భవ్యోద్దిభే
దద కాస్త్రోక్తి యధార్థమింతయును విశద్యాంసుల్ గణింపఁ దగున్

వ. కావున మహర్షులారా! యాత్మవిజ్ఞానహీనుల కొఱకు భక్యోభక్త్యవ్యవస్థ శ్రీశంకరునిచే గావింపబడియె నన్విధానంబు వాక్రుత్తు సావధానులరై యాకర్ణింపుడు.

వెలులిని నీరులిని బుట్టగొడుగు నుల్లితో సమానమగు ద్రవ్యంబులను నింగువ దక్కఁ దక్కిన చెట్లనుండి స్రవించుపదార్థంబులను జిప్సకసవును మనుగకూరను గంబళిచిచిక్కుడును వంగను భూలవణంబును నెండినద్రవ్యంబులను జలిదిపదార్థములను మూఁకుడుపై వేచిన పదార్థంబులను గలుతోఁ గూడిన వానిని రేతంబును దేహమలంబును గుక్కలు కాకులు పిల్లులు ముంగులు వేదభాష్యాలు నెంగిలి చేసిన వానిని దురంగగజమండూకవిఱ్ఱాత్రంబులను దాటికల్లును కొబ్బరి కల్లును బ్రాహ్మణుఁడు భక్షింపఁ గూడదు.

కోడిమాంసంబును బందిమాంసంబును గుందేటిమాంసంబును నేనుంగుమాంసంబును గుఱ్ఱంబుమాంసంబును గొడ్డుమాంసంబును మేక మాంసంబును గోమాంసంబును లేడిమాంసంబు నొంటెమాంబు నేడుపంది ముండ్లపంది యుడుము కుందేలు తాబేలు నను పంపనఖంబుల మాంసంబులను శూలమాంసంబును వండిన మాంసంబును బ్రాహ్మణుఁడు భుజింపరాదు

మాంసంబు తిను పక్షిలను నీటి కొంగలను గొంగను బెద్దకొక్కిరను గాటుకపిట్టను గోకిలను బాతీనరోహితరాజీవాదిమత్స్యంబులను నూరఁబిచ్చికను లకుముకిని నీటికోడిని బెగ్గురుపక్షిని వానకోయిలను జిలుకను గోరువంకను గప్పను బ్రాహ్మణుఁడు తినఁగూడదు. ఒంటె మేక మొదలగు వాని పాలను దూడ లేని యావుపాలను గేదె తక్కఁ దక్కిన యరణ్యజంతువుల పాలను స్త్రీక్షీరంబును బ్రాహ్మణుఁడు ద్రావరాదు. అపు గుఱ్ఱము నేనుంగు మొదలగునవి మూచూచిన ద్రవ్యంబులను బ్రాహ్మణుఁడు ముట్టరాదు. కావున బుద్ధిమంతు లగు బ్రాహ్మణు లిట్టి యభక్త్యములను ద్యజింపవలయును. అభక్త్యంబులను భుజించిన విప్రై లథోగతిని జెందుదురు. క్షత్రియులు వైశ్యులు కూడ వీనిని విడనాడుట మంచిది. శూద్రులకు భక్యోభక్త్యవ్యవస్థ లేక పోయినను నభక్త్యంబులను విఫర్ణించుట వలన వారు మహాఫలంబునొందుదురు. భక్త్యనియమంబు

వలన నందఱు విశుద్ధహృదయు లగుదురు. విశుద్ధహృదయులకుఁ బార మేశ్వరజ్ఞానంబు గలుగు. ఆ జ్ఞానంబే ముక్తిని బ్రసాదించు. పరమేశ్వరవిజ్ఞానము వేదంబు వలనఁ గల్గుఁ గాని తక్కిన యాగమంబుల వలన జనింపదు. అష్టాదశవిద్యలకు వేదంబు మూలంబు. శైవాగమంబులును వైష్ణవాగమంబులును బ్రాహ్మీగమంబులు నధికారవిశేషంబు ననుసరించి పరివర్తితైఁ గావున జను లందఱు స్వీయాగమోక్తవిధానంబు ననుసరింపవలయు. వేదానుసారంబుగ ద్విజుల కాత్మశుద్ధి కలుటకై యభిక్ష్యంబుల నుపదేశించితి.

46. మృత్యుసూచకవివరణము

ఇంక మృత్యుసూచకంబులను వివరింతువినుండు. సోమచ్ఛాయను దుశ్రివనక్షత్రంబును నక్షత్ర శ్రేణిని నరుంధతీనక్షత్రంబును గననివాఁడు సంవత్సరంబులో మృతి నొందు. రశ్మిలులేని సూర్యుని రశ్మిలు గల యగ్నిని గాంచిన వాఁడు పదునొక్కండు నెలలలో మరణించు. బంగారంబును వెండిని విణ్మాత్రంబులను బ్రత్యక్షంబుగాఁ గాని కలలోఁగాని వమనం బొనర్చిన మనుజుండు షడిమాసంబులలో మరణించును. భూత ప్రేతపిశాచంబులను గంధర్వనగరంబును బంగరువన్నెగల చెట్లను గాంచినవాఁడు తొమ్మిది మాసంబులలో మడియు. అకస్మాత్తుగా స్థూల రూపంబును గాని కృశరూపంబును గాని కృష్ణరూపంబును గాని పొందిన మనుజుం డెనిమిది నెలలలోఁ జనిపోవు. స్వపాదంబు ఖండితంబుగాఁ గాంచు నరుఁ డేడునెలలలోఁ బోలియు. కపోతంబు గాని గృధ్రంబు గాని కాకంబు గాని మూర్ఖంబున వ్రాలిన వాఁ డాఱునెలలలో జముమందిరంబు గాంచు. వాయుసపంక్తి పాంశువర్షంబునఁ బడిన మనుజుండును వికృతమగు తన నీడను జూచిన వాఁడును నాలుగైదు నెలలు కంటె జీవింపఁడు. దక్షిణదిక్కున మేఘంబులు లేని సమయంబున మేఘపును గాంచిన వాఁడును నీటిలో నింద్రధనుస్సును జూచినవాఁడును రెండు మూఁడు మాసంబుల కంటె బ్రదుకఁడు. అద్దంబు నందుఁ గాని నీటి యందుఁ గాని యితరుల కంటియందుఁ గాని తన శిరంబును గాంచని వాఁడు మాసంబునఁ జచ్చు. బస్త్రగంధంబు గాని శవగంధంబు గాని నింబ

గంధంబు గాని శరీరంబునఁ బొడమిన మనుజుండు మాసార్థంబున మృతుం
డగు. ఋక్షవానరసంయుక్తంబగు రథంబున దక్షిణదిక్కుగాఁబయనించి
నట్లు కలగాంచిన వాఁడును గృష్ణాంబరధరులతో దక్షిణదిక్కుగా వెడలు
చున్నట్లు కలగాంచినవాఁడును జీవింపఁడు తన బట్ట నల్ల నె చినిగి
నట్లు కలగాంచిన వాఁడు మృత్యుముఖమునఁ బడు. పగలు నక్షత్రము
లను రాత్రి యింద్రధనుస్సును రక్తచంద్రుని గృష్ణసూర్యుని గాంచిన
వాఁడును సూర్యచంద్రమండలంబులలో రంధ్రంబును గాంచిన వాఁడు నా
కాశంబున రక్తమాలను గాంచిన వాఁడును వెంటనే మృతి చెందు. శ్మశా
నంబును భస్మంబును గేశంబులును శుష్కనదిని సర్పంబును గలలోఁ గాం
చిన వాఁడు మృత్యువు వాతఁబడు. కృష్ణవర్ణులును వికేశులను నగు పురు
షులచే స్వప్నంబులందుఁ బీడింపఁబడిన వాఁడును బాషాణంబుచేఁ గొట్టఁ
బడిన వాఁడు నగు మనుజుండు మృత్యువు నొందు. సూర్యుఁ డుదయించు
వేళ నక్క లభిముఖంబుగా వచ్చి యటచిన యెడల వాఁడు వెంటనే
మృతిచెందు. భయకంపాదులు శోకమోహాదులు పొందిన వాఁడును
నాలుక యెండిన వాఁడును దంతఘర్షణంబు గలిగిన వాఁడును హృదయం
బున వేడి పుట్టిన వాఁడును మృత్యువు నొందు. ఒకకన్ను స్రవించుటయుఁ
జెవులు స్థానభ్రంశంబు నొందుటయు నాసిక వంఃర యగుటయు నాలుక
నల్ల నగుటయు ముఖవికారంబులు గలుగుటయు మృత్యుసూచకంబులు.
ముక్త కేశుం డగుటయు నవ్వుచుఁ బాడుచు దక్షిణదిశ కేఁగుటయు
నుష్ట్రరాసభసంయుక్తంబగు రథం బెక్కి యామృదిశకుఁ జనుటయుఁ
గలలోఁ గాంచినవాఁడు మృత్యువు నొందు. కర్ణంబుల మోషణు వినని
వాఁడును నేత్రంబుల జ్యోతిని గనని వాఁడును గోతఁ బడినట్లు కల గాం
చిన వాఁడును మృత్యువు నొందు. ఊర్ధ్వదృష్టిని రక్తృష్ణదృష్టిని బొం
దినవాఁడు నూష్మవిహీనదేహుండును మృతి నొందు. నాభియందుఁ గాని
హృదయమందుఁ గాని రంధ్రంబు పడినవాఁడును నత్యుష్ణంబగు మూత్రంబు
గల వాఁడును మృతి చెందు. జాగ్రదవస్థను గాని స్వప్నావస్థనుగాని
కనఁబడని మనుజునిచేఁ గొట్టఁబడు వాఁడు తత్క్షణంబు మృతి నొందు. అగ్ని
యందుఁ బడినట్లు కల గాంచుటయు స్మృతి తప్పుటయు యామృతశబ్దంబు
లుచ్చరించుటయు మృత్యులక్షణములు. తాను గట్టిన వస్త్రంబు కలలో

నెట్టగాఁగాని నల్లగాఁగాని కనుపట్టిన యెడల నతఁడు మృత్యువునకు గుఱి యగు.

ఇట్టి యరిష్టంబులు సంభవించిన నరుండు శోకమోహభయంబులను వీడి యేకాగ్రమనస్కుండై శ్రీమద్వారణాసికిఁ జని గంగాజలంబుల స్నానమొనర్చి విశ్వేశ్వరుని దర్శించి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక సోమనాథంబున కేఁగి సోమతీర్థంబున మునింగి సోమనాథుని గాంచి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు లేక శ్రీపర్వతంబు చేరి మల్లికేశ్వరుని దర్శించి భస్మోద్ధూళితదేహుడై పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక శ్రీకాళహస్తిక్షేత్రంబు చని సువర్ణముఖరీజలంబుల స్నాన మొనర్చి మహాదేవుని దర్శించి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక గోపర్వతంబున కేఁగి శక్తిేశ్వరుని సందర్శించి భస్మోద్ధూళనంబు గావించి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక శ్రీవృద్ధాద్రికిఁ జని ముక్తాజలంబుల మజ్జనం బొనర్చి వృద్ధాచలేశ్వరుని దర్శించి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక రామేశ్వరంబున సముద్రస్నానంబు గావించి శ్రీమద్రామేశ్వరుని నేవించి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక హాలాస్యక్షేత్రము చొచ్చి హాలాస్యనాయకుని వీక్షించి యథాశక్తి భక్తులకు ధనధాన్యాదులు సమర్పించి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక వేదారణ్యంబున మహాదధిలో మజ్జనంబాడి వేదారణ్యేశ్వరుని గాంచి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక వల్మీకంబున క్షీరకుండజలంబుల స్నానంబు చేసి మహేశ్వరుని వీక్షించి పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక గజారణ్యమునఁ గావేరిలో స్నాన మొనర్చి గజారణ్యేశ్వరుని గాంచి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక జప్యేశ్వరమున కేఁగి కావేరిలోఁ దోఁగి జప్యేశ్వరుని బూజించి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక దక్షిణావర్తంబునఁ గావేరిలో స్నానము చేసి దక్షిణావర్తనాథేశునిం గాంచి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక కుంభకోణంబునఁ గావేరిలో మునింగి కుంభకోణేశ్వరుని దిలకించి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక మధ్యార్జునంబునఁ గావేరిలో స్నానము చేసి మధ్యార్జునాధిపుని గాంచి పంచాక్షరంబు జపింపవలయు. లేక గోవటుతీర్థంబునఁ గాని మంగళవంశకంబునఁ గాని

యగ్నీశ్వరంబునఁ గాని కోటికాఖ్యంబునఁ గాని దృతిస్థానమునఁ గాని
శ్వేతాతణ్యమునఁ గాని శ్రీమద్బ్రహ్మపురంబునఁ గాని యుదధిసంగ
మంబునఁ గాని కావేరితో స్నానంబు చేసి యథాశక్తి ధనంబు గాని
ధాన్యంబు గాని తిలలు గాని దానంబు చేసి శ్రీమన్మహేశ్వరుని దర్శించి
పంచాక్షరంబును జపింపవలయు. లేక శీఘ్రంబుగా వ్యాఘ్రపురంబున కేఁగి
శివగంగను మునింగి ప్రదక్షిణత్రయం బాచరించి శ్రీమద్దభ్రసభాపతిని
గాంచి పంచాక్షరమంత్రంబును సతారంబుగ సర్వదా జపింపవలయు.
వ్యాఘ్రపురంబున మృతి నొందిన మనుజుండు ముక్తిని గాంచు. వ్యాఘ్ర
పురంబునఁ బ్రవేశించి నంత మహాపాతకములు తొలంగు. సభాపతిని
దర్శించిన మాత్రంబున ముక్తి సిద్ధించు. 993

తే. నిత్యమును భార్వతీదేవిశ్రవ్యత్య మాడు
నిత్యము సభాపతీకుండుశ్రవ్యత్య మాడుఁ
గాన నవిముక్తతీర్థంబుశ్రీకంటె మిన్న
పరమమోక్షప్రదంబు శ్రీవ్యాఘ్రపురము. 994

తే. సకలవిధ్యాస్వరూపిణీసకలజనని
పార్వతీదేవి కల్యాణీశ్రీపరమశక్తి
తీవితో నివసించెడుశ్రీరావు గాన
మోక్షఘంటాపథము వ్యాఘ్రపురము ధరణి. 996

క. అమలమతులార! మీరలు
సమస్తము పరిత్యజించిశ్రీజ్ఞానులరై ని
త్యము శ్రీవ్యాఘ్రపురీశ్వరు
సమర్చనము చేసి మోక్షసంపద గొనుఁడీ! 996

47. అవశిష్టపాపస్వరూపకథనము

తే. అంత శ్రీసూత మౌనీంద్రుఁడనియెఁ బుణ్య
నైమిశ మునీంద్రులను గాంచిప్రేమతోడఁ
జెప్పెద వినుండు ఘోరావశిష్టవాప
లక్షణంబులు పాపములశ్రీసలుపకుండ. 997

వ. బ్రాహ్మణుని జంపిన వాడు క్షయరోగి యగు. కల్లు ద్రావిన వాడు గొగ్గిపండ్ల వాడగు. బంగారమును మ్రుచ్చిలించిన వాడు పుప్పి గోళ్ళవాడగు. గురుతల్మగామి దుశ్చర్ముండగు. పరివాదరతుండు కుంటియు గ్రుడ్డియుఁ జెవిటియు నగు. అనుకీర్తనకారి గాడిద యగు. గురువులను నిందించినవాడు నిత్యాపస్మారి యగు. గురునాజ్ఞ నుల్లంఘించిన వాడు భగంధరవ్యాధి నొందు. గురువులందు మాత్సర్యంబు వహించిన వాడు విట్క్రిమి యగు. గురుశుశ్రూష నలుపని వాడు మందప్రజ్ఞుండగు. విష్ణుద్రోహి యగు వాడు సరవేల్లి యగు. వేదంబులను దూషించిన వాడు చండాలుండగు. వేదాంతశాస్త్రంబును నిందించిన వాడు పుల్కిసుండగు. వేదవిజ్ఞానమును దూషించిన వాడు న్మత్తుండగు. రజస్వలను గూడిన వాడు తంత్యజాతి యగు. చిచ్చు పెట్టిన వాడును విషము పెట్టిన వాడును గుష్ఠవ్యాధి నొందు. శస్త్రపాణీయై రూప్యచోరుండగు వాడు కప్ప యగు. కూటకృత్యంబులు నలుపువాడును గూటసాక్ష్యంబులు చెప్పువాడును గూటకృత్యంబులు నలుపువానికి సహాయము చేసి యుపాయంబులు చెప్పువాడును ముఖరోగంబుల నొందు. తల్లిని దండ్రీని భార్యను సంతానమును వీడిన వాడు డక్షిరోగంబుల నొందు. ప్రతిజ్ఞ తప్పినవాడు ల్పాయువు వగు. పెక్కుభార్యలు గలవాడు డొక్కభార్యయం దాసక్తుడైనచో నపుంసకుండగు. అన్నంబును హరించిన వాడు మందాగ్నియు జిహ్వారోగియు నగు. బంధువులకు స్త్రీబాలవృద్ధులకు నిడక ముందు కుడుచువాడు కంఠరోగంబుల నొందు. పంచయజ్ఞంబులను విడిచినవాడు డూరఁబంది యగు. పర్వంబులందు మైదునమొనర్చు వాడు మేహరోగంబు నొందు. అతిథుల నభ్యాగతులను బరిత్యజించినవాడు కప్రోలపిండకుండగు. స్వాత్మోత్తరపరుండగువాడు వామనుండు పంగుండు నగు. గోవులఁజంపిన వాడును గృతఘ్నుండును బుట్టుగ్రుడ్డియగు. భార్య యందున్నేహంబు లేని వాడు గళగండి యగు. వేశ్యలను నేవించిన వాడు

భిన్నలింగుం డగు. తామ్రాదిలోహంబుల నమ్ము వాఁడు పిశునుండును
బూతివక్తుఁగ్గుండు నగు పౌప్తేలిని మేకను గజంబును గుఱ్ఱంబు నమ్ము
వాఁడు వ్యాధుండగు. జ్ఞానాపహారియు మంత్రచోరుండు నగు వాఁడు
మూఁగ యగు. అభక్ష్యభక్షకుండు గండమాలి యగు. రంగోపజీవి
యగు వాఁడు కుమతి యగు. పుస్తకంబులను లేఖినిని హరించినవాఁ
డంధుం డగు. పుణ్యకథల నాక్షేపించువాఁడు వక్రనాసుం డగు శిష్టాచార్య
రంబులను ధర్మంబులను దూషించినవాఁడు రాక్షసుం డగు. దేవతలను
దూషించువాఁడును జ్ఞానవ్రదుండగు గురువును దూషించిన వాఁడును
వక్రకాన్యుం డగు. పుణ్యకర్మంబులందుఁ బ్రవర్తించువానిని బ్రతిషేధిం
చిన వాఁడు క్రిమి యగు. దేవతాద్రవ్యంబు లపహరించినవాఁడు సర్పం
బగు. తటాకంబుల నారామంబులఁ జెఱచినవాఁ డంగహీనుం డగు.
మర్యాదాభేదకుం డగు వాఁడు దాసుం డగు. పరదారాభిగామి వాతరోగి
యగు. ఉష్టాదిజంతువులను గూడిన వాఁడు మధుప్రమేహి యగు.
పతివ్రతలను జెఱచువాఁడు పంది యగు. పరాపవాదనిరతుం డలసుం
డును వ్యసనియు నగు పాతకంబులు గావించువాఁడు పంది యగు.
అతిపాతకంబులు గావించువాఁడు క్రిమియగు. ఉపపాతకంబులు గావించు
వాఁడు కుక్క యగు. అన్యపాపంబుల నాచరించువాఁడు శూద్రయోను
లందు జనించు.

స్వస్వరూపపరిజ్ఞానంబు లేమి మానవుండు బద్ధుం డగు. స్వస్వ
రూపపరిజ్ఞానంబు గలవాఁడు కర్మంబులచే బద్ధుండు గాఁడు. స్వస్వరూ
పంబగు నాత్మద్రవ్యంబు సర్వదేహులందు సత్యజ్ఞానాది లక్షణంబై
స్వయంశుద్ధంబై ప్రకాశించు. ఈయాత్మము దేహోదిసంఘాతము కాకుం
డుటచేఁ బటాదుల వలె దృష్టిగోచరము గాదు. దృశ్యరూపంబుగా దేహ
పూర్వకంబగు నేరూపము కనుపట్టుచున్నదో యది దృశ్యమగుటచే
సనాత్మ యని యెఱుంగవలయు. దేహోదికము దృశ్యమగుట సర్వస
మ్మతము. అదృశ్యత్వము ద్రష్టృపూర్వముగ నుండును. ద్రష్టకు

దృశ్యత్వంబును దృశ్యమునకు ద్రష్టృత్వంబు నుండవు గదా! దృశ్యరూపంబులగు కుడ్యాదులకు ద్రష్టృత్వంబు సంభవింపదు గదా! ద్రవ్యాంశముచే దృశ్యత్వము బోధాంశముచే ద్రష్టృత్వము కలుగనన్నచో నదియును సరిగాదు. అత్మ నిరవయవద్రవ్యమగుటచే నంశభేదమును గల్పించినచో సావయవ మగుటవలనఁ గుడ్యాదులవలె దానికి ననాత్మంబే యగు. అంశభేదము నంగీకరించినను దృగ్విషయము ద్రవ్యాత్మకమునగు నాత్మాంశము దృశ్యమగుటవలనఁ గుడ్యాదులవలె ననాత్మయగు ననియు దృశిధాత్వర్థాశ్రయభూతయగు నంశము చిదాత్మక మగు నాత్మ యనియు నంగీకరింపవలయును గాన ద్రష్టకు దృశ్యత్వ మెపుడును సంభవింపదు. ద్రష్ట్రాంశమునందుఁ గూడఁ గర్తృత్వం బుపాధిజనితం బని యెఱుంగవలయును. అత్మకు స్వతఃకర్తృత్వ మున్నచో దర్శనరూప మగుటచే నది పరిణామి గావలయును. అత్మ మృత్తికాదులవలెఁ బరిణామి యగుచో నచిత్త్వప్రంగము గల్గును. చిద్విహీనమైన జడము ప్రకాశింపదుగదా! స్వతఃప్రకాశహీనంబగు దానికిఁ బ్రకాశంబెట్లు గల్గు? కావునఁ జిత్తు చిత్తే యని యెఱుంగవలయును. ఆచిత్తు దృగ్దృశ్యత్వహీనంబై సర్వదా భాసించుచుండు. భానంబు భానాంతరంబుచేఁ బ్రకాశింపదు గానఁ జిత్తు భానరూపం బనియు నేకం బనియు నద్వితీయం బనియు నంగీకరింపవలయు. స్వయంప్రభంబును సర్వసాక్ష్యమునకు సాక్షిభూతంబు నగు నాత్మ కర్మములకు బద్ధంబు గాదు. దృగ్రూపంబు దృశ్య సంబద్ధం బని చెప్పుటయు సరిగాదు. ఈయాత్మం డనంగుం డని శ్రుతి వక్కాణించునున్నది. కావున నాత్మ చిద్రూపమై కర్మంబులచే బద్ధంబు గాదు. చిద్రూపంబగు నాత్మయే సాక్షిద్రృష్టా మని వేదముపదేశించుచున్నది. ఆవేదమే బ్రహ్మమునకుఁ గర్మసంబంధము లేదని చెప్పుచున్నది. అయినచో నాయాత్మ కర్మములచే నేలబద్ధమై యుండు నన్నచో స్వమోహంబుచే సంసారి వలెఁ బ్రకాశించుచున్నట్లు కనుపట్టుచున్న దని గ్రహింపవలయును. వర్ణాశ్రమవయోఽవస్థావిశేష

షంబు లన్నియు నధ్యాసవశంబునఁ బ్రవర్తిల్లుచున్నవి గాని వాస్తవముగా నాత్మకు లేవు. అజ్ఞానవశంబున నన్యథాజ్ఞానంబు నొందుటచేఁ బరమాత్మ యగు నాత్మ కర్మములచే బంధింపఁ బడినట్లు చూపట్టుచున్నది. స్వయ మామచేఁ గర్మములందు బద్ధుఁ డైనట్లు కనుపట్టినను వాస్తవముగా నాపరమాత్మ దేనికి బద్ధుండు గాఁడు. కావున నాత్మంబు సర్వసాక్షి యనియు దేహాదివ్యతిరిక్తం బనియు బ్రహ్మం బనియు శ్రుతులచే నెఱింగిన మహామనీషి కర్మములచే బద్ధుండు గాఁడు. వర్ణాశ్రమవివ ర్జితంబును సర్వసాక్షియు నగు నాత్మను బ్రహ్మరూపంబుగా దర్శించు జ్ఞాని భవబంధంబుల నుండి విముక్తుండగు. కావున స్వాత్మపరిజ్ఞా నంబు లేమిచే దేహాదులం దహంబావము నొందిన మనుజుండు సర్వశా స్త్రిక్తకర్మముల నాచరించును గాని జ్ఞాని కీవిధినిషేధంబు లేమియు నుండవు.

998

తే. పరిమవిజ్ఞానమున ముక్తిఁబడయు నరుఁడు
సదమలంబగు విద్యచేశజ్ఞాన మబ్బు
భవవినాశిని యైనట్టిపరమవిద్య
శక్తి సత్ప్రసాదంబుచేశనంభవించు.

999

శ్రీ మ ద్దే వీ ప్తా త్ర ము

క. రుద్రార్థదేహనిలయన్
జిద్రూపను బరమశక్తిశ్రీమాతను సం
విద్రూపిణి వాగ్జాతను
భద్రంబగు భక్తితో నుగ్రపాస్తి యొనర్తున్.

1000

క. పరిపూర్ణశివోదరకున్
వరదాయిని కఖిలలోకశ్రవంద్యచరణకున్
బరమేచ్ఛాశక్తికి నన
వరతము నర్పింతు నేనుగ్రవందనకతముల్.

1001

- క. సకలప్రపంచబీజా
త్మకుఁ జిచ్చక్తికిని సర్వశ్రమంగళకు సదా
నకులీశశివాన్వితకున్
బ్రహ్మోజ్జ్వలభక్తి నిడుదుఁ బ్రణతిశతంబుల్. 1002
- తే. ఊర్ధ్వరూప మధోరూపశ్రమొనరఁ దాల్చి
మధ్యరూపంబు నెప్పుడుశ్రమస్తరించి
చివర కంతస్థ యైనట్టిశ్రచిగురుఁబోడి
వరదఁ బరశక్తి భజియింతుఁ బరమభక్తి. 1003
- తే. వర్ణ సంక్లప్త విన్యాసశపద్ధతులను
విశ్వవిద్యాలయాశ్మయైశ్రవిమలవాక్కు
నందు విద్యోతమానయైశ్రయందగించు
చందిరారానన కిడియెడనందనములు. 1004
- తే. ఒక్కరూపంబుతోడఁ దానొప్పి మఱల
రెండుఁ బదియాఱు ముప్పదిశ్రెండు రూప
ములను జగతిని వెలుఁగొందిరవెలయు నట్టి
మహిత వాక్చక్తి కేను నశమస్కరింతు. 1005
- క. ప్రకటముగ నకారాది
క్షకారపర్యంతవర్ణ శ్రమముదాయముతో
సకలోజ్జ్వలశబ్దంబుల
నకలంకస్థితిని వెలుఁగొని భజింతున్. 1006
- తే. ఇందిరాదేవి రూపంబుశ్రనెసఁగఁ దాల్చి
భారతీదేవి రూపంబుశ్రపరిధించి
పలుతెఱంగుల నర్తకివలె వెలుంగు
నాదిమధ్యంతరహిత మాశ్రయమ్మఁ గొలుతు. 1007

తే. ధాత మొదలుగ స్థావరాంతంబు జగము
నేమహాశక్తిచేఁ బుట్టివృద్ధి చెంది
యంత్యకాలంబు నందు లభయంబు నొందు
నమ్మహాశక్తి నీశానికనంజలింతు. 1008

క. మహదాదివిశేషాంతం
బహీనజగ మెల్ల నే మహాశక్తి మహా
మహామమునఁ బుట్టి యదుదర
కుహరమున లయించు నామెకకున్ వందనముల్. 1009

తే. గుహ్యవిజ్ఞానదాయినీగుహ్యరూప
గుహ్యభక్తజనప్రీతః శ్రీగోమలాంగి
సద్గుహాసన్నిహిత యైనశ్శ్యామలాంబఁ
బరమశక్తిని గురుమూర్తి రధరను గొలుతు. 1010

క. ఈ దేవీస్తోత్రంబును
సాదరముగ నుభయసంధ్యలందుఁ జదువ న
ప్రాదశవిద్యాలయుఁడై
మోదించి యతండు పరమశ్రముక్తిని గాంచున్. 1011

వ. అని యిట్లు శ్రీమద్దేవీప్రసాదంబున సమస్తపురాణపారీణుండైన
సూతుండు నై మిశారణ్యవాసులగు మునివరేణ్యులకు స్వీయసంహితను
వినిపించె. 1012

మా లి ని :

జన హిత మగునేతరత్సంహితన్ సర్వమున్ జె
ప్పిన విని మునివర్యుల్ ప్రీతిమై నేఁగి రంతన్
జనని నగతనూజన్ శంభునిన్ మ్రొక్కి సూతుం
డనుపమశివరూపంబు లీనాత్ముఁ డయ్యెన్. 1013

—: గ ద్య ము :—

ఇది 'కవితావిశారద'

శ్రీబుద్ధవరపుమహాదేవామా
త్యప్రణీతంబైన శ్రీమదాంధ్ర
సూతసంహితామహాగ్రంథంబు
నందు సర్వవేదార్థప్రశ్ననిరూ
పణంబును బరాపరవేదార్థ
విచారంబును గర్మయజ్వే భవ
నిరూపణంబును వాచికయజ్

నిరూపణంబును బ్రణవవిచారనిరూపణంబును గాయత్రీవివరణం
బును హంసవిద్యావివరణంబును షడక్షరవిచారంబును ధ్యానయజ్వి

చారంబును జ్ఞానయజ్వివరణంబును జ్ఞానయజ్విశేషంబును జ్ఞాన

యజ్విశేషప్రకారాంతరంబులును జ్ఞానోత్పత్తికారణనిరూ

పణంబును వైరాగ్యోత్పత్తిప్రకారంబును ననిత్య

వస్తువిచారంబును నిత్యవస్తువిచారంబును

విశిష్టధర్మవిచారంబును ముక్తిసాధనకథ

నంబును మార్గప్రామాణ్యవర్ణనంబును శం

కరప్రసాదక్రమవర్ణనంబును బ్రసాదవైభవంబును

బ్రకారాంతరంబుగా బ్రసాదవైభవంబును శివభక్తివిచారం

బును బరపదస్వరూపవిచారంబును శివలింగస్వరూపకథనంబును

శివస్థానవిచారంబును భస్మధారణవైభవనిరూపణంబును శివప్రీతికరణీవ

బ్రహ్మైక్యవిజ్ఞానవర్ణనంబును భక్త్యభావకారణనిరూపణంబును బరత్వ

నామవిచారంబును మహాదేవప్రసాదకారణనిరూపణంబును సంప్రదాయ

పరంపరాకథనంబును సద్బోధముక్తికరక్షేత్రమహిమంబును ముక్త్యుపాయ

కథనంబును ముక్తిసాధనవిచారంబును వేదావిరోధంబును సర్వసిద్ధికర ధర్మ

విచారంబును బాతకవిరాంబును బ్రాయశ్చిత్తకథనంబును బాపశుద్ధ్యుపాయ

కథనంబును ద్రవ్యశుద్ధికథనంబును నభక్ష్యనివృత్తికథనంబును మృత్యు

సూచకవివరణంబును నవశిష్టపాపస్వరూపకథనంబును శ్రీమద్దేవీస్తోత్రంబు

నను విషయములు గల యజ్జవైభవఖండము నందలి పూర్వభాగము

సమాప్తము.

శ్రీ మ త్ ప ర మే శ్వ రార్పణ మ స్తు .

శుద్ధ పత్రిక

శివమాహాత్మ్య ఖండము

పుట—పంక్తి

తప్పు

ఒప్పు

4 — 2

గిరమజీ

గీరమజీ

8 — 12

సర్వసిద్ధిర

సర్వసిద్ధికర

10 — 25

సుమంతుర్ని

సుమంతుండు

14 — 25

స్తుత్య

స్తుత్య

15 — 24

పంచేంద్రియేషణ

పంచేంద్రియైషణ

18 — 25

విశ్వనాయ !

విశ్వనాయక!

25 — 4

బంధక్షయన్న

బంధక్షయన్న

33 — 14

మమర్థమర్

మమర్థముర్

34 — 3

హేమఖరీ

హేమముఖరీ

36 — 1

సూర్యోదయమునుండి

సూర్యోదయమునుండి

సూర్యాస్తమయము

సూర్యోదయము

37 — 13

కృష్ణంబులై

కృష్ణంబులై

39 — 5

వలుపురు

వలుపురు

40 — 26

కంఠెచు

కంఠెను

41 — 10

కేలా

కేలా

41 — 11

కొలా

కొలా

53 — 22

సగుణంబు

సగుణంబు

54 — 1

నవ్యక్తంబు

నవ్యక్తంబు

56 — 25

బావనాళ

బావనాళ

57 — 26

కేవల

కేవల

61 — 28

ముక్తిని

ముక్తికి

63 — 3

స్మార్తర్థంబు

స్మార్తర్థకర్థంబు

67 — 28

పార్వతీ

పార్వతీ

73 — 23

నైమివాసులో

నైమిశవాసులో

జానయోగ ఖండము

1 — 9

కురుంగక

కురుంగక

1 — 16

రుచిరానన

రుచిరానన

1 — 17

రుద్రరాక్ష

రుద్రరాక్ష

2 — 9

గ్రోవ

గ్రీవ

3 — 27

నెవిన్నవ

నే విన్నవ

4 — 7

దీని

దీని

4 — 16

తివ్వత

తివ్విత

పుట-పంక్తి.

తప్పు.

ఒప్పు.

6—24

ప్రాచుర్య

ప్రాచుర్య

8—15

నైష్ఠిక

నైష్ఠిక

16—16

ముక్తాఘ

ముక్తాఘ

19—21

రేత ఉత్సర్గ

రేత ఉత్సర్గ

20—4

కరణ

కరణ

20—18

క్షోదీయాఘ

క్షోదీయోఽఘ

22—6

తాంశ

తాంశ

22—7

షష్ఠి

షష్ఠి

23—6

గ్రమున

గ్రమున

25—26

చక్రరణిం

చక్రసరణిం

26—3

చేవాడి

చేవాడి

29—8

తప్తాయః

తప్తాయః

31—1

జ్ఞానికి

జ్ఞానికి

32—11

హంసోయ్య

హంసోయ్య

32—16

మేధస్సు

మేధస్సు

33—19

శ్రద్ధయై

శ్రద్ధయై

34—6

హోత్రజ

హోత్రజ

36—5

మేనన్...నొంది

మేనన్...యొంది

39—21

వేష్టించి

వేష్టించి

40—18

సుషుమ్నాకు

సుషుమ్నాకు

42—9

వెల్గనవి

వెల్గనవి

43—18

నపూర్వ

నపూర్వ

46—10

లటుచు

లగుచు

46—20

శిక్షితా

శిక్షితా

47—4

శిరోసమశిరః

సమశిరః

47—8

జాలానయతా

జ్వాలానయతా

47—24

మొనరింపక

యొనరింపక

50—4

ధీవర్య

ధీవరు

53—7

బ్రహ్మక్షత్రియుర్

బ్రహ్మ; క్షత్రియుర్

54—27

స్వస్తికాన

స్వస్తికాన

62—14

మోమునుం

యోమునుం

64—17

లలితా

లలిత

65—4

ఘనకున్

ఘనకున్

65—9

ధాన్యంబు

ధాన్యంబు

66—4

బంగారుమెయి

బంగారుమెయి

70—9

హంకృతి

హంకృతి

పుట-పంక్తి.

తప్పు.

ఒప్పు.

72—8

జ్ఞానంబు

జ్ఞానంబు

72—13

వటుతర

వటుతర

ముక్తి ఖండము

78 — 5

సంవిదాత్ము

సంవిదాత్ము

78—11

ఃష్టు

విష్టు

79—8

కాలమావి

కాలమాతి

79 — 18

చంగురా

భంగురా

79—18

మహాధీర

మహాధీర

79—28

శాకలాద్య

శాకలాద్య

80 — 3

సర్వజ్ఞా

సర్వజ్ఞా

83 — 17

పద్మాక్షి!

పద్మాక్షి!

85 — 3

నోధార

నాధార

85—16

నోపాద్యా

నాసాద్యా

85 — 25

వటవిన

వటలిన

86 — 14

మెన్నరు

మెన్నడు

87 — 5

విధానము

విధము

87—13

జ్ఞానాధి

జ్ఞానాధి

87—16

వేడు

లేడు

89 — 2

దీర్పు

దీర్పు

89 — 14

రజ్జాది

రజ్జాది

89 — 23

సమ్యక్జ్ఞాన

సమ్యక్జ్ఞాన

90 — 24

ధృవమౌ

ధ్రువమౌ

91 — 20

పాణి!

పాణి!

93 — 27

యనఘ

యనఘ

95 — 6

నొసగుం

నొసగుదు

101—18

నిచ్చున్

నిచ్చున్

102—17

చూడిని

చూడ్కిని

106—8

జ్ఞాని

జ్ఞానికి

106—22

చిద్గుణం

చిద్గుణం

108—11

ధ్యేతయ

ధ్యేతలయ

108—16

సహస్ర

సహవాస

108 — 24

వాచె

వాచి

109 — 17

వేక్షకృతియ

వేక్షకృతియ

110 — 4

మీనుడి

మీనుడి

పుట-సంక్తి.	తపస్య.	ఋష్య.
110—24	తద్గును	తద్గును
113—11	కోధివాసు	కోధివాసు
114—13	యాచక్రో	యాచక్రో
114—27	శుక్రుండ	శుక్రుండ
116—6	పవిత్రు	పవిత్రు
116—9	మాట	మాట
116—20	ప్రక్రియ	ప్రక్రియ
119—19	నెట్టుబగటెట్టు	నెట్టుబగటెట్టు
120—13	సరీసుక	సరీసుక
120—14	రంజులన్	రంజులన్ అనున్
120—26	లేమగునె	లేమ కగునె
121—2	మలుకంచు	మలికించు
121—3	మాయ	మాయ
122—3	కానిల్లన్	కానిల్లన్
122—9	టమ్మెత్తుల	టమ్మెత్తులపూ
124—1	తమ్మల	తమ్మల
124—9	నేరళ	నేరళ
124—11	సపపా	సంపా
125—15	గ్రహించు	గ్రహించు
126—4	మేదైర	మేదైర
126—6	నర్మదే	నర్మదే
127—7	ప్రసాదమున	ప్రసాదమున
128—12	లొనర్చిన్	లొనర్చిన్
128—16	యయ్యనొయ్య	యయ్యచే నొయ్య
128—19	యార్జము	యార్జము
130—1	జందుర	జందురు
130—3	భక్తేప	భక్తేప
130—20	చర్చ	చర్చ
132—10	రింపుచిపార	రింపుచిపార
132—12	మిమ్ముల	మిమ్ముల
136—14	ద్యరపయి	ద్యరపయి
139—10	యాచన	యాచన
141—6	దొరపట్టు	దొరపట్టి
	యజ్ఞదే భవ భండము	
142—5	తేజలు	తేజలు

పుట—పంక్తి.

145 — 23
 148 — 13
 150 — 7
 152 — 15
 155 — 11
 157 — 25
 160 — 2
 160 — 23
 164 — 12
 167 — 26
 171 — 15
 173 — 12
 176 — 3
 177 — 17
 177 — 25
 179 — 11
 180 — 8
 183 — 1
 187 — 20
 195 — 21
 196 — 24
 196 — 26
 201 — 11
 202 — 4
 205 — 14
 206 — 13
 209 — 26
 210 — 10
 216 — 11
 218 — 14
 227 — 24
 230 — 13
 231 — 26
 232 — 7
 232 — 10

తప్పు.

కర్మన
 సర్వబుద్ధి
 యానాది
 జ్ఞాని
 గదురంగనీ
 పతాగిన్ని
 శాంత
 గృహ్య
 నస్త్రము
 కెన
 వేదము
 బ్రుతిప్రాతా
 శద్ధ
 గుబ్బరిదల
 దశము
 భోగ
 యేనువయివెట్టి
 యాశ్వరృత
 సత్యము
 నెఱుంగువారలే
 శివుడై
 నుకవి
 భువనమ్ము
 చెరుదు
 దేవుడై
 యెదనరు
 వరమాత్ము
 యెనంగు
 రోతకానట్టి
 పెంలి
 ధరణీసుర
 వరము
 వృత్తంశ
 జీవుం
 విధమె

ఒప్పు.

కర్మన
 సర్వబుద్ధి
 యునాది
 గాని
 గదురంగ పీక
 పత్యాగిన్ని
 నాంత
 గుహ్య
 నస్త్రముల
 కేన
 వేదము
 ప్రకృతిప్రాకృతా
 శుద్ధ
 గుబ్బలితల
 వశము
 భోగి
 మేనువయివెట్టి
 యాశ్వర కృత
 సత్యము
 నెఱుంగువారలే
 శివుడె
 నుంగవి
 భువనమ్ము
 చేకుఱు
 దేవుడై
 యేదనరు
 పరమాత్ము
 యెనంగు
 రోతకానట్టి
 పెండిలి
 ధరణీసుర
 వరము
 వృత్త్యంశ
 జీవుం
 విధమె

పుట—పంక్తి

తప్పు

ఒప్పు

233—7

గడ్డుతే

గడ్డుతే

234—6

స్నోతోద్భవ

స్నోతఉద్భవ

235—25

జనున్

జనుల్

236—4

నవినీవన

నలినీవర

236—12

భరణాల

భవణాల

238—12

లేచెసి

లేకచేసి

240—12

నెళ్ళెల్లు

నెళ్ళెల్లు

242—9

వనడాసన

వనడాసను

244—4

చేలు

చేవలు

245—15

దెదేశ

దెదేశ

249—1

దరికాక్షు

దరికాక్షు

250—12

వెడి

వెండి

252—16

తె నెమః

తే నమః

254—3

పాల

పాల

254—10

తెనియు

తేనియు

255—3

చేతాబ్బ

చేతోబ్బ

255—7

వాంచలె

వాంచలె

255—21

సూస్పత

సూస్పత

256—15

రీతి

రీతి

257—14

భూరు

భూతేరు

258—28

దిట్ట

దిట్ట

259—4

జమలన్

జనీమలన్

259—24

హరుసి

హరుని

260—2

ముట

ముట్ట

260—29

దెని

దేని

261—28

పుట్టులన్

పుట్టులన్

263—6

దర్శనియ

దర్శనీయ

266—2

స్మృతి

స్మృతి

266—7

శం ర

శంకర

268—9

వాశ

నాశ

269—6

జవాఖ్య

జవాఖ్య

270—2

గతి

గతి

271—6

లేక

వేక

271—7

గొనియెడ

గొనియెడ

271—28

భాది

భాది

పుట-సంక్తి.

273 — 11
273 — 18
275 — 10
277 — 19
278 — 20
279 — 9
279 — 16
281 — 11
284 — 6
285 — 12
285 — 16
285 — 25
286 — 18
287 — 11
287 — 25
288 — 24
289 — 28
290 — 3
291 — 17
294 — 9
293 — 20
294 — 3
294 — 28
295 — 9
295 — 10
297 — 6
300 — 7
304 — 18
304 — 25
304 — 27
305 — 3
305 — 19
305 — 23
306 — 4
306 — 10
311 — 13

తప్పు.

రాఖ
బ్రహ్మిభావ
కంతుఁడు
జ్ఞానము
స్వర
శ్మత్రు
మునులారా!
క్రియా
దంత
వెద
ముక్తిధి
వారాణసి
దామంబు
నీనెనా
యత్మ
చెయ
పయిటన్
హారంగు
స్వీయ
తెజ
దీరు
విఁగక
గదురు
మెందు
గలు
దెనిన్
గ్రష్మ
కృష్ణా
నంగి
ధర్మతర
నిష్ట
యెనర్ప
తములై
మునందు
రుద్రస్యం
నా నుం

ఒప్పు.

రాఖ్య
బ్రహ్మిభావ
కంతుఁడు
జ్ఞానము
స్వర్గ
శ్మత్రు
మునులారా!
త్రియా
దంత
వేద
ముక్తిధి
వారాణసి
దామంబు
వానెనా
యత్మ
చేయ
వయఁటన్
హారంగు
స్వీయ
తేజ
దీర్ఘ
వీఁగక
గుదురు
మొందు
గలు
దేనిన్
గ్రీష్మ
కృష్ణా
నంగి
ధర్మతర
నికృష్ట
యెనర్ప
తములై
మునునందు
రుద్రస్యం
నానీనుం

294,592
M.H. viii

పుట-సంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
311—24	కిప్పుడు	కిప్పుడు
312—21	నెవచించు	నేవచించు
313—27	చిత	చిత్త
315—7	దేశి సం	దేశికసం
315—15	—	36 సద్యముక్తి కరక్షేత్రమహిమ
316—23	తోలుట	తోలుట
320—1	యడగన్	యడుగన్
322—28	డిద్దవు	డిద్దవు
323—2	చెసిన	చేసిన
325—27	కెవల	కేవల
326—13	యున్నన్ని	యున్నతెన్ని
326—24	బ్రాణామంబు	బ్రాణామంబు
330—19	మెట్లం	మెట్లు
331—20	అన్యోభావ	అన్యోన్యభావ
333—4	సాద్యము	సాద్యము
333—28	ధినిధి	ధీనిధీ
334—24	జిప్పతో	జిప్పలో
338—12	శిసమ	శివసమ
341—13	చేతన్	చేన్
343—22	దెలియఁడమర	దెలియఁడమల
344—27	చెడె	చేడె
345—27	నేర్పరింతు	నేర్పరింతు
346—24	వెలిచెట్టి	వెలివెట్టు
347—27	వక్త్రన	వక్త్రన
350—2	బాధించును	బాధించును
350—4	తజంబుచే	తేజంబుచే
350—21	తత్త్వమనీతి	తత్త్వమనీతి
358—10	నివృత్తి	నివృత్తి
360—25	కీరణవాణి	కీరవాణి
366—1	రూపాత్మక	రూపాత్మక
369—11	మురములకు	ములకు
371—11	నిషద్ధ	నిషిద్ధ
373—14	మాంబు	మాంసంబు
375—23	రక్త కృష్ణ	రక్త కృష్ణ

